

AL. JIRÁSEK

F. L. VĚK.

*OBRAZ Z DOB NAŠEHO
NÁRODNÍHO PROBUZENÍ.*

DÍL V

DRUHÉ VYDÁNÍ

*NAKLADATELSTVÍ J. OTTO
SPOLEČNOST S R. O. V PRAZE. 1925.*

VŠECHNA PRÁVA VYHRAZENA.

TISKEM „UNIE“ V PRAZE.

PŘÍTELI

K. V. RAISOVI.

I. POČÍNÁ SE PODIVUHODNOU KOMETOU, JAKOŽ I TRUDNOU NOVINOU.

Mladý Věk sám sebe v duchu konejšil, že snad přece není doma s majetkem otcovým tak zle, když jej rodiče přijali tak jako jindy, když sestra Liduška jej uvítala s hlučnou radostí, když si jenom jeho hleděli jako vždy, kdykoliv přijel na prázdniny, když nikdo si ani slovem neposteskl, ani nepovzdechl. Tím se konejšil, to bral za důvod své naděje; než v tom teple upřímného vítání cítil přece jakýsi zarážející stín a na jisto upokojen nebyl.

I tu mu zůstal tajný strach, jenž jako temný přízrak tížil jej z Litomyšle až domů a zkazil mu cestu, jež mohla být radostnější, nežli jiná léta, když se tentokráte vracel jako hotový, absolvovaný filosof.

U souseda Bílka mu na chvíli odtrnulo; pozapomněl, když staroch sypal otázky o světě, o novinách, událostech, jmenovitě když se vyptával, jak je v kraji, bylo-li tam také takové sucho, co jak tam platí, je-li tam také taková dražota jako tady, to že snad ne, to že,

o bože už nemůže nikde být hůř, nikde větší nouze mezi lidem nežli tu a dál při horách. A co »pangrot«, vyptával se vzrušeněji, co ten zlořečený »šťátspangrot«, ten že tam jistě jako všude tady potloukl a žebráků nadělal.

Starý Bílek mluvil už rozhorleně a tak se rozohnil, že prudce šermoval pravou rukou, v níž držel červenou, hliněnou hlavičku své krátké dýmky zahnuté, prosté troubele, a hněvivě rozkládal, to že je, okrást tisíce tisíců, a co tisíce, miliony lidí, může-li ten ministr, co vydal ten financpatent, spát a bude-li moci umřít.

Než i u Bílků přimihl se Vašíkovi ten přízrak; tajný strach o rodiče, o rodný dům se mu ozval a nutkal jej, aby se starého Bílka optal, jak je u nich, doma u Věků, Bílek že jistě dobře ví, že by mu spravedlivě pověděl. Ale neodvážil se; bál se pravdy. Nechtěl si asi hroznou jistotou kazit chvíle prvního pobytu doma. Dnes ne, říkal si, dnes večer ne, až zítra, a kdož ví, nepovědi-li mu doma sami ještě dnes večer.

Nepověděli. Věková ohromená zprávou, kterouž jí svěřil muž té chvíle, co syn meškal u starého Bílka, trhla sebou, když zaslechla, že se vrací od souseda, a ulekaně prosila muže, ať Vašíkovi nic neříká, aby hned první večer neslyšel, co jej a je všecy snad čeká.

U večere i po ní hovořila nejvíc a nejveseleji Liduška, nemajíc potuchy o tom, co matka od otce zvěděla. Věková se nutila do hovoru; vyptávala se na cestu, na Litomyšl, na tetu Barušku, na tetu Máli, a co ta hvězda, co tam o ní říkají. Minila kometu, kteráž před týdnem, t. j. dne 7. září (1811) se zjevila a od té chvíle co večer svítila.

Syn filosof vypravoval, jak ji v Litomyšli poprvé uviděl, jak se na ni dívali na zahradě za stavením, jak tety trnuly, Máli víc, jak obě úzkostně obracely oči na divnou hvězdu, Máli úzkostněji a vzdychajíc, obě že se křížovaly a teta Baruška že se skoro až zlobila, co zase bude, to že zase nová metla uhodí, jaké boží dopuštění.

Věkovi si ani nepovšimli, že se Lidka vytratila ze světnice. Přiběhla však ihned vzrušeně oznamujíc, aby se šel Vašík podívat, že kometa už vyšla, že zase svítí. A kvapila znovu ven.

Václav vyšel za ní, i matka, a také Věk vstal. Stanuli na dvorečku za stavením u zahrady, na níž se protmívalo pod zčernalými stromy. Nad nimi, nad temnými střechami sousedních příbytků a jejich přístavků, nad ztichlými, tmavými korunami stromů sousedských zahrad vysoko na hvězdnatém nebi vznášela se velká kometa neobyčejná o dvou ohonech, tvořících zářivou parabolu. Její jádro jen svítilo; oba ohony však byly bleďší a ke koncům řídce mlhavé, tak že za nimi viděli prokmitovat lesklý svit jiných hvězd.

Liduška, přehodivši zástěrku přes nahé paže, hleděla s naivním úžasem na tajemné znamení nebes. Tvář Věkové, kteráž v tu chvíli zapomněla se přemáhat, změnila se zármutkem i úzkostí. Ta hvězda jí dotvrzovala jejich strasti a hlásí, že bůh ví co ještě uhoří. Věk byl zachmuřen; ani si nevšiml, když se dcera na něco tiše ptala a když jí Václav něco vykládal.

Žádný z Věkovy rodiny nezpozoroval, že kdosi stanul za nimi a že se s nimi dívá. Až Václav se náhle obrátil, když ucítil, že se někdo dotkl jeho paže. Starý Bílek dlouhých, bílých vlasů za uši sčesaných tu stál, v koženkách po kolena, bos, v košili v týlu zapjaté. Vrásčítá jeho tvář zapadlých úst, vyvstalé brady, s jamkami pod licními kostmi zdála se bleďší v přísvitě hvězd a zapadlé oči jakoby ztrnuly výrazem divné tajemnosti.

Když se Václav obrátil, zdvihl Bílek levou ruku směrem k vlasatici a vydechl tlumeně v uctivé bázni:

»Napolion!«

Bílek Napoleona neměl v lásce, ale obdivoval se mu náramně; jak ten obdiv rostl, rostl i strach z vítězného válečníka. Z toho obdivu i strachu věštival, že Napoleon se nezastaví, že půjde ještě dál, dál, ať se nikdo netroštuje, že přestane, že má již dost, ten že obrátí svět

na ruby. Byl o tom přesvědčen, a teď mu na to vyšla kometa; tajemné to znamení měl za jistotný doklad svých »prorocství«.

»Napolion!«

Václav se obrátil po Bílkovi překvapen; nesrozuměv mlčel. Staroch hned vykládal, ať si učení třeba nevěří, ale že je jistotné, že uvidí, svět že uvidí, že ta kometa hlásí něco neobyčejného, co Napoleon jistě zase chystá, něco náramného a jistě hrozného, všechno že se před ním třese, všechno že ho poslouchá.

»Englicko ne,« vyhrkl Václav.

Bílek mávl rukou a hned odrazil:

»Ale taky mu nic neudělá.«

»Ale Rusko!«

»To je to, Vašíčku, Rusko, jediné! Tím dosud o zem neuhodil, to bude chtít porazit. Z toho bude hrozná vojna a tu nám ohlašuje tu ta —« Obrátil zapadlé oči plné tajemné bázně ke kometě. Nedbal, že Věk zatím ustoupil do stavení a s ním Věková i Liduška. Zůstal sám s Václavem. Listí v korunách se ani nehnulo; bylo ticho. Cvrčkův hlas odkudsi ze zahrady zněl v něm ostřeji.

»Rusko, Rusko,« povzdechl Bílek; smekl čepici a starostně pohladil své bílé, dlouhé vlasy.

»To se nedá,« hájil Václav. »Je silné.«

»Je silné, je, viděli jsme jeho sílu, i ty, pamatuješ-li se, jak jsme před lety byli u Josefštotu se podívat na ruské vojsko. Kozáci, pěší, atalerie — Kozáci — jaké vojsko! Pravda, síla, veliká síla, ale dnes je Rusko samo, a ostatní svět musí Napoliona poslouchat, i náš potentát. Rusko samojediné — počítej! A je to Napolion!«

»Ale Španihely má na krku, nemůže jich zmoci a také nezmůže.«

»To nic, což o to; Španihely mu neublíží a Rusku nebudou nic platny. Kdež pak španihelská země! A i s těmi se vypořádá, uvidíš. Do té chvíle, nežli na Rusko udeří —«

Za té debaty došli až ke dveřím chodby, vedoucí do předu stavení na síň. I tou chodbou rozkládal a dokládal starý Bílek své mínění;

teprve na síni přestal. Do světnice již nev kročil; Věkovým dal jen ve dveřích dobrou noc, Vašíkovi však, který jej doprovodil až na pod síň, připomenul na rozchodnou:

»Snad se toho ani nedočkám, ale ty jo, a vzpomeneš na mne. Jak jsem řek': Napolion. Dej ti pán bůh dobrou noc.«

Vašík se ve světnici dlouho nezdržel. Lidka se chystala nahoru na pokojíček, kdež měla postel, a otec jej pobídl, aby si šel lehnout, že je po cestě jistě unaven. Václav cítil v tom nejen starostlivost, ale také to, že není otci do hovoru. A sám se ho také obával.

V zadu, za velkou světnicí, v sedniče, kdež o prázdninách bývala Václavova ložnice, přestlávala Věková postel při světle lojové svíčky. Vlastně začala a hned přestala. Zapomněla na lože, stála nad ním zkormoucená, teskně zamyšlená; připadlo jí, tady že Vašíkovi asi dlouho stlát už nebude, snad že už poslední vagace, za rok bůh ví kde už budou. Škubla sebou, když vstoupil a hned rychle a silně natrásala podušky i svrchnici. Ani nemohla hned promluvit, jako by byla při něčem přistižena.

I Václav mlčel zaražen, čekaje v úzkostném napjetí, že matka začne, že poví. Začala však o Bilkovi, toho že Vašík hned na poprvé užil, ten když se dá do vojny, že by rozkládal třeba do půlnoci, jako tuhle, když se tu stavil ten pan oficír.

»Jaký oficír, maminko?«

»Pan fendrich Polák.«

»U nás se stavil? Tatínek nic neříkal.«

»To nevzpomněl. Zná se s ním od minulého podzimku; je to tuze hodný oficír, Čech, česky mluví a nic jináč.«

»Jak se s ním tatínek seznámil.«

»Ale byla tu u nás právě konškrípce,*) a ten pan Polák, ten oficír, byl na té konškrípce. A při tom se tak smluvili. A v tom sem přijel

*) Soupis branců.

náhodou taky pan farář z Dobřan. Tatínek ho s tím oficírem seznámil a hned byli oba jedna ruka. ♦

»Je pan farář zdrav?«

»Jako ryba.«

»A u nás se stavoval ten oficír?«

»Stavil se, bodejť,« přisvědčila Věková, ne bez jisté pochluby. Mluvila živě, jsouc ráda, že se má v hovoru čeho chytnout, že je o čem povídat, »stavil, když jel pak na Dobřany. On tam od jara zajel kolikrát k panu faráři. Ten oficír snad taky spisuje.«

»Ten oficír?« žasl Václav.

»Spisuje, pan farář ho prý k tomu má, povídal tatínek.«

»A snad česky —«

»Česky, to víš, pan farář, ten přec —«

»Česky,« opakoval Václav, jako by u důstojníka ani možná nebylo.

»Kde je teď, v Josefově?«

Věková přisvědčila, teď že ano, ale dřív že byl někde dole a také v ohni, v těch bitvách před dvěma lety.

»A když u nás byl, právě se k tomu trefil starý Bilek. Přišel na toulku. Tos ho měl vidět, když si moh' s oficírem pohovořit. To bylo vojny, a samý Napolion.«

Naposled pleskla po peřině, hladivě ji přejela. Bylo ustláno a s vypravováním ocitla se v koncích.

»No, tak Vašíku,« obracela, »snad se ti bude dobře spát, tak —«

Tíseň po kratičkém pozapomenutí sevřela ji zas útroby, tíseň a náhlý smutek. Byla by nejraději syna k sobě přivinula, hlavu mu pohladila, zaplakala.

Rychle se obrátila, jako by se rozhlížela, je-li všechno v pořádku.

»No, truhlu,« hleděla na jeho studentskou, kterouž si přivezl, »tu ty asi dnes nebudeš rovnat —«

»Tu, maminko, nechám až na ráno.«

»Prádlo jsem ti vybrala, máš tam jen knížky. ♦

»Ty si zejtra vyrovnám.«

»Tak dej ti pán bůh dobrou noc.«

Václav se za ní díval, že tak kvapně odchází. Povzdechl. Neřekla nic, pomýšlel, a i se usmála, ale tak — Něco je, něco jistě je. Ale oddechl si. Byl sám, v tichu, v klidu milé sedničky. Záhy ulehl a shasil světlo. Ale vstal ještě jednou, jak si vzpomněl na vlasatici. Chtěl se ještě jednou na ni podívat. Viděl do zahrady, na zčernalé stromy, na kus nebe nad nimi; ale komety odtud nespatriil. A mrak se hnál do jasného, hvězdnatého pruhu.

Ulehl, naslouchal kvapnému tikání starých, dřevěných hodin na stěně, a zas myslel na matku; i ten neznámý důstojník se mu připlétl do myšlenek, ten divný důstojník, jenž česky spisuje. V tom usnul.

Když se ráno probudil, bezděky se pod peřinou libostně přichoullil; venku harašil déšť. A z něho v sedničce přitmí. Venku kalno, ticho a v tom tichu příjemné, stejnozvučné šumění; jen občas šlehla některá kapka plněji do nevelkého okna, jež se opotilo a po němž chvatně sbíhaly krůpěje.

Václav přitáhnul svrchnici, naslouchal té jednotvárné, příjemné hudbě a díval se ven. Nebe temně sivé, zahrada v zeleni rozjasněné deštěm; stromy stály jako mátožné stíny v šedém mlhavu.

Chvilí si hověl, až mu připadlo, že by se také příjemně četlo. Ale nežli vzal z truhlice knihu, zastavil se u okna, aby se podíval na zahradu, kteréž celý rok neviděl. U plotu, na dvorečku stály na dešť vynesené květináče kvetoucích fuksií, balzamínek, mořská cibule, rozmarína, muškát. To Liduška jistě vynesla. A jakou mají zeleninu — Přehlížel namoklou půdu v zahrádce, záhony, cibule, hlávky kudrnaté, bujné kapusty, celer, stromek centifolie obalený růžemi plně rozkvetlými a pod stromkem růžové listy v závěji i různě rozváté po mokré hlíně.

Všecko pozoroval, i houštiny angreštu, malinčí u plotu, větrem čechrané, přístavky v sousedství, zahrady, všecko splývavých kontur, mokré, deštěm ztemnělé a lesklé. Všude prázdno, placho, nikde ani slepice ani vrabce.

Takový klid. Maně povzdech! Klid — — Tady, povrchu, ale vnitř — Odstoupil, rázem zapomenuv na zahradu, na déšť. Zachmuřilo se mu starostí. Co bude; zůstane-li jim to, nepříjde-li cizí do těchto milých míst a koutků —

V těch rozvahách se mechanicky ustrojil, otevřel studentskou svou truhlu, vybíral z ní knihy, stavěl je na stůl u zdi, knihy v prostých šedých obálkách i vázané, s rudými štitky na hřbetě, Hněvkovského »Děvín«, Vergilia, Rabenera, Plauta, Horáce, Wielandova »Oberona« a Schillerovy básně.

Těch ihned nepostavil k ostatním knihám. Zadíval se na štamblat do nich vložený, na uschlou kytičku pomněnek. Byla z osického údolí; tam dala mu ji Tonička Zemanova. Mihla se mu, jak tenkrát byla, v bílých pracích šatech krátkého života, s bledě zeleným hedvábným pasem pod ěadry, s krátkými, vzduťými rukávci, v slaměném klobouku — Jak bylo tenkrát krásně v oudoličku, v kvetoucích lukách při potoku pod vysokými olšemi, tiše stojícími v záři zapadajícího slunce!

A štamblat — Pastýřka na něm s ovečkou, odpočívají pod bílou břizou splývavých větví. Hleděl na něj; oči se mu v zamyšlení ani nehuly. Když ten lístek dostal u sousedů na zahradě, vzpomínal, když tam Tonička přišla ke kamarádce, vlastně k vůli němu, když mu za vysokým keřem kvetoucího bezu dala ten lístek —

Zatrnulo v něm blaženou vzpomínkou i náhlým zastesknutím — Předě dveřmi se ozval Lidčín hlas. Na ráz sklápl knihu a strčil ji s listkem i s kytičkou do zásuvky stolu a chvatně otočil klič. Svěží jako květ vstoupila Lidka nesouc talíř kouřící se polévky. Smála se, to že se vyspal, že tu jsou již po druhé se snídání, po prvé že maminku ani neslyšel, že se ani nehnul, jak tvrdě spal.

»Ale nevím, bude-li ti chutnat.« Postavila talíř na stůl. »Kyselo,*) budeš-li jist. Kafe nemáme. Už jsme ho neměli, oh — Ani v krámě

*) Polévka z kvasu do vody zavařeného.

ho nemáme, nikdo se po něm neoptá, jak je drahé. Ani na faře ho nevaří.«

»Vždyť já ho v Litomyšli také neměl. A já kyselo rád.«

Dal se do jídla, ptal se na matku, na otce.

»Pantáta odešel.«

»V tom dešti? Kam.«

»Nevím; má teď mnoho starostí. Však je to na něm vidět,« dodala zvažněvši.

»A maminka —«

»Byla teď na komoře.«

V tom Věková vešla.

»Liduško, jdi omýt brambory a postav je pak do nístěje.«

Václavovi se zdálo, že sestru posílá schválně pryč. Rychle dojíraje pozoroval matku, když se vyptávala, jak se mu spalo, že už knihy rovnal a že dnes nebude moci na Dobřany k panu faráři, jak včera povídal, to že ne, když tak prší. Zdálo se mu, že za té řeči má mysl jinde. Pojednou ticho. Věková ustala, nemohouc dál; bylo jí úzko. Václava obešlo zlé tušení. Nejistě se zeptal na otce, kam šel.

»Na Opočen, na zámek.« Věková se zamlčela, ale hluboký, třesoucí se povzdech pověděl, že to zlá cesta.

Václav položil lžici a otočil se po matce. »Na zámek, maminko? To snad skrze ty peníze, skrze ten dluh —«

Věková přisvědčila.

»Vypověděli peníze.«

»Vypověděli a tím pangrotem, rozumíš-li, je ten dluh o hodně větší a ten kupec v Praze, co pantáta od něho bere zboží —«

»Stojespál.«

»Udělal teď v tom zlém čase pangrot a psal advokát za jeho věřitele, aby pantáta vyrovnal dluh. To je rána; je zle, pantáta si neví rady. Včera se mně svěřil, když byls u Bílků.«

»Tatínek nemůže zaplatit?«

»Hned ne a to všechno najednou. Ó bože, chudák, nač myslí —«

Václav rychle vstal a přistoupil k matce sedící na lavici. Ptal se, co je, co otec hodlá, je-li tak zle.

»Je, už si neví rady. Je zle, když, ó bože, pomysli si, chce všeho nechat, a —«

Dále nemohla. Slzy jí vyhrkly. Václav se k ní sklonil, konejšil ji, těšil, ptal se, sám zaleknut, co otec hodlá, co myslí, nechat všeho.

»A chce odtud!« Věková zaplakala.

»Odtud! Kam —«

»Do Prahy.«

Žasl, nevěřil sluchu..

»Do Prahy, vy. Vy a my všichni. Co tam —«

Věková setřela slzy.

»Pantáta myslí, že to tady neudrží; a i když bysme tu ostali, že by ti nemoh' ničím pomoci, že bys musil ze študii. A nežli by na to

dopustil, nežli by ti studie zkazil a snad i celý život, povídal, a má pravdu, to necháme tu všeho a vystěhujeme se.«

»Ale jak! A teď, do Prahy a taky na nejisto, a vy, maminko, vy, odtud z hospodářství. Ne, to ne, zůstaneme tu, budeme se bránit, jak dlouho bude možná.«

»Ale ty —«

»O mne se nestarejte.« Cítil pojednou sílu a pevné odhodlání.

»Však já se v Praze udržím, uvidíte; to by bylo.«

»Jsou hrozné časy, drahota.«

»Ta je všude. A když se přičiním, to by bylo, abych se neuchytil. Buďte bez starosti, maminko,« těšil sebevědomě, »nebojím se a nedopustím, abyste vy k vůli mně —« Usedl k ní. Přestala slzet; synova odhodlanost probouzela ji doufání, že by se na studiích v Praze přece snad uchytil a udržel, a zároveň ji odtrnulo v její tíživé obavě, že by musila do Prahy.

»Kdyby pán bůh dal,« povzdychla, ale ne ještě v plné víře, »a tys to pořídil —«

»Pořídím, uvidíte,« vpadl s důvěrou, vesele, »vy odtud nesmíte. S pantátou o tom promluvíím hned jak přijde.«

II. VĚKOVÉ HLEDAJÍ POMOCI A PŘIJMOU NOVÝ KŘEST.

Přelo až do poledne. Václav vyšel po obědě z domu a neřekl, že jde otci naproti. Uvažoval, že když se na Opočně tak dlouho zdržel, že tam jistě má těžké jednání pro ten dluh, že snad tam shání jinde pomoc, jestliže na zámku nepovolili.

Otce došel na rozcestí k Mělčanům u kříže pod starou lipou. Bez úvodu, přímo se ho zeptal, jak pochodil na kanceláři.

»Maminka ti řekla.«

»Řekla, všechno, tatínku. Mluvili jsme o tom.«

»Naříkala.«

»Čeká vás s velkou starostí.«

»Nešel jsem nadarmo, tady by to snad šlo. Počkají, když jsem jim všechno vyložil, nový vrchní je citelný člověk. Ale to ještě není vyhráno. Je taky ještě jiné placení. A kdyby i v Praze,« dodal kvapně, »u Stojespalů se to nějak srovnalo, co ty — Řekla ti maminka —«

»Řekla. Ale o mne se nestarejte, jen když vy byste nemusili odtud.«

Pověděl, co již matce řekl, a také hned vyložil, jaký jeho plán. Byl prostý, obyčejný, ale za těch poměrů, za obecné drahoty a nouze velmi odvážný. Chtěl v Praze hodiny dávat, učit po domech hudbě, literárnímu, s malými studenty opakovat.

»Najdeš-li jen co,« namítl starostlivě Věk. »Kdo si teď vezme domáčího učitele.«

»Jsou přec zámožné rodiny. Jen mít známosti. Pan farář dobřanský je jistě má a vy také, pantáto. Doktor Held vám k vůli snad něco udělá.«

Věk sám, už dříve, když o synově budoucnosti uvažoval, vzpomněl na své známé v Praze, a jmenovitě na trebechovického rodáka. Ale to vše měl za nejisté, za nedostačující a nechtěl syna pustit do světa jen tak, beze všeho a nechat jej tam beze vší podpory, bez základu, na zdař bůh, těžkému životu, v samé klopotě a v nouzi. Ale teď, když Václav sám se k tomu odhodlal, nevyvracel mu to, ale také hned neschválil, připomínaje mu, že to těžký úkol, že ani netuší.

Věková stlala synovi večer toho dne s klidnější myslí. Věděla, jak muž pochodil na Opočně a že by Vašíkovi nebránil, jak sám jí řekl, že konečně co, ať to zkusí; také jí svěřil, že se pokusí Vašíkovi o pomoc, že s ním zítra zajde na Dobřany. Měl nazejtří neodkladnou obchodní cestu na Nové Město. Rozhodl se však, že se tam přímo nevydá, nýbrž oklikou přes Dobřany, aby tam s farářem Zieglerem pojednal o synově záležitosti.

Jitro bylo neveselé; studeně válo a mraky se hnaly nad krajinou ještě prosáklou včerejším lijavým deštěm. Čím dále za městečkem a výše kráčeli k Bačetínu a dále do kopců mezi strnisky, mezi ouhory a lesíky, bylo chmurněji. Nikoho nepotkávali, nikoho neviděli v pustých polích, leda tu tam pasáka u stáda krav stojícího s pytlem přes hlavu a přes ramena nebo skrčeného u ohnička, jehož bělavý dým nízko, plázivě se rozvíval nad půdou.

Věkové mnoho nemluvili; tu tam slovo o cestě, o směru, o faráři dobránském, bude-li doma, a co kdyby nebyl. Staršímu Věkovi nebylo do hovoru; myslel na účel své cesty, na obchod v Novém Městě, na Dobřany, co Ziegler, jak bude.

Tato starost tak hrubě netížila mladého. Měl důvěru, kterouž mládí dává; byl spíše vzrušen a v napjetí.

Rozhlížel se pohorskou krajinou; zajímala jej, poněvadž už přes rok ji neviděl. Rozhled však toho kalného rána neměl ani velký ani veselý. Rozvaliny starého Frymburka dále na levo splývaly s černým lesem v pozadí; hřbet Vrchmezí a jeho sousedů na pomezí zmizely v mracích a v bělavých parách, jež se po nich a nad nimi válely, vzdouvaly, stoupaly a klesaly, hnaly se a třepily jako ohromné vlny víchrem štvané.

Stezníky nebyly dosti schůdné; proto šli oba Věkové silnici přes Bystré, pak dolů do údolí Zlatého potoka, odtud opět do vrchu, již k Dobřanům. Pojednou prorazila výše před nimi špička věže mlhavým vzduchem; prorazila, rostla — Pak zabělel se vedle ní kostel mezi košatými, starými stromy. Byli na Dobřanech; šli mezi roubenými příbytky malých oken, šindelových a doškových střech, prkenných lomenic po dešti ještě mokrých; u každého stavení prkenné bednění »besídka«, kryjící v zimě část záspi a dvěře před sněhovými vánicemi. Obílené stěny chalup byly zarovnané naštipaným dřívím, otepěmi roští i pařezů. Nikde člověka. Jen z příbytků ozývalo se jeho dílo; tkalcovské stavy hlučely a rachotily, až se třásly stěny a okénka olovem spravovaná nebo papírem zalepená. Ze dvou stodol opodál, ze dvou humen zalehal ohlas cepů, jak tam pršely neúnavným taktem jejich rány.

Kostel zavřený; bylo již dávno po mši. Na hřbitově také nikdo. Vysoká, košatá lípa prozloutlého listí šuměla nad ním. Ještě hlasněji druhá, košatější, silnější, ohromná na plácku před kostelem.

Všechno to ticho pohorské vesnice s tím jednotvárným klepotem cepův a hlasem starých lip v tom příšeří kalného jitra dojalo mla-

dého Věka tesklivě v jeho napjetí, nejistotě a v dychtivém očekávání. A když zahlédl za starou lipou přes travnatý plácek dřevěnou faru s vysokou, šindelovou střechou, s »besídkou« přede dvěma a zahrádkou v průčelí před okny, zabušilo mu srdce. Vzdychl, když přeshedše zaspí a pod »besídkou«, vstoupili do síně a z té do pokojíčku, v němž nejvíce místa zabíraly mohutná skříň plná knih a vysoký stojan o kolika odděleních knihami nacpaných.

Z domácích nikoho nepotkali, v pokojíčku nebyl také nikdo. Ale uvítal je tu známý hlas, vlastně směs hlasů. V pokojíčku čistě vybíleném visely koliké hodiny a také z druhého, rovněž vybíleného, do něhož byly dveře otevřeny, ozýval se cvakot, tikot, tu volný, tam rychlý, chvatný několikerych hodin, velkých, malých, starých i zá-
novních, miláčků to faráře Zieglera.

Toho spatřili v druhém pokoji sedícího k nim zády u stolu; byl bez kleriky, po domácku, v tmavém podvlikáči, v takových nohavících, v botách vysokých, lesknoucích se holení. Psal horlivě, div že se mu netřásla velká hlava černých, kučeravých vlasů. Ani se neohlédl. Teprve když Věk přišeptal synovi, že by mohli venku počkat, aby nevyrušili, obrátil se schmuživ čelo. Ale hned se mu vyjasnila tvář svěží, zardělé barvy. Nevelký, mladý farář švižně vyskočil, odhodil brk a chvátil Věkům naproti.

Václav hned si všiml, že Ziegler za tu dobu, co ho neviděl, zmo-
hutněl; zdál se mu silnější, ramenatější. Ve své vlídnosti, ve svém chování se však nezměnil. Potěšen srdečně uvítal hosti a vedl je hned dále do pokoje, v němž dosud pracoval. Věk se hned omlou-
val, že vytrhli, že chtěli počkat.

»Ne, ne. A to by bylo! Mám tu sice hosta,« žertoval, »a vzneše-
ného, musu, prosím, musu, ale ta tu bývá častěji; někdy ji sice mu-
sím tuze zvát, je to rozmarná křehotinka, no ale přijde přec a teď
dost často, a vy za uherský měsíc jednou, obzvláště tuhle dilectissi-
mus studiosus. Tak vy, Vašíčku, jste se s musami v Litomyšli roz-

loučil. Ale nestýská se vám; doma u panímámy je líp, vidíte. No a jak bylo, co klassencetl. Husy přece ne — « farář se smál.

»To ne, jemnostpane.«

»Samé eminenter,« doplnil Věk otec a vytáhl z kapsy doklad, synovo vysvědčení.

Ziegler prohlédl je s upřímným účastenstvím, pochvalně zamručel i hlavou pokýval, Václavovi na rameno poklepal, a že je potěšen, opravdu. V tom hospodyní zavolal. Věk se znovu začal omlouvat, že hrubě vyrušili, a zeptal se také, cože tedy musa přinesla panu faráři.

»I pane nevím, nevím, bude-li co z toho. Vyzývám ji dost,« vykládal vesele, »ale moc na ní žádám. A ona, to víte, raději řecky, a znamenitě řecky, latině, francouzsky, německy, ale ne tak po našem, v naší milé mateřštině, to se jí ještě nedaří. Ale nutím ji, nutím. Tuhle vidíte, je to smělost,« vzal knihu na stole na papírech ležící, »Telemachovy příběhy od Fenelona. Krásná kniha, plná básniřské důvtipnosti a kvetoucí, čisté obraznosti; znáte ji?«

Věk přisvědčil, že četl Telemacha za studentských let.

»Krásná kniha,« opakoval farář rozehřívaje se, »a tu bych rád podal vlastenskému čtenářstvu. Ale napadlo mně — francouzský originál je vlastně hrdinská báseň v prose — a tu mně připadlo, abych tomu dal i básnické roucho.«

»Ah, ve verších!«

»Ano, napadlo mně, že by tu slušel šestiměr. A to není, pane, snadná věc, to je potýkání, ale milé tady v té samotě. Milá práce a kratochvíle zabývat se s takovým vznešeným duchem. A tak nezradí-li mne musa — ale tak sedněte, sedněte — Ah, tak, tak,« vital spokojeně hospodyní nesoucí chléb, máslo a láhev vína. »Tak zatím tady pojezte, no, jedli, papali, bumbali.« Pobízel, naléval a zase s Václavem začínal, vyptáváje se ho na Litomyšl, na professory piaristické kolleje.

»A co dál, co teď, co jste si vybral,« zeptal se pojednou, »co budete studovat, Vašíčku?«

»Rád bych práva.« Věk otec začal o tom, proč vlastně přišli, že na radu a také požádat o podporu, když by byla možná.

Farář Ziegler byl mu přítelem. Nemusil se ostýchat vše mu povědět o sobě i o synovi. Ziegler naslouchal s účastenstvím; když Věk řekl, že by Václav snad musil ze studii, zavrtěl sebou a maně vyrazil: »Ne, to ne, to by byla věčná škoda!«

»Václav to chce zkusit sám, sám si hledat živobytí. A tu jsme chtěli vás, důstojný vlastenče, prosit a prosíme, máte v Praze známosti —«

»Mám, to mám,« vpadl Ziegler, »hned jsem na to pomyslel, dřív nežli jste řekl. Rád, opravdu udělám, seč budu.« Vida, že se Václav radosti začervenal, poklepal mu na rameno.

»Tak to je hezké, Vašíčku, že máte takovou kuráž. A vždyť já to taky znám, taky jsem zkusil, co je zle. Byl jsem pravý mendicus, nic jsem neměl, a přece se našli dobří lidé a nejprve nebožtík páter Vrba, pán Bůh mu odplat! No, tak Vašíčku, chutě do boje. A nějaká reko-mandace se taky najde.«

»Myslíme taky na doktora Helda,« přidal Věk.

»A bodejť, bodejť. Medikus ordinarius v tolika vznešených rodinách. No, sursum corda, Vašíčku. A co je nového ve světě?« zeptal se pojednou Věka, »co Patrčka solnický?«

»Taky naříká, taky mu obchod uvázl. Tuhle jsem s ním mluvil, povídal, že by všeho nechal, že před tím bankrotem nakoupil draho zboží a teď mu kleslo na ceně, že prodělal hrůzu peněz.«

»To věřím, že by všeho nechal,« opakoval farář, »kupectví ho netěší. Raději by se perem oháněl. Skládá,« vyhrkl živěji, »básně skládá a slušné, opravdu, ač je vlastně samouk. No jezte, Vašíčku, papali, bumbali,« pobízel vesele a hned zase vážně pokračoval: »Ale z pera není živobytí, zvláště tohoto času. A co pan Polák,« vzpomněl vyjasněně, »pan korouhevník nebyl teď u vás v Dobrušce?«

»Už od jara ne.«

»Čekám ho, psal, že přijede. To se u vás taky staví. Těším se na něj a na nové jeho básně. Ty snad dojdou dřív nežli on. Psal, že mi nějaké pošle, a pak že sem přijede na popravu.« Farář se usmál a hned zase nadšeně:

»Pane, to je básníř, toho musa miluje. Německou opustil na dobro. Slíbil mně, že chce a bude státi k straně věrných synů vlasti, že totus quantus se zasvěti českému básnictví. Už se také česky podpisuje, na to jsem jej také přivedl. Už Matěje nechal a je Milota, Milo-ta,« vyslovoval měkčeji, libostně, »a Zdirad nad to. Milota Zdirad Polák, český důstojník a básníř. A bude teprva! Ten básnickým nadchnutím už teď mnohé převyšuje. Ale ad vocem Milota, Zdirad — příteli vlastenče,« obrátil se k Věkovi, »vy byste se měl také dát překřítí. Nás, novokřtěnců je už kupka, tady u mne to přijali, jak jsem ponavrlh. Já jsem Liboslav, Polák Milota, páter Král Mírovit; Patrčka také, ten je Silorad, miluje fysiku, však víte. Silorad — a vy — co vy —«

»Nespisuju, pane faráři.«

»Na tom nezáleží. Ústecký doktor Koráb také nespisuje a přijal vlastenský křest. Je Lékoslav. O to běží, aby se každý už svým jménem veřejně za vlastence přihlásil, aby okázal své smýšlení. Nač ty Fridolíny, Edmundy, Richardy, jak teď romantika dala modu, my máme svá jména a jadrná. Když se jen domácích jmen u nás užívalo, bylo líp. Tak jen světu ukázat, že jsme Čechové, že tu jsme, a to posílí také mnohé váhající.«

»To ano, vlastenče, to ano,« přisvědčoval horlivě Věk. »To se dám překřtít.«

»Už jsem na vás myslil. Jste muzikus, milujete lad, proto budiž vaše jméno Ladislav.« Pojednou obrátil se k Václavovi. »A co vy, dilectissime. Vy ovšem máte české jméno, pravda, ale druhé neuškodí. Milujete vlast, to vím, proto se budete, doufám, rád psáti Vlastimil. Václav Vlastimil. Tak. Jste do bratrství přijati,« dodal vesele,

potěšen a podav oběma ruku. »Teď ještě musím také,« vzpomněl si, »dopsat Pepíčkovi do Malína, aby se také pokřtil.«

Věk rozuměl, že Pepíček je malínský lokalista Devoty, s nímž se tu na Dobřanech seznámil.

»Tuhle mi psal,« vypravoval Ziegler žertovně, »takové důležitosti, že má pořiz a že si koupil nový soustruh. On vám je truhlář, sekerník, soustružník, všechno, pořád něco kutí, a hodiny také sbírá; psal, že teď sehnal troje nové, t. j. tuze staré, něco zvláštního. Ale o Rautenkrancovi,« čelo farářovo se schmuřilo, »píše, že mu není valně, že pořád postonává. Chce z Nových Dvorů pryč, žádá o faru v Sedlci a snad ji dostane.«

»A co pan vikář v Častolovicích?« ptal se Věk.

»Pan vikář Rayman? Ó, ten nás překvapí. Psal mně nedávno, že pracuje o veliké básni, že je biblická, ale víc ani muk, o čem, jaký bude její titul, to dosud tají.«

V pokoji, v němž od zaklopeného nebe bylo šero, pojednou prosvitlo. Mraky se rázem roztrhly a kus modrého nebe zazářilo. Věk vstal, že musí dál, na Nové Město, jak už řekl. Ziegler, chystaje se jej vyprovodit, obrátil se po Václavovi.

»Počkejte, Vašíčku, přijdu hned.« Vzal čepici a vyšel za Věkem ven. Václav viděl, jak kráčeli po záspi, jak stanuli před zahrádkou a že otec sebou nějak trhl, jakoby se něčeho lekl. Pak mluvil, jakoby se bránil; viděl, že farář Ziegler se ohlédl po oknech a spatřiv Vašíka, že vložil ruku na paže otcovo, jakoby jej upozorňoval a dále pobízel. Šli až pod starou lípu, pod její korunu u větru rozhoupanou, a tam se zastavili. A zase ten živý hovor a teď, hle, otec podává faráři ruku. Ale nejde, stojí, mluví živě dál. Až teď teprve — chvíle minula — se loučí a odchází.

Václav viděl, jak farář se chvatně vrací, skláněje hlavu bradou k prsům, neboť šel proti větru. Vzkročil všecken zardělý, mna si ruce.

»Vašíčku, to je tam vítr, zrovna jedovatý. Toho pantáta užije.

Škoda, že musil jít. Nám tu bude líp, pěkně v teplotku. Ale vyčáší se tam, do večera bude ještě krásně.«

»To se mně dobře půjde.«

»Nic se vám nepůjde; dnes ne, na to ani nemyslete. Ostanete tu pěkně na noc a zítra klopejte si zase s pánem bohem s kopců dolů.«

Nebylo zbylí. Václav zůstal na Dobřanech. Farář jej provedl farou, do zahrady, i koně mu okázal, celé hospodářství a kolikrát vzpomněl, jak to ono mu pantáta, Věka myslil, poradil a dobře poradil. Z hospodářství zašel zase do Litomyšle, začal o Praze, o kolleji, to že Václav uvidí mraky studentů, až bude chodit do Karolina poslouchat jura. I o professořích se zmínil, nejlíp že zná oba Kopce, každý z nich však že je ne Kopec, nýbrž Kopet-z, to se ví. Také Veitha jmenoval, českého státního práva profesora, toho že tak nezná, jen jednou že jej viděl s professorem Madrem, ten že má statistiku.

Václav upřímně poslouchal, bylot pro něj, ale pořád také čekal, že uslyší, co prve před zahrádkou a pod lipou jednali s otcem. Než jakoby vítr odnesl ten rozhovor; farář nezavadil o to ani slovem.

Po obědě zavedl Václava do předního pokojíka ke knihovně. Ze skříně vytáhl a ukázal mu několik staročeských tisků, které si za tento rok pořídil.

»Ani byste, Vašíčku, nevěřil, že jsem se jich dopátral tady, v těch chudých vesnicích. Uchovali je jako poklad a skrývali je za časů pronásledování, když ještě panovala temná zabeďněnost a trestali je pro ty knihy, víte, před časy císaře Josefa. Nejvíce jich zachovali evangelíci. Taky od nich mám.«

»Od evangelíků?« podivil se bezděky Václav.

»A pravda, Vašíčku; co se divíte. Já s nimi dobře vycházím. O víru se nepřeme. Ať má každý své mínění a přesvědčení. Jen když je hodný a pořádný člověk.«

Po starých knihách došlo na novočeské.

»Tahle je nejnovější,« vzal z řady pěkně vázaných knih dva sva-

zečky malého oktávu. »Tu snad znáte. Jana Miliona Ztracený ráj,« četl.

»Tu jsem včera zahlédl doma, budu ji číst.«

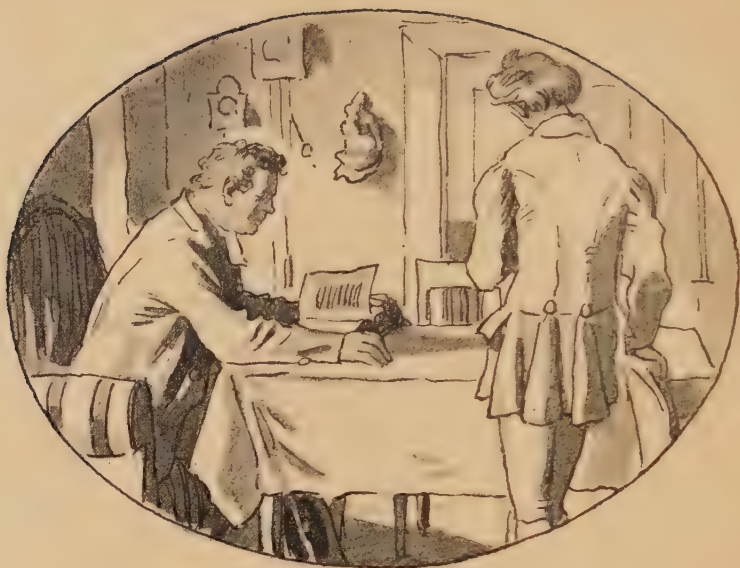
»Ah, pravda, objednal jsem ji také pro pantátu. Čtěte, Vašíčku, tu čtěte, to je vzácná kniha obsahem i tlumočením. To je řeč, to se po-divíte. Víte, letos ten státní pankrot, strašná rána, ten rok budou lidé proklinat. Ale naše literatura bude mu žehnat, když nám přinesl takovou knihu. Překladatele Jungmanna, je professorem v Litoměřicích, osobně neznám, ale P. Marek, jeho bývalý žák, mně psal, to že je ušlechtilý duch a Slovan, Slovan!« —

Za soumraku a pak při světle, za večere i po ní seděli ve větším pokoji. Mluvili o literatuře, o spisovatelích. Václav uslyšel leccos zajímavého, poněvadž Ziegler mnohé znal osobně, s mnohými si do-pisoval.

»Tady ustavičně píšu psaní; nejvíc do Prahy a po Čechách, ale i do Uher na Slovensko. I tam máme upřímné vlastence. A pak v této zapadlé samotě nejsem docela sám a opuštěn, obzvláště v zimě, když tu jsem zachumelený a máme závěje až do oken. No, a na jaře, v létě mne zas navštěvují. Na přes rok, v létě sem snad přijede dokonce sám jemnostpán, náš slavný Dobrovský.«

Václav překvapen tou zprávou, bezděky sebou hnul.

»Ano, psal mně, že až bude v Častolovicích u hraběte Šternberka, že si zajede ke mně na Dobřany. Bože, jak bych si byl mohl pomyslit, já chudý studentíček, když jsem se s ním poprvé setkal v No-stické zahradě, podvečír, jako by to dnes bylo, když jsem ho slyšel, jak si tiše zpívá »Spasiž ny i uslyšiž, Hospodine, hlasy naše«, když jsem se před ním svatým strachem zrovna chvěl, kdež bych si byl pomyslnil, že si budu s tím slavným mužem psát, že ho uvítám na své faře. Do smrti nezapomenu, Vašíčku,« farář, vzpomínkou roze-hřát, mluvil rychleji, »jak mne tenkrát v té zahradě, když mne propouštěl, řekl: Milujte svoje vlastence a veškeren slovenský jazyk. S Bogom Hospodinem, zdravь budte!« —

Nazejtří po snídani chystal se Václav domů. Než farář ho nepustil až po obědě. Zpáteční cesta byla veselejší. Nesl si z Dobřan jistotu, že mu farář napíše doporučení do Prahy, ta že pomohou.

Za slunečného, tichého odpoledne byla cesta pohorskou, podzimní krajinou velmi příjemná. Václav se z počátku mnoho nerozhlížel. Na faru myslil, na Prahu a zase na to, o čem asi farář s otcem jednal.

Když vešel doma do světnice, zastal tam jen matku. »Tak dobře pochodil's, Vašíčku.«

Bylo jí na hlase, na tváři znát, že je jasnější myslí nežli včera.

»Dobře, maminko.«

»A pantáta taky.«

»Co pantáta, jak —« ptal se Václav dychtivě, pojat tušením, že matka snad ví.

Věděla. Začala s velkou, srdečnou chválou, jak je pan farář Ziegler hodný, že se pantátovi, když zvěděl, v jakých je kleštích, sám nabídl, že mu půjčí čtyři stovky a pátou že ještě sežene, aby mohl to, co nejvíc pálilo, u Stojespalů v Praze nahradit, ostatní že snad už počkají.

»Ah, to to bylo, maminko! Ale mně pan farář neřekl ani slova. To je šlechetný člověk. A jak šetrně tu pomoc nabídl!«

III. MLADÝ VĚK SETKÁ SE S BÁSNIŘI A VYDÁ SE DO PRAHY.

V ěkovi se povyjasknilo; ne však z plna. Pomoc přišla, pravda, na-
dobro však vyhráno neměl a musil se i nadále úzkostně ohlížet.
A pak se pro Václava i tou pomocí nic nezlepšilo. I tak nebude mož-
ná počítat, aby jej v Praze vydržoval. Václav však se tak netrudil.
Pevné odhodlání dalo mu klid. Mysl netížil starostí, a tak mu vagací
čas ubíhal příjemně a rychle.

Hodně četl, doma ve světničce, na zahradě; oddával se volnému
toulání polem, lukami, lesem. Mile se chodilo za podzimních, sl-
nečných dní plných klidu a záře. Otavy zmizely, osamělé však dolce,
travnaté oupady ještě pěkně se zelenaly i táhlé břehy, na nichž tiše
spočívaly stíny březin nebo mohutných javorů a buků. Rád pod ně
chodil, rád pod nimi sedal, když byly vyzářeny proudem zlatého
světla, když barevné jejich listí krouživě se snášelo a tiše připadávalo
k zemi. Milé vzpomínky přicházely, nejasná, sladkobolná tesknota

tu vanula. Než odlehlé ty kouty na pokraji háje, pod skupením starých stromů také mu oživovaly idyllické scény Vergiliovy, Gessnerovy; tu vytvořovala mu obraznost nové, spanilé postavy, pastýřky naslouchající za rosných jiter lahodným, touhy plným zvukům pastýřské flétny, pastýře čekající v zeleném mrákavu háje, nebo pod korunami věkovitých dubů, kdy splývaly soumrakem v tajemné, měkce zvlněné klenby.

Z té arkadické scenerie unášela jej básnivá mysl k osamělému ostrovu, k půvabným jeho břehům; vídal u nich v magickém temnosvitu, nebo za úplňku ve stínech starých stromů nad tichou vodou skloněných přistávat i člunu dvě milujících, mladých a krásných, v antickém, rozumí se, rouchu, nebo se mu zjevovala z hlubin ostrovního háje (a ostrov byl jen jediný, starý háj, s omšeným kamenem obětním) vznešená kněžka v průvodu sličných, urostlých dívek v antických účesech, v bílých, lehkých řízách s rouchou volně přes rameno přehozenou.

Líbezný pastýřky a dívčí zjevy v antikisujících kostymech, roz-toužení pastýřové, šlechtití stařečkové bělovlasí sentimentálního, arkadického světa jej opustili, když si zašel do rozvalin frymburského hradu, do jejichž smutného ticha šuměl podzimní les. Tu měl kde umístit postavy, jak je znal z Hájkovy kroniky a z Pelcla, zjevy skutečného světa, z dávné však minulosti, jež jim dala poetickou zář i dráždivé tajemno.

Tu mezi sesutými zdmi zjevovali se mu stateční rytíři, staročestí páni, něžná, hradská paní krásného hrdla, v bělostném, krajkovém tuhém límci od nader do týla vztyčeném, hrající na harfu, jak ji vídal na titulních obrázcích německých rytířských románů a divadel. Tu v těch rozvalinách se zapadlou, rytířskou síní, se zasutou, tajnou chodbou i s hlubokým, hrozným vězením, při němž jistě, jak si to vše maloval, byla tmavá mučirna, okouzlovala jej minulost i leskem zapadlé slávy, jež lahodila jeho vlasteneckému cítění. A mysl ovanutá čarovnou romantikou hledala výraz těch dojmů a pohnutí.

Václav začal tu skládat české verše. Tlumočil své city i ohlas čteného, začal o harfě dlouho mu mlčevší, o rozvalinách při měsíci, o houkající sově, o rytířích za vlast bojujících, o bledé krásné panně hradní.

Domů se vrátil jakoby s velkým tajemstvím, jako by něco spáchal. Hledal samotu. Při světle lojové svíčky přepisoval své první verše, předčítal si je šeptem, polonahlas i hlasitě, jak jej pohnutí unášelo. Doma choval tu báseň v tajemství a pozejtří po jejím sepsání ji dokonce zapřel.

Toho dne vydal se na Opočen navštívit tetu. Nedošel však do jejího bytu. Pod stromy před klášterem Františkánů zahlédl mladého, štíhlého muže v hnědém kabátě, v kastorovém klobouce, v úzkých nohavicích do bot. Měl licousky a na nose kulaté brejle. Přecházel zamyšleně.

Václavovi se zdálo, že je to solnický Patrčka. Než ty brejle jej mátl. Věděl, že je Patrčka krátkozraký, ale v brejích ho nikdy neviděl. Když se však mladý muž obrátil a smekl, aby si nevěda pohladil vlasy (měl rusé a mírně zvlněné), bylo po nejistotě. Patrčka, jistě. Václav se k němu rozběhl. Měl jej rád a již delší dobu ho neviděl. Pamatoval si jej hned od velkého požáru v Dobrušce před sedmi lety, když jim Patrčka, tenkrát ještě kupecký, přivezl podporu, jmenovitě jemu, Václavovi, celý zánovní oblek a boty s podkůvkami. Ty si pamatoval i to, že měl Patrčka tenkrát na sobě zelený fráček úzkých rukávů a že měl červené, jako naběhlé ruce.

Pak se s ním za těch sedm let několikrát setkal u Věků; slýchal o něm, jaký je čtenář, jakou má neobyčejnou paměť, že se sám naučil latinsky, ten že neměl být kupcem, nýbrž že měl studovat, a že také spisuje, básně skládá.

Proto se Václavovi té chvíle, kdy jej zahlédl před klášterem, ihned přimihlo, co by asi Patrčka řekl jeho básni, a což, kdyby se mu o ní zmínil. Ale hned si to zamítl. Patrčka přimhouřil oči, když mladý Věk docházeje se k němu hlásil, a byl rád, když jej poznal. Pověděl,

že tu čeká na příležitost, že tu jest jeden od nich, s tím že pojede do Solnice; ptal se na Věka, co dělají v Dobrušce a co on, Václav.

»Do Prahy,« opakoval, když uslyšel, že tam Václav pojede. »Taky se tam chystám, ale ne jako vy s knihami, k muzám, nýbrž se zbožím a pro zboží, s fůrou.« Kysele se usmál.

»Kdy tam pojedete, brzo? Tenhle měsíc?« ptal se Václav.

»Ne, až v listopadu. Ach, kdybych se pak nemusil vracet, kdybych tam moh' zůstat! Tam být a učit se, chodit mezi vlastence, pracovat; tady stát za pultem, kornouty dělat a teď skoro ani to, když je tak zle, když všechno jde tak tupě a vážne —«

»Jste svobodný, mohl byste se do Prahy odstěhovat.«

»Jsem svobodný, ženu nemám, ale mám matku, starou matku, a tu nutit do Prahy, ne, ta by tam nevydržela.«

Václav pocítil, jaká to vážná příčina a líto mu bylo Patrčky. Ten rozhodiv rukama, řekl resignovaně:

»Tak co zbývá.« Vykročil, ale v tom opět stanul a dodal:

»A kdyby tu ještě jiného nebylo. Ale tak, v takovém Kocourkově, mezi takovými zabeďnilci nafoukanými. Hlavně ti od »práva«, »vrchnost«, dodal s ousměškem. »Když člověk s nimi nepřede, a jak by moh', hned je pyšný. Toť se ví! A kdo kupuje knihy a čte, je rozhařovač, zaháleč, lenoch, a kdo se trochu odváží na vědění, na nějaký experiment, nebo dbá dobromluvy, tomu se vysmějí. A taky je hned neznaboh, když nechodí tak do kostela, jako oni a nekrouť oči. Ale co tropí mimo, ach — Kroniky o tom. Počestnost! Poctivost!« Byl pln trpkosti nad malicherností maloměstských poměrů; dlouho ji tajil, musil. Teď, když mohl si ulevit, vyrazila hned a nejostřeji v obžalobě správy, jak na konec vybuchl:

»Obec by roznesli, vrchnost oškubali!« Pošoupl kulaté brejle, pak ne tak prudce, ale ještě pohnutě dodal tlumenějším hlasem:

»A v tom žit, milý pane Václave, v tom ustavičně být. Jak jste šťastný! Ó Praha, Praha!« Povzdechl u stesku nespokojeného maloměšťáka, jenž v touze po hlavním městě vidí jen jeho krásy, vidí je

v oslňující záři bez rušivých stínů. »Moci chodit na polytechnikum, mašiny studovat, to mne totiž tuze těší, a do Expedice mezi vlastence a — oh — « mávl rukou, »marno malovat.« Náhle se zastavil, a dívaje se přes brejle Václavu do očí zeptal se znenadáni:

»Neskládáte taky, nejste básnířem?«

Václav se lekl, zčervenal, okamžik hleděl u zmatku na Patrčku, pak vyrazil:

»Ne, nejsem, neskládám.«

»Ale vlastenské jméno máte.«

»Mám, na Dobřanech jsem je nedávno dostal.« A pověděl. V tom přihrčela příležitost, nekrytý vozík.

Patrčka na odchodu uložil Václavovi, aby doma pozdravoval a také ještě na Prahu vzpomněl, že až tam teď přijede, že Václava vyhledá.

»Ale dosud nevím, kde budu ostávat.«

»Nechám vám v Expedici u Krameríů vzkaz. Pijedu tak okolo polovice listopadu. V tu dobu se tam přepetejte.«

Dva dni po tomto setkání, kteréž se stalo v druhé polovici října, vypravil se Václav na Dobřany, dát s pánem Boheim. Dosýpalt se čas prázdnin. Farář Ziegler jej uvítal jako vždy rád a přátelsky; na Dobrušku se však tentokráte tak obšírně nevyptával jako jindy. Mělt sám novinu a s tou pospíchal. Hned začal, ví-li Václav, pamatuje-li se, jak tu byl s pantátou na začátku vagací, jak jim vypravoval o tom básníři oficíru, jak jim řekl, že jemu, faráři, ohlásil nové básně.

»Už je poslal, Vašíčku, před čtrnácti dny, hned druhý den po vaší poslední návštěvě, jak jste odešel. To jsou pokroky, pokroky, opravdu!«

Václav se zarazil, jak uslyšel o básních.

»Člověk se divil,« pokračoval farář, »opravdu divil už dřív. To vy nevíte, letos na jaře, začátkem, tak okolo sv. Josefa, byl tu.«

»Pan Polák.«

»Ano, korouhevník, t. j. přijel na Hrádek na konskripci, a při té konskripci, když sepisoval synky, kteří by mohli do bílého fráčku,

bánil. A jak! Navštívil mne po konskripci a báseň ukázal. »Zbrojení se černých divochů k boji.« Tu mně dal a to jsem se divil, Vašičku. Jaká řeč v té básni, plastika, obraznost. Ale teď zas, co mně poslal, jak jsem povídal, no, počkejte, poslechněte —«

Vstal a rychle přinesl z druhého pokoje papíry.

»Tady to máte,« sedl si proti Václavovi. »Vznešenost přirozenosti. V slávozpěvích na tvorce.« To je titul.*) Ale to není celá báseň, je to jen »vchod«, t. j. prolog. Bude to velká báseň. Ale poslouchejte!«

A začal hned patheticky:

»K polím, jejichž pokryvů se žádné nedotknulo křídlo
duchů, v koři vznes se, Tvorce mocný kdež své rozbil sídlo!
V modřenině krajů jasných vážně ohněm znitá ústa
na obrubě hvězdostolce v slávě pějte nyní zhusta!
Harfy znovu postruněné, s věncem vonným, hlučně hrejte,
krásohlasům tvrdým provod větríkové bystrý dejte —«

Četl dál »vchod« a dále »mnohozpěv« a zase »samozpěv«, jak se střídaly. Četl zanícen, s nadšením, jež zvučelo i v hlase, zvláště když přednášel poslední »mnohozpěv«:

»Vznešenost panuje nad hvězdostolcem,
stvoření pokoř se přec mocným Tvorcem!
K chrámovým klenutím nebe se dívej,
ustrň a v prachu mu rouhači zpívej!

I Serafi pějí,
až nebesa znějí!

Všecko což pod trůnem vine se jeho,
všecko což proválo dechnutí z něho,
na větru perutích k němu se vynes, díky mu přines!«

*) Teprve v knihovém vydání r. 1819 je titul: Vznešenost přírody.

Václav se ani nehnul. Nejprve byl jen zvědav, dychtiv, i závist maně uhlodla, záhy však začal žasnouti. A žasl, žasl a byl pak jako zmámen. Nic takového dosud neslyšel, nečetl. Co byly proti tomu všechny ty básně, které znal. A co jeho! Verše hrnuly se proudem. Neobyčejná řeč, nová slova, z nichž mnohé neznámo, nejasno; žádné však se neozvalo na plano, nýbrž plně silným, novým zvukem. Nerozuměl všemu, to ono znělo podivně, ze všeho však cítil smělost a sílu, jež zarážely, zvláštní sílu, oheň, vzlet a nadšení, jež uchvacovaly.

Ziegler zardělý v tváři dočetl; Václav seděl nehnutě, jako ztuhlý. »To je krása, Vašíčku. Takhle česká harfa ještě nezazvučela. To bude náš Thomson, náš Kleist! A chce kritiku. Dám, dám, a jakou. Ale sám se stydím, sám před sebou. Nežli já šestiměr, hexametr ukovu —«

Václav se zarděl; pocítil palčivě, co farář řekl. Ten si jeho ruměnce nepovšiml; jen Poláka měl v hlavě.

»Škoda, škoda,« povzdechl, »že tu v našem kraji už dlouho nebude.«

»Dostane se pryč?«

»Snad. Psal mně, když ty básně posílal, že se asi od svého nynějšího pluku, je u dva a dvacátého, dostane k jinému, že snad teď bude povýšen z korouhevníka na zástupníka čili jak Rusové říkají poručíka, t. j. podporučíka, a to kdož ví, kam by se pak dostal, ke kterému pluku.«

Farář Ziegler zdržel Václava dlouho přes oběd. Před samým jeho odchodem odevzdal mu dva listy s francouzskými adresami, z nichž jeden byl převoru křižovnického kláštera, druhý doktoru Janu Nejedlymu, professoru řeči a literatury české, advokátu, bytem na Koňském trhu v č. 840.

»Pán Bůh vám požehnej, Vašíčku, a taky aby ta psaní byla vám pro štěstí. A tuhle maličké viaticum — no, co se bráníte, vezměte, no — V Praze je draze, to víte. Tak. Studenti mají na farářích privilej

na viaticum. No — « Václav musil vzíti. Farář jej vyprovodil až pod starou lipu, s níž listí přšelo, a tu srdečně se s ním rozloučil. Když mu naposledy tiskl ruku, řekl:

»A pamatujte na jemnostpána, na Dobrovského, pamatujte, co mně tenkrát řekl, víte, a co vám opakuji: Milujte svoje vlastence a veškeren slovenský jazyk. S Bogom Hospodinem, zdráv buďte!«

Václav odcházel dojat; ale kromě pohnutí cítil ještě také temnou, tísnivou tíhu. Uvědomil si ji, když osaměl, když si vzpomněl na báseň toho důstojníka. Pathetický hlas farářův se mu ozval, Polákovy verše, a jakoby se mu v duši rozšumělo. A v to, co farář o sobě řekl, o svých hexametrech; také on Václav »skládal«, opravdu skládal, lepil verše. Zdály se mu tak prázdné a strojené, byly jako cvrlikání ubohého ptáčka, nevysokými a krátkými povzlety nad zemí se povznášejícího a hned zas usedajícího. Co s tím veršováním. Dobře udělal, že to Patrčkovi zapřel. Co s tím —

Šel horskou, vysokou cestou ponenáhlu se nížící. Teprve nyní sobě povšiml, že se na Dobřanech dlouho zdržel. Když vyšel pod Bystrým z lesíka, slunce zapadalo. Než neviděl ho; ale znát je bylo na hradech a spoustách oblaků, na jejich zbarvení. Byla na ně podívaná již tak, třeba že měl rozhled omezený vysokým břehem v pravo u cesty. Dále však se mu divadlo celé otevře, pomýšlel, dále, tam co se za břehem vznáší zlatěhnědá koruna starého buku, tam, kde cesta ostrou oklikou v pravo zahýbá a kdež také břeh ustoupí, kde bude vidět na širou krajinu dolů, na podhůří, a dále na hladinu Broumara před Opočnem a dál za Opočen, daleko do kraje až k Hradci. Ale tam až teď už nebude vidět. Vzduch v obzoru kalný a cítil už, jak se šefe nad lesy zamžívá.

V ohebu cesty se překvapen zastavil u starého buku. Spatřil dále za ním, v pravo od cesty na strništi rozlehle se svažujícím na nejvyšším místě toho pole, odkud byl daleký rozhled, jezdce na grošovém bělouši.

Mladý jezdec, jemuž bylo něco přes dvacet, urostlý, vysoký, bez vousů, v šedém, důstojnickém plášti s límcem, v kašketu, díval se na nebe nesoucí se z dola nad kraj v ohromném rozpjetí. Jeho klenba jedno velkolepé fresko zbouřených oblaků, zápasících s požárem západu, s jeho prosvity a prošlehy a s rudou jeho záplavou. Vítr, jenž šustěl v koruně buku i v závěji spadlého listí, rozvíval jezdcův plášť. Pod ním bělala se uniforma, bílý fráček, bílé, přilehavé nohavice v jezdeckých botách.

Mladý Věk zapomněl na cestu; jen důstojníka viděl, jenž jako příkutý měl oči obrácené na úchvatné divadlo nebes. Záplava západu rudě zalévala obrovský pruh oblaků dělicí se ve dva proudy výše nad obzorem; tam oba proudy bledly, hasly a splývaly s šedou, temnou, tu onde sinavě prožehnutou zátopou mraků, jež v divém chvatu, letu a honu se převalovaly, shlcovaly a měnily své podoby v úžasné tvary.

A hluboko pod nimi, v studeném, posledním přisvitu tichý a smutný kraj. Kolem pusto, v polích u zčernalých lesů, ve svazích. Jen vítr svištěl. Mladý důstojník, jež oblaka i západ, pohled na nebe a na širý kraj přimrazily na větrném místě, kdož by byl? Jistě korouhevník Polák, kdož jiný! Jede na Dobřany, stavil se také asi v Dobrušce, u nich a snad — Václav nedomyslí, neboť korouhevník náhle otočil koně, jenž několika skoky jej donesl na cestu. Tu teprve si důstojník povšiml Václava, jenž pozdravil. Na to se ozvalo s koně:

»Pan student?«

»Ano.«

»Snad pan Věk?«

Václav rychle přistoupil a prohlásil se.

»Stavoval jsem se u pantáty«, vysvětloval důstojník, »slyšel jsem o nich, že jsou na Dobřanech. Je pan farář doma?«

»Je. Mluvil o nich.«

»Ach, těším se tuze. Škoda, že tam neostali. Ale chystají se

do Prahy, slyšel jsem. Pozdravuji Prahu,« usmál se, »a také ještě jednou doma. Mají se dobře!« Podal Václavovi ruku, pak pobodl koně a hned zmizel, jak zahrnul na levo za vysoký břeh, na němž letěly mraky.

Václav se ohlížel za korouhevníkem básnířem jako za viděním, ale pak rychle vykročil, pospíchaje domů. Byl rád, že se s Polákem seznámil, mrzel se však, že mu neřekl, že farář Ziegler četl jeho básně. To dnes bude na Dobřanech, to se farář zaraduje, to budou večer sedět, číst. Snad nese Polák nový kus velké své básně.

Václav přišel domů už za tmy. Matka ihned, jak vcházel do světnice, se ptala, nepotkal-li toho pana oficíra. Václav o něm vypravoval, živě a obsírně. Byl novou známostí nadšen a těšil se, že se korouhevník u nich opět staví, až pojedje zpátky.

»Jistě, ale ty se ho už nedočkáš,« mínil Věk. »Na Dobřanech ostane několik dní, jede se rozloučit, dostane se teď dál do kraje a sice do Litomyšle. Tři, čtyři dni ostane na Dobřanech.«

Václav měl odjetí pozejtří. Jak uslyšel zmínku o své cestě, ukázal otcí oba listy do Prahy od faráře Zieglera. Věk pokýval hlavou a i se usmál, ale nějak skepticky.

Truhlice Václavova vypravena hned nazejtří po formanovi Svobodovi. Srovnáno v ní hodně prádla i šatstva, poněvadž vše pocházelo ze zásob z lepších dob. Modrý frak, který měl Václav v Litomyšli na svatbu mladého truhlářského mistra Vytlačila, byl tu kusem nejonačejším. I na »živobyti« přidala Věková, co měla, i z toho, co v krámě se ještě uschovalo: hrneček slaneho másla, sušené i čerstvé ovoce z jejich zahrady, svazek brků, bochník chleba i soli korunout, také jehly, niti; Věk přidal pečetní vosk, balík lojových svíček, také knihu papíru a různé škartky a půlarchy poločísté na koncept a zápisky, poněvadž věděl, že tyto věci jsou v Praze ukrutně drahé, že za libru lojových svíček chtějí čtyři zlaté a tolik také za knihu*) obyčejného, kancelářského papíru.

*) Dvacet čtyři archy.

Tak tedy truhlice nastávajícího juristy slušně opatřena. Chudě však jeho váček. Věk mu dal, seč byl; sumou však málo tak, že i s tím, co si Václav přinesl z Dobřan, nemohlo na dlouho stačiti.

Svoboda formán měl truhlu složit »u zlatého bažanta«, kdež vždycky stál a kamž také Věk za chlapeckých a studentských svých let cho-
díval za nebožtíkem Šulcem pro zásilky a psaní z domova. Věk hle-
děl na ty přípravy zasmušile; bylo mu smutno. Nedoufal, že se Vá-
clavovi za té strašné drahoty zdaří tak, jak na jisto očekává. Strachoval
se za něj a ptal se v duchu jako tenkrát, když jej vedl poprvé do školy,
co život, jak se vše opakuje a vrací a nejvíce strast, a on aby se synem
znovu prožíval starosti a zápasy, kterých už za mladých let dost užil.

Ke skrovné zásobě peněz přidal Václavovi ještě psaní adresované
doktoru Heldovi. Když je psal, když se za syna přimlouval vzpomí-
naje při tom, jak doktor Held už před tím, před lety přátelsky se
jemu, Věkovi samému, osvědčil a pomohl, neubráníl se polnutí.

Václava, který až do Hradce jel s nahodilou příležitostí, a s nímž se Věková a Liďuška rozloučily plačíce, vyprovodil až za městečko. Když se s ním skoro již před Opočnem (tak si pořád přidával) žehnal, zakalily se mu oči. To jindy nebývalo.

Václav se nenadál otcových slzí; ty mu přitížily nejvíc. Hluboce dojat obracel se z vozu hledě za otcem, až očí jeho zmizel v ohebu cesty za skupinou žlutých javorů a jeřábů plných krvavě rudých hroznů.

IV. O TICHÝCH BOJÍCH.

Když paní z Hanoldu za soumraku, v červenci t. r. 1811, osaměla u okna do zahrady v novém svém bytě, do něhož se právě přistěhovala, když líbezná prška tónů ze sousedství, z Heldova klavíru se rozšuměla, a zakvílela arie Paminy, zapomněla na obavy a úvahy, jež ji tížily cestou do nového obydlí. Ve chvílích mistrné té hry přestalo ji vzrušovat pomyšlení, že bude s doktorem Heldem pod jednou střechou, opadly obavy, co si doktor myslí, že snad neví, že neměla ani potuchy o tom, jaký byt hraběnka Bubnová dala pro ni vyhledat a najmout.

Tóny dozněly, probudila se; přinesli světlo, dojem však nevychvěl se zvuky. Jak hrál! Z duše zas jako hrával; celé srdce v jeho hře, Heldově, a myslila, kdy jej uvidí, přijde-li už zítra, Held, a co asi řekl, on, Held; pořád on jen, na něj myslila, až sama si uvědomila. Vytrhla se, sháněla se po dcerce, a hned ji musili přivést; toho ve

čera zabývala se s ní déle nežli jindy. Hrála si s ní, vypravovala jí, ne však s usměvavým klidem, ne plně odevzdána dítěti a jeho radosti.

Snažila se a nutila, maně však opět vzpomněla na Helda, co asi Jeanettě řekne, jak se podiví, až ji užří, jak vyrostla. Viděl ji poprvé, maličkou, nemluvně, tenkrát na podzim před třemi lety, když ona, paní Hanoldová, poprvé ujela od muže; tenkrát Held sám požádal, aby se směl na její dcerušku podívat. Až teď ji uvidí, až přijde — zítra snad — řekla si »snad«, věřila však, že jistě. Tiché zamrazení ji projelo, náhlý zážeh žáru i zachvění strachu. Chytla Jeanettu, tiskla ji k sobě, líbala ji, hladila, jakoby jí byla ublížila.

První noc spala v novém bytě poklidně. Když procitla, bylo jí, jakoby se měla nač těšit, bylo jí jako po pěkném snu, jež i do dne citit jako nejasné vědomí něčeho milého. Jeanettu sama dnes přistrojila i kadeře jí upravila. Od rána byla neklidna a neměla nikde stání. Jen jednou se na delší chvíli zamyslí a stála nehnutě, to když rovnajíc knihy, které si přivezla, dostala do ruky českou knížku nevelkou v deskách s mramorovaným papírem, Jana Nejedlého překlad z Gessnera »Dafnys a První plavec«. Kus minulosti jí vyvolala, několik pěkných chvil, kdy ještě byla svobodná, u tety, kdy se v zahradě u schodů terasy znenadání setkala s doktorem Heldem, kdy jí pak v saloně u klavíru četl z této knížky. Tak pěkně — A bylo tak pěkně —

Na ráz se vytrhla a chvatně, prudce strčila knížku mezi ostatní. Ozval se z předního pokoje, do něhož byly dvěře otevřeny, Heldův hlas. Kolena se jí zachvěla, srdce buchotalo. Stála chvíli čekajíc, pojednou však kvapně vykročila ku dveřím do druhého pokoje.

Held vstoupiv do něho, zastal malou Jeanettu na židličce u dětského stolku hrající si s porculánovým nádobičkem. Seděla sama. Doktor byl sličným, rozmilým zjevem překvapen. Nemohl minout hlavičku světlých kadeří tak moudře a vážně skloněnou nad hračkami. Naklonil se k ní a začal vesele o nádobičku, jak je pěkné a co vaří, co chystá.

Začal jako starý, dobrý známý a nepřipadlo mu, že už je dost dávno, co Jeanettu viděl, že ho nezná. Neznala, bez ostychu však odpověděla s vážností, jež byla roztomilou a veselou, že vaří oběd, maso, polévku, dort. Jak k němu vzhledla, připomněl si velké, tmavé oči její matky.

A již do nich samých pohleděl. Paní Hanoldová přišla. Vstoupila vážněji a volněji, nežli jak sem vykročila. Svého pohnutí však z plna neztlumila.

Held je cítil, ale sám také nebyl klidný. Pohledem na Lory ve smutku, na její štíhlou, urostlou postavu, do její ušlechtilé, přibledlé tváře, do tmavých očí, v nichž tolik oddanosti a pohnutí i tajemného smutku, zachvělo se mu srdce. Mlčky mu podala ruku, usmála se smutně i potěšená. Pohnutí až k slzám bylo v tom úsměvu.

»Nenadál jste se —«

»Teprva včera večer jsem se dověděl.«

»Hned první večer jsem vás slyšela hrát.«

»Ah, slyšela jste. To jsem ještě o vás nevěděl, teprve po tom přinesl sluha zprávu. Ale že zde budete bydlet, slyšel jsem už dřív; jistě dřív nežli vy sama,« dodal kvapněji a s úsměvem.

Uvolnilo se jí tou poznámkou a hned vysvětlovala, že hraběnka Bubnová jí psala na venkov o bytě jen tolik, že je zamluven, že je se zahradou, proto že jej hraběnka vzala o své vůli, ostatek že zvěděla teprve včera, když přijela do Prahy.

»A kdo vám pověděl?« vzpomněla pojednou.

»Pan rada Slivka, před týdnem. O zahradě také mluvil.«

»Teď se vám splnilo,« vpadla živě paní Hanoldová, nedeřekla však, jakoby se zarazila.

»Co, prosím —«

»Teď když hrajete, nemusí pršet tóny do špinavé ulice, nýbrž mezi stromy.«

»Ah, vy jste si pamatovala! Tenkrát, ano, vyslovil jsem to přání; to bylo v zahradě zesnulé paní tety vaší, to jsme pak četli z Gessnera, z českého překladu professora Nějedlého.«

»Ano,« přisvědčila živě, ráda, ale hned se obrátila po dcerce tážajíc se, jak se s panem doktorem dohodli. Held cítil, že se v ten okamžik obrací k dítěti jako k útočišti. Schválně zamlouvala a nebyl tomu nepovděčen. Nepromluvil už ani slova o minulosti; jen nepřímo o ni zavadil, když podotkl, jak Jeanetta vyrostla od té doby, co ji neviděl. Pro první chvíle shledání byl hovor o dcerušce oběma vhod; dostalit se jim z vln pohnutí a vzrušení na jistější půdu, kterouž hledali oba.

Ale hovor paní Hanoldové o dítěti byl hned opravdivý a vroucně mateřskou láskou; než i to ji blažilo, že ten, jenž s ní u dcerky sedí, nenaslouchá jen z pouhé zdvořilosti.

Vzpomínali na zesnulou baronku Skronskou i na staré známé, kteří chodivali do jejího salonu, na hraběnkou Bubnovou, na starého rytíře Eisenšteina, o němž Held pověděl, že cop už nenosí, na barona Stentsche, na barona Ehrenburga, na zemského radu Slívkou, o němž paní Hanoldová srdečně a vděčně mluvila, jaký je oddaný přítel, jak pozorný a obětivý. O doktoru Blumentrittovi, jenž na se vzal právnické hájení paní Hanoldové proti jejímu muži, se Held z úmyslu nezmínil. A paní Hanoldová rovněž ne. Za to déle se zdrželi u rytíře Jenika z Bratřic, na nějž se paní Hanoldová již těšila.

»Teď teprve rezonuje,« pověděl Held, »a má proč. Nejvíce na vládu, na státní bankrot.«

»Pozbyl jím také?«

»Také a myslím, že utrpěl značnou ztrátu.«

Hovořili, ale dvojí byla řeč: jedna v slovích, druhá tlumená v tajejším vzrušení, v tiché radosti ze shledání i v úzkostlivé snaze, aby ji nezjevili, aby se nedotkli minulosti, jejích stínů i světlejších vzpomínek. Ale vzruch, s jakým mluvili obyčejný hovor, zjasněné zraky

i nádech ruměnce na tváři paní Hanoldové prozrazovaly tiché, ale vroucí srozumění.

Held se zdržel déle, nežli jak si umínil, když se na tuto návštěvu vypravoval. Když pak vstal a rozloučil se vesele s Jeanettou, pojednou se zeptala paní Hanoldová na jeho bratra.

»Kolikrát jsem na něj vzpomněla, co jsem s vámi nemluvila, jak s ním je, máte-li nějakou novou zprávu.«

»Srdečně děkuji,« řekl vřele, »bohužel však nemám nic, žádné zprávy od té chvíle — tomu je teď už deset let — co přivezl ten cestující z Petrohradu bratrovy *Mélanges de Musique*, tištěné, ale bez letopočtu. Nedošlo nic a dojiti nemohlo, protože bratra Ignáce, myslím na jisto, buď zavezli někam na Sibiř a tam bídne zahynul, anebo padl v boji proti Rusům.«

Když doktor Held odešel, paní Hanoldová zapomněla na Jeanettu. Seděla hledíc před se a myslila na doktora. Byla ráda, že se o bytu zmínil. Ví, že ho sama nenajala, že nevěděla, že se dostane sem do tohoto domu. Řekl to, šetrně naznačil. Rozumělo se samo sebou, nemohl si nic jiného pomyslit, a přece mu byla v duchu vděčna. A ona tu zůstane, musí. Jak by mohla hraběnce Bubnové říci, že se vystěhuje. Co by řekla — Že se jí byt nelíbí, že není vhodný? Nebylo by pravda, nelze. A vyznati se, že k vůli doktorovi? Jak by mohla! A bylo by pravda? Proč se bojí?

Held je čestný, šetrný a nebude se s ním častěji scházet nežli před časy, kdy byla u tety. A zůstane pevná, aby bylo jako do této chvíle, aby mohla pevně pohledět muži do očí, když by se musila s ním setkat, aby sama bez viny měla sílu, jistotu a mohla jím opovrhovat.

Held však po té návštěvě necítil tolik důvěry v sebe. Upřímně si v duchu přiznal, že by pouhaslé plápoly se snadno vzňaly, že bude nutno silně se přemáhat, to že povinen především Lory samé, její cti, aby ani podezíravý tlach nenašel stínu. Bude nutno, aby se vyhýbal.

První týden ji nenavštívil a také ji nepotkal. I v zahradě ji málo vídal, ač za dusného vedra, jaké právě mořilo Prahu a rozpalovalo její zdi i bídné dláždění, často meškala na zahradě v chladivém stínu košatých, starých kaštanů. On sám pobýval za dne málo doma. Každého dne ráno odebral se do nemocnice milosrdných bratří, kdež se zdržel dlouho do poledne, pak našťěvoval četné své nemocné ještě před obědem i odpoledne. Dříve chodil zpravidla denně podívat se do kavárny »u hroznů« proti stavovskému divadlu a tam se zhusta omeškal mezi hudebníky a herci až do soumraku.

Nyní se vracel časněji. Ale nesedl k psacímu stolku, nevzal knihu do ruky, nýbrž stával opodál otevřeného okna a díval se, sám neviděn, dolů do zahrady, kdež pod kaštiny nebo pod lipou seděla paní Hanoldová v smutkovém obleku, bez klobouku, s vychovatelkou nebo s Jeanettou pozorujíc jak si dítě hraje v písku nebo u její lavičky.

Held vydržel chvíle tak stát a tajně pozorovati mladou paní, její přibledlou, ušlechtilou tvář, jak sedí čtouc nebo zamyšlena nebo zabývající se s dceruškou, jež ve světlých šátkách prokmitovala se mezi stromy jako motýlek a jejíž svěží hlas a smích mile oživoval ticho zamlklé zahrady mezi starými domy prejzových střech.

Paní Hanoldová, nezabrala-li se do čtení, byla jen Jeanettina. Okolí nedbala. Než po jeho okně se obrátila tajemným pohledem, to postřehl doktor hned na poprvé; jakoby maně se tam obrátila, jen po jeho okně. Pudilo jej, aby přistoupil, vyhlédl, aby ji pozdravil, než ubránil se.

»Co z toho,« řekl si, »a jako student. A kdyby někdo ze sousedství —«

Jindy, kdykoliv se vrátil, zahrál na anglickou kytaru nebo klavír. Nyní v ty chvíle, za bílého dne nehrál. Teprve když zahrada stichla, když paní Hanoldová s dceruškou odešla, když pod kaštiny a lipami se smrákalo, usedl ke klavíru. Za těch vlahých až dusných večerů hrál Mozarta častěji nežli jindy. Lory jej milovala. Myslil na ni a tu-

šil, že tóny jeho hry neprší jenom do šera starých stromů, že nevznějí bez ohlasu, že Lory jistě naslouchá a oddaně, s vroucím porozuměním.

Tyto hovory duší prostředkem tónův a harmonií, tyto intimní koncerty přestaly pojednou mimo nadání. Za týden poslala paní Hanoldová Heldovi lístek, kterým mu oznamovala, že přijela do Prahy hraběnka Bubnová z letního svého sídla, majíc v Praze nějaké neodkladné řízení, že ji, Hanoldovu, navštívila a pozvala na venkov a že pozvání přijala hlavně k vůli Jeanettě. Zítra že mají odjet, ale dnes pojednou že Jeanetta ochuravěla, že má trochu horek a proto že se obává vydati se s ní na cestu. Na konec žádala o radu.

Held šel bez prodlení podívat se, jak je s Jeanettou. Zašel jí na lůžku a paní Hanoldovu všecku polekanou. Než Heldovo slovo na ráz jí uvolnilo. Shledal, že není třeba se obávat, že bude Jeanettě do večera rozhodně líp a do rána tak, že bude možná, aby podnikla cestu.

»Jen ať jede. Jeanettě bude zdrávo a vám, paní baronko, v tento čas zajisté také.«

»Posíláte mne —« Nedořekla, jakoby něco prohodila, co nechtěla nebo neměla. Ale do očí si zahleděli a na okamžik se odmlčeli jako ve zmatku. Held první se vzpamatoval a lékařsky vážně opakoval, že jí na zdraví prospěje, bude-li v přírodě, na čerstvém vzduchu a ne mezi rozpálenými zdmi města, v dusnu jeho ulic.

»A vy tu zůstanete; pořád v Praze,« znělo starostně. »Jste tak zaměstnán celý den,« řekla s účastenstvím, «od rána do večera. Ani vás není vidět.«

Usmál se, nevýzradil, že ji vídá každý den.

»A ještě po denní lopotě potěšujete lidi. Naslouchám vaši hře. Ale včera,« vzpomněla, »co to bylo, co jste hrál? Ta první věta, ach, ta nitrem otřese, a druhá, tak milá, sladká melodie, s tím líbezným, podloženým průvodem, smiřuje a tiší bolest. A tišeji dodala: »Beethoven snad —«

Held přikývl.

»Ano, osmá sonata. A vy jste —«

V tom vstoupila vychovatelka. Held opakoval lékařskou radu a oznámil, že ráno, před jejich odjezdem, u Jeanetty se ještě zastaví.

Stalo se, jak řekl. Přišel po ránu, když byly na odjezd uchystány. Přišel k vůli Jeanettě a také rozloučit se, to věděla paní Hanoldová. Proto i změnil svůj pořádek. Touto dobou bývá již v nemocnici. Pro dnes tu cestu odložil,

Stalo se, jak včera řekl. Jeanetta byla zase jako rybička a nemohla se již dočkat, až sejdou dolů ke kočáru, který čekal před domem.

Held se s ní rozloučil hovorně, s paní Hanoldovou skoro mlčky. Prál jí, aby ji venkov hodně těšil, stiskl jí ruku a odešel. Jeanetta plná radosti a nedočkavosti žvatlala, repetila, když ji usazovali do kočáru. Paní Hanoldová se usmívala, srdce však ji zatrnulo tesknoutou, ja-

koby odjížděla do daleka a na dlouho. K vůli dítěti jela ráda z Prahy sama by byla zůstala, třeba že »on« ji posílal. Tak vážně lékařsky, ale přec — Obrátila se z kočáru; na konci Spálené u lice směrem k Perštýnu uviděla Helda. Právě stanul a ohlédl se za nimi. Za nimi — Bude vzpomínat. A ona —

V. O ZNÁMÝCH I NEZNÁMÝCH, JMENOVITĚ O »STARCI Z HOR«.

Doktor Held ubíral se do nemocnice s myslí tesklivě dojatou. Myslel na paní Hanoldovou, uvažoval, jak vypuzena z Votavan, jak pokořena a teď že musí k cizím, chce-li dcerušce a sobě popřátí svěžejšího vzduchu, a jak bude dál. Hned jak přibyla do Prahy do domu »u zlaté hvězdy«, chtěl se zeptati zemského rady Slívky, co paní Hanoldová hodlá, zůstane-li v Praze trvale. Rada Slívka však prodléval tou dobou na svém statku v horách. Také doktora Blumentritta, jenž býval hostem a také právním zástupcem nebožky baronky Skronské, nespátril Held za delší čas.

Druhého však dne po odjezdu paní Hanoldové přihlásil se advokát Blumentritt sám. Bylo před samým polednem, kdy Held se ubíral právě »Starými alejemi« *) po levé straně směrem k Prašné bráně.

*) Příkopy.

Nedaleko Kolovratské zahrady se za ním ozvalo: »Kam, doktore, kam se ženete —«

»Ach, vy!« zvolal Held obrátiv se. »Tain!« a mávl pravicí ukazuje přes ulici na palác donedávna hrabat Příchovských, nyní majetek velkoobchodníka a vojenského dodavatele Toškana.

»Tam?« divil se doktor Blumentritt. »Kdo stůně?«

»Starý. Nařiká na dech, kašle.«

»To se nastudil v kostelích,« žertoval advokát, »proč i tam chce podmazávat. To jeho modlení není beztoho nic jiného. Ale, doktore, co kdybyste mu předešal, aby si dal ustříhnout cop —«

»Ó, na ten recept by nic nedal. A ostatek byste měli začít vy právníci hubit cop. Zas už panuje a policajtská hůl,« dodal Held vážně a trpce. Usmál se, když doktor Blumentritt na tato jeho slova dost hlasitě pronesená kvapně se ohlédl v pravo, v levo. Held hned přidal: »Víte-li, doktore, že jste v podezření a já také, my oba. U policie totiž, že jsme jakobíni.«

»Proč?!« žasl advokát.

»Protože nosíme licousy; toho si policie všímá, o tom vědí, kdo nosí na spáncích vousy, o to se starají, o sekaturu, ale —«

»Ne tak na hlas, doktore,« chlácholil advokát.

»Tedy o něčem jiném. Prosím vás, jak je se záležitosti paní z Hanoldů?«

»Začali jsme proces.«

»O rozvod.«

»Ano.«

»A co on —«

»Hanold? Je dosud na Votavanech a ta maitressa s ním. Chystá se s ní, jak mně řečeno, do lázní. Ah, kavalír!«

»Jak proces —«

»Nebude těžký. Ale té ušlechtilé paní je mně lito.«

»Včera odjela na venkov k hraběnce Bubnové.«

»Vím. Všecko se rozjelo a ještě odjíždí. Vite-li, že také Cornova je z Prahy. Na liteňském záměčku je, u Brechlera. Brechler je také jeho žákem a vděčným, jak patrně. Vzpomněl si a Cornova jistě rád přijal. Jaké tu měl teď živobytí, co on v Praze s tou svou pensíčkou, teď, za té drahoty. Jistě tu měl trochu nouze, on, jenž vychoval státu tisíce vzdělanců.«

Za tohoto svého horlení advokát vykročil. Šli kousek.

»Tak se stát odměňuje.« Blumentritt se náhle zastavil a zvolal:

»Ale, Heldičku, což pak nevidíte? Celou cestu čekám a vy nic.«

»Co, prosím vás —«

»Mám takový vzácný, nový klobouk a vy si ho nevšimnete ani pohledem. A je to vzácnost!« Upozorňoval s důrazem, ale usmívaje se.

»No, je nový,« Held přehlízel advokátův kastorový klobouk, »ale co na něm zvláštního, leda že je asi hodně drahý.«

»Pět a padesát zlatých jsem za něj dal, musil, pětapadesát zlatých,« opakoval zlostně, »za tohle, podívejte se.« Nadzvedl klobouk, tak že bylo vidět doktorovo bělostné čelo, odrážející se od ruměných tváří, a všecken účes à la Caracalla, jehož spousta kudrnek byla lehko sivě zaprášena. »To ukazuje —«

»To ukazuje,« vpadl Held, »že vám není ještě tak zle jako nám u Milosrdných. Pane drahý, tam už je nedostatek všeho. Už i zásoba léků dochází. Jak bude na podzim, až udeří chlad, a pak v zimě, to nikdo neví. Převor už teď láme rukama a vzdychá, jak bude s nemocnicí a kam se poděje s bratřími. Nejmladší frater chodí bos, a druhý ve střevicích, z kterých mu prsty lezou. Řku jim, co převor; že prý jen nařiká, že nemá na chléb, neřku-li na boty, kdež pak, když jen za podšíť bot počítají si ševci dvacet, až pětadvacet zlatých.«

»Vláda by měla špitálu pomoci.«

»Ah, vláda,« Held mávl s úsměškem rukou. »Zajde-li o několik nebožáků víc, což jim na tom.« Podal advokátovi ruku a zahrnul na pravo na přič do alejí, jejichž stínem dostal se na druhou stranu a

zašel do paláce někdy hrabat Přichovských. Doktor Blumentritt bra se rovně dále směrem ku Prašné bráně.

Návštěvy u nemocných byly za těch veder velmi namáhavé. A doktor Held, jenž většinu každého dopoledne ztrávil v nemocnici a měl mnoho pacientů, nepřál si oddechu. Den co den vracel se domů velmi unaven. A ještě ani tu nemíval pokoje. Čekali na něj před domem, v průjezdu v poledne, často i odpoledne, někdy i ráno, když odcházel, pacienti opravdiví, než i takoví, kteří byli víc na kapse ne-duživi nežli na těle. Drahota, nouze je sem hnala.

Held se jednomu divil: že za ten celý čas nepřišla stará madame Butteauová, tchyně Thamova, nebo že neposlala Jeana, vnoučka svého, syna Bettynina. Že stará paní žije, o tom nepochyboval; ale snad se Bettyně daří líp a dostává od ní podporu, nebo není v Praze. Tomu asi tak. Že není u Thama, věděl na jisto, poněvadž Pavla byla od něho; toto zvěděl od Thamova bratra Karla, »professora«, s kterýmž se dosti často potkával, poněvadž Tham Karel bydlil také ve Spálené ulici a nedaleko, v domě »u Ježíška«. Více však o bratrovi nevěděl, kromě toho, že se dosud potlouká s divadelní společností; ale kde teď je, to nevěděl. Bratr Václav mu již přes rok nepsal.

Held vrací se domů unaven, chmuřil zrak a vyhlížel, kdo na něj zase čeká, nevolají-li ho ještě někam k nemocnému, nestojí-li zas už nějaký prosebník. Jednou podvečer, když přicházel k svému obydlí, byl zvláště překvapen. Na kraji průjezdu stál staroch ne malý, ale přihnutý, vetchý, hubený, jako věchýtek, v starém klobouce na tři řádky, v otřelé kamizole, v nohavicích po kolena, v punčochách bezbarvých a spravovaných, ve střevících sešlapaných, člověk docela starosvětský, jenž zachoval bývalý кроj i v tom, že měl vlas y (byly do běla šedé) v týle zavázané černou mašlí. A košík na ruce.

Stál jako zmoklá slepice, zkroušeně přichoulen; zapadlé oči přizardělých víček se mu přimykaly jako usláblé, a jak vzhledly, byly plaché, pohledu smutného, bázlivého. Chvilku se ohlédl v pravo, v levo vyhlížeje, a kdykoliv tak hlavu otočil, zableskl se mu v uchu

stříbrný cvoček. Lidé chodili kolem ulicí nahoru, dolů a nikdo si ho nevšímal. Až Held, na kterého čekal a kterého by byl přehlédl, vložil mu ruku na rameno.

»Ceypku, jsou to oni? Opravdu?« Doktor se neptal nevrle, nýbrž usmívaje se. Nebyloť mu nemilo, že setkal se se starochem.

Ten začal se třást, klobouk smekl, ruku chtěl Heldovi políbit.

»Ale co jich napadá, Ceypku. A kam jdou, snad ne na koupi.« Held ukázal na košík.

»Rád bych, bože, ale kde pak tenhle čas, milostpane, liběj' dovolit, já — Bože, poznali mne starého.« Zardělá obruba víček mu rázem rudě naběhla, a hned vrchem dlaně do očí, aby setřel slzu. »Ach bože, teď nikdo nechce člověka znát, tenhle čas, a milostpán se sám přihlásil. Bože, kdyby tak nebožtík jemnostpán, pan páter Vrba —«

Právě pro toho, že mu starý Ceypek věrně do smrti dosloužil, jej Held rád uviděl. Pozval jej do bytu. Held šel napřed, ale pořád se ohlížel po Ceypkovi a jeho koši. Co s tím košem — Ani teď se od něho nerozloučí. Held věděl, že Ceypek za lepších dob chodil s tím košíkem na koupi, že bez něho z domu nevykročil, třeba že šel jen cibulku koupit nebo trochu soli. A hle, i teď — Ubožák, co by kupoval, zač. Koš byl prázdný, ani pírká v něm, ani špetka něčeho do kuchyně.

»Tak co si přejou?« ptal se Held, když vstoupili do prvního pokoje. »Něco jim schází, mám něco předeepsat —«

»Ne, nic, nic, milostpane doktor, děkuju, jsem zdravý, žaludek, všecko. Ale liběj' vědět, tenhle čas, je zle; ale,« začal chvatněji, vida, že doktor sahá ochotně do kapsy, »já, prosím, nechci obtěžovat, nejdu prosit, já, prosím, kdyby si koupili —« Heldovi se za těch slov mihlo, co by chudák měl na prodej, ale v tom, jak mu připadlo, pověděl:

»Snad nějaké knihy po panu páteru Vřbovi.«

»Prosím, ne, ty jsem už prodal. Dost nerad, ale když ten pangrot, vědí —« zasteskl si, »měl jsem dvě stovky, ale z těch mně tím pangrotem ostalo čtyřicet zlatých a z těch jsem leccos zaplatil za nebožtíka jemnostpána, na funus a tak. Pravda, odkázal mně pět stovek, ale tím pangrotem je to jen stovka. Zloději!« vyrazil v náhlém zachvatu zlosti a rozhořčení, »a z té jsem už padesát zlatých protrávil, když tenhle čas, bože, a druhou padesátku mně —« Křeč jej chytla v hrdle, ústa se mu zkrivila i celý obličej a víčka zrudla. První slovo, jež vyrazil, bylo v pláči, v křečovém zavzlykání: »Ukradli —«

Held se pro ten pláč a pro to pohnutí jen stěží dověděl, že Ceypkovi druhou padesátku ukradl jakýsi krajan, kterému dal z milosrdenství nocleh.

»Tak, chudáku, nemají nic a přec nechtějí nic vzít. Jak, jak bych mohl pomoci.«

»Prosím, liběj' snad vědět, já byl dřív dlouhá léta u pana obršt-vachtmistra, u pana barona Materny, už je deset let pod drnem, u toho jsem byl kuchařem a hráli jsme taky duetta, už na vojně jsem s ním byl. Ten kdyby tak vstal, teď tenhle čas, v té drahotě, libra masa za zlatku a tenkrát, Bože! Za to, co mně pan obršt-vachtmistr dával do trhu, co bych teď koupil, nic. Ale tenkrát! A to jsem, prosím, podle knihy vařil a dobře, jemnostpane doktor. Pan obršt-vachtmistr vždycky mně nakazoval: Ceypku, ať je to na repetici, a koření »bis«, prosím, on byl muzikant, tak to tak říkal, jen mandle ne bis, ty on nerad.«

»Tak co, Ceypku —«

»Prosím, já mám po něm krásné hodiny, štokúr se zlacenýma figurkama, verk v pořádku jako nový a hraji, čistě hraji, tři kousky, minet a Princeuženmarš a z don Šajna kousek, nebožtík pan obršt-vachtmistr, pan baron vždycky při nich po obědě usínal, když jsem zatáhl za šňůrku a když to tak krásně hrálo, to pěkně usnul. Bože!« V tom povzdechu vyrazil všechen Ceypkův stesk nad zašlými lepšími časy.

»Tak se chtějí s hodinami rozloučit, Ceypku, a mají je rád.«

»Rád, ale co naplat, tenhle čas, když —« nedorekl, »když je hlad,« jen opakoval: »Co naplat. Chtěl jsem je už prodat, ale když — Nerad bych, aby přišly kdo ví do jakých rukou. Ale u nich by byly, milostpane, na dobrém místě. Přines' bych je, kdyby libili —«

»Ne, Ceypku, nechci, nekoupím.«

Ceypek se lekl.

»Ale vždyť, milostpane — Já bych je dal lacino, a jsou krásny, tři kousky hrají, Princeužen —«

»Nechci, ne, nechaj' si je, jim by se po nich stýskalo. Ale vědi co, aby neřekli, aby se nedostaly do cizích rukou, já jim je budu uplácet. Teď jim něco dám a pak si přijdou vždycky za čtrnáct dní a hodiny mně nechají u sebe, budou je opatrovat; tak se vyrovnáme. Teď dostanou závdavek a první splátku.«

Ceypek se začal třást. Těžko se vypravoval na tuto cestu, dlouho se bránil, protože se nemohl rozloučit s milými hodinami, kteréž měl na památku a kteréž i jej každé odpoledne sladce uspávaly. Už se s nimi v duchu rozžehnal, a pojednou měly mu zase zůstat a pomoc přišla též!

Hnal se po Heldově ruce, aby ji vděčně polibil. Held však nedal a zavedl jej do druhého pokoje, tam že mu zaplatí; vrátil se však hned a prosed prvním pokojem zmizel v kuchyni. Hned odtud přišel a hned opět k Ceypkovi, s nímž se v druhém pokoji chvíli zdržel. Za Heldem přišla do prvního pokoje hospodyně a vzala Ceypkův koš; za chvilku jej opravdu přinesla a postavila jej, kde dosud stál. Jen zmizela, vykročil z druhého pokoje Ceypek všecken popleten radostí, žehnaje, děkuje. Held se jen usmíval, dychtivě jej pozoruje a čekaje, až zdvihne koš.

Ceypek ve svém radostném vzrušení nezpozoroval hned změny, ale jak zavěsil košík na levici, bezděky jej potěžkal, víko oddělal a nahlédl. Bočník chleba, dva balíčky papírové. Něco v nich — Zapadlé oči Ceypkovy vyjeveně se obrátily po doktoru.

»No, starý, něco do kuchyně, trochu mouky a kousek másla, mnoho toho není; na jíšku«, vysvětloval doktor vesele, ale v tom už se musil bránit děkování. »Nic, nic, ani slova a již jdou, uvařej' si polivku. Ať jim jde k duhu. A přijdou zas, jak jsem povídal.«

Ještě ze síně ozýval se Ceypkův hlas, výkřiky úžasu a díky, aby to pán Bůh milostpánu doktorovi na stokrát zaplatil —

Held neměl o paní Hanoldové po všech ten čas žádných zpráv. Rada Slívka se dosud nevrátil do Prahy a doktor Blumentritt, s kterýmž se po druhé setkal v kavárně u stavovského divadla, zmínil se za hovoru, že paní z Hanoldů, co je na venkově, nepsala, ostatek co by psala, když pře se počala a nezbyvá nežli čekat.

Held v honu svého povolání nevzpomínal, ale když jej pojal ticho mládeneckého jeho bytu, žil sobě a skoro pokaždé, kdykoliv se vrátil, vyhlédl do zahrady jako jindy, když chtěl uvidět paní Hanoldovou. Teď nemusil se tajit a mohl přistoupit a přistupoval až k samému oknu.

Než dole v staré zahradě bylo jinak nežli do nedávna. Obě lípy měnily v korunách barvu, kaštany valem žloutly. Zlaté i hnědé jejich listů poprchávalo již k zemi. Pod stromy ho celé závěje, a lavička, na které Lory sedávala, zlatě jím posypána. A nikdo tam. Ticho, prázdno. Veselý hlásek Jeanettin se neozval. Ticho, teskno. Held vzpomínal. Viděl Lory ve smutku oděnou, jak něžně se sklání k Jeanettě, jak s ní hovoří, viděl, jak se za ní obrací, ohlíží, slyšel ji, jak ji volá, viděl ji čtoucí, viděl její hlavu tmavých vlasů v antickém účesu nad knihou pochýlenou, sklopená víčka dlouhých řas, štíhlé bílé hrdlo, půvabný týl — Mhlo se mu, jak z pod víček obrátila tajemný pohled od knihy k jeho bytu.

S rozteskněním vzpomínal a v takových chvílích rozšumělo se tóny z chmur jeho duše. Hrál déle nežli jindy fantazie, nálady; často také ozvaly se zpěv Paminy i těžké, ponuré akkordy i sladká, nesená melodie podložená triolovým průvodem Beethovenovy sonaty, o kteréž Lory mluvila s nadšením a dojatá. Hrál, jakoby ji zase

naslouchala, hrával dlouho za soumraku až do večera a s celou duší. Ale teprve když vstal od klavíru a vyhlédl otevřeným oknem do zahrady stopené v přítmi, nad níž kolem se tyčily černé silhouetty starých, barokních domů, uvědomil si, že hrál jen tomu opuštěnému koutu pod stromy. Bylo tam pusto; listí šustělo ze tmy, ani proužek zardělé záře na ně neproklímal z Lořina bytu. V oknech tma —

Někdy se vytrhl a pokáral se v duchu, co blouzní, zase jako student. Odstoupil, zavřel kvapně okno, nazejtří však opět vyhlížel do ztichlého, tmavého zákoutí staré zahrady a vzpomínal a také očekával. Nevěděl proč, ale tušil, že dostane zprávu, že bude Lory psát. S jakousi samolibou jistotou očekával její list a čím dál tím jistěji a nedočkavěji. Sám nepsal, nemohl; Lory však mohla, jak počítal, spíše si najít záminku, kdyby chtěla.

Čekal však nadarmo. Když týdny minuly, byl zklamán i znepokojen. Toužil, aby o Lory něco zvěděl, je-li zdráva, co dělá a vzpomene-li také. Vzdal se naděje, že dojde list a jen počítal, že Lory snad už přijede, už brzo. Než paní Hanoldová se nevracela jako skoro všichni, kteří meškali na letním bytu. Neměloť léto konce, třeba že již minula dobrá polovice září. Pohoda pořád převzácná: slunečno, jasně, krásně, teplo až horko, tak že nebylo divu, že se nikomu nechtělo z venkova, ze stínu, z lesů do vyprahlé Prahy, jejíž zdi sálaly jako pec.

V té pohodě bylo cos abnormálního, zvláště když ani počátkem října se neménila. V zahradách kvetlo kvítí, leckde pučelo nové, svěží listí. Pak teprve všechno rozbujelo, když se strhla bouřka s velkým deštěm, jenž dal půdě hojnou vláhu. Pražané chodili do Kanálské zahrady houfem jako na jaře podívat se na kvetoucí záhony, na nové listí tu a tam rašící, na druhý květ, jenž nebyl vzácností, chodili za brány přesvědčit se, že louky opravdu začínají na novo prokvétati, chodili do polí u královské obory hledat v osení chrpy, o kterých slyšeli, že tam kvetou.

Dni horké, noci vlahé až dusné, s neobyčejným světlem. Veliká vlasatice přezářovala od září měsíce noc co noc ostatní nebeská světla a vábila zraky všech. Strach z ní šel a lidé ji úzkostlivě pozorovali, jednotlivě i v houfcích, na prostranstvích, v ulicích, na pláckách i v podstřeší a ulekaně rokovali, že snad není dost na ukrutné drahotě, že uhodí ještě jiná trýzeň.

Vzdělanci, čtenáři novin třeba že se komety nelekali a obavám pro ni a různým věštbám se pohrdlivě usmívali, očekávali také velké, neblahé události. Doba tak nejistá. V sousedství, v Němcích znepokojení a tajemná zášť proti Francouzům už zjevně propukávající; a nad Francií a Ruskem vyvstávala hrozivá bouře.

V kruzích intelligence mnoho o ní jednali; nejčastěji a nejživěji v kavárně »u modrého hrozu« proti stavovskému divadlu, kdež se scházeli herci a zpěváci, četní lékaři, advokáti a professoři. I důstojnická uniforma nebyla tu vzácností, a cizinci se tu obyčejně také stavovali. Toho času docházelo sem také několik Prušáků v Praze usedlých; z vlasti odešli buď donuceni všemocným vlivem Napoleonovým tak jako jejich ministr Stein, jenž rovněž do Prahy se utekl, nebo dobrovolně se vystěhovali, aby volněji mohli agitovat proti nenáviděnému panství francouzskému.

»U modrého hrozu« měli několikero novin, více než kterákoliv jiná pražská kavárna; než listy přece nestačily počtem čtenářstvu, zvláště v poštovní dny, dvakrát za týden, kdy přicházelo mnoho čtenářů na cizozemské noviny, zvláště na »Baireuther Zeitung« a »Hamburger unpartheiische Correspondent«, jež přinášely čím dále tím zajímavější a napínavější zprávy.

Všude čekali, jak je ve Francii, co Napoleon, co Rusko, každý dychtil zvědět, polevila-li nevole či dojde-li na meč. Soukromé zprávy z Vídně a z Paříže, jež docházely buď přímo nebo oklikou a již zkalené, přehnané, podpalovaly dychtivost po novinách, zvláště v čas po protestaci carově proti Napoleonovi, když o své vůli zabral Oldenbursko. Vypravovalo se, jak Napoleon hrozí Rusku, že mluví

o válečném tažení do Petrohradu a do Moskvy jako o vyjížděce do Fontainebleau, že se chlubit svými dvěma sty miliony, kteréž má ve sklepech na hotovosti, že se vynáší svými důchody, že má ročně devět set milionů, ne franků, ale tolarů, jaké loďstvo si může pořídit a jakou má armádu, že je slávou jako zpitý, to že je tak zmámen od míru Schönbrunnského, že už úmyslně dráždí Rusko, vyslance ruského že uráží i carovi že hrozí, že jej viní, že prý stahuje vojsko k Němenu.

Koncem léta mluvilo se o vojně skoro jako o jisté. Počátkem října přinesly noviny zprávu, že Rusko se opravdu chystá, všechno vojsko z Finska i z nitra země že táhne do Polska k hranicím a že v srpnu vykonán nový, veliký odvod k vojsku. A jádro Napoleonovy armády bylo připraveno.

Již pověsti o nastávajícím zápase obou obrů vzrušovaly a také úvahy, co z toho zápasu pro sousedstvo. Mluvilo se o Prusku, že nabídl spolek proti Rusku. »U modrého hroznu« a jinde rokovali o tom, hádali se; jedni spílali ministru Hardenberkovi, že je zbabělec, zaprodanec, Stein že by to neudělal, někteří, mnoho jich však nebylo, ministra hájili, že jinak nemohl, že Napoleon bez toho hledá příčinu, aby dorazil Prusko, a ostatek že Rakousko také nepůjde s Ruskem, ale jistě s Napoleonem, že se jedná o smlouvu, není-li už sjednána a napsána.

Held sledoval všechno to politické vlnění s velikou pozorností a proto nevynechal, teď, když byl volnější, co paní z Hanoldů meškala na venkově, ani jediného poštovního dne v kavárně »u modrého hroznu«.

Také druhého pátku toho měsíce října se tam chystal, později však nežli jindy, poněvadž se zdržel návštěvami u nemocných. A ještě, když vykročoval z domu, přišli pro něj, aby navštívil na Malé Straně v Mostecké ulici onemocnělou paní. Žádost pocházela od vážené rodiny, s kterouž se znal už od studentských let, kdy bydlil na Malé Straně v Ostruhové ulici. S nejstarším synem z té rodiny studoval,

s rodinou jeho samou seznámil se před lety o koncertu v sále hostince »V lázních« a známost ta udržela se až do této chvíle. Šel tedy.

Bylo pod mrakem, ale vlažno. Západ uhasl všečen v popelavých mracích, ani proužek řeřavý se jimi nezardíval. Petřín, Strahov, Hradčany zdvíhaly se do tichého soumraku jako obrovské silhouetty. Held bez pláště, v tmavém kabátě bral se rychlým krokem. Pospíchal, aby co nejdříve si odbyl návštěvu a dostal se brzo k »modrému hroznu«. Pojednou však musil zarazit.

Bylo na kamenném mostě.

Lidi přecházelo v tuto podvečerní chvíli po řídku, tak že mohl jíti rychlým krokem, ale hlas jej zastavil; zavzněloť od kříže, když k němu docházel, patheticky, z hluboka, napomínavě:

»O vos, qui cum Jesu itis,
non ite cum Jesuitis!«

Říkal to muž v kastoru, ve fraku starého střihu, v úzkých nohavicích do bot, se španihelkou pod paždí, hodně vlasatý, bradu skoro zabořenu v široké kravatě.

»Ah, vy, kollego!« německy zvolal Held, poznav doktora Srnku, s nímž se tak trochu znal a jež měl jako všichni za podivínského, starého mládence. »Co tu děláte?!«

»Co může dělat terrae pondus inutile.«

»Vy?« Held se usmál. »Cože tak zostra sám na sebe?«

»Máte pravdu,« přisvědčoval doktor Srnka kousavě, »teď po tom bankrotu jsem také na něco dobrý. Teď mám taky co dělat. A nejvíc teď touhle dobou. Nerozumíte; no nejezdím ve fiakru k nemocným, chodím jenom tady po mostě vzhůru dolů a čekám, až budou volat, že zas někdo tím životem utěšený a finančním patentem posilněný skočil do vody.«

»Ah, ano, tak. Nikdy nebývalo tolik sebevražd. K nám do špitálu —« Held nedomluvil. Srnka mu skočil do řeči:

»Jinde také. A to všechno má na svědomí pan hrabě Wallis. A slyšeli,« doktor Srnka začal bezděky po česku; jak se dohrál tou vzpomínkou, »jak si to předkládá, co řek', jak se trápí, chch — co řek' jako by nic, jako by fajfku vyklepával: Co že naplat, že jinak nemohlo být s tím financpatentem, to že je jako v bitvě: mnoho jich padne, mnoho jich raněných.« Doktor Srnka mluvil rychleji, rozhorleněji. »Ano, ano, mnoho raněných, mnoho mrtvých.« A pojednou vybuchl po německu: »Und diese hohnlachende Gewissenslosigkeit fand nicht einmal einen Spuk auf sein Wagenrad zum Lohn —« Srnka se vyplivl, a zase horlil po česku:

»Ano, nikdo mu nepliv' ani po kočáru, neřku-li po něm. Oh, to my jen v duchu pliváme a do bláta.«

Held pospíchaje byl jako na trní; a také se lidé již zastavovali a po nich se ohlíželi. Chtěl dále, než doktor Srnka pokračoval v jednom proudu, česky, německy:

»Eigentlich wir Mediziner měli bysme panu hraběti poděkovat. Soviel Selbstmorde a tolik šlakem raněných. Oni ve špitále mají taky z toho požehnání.«

»Oh, je zle, milý pane kollego — ale já —«

»Počkají,« Srnka jej vzal za rukáv. »Podívají se,« ukázal pravicí na Petřínskou stráž černě rozlehlou pod večerním nebem. Vysoko v jejím svahu prokmitlo v tu chvíli zardělé světlo.

»To si ,stařec z hor rozsvítil',« dodal doktor Srnka po německu s úsměvem. »Rozsvítil a teď začne rudkou řídit. A je-li pak, prosím vás, když tu katanskou, censorskou službu provozuje, nahý?«

Held se tomu nápadu zasmál.

»No, vy jste jeho ordinarius,« dorážel Srnka.

»Jednou jsem u něho byl.«

»A nebyl nahý?«

»Nebyl.«

»Ale chodí prý tam po Petříně ve stráni docela nahý jako Adam. Letos obzvláště, ty horké dni a noci.«

»Ale —«

»Nahý chodí.«

»Jak jsem řekl; ostatně, přesvědčte se,« štipl Held žertem a již rozmrzen, že nemůže dál.

»Já? Já abych šel k takovému císařskému, královskému censorovi? Ale kam jdou?« zeptal se zase po česku. »Na Malou Stranu? Já jich na konec mostu vyprovodím.«

Ten průvod Helda hrubě netěšil; než bylo přece líp jíti, nežli stát tu s tím podivou.

Doktor Srnka začal ihned opět o petřínském poustevníkovi, o censorovi Berghoferovi, tomu že dobře přezdělí »stařec z hor«, hloupí lidé že si myslí, že proto, poněvadž bydlí na vrchu, ve stráni, ale v pravdě, že proto, poněvadž je jako ten náčelník tajné sekty v horách libanonských, těch Assassinů, který za křížáckých válek dával vraždit a zabíjet, tenhle ten že také morduje a zabíjí.

»Ano, zabíjí,« vyrazil prudčeji, když zahlédl Heldův úsměv, »děti zabíjí, děti, plody lidského ducha; červenou tužkou všechno potírá, hubí a vraždí.«

»Není tak zlý, pane kollego, pokud vím,« hájil Held, »a jak jsem seznal, je to učený muž, pravý polyhistor. A píše —«

»Ale co píše!«

»I verše.«

»Verše, ale za peníze. Enkomienfabrikant.« Srnka se ostře uplivil.

»Také epigramy píše.«

»Všecko,« přisvědčoval posměšně doktor Srnka. »Všecko, proč ne,« a dotvrdil citátem z Juvenala; verše ty odříkával rychle, potruhuje při každém slově levicí:

»Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes,
augur —

»Augur,« opakoval, nemoha si vzpomenouti na další slovo, jež mu vypadlo z paměti, ale hned mezeru přeskočil a citoval dále:

»— medicus, magus,« a vyrazil »omnia novit«, pak posměšně, s opovržením skončil: »Graeculus esuriens.«

Helda to začínalo bavit. Usmál se a náhle se optal: »Mluvili s ním?«

»Nikdál«

»Co jim udělal?«

»Dítě mně zabil,« a s trpkým úsměškem sám sobě dodal: »Mé jediné dítě, a v plenkách, v rukopisu.«

»Ahl O čem bylo.«

»O vojsku, pane kollego, o vojsku vůbec a o našem, o císařském zvlášt.«

»Nevím, co napsali, ale pepře tam bylo jistě dost.«

»Bylo. A když mne dopálila knížka, snad ji znají: Abhandlung über Würde, Nutzen, Leiden, und der daher nothwendigen liebwerten Achtung für den ganzen Soldatenstand. Umím to z paměti, jak pak ne!« Doktor Srnka mluvil zas už německy. »Takové patolízalství, takové nestydaté vychvalování, takové ohavné zamazování všech hanebností, takové prznění pravdy,« doktor se zas uplivil, »až se mně krev zpěníla. I sedl jsem a napsal jsem proti tomu, t. j. popadl jsem zrcadlo, zrcadlo jsem jim nastavil a pravdu pověděl, a tu ten — váš polyhistor a básník, ten stařec z hor vezme rudku a už tekla krev a byl mord. Non imprimatur!« V tom svém ohni se doktor Srnka po Heldovi ani neobrátil; hleděl přímo před se a zlobivě horlil. Po tom »non imprimatur« náhle stanul, dotkl se prudce svého kastoru a zkrátka pozdravil:

»Dobrou noc.«

Held překvapen se obrátil; chtěl zavolat, ale doktor Srnka byl už zády k němu, rychle kráčeje na druhou stranu a tam dále směrem ku Starému městu. Held se za ním okamžik díval, jak jde přihrben, vlasatou hlavu v ramenech, bradu skoro celou v nákrčníku a španihelku pod pažďí. Myslil na něj, jaký je fanatik pravdy, jak jen mohl

pomyslit psáti proti vojsku, dnes, za této vlády, že zapomněl, že již nepanuje císař Josef.

Doktor Held se nevrátil z Malé Strany tak záhy, jak si rozpočetl. Nemoc mladé měšťanky nebyla sice vážná, ale právě proto se omeškal, t. j. její rodina jej zdržela jako dávného známého a přítele. U nich znovu vyslechl, toho dne již po třetí, o roudnické svatbě a slávě, t. j. o slavnostech, které se tyto dny odbývaly v Roudnici na zámku o svatbě a po svatbě knížete Auersperga s princeznou Lobkovicovou. Vzali se již před týdnem, ale od té chvíle až do tohoto, již dvanáctého dne oslavován jejich sňatek. A ještě nebylo slavnostem konce.

Praha zapomněla na cara i Napoleona a všude mluvili jen o neslýchané slávě roudnické, všude se vyptávali, jak co bylo a co ještě bude. Held tedy toho dne po třetí slyšel o svatbě, jaké kratochvíle byly a jsou na Roudnici, co hostí tam, co vzácné šlechty, jaké hostiny a bály, hony a štvanice, koncerty, turnaje a zase bály, to že oči přecházely, co diamantův a perel a drahého kamení měly šlechtičny, a divadlo jaké bylo a hudba překrásná, že knížecí kapela rozhojněna sezvanými hudebníky a co také zpěváků tam povoláno. Takové svatby že nebylo již na sta let, jistě od časů pánů z Rožmberka.

Když se Held z těch svateb dostal na ulici, byl už večer. Nebe se všecko do temna zaklopilo a vítr pohvizdoval ulicemi, až se tráslý zarudlé plameny olejových svítilen na rozích. Na mostě skoro již prázdném bylo vítr ještě více cítit. Než Held se přece zastavil, aby se podíval na Petřínskou stráň, vzhůru k Nebozízku. Všecko tam ve tmě utonulé; světélko, na kteréž doktor Srnka prve ukazoval, svítilo dosud. Co »stařec z hor«, ten osamělý mrzout, dělá, »morduje-li« červenou tužkou censorskou nebo skládá-li nějaký pamflet nebo cituplnou báseň, on grammaticus, rhetor, augur, magus, geometres, aliptes a co všechno je, a čím ho Srnka udělal.

V tom ucítil studenou krůpěj na ruce opřené na zábradlí a hned druhou ve tváři.

Rychleji vykračoval, aby se dostal domů, prve nežli se spustí déšť. Bezděky pomyslel na počasí, teď že konečně nastanou deště, co pak venku, to že Lory také tam nezůstane, že bude musít do Prahy. Jindy v tento čas bývalo už všechno zase v Praze. O paní Hanoldové nadál se, že přijede dřív. A nejela, ani zpráv nebylo od ní, ani o ní. Nepospíchá, nebo co ji tam drží, přemýšlel a takto ne po prvé. Bylo v tom nedočkavosti i touhy víc, nežli si chtěl přiznati.

Do kavárny k »modrému hroznu« toho večera již nešel. Za té nepohody, kdy kameny chatrné dlažby počaly se lesknouti mokrem, se mu nechtělo a také bylo již pozdě.

Po večeri sedl ke klavíru a hrál; dlouho však nevydržel. Přistoupil k oknu a vyhlížel do zahrady, v níž vítr po stromech povzdychoval. Stál a díval se jako jindy; pojednou se lekl. Do temna zahrady padlo světlo; zardělý pruh náhle prošlehl a linul se ze dvou oken, z oken

Lořina bytu, do koruny staré lípy, do pletiva jejích snětí a haluzí, na jejích listí valně již prořídle.

Přijela! Lory se vrátila! Nespustil oči z toho zardělého pruhu, z vyjasněných oken jako plavec v bouři ze světla. Ve dvou oknech zář; třetí též ji prohlédlo, stín se v něm kmitl, zmizel, a zář za ním; ale v těch dvou zůstala. Přijela? Snad jen chystají byt; ale teď večer, tak pozdě?

Odtrhl se od okna a kvapně šel do předního pokoje, aby odtud zavolal do kuchyně na hospodyně. Nutil se do klidu, co je, že u paní baronky je světlo, že snad upravují pro ni byt, že snad už přijede. Mluvil lhostejně; odpověď však čekal v napjetí.

»A ne, milostpane, nic nechystají, kde pak. To paní baronka přijela; baronovic přijeli, teď v tu chvíli.«

»Věděli v domě, že dnes přijedou?«

»Ale kde pak, nic, žádný nic nevěděl, z čista jasna přijeli. Povídala hausmistrová, že jí kuchařka, jako paní baronky, povídala, že nemyslila, že už pojedou z lontu, a najednou paní baronka včera, z ničeho nic, jako když to na ni sedne, poručila pakovat a pryč, do Prahy a nedala se držet; paní hraběnka Bubnová ji nechtěla pustit, a že pojedou spolu, jako s paní hraběnkou, že ona už taky brzo do Prahy, ale paní baronka ne, a do Prahy; a tak je tu.«

Held dále neposlouchal a vrátil se do druhého pokoje a zase k oknu. Byl vzrušen návratem Lořiným i tím, co si vybral z tlachavé řeči, že Lory se pojednou tak rozhodla. Proč? Stalo se něco, či z náhlé tesknosti po Praze?

Stál, oči upřené k oknům, v černu podzimního večera ostře zářícím, vyhlížel, nezakmitne-li se tam stín, její stín. Na okamžik i okno otevřel v pošetilé, nejasné naději. Ale hned je zase přimkl. Lořina okna zavřena; déšť šuměl, vítr pokviloval, stromy povzdechly. Nevrlidný, říjnový večer, ale Heldovi se pojednou projasnilo v mysli; bylo mu volněji, veseleji.

Sedl ke klavíru, začal; ale z ticha hrál a nic určitého. Zamyšleně hrál, pozvukoval, nevěda ustával, až přestal. Maje ruce na klávesách, hleděl před se do prázdna neplně prozářeného světlem svíček, v němž se lesklo sklo černé rytiny se širokým, bílým okrajem v modním empírovém rámu z tmavého dřeva, visící nad klavírem. Hleděl, přemýšlel, co zítra, co zítra, uvidí-li Lory, má-li tam jít nebo čekat — Jak se vrátila — A Jeanetta, milé dítě — Uvidí-li ji už zítra, měl-li by ráno zůstat doma a nejít hned pryč —

VI. JEŠTĚ O ZNÁMÝCH I NEZNÁMÝCH. KAPITOLA PONĚKUD TAJEMNÁ.

Ale šel, jak obyčejně, jen že se vrátil o jedenácté, kdežto jindy přicházel v poledne a často až po něm. Jak vkročil do prvního pokoje, přistoupil ihned k oknu, nahlédnout do zahrady. Nespatřil tam nikoho; cestičky však byly volny, spadlé listí s nich odmeteno a lavička bez šustivého koberce.

Viděl to rád. Že to bylo Lořinou první starostí, pomýšlel, zahrádka především; už tam asi byla a bude zase tam chodit.

V druhém pokoji na stole ve váze kytka, nevelká, ne nádherná, ale přece vzácná, protože svítá ze samého polního kvítí v tento pozdní čas vykvetlého. Že ji snad Lory — Rychle zavolal hospodyni. Dobře tušil. Kytku přinesla malá Jeanetta.

»Kdo s ní přišel?«

»Vychovatelka.«

Jeanetta kytku přinesla, Lory ji poslala. Přišel domů dřív, kdyby snad se přece rozhodl navštívit paní Hanoldovou ještě dnes. Až do této chvíle váhal. Kytka rozhodla. Ihned svlékl kabát a oblékl tma-vomodrý frak.

Za chvílku po té stiskl Loře ruku. Byl překvapen jejím vzhledem. Osvěžela venku, byla hezčí, plnější. Oči neutajily toho překvapení a radost ze shledání. I Lora byla jí jako projasněna. Okamžik stáli proti sobě mlčky v blaživém vzrušení. Held začal o Jeanettě. Nebyla doma; odešla s vychovatelkou na procházku. Děkoval za kytku.

»Natrhaly jsme ji s Jeanettou před samým odjezdem.«

»Ve chvíli odjezdu jste si vzpomněla.«

Upřela na něj mlčky oči. »Teprve v tu chvíli.« V hlase i v úsměvu byla tichá výčitka. Hned však začala o letním pobytu, o zámečku hraběnky Bubnové, o pěkném parku, jak tam bylo krásně, krajina že je půvabná.

»Ale rozvaliny starého hradu jste tam neměla.«

»Jako když jsem bývala u nebožky tety. Pamatoval jste si.«

»Psala jste o nich blouznivě. I na vesnický hřbitov jste tenkrát chodila.«

»Sterbegedanken voll,« vpadla a s úsměvem citovala: »Und wäh-let zum Sitz ein Grab, und beschauet die Kreuze mit dem wehen-dem Todtenkranz.« Tenkrát jsem byla okouzlena Hölty, tenkrát, osamělé děvče, marně toužící.« A kvapně dodala: »Teď už žádné myšlení na smrt. Mám Jeanettu. S tou jsem byla nejvíc, skoro celý den. Tak ji tam svědčilo, byla tam blažena; i mně se tam líbilo, ale po Praze se mně často zastesklo. Vzpomínala jsem v samotě, pod stromy, v parku, v tom zrovna svatém tichu letní krajiny a lesa; také co vy tu zkusíte.« Pozarděla se a kvapně optala se: »Hrával jste —«

»Hrával, každý večer; vám jsem hrál, Mozarta, Beethovena,« bezděky tlumil hlas, »vaše zamilované skladby, vám.«

»A já poslouchala, sama, v parku nebo na terrase. Věděla jsem, že v ty chvíle hrajete.«

»A nevěděla jste, že na vás vzpomínám.«

Vzal ji za ruku. Zalekla se, nevyvinula však své ruky z jeho.

»Tak dlouho jste nejela.«

»Měla jsem tam ještě zůstat, hraběnka mne nechťela pustit.« Mluvila ve zjevném neklidu. »Ale rozhodla jsem se pojednou. Musila jsem opět do Prahy.«

»Přeci!« řekl radostně.

Vstala kvapně a řekla tiše, prosebně:

»Pamatujte —«

»Přijela jste a kdy vás opět uvidím?« povzdechl, jako by její prosby byl neslyšel. »Už snad ani ne na zahradě. Byla tak dlouho opušťena.« Nedbal, že se podřekl.

»Zahrada? Na zahradě?« žasla. »Vždyť vy —«

Z předsíně sem zalehl jadrný hlas. Paní Hanoldová schmuřila na okamžik čelo.

»Smím vás navštívit?« zeptal se Held rychle a vida, že se žádosti lekla, dodal:

»Rád bych malou Jeanettu uviděl.«

»Přijďte se na ni podívat.«

Komorná vstoupila, hlásíc barona Jenika z Bratřic. Vešel v tmavém fraku, v přilehavých nohavicích světlejší barvy, v botách s kopkami, vzpřímeně, ač ne ztrnulého držení těla.

»Přicházím vysoce váženou paní sousedku uvítat,« začal položením, polovážně, volně, jak bylo dovoleno dávnému příteli domu. »Ah, doktore, vy! Myslil jsem, že budu první a jak vidím, přicházím pozdě s novinami. S hudebními na jisto, to si teprve netroufám: tuto náš znamenitý muzikus doktor —«

»Nevím o žádné zvláštní novině, pane barone.«

»Tak! Á — Opravdu? O Tomáškově nic?«

»Že skládá operu. Ale to je už —«

»Známo, dřív, ano, ale že už složil, dokončil tu operu, to je jistě novinkou, i to, že bude ještě letos, v prosinci provozována,« ozna-

moval horlivě Jeník, jenž se zval paní Hanoldové sousedem, poně-
vadž bydlil v téže ulici, třeba že dál, blíže k dobytčímu trhu. Byl po-
těšen, že svou novinou překvapil i doktora Helda.

»Jak se jmenuje nová opera?« zeptala se paní Hanoldová.

»Serafina. Ale jen to vím a více nic. Tomášek dělá s tím drahotu,
nic nepoví. No, dočkáme se; v prosinci najisto.«

Doktor Held se poručil. Druhého dne touže dobou přišel opět.
Malá Jeanetta byla doma. Ale jen se s ní uvítal, jen přisedl proti ní
a proti paní Hanoldové, hlásila komorná návštěvu, doktora Blumen-
tritta. Held se dlouho nezdržel tuše na jisto, že advokát přišel v zále-
žitosti rozvodu. Odcházel nespokojen. Tak se těšil; nadál se chvíle
přátelského hovoru, takové chvíle, jaké bývaly, kdy Lory poprvé
ujela z Votavan a meškala u tety, baronky Skronské, v jejím domě
v Ječné ulici, kdy kouzlo šetrné, diskretní intimnosti prohřívalo je-
jich hovory, kdy nevzpomínali šerých stínů minulosti a nemyslili
na budoucnost.

Held nemluvil s paní Hanoldovou po těch dvou návštěvách ně-
kolik dní: jen ji uviděl, dvakrát, v zahradě za vyjasněných odpo-
lední říjnových. Pak uhodil nečas, přšelo, zahrada opuštěná pustla;
vítr rval poslední listy jejích stromů a zavál zase stezku i vybledlý
trávník.

Samý konec října setkal se Held s paní Hanoldovou ve společ-
nosti u rady Slívky ze Slivic, jenž měl byt v Nových alejích. Přátelská
ta společnost, jež se před lety scházívала také v salonu baronky Skron-
ské, bavila se tu jako tenkrát hudbou, hovorem i hrou v karty. Této
se obyčejně účastnil rytíř Jeník, baron Stentsch, hraběnka Bubnová,
baron Ehrenburg a rytíř Eisenstein.

Novým členem společnosti byl kanovník Arnold, vážný, starý
pán silně prosedlých vlasů, duchaplných očí, na jeho věk nápadně
svěžích tváří, prokvetlých pletivem jemných, zardělých žilek, někdy
vychovatel nejvyššího purkrabí hraběte Kolovrata, bratra hraběnky
Bubnové. Byl milého, uhlazeného chování, učený, měl pěknou vý-

řečnost; mluvil vážně, s jistou však koketní lahodou, debatoval živě, ale vždy s velikou šetrností a zdvořilostí vůči svému protivníkovi.

Rytíř Jeník rád vídal elegantního a k dámám vždy galantního starého kanovníka, poněvadž o něm věděl, že není žádný »liščí jezuit«, anobrž že je svobodného smýšlení. Ano, přišeptávali si o něm, že byl nebo dosud je členem illuminátského spolku, že jezdíval do Němec do tajných jeho schůzí a tam že se v těch schůzích stýkával s Herderem i s Goethem.

Záhy se dostal do politiky; z jeho hovoru jevil se rozhled velice vzdělaného a zkušeného muže a sálala zášť k Napoleonovi. Nenáviděl ho jako despota, jenž jmenovitě Německo uvedl v porobu. Uznával jeho genia a vážil i nesmírnou moc, ale vážil i vše, co proti Napoleonovi. Mluvil o boji, který proti němu v Německu vybuchne jistotně, o agitačním díle pruského ministra Steina a pruských emigrantů v Praze.

»Pánové,« řekl, »pruská vláda musila z rozkazu Napoleonova zrušiti »Tugendbund«, ale on proto je a působí, třeba tajně; ale tím víc a vydatněji. Víím to, mám to z jistého pramene, jednoho z nejhorlivějších jeho členů, je tady v Praze, uvedu jej jednou s dovolením, abyste poznali skutečné smýšlení německé a zvláště pruské. Věřte, pánové,« dodal vroucně, nikoliv však oratorsky, »že okovy nejsou na věky, že nad meč a pouta despotův je silnější právo národa a láska k svobodě.«

Nikdo neodpíral, všichni souhlasili; zvláště baron Stentsch přisvědčoval posledním větám a ještě víc, s radostnou horlivostí bělovlasý rada Slívka, vždy optimista v politických a válečných záležitostech.

Při tabuli osvědčil se starý kanovník jako znalec a labužník; tu starý rytíř Eisenstein zvláště přichvaloval, když kanovník znalecky vykládal o letošním víně, to že je neobyčejná sklizeň, letošní víno, Kometenwein, za světla veliké komety uzrálé, že na léta bude veli-

kou, hledanou vzácností a že hrabě Kaunic, Adolf, excellence, se již na ně těší.

Jeník z Bratřic se zasmál; mihl se mu starý hrabě, příbuzný nebožtíka slavného kancléře, břichatý, krátkých nohou, hladce oholený, pověstný svými malými ústy, tak že stěží mohl vypláznouti jazyk, mihl se mu, jak se mlsně, ale ztěžka oblizuje. Pak, bylo po jídle, se i ostatní zasmáli, když starý kanovník vesele líčil disputaci, kterouž onehdy měl s hrabětem o Schillera.

„Amplissime,“ ptala se mne Excellence, „je-li vám znám ten škribent, jakýsi Schiller?“

„Škribent! Hrozím se. Jak můžete, Excellenci, zváti tohoto velkého básníka, chloubu Německa, škribentem? Máme od něho klasická dramata, překrásné básně, vypsál třicetiletou válku, i jako historik vyniká.“ „A to je mně čistý historik,“ vpadl hrabě, „když se dopouští takových anachronismů jako v tom Vilému Tellu. Vystupují tam milosrdní bratři a tenkrát žádných nebylo. A jména falšuje! Wallenstein místo Valdstein!“ A já na to: „Pictoribus, atque poëtis“ — Hrabě však se nedal, dorážel dál a vytýkal; obzvláště Thekla byla mu velkým proviněním, a konec konců našeho sporu, že J. Excellence rozsoudil: „Schiller! Ano, kdyby psal jako Voltaire! Jako Voltaire!“ A tu jsem už Schillera dále nehájil.

Held v tu chvíli stál stranou u okna s paní z Hanoldů, toho večera poprvé s ní sám. Dříve nemohli sami spolu promluvit pro společnost a také jakoby se ostýchali a sebe se báli. Teď mluvili o Jeanettě a kdy bude zase společnost, tu u rady Slivky a později u hraběnky Bubnové. Počítali, aniž se přiznali, kdy se zas uvidí. Chtěli se navzájem sobě vyhýbat a těšili se, že se opět sejdou, chtěli sobě se vzdalovat a přece se k sobě blížili.

Na okamžik se paní z Hanoldů zamlčela a hleděla na Helda. Zdálo se mu, že se o něco rozhoduje, jakoby mu chtěla něco říci, a začala na jeho překvapení:

„Onehdy mne navštívil doktor Blumentritt.“

»Nepřinesl asi nic milého.«

»Přišel v záležitosti rozvodu.«

Na ráz se odmlčela a nedomluvila, neboť mířili k nim starý baron Ehrenburg a rytíř Eisenstein, oba v černých punčochách a střevících. Zastavili se u nich, protože baron Ehrenburg přišel pro svědectví doktora Helda, aby dotvrdil, že ve Spálené ulici se usadili tajemní obyvatelé, pán s dámou, cizinci, a s děťátkem chlapečkem; ten pán že jest jen jako strážce a jako němý, že slova nepromluví, že hlídá tu malou rodinu, že všechno sic obstarává a platí, ale nic nemluví, a ta paní že je Francouzka, ví-li o nich doktor, a že tomu jistě tak.

»Ano,« přisvědčil Held, »Francouzka, madame Dupasquierová.«

»Viděl jste ji? Viděl? Viděl? Mluvil jste s ní?« ptali se dychtivě staří páni jeden přes druhého.

»Viděl, ano, a mluvil jsem s ní. Zavolali mne k tomu dítěti, když ochuravělo.«

»Tak, tak, a kde bydlí?« ptal se rytíř Eisenstein

»Nad trinitarským kostelem, ten starý dům.«

»Vždyť jsem povídal,« baron Ehrenburg do toho. »A, pane doktore, není-li to lékařské tajemství, a proč by bylo. Co ten chlapeček, jak se jmenuje.«

»Leon, pane barone.«

»Leon!« opakoval baron, »Leon, ah!« Trhl sebou, jak mu pojednou myslí zablesklo. »Leon, to by snad bylo —«

»Tuším, co myslíte, pane barone,« vpadl Held usmívaje se. »Ano, ano, alespoň poloviční Napoleon.«

»Jak to, jak to?« ptal se dychtivě rytíř Eisenstein hned nechápaje, a baron mu horlivě vykládal:

»Jak to pan doktor povídá. Napoleon — a poloviční je Leon. Slyšíte? Co jsem řekl? A nechtěl jste věřit; co jsem řekl! Povídá se, a je v tom vůbec něco záhadného. To všechno je tajemství. Francouzka, nemluvný muž, ne, muž ne, ale strážce, němý hlídač. Ten není otcem toho dítěte, toho Leona, vidíte, pane doktore.«

»Manželé to jistě nejsou.«

»Je ta madame hezká?« ptal se mlsně rytíř Eisenstein.

»Velmi hezká.«

»Mladá?«

»Nejlepších let.«

»A ten —«

»Ten její společník? Asi čtyřicátník nebo něco starší. Víc o něm nevím; jenom to, že pořád stál v pozadí, mlčky, to se ví, a pak že mně platil a to samými louisdory.«

Starší páni, jejichž zvědavost ještě víc podrážděna, žasli. Baron Ehrenburg obracel se k rytíři Eisensteinovi opakuje: »Vidíte?« a pojednou se optal Helda, komu je ten chlapeček podoben.

»Tomu nemluvnému strážci, od něhož jsem neuslyšel ani slova, jistě ne, docela ne. Ale,« doktor mluvil na oko vážně, »mně by se zdálo, že jako Leon a Napoleon —«

»Vidíte? Hlele, co jsem říkal,« vpadl vítězně baron Ehrenburg, »to jsem také slyšel. To že je podoba, ale nápadná podoba, celý Napoleon! Tadyhle doktor je téhož mínění.«

»Ale, pane barone,« ohražoval se Held vida, že se baron bude dovolávati jeho žertem prohozeného mínění, a chtěl obrátit řeč. Nebylo však možná. Ano musil znovu vypravovat o svých visitách v tajemné domácnosti u madame Dupasquierové, neboť ostatní společnost, přivábená živým hovorem starých pánů, seskupila se kolem nich.

Helda to netěšilo. Hovor s Lory tak přerušen a již na dobro, neboť cíle jednání o tajemném dítěti, o němž baron Ehrenburg na jisto tvrdil, ačkoliv ho nikdy neviděl, že je podobno Napoleonovi, se protáhlo. Held byl z toho až mrzut a v duchu se zlobil na oba staré, zvědavé šlechtice. Je oba vzrušovala neobyčejná zvědavost, jej živé účastenství. Lory začala o doktoru Blumentrittovi, zmínila se o rozvodu; chtěla se mu s něčím svěřit. Něco se stalo, něco ji asi tíží.

Snad už nebude možná, aby mu to tady řekla. A jíti s tou nejistotou domů —

Hleděl se vybavit z kroužku, hledal příležitost, aby s Lory samotnou mohl promluvit. Podařilo se mu konečně, když páni se chystali ke stolku na karty; v tu chvíli byla paní Hanoldová na odchodu. Chvatně k ní přistoupil, když zahlédl, že na okamžik osaměla.

»Něco se stalo?« zeptal se rychle, s účastenstvím.

»Přijede z Votavan.«

Nejmenovala kdo; nechtěla ani vyslovit, že její muž.

»Sem do Prahy k soudu?«

»Ne, chce jednat soukromě, aby nedošlo na soudní řízení.«

»Vy se s ním sejdetel! A co, oč chce jednat.« Held se lekl, jak se mu kmitlo, že Hanold snad by chtěl, aby se Lory k němu vrátila.

»Snad o smíru —«

»Ne, jaký smír!« Její něžný obličej se schmuřil a oči ztemněly tvrdostí a pohrdáním, že Held až užasl. »Nesejdu se s ním, nechci. Doktor Blumentritt jedná za mne. Hanold nebrání se rozvodu, jak mi doktor řekl. Ale, jde o Jeanettu.«

»Jak!«

»Kdyby ji chtěl —«

»Nemůže.«

»Teď nemůže, ale až by jí bylo sedm let, měl by na ni právo.«

»Jak by se mohl odvážit?«

»On, on! Ale ať ji žádá, nedám jí, nedám. Ale již to pomyšlení, že by ji požadoval, že by si ji vymíňoval, že by Jeanetta měla jít k němu, k němu — Ne!« Na okamžik se odmlčela. Pak začala temněji: »Mám starost — Oh, od té chvíle, ty dni, co vím o nastávajícím jednání, nemám klidu.«

»Do sedmého roku Jeanettina ještě dost dlouho a pak by soud měl také slovo. Nestrachujte se,« těšil, vřele povzbuzoval Held; a pojednou žádal: »Povíte mně, prosím vás, hned, jak bude rozhodnuto —«

»Ano, povím. Děkuju vám. Ale již musím, hraběnka jde.« Podala mu ruku, kterouž vřele políbil. Obrátil se do pokoje, kdež hráli v karty, přistoupil ke stolu, díval se jakoby na hru, ale neviděl nic; hleděl zamyšlený, roztržitě.

Slyšel smích, tlumené povzdechy nad nedobrou kartou; baron Ehrenburg prohráváje ulehčoval si svým obvyklým: »Wer möcht' das glauben —« a starý jeho druh, rytíř Eisenstein, po česku, jako vždycky v takové situaci: »Šibeniční karta!«

Rytíř Jeník se smál, že ta osma, ta osma — Held ani retem nehnul, ani slova nepromluvil. Tíseň jej tu svírala a byl by nejraději hned odešel. Chvilu se jen plížily. Myslil, kdož ví, jak tu dlouho, a všichni se divili, že chce již odejít.

Novými alejemi pospíchal, ale ve Spálené ulici před domem »u zlaté hvězdy« se zastavil hledě do oken Lořina bytu, do jeho části

obrácené do ulice. V jednom okně mátožná zář, z hloubi pokoje; jistě tam sedí Lory u spící Jeanetty —

Hospodyně ráno oznámila Heldovi, že tu byl včera odpoledne zase ten student, ten, kterýž se dopoledne ptal po milostpánovi. Held mávl mrzutě rukou; tušil na jisto, že to zase nějaká prosba. Když se vrátil po poledni, hlásila hospodyně, že tu ten student opět byl a že se po panu doktorovi sháněl a vyptával, kdy přijde domů.

»Měla jste říci, že nevíte.«

»Taky jsem, prosím, řekla. Tak odešel, ale nějak zarmouceně, ale vrátil se a žádal, abych odevzdala tu to psaní.«

Held psaní vzal, nemínil však je ihned čísti; jen na adresu pohleděl. Byla francouzská a psaná rukou nějak povědomou. Proto rozlomil pečeť. Psaní české, podepsán: F. L. Věk. Ah, že ten student jest jeho syn. Četl. Ano, jeho syn. Ale petice přec, a ne snadná v tento čas, a ne vzácná. Co už jich slyšel, co jich přečetl! Psaní však neodhodil; zavolal hospodyně a poručil jí:

»Přijde-li ten student, ten, co to psaní přinesl, pustte ho. Musím s ním mluvit.«

VII. MLADÝ VĚK SE V PRAZE UCHYTÍ.

Mladý Věk, vypravuje se z domova, míní, že pojedje jenom až do Hradce Králové, odtud že se vypraví pěšky do Prahy. Než v Hradci naskytla se mu volná příležitost, jejíž vozataj vzal jej za malé zpropitné k sobě na kozlík. V Chlumci zůstal na noc v laciné hospůdce. Spal na podlaze, na slámě, za to však zaplatil jen dva krejčary.

Časně ráno vydal se na další cestu pěšky s holí v jedné, s uzlíkem v druhé ruce. Bylo chladno, ale sucho. Šlo se mu dobře, zvláště když také hlavní silnice poskytovala mnoho nového jeho očím, nového a rozmanitého, nekonečná, široká silnice, ozývající se rachotem nejrozmanitějších povozů, pošty, diligencí, dostavníků, vysoko naložených vozů formanských, oživovaná jezdci, pocestnými, pěšimi, kramáři, krosnaři, olejkáři, trakařníky, rozmanitá velkými, zájezdnými hospodami, z nichž se ozývaly housle, harfa nebo cymbál potulných šumařů.

Docházeje k Brodu, již skoro za tmy, a pak v Brodě samém živě vzpomínal na dobránského faráře, jak se tu před lety jako chudý student, také do Prahy mířící, setkal s páterem Vrbou a jak tady v Brodě dostalo se mu první podpory a pomoci. Mladému Věkoví však nic zvláštního se tu nepříhodovalo. Přenocoval v nevelké hospodě na náměstí. Ráno nevyrazil příliš záhy, poněvadž už neměl tak hrubý kus cesty před sebou a poněvadž po včerejší dlouhé pouti jej bolely nohy.

Pohoda toho dne mu již tak nepřála. Bylo sychravo, pod mrakem a vítr ostře pohvizdoval. Šlo se tíž, a pustá pole, ouhory, všecka jednotvárná krajina neobveselila. Tiživě dojímala mysl tesknosti sklíčenou. To teskno přišlo pojednou a nespustilo se studenta osaměle kráčejíciho. Poprvé pocítil starost a divný strach z Prahy, jak tam pochodí. Málo odpočíval, hospody mijel, aby zachránil svůj pokláděk co možná celý.

Po dosavadní jednotvárné pouti rád uviděl za Brodem les Fidrholec. Zbarvené stromy, zlaté břízy, bronzové duby, třeba nezjasněné sluncem, byly pestrou oasou v bezbarevnosti vymořené krajiny pod šedými, jednotvárnými nebesy. Ale v tom lese jej pokropily první krůpěje dešťové; když se dostal z lesa na volnou silnici, už hustě mžilo.

Hůl strčil pod pažďi, uzlík schoval pod plášť, jež přidržoval k tělu a krácel rychleji, aby se dostal někam do vsi nebo do zájezdné hospody prve, nežli se prudko rozprší. Sotva koho potkal; před ním, za ním nešel nikdo. Až pak zaslechl rachot kol.

Zastavil se, ohlédl; připadlo mu, že by se mohl svézt. Uviděl fasuněk rychle se blížící. Spřežení bujných, mladých hnědáků běželo klusem ve voze s bělavou plachtou. Hlasy se ozývaly z vozu, veselé hlasy. Mladý Věk zahlédl jen kočího; jak dojeli, vychýlila se za kočím hlava mladého muže. Jen vyhlédl a zas už zmizel. Jeli, rychle přejeli, tak že mladý Věk nemohl na ně ani zavolat, zeptat se, zdali by si ne-

mohl k nim přisednout. Mrzel se. Co by jim bylo ublížilo, kdyby jej byli vzali na vůz; místa tam je bez toho dost. Neochotní, nechají jej klusat v dešti.

Hleděl za vozem, jehož bělavá plachta, měnící barvu mokrem, rychle mizela v šedu. Pojednou však povoz zarazil a stál. Kdosi se z něho vychyloval a kýval na Václava rukou, jakož kočí tak činil bičem. Václav se dal do klusu. Zardělý, v mokrému plášti stanul u vozu. Za kočím vychýlil se zase ten mladý muž v kastorovém klobouku, v modrém polizonu a řekl:

»Jsou student?«

Václav zkrátka pověděl, kdo je, kam jde.

»Tak honem, pane kollego, na vůz, svezou se s námi, honem.«

Mžiknutím ocitl se mladý Věk ve voze. Pod plachtou bylo za deště dosti šero, ale na první pohled seznal, že je v studentské výpravě do Prahy. Vůz studenty skoro plný a plno truhel a peřin v mohutných uzlech. Výprava jela z Chlumce; povoz panský, ze dvora. Chlumecký vrchní jej půjčil, aby chlumečtí studiosové dostali se pohodlně do Prahy.

Nejstarší z nich, ten v kastorovém klobouce a modrém polizonu, medik Klicpera vesele je představoval:

»Tenhle tu,« ukázal na drobného mladíka kvetoucích tváří a čilých, hnědých očí, v nichž jen hrálo veselostí, »to je Francek Pacáků, filosofus, a tihle dva knoti,« ukázal na dva studentky v kabátech hodné venkovského střihu a v stejných čepicích se štitem ve spod zeleným, »jsou fratres germani, vlastní bratři, oba primae classis kandidáti, Josefus Nejedlý a tenhle Johanes Nejedlý, Nejedlý Jan; ale ještě nespisuje,« dodal žertovně, »a tenhle ten,« ukázal do pozadí na mladíka, jenž sedě na prkénku na příč fasuňku provazy upevněným zády se opíral o uzle strakatých peřin, »to je nastávající poëta, můj bratr Václav.«

Mladý Věk se skoro lekl, když mladší Klicpera vstal. Nastávající

poëta*) a takový habán! Jonák jako hora, ramenatý, s ouplňkovými tvářemi pěkně růžovými, modrých očí a tmavých, hustých vlasů.

Všichni ve voze viděli se poprvé, ale za chvíli se sblížili, jakoby se již dávno znali. Byli mladí, byli studenti, jeli za stejným cílem. Věk pověděl o sobě, a pověděl také, že jede poprvé do Prahy, že má starost především o byt. Chlumečtí už byt měli na Linhartském plácku, ale tam už nebylo místa. Radili Václavovi, aby si něco našel poblíže Karolina, aby neměl daleko do koleje, a tam že najde, tam že je kvartyrů dost.

»Tam budou mít taky blízko do divadla,« přidal filosof Pacák.

V divadle uvázli. Chlumečtí všichni zrovna oživli až na ty dva malé, kteří seděli jako bukači, a před se hleděli.

Medik Klicpera těšil se už zase na Bayera, to že je podiváná, jeho Max Piccolomini nebo Hamlet.

»A jeho Tell!« vpadl Pacák nadšeně.

Mladší Klicpera se usmíval, ale ne tomu, o čem mluvili, nýbrž něčemu, nač asi myslil, až pojednou řekl klidně, ale s tím úsměvem:

»Co pak to, ale Liebich! Ten to umí, to je opravdivé, ten umí figury postavit.«

Pražští studenti se rozhovořili o slavném herci a toho času řediteli stavovského divadla a o divadle. Věk jen poslouchal; ale aby pořád nemlčel, prohodil za vhodné chvíle, že viděl Thama hrát a že s ním také mluvil.

Hned měl všechny tři, a nejvíce Klicperu medika, hned nechali pražského divadla a dotazovali se na nešťastného spisovatele a herce, ježž znali z pověsti i z tištěných jeho knih, z divadelních kusů i ze sbírky veršovnické.

Věk pověděl, jak se s Thamem setkal v Litomyšli, že je Tham dobrý přítel jeho otce, ten že mnoho o něm vypravoval a o českém

*) Kvintán gymnasijní.

divadle v Boudě na Koňském trhu, když tam byl Tham ještě v plném květu, tam že se s ním pantáta seznámil a s jinými českými herci.

»S Majobrem taky?« zeptal se mladší Klicpera.

»Taky.«

»Toho taky dobře znám, ó pane, dobře,« dodal mladý Klicpera s humorem. »U toho jsem zas já vystoupil, letos, když jsem dělal examen.«

»On je professorem?«

»Je, už léta; když nechal divadla, šel ke škole.«

»A toho měli?«

»Letošní druhý semester, v syntaxi. Já v prvním semestru jsem byl v gramatice*) privatista, no, a na konci toho semestru jsem dělal zkoušku do syntaxe.«**)

»Tedy hned dvě třídy za jeden rok!« zvolal Věk s uznáním.

»Ale na Majobrovi už není vidět, že vystupoval na divadle,« zamlouval mladší Klicpera, »že taky zpíval a hrával veselé role. Teď jen gramatičku, pořád gramatičku. Ale ta mu neslouží; chudák, nějak schází.«

Medik Klicpera vytáhl dýmku a filosof Pacák také. Nacpali, zakřesali a usadivše se v předu, začali chutě dýmat. Déšť padal už jen drobně, ale hustě a tiše bubnoval o prosáklou plachtu nad nimi. Byli v suchu, za větrem; dobře se jim sedělo a povídalo.

Mladý Věk, který z počátku skoro jen poslouchal, měl nyní na chvíli solo, jak z Thama, Majobra a »boudy« došla také zmínka o Zieglerovi. Nadhodil, pověděl něco z toho, co od něho slyšel za svých dobránských návštěv, o Dobrovském, o nebožtíku Krameriovi, jeho Expedici, o Pelclovi. Pražští studenti nevěděli o nich tolik jako on; rádi poslouchali a dotazovali se.

Ten hovor jakoby všechny zahrál a rozehrál, potěšil a přiblížil. Seznali, že jsou všichni čtenáři českých knih a vlastenci; chlumečtí

*) Tercie. **) Kvarta.

vzpomněli také kolegů stejného smýšlení. Věk několikrát uslyšel jména: Svoboda, Chmela, Hanka. O tomto mluvil medik Klicpera s jakýmsi obdivem, co bylo v Hradci, on že Hanku zná už z Hradce, kdež byli v stejnou dobu na gymnasiu, co bylo hluku a povídání, že Hanka odvádí jen české úkoly, česky psané, a že to po něm i jiní zkusili, a první on, Klicpera, medik.

»On, pravda,« dodal, »nebyl už žádné klouče, když přišel na gymnasium. To mu bylo šestnáct let. Do té doby pomáhal doma a stádo pásł.«

»A proto jsme ho vzali v Praze do řemeslnického cechu,« vesele vpadl mladší Klicpera.

Teprve teď vyrozuměl Václav, proč tento dlouhý poëta, kvintán, s ním stejného věku, je tak pozadu ve studiích, že byl doma na krejčovíně, pak že se učil řeznictví; ještě o jiném »řemesniku« uslyšel, o Chmelovi, vyučeném tkalci, nyní studentovi, ten že je také náramný český čtenář, až mu to někdy notně oslazuje strýc kapucín, ten že je v Praze kuchařem u kapucínů na Hradčanech.

Mladému Věkovi přibývalo tak hned kolik známostí, prve nežli shlédł Prahu. Za těch hovorů pořád měl dvě otázky na jazyku; přednesl je však teprve, když už skoro dojížděli. Nejprve na profesora Nejedlyho, Jana, se optal.

»O, to je velký pán, jemnostpán, bohatý člověk!« zvolal Pacák filosof.

»Mám k němu psaní, rekomandací.«

»Dostanou-li se k němu.«

Václav se zarazil a zeptal se nejistě:

»A což doktor Held.«

»Held?« zvolal Klicpera medik. »O ten je, pane, in arte medicina chlapík. Také má praxi po celé Praze a jakou! Samé panstvo. Ale na chudé je prý hodný, oučinnivý.«

Nikde se již nestavili, u žádné hospody. Jeli v jednom kuse a hovor skoro ani na chvílku nestichl a divně přeskakoval. O drahotě

jednali, o kollejném, a zas o divadle, zas o herci Bayrovi, toho že Věk snadno pozná, že jej uvidí u Karolina, to že Bayer schválně se tudy prochází a ukazuje se studentům, když má před velikou rolí; také o Svobodovi, komikovi, uslyšel, kterého Klicpera medik viděl hrát a o kterém Václavovi doma otec někdy vypravoval, o jeho Honzovi Kolohnátovi z Přelouče, o jeho kouscích a jaká mívál extempore.

Zatím oba »bukači«, oba Nejedlí, primáni, sedíce na truhle svalili se na uzel peřin v jejich zádech a usnuli. Neprobudili se, až když vůz zarazil v Poříčské bráně, obsazené vojenskou i policejní hlídkou. Mladý Věk musil jako všichni cestující udati jméno, stav, proč jede do Prahy a kde bude bytem. Za ten udal zatím »zlatého bažanta«. Do vozu již nesedli, když jej ouředně prohlédli, při čemž chlumeční studenti utajili zabitou kachnu a dvě kuřata, jež vezli své kvartýrské.

Věk šel s ostatními vedle vozu a přestal skoro hovořit. Hluk a šum velkého města, hemžení blátivé ulice, rachot vozů, pokřiky, spěch lidí, to vše na první chvíli zarazilo všechen hovor. Hleděl v pravo, v levo, na domy, na lidi, a nežli se nadál, zastavili se jeho společníci.

»Tak tuhle je »zlatý bažant«,«

Chlumeční se zkrátka rozloučili; že se brzo zas uvidí, dodal Klicpera medik, jistě při instalaci rektorově, kteráž bude za několik dní.

Zašli, jejich povoz zmizel mezi ostatními dále v ulici. Václav ještě stál, kdež se rozešli. »Tak to je Praha,« pomyslí; byl zklamán. Jinak si ji představoval, jmenovitě ve chvíli, až bude dojíždět, až ji poprvé uvidí velkou, vznešenou s královským hradem. Ale tak jí neuviděl, a když v ní samé stanul, zdála se mu v tom kalném osvětlení podzimního dne, v zamžení drobného deště nevlídná, nečistá, tuze blátivá.

»Zlatý bažant«, v jehož nádvoří stálo několik formanských i selských povozů, nijak nevytrhl Václava z toho zklamání. Ale nehrubě čistá ta hospoda s pavlačemi kolem nádvoří měla pro něj alespoň půvab vzpomínek. Tolik o ní doma slýchal, pantáta sem chodil už jako vokalista, za starým Šulcem, formanem, odtud si odnesl ty

osudné koláče, tu pak i jako kupec býval bytem. Vrchní podomek se na něj dobře pamatoval a proto byl k mladému Věku vlídnější a ochotnější. Bez rozmýšlení nabídl mu postel, když Václav začal o noclehu a oznámil, že truhla Václavova tu již je, že mu ji dá k posteli přinést.

Zatím už šero přišlo. Na dvoře prokmitovalo zarudlé světlo olejové svítilny; chudým pruhem padalo na mokré, zablácené dláždění a ztrácelo se v černu mezi formanskými vozy bělavých plachet. V hospodské místnosti, kamž Václav zašel, aby sečkal, co zatím bude mu komůrka upravena, již také svítily. Na stolech zeleně natřených tabulí, bez ubrusů, hořely lojové svíčky skoro všechny v dřevěných svícnech s fidibusy. Stoly skoro všechny už zasednuty.

V koutě v pravo ode dveří starý harfeník a mladý houslista a při nich divný mužik hlavatý, štětinatých vlasů, široké opičí huby, nemladý, se strniskem po tvářích a bradě, vyvalených, bledě modrých očí; na toho od sousedních stolů přes tu chvíli pokřikl: »Tomášku!« Po každé se obrátil a pokaždé škubal sebou a začal i koktavě nadávat, ale nežli slovo vyrazil, vykoktal, což se mu za to nasmáli!

Mladý Věk zasedl za stůl na druhém konci v koutě. Odtud na šumaře a na Tomáška neviděl. Vyšeptalá ta hudba, nesoucí se prostorou plnou kouře — mužští všichni kouřili z dýmek — tesklivě ovanula mladého Věka. V té místnosti a společnosti, večer, o samotě a v jistém zklamání nebylo mu volno.

Ale jedno neshledal do té chvíle, co čekal; Praha se mu nezdála tak německou, jak dle líčení otcova i dle vypravování faráře Zieglera očekával.

Všude dosud slyšel česky, a převahou, na ulici, ve bráně i tady v hospodě. Nepomyslel, že venku byl lid a tu u stolu řemeslníci, sprostší sousedé, kramáři, venkované, a že panstva, intelligence dosud neseznal. Než i tu zahlaholila na chvíli němčina, když pojednou vstoupil nevelký, suchý človíček v obnošeném fraku perníkové barvy, v bílém šátku na krku, ošumělý kastor v ruce, všechen dost sešlý,

ale pečlivě učesaných vlasů žluté barvy, hladce oholený, uvadlý, asi padesátník. V pravé, ve které držel klobouk, měl rukavičky, také usmolené, a v levé starou hůl s černým střapečkem.

Vstoupil sebevědomě, bradu vzhůru, prsa vypjata, a rozhlížel se, jako by celý »zlatý bažant« byl jeho. V té pose on malý, hubený, ošumělý, škvrlklý, nápadně žlutých vlasů byl k smíchu. Kolem se poštuchovali, pošklebně se po mužíkovi ohlíželi a od toho, od onoho stolu se ozvalo:

»Ah, Herr Baron!«

»Herr Baron!«

Tu tam také vstávali jako by v reverenci a i se mu ukláněli a s úsměškem ne hrubě tajeným zvali:

»Bitte, Herr Baron!«

»Wollen nur weiter spazieren —«

V tom na pokyn nějakého tlustého, zarudlého sousedá spustily housle i harfa tuš. Všechno vstávalo, všechno dělalo poklony; »pan baron« ukláněl se důstojně v pravo, v levo, bradu vzhůru, div že nenastrčil ruku k libání. Pojednou, když intráda dozněla, vykřikl kdosi z kouta:

»Baron Stroh!«

Toto jediné slovo rázem schladilo sebevědomí »pana barona« a podpálilo v něm zlost. Otočil se po koutě, odkudž ten pokřik vyrazil, a začal po německu, ale silně koktavě:

»S s- sss- sssie-gg-ge-mei-ner-«

V tom jej bodlo z druhé strany. Od jiného stolu zkřikli: »Baron Stroh! Stroh!« Jen se tam, div neprskaje, otočil, koktavě hroze a laje po německu, už zase »Stroh!« přiletělo z kouta, kdež seděli šumaři a hlavatý Tomášek v divné krátké kamizole, v nohavicích po kolena a v punčochách. Ale ani on, ani šumaři tak nevykřikli. Než »baron Stroh«, jenž koktavého Tomáška nemohl ani cítit, rozčepeřený jako kohout, zlostí všecken rudý, hnál se do šumařského kouta a jako krahujec popadl Tomáška, o němž myslel, že pokřikoval; dal

se do něho česky, zapomenuv v tom vzteku na své »baronství«, pro kteréž němčil. Zavalitý, krátký, hlavatý Tomášek začal se bránit; oba jako dva kohouti vyrazili do prostřed prostorné jizby. Doráželi na sebe koktavě, sáпали se a křičeli. U stolů všichni se rozchechtali a zrovna se řehtali, až se zarudlé plameny lojových svíček trásly.

U »zlatého bažanta« se v tu chvíli podařilo, co se vždycky nepodařilo, i když zbujná společnost hospodská o to se i dost a dost přičiňovala, že obě figurky ubohé, po Praze, po hospodách známé, do sebe se krutě daly.

Ani Václav, ač mu nebylo po chuti, jak prve oba tak dráždili, neubránil se smíchu, zvláště když hubený »baron Stroh« před hlavatým Tomáškem začal ustupovat, když všechen už od sebe se před ním uplivil a pak se bleskem otočil a za řehotu celé hospody ven vyrazil.

Václav pak také pospíchal. Když přišel k vrchnímu podomkoví, byly už komůrka a lože připraveny. Byl rád, že zůstane sám. Ihned ulehhl, aby se zahřál v peřinách. Nebyloť kamen v jizbici a zevšad čišelo sychravo říjnového, deštivého večera. Zahrabav se, vzpomínal na domov; ale ne dlouho. Záhy usnul a spal tvrdě celou noc.

Záhy ráno vydal se na výzkumnou cestu, obhlédnout Prahu, především však najít si byt. Na radu bratři Klicperů, aby si jej vybral poblíže university, nezapomněl. Proto nejprve zamířil podívat se na staroslavné Karolinum. Ráno nebylo pěkné. V noci přestalo sice pršet, ale za jitra se nevyjasnilo, zvláště v ulicích a uličkách Starého města; dostal se do nich, když prošel klenutím Prašné brány, tenkrát ubohé, otlučené, s nevysokou prejšovou střechou.

Temná průčelí starých domů ztrácela se rozplývavě ve výši, v zahnědle kalném vzduchu. Tam se Václav nedíval, nýbrž ulicemi, jejichž dláždění se lesklo vlhkem a blátem, po spodcích domů, po jejich tmavých dveřích s těžkými klepadly, leckde ještě jako zabeđených, do hlubokých, šerých průjezdů, při jejichž krajích baby ve velkých čepcích prodávaly tu pučálku, tam boží dar; divil se těm

sklepením, za jejichž černem prosvítalo, jako by se tam zabřeskovalo, to od proužku nebe nad nádvořím udušeným divnými, tmavými přístavky špinavými.

Mladý Věk se všude díval po dveřích, nezabělá-li se na některých cedule oznamující, že v tom domě možná najmouti byt. Za tím účelem chodil, ale také při tom bloudil. Místo ke Karolinu dostal se na Staroměstské náměstí, kdež postál u radnice, u tichého, zkaženého orloje; chtěl se zase vrátit, zašel však do Železné ulice a ocitl se tam, kam chtěl, u Karlovy kolleje, a poznal také stavovské divadlo. Ale ani kollej ani divadlo ho neulákaly. Nezdržel se, poněvadž chtěl a musil míti, jak si umínil, ještě dopoledne byt; také ještě dopoledne hodlal dojit ke křížovníkům, odevdat převorovi list dobřanského faráře.

Nešlo však tak rychle, jak si myslil a přál. Zapadl do hemžení a ruchu královské třídy *) a Uhelného trhu a tu mu zvědavost zdržovala krok, aniž pozoroval. Viděl tolik nového, kotce a krámy kolem dlouhého stavení hnědočervené, prejzové střechy. **) Vynášely z něho sbalenou dekoraci, kulisy, malované stromy a skály. V krámcích podél toho stavení kotce a boudy natřené, každá s nějakým znamením malovaným, tu srdce, tu červené lišky, jedna vedle druhé, každá plná zboží; v té vyložil kožešník, vedle štětkář, vedle čepičkáři. A dál v place ševcovské boudy.

Mladému Věkovi připadalo vše jako veliký jarmark, jenže s jinými lidmi, nežli jaké doma a v Litomyšli vidal; ten rozdíl nejostřeji se jevil na uhelném trhu u podloubí, pod jehož oblouky prodávaly baby kvasnice odměřující je ze štandlíků plechovými sbírkami různé velikosti dle ceny, kdež, a také báby i mladší ženy, všechny v čepcích nebo v šátkách většinou zardělé, silné, tělnaté, ale všechny britké výmluvnosti, smažily, ohřívaly polévky, kaše, jahel-

*) Rytířská ulice.

**) V ten čas skladiště dekorací a malířna stavovského divadla. Stávalo, kde nyní Městská spořitelna.

ník i nudle, opečené brambory, jelita, jaternice, jichž stály tu tam plné putny.

Na to byla podívaná i na ty, kteří kolem těch »kuchyní« se tlačili, kteří kupovali nebo jen dychtivě přihlíželi, sytice se pohledem a masným zápachem všude tu pronikajícím. Chudina ze sousedních ulic i ze vzdálenějších čtvrtí, dráteníci, dělníci, prodavačky a divné postavy starších i mladých mužů v kroji přerozmanitém, chudém i lepším, staromodním i v modnějším. Nejedno třírohý klobouk ještě tu uviděl, nejedno copánek, v nejdělněch vlasech mužské hlavy trčel mosazný hřeben. Tlačili se kolem dýmajících »kuchyní«, jedli z misek i třeba z ruky kaše kus nebo jiné jídlo, v pláštích, kazajkách, mnozí v nohavicích po kolena, v punčochách a ve střevících, jiní ve vysokých botách; ale nejedno »flamendr«, modně přičesaný, s licousky, v polizonu, ve svrchníku s límcem nebo ve fraku měl úzké nohavice do bot s kopkami, nejedno pantalonky.

A jako ve mlýně tu, jako v úle; hovor všude hlučný. Tu se křičeli, tam smáli, ti se ke kuchyním tlačili, ti se na sebe potrhovali a vedle stála těsná skupina v důvěrném hovoru. Do toho pokřiky a vyvolávání prodavaček a odkudsi od kotců duo ženského chraplavého a mužského, mečivého hlasu, zpívajících tu unyle, tu pronikavěji o nějakém moritátu.

Nad strakatinou klobouků a čepic, čepců a tmavých i pestrých šátků tu tam sloupec modravého kouře; vanul z pod oblouků podsíní a nesl se nad ně, výš ke štítům domů, starým renaissančním, barokovým i novějším, jak stály proti Uhelnému trhu a kotcům, v jejichž pozadí tyčily se do kalného vzduchu věže kostela svatohavelského a dál stavovské divadlo a kolleje Karlova.

Mladý Věk chutě přehlížel vše a pozoroval; postupoval nedbaje kam, zastavoval se a zas se dal proudem zatlačit nebo nést, až se ocitl v Sirkové ulici. A tu jej uvábila bílá cedule, přibitá na velkých, tmavých dveřích starého domu, z jehož průčelí v tom přišerí ulice

a kalného dopoledne podzimního nejostřeji vyrazely bělavé rámy četných oken.

Na té ceduli bylo napsáno neumělým švabachem :

»Kwartir fir Herren Sstudenten. I. Sstok, in hof. Johan Prax.«

Mladý Věk četl znova ta slova znamenitou, německou »dobropisemností« napsaná. Ale byl rád, neboť chtěl mít už svůj vlastní koutek. A byt byl nedaleko kolleje. Takový doporučovali bratři Klicperové. Proto, a protože neměl zkušenosti, dále neuvažoval. Nezarazil se ani pak, když prošel dlouhým průjezdem, v jehož výklenku na pravo zapuštěna hrubá dubová truhla s dvěma visutými zámky a při jehož stěně na levo stály dva ruční vozíky, stanul na nádvoří sevřeném křídly domu a v zadu přístavky. Za těmi trčela sousední stavení, takže nevelký dlážděný dvorec, nad nímž se v levém křídle budovy nesla pavlač, měl více stínu nežli světla.

Vše zdálo se tu ještě temnější, poněvadž stavby kdysi oranžově-žlutě natřené oprýskaly, a plné prachu a špíny chmurně ztemněly. V přízemku kolikero dveří, větší, menší, dvojce černé, železné, v koutě staré bedny a několik prázdných sudů. Pavlač byla masivní spočívající na pilířích spojených těžkými, mělce vypjatými oblouky; stoupalo se na ni přímo ze dvora po schodech se zděným, kdysi obíleným zábradlím.

Na pavlači dvoji dvěře vedle sebe, třetí na konci, kde pavlač zahýbala náhle pravým úhlem na pravo, jak tam křídlo stavení vyběhalo jako výstupek do nádvoří. Do toho výstupku vedly ty třetí dvěře.

Václav zastavil se u druhých, poněvadž shlédl na nich čtvrtku papíru a na ní napsáno: »Johan Prax, Ssneidermaister.« Nerozmýšleje se, zatukal a vešel. Vstoupil do jakési kuchyně oddělené pažením od vlastního bytu. Pažení to bylo v hořejší polovici zaskleno.

V koutě u kamen u nenatřeného stolu ženská přebírající brách. Václav v tom temnosvitu rozeznal, že není mladá, že ve vlasech ne hustých trčí vzadu hřeben, že má šátek přes prsa. Omýlen tou ně-

meckou ceduli na dveřích, pozdravil německy, ale odpověď, uvítání, bylo české. Ta žena v kostkovaných šatech šedých, v zástěře, v pantoflích, dost velká ale drobné hlavy, byla churavého vzezření a patrně dýchavičná. Nevelké, tmavé oči ostře se odrážely od přibledlé tváře.

Když Václav oznámil, proč přichází, uvedla jej do pokoje. Byl velký, sousedského, nenákladného ale slušného zařízení, s prádelníkem v čele, s tmavými dvěma skříněmi při stěnách. Stůl s několika židlemi stál prostřed. V pravo vedly dveře do menšího pokoje. Největší znamenitost celého bytu trůnila na židli postavené na podium ve výklenku jednoho z obou oken v levé stěně ode dveří.

To byl on, mistr Johan Prax, dlouhý, hubený, bez kabátu, bez kazajky, jen ve vestě rozepiaté, v nohavicích po kolena, v tmavých punčochách a domácích, soukenných střevících, nitě kolem krku přes ramena, šití v rukou; dlouhá dýmka sádrové hlavičky stála za ním o zeď opřena. Snad už viděl Abrahama; alespoň tak vypadal, ale švihák nějaký, parádník, soudě podle jeho hlavy, podle vlasů do rezava hnědých, ne tuze hustých, obzvláště na temeni, přepečlivě sehnanych a učesaných, jakož i dle modních licousků na spáncích.

Nevstal, jen pokýval hlavou a hned in medias res, tady že je kvartýr tuze pěkný, krásný, pohodlný, jasný, čistý, žádné šváby a takový unkecifr, nic, to že tuhle paní nestrpí, to že musí být čistota, to že mladý pán kvis zná, co je, mít neplechu v kvartýru, to že on když pracoval ve Vidni, předloni, aigentlich, to že už nepracoval, to že byl velký fairumt furt a furt, to jak tam byli Francouzové, Napolion v Šenbruně, on že ho viděl, tam že páter Držmiška, landsmon —

»Ale Johan, muži,« připomínala »paní«, oddechujíc; její tváří chladného výrazu svíto něžným úsměvem.

»A dyt jo — dyt — no, no — to až jindy, mladý pane, až si zasednem, kvis, já bych moh' vypravovat. Napoliona neviděli? Ne? Já ho viděl v Šenbruně a moc jenerálů; ale špacirujou dál,« a pohledl na dveře v pravo, »podívají se na extracimr, to je residenc, to

je pro mladé pány, pro pány studenty, jako v purku, to tadyhle má paní —«

Ta se v tom rozkašlala; Věk vstoupil do residence. Byl to dlouhý, úzký pokoj s chudým nábytkem, s vyhlídkou na pavlač a na špiňavé zasmušilé stavby nádvoří.

Mladý Věk se optal na plat. Paní Praxová začala vykládat o drahotě, že na všem přirazili a jak to mladý pán bude chtít, ke stravě-li nebo na půl stravy nebo beze stravy. Za řeči se vrátili do většího pokoje. Byl prázdný, mistr Prax z něho zmizel; ale v tom se vracel z kuchyňky, dlouhou dýmku v ústech. Držel ji skoro rovně před sebou, vykračuje si vážně, ale s tváří projasněnou libostí z dýmky, z vůně jejího tabáku. Patrně užil vhodného, volného okamžiku kdy se »paní« nemohla bránit. Také z ohledu na návštěvu ani nehlesla; jen ostřeji zakašlala.

Mistr Prax zaslechnuv, že se jedná o stravě, hned přichvátil, to že muší říct, jen co je recht, že paní vaří, to že by arcibiskup mohl mít na tabuli.

»Ale Johan —«

»Že ne?« Hleděl jí do tváře usmívaje se a hned se po Věkovi obrátil. »Věřjí mně, to pak fajfčíčka šmekuje.« Šel pokojem dlouhým, volným krokem tiše, v měkkých střevících jako čáp a div že se libostí a rozkoší kuřáckou v bocích ze strany na stranu nepohupoval.

»Paní« jednala s mladým Věkem, až se dohodli, že se mladý pán dnes nastěhuje, že bude mít kvartýr, snídání a, to se ví, posluhu.

»Budou kvis spokojený,« ujišťoval mistr Prax, rychleji pobafuje, »to by ani ve Vídni, kde pak —«

Ale Václav pospíchal, neměl kdy poslouchat; šel, aby si úkol, který si dal na dnešní dopoledne, odběhal. V tu chvíli, když »paní« jej vyprovodivši se vracela, zabafal mistr Prax ještě prudčeji, na rozloučenou s dýmku, vstupuje zase na svůj trůn; tam postavil dlouhou sádrovku do kouta a chopil se zase šití.

»Ale Johan, ty zas,« odkašlávajíc kárala žena stanuvší ve dveřích.

»Aber Annerl, co pak ten drobet, to já k vůli tobě jen těch pár bafů, měl bych víc, já musím, k vůli zdraví —«

Neřekla nic, ustoupila do kuchyně a zavřela pokašlávajíc dvěře, aby jí tam nešel kouř.

Václav vyšel na ulici uvažoval o novém bytu, o kvartýrských, obzvlášť o panu mistrovi, to že pro boha jsou novomanželé, že nejsou jistě dlouho spolu, když on před loni ještě dělal ve Vídni za tovaryše. A ona že je starší, je, je, bába. Že se ji vdavek tak chtělo! A on, z Vídne přišel, bábu si vzal. Je bez tovaryše, bez učedníka, sám; ale nouze tam není vidět. Jistě má stará peníze, nějaké jmění.

Přestal uvažovat, když opět musil hledati cestu a ptáti se, kudy by přišel ke křížovnickému klášteru. Vypletl se z ulic a uliček poblíže »železných dveří«, jejich temným průchodem mezi boudami a starobylými krámkami s nejrozmanitějším zbožím zánovním i starým, dostal se konečně do jezovitské ulice*) a tou ke křížovníkům.

Měl štěstí. Převora zastal a byl k němu ihned puštěn. Starý mnich čta psaní faráře Zieglera, pokyvoval šedou hlavou, upřel oči na Václava, jako by se chtěl přesvědčit v jeho tváři a zraku, pak vážně řekl:

»Vědí, takových žádostí máme tu celý stoh. Ale tuhle to psaníčko je od milého Josefa, od pana faráře, to něco uděláme. Sice ne mnoho, každý den není možná oběd, no, ale čtyřikrát týdně, to snad půjde.«

Václav se začervenál. Farář Ziegler jej připravil tak asi na tři obědy, a hle, jsou čtyři. Přes půl týdne zabezpečeno. Vřele poděkoval, a když převor mu dal rozvrh a poučení, odešel. Chvátal na Poříč k obědu, neboť se blížilo poledne, a pak aby si obstaral přestěhování.

Stalo se odpoledne. Pomocník podomkův zavezl truhlu od »zlatého bažanta« do Sirkové ulice. Když ji donesl přes pavlač do bytu,

*) Nynější Karlova.

dívala se paní Praxová zvědavě, jak je těžká; také mistr Prax sestoupil s podla, aby obhlédl.

Než Václav nejen že neotevřel a nic neřekl, ale také hned odešel. Chtěl ještě za světla vynajít si dům professora Nejedlyho a kde doktor Held ostává.

Nejprve se dostal do Spálené ulice, přes Perštýn, a tudíž snadno našel dům »u zlaté hvězdy«. Poněvadž nebylo ještě pozdě, došel do bytu doktora Helda. Nestihl ho doma a také se marně ptal, kdy by jej zastal. Hospodyně odpověděla, ne zrovna nejvlídněji, že neví, to že se nedá říci, protože milostpán nechodí v stejnou chvíli domů.

Václav odcházel zaražen; běželot mu o rychlé rozhodnutí. Na nějakou kratší dobu byl sice opatřen, zvláště co měl u křižovníků čtyři obědy, ale jak dál — S menším očekáváním, ač ne s menší odvahou bral se ze Spálené ulice na Koňský trh, najít dům pod číslem 840. »Zlatá hvězda« tuze nesvítila; jak bude tam »u zlatého beránka« —

Našel jej záhy, také ještě za světla. Byl velký, barokový dům, čtvrtý v řadě od hospody »u Špinků«. Neváhaje stoupal do druhého patra, kdež professor české řeči a literatury a spolu advokát doktor Jan Nejedly měl byt a kancelář. Srdce se Václavovi ozvalo, když zatukal na dvěře.

Ocitl se v předsíni, z níž otevřenými dveřmi bylo viděti do velkého pokoje, ke dvěma psacím stolům. U každého z obou stolů seděl nějaký písař a psal.

V tom vystoupil odtud starší člověk, rovnaje si pod pažím svazek listin; patrně sluha kancelářský. Václav jej zastavil otázkou, je-li pan professor doma, mohl-li by s ním mluvit.

»To, mladý panáčku, nevím, já nic nevím, to pan Růžicka, pan amanuensis, ten všechno.«

Jen dořekl a vykročil, už tu byl pan Růžicka, pan amanuensis,

dost mladý muž v ošumělém fráčku. Zakabonil se, když uslyšel, že Václav je student a že by rád s panem professorem.

»Milý zlatý,« vskočil Václavu do řeči, »to nevím, to nevím, teď chodí moc petentů, moc, tuze moc, pan doktor nestačí.«

»Já nejdu o podporu,« vyhrkl Věk, jež dohřálo, že, ačkoliv neřekl dosud ani slova, proč přichází, byl takto odbýván. Amanuensis překvapen upřel na něj oči, ale hned zas a rychle, jako by měl na spěch opakovat, že pan doktor, že pan professor odešel před hodinou, a že se ještě nevrátil.

Jen dořekl, v tom zavrzly v pravo v pokoji boty; dvěře se otevřely a v nich zjevil se urostlý, štihlý muž, něco více nežli třicetiletý, elegantní, s bílým šátkem na krku na uzel uvázaným, lehce kadeřavých tmavých vlasů, v hřebíčkovém svrchníku s límcem, v přilehavých nohavicích a botách nevysokých holínek se světlými kopnami. Pod rozepjatým svrchníkem bylo viděti tmavý frak a vestu těsně napjatou mohutným životem.

Právě se vrátil a šel rovnou do kanceláře, zavolat si písaře. Jiskrné, pronikavé oči doktorovy, v jehož obličejí zardělých tváří bylo znáti zažloutlý ton, utkvěly na správci kanceláře a na mladíkovi. Mávl lehce rukou, když amanuensis začal, že tuhle pan student — a dost mrzutě vyhrkl oslovuje mladého Věka:

»Co se týče kolleje, tady nic nevyřizuju, a ostatek je čas.«

»Já nesu, prosím, psaní.«

»Ah, to každý,« vpadl Nejedlý ještě mrzutěji. Chtěl odejít, ale přece se optal, od koho to psaní, kdo je posílá.

»Pan farář Ziegler z Dobřan.«

To jméno mělo moc. Nejedlý pohlédl zkoumavě na Václava, pak požádal o psaní. Když je přečetl, pozval jej, aby šel s ním do vedlejšího pokoje. Mladý Věk se nemohl ani rozhlédnout kabinetem pohodlně zařízeným. Jen to zachytil, že nákladný nábytek tmavých dyh, má krásné, žluté kování a židle i pohovka modního, empirového slohu že mají světlé povlaky.

Nejedlý začal se Věka ihned vyptávat na domov, odkud je, na faráře Zieglera; z počátku ne s největší ochotou a vlídností. Ale když mladý Věk vypravoval o Zieglerovi, o čem pracuje, když se zmínil o Polákovi a jeho básních, zmizel stín z tváře Nejedlého, jenž se pak i usmál a řekl:

»Vy jste prý velký a horlivý čtenář, jak pan farář píše. Co jste četl?«

Mladý Věk, jenž si povšiml, že Nejedlý mu neříká »oni« nýbrž »vy«, jakoby oživil. Vycítil, že vlastenec zvítězil nad mrzutým advokátem a professorem. Jal se vypočítávat dle jeho přání. V té řadě staročeských i nových českých knih ozvaly se také tituly překladů Nejedlého, Florianův »Numa Pompilius« i »Smrt Abelova« a »Dafnis« Gessnerovy, i Nejedlého zaniklý časopis »Hlasatel«; ale jmen těch nikterak nevyrazil. Vyslovil je stejně jako všechny ostatní. Když dokončil, Nejedlý pokýval hlavou.

»Takových vlasteneckých čtenářů není mnoho. Dobře, jen vydržte; to je svatá povinnost. Ale co hodláte tady v Praze, co chcete studovat?«

»Práva.« Ale Václav neřekl, že chce také chodit do jeho přednášek o české literatuře.

»Přejete si nějakou kondici, vyučovat,« navazoval Nejedlý sám. »To bude nesnáz tohoto času.«

»Vezmu cokoliv; třeba bych opisoval nebo psal v kanceláři.«

Na ta slova plná odhodlání pohlédl Nejedlý opět pronikavě na Václava, pak řekl:

»Sám nemám žádného místa v kanceláři, na tu chvíli ne, a nic jak žádáte. Ale zeptám se, poohlédnu se. Přijďte zejtra touhle dobou,« a vlídněji, na povzbuzenou dodal: »Snad se něco najde.«

Mladý Věk odešel z domu »u zlatého beránka« veseleji nežli prve od »zlaté hvězdy«. Alespoň dobrou naději si odnášel. Smrákalo se. V nedaleké vojenské strážnici i v oknech nevysokých domů v pravo v levo táhlého prostranství rudě prosvítala okna do šera,

do něhož výše v náměstí černě se tyčila socha sv. Václava. Nahoře na konci té rozlehlé prostory, tam, kde táhla se napříč silhouetta hradeb, mrkaly mdlým světlem dvě lucerny u černého průjezdu Koňské brány.

Prostranství samo již tichlo; jen při domech, zvláště po levé ruce, mladý Věk se díval k bráně, před zájezdnými hospodami u Špinků, u Charauzů, u Štočků, u Fabiánů bylo hlučněji a živěji, nejvíce kolem povozů, které tam stály nebo tam právě dojely a kolem kterých prokmitovala houpavá světla luceren.

Mladý Věk využítkoval dosud každé chvíle. Než co teď, kam jít? Co by viděl? A snadno by zabloudil ve tmě ulic a uliček. Proto zamířil rovnou dolů »můstkem« kolem Staré rychty, kolem jejich bud a krámců přistavených k ní v čele i v boku a chudě lucernami osvětlených, a dorazil hemžením Kotců do Sirkové ulice.

Paní kvartyrskou v čepci a ve velkém šátku přes ramena potkal na schodech pavlače. V ten okamžik, jak paty vytáhla, nechal její muž šití a hmátnuv za sebe po sádrovce, sestoupil s podia. Když mladý Věk vstoupil do pokoje, mistr Prax se jím už procházel ti chým krokem a chutě si pokuřoval. Bylo mu blaho, zvláště když pak mohl začít o Vidni. Mladý Věk se mu namátl zrovna vhod. Začal s ním sice o Praze, kde chodil, nebloudil-li, ale touto otázkou zabloudil sám a hned do Vidně, že tam také první čas bloudil, když tam před patnácti lety přivandroval, ale pak že tam byl doma, v »plodru«, v městě, všude, v Šenbrunu, všude, to že před loni, když tam zverbovali proti Francouzům frajbilichy a ti frajbiliši chodili na varty, že kolikrát vartu vedl, když nemohla trefit, a pak, když Francouzové přitáhli, když začali do Vidně pálit, to že Napoleon ze Šenbrunu poručil, v Šenbruně v císařském zámku že ostával, tam že chodil každý den ráno na mši, páter Držmiška, landsmon, od nich, ten že ji Napoleonu sloužil.

Ostrý, trhaný kašel zarazil mu řeč; ne jeho kašel, ale ten, jenž se ozval v kuchyni. »Paní jde,« řekl mistr Prax s úsměvem, ne bez

ironie a hned postavil dýmku a hned do kuchyně, že se musí podívat, co přinesla paní k večeři, to že bude královská večeře.

Věk zmizel v pokojíku. Rozsvítiv svíčku, otevřel truhlu. Vůně ovoce a chleba jej ovanula a s tou vůní vzpomínka na domov, na kterýž v tom ustavičném honu skoro po celý den nevzpomněl.

Ráno šel do kolleje dát se zapsati. Musil dlouho čekat, nebo přišel právě do tlačenice; za to však uviděl kousek nového světa, houf akademických občanů mladých i starších, v pláštích, v polizonech nebo jenom v kabátech, v kastorových kloboucích, mnohé švihácky vystrojené, ale také nejednoho venkovského filosofa v kožených nohavicích a vysokých botách, jenž právě jako on poprvé se hlásil a přepisovati se dal za syna almae matris.

Šum a směs hovorů; mluvili německy, česky o divadle, o herečkách, o kvartýrech, o penězích, o hospodě, o professořích a před-

náškách, o rektorově installaci, o šatech. Mladého Věka to vše zajímalo, ale proto se přece tlačil, aby už byl ven, aby mohl v čas dojít k doktoru Heldovi. Na Klicpery vzpomněl, dost se po starším medikovi ohlížel; než marně. Když vyrazil z kvestury, zamířil rovnou k Perštýnu do Spálené ulice. U »zlaté hvězdy« však pochodil právě tak jako včera. Doktor Held nebyl doma a hospodyně zase nevěděla, kdy přijde. Už tomu nevěřil. Odbývá-li hospodyně z příkazu doktorova, nechce-li Held nikoho k sobě pustit — Ale k němu musí. Než jak?

Odcházel mrzut a pro tento nezdar přestával doufat, že u »zlatého beránka« pochodí odpoledne líp. Přišel tam o mnoho dříve nežli jak mu včera doktor Nejedlý ustanovil. Dlouho chodil před domem a dolů ke Špinkům a zase nahoru; když v určenou chvíli vstoupil v druhém patře do kanceláře, oznámil mu amanuensis Růžička, že pan doktor není doma, že musil náhle odejti. Mladý Věk se lekl. »No ale,« řekl amanuensis usmívaje se, »počkají; je tu pro nich zpráva. Pan doktor jednal dnes dopoledne s doktorem Liskovcem; u toho by bylo místo. Tak když by chtěli za písaře —« Mladý Věk ihned, bez váhání a rád přisvědčil

VIII. MLADÝ VĚK SE DOSTANE NA PÍSAŘSKOU ŽIDLÍ.

Ito se mu hodilo, že nemusil čekat do nějakého termínu, že měl nastoupiti hned. Jak amanuensis Růžička udal, vypravil se na-zejtří ráno hledat nové působiště své dle papírku, na nějž amanuensis napsal: »J Dor Wenzel Liskowetz, Landesadvokat im Königreiche Böhmen, Postgasse No. 329.«

Mladý Věk uviděl nový kus Prahy. Ze středu města dostal se k vodě, k Vltavě; viděl ji blýskat se otevřenými průjezdy domů,*) když se ubíral ne valně čistou, neširokou Poštovskou ulicí mezi jejími starými domy divných štítů s korouhvičkami a makovicemi, vysokých, rudě zahnědlých střech plných vikýřů, se žlaby do ulice čouhajícími, s divnými výstupky a obrazy nebo soškami svatých v průčelích, na zdi, ve výklenku, nade vraty, v průjezdech.

Nedaleko za hospodou »u Kuchyňků«, v jejímž nádvoří stálo

Nynějšího nábreží Františkova tenkrát nebylo.

plno vozů, byl dům advokáta Liskovce, neširoký, ale značně hloubky. V prostranné kanceláři nevysokého stropu, nápadně světlé (okna byla k řece a volné nebe do nich hledělo) přijal mladého Věka šedovlasý, málomluvný muž, v kabátě šosatém a dost otřelém, v krátkých nohavicích, v černých punčochách a ve střevících, správce kanceláře, jenž měl na stole kulatou tabatěrku jako moučnici velkou a červený šátek. Překvapen rozšířil šedé oči pod hustým obočím, když Václav se hlásil po česku; ale nezarazil ho. Sám však po německu jej vyzval, aby počkal, a zmizel ve vedlejší pokoji. Věk se mohl v ten okamžik rozhlédnout.

Dva stoly uviděl, z nich každý u jednoho okna; jeden stál prázdný, u druhého seděl písař nebo kdo, černovlasý, ne starý, zardělých spánků, červených víček, jako nevyspalý. Hned přestal psát, když správce zašel k principálovi, a živě ohlédl se po Věkovi. Ale najednou sklapl ústa v novém zívnutí se otvírající, když správce se vrátil, a hned se zase naklonil na arch a rychle namácel brk.

Mladý Věk vstoupil do menšího pokoje, kdež v černé lenošce seděl u černého stolu s mřížkou doktor Václav Liskowetz, velkého nosu, asi padesátník, hladce oholený, s vlasy od týla přes temeno k pravému uchu česanými. Bledě modré jako vodové oči utkvěly na petentovi.

»So, so — sie sind also — will ich sagen, es — schickt sie der Herr Kollega, will ich sagen, pan professor. To jsou náky Čech. No dobře, das ist schön, ob sie aber auch ein Kalligraf sind, will ich sagen, sednou si a píšou.«

Mladý Věk tak učinil, doktor Liskovec sám však vstal. Zjevila se jeho celá postava zavalitá širokých plecí, v hřebíčkovém fraku. Mocné, nápadné joujou blýskalo se na pruhované vestě. Rozešel se mlčky pokojem nahoru, dolů, pak pojednou začal diktovati jakousi žalobu vybásněnou nejprve zvolna, slovo za slovem jadrně, čím dále však tím rychleji; a také rychleji přecházel, až se mu jou-

jou rozhoupalo a div že šosy hřebíčkového jeho fraku nepoletovaly. Mladý Věk se nutil, aby stačil; psal, až se mu hlava potřásala, brkové péro se jen kmitalo, až poskřipovalo.

Pojednou přestal doktor Liskovec diktovati stanuv u Václava. Vzal jeho arch, prohlížel písmo, pokyvoval hlavou, až pak nahlas pochválil:

»So, so —« a bezděky dodal: »Will ich sagen, ganz gut, leserlich, rein, fehlerfrei. Tak tedy můžou přijít, přijímám jich. Aber, hned zejtra.«

Mladý Věk vracel se z Poštovské ulice potěšen ne pro místo, jehož se mu právě dostalo, nýbrž proto, že jím bylo teď možná, aby se v Praze udržel. Dobře však cítil, že vstupuje do služby doktora Liskovce, přináší obět a obírá své studium. Každého dne od rána do poledne bude sedět v kanceláři, místo aby seděl v kolleji a poslouchal přednášky.

Vysvobození by přišlo, kdyby našel kondice, kdyby doktor Held pomohl, by mohl vyučovat. Proto se na novo zastavil ve Spálené ulici »u zlaté hvězdy«, zase však nadarmo. Když se vracel s nepořízenou, napadlo mu na schodech, aby tu nechal otcovo psaní, že kdyžby doktor Held je přečetl, že by se snad přece nedal zapírat —

Po obědě u křižovníků chvátal domů napsat psaní do Dobrušky. U samých skoro dveří, na pavlači, poprvé zahledl své sousedství v pravo ve výstupku. Přibledlé děvče vytáhlé, mající tvář černým šátkem podvázanou, stálo u okna bokem k němu, v čtení zabráno. Zajímavý profil trpícího výrazu. Ale čtenářka! Ani se nehnula, ani oka nepozvedla. Jistě nevěděla, že mladý souseď stojí na pavlači. A on vstupuje do dveří, ještě se po ní ohlížel. V bytě se však o ní nezminil a nic se neptal. Měl dost na tom, co dosud zvěděl z horů a zmínek kvartýrské a jejího muže, že v sousedství, v tom výstupku ostává vdova, paní Lorencová (Frau von Lorenc ji říkal mistr Prax s velikou, ale s ironickou vážností), ta že má u sebe neteř, náramnou čtenářku, ta že by u knihy vydržela ve dne v noci,

a také že ji paní souseďka musí často od knihy honit, kolikrát že ji už svíčku sfoukla, když panna třeba ještě po jedenácté v noci četla, však že z toho čtení je už nějak perplex, celá zmámená, jako na jiném světě, u vyjevení.

To Václav už věděl; teď pannu sám uviděl jako na doklad všeho, podvázanou, ale s knihou v ruce.

Psaní domů napsal. Pohovořil si v duchu se všemi; ne bez hrdosti jim oznamoval, že se jim z Prahy nevrátí, že se tu již udrží, kdyby snad i u doktora Helda nepochodil, že by to přece šlo, psaní pana faráře dobránského že mu náramně posloužila, tomu že bude zítra zvláště psát a tetičkám do Litomyšle později, až se jak patří usadí, zítra že začne práce v kanceláři, tam že bude každé dopoledne, jen pozejtří ně, to že si vyžádal, aby mohl jít na instalaci nového rektora, tím že letos je prelát strahovského kláštera.

V doušce připsal, že teď, když psaní dopsal, podívá se na klášter u sv. Mikuláše, aby viděl, kde pantáta jako vokalista přebýval, kam ty koláče dobrušské nesl, a pak že si najde také Českou Expedici.

Tak se stalo. Nejprve se vypravil na Staroměstské náměstí. Hned u kostela sv. Mikuláše počal žasnouti. Dva fasuňky před kostelem; jeden z vozů plný pytlů, nabitých asi obilím, právě vytrhl a odjížděl, druhý, prázdný dojížděl na jeho místo pod schody ke kostelu. Dvěře byly otevřeny a jimi vycházeli dva chlapi, každý přihnutý, každý s plným pytlem na plecích. Pytle nesli k vozu a tam je složili.

Mladý Věk žasl, ačkoliv mu připadlo, co pantáta vypravovával, že když klášter u sv. Mikuláše byl za císaře Josefa zrušen, že byl prodán i s kostelem. Teď v těch prostorách krásného chrámu, kdež hlaholivaly varhany a zpěvy zástupův i zpěv jeho otce, sklad obilí. Tam otec chodíval, tam — Nedomyslí, neboť z kostela vystoupil velký, starý muž a ten uvábil jeho pozornost.

Letitý byl, ale statný, po staré módě oděný, v tupetu, s copem; na hlavě měl měkký, dost vysoký klobouk, na sobě dlouhý tmavý

kabát, jenž zakrýval do polovice holinky bot. Obracel se do kostela, něco tam volal, a jak sestupoval se schodů, poroučel zase pacholkům u vozu a na voze, aby si pospíšili; přikázal a šel náměstím, šourem k Železné ulici.

V tom se u vozu zastavil starší řemeslník chatrný, hubený, v zelené zástěře, ukázal k otevřeným dveřím kostela a s posměškem volal:

»Tam by se chudina modlila! Tam by bylo vyslyšení. Otče náš, pane Toškán, chléb náš vezdejší!«

Mladý Věk se ho otázel, či ten sklad tam v kostele a kdo byl ten starý muž v copu.

»Toho že neznají? Bože, odkud jsou? To je pan Toškán, boháč, lifrant, lifruje vojsku voly a obilí, z toho si mastí kapsu, z toho kupuje domy, paláce. Nevěřejí, mladý pane? Tak se jdou podívat do Starých alejí, tam ostává, v paláci ostává, v hraběcím paláci! Jdou se podívat.« Vykročiv nedbaje Václava, bručel před se:

»Chléb náš vezdejší! Modlete se, lidičky, chléb náš vezdejší, lifranti, zloději! —«

Bezděčný ten výkřik nouze i hluboké nespokojenosti živě se dotkl Václava. Cítil, že v tom hlase ozvalo se hlasů tisíce. Než kdo si jich povšimne, kdo se ohlédne, zdali kdo pomyslí na pomoc? Hleděl za udřeným, přihrble krácejícím řemeslníkem, a myslil na něj i když zašel. Václav vstoupil do zrušeného kláštera u kostela, do bývalé prelatury krásné výstavnosti. Znal to vše zevrubně z otcových vypravování; k vůli němu sem šel pro vzpomínky na jeho mládí. Vidál jej v duchu jako studentíka, jako drobného vokalistu v rozlehlých, čistých chodbách plných starých obrazů, v krásné, malované bibliotéce, vídal řadu tichých cell klášterních — A co spatřil: spuštění, hrozný převrat. Místo klidu a ticha nepokoja hluk, všude samý chudý byt, plno dětí, ženské, slyšel křik hlasů, boučení a řezání nástrojů z dílen při chodbách i na dvoře; všude hemžení a dost nečistoty. Pospíchal odtud.

Ještě pak hledal a našel českou Expedici v Dominikánské ulici. Již se smrákalo když u ní stanul; v poloskleněných dveřích Krameriova obchodu zardělá zář. Nahlédl. Regály v pozadí plný nevázaných knih, za pultem na konci u stolku mladý muž, něco píšící. To jistě mladý Kramerius. Ke dveřím nikdo z ulice nepřišel, v krámě placho, nikdo tam. A jaké tam bývaly besedy a schůze! Pelcl, Procházka, P. Vrba, vzpomínal si mladý Věk dle vypravování otcových, farář Rokos, doktor Ivan, Šedivý, Nejedlý, a kde kdo; a jak se tam kupci hrnuli —

Nějak zklamán a stisněn odcházel ode dveří. Do večera potloukal se ulicemi; trochu bloudil, myslil na Expedici, je-li tam tak pořád, že snad ne, a co Patrčka, tady že se s ním sejde, že už brzo přijede, v polovici listopadu povídal, a přinese noviny z domova.

V Sirkové ulici byla tma, když se vrátil, a v nádvoří domu, kdež bydlil, černo. Jen masivní pavlač se z něho rýsovala, jak zardělými okny na ni svítilo. U paní Lorencové měli okno při dolní polovici zataženo bílou, plátěnou záslonou. Stín se tam mihl; Václav však nerozeznal. Na pannu Lorencovu vzpomněl, má-li ještě bolení zubů a čte-li zas či ještě. A co asi čte.

Doma, v bytě dostalo se mu pozvání; aby si šel vzít s nimi, s takovou přišla paní kvartýrská pokašlávajíc, že nemají sice nic zvláštního, ale kdo by také mohl za té drahoty pomyslit na něco lepšího, že mají jen pár bramborů na loupačku, ale že snad panu Věkovi přijdou k chuti, když je venku tak sychravo.

Přijal rád, poněvadž, co odjel z domova, neměl teplé večere; netušil, jaký ouklad v tom pozvání. Zasedl ke stolu s mistrem Praxem, jenž zatím, co čekali, se těšil a vychvaloval, to že se budou mít, že se těši, paní že umí uvařit brambory, umm, a že vybrala zrovna královské, takových že nemají ani u arcibiskupa. Mluvil tak, že nebylo znát, mluví-li vážně nebo ironicky, směje-li se královským bramborům a své »paní«.

V oblaku páry z bramborů prozářené zarudlým světlem lojové

svíčky zjevila se hlava paní kvartýrské. Brambory mladému Věkovi zrovna zavoněly. Než shledalo se, že »paní« zapomněla na omastek, na sádlo, že na stole není nic nežli sůl, a že jít pro sádlo je už pozdě; také mistr Prax rozhodně jako z velké starostlivosti prohlásil své Anince, že ji teď ven nepustí, že když kašle — Věk ihned pochytil, co je, že nezbyvá, nežli nabídnouti své máslo k jejich bramborům. Chvály za to bylo do alleluja; mistr Prax mastil a také paní pobízel a podával jí, to že je máslo, takové že by v trhu nedostala, takové že nemá ani arcibiskup, to že mohl jíst Napolion když byl v Senbruně, to že je dobré pro kašel.

Věkovi zahořklo, když viděl, jak z hrnce ubývá, když si mistr Prax ještě také krajíc mazal a »paní« pobízel, aby si také pomazala, to že je taky dobré pro kašel, že jí odlehne, a mazal, jedl, až dojedl, až si spokojeně oddechl:

»Pán Bůh zaplať, dobrý to bylo, zejtra zas tak. Teď bude fajfčíčka šmekovat. Annerl, jen pár bafů —«

Nazejtří ráno v osm hodin vstoupil Václav Věk do kanceláře doktora Liskovce. Zastal tam jejího správce, pana Kubecia. Právě posiloval nos ze své moučnice.

»Tak pěkně na minutu, tak to má být,« přichválil starý a hned také ponapomenul: »Tady pana Vogla,« pohlédl ke stolu, u kteréhož Václav včera viděl rozezívaného písaře, a kdež té chvíle nikdo nesesedl, »neberou si za příklad, nikdá ne, dokonce ne.«

Přinesl papír, akta, ukazoval Václavu, co bude opisovat, co a jak, kterak papír složit, jak psát text, jak rubrum.

»Kdyby si v něčem nevěděli rady —«

»Chtěl jsem už napřed požádat o dovolení abych směl přijít o radu.«

»To jen přijdou,« utřel nos červeným, velkým šátkem, »a nyníčko in Gottes Namen.«

Za hodnou chvíli přišel pan Vogel, velký, štíhlý, dobrý třicátník, v modním svrchníku. Švihácky učesané černé vlasy se mu jen

leskly; zardělá tvář byla povadlá, oči měl nevyspalé, okraje víček červené po nočním bdění. Pozdravil německy, jinak nepromluvil, sedl, dlouho se připravoval, nežli vzal brk do ruky a začal psát.

Václav se dal horlivě do práce a sotva pozvedl oči od papíru; v kanceláři nastalo hluboké ticho. Brky vrzaly, někdy do toho zasrkal nos starého Kubecia, jak dychtivě, zrovna hladově a rázně vdechoval posilu z »moučnice«. A zase tři brky skřípaly; to trio však dlouho netrvalo. Pero pana Vogla dělalo pausy, až přestalo nadobro; Vogel obracel arch, jakoby přehlížel něco již napsaného. Přehlížel, ale neviděl, oči se mu klížily, dřímota jej obcházela v tichu a teplu kanceláře. Na ráz však vztyčil hlavu zmoženou nočním touláním, když vedle zavrzaly boty a vstoupil principál.

Doktor Liskowetz přál velmi vlídně dobrého jitra, mnul ruce, promluvil s Kubeciem a hned k Václavovi. Vzal jeho arch do ruky, bedlivě jej prohlížel.

»So, so, gut, jen řádky ne tak hustě, víc od sebe, will ich sagen —«

Na poprvé uběhlo dopoledne dost rychle. A po obědě štěstí přálo. Když se Václav zastavil v bytě doktora Helda a zeptal se (bez naděje, že uslyší příznivou odpověď), je-li pan doktor doma, žádala hospodyně, aby počkal, že jemnostpánovi ohlásí.

Václav stál v napiatém očekávání; dost vzrušený vstoupil pak do Heldova pokoje. Doktor vstal od stolu a šel mladému Věkovi vstříc. Stanuv proti němu, podíval se mu bystře do očí.

»Je, je to,« řekl s úsměvem, »je to pantáta z mladých let.« Podal Václavovi ruku. »Četl jsem jeho psaní. Rád udělám dle jeho a dle vašeho přání, mladý příteli.« Začal o Dobrušce, ptal se na Věka, pak na Václavovy studie a jeho poměry. Zakroutil hlavou, když zaslechl, že píše u advokáta.

»To by v studiích nedělalo dobrotu. V tu chvíli nevím o žádné kondici, je teď o ně nouze, mnoho petentů, ale budu pamatovat. Zatím —« Šel k psacímu stolu, vzal něco do papírku zabaleného,

patrně již přichystaného, a pedal to Václavovi jako příspěvek na knihy a různé potřeby tak šetrně a mile, že Václav, který se začervenal a chtěl se bránit, neodolal. Held si napsal jeho adresu a vyzval jej, aby za nějaký čas jej opět navštívil.

Co mladý Věk vyjel z domova, neměl poklidu; den co den samý vzruch a napjetí, z dojmů do dojmů. Nové a nové se jen hrnuly, kolem samá nová, cizí tvář, nové okolí; pořád jen vnímal a pozoroval. A při tom starost, aby se uchytil, naděje i obava, jak pochodí, podaří-li se mu to, za čím se vydal do Prahy.

Začátky neměl zlé; ale to, že nemohl tak dlouho stihnouti doktora Helda, v kteréhož vlastně nejvíce doufal a na nějž spolehal, jej rozčilovalo a působilo mu nepokoj. Než i s Heldem mohl promluvit. Odnášel si od něho slušnou podporu na penězích a také jistotu, že má a bude mít v něm příznivce, kterýž mu nějakou hodinu opatří. V tom bylo největší utěšení, tím se mu projasnilo.

Nazejtří po té návštěvě měl něco nevidaného. Do desáté byl v kanceláři, po desáté pospíchal na Staroměstský rynek k Týnskému kostelu, kdež se měla odbývat instalace nového rektora. Náměstí oživilo šumnou slávou, neobyčejným ruchem, zvláště část u domů a loubí před kostelem. Tam jako na mraveništi; zástupy studentů, houfy zvědavých. V hlučný šum čekajících rachotila kola dojíždějících kočárů; livreje se leskle míhaly s kozlíků a zapadly v temném proudu lidí plnicích prostranství i podsín i uličku před Týnem; výkřiky kočích a vystrojených běhounů houkaly do bzučivé, rozšumělé směsi hlasů, dvířka kočárů bouchavě zapadala. Páni v pláštích, v opeřených kloboucích, vysocí důstojníci, duchovní, úředníci brali se zástupem k hlavnímu vchodu. Breskné fanfary starodávné, rachot koulů vitality je a zaléhaly až ven do náměstí.

Mladý Věk dotlačil se až do kostela a dostal se hodně do předu, takže uviděl všecku slávu výše před oltářem v praesbyteriu zaslavné, zpívané mše i po ní, kdy se konala vlastní installace. Uviděl všecku

společnost universitních profesorův a hodnostů s lesklými, zlatými řetězy přes prsa, nějakého generála v bělostném fraku a v rudých nohavicích, nejvyššího purkrabí a guberniální rady v plné parádě, kanovníky, městské hodnosty; samý frak, zlatolesklá uniforma. Z těch vyrážel svou bělostí habit a bílý, hedvábný plášť strahovského opata, nového rektora, jemuž se zlatý řetěz s křížem blyskotal na prsou.

Lesklá, stkvělá podívaná, zvláště venkovskému studentu. Mladý Věk měl oči všude; ale také chystal, co se tam mluvilo, přednášelo, všechno latinsky. Hleděl do presbyteria, k oltáři i po hostech, dámách i pánech; pak vzpomněl i na Klicperu, na Pacáka, jsou-li tu, jak řekli. Než jak byl zaklínován v zástupu, nemohl se hrubě otočit.

Teprve když řeči domluveny, když zpěv dozvučel i fanfary, když všechen zarudlý vyneseno byl proudem ven se valícím a stanul před podsíní, zahlédl Pacáka filosofa, jehož trnková očka vesele zamžikala, když se Věk přihlásil.

»Kde je pan Klicpera.«

»Frantik? Medik? Šel se mnou sem, ale ztratil se mně.«

Rozhlížel se po hloučcích studentů, náhle sebou trhl a ukázal směrem k Železné ulici.

»Tamhle! Vidějí ho! Tamhle u Železné ulice. Stojí s tím velkým, v perníkovém kabátě. Vidějí?«

Václav zahlédl medika Klicperu i toho v perníkovém kabátě, urostlého, štíhlého mladého muže, jemuž nebylo ani třicet let. Vypadal dost elegantně, ačkoliv oděv jeho zdál se obnošený.

»Kdo je to?«

»Bývalý student, pak voják, legionista, pak páter vyklouz.«

»Takový mladý.«

»No, k legionu se dal před desíti lety, to mu nebylo ani dvacet, pak šel do semináře.«

»Vystoupil.«

»Vystoupil, v klerice nevydržel; teď je suflérem u divadla.«

»Ah —«

»A Čech, našinec. Štěpánek se jmenuje, je z Chrudimě. Klicpera, Frantík, se s ním dobře zná; ten je samý tyátr, hned by se k němu dal.«

»A mladší myslím taky.«

»Václav? Ten teprve. To jim je komedie, když hrajeme doma divadlo, sami, jen tak; já musím s nimi, to jim kvartyrská dělá! Jezus Marjá, pane doktor, to jako starší, medik,« Pacák cituje, napodobil hlas i hrůzu své kvartyrské, »dyť mně s tím tyátrek rozbořej kamna, pane Wenc! To zas na mladšího. Tak zas vonil Hele, jdou pryč, do Železné ulice —« Pacák hleděl za krajanem a za Štěpánkem. »Musím s Franckem mluvit. S bohem. A přijdou k nám někdy,« obrátil se k Věkovi, „však vědí kam; Linhartský plácek, numero sto třicet devět.« To mluvil už chvatněji, potrásaje na rozchodnou Věkovou pravici. Zmizel okamžikem za skupinou studentů na rohu Železné ulice.

Mladý Věk nešel rovnou domů. Poledne minulo, hlad se ozýval, a u křižovníků dnes neměl oběd. Aby laciněji pojedl, zastavil se na Uhlém trhu. U »kuchyní« pod oblouky podsíně nebyla tlačenice. Hned dostal porci rýžové kaše, do papíru, a chtěl chvatně do nedalekého svého bytu, aby ve svém pokojíčku, tajně, aby mistr Prax neviděl, odbyl své lukulské hody a chlebem zajedl.

Pospíchal, ale přece se zastavil opodál u dřevěné boudy, když za ní zahlédl mužika v perníkovém fraku, žlutých, pečlivě učesaných vlasů. Skutečně, on, »pan baron Stroh«! Byl tam u tabule. Španihelku se střapcem pod paždí, sychravým chladem pobledlý, překládal rychle s dlaně na dlaň porci horkého jahelníku ukusuje z něho a hltavě polykaje.

Václavovi bylo »barona« lito a maně vzpomněl na Tomáška, na koktavého protivníka koktavého barona, Tomášek že se nemusí tak schovávat.

To byla poslední příhoda; nic nového pak už nepřišlo. Václav

se dostal do všedních kolejí. Den jako den, obyčejně deštivý nebo alespoň kalný, sychravý. Byl ošklivý listopad. Mladý Věk v takové dni do kanceláře pospíchal. Doma měl chlad; paní Praxová tuze si pomáhala drahotou. Ta byla její štít ve všem. Topila málo, takže mladý Věk se večer ve svém pokojíku krčil zimou; a ráno zase. Chudá snídaně, obyčejně zasmažená polívka nebo úkrop tuze ho nezahřály. Kávy teď ani neuviděl.

Za to když vstoupil ze sychrava, z vlhké, blátivé ulice do kanceláře, čistě umetené, příjemně již vyhřáté, bylo blaho. Teplíčko v jizbě a ještě topili; slyšel oheň v kamnech, jak praskavě plápolá. V kanceláři sucho, teplo. Přicházel proto na minutu, spíše ještě dřív, tak že jej starý Kubecius vítával pochvalným mručením; spokojeně při tom bral z »moučnice«, cpal nos a ptával se na prázdno, před se:

»Aber Herr Vogel — Kde pak ten — Aber —« to »aber« znělo hrozivě. Ale hned přestalo, když Herr Vogel vždycky po čtvrt na devátou vstoupil; starý Kubecius jen rychleji šňupal, prudce, zlobivě.

Mladý Věk se také nepotrhal prací. Psal pilně, ale přece s přestávkami. Ty byly, když starý Kubecius zašel k šefovi na poradu, nebo když »starý« byl u soudu; za takových chvílí pan Vogel, nedostudovaný jurista z pražské, někdy dosti zámožné rodiny, zíval a protahoval se na židli nebo dřímал. Mladý Věk zase hledíval oknem ven, na nerovný, písčitý břeh volně k řece se svažující, na staré, zakřivené, nahnuté stromy na něm, na ohrady plné dříví, na rybářské chalupy u vody.

V ten čas bylo tam vše pusto. Stromy skoro holé, zahrádky u chaloupek prázdné, bez květu, sešlé. Rybářské síť trásly se u větru na jejich plotech, před vrátky.

Častěji však nežli k pustému břehu obracel zraky za široký, volný proud Vltavy, na oblouky starého mostu, na proud lidí na něm, na výšiny za řekou, na Petřín, k Strahovu, královskému hradu. Rád

tam hledíval, ať vše jasně viděl, stráně zbarvené, skropené pestrými barvami podzimu, klášter, hrad i svatovítský chrám velebně vznešené nad spoustou zahnědle rudých střech Malé Strany, nad něž se prozelenávala báně kostela u sv. Mikuláše, ať v lehkém zamžení deště nebo v kalném ovzduší pochmurného dne, kdy temná oblaka nade vším těžce visela nebo když se mraky hnaly divým letem nad hradem k Petřínu a za něj dál jako vzdušné tmavé vlnobití, vysoko vzedmuté, podivných podob, divokých tvarů.

Na tom oči zůstávaly. Mladému Věkovi nebyly tyto výhledy pouhým divadlem na velkolepou scenerii.

Oživoval si ji jako si oživil pusté rozvaliny frymburského hradu. Průvody vídal na Kamenném mostě, proudy bojovníků, skvělé družiny českého panstva a rytířů jedoucích nahoru na hrad probuzený ze zakletí, mrtvého klidu a opuštění, na hrad plný slávy jeho zamilovaných knížat a králů, Českého Achilla, Otokara II. a Karla, otce vlasti.

V takových chvílích zapomenul, že kousek dál u druhého stolu dříme kancelista Vogel, zapomenul na starého Kubecia i samého principála; za takových chvílí přicházelo také pokušení. Jakkoliv doma, když uslyšel vznešené verše mladého korouhevníka Poláka, se zařekl, že nikdy už nebude psát veršů, tady přece neodolal. Začal je zase lepit. Ale nikdy nedolepil; pokaždé jej něco splášlo: buď strašlivé zívnutí kancelisty Vogla, jenž si při tom bubnoval prsty na prohlubeň úst jako vrata rozevřených, nebo nějaká cynická poznámka, byl-li už Věk v Židech, zná-li tu neb onu vykřičenou místnost, nebo jej splášily kroky starého Kubecia vycházejícího z principálova pokoje. Někdy i principál sám, když z nenačání vystrčil hlavu s nahnanými šourem přes lebku prameny vlasů, rozhlédl se kanceláři bledě modrýma, vodovýma očima, velký nos si pohladil a zavolal mírně a vlídně:

»Herr Věk, will ich sagen —«

Někdy to »sagen« bylo buď opsati nový akt, obyčejně však, aby

pan Věk, když sluha Franc není doma, byl tak hodný a zanesl tato akta tam a tam, k soudu neb k tomu neb onomu advokátovi.

Tak mladý Věk s leistry pod paždí putoval Prahou, nejvíce Starým a Novým městem, za jasných dopolední, za deště a v blátě, chodil placy, ulicemi, uličkami, procházel šerými průjezdy a průchoditými domy, kdež slepec prosil, tu modlitbou, tam laškovným menuetem, ježž pískal na flétnu, kdež v prastarých, zapadlých, černých krámcích mrkaly i za dne lampičky nebo lucerny. Chodil živým proudem ulice, kterouž hlučel rachot kočárův a fiakrů, do níž zaléhal z nádvoří hlas niněry nebo zpěv žebravých zpěváků, pějících nějakou hroznou balladu nebo píseň o nešťastných milencích.

Vcházel do různých domů, z jejichž dvorů nebo přízemků zpěvavě vyvolával do pater dráteník hledající dílo nebo chudý žid s pytlek přes rameno, také zpěvavě, ale pronikavěji nabízeje obchody; vstupoval po dřevěných, tmavých schodech, nad nimiž ve výklenku rudě mrkala lampička pod starým krucifixem nebo zašlým, zčernalým obrazem matky boží nebo sv. Jana, tápal v tmavých předsiních, vstupoval do vytopených kanceláří, jež všechny stejně páchly, kdež za stoly a pulty s dřevěnými miskami plnými posýpátka, s ohromnými porculánovými kalamáři mezi akty a papíry a s dlouhými nůžkami po straně visícími seděli písaři, koncipisté, mladí, staří, uvadlí, šediví, nemluvní, mrzutí, často i hrubí.

Tyto návštěvy s akty nebývaly vždycky příjemné; než mladý Věk se nemrzal. Těmi posilkami byl volnější, chodil po Praze, leccos uviděl a seznal; někdy bloudil, někdy si zalelkoval, pozoroval, zvláště když se dostal do živých ulic.

Jednoho jasného rána v listopadu vracel se z Celetné ulice, z kanceláře doktora Wohlraba, z úmyslu delší cestou Prašnou branou, Starými alejemi. Tam uvázl před velkým, rozlehlým domem, jenž byl jako palác.^{*)} Ale baliky z něho vynášeli a nakládali na velký

^{*)} Nynější německé kasino na Příkopech.

vůz na ulici před domem. Než tentokráte vůz Věka neuvábil, nýbrž veliký kámen u průjezdu, mramorový kámen s jamkami. Že to patník není, usoudil; ale nač ty pravidelné, umělé jamky, neuhodl, nepřebádal.

Nevšiml si, že vůz s velkým nákladem zatím odjel. Od záhadného kamene obrátil se do velkého, světlého průjezdu, kterýmž bylo jasně vidět na dvůr také světlý a volný. A za tímto nádvořím jaká zahrada! Více háj nežli zahrada. Stromů tam jako v lesíku, mladých a starých, košatých. Byly většinou holé; jen sem tam svítily zbytky podzimního zlata a purpuru po jejich haluzích v zářivém světle jiskrného dopoledne.

Václav užaslý omámil se na netušenou zahradu, oddělenou jen nízkým plotem od nádvoří. Branka do zahrady otevřena a nádvoří té chvíle jakoby vyplákli. Uváben postoupil až do něho. Mínil jenom nahlédnout, ale zahrada, její staré stromy vábily jako zakletý, čarovný ostrov. Pudilo jej podívat se, jak tam je. Nevěda stanul až u plotu, u branky a dychtivě vyzíral mezi tiché stromy, do jejich tajemství. Stezky mezi nimi se ztrácely, pestré závěje spadlého listí pod nimi, tu hnědé, zčernalé, tu zlatě, do ruda na slunci svítící. Tam nějaká socha za stromovím.

Ohlédl se plaše. V nádvoří nikdo a v oknech nahoře také ne. Nevydržel. Už se nad ním zastínilo od haluzí, už byl za branou pod stromy. Šel rychle šustícím listím, rychle, chvatně jako zloděj a neodvážil se podívat se za sebe. Strach jej poháněl i touha vše si prohlédnout. Chtěl jenom na kraj, ale vábilo, táhlo jej to dál. Zapomínal na Prahu, na spoustu kamenných domů, na dlažbu, na klenby průjezdů.

Nebe nad ním, modré nebe a koruny stromů; měkce kráčel pískem, listím, vybledlým trávníkem jako v poli, jako v lese. A ticho! Ruch ulice dozněl. Ale hlas sýkory jako v háji se ozval. Rád jej uslyšel, mile překvapen. Zněl jako pozdrav přírody, domova. Bylo mu volně, veseleji. Pojednou stanul.

Prostora před ním, trávník, v něm stromy zaražené jako »spády«, Ano; jako na čihadle. Václav užaslý se rozhlédl; velká zahrada. a v sousedství v pravo, v levo také takové, podobné. Toť velký háj mezi domy, a ticho tu. Čihadlo však? Ale jsou to jistě »spády« a tam mezi houštinami a stromy bouda, číhařská bouda, větry a deštěm již pocuchaná, ale pravá číhařská bouda. Klec tam u vchodu překocená a druhá dřevěná za ní. Jistě čihadlo! Tady v Praze v nejživější ulici.

V tom kdesi z předu, z domu, otevřelo se okénko zasklené pavlače a odtud ženský hlas zpívavě zavolal:

»To — má — ši!«

Věk leknuv se vyrazil jako vyplašený zajíc, akta pod pažďi; několika skoky byl u branky. Chtěl tudy ven, ale s výšiny zasklené pavlače ozvalo se po druhé zase tak:

»To — má — ši!«

Z dola tentokrát ohlas, odpověď, z přístavku v nádvoří. Starý kmoch odtud vystoupil v beraničce, v plátěné zástěře, v punčochách a střevicích, a ten odpověděl nahoru:

»Už jdu, panímaminko.«

A šel, přihrben, těžkým, kolébavým krokem, nádvořím do průjezdu.

Mladý Věk číhal, až staroch zmizel; pak neohlížeje se v pravo, v levo, vletěl do průjezdu. Tam vrazil do nějakého velkého muže. hnal se však dál, ven, jakoby jej stíhali; teprve na ulici uvolnil v kroku a ohlédl se. Nikdo za ním. Vydechl si; šel, ale ničeho nedbal, nic se neohlížel. Byl pořád ještě v zahradě, pod stromy, pořád ještě cítil stín jejich korun, a jakoby měl jejich haluze nad hlavou. A číhadlo, číhadlo —

Či to asi dům a zahrada? V kanceláři se nemohl zeptat, aby se neprozradil, že se toulal. Ani ne na ten mramorový kámen s jamkami. Ale již po obědě zvěděl vše. Mistr Prax, jenž znal Vídeň lépe nežli Prahu, Vídeň i Schönbrunn, pokýval ulízanou hlavou a zeptal se s úsměvem, v němž byl úžas i politování, bože, ten kámen? Takových kamenů on že viděl, ve Vídni, u paláců, to že takový kámen je na shášení fagulí, to že když přijela vrchnost nebo její hosté k paláci, to že vždycky laufři před kočárem, laufři v livreji, v parádě, s fagulí v ruce, a ti jak doběhli k vratům paláce, hned obrátili světla a shášeli je v těch dírách, v těch jamkách mramorového kamene u vrat, to že jich viděl, to že ve Vídni —

»Tak to ten dům v Starých álejích,« vpadl mladý Věk, »je také nějaký palác.«

Tady zase byla paní kvartýrská jistější. Dle Václavova udání o poloze toho domu tvrdila, že ten dům je palác, či že jím byl a patřil hrabatům Přichovským, od hraběte Přichovského že jej koupil ten bohatý lifrant, Toškán, ten že teď ostává v hraběcím paláci a ta zahrada že je veliká, bodejt panská, číhadlo, že by tam mohlo být, proč ne. Její Johan přisvědčil, že »kvis«; co takový bo-

háči — Václav v duchu hádal, kdo tam asi číhá, kdo, ten starý že sotva. Přikmitlo se mu, že ten v průjezdu byl sám starý Toškán, jak jej shlédli u sv. Mikuláše na Starém městě, an vykročil z kostela, veliký, s copem.

IX. O PODIVNÉM POŽÁRU.

Odpoledne dvanáctého listopadu rozhodl se mladý Věk, že půjde do České Expedice v Dominikánské ulici poptat se po Patrčkoví, vědí-li snad, kdy přijede, a zanechat v Expedici pro něj svou adresu. Bylo na čase, aby se tam vypravil, neboť v polovici listopadu chtěl Patrčka do Prahy. Mladý Věk však do Expedice nedošel, protože se na Malém rynku setkal s Patrčkou samým.

Mladý Věk se živě zaradoval z náhodného setkání. Krajan tu a tak z nenadání; přivanulo s ním ovzduší domova, po němž sice tak netoužil v palčivé tesknosti jako před lety v Litomyšli, který však choval hluboko v srdci, třeba že ve shonu dne a hluku velkého města často na něj nevzpomínal, a třeba že obraz jeho se mu tu v Praze jakoby zamžl. Teď rázem se mu zjasnil; radostně vzrušen zatoužil uslyšeti, jak u nich, jak doma, co tam, a skoro zdoluhavý se mu zdál Patrčkův výklad, proč přijel dřív, nežli tenkrát řekl, že musil hlavně z ohledu na povoz.

Patrčka se právě ubíral na Staroměstské náměstí, kdež měl obchodní řízení. Václav jej vyprovodil až k tomu obchodu a počkal pak před krámem. O domově uslyšel, že jsou všichni zdraví, pan-táta, panímáma, Liduška, že Patrčka v Dobrušce u nich nedávno byl, ale to že ještě neměli od něho, Václava psaní, zdraví že jsou i při té klopotě, té že je všude dost, zvláště u nich v kopcích, teď že tam je ukrutný čas —

Když Patrčka si svou záležitost vyřídil, obrátili se zase zpátky a rovnou do Expedice. Nežli došli, uslyšel mladý Věk také o Dobřanech, na které se hned optal, o faráři Zieglerovi, že se Patrčka u něho také stavil, že přivezl od něho do Prahy psaní, celý balík psaní, známým a vlastencům, farář Ziegler teď že sedí skoro pořád doma, co taky, kam, a ven že bez toho skoro ani nemůže, že tam nahoře na Dobřanech mají už sněhu; u nich, dole v Solnici i v Dobrušce že ho ani tuze nenapadlo, ale na Dobřanech že jsou ho závěje, před farou až do plotu u zahrádky, tak že je pan farář doma, přechází pokoji, řídí a natahuje hodiny, a ještě víc že sedí a čte, a píše, překládá Horáce.

»A Fenelona.«

»Taky, ale veršování zatím nechal, už překládá, jak je v originále, prosou. Tak mu to pěkně utíká. Je sice za světem, ale má práci, která ho těší a může se jí věnovat. Ráno odslouží mši a hned může sednout ke knihám a má svatý pokoj. Takhle pracovat, to bych si přál; a nemít tolik starostí a takových —«

Patrčkoví se chmuřila tvář. Václav mu rozuměl; pamatoval si, jak si stýskal v Opočně, když se s ním tam o vagacích sešel. Chtěl mu říci něco na potěšení, ale nevěděl hned co. A v tom Patrčka v nechuti své a nespokojenosti vybuchl:

»Hned bych všeho nechal, hned. Jen kdybych to mohl prodat anebo někomu přenechat, vždyť při všem dřeni nemám z toho nic, ani zisk ani volné chvíle, abych moh' číst, učit se nebo něco napsat. Vždyť jsem vám řekl, jak to hned našinci omlouvají a vyčítají nebo

se vysmějí. A kdo! Takoví!« potrhoval prudce rukou. »Takový hloupý pulmistr, nafouklý správce. Ale,« mávl pravicí, »co bych si kazil. Jsem v Praze; na tu jsem se vám těšil. Tady se jinak dýchá, tady je člověku volněji. Věřte mně, hned bych tu ostal, hned a kdyby jen dost málo něco bylo. A jak vy,« zeptal se pojednou, »vaši mají o vás velkou starost, jak jsem z jejich řeči vyrozuměl.«

Nežli Václav dopověděl na tuto otázku, došli do Dominikánské ulice k České Expedici. Patrčka, jenž tu nebyl poprvé, uvedl Václava do krámu v přízemí vedle tiskárny. Mladý Kramerius v ní právě meškal. Zavolán, přišel hned a rád uvítal vlastence z hor, horlivého odběratele a předplatitele, jakož i mladého Věka. Dědic Krameriův, ne starší nežli Václav, devatenáctiletý, nad prostřednost velký a statný, byl dobromyslnost samá.

Patrčka se ptal na jeho matku, kteráž vedla domácnost, ptal se na jeho mladší tři bratry, kteří studovali, a hned zase byli v literatuře. Václav uslyšel nedozpívanou píseň v nové variaci. Mladý Kramerius povzdechl upřímně, jak jsou ukrutné časy, co měl a má starostí, on i jeho společník, pan Tomsa, v tiskárně že mají málo práce, když se všechno tak zdražilo, zvláště papír, na knihu, na nějaký spis že se skoro nikdo neoptá a noviny, však že ví, že četl oznámení, že musel Vlastenské koncem června na čas zarazit; v půl letě!

Patrčka naslouchal zachmuřeně líčení těžkých a trapných poměrů literárních a obchodních. Doléhaloť mu na mysl a plašilo jeho sen o životě volného literáta. Hleděl zamyšleně, mlčky před se, až se, oči neobrátil, otázel:

»Tak to by nebylo možná, aby se člověk oddal spisovatelství.«

Mladý Věk vystíhl, že to není otázka jen tak maně prohozená, nýbrž že v těch slovích se ozvaly nejtajnější přání a tužba Patrčkova.

„Což si, vlastenče, myslíte!“ Kramerius mávl rukou. „Leda by se sytil rosou a nechtěl jíst a se odívat. Není možná. Hýbl by mohl to dosvědčit. Jeho by spisování samo také neuživilo; zle by bylo, kdyby nebyl korektorem u nás a u Házů. A korektorství je nama-

havé; nadře se dost. Na to musí být povaha, jakou má, takový veselý, no, Enšpígl trebovský, jak mu říkáme. Nikoho nezarmoutit a zármutek a starost si nepřipustit.«

Patrčka začínal být už neklidný; výklad mladého Krameria byl mu nevhod. Jak mohl, přerušil ten hovor; ptal se na známé, a též chodí-li Hýbl ještě na Starou rychtu.

»A pořád, ten by bez ní nebyl a na rychtě by se všem po něm stýskalo, obzvlášť u vlastenského stolu.«

Smluvili se, že se tam na večer sejdou. Když vyšli z Expedice, vyzval Patrčka mladého Věka, aby již domů nechodil a zůstal s ním. Ten přijal rád. Patrčku vyprovodil ještě do velkoobchodu na Koňském trhu; pak chodili do večera jen tak, bez účele, u volném hovoru. Věk začal o domovu.

Patrčka však záhy zabočil zase do Prahy, že by bylo přece jen nejlip, kdyby tu mohl ostat a nechat vah a kornoutův a chytit se jen péra, to že by bylo jeho, na to že pořád myslí, že i ve snách se mu to plete; z nějaké psoty že by si nic nedělal, že by pro svou osobu všechno snesl, kdyby mohl vlastensky pracovat a pérem literatuře přispívat, ale když matka doma —

Povzdechl, chmurně před se hledě do ztemnělých Starých alejí, kterýmiž kráčeli a kterýmiž pohvizdoval ostrý, listopadový vítr. Ani pak se mu hned nezjasnilo, když vstoupil do prostorné, klenuté jizby na Staré rychtě. Nesedělo tam tolik hostů jako jindy, a u »vlastenského« stolu skoro prázdno. Starého měšťana Fryče tam zastali a houslistu z orchestru stavovského divadla.

Patrčku znali od dřívějších jeho návštěv, na Václavova otce se dobře pamatovali a proto syna rádi uviděli. Patrčka se hned ptal na Hýbla, pak na ostatní stále hosti. Hýbl že přijde na jisto, povídal Fryč, ten že nevynechá, ale ostatních že se nedočká. Zima, minil spisovatele a knihtiskáře, ten že se vymlouvá na léta, že je starý a z Týnské uličky že skoro ani nevyleze, pan starý Hamous že stůně a ostatní že přicházejí jenom někdy.

»Teď je všude znát zlé časy,« dodal pokyvuje hlavou.

Václavovi se na Staré rychtě ihned zalíbilo. U stolu přijali jej srdečně a kolem všechno tak nějak sousedsky, jako doma, ne tak cizí jako v kancelářích, v kolleji, na ulicích, a všechno tu české. Z hostů jeden jej překvapil. Seděl opodál u velkých, zelených kamen u stolku sám a sám, vlasatý, zarudlý, v tmavohnědém kabátě, v širokém, černém nákrčníku staromodním. Seděl přihrble, zamračeně zamyšlen; chvilkou ramenem potrl nebo se uplivil zkrátka na sucho a zase z hluboka se napil dlouhým douškem.

Václav byl překvapen. Tohoto divného muže neviděl poprvé. V Sirkové ulici jej už několikrát potkal. Pokaždé se za ním ohlížel a byl by rád zvěděl, kdo je. Teď se na něj tiše optal.

»A to je podivín,« pověděl starý Fryč, »nějaký doktor Srnka, ostrá huba, dělá si ze všeho pošklebky.«

»Bydlí v Sirkové ulici,« vpadl Václav, jenž si vzpomněl, že mistr Prax mluvil o jakémsi doktoru Srnkovi, bydlícím v jejich domě, ale v předu, do ulice, v nejhořejším poschodí.

»To jistě nevím,« odvětil Fryč, »ale někde u sv. Havla, to jistě.«

Náhly šum kolem stolu; všichni se obraceli ku dveřím. Kacafírek, třebovský Enšpígl, Hýbl. Stanul u nich v šedém plášti, vlasy sčesané do čela, do spánků. Široká jeho tvář i modré oči se usmívaly a hned vesele vykřikl, když poznal Patrčku. Uvítal jej srdečně a také Václava, jehož se hned vyptával na Litomyšl, když uslyšel, že tam Václav studoval gymnasium i filosofii.

»Tam mne chytla zuřivá krvežíznivost,« žertoval, »opravdu, když mně napadlo, že bych moh' také být Napoleonem nebo alespoň nějakým generálem. V Litomyšli jsem se chtěl dát na vojnu, dobrovolně, k landvér, proti Francouzům; také jsem na to byl, bodejt gymnasista, rhetor. Vidíte, co mohlo ze mne být, kdybych byl nezahodil bouchačku a patrонтаš dřív, nežli jsem jich dostal.«

»No, ale nelitujete toho,« řekl Patrčka vážně, ne bez úmyslu.

»Jak bych litoval, jsem jako pták, korektur málo, psát nemusíš, knihtiskaři to nechtějí, zkrátka, ležácké časy!« Řekl to vesele, ale s trpkou příchutí. Pojednou vzpomněl, kde je Kramerius, co že tu ještě není; a hned si sám vysvětloval:

»Že ho Amor postřelil!«

»Však by udělal nejlíp,« mínil starý Fryč, »kdyby se oženil. Ať něco vyžení, aby si pomohl, do obchodu je toho potřeba.«

»Ale dřív se musí naučit v karty hrát, bulku,« Hýbl se usmíval, »kdyby toho snad potřeboval jako nebožtík jeho pantáta, slavné paměti.«

Všichni se obrátili po Hýblovi a ten hned jim vysvětlil:

»Jednou mně Rulík vypravoval, ale,« vzpomněl při tom, »víte-li, že je stonavý, že teď s Hradčan ani nesejde, v Expedici už nebyl tuze dlouho.«

»Tak co povídal —«

»Á, o těch kartách. No, že když si nebožtík Kramerius svou Vefinku, nynější vdovu po něm, namlouval, že starý Hecirius, její pantáta, zlatník byl a měl dům u Ježíška v Spálené ulici, že starý Hecirius vrčel, když slyšel, že nějaký literát mu chodí za Vefinkou. Huboval doma, huboval i u Vořechovských, kam chodil bulku hrát, kde měl oblíbeného společníka v kartách, který moc pěkně hrál bulku. Tomu si stěžoval, nevěda, že to je ten milovník. No, konec víte. Ta bulka, že ji Kramerius tak pěkně hrál, všechno spravila.«

V tom vešel mladý Kramerius. Všichni se dali do smíchu, jak jej shlédli, a starý Fryč na něj volal a kýval, aby šel, tady ten Kacafírek že ho žení.

»A ožení, a půjde pak za tlampače, a pomyslí si —« Hýbl přestal, jakoby utal. Všichni jako on ohlédli se po stolku opodál kamen, po doktoru Srnkovi. Drže skenici za ucho, jezdil jí po stole, pak ji pozvedl proti svíče v dřevěném svicnu, pohladil ji a s komickou vážností ji oslovil:

»Vypiju tě, vypiju, a víš-li, na či zdraví! Na zdraví Jeho Excelenci pana ministra. Hoch das Millionen Bettelstäbe spendende Finanz-Patent! Hoch! Hoch!«

Vypil půl sklenice a hned se zas přihrbeně posadil, hledě před se tiše, nehnutě. Jen se několikrát na sucho uplivil. U vlastenského stolu nechali ženění, nechali žertu. Srnkova připomínka o millionech žebráckých holí finančním patentem uštědřených je upomenula. Začali o drahotě, o těžkém živobytí. Jen Václav mlčel a Hýbl; ten si neposteskl, nežaloval, až za jiného se ozval. Vzpomněl si, co včera slyšel, že starý professor Majober tře bídu, že plat nestačí a že pořád stůně.

»Ještě že má hodného, svědomitého lékaře; doktor Held k němu chodí.«

»Oh, ti se jistě znají, když Majober ještě hrál divadlo v Boudě a u Hybernů. To jistě,« hádal Fryč.

»Š Thamem taky,« ozval se Václav a zeptal se, kde teď je, vědí-li o něm.

»Ten zapadl jako kámen do vody.« Starý Fryč mávl rukou.

»A ne, včera jsem mluvil s jeho bratrem, Karlem; však to o Majobrovi mám také od něho, a slyšel jsem, že zase dlouho nevěděl o bratrovi, o Václavovi, herci, ale tuhle že dostal od něho psaní ze Znojma, že je u nějaké společnosti režisérem, že se mu teď vedlo trochu líp.«

»Co ona, Thámová,« ptal se Kramerius, zapaluje si papírkem dlouhou dýmku.

»O té Tham nic neříkal. Buď mu bratr o ní nepsal, nebo nechtěl o ní mluvit. Ubohý Václav Tham! když jsem ho tady poprvé viděl, tady —« Hýbl ukazoval na jeden ze sousedních stolů. »Když si na to vzpomenu — Ubožák. To jsme tu vyváděli takovou bláznivou čertovinu, měl jsem kázání o blechách a pak jsme udělali castrum doloris a položili jsme na to nějakého filosofa v koženkách, a do toho přišel Tham z nenadání, a jak —«

Nedomluvil. Doktor Srnka šel je navštívit. »Meine Herren, páni vlastenci, libějí odpustit, jak se mně zdá, nejsou veseli, nejsou dost spokojeni a přece nynčko, itzt ist lauter Fortschritt besonders in der Gleichheit der Verarmung a v dělání dluhů. Fortschritt! Lauter Fortschritt! A taky v tom: pan ministr má nový ajmolanc. Slyšeli? Dají pozor! Dvakrát dvacet je dvě stě, ale třikrát dvacet je čtyřicet nebo třikrát dvacet je dvanáct a taky třikrát dvacet je šedesát. Das ist die neue Multiplikation. A když tak počítáme — Poslouchaji, znají nové exemplum regula de tri? Pozor, aby se v počtech nezmejlili.«

Strčil prsty pod nákrčník, přešel jimi po krku sem tam, potřásl vlasatou hlavou a ušklíbnuv se, přednášel vážně kantorsky, jakoby ve škole příklad:

»Nun also: Eine Elle Wallis ist werth einen Gulden C. Z. Was ist werth das ganze Stück von zwei und halber Elle —«

Již co ten pošklebný příklad říkal, vrtěl sebou měšťan Fryč; houslista i Kramerius se plaše ohlédli hospodou. Hýbl se usmíval tak jako Václav, jemuž se příklad i doktor pojednou zalíbil. Fryč začal zamlouvat, on že takovým počtům nerozumí.

»Tak jim to povím,« vskočil mu doktor Srnka do řeči, usmívaje se jeho rozpakům. »Das ganze Stück ist werth, ist werth: dreissig Kreuzer, ganze dreissig Kreuzer!«

Zachechtal se, a šel zpátky ku svému stolu. Fryč si vydechl. Kramerius a houslista byli také rádi; ale pojednou se doktor Srnka otočil a šel zpět ku vlastenskému stolu.

»Nichts für Ungut, páni vlastenci, ale ještě něco, to asi tady nevědí, koho ten fináncpatent taky zle pošramotil a kdo taky zle naříká na jeho Excellenci pana hraběte Wallisa. Nevědí? Já jim pomůžu. Těch nešťastných je tuze mnoho, schrecklich viel, ale nejsou tu, nikde na zemi, ani ne na nebi.«

»Tak kde by byli,« víc odbýval nežli se ptal soused Fryč.

»Ani na zemi, ani na nebi,« opakoval doktor Srnka, »ale taky ne v pekle, au contraire, tam mají ukrutnou radost z J. E. p. hraběte Wallisa, co jim tam duši nahnal. Ale —«

»Tak kde, pane doktor,« ptal se Hýbl už zvědav.

»V očistci!« vyhrkl doktor, »duše, dušičky v očistci, ty tuze naříkají, protože přestalo za ně modlení, přestaly mše. Bankrot spolkl fundace na zádušní mše, a zadarmo se mše neslouží. Fundace pryč, mše pryč, modlení pryč, a proto dušičky naříkají, pláčou.« Doktor Srnka mluvil jako dojat, plačtivě, s ironickou soucitností.

»Jen se smějí,« zahorlil Fryč, »i tu je zle. Jsou fary na venkově, při horách, slyšel jsem to, chudé fary, kde farář nemá teď ani na víno k oltáři, na mši, jistě.«

»Ano, ano,« přisvědčoval doktor Srnka s přehnanou vážností, »a taky já slyšel, že už ten onen farář žehná kořalce, no, wirklich, co sebou škubají, pane Fryč, wirklich wahr, aber nichts für Ungut, teď vědí, a pomodlejí se za duše v očistci.« Poklonil se jako v kostele, zamíhal pravicí před obličejem, jakoby se křížem žehnal, pak se obrátil a šel přihrben ku svému stolu opodál kamen, bruče před se s úsměškem: »Ubohé dušičky! Armíčky!«

Fryč vstal a rozloučil se. Mrzelot jej doktorovo sousedství, vlastně jeho řeči neopatrné a kousavé. Houslista šel s Fryčem. Za nimi brzo Kramerius, jemuž Patrčka slíbil, že se zítra ještě staví v Expedici, a jenž mladého Věka pozval, aby je tam někdy také navštívil. Všichni tři pozdravili doktora Srnku od svého stolu, mimochodem. Hýbl však, když s Patrčkou a Václavem za chvíli vstali, zašel přímo k doktorovi, aby mu dal dobrou noc. Ten hrábl do vlasů, okamžik hleděl upřeně do Hýblovy, usmívavých očí, pak jej pleskl po rameni a řekl: »Oni se nebojej, a tito páni noví vlastenci také ne,« podíval se na Patrčku a Václava, »so, das ist schön,« a pojednou se zeptal Hýbla: »Co dělá pan Jungmann, vědí, ten pán, co přeložil Miliona, jak mně to v létě půjčili. Co dělá, co zas překládá —«

»To nevím; je v Litoměřicích, vyučuje tam pilně česky a jistě nezahálí.«

»Nein, nein!« podíval se Srnka, ale víc před se, »solche Sprache, kdo by pomyslí, naše ubohá češtinka.« A pojednou na Hýbla zhurta: »Tak to dělaj! Za tím pěkně jdou, ten umí dělat slovička, ale žádný »krkopás«, vědí, kr-ko-pás a žádná lipová vejsada. Vědí, a takové zmetky a potvory a nestvůry, a teď jdou, pane vlastence! Dobrou noc! Gute Nacht, meine Herrn!« Povstal maličko, poklonil se s obřadnou vážností, pak hned sedl, obrátil se zády a obořil se do své pinty do polovice vypité.

Žihadlo jeho slov bodlo Hýbla citelně; ale neozval se, mlčky je přijal, poněvadž věděl, že doktor Srnka nebodl z pouhé posměvačnosti a zlomyslnosti; a také již rozuměl jeho trpkosti. Když vykročili ze Staré rychty, pověděl o něm na vysvětlenou Patrčkovi a Václavovi, jak bylo s tím překladem Miltonova Ztraceného ráje, jak ten překlad potřel Srnkovy pochybnosti.

Rozešli se před »Modrou hvězdou« v Starých alejích, kdež formané z Opočenska měli svou hospodu, a kdež také Patrčka byl na bytu.

Václav se tam podíval ještě pozejtří záhy ráno, aby se s Patrčkou rozloučil, jak měli smluveno.

Stalo se po snídani, na kterou jej krajan pozval; rozešli se na nádvoří u formanského vozu, připraveného k odjezdu. V ranním šeru, v pokmitech svítilny stál pod rohoží a bělavou plachtou s velkým nákladem. Václav tu požádal, aby Patrčka, až přijde na dobřanskou faru, pozdravoval pana faráře a u nich doma, stavi-li se tam.

»Stavím, jistě.«

»A vzpomenete-li si, napište mně pár řádků.«

»Budu psát. Ale raději bych se tu s vámi zas sešel, ale abych se pak nemusil loučit.«

Václav mu potřásl rukou.

Od »Modré hvězdy« pospíchal do Poštovské ulice do kanceláře. Chodil tam pravidelně každé dopoledne vyjma neděli. Doma meškal vlastně jen na večer a večer, když se vrátil z kolleje. Se sousedstvím, s paní Lorencovou se Václav záhy seznámil a sice v pokoji paní kvartyrské, když náhodou tam vkročil ze svého pokojíka. Paní Lorencová si přišla vypůjčit trochu pepře. Byla urostlá, asi čtyřicátnice, vypadala však mlaději.

S kvartyrskou mluvila česky, po pražsku česky, ale když vstoupil Václav a mistr Prax jej představil, čehož také k tomu užil, že vstal se svého krejčovského trůnu a sáhl za sebe do kouta pro sádrovou, dlouhou dýmku, spustila hned po německu. »Frau von Lorenc« jak ji mistr Prax představil s velkou vážností, záhadně se usmívaje, byla hovorná a usmívala se a smála se ráda, snad proto, aby mohla ukázat své bílé, zdravé zuby. Hned také svou neteř uvedla do hovoru, co s ní má, jaká je to samotářka, že nikam nejde, že ji nemůže dostat do žádného hausbálu, a že mohla, že měli tuze nobl pozvání, ale Jetty jen čist a čist —

Tu čtenářku, pannu Jetty, Václav už znal. Potkal ji asi třikrát. Uviděl, že je štíhlá, hubená, pobledlá, světlých vlasů, velkých, modrých očí. Plaše na něj pohlédla, plaše se kolem mihla.

Minulo čtrnáct dní, co Patrčka odjel z Prahy. Za tu dobu mohlo dojít psaní od něho, ale nedošlo. Za to z Dobrušky psali, Věk, také Věková několik řádek. Matčino srdce bylo v těch prostých slovech a proto dojala. Za nějaký den přinesl posel zase psaní. Dle adressy poznal Václav, že je zase z domova, od otce. Lekl se, že se něco stalo, když tak záhy zase píše, když ještě on jim neodepsal. Psaní hlásilo vážnou novinu, neštěstí, ale ne u nich u Věků, nýbrž Patrčkovo.

Věk z Dobrušky oznamoval, že solnického Patrčku stihla podobná rána, jako jej před sedmi lety; Patrčka že sice nevyhořel, stavení že má netknuto, ale že přece pohořel a že ten oheň způsobil

mu škodu, ze které se asi nevzpamatuje, třeba že jindy by to neštěsti nebylo tak hrozné, ale tohoto času —

Už dříve byl Patrčka v úzkých, naznačoval Věk, tak jako on a všichni, poněvadž zboží před tím bankrotem nakoupené kleslo náhle a hrubě v ceně; tím Patrčka již mnoho ztratil, a teď teprve uhodila pohroma, když pozbyl a na ráz, za chvíli, všeho zboží, jež si vezl z Prahy. Ani ho domů nedovezl, sotva na půl cesty.

Na první nocleh zajeli do hospody »na Velence«. Vůz zůstal na nádvoří pod velkou otevřenou kolnou; Patrčka šel si po večeri lehnout do světničky. Dlouho však nespal. Hluk jej probudil, boučání na dvěře a křik že hoří. Na polo ustrojen vyletěl ven, domnívaje se, že Velenka sama je v plamenech. Hnal se síní ven jako všichni z hospody, a tu ve zmatku a hluku někdo vykřikl, že stáje hoří.

Děsivě jasná, rudá zář lila se proti nim z nádvoří, a za ní valily se chumle, oblaka hustého, čpavého dýmu. Jak Patrčka doběhl k zadním, domovním dveřím, ihned seznal, kde je zkáza, že nehoří v stájích, nýbrž pod kolnou jeho vůz vysoko naložený.

Stál v černých mracích, jež se z něho valily; již chytily rohože i plachta a hořely plamenitě. Lidé z hospody vyběhší i pacholci a kočí ze stájí vyrazivší křičeli a sháněli vodu, konve. Patrčka, jenž věděl, že jeho forman si ustlal na voze v seně a slámě, volal nejprve jeho, volal, křičel, žena se k vozu. Ale forman se neozval.

»Že zůstal ve voze!« mihlo se Patrčkovi v náhlém leknutí. A jen mu tak děsivě blesklo, letěl k hořícímu vozu nedbaje plamenů a kouře, nedbaje, že za ním křičí, ať počká, ať tam neleze, co dělá —

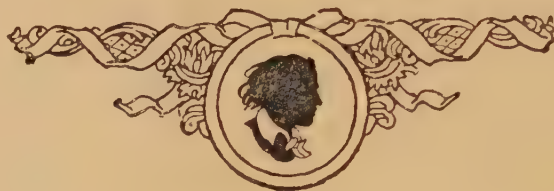
Vyskočil na voj, vlezl na okraj do vozu, křičel na formana; pro dým nevidal, hmatal po něm v šíleném chvatu, jak jej hnalo nebezpečností. Hned jej nahmátl a vytrhl, vytáhl z vozu nadlidskou silou, jakou dává jen taková chvíle. Ale jen jej přes voj ven vyškul, sám se duse, svalil se vedle něho. Přiskočili lidé, popadli oba a lili na ně vodu, neboť začalo na nich chytat. Tak zachránil Patrčka, nasadiv vlastní život, formana, jenž bezpochyby byl příčinou tohoto neštěstí. Věk psal, že ten forman si asi lehl s dýmkou v ústech, že tak usnul a z dýmky nevyhaslé že vyletěl uhlík do sena nebo do slámy. Tak asi vznikl oheň, v němž vůz silně ohořel; zboží buď úplně zničeno, nebo tak pokaženo, že nezůstalo z něho nic k potřebě.

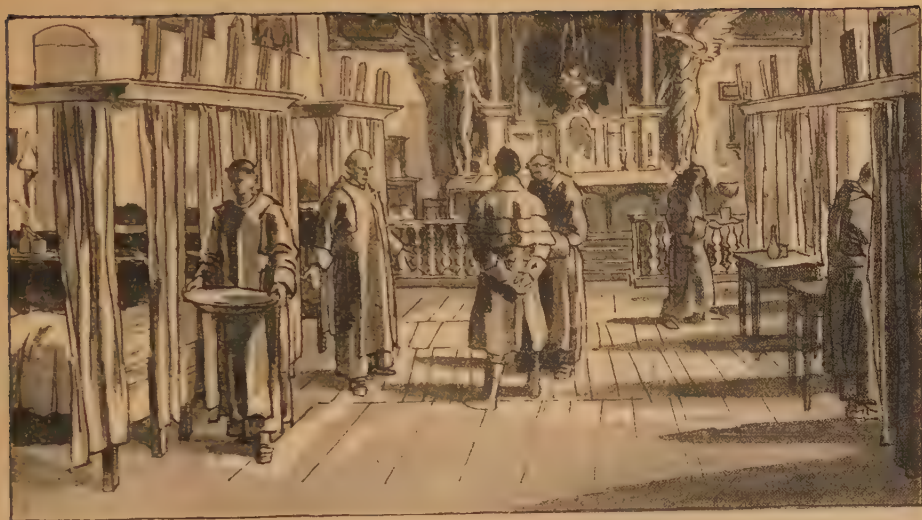
Popálen, v obvazech vrátil se Patrčka domů; že jeho obchod je tím asi zničen, psal Věk, a že Patrčka, jenž se včera u nich, u Věků, stavil, je na duchu škleslý. Vypravoval, jak vše bylo a sám řekl, že je konec, sám že by toho ani tak nelitoval, kdyby neměl povinnosti k lidem a že by si hned hledal něco jiného, ale co teď, a kam teď tohoto času, v Praze že také nic není, jak se přesvědčil.

»Litovali jsme ho a litujeme tuze,« připsal Věk na konec.

Václav četl ten list čím dále tím vzrušeněji. Srdečně litoval kra-

jana vlastence, s nímž se za jeho posledního pobytu v Praze sblížil přátelsky. Znovu četl místo otcovy zprávy, že by Patrčka sám ani tak nelitoval, kdyby neměl povinnosti k lidem. Jak mu bude teď teprve v Solnici, mezi těmi lidmi, o nichž mluvil s takovou nechutí —

X. O TĚŽKÝCH DNECH. TÉŽ O PŘI PANÍ HANOLDOVÉ. KAPITOLA ROZMANITÁ.

Chmurné dni podzimní a prosincové byly doktoru Heldovi chmurnější starostmi, jež přinášely. Strašlivé následky státní-ního úpadku neminuly ani místa milosrdenství, útočiště chudých nemocných. Nouze vešla do kláštera milosrdných už v létě a nejprve mezi mnichy. Již tou dobou nenajedli se do syta a bosí chodili fráteři, nebo v roztrhaných střevících. Převor nemohl jim pomoci, poněvadž musil pamatovati na nemocné, aby neměli žádné újmy, a primarius nemocnice mu pomáhal. Held pečoval především o to, aby zásoby nejnужnějších léků nevyschly až na dno. Opatřoval je sám, kupoval je za své peníze i na dluh, na svůj účet.

Když uhodily sychravé, listopadové dni, pronikal chlad všude, chodbami, do mnišských cell i do sálů nemocných. Topit nebylo čím a koupiti palivo, nebylo zač. Mniši mohli se alespoň jak tak zahřát chůzí, pracemi, nemocní však pod přikrývkami ne hrubě teplý-

mi třáslí se zimou. Převor Fortunát lomil rukama, vzdychal, co si počne, co si počnou, vzdychal a sháněl pomoc, dříví, peníze; než nadarmo.

Doktor Held chodil teď se zachmuřenou myslí k milosrdným. Denně se staral, co zas uslyší. Už sám vstup býval těžký. U klášterní fortny, na balvanu pod oknem klášterní lékárny stáli, seděli čekající ubožáci, muži, ženské, v chatrném obleku, v hadrech, chladem bledí, prozelenalí ve tváři, skrčení, choulící se, zjevy hladu a bídý, hroznější na pohled v smutném tom zákoutí mezi starými, sešlými domy a domky špinavých dvorků a pavlačí, v kalném přísvitě sychravých nebo mrazivých jiter, kdy střechy zbělely jiním.

Prosili o almužnu, prosili, aby byli přijati do špitálu, že stůňou, že jim je zle, že v klášteře již byli, ale tam že jich nepřijali, aby se tedy on nad nimi smíloval. Bylo tak; v klášteře je odmítli, poněvadž jich nemohli přijmout, když nemohli opatřit ani těch, kteří u nich leželi. Zamítnutí ještě v doktora doufali, že jeho slovem dostanou se pod střechu a ujdou hladu. Čekali na něj, tlačili se k němu, prosili, slzavě prosili a mnohý z nich také již s urputností zoufalé bídý.

Held jen stěží se jim ubránit a prodral se jejich tísní do fortny. Nikomu z nich nemohl pomoci, všecky musil oslyšet, odbýt. A z bídý vstoupil do bídý, z chmurné ulice, z vlhké dlažby do místností sice suchých, ale studených, z nichž všude čísel chlad a nedostatek.

Za takového jitra počátkem prosince čekal na něj převor už na chodbě hned za fortnou. Jak Held vstoupil, chytl jej za paže.

»Je konec, doktore, amen. Za peníze, které jste přinesl od hraběnky Bubnové, koupil jsem dříví, ale to dnes dojde, ačkoliv jsme jim šetřili jako šafránem. Teď nevím kudy kam. Na darech se nic nesešlo a nesejde, nikdo nic nedá. Bratři už nedostávají večere, a nemocní, však víte.«

»A co ouřady, co gubernium,« vpadl Held ostře.

»Žádost jsem podal, kdy pak už, ale nic nejde. Bez toho nechali petici ležet.«

»Tak necháme špitálu, jaká pomoc!« Doktor Held se zapálil zlostí. »Když se o nic nestarají, tak bych jim to nechal. Jaká pomoc! Vy jste udělali, co byla vaše povinnost, já také. Ať slavné úřady konají také svou povinnost. Víte-li co, pane převore, to udělejte: Vezměte si nejstaršího bratra z kláštera, vezměte s sebou špitálské klíče, ty vezměte s sebou, vyložte nejvyššímu purkrabí, jaká tady bída, co všechno jste udělali, že vám už není možná nemocnici opatřit, tak že se všeho vzdáváte, že purkrabímu odevzdáváte klíče.«

»Ano, ale co my—«

»Hůř vám nebude. Po klášterích jednotlivé bratry přijmou a na vojně při vojenských lékárnách také, jistě. To kdyby bylo nejhůř. Ale na to nedojde; toho snad přece nedopustí. Ale klíče vezměte a odevzdávejte je, zkuste to. Jiné pomoci není.«

Převor váhal, návrh se mu zdál příliš ostrým, ale když Held před polednem odcházel z nemocnice, uslyšel vzkaz převorův, že tedy šel, že to udělá, jak mu poradil.

Held myslil celou cestu na to, jak deputace nahoře pochodí. Když došel ke svému bytu, zahlédl před domem povoz. Pomyslel, že asi přijel někdo navštívit paní Hanoldovou. Ale v průjezdě potkal ji samu, vycházející, v kožíšku, jenž její štíhlé postavě velmi slušel. Od onoho večera u rady Slivky s ní nemluvil. Denně čekal od ní zprávu, jak dopadlo jednání s jejím mužem. Dychtivě čekal. Teď mu tu zprávu sama vyřídila. Byla mile překvapena, když jej spatřila.

»Chtěla jsem vám psát, až se teď vrátím z návštěvy,« oznamovala čile, s rozjasněnou tváří.

»Rozhodnuto.«

»Ano, dnes. Před chvílí odešel ode mne doktor Blumentritt,« mluvila vzrušeně. »Byl mně oznámit, že se dohodl, že se stalo narovnání a tak, jak jsem chtěla. Jedu to oznámit hraběnce Bubnové.«

»Bylo těžké jednání?«

»Bylo, doktor se ho nenadál.«

»O Jeanettu —«

»Ano; ale zůstane mně, je má, zůstane mně!« opakovala, radostně vzrušená. A najednou si vzpomněla: »Dnes je večer u radových. Přijdete?«

»Počítám už dny, vždyť jsem s vámi už tak dlouho nemluvil.«

»Ano, dlouho, ale — Tedy dnes večer.« A oči vesele jasné, jak jich u ní ještě neviděl, dořekly mu: »Těším se.« Podala mu ruku a vsedla do kočáru.

Held se dostal z tíživých chmur náhle do jasna. Starosti z jeho povolání jako větrem odvanuty; zapomněl na všechno. Přišlo mu uvolnění, stín se rozplynul, jenž se mu protmíval myslí od onoho večera u rady Slivky: jak dopadne jednání s Hanoldem. Vydechl si v náhlém uvolnění a chvatněji nežli jindy pospíchal do schodů. Lory jakoby mu byla zachována, vrácena; a starost, jež ji tak tížila, ta tam. Jeanetta jí ostane. A ona s ní —

První, kdož večer toho dne vstoupil do salonu guberniálního rady Slivky ze Slivic, byl starý rytíř Eisenstein. Vydechl si, když usedl ve vyhřáté, voskovicemi vyzářené komnatě do křesla nedaleko bílých, rokokových kamen a ruce zamnul, to že je, to že je, že si myslil, že na tento večírek přijede na saních, a ono nic, žádný sníh, jen mlha, ošklivá mlha nezdravá a zima, jež tělo proniká, horší nežli mráz, teď že lidé zkusí, chudí lidé a kdo nemá čím topit, no ale, že pomoc jde, jak slyšel.

»Alespoň trochu, ano, máme v guberniu s tím práci,« přisvědčil bělovlasý rada, »a nejvíc starostí sám purkrabí, ten se opravdu stará. Obilí pro chudé je už tu, přivezli je, alespoň část, ostatek se přiveze sneděle, dříví také, z Dobříšska hlavně, dva tisíce sáhů, bude se levně prodávat a chleba také, v každé farnosti bude takový prodej. To je pro ty nejchudší, ale jsou tu také jiní potřební a tuze, myslím chudé řemeslníky, chudé nebo zchudlé, těm je zas potřeba úvěru, o to se purkrabí také stará; zvláštní komisi ustanovil, z ouředníků, ti budou

chodit od domu k domu, aby vyšetřili, kde je pomoci zvláště potřeba.«

»To je pěkné, šlechetné. Tak dříví lacinější, chleba, no a náš nový spolek pro podporu chudých se také tuží. Kníže Lobkovic, praeses*), se také tuze stará. Teď jsme zařídili už šestou kuchyni, denně se rozdává devět set porcí rumfordské polívky. Kníže byl také u rozdávání, včera na Starém městě a předevčírem na Malé Štraně i na Pohořelci. Vrátil prý se tuze dojat tou bídou.«

Vstoupil rytíř Jeník z Bratřic. Usedl k starým pánům, chvíli naslouchal, pak žertovně se optal, prodává-li spolek také sukno laciněji. »Potřeboval bych,« dodal s úsměvem.

»Vy?«

»Pro svého hochu.«

»Ah, jaké žerty!«

»Mám, hochu mám; sic není můj, je po mém sluhovi.«

»Ah, po Buriánovi,« vzpomněl rada Slívka, »to byl poctivý člověk.«

»Věrný služebník, právě proto se starám o jeho hochu. Jindy by to nic nebylo, ani bych nevzdechl, ale teď, když ten infernální patent člověka tak skřípl, kupujte kalhoty, kupujte kazajky, čepice, střevíce —«

»Ale kupujete.« Rada Slívka se zasmál.

»Kupuju — aby do toho! Tuhle jsem dal šestnáct zlatých, pravím šestnáct zlatých za střevíce, za chlapecké střevíce, pravím.«

»Ano, rád věřím,« přisvědčoval rytíř Eisenstein, »a já dnes za dva páry rukaviček sedmnáct.«

»A teď zas abych kalhoty kupoval, ty na klukovi hoří; je jako šídlo, ale dobře se učí a rád čte. Je mu devět let, ale čte vám —«

»Rozumí se česky,« štipl rytíř Eisenstein.

»Jak jinak, jaká jeho mateřská řeč. Němčiny má dost u Trinitářů,

*) Antonín Isidor.

doma ať se učí česky. Dal jsem mu staročeskou bibli s obrázky, Hájka, teď čte Peclovu kroniku; taky dobře česky psaná kniha, a ne jako ty některé novější, to ne, ty jsou víc krobotsky nežli česky; a rusky do toho míchají. To nic není,« Jeník se rozhorloval, »to nic není, tak naši řeči nepomohou; za jejích zlatých časů takový Vele-slavín a takový Komenius nepsali tak krobotsky.«

Baron Ehrenburg, v černých punčochách a ve střevících, tak jako rytíř Eisenštejn, zarazil proud té rozhorlené řeči. Vstoupil a pozdraviv hned se obrátil na rytíře Eisenštejna.

»Tak zvěděl jste něco?«

»Ah, o té tajemné madame Dupasquierové? Ne. A vy?«

»Jí jsem ještě neviděl, ani toho jejího správce, ale viděl jsem toho prince, či toho chlapečka jejího. Chůvu jsem potkal, nesla ho.«

»To jste obcházel —«

»Co si myslíte, hm — ne, jen tak náhodou.«

»No, a,« ptal se dychtivě starý rytíř Eisenštejn, nedbaje, že Jeník mrkl na radu Slívku, a že se oba usmáli.

»Jak jsem už onehdy řekl. Jak jsem se na chlapce podíval, povídám si: Napoleon. Opravdu celý Napoleon, věru. Ah, nic se nesmějte, pane z Wratschütz.«

Hlásili hraběnku Bubnovou. Jen se s páný pozdravila, hned se ptala po doktoru Heldovi.

»Dosud nepřišel,« hlásil hostitel.

»Ale přijde.«

»Doufám najisto.«

»Mám pro něj novinu.«

»Tajemství, paní hraběnko?«

»Zatím, dokud jí nezví doktor. Ah, má milá!«

Šla vstříc paní z Hanoldů právě vstoupivší. Ta se neptala po doktoru Heldovi, ale hned, jak vcházela, vyhlížela, je-li již tu. Byla zklamána, neboť se najisto nadála, že jej tu zastane. Mluvili o něm;

rada Slívka ujišťoval, že přijde, určitě, že byl asi z nenadání povolán k nemocnému a tím že se zdržel.

Myšlenky paní Hanoldové zůstaly u Helda i když začali hovor o jiném. V tom dychtivém očekávání připomněla si podobnou chvíli u tety Skronské, kdy, tenkrát ještě svobodná, nemohla se Helda také dočkati. Tenkrát když pak přišel, přinesl zprávu o smrti profesora Vydry. Tenkrát po té hovořila s Heldem o tom, že muž je volný, že si může lásky i dobýt, ale co žena, co dívka, kdyby i chtěla, že musí jen čekat, jenom nýt a v tichém, tajném toužení stárnout. Tenkrát ji Held ještě nemiloval, tenkrát jen sama blouznila, kdyby s ním mohla jíti ruku v ruce. A teď — Miluje ji. Ano, ano. Dobyla si jeho lásky. Ale není-li zase jako tenkrát? Opět se tajit, tajit. A oč je to teď tíž, tíž —

Tak se jí myšlenky honily. Hovoru hrubě nedbala, až známé jméno, kteréž rytíř Jeník vyslovil, tázaje se, vědí-li, co se stalo s Louisou Veithovou, uvábilo její pozornost.

Všichni se dychtivě ptali po dceři pražského známého bankéře, známé krasavici a nadšené ctitelce divadla, kteráž si před nějakým rokem vášnivě zamilovala slavného tenoristu Guiseppa Sibboniho, v Praze vystoupivšího, a za něj se provdala.

»Je s mužem v Londýně. Sibboni tam zpívá, jak jsem četl v ‚Hamburger Correspondent‘,« vzpomněl si baron Ehrenburg. »Všecko prý uchvátil zvláště svým ‚Liciniem ve ‚Vestalce‘ Spontiniho jako tady.«

»Ano, Sibboni zpívá, a naše krajanka žárlí,« přidal s úštěpkem rytíř Eisenštejn. »Je prý hrozně žárlivá.«

»Nesnesitelně,« dotvrzovala hraběnka Bubnová. »A je to tím trapnější, když žárlí bez příčiny. Úplně bez příčiny. Hrozné scény bývaly už tady, záhy po svatbě.«

»Ano, a teď už i na veřejnosti, už i v divadle,« vypravoval Jeník, »i v divadle! Z lože začala volat na jeviště na muže a na zpěvačku, s kterou zpíval nějaké milostné duetto.«

»To už je,« vpadl rytíř Eisenstein a tukul prstem na čelo.

»Ano, bohužel. Sibboni ji dal do soukromého ústavu pro choromyslné. Takové ústavy jsou v Londýně; tam přijmou na vysvědčení renomovaného lékaře.«

»Ubohá! A jak v tom ústavě?« ptala se soucitně paní z Hanoldů.

»Už nežárli. Utránila se, umřela tam. Včera dostali Veithov zprávu od Sibboniho. Píše prý zoufale.«

Mluvili o Louise Veithové, mluvili o žárlivosti vůbec, jaká to trýzeň, jaká muka zvláště v takovémto případě. Všichni páni, byli staří a starší, odsuzovali takovou šílenou lásku, že jest jen trápením. I hraběnka Bubnová, i paní radová se k nim přidávaly; paní Hanoldová však, dosud mlčevši, opřela se jejich mínění, že to chápe, že velká láska může být taková.

»To by takto zamilovaná nesměla muže pustit ani na lidi,« bránil se rytíř Jeník. »Sibboni byl by se musil vzdát své kariéry; a to na příklad lékař, který by měl takovou paničku, nesměl by žádnou dámu léčit, to by na příklad náš Held,« Jeník se usmíval, »který je tak všude oblíben, a zvláště u dam, nesměl ani na krok, to jest, kdyby měl takovou paní.«

Společnost se přidala k Jeníkovi; bylo zřejmo na tvářích, v jejich úsměvech. Paní Hanoldová se na okamžik zarazila, nejistě se usmála; chtěla něco říci, v tom vstoupil kanovník Arnold a hned za ním vlk jejich hovoru, doktor Held.

Na ráz zapomněla, co chtěla povědět; obrátila se po doktorovi, jenž se omlouval radovým. Cítila, že to činí tak svědomitě před ní, aby ji vysvětlil, aby se také jí omluvil.

Bylo tak, jak rada Slívka řekl. Held musil večer z nenadání k nemocnému a sice do Dlouhé třídy.

»Nemohl jsem odříci. Starému známému se přitížilo, grammatikálnímu professoru Majobrovi.«

»Ah, ten! Pamatuju se,« zvolal rytíř Eisenstein, »mého syna učil italštině. Ale to už je — Ah, ano, pak se dal ke komediantům.«

»Vašeho pana syna učil, a já učil jej. Majober je quasi mým žákem,« Held se usmíval.

Rada Slivka se divil, jak to možná, že on pamatuje Majobra, kdy ještě hrál divadlo v Boudě na Koňském trhu, a to že teď pětadvacet let.

»Ano, a pak hrál v divadle u Hybernů,« doplňoval Held; »a tu jsem ho začal učit, třeba že byl o hodně let starší. Já byl tenkrát filosof ve druhém roce. Majober si mne vyžádal, abych s ním studoval jeho zpěvné úlohy. Musil i v takových vystupovat.«

»Měl libeznou vejřečnost a hlas,« podotkl Jeník po česku a Held také tak jemu:

»Ano, ale žádný sluch.«

Všichni se zasmáli; Held pokračoval po německu: »To byla potíž s tím učením, to hrozně unavovalo. To si může představit jenom ten, kdo učil chromého tančit, nebo bezrukého plovat. Ale jinak výborný muž a dobrý herec. A vzdělaný, v jazycích zběhlý.«

»Proč se dával k divadlu?« divil se baron Ehrenburg.

»Protože bylo české, z lásky k národní řeči české,« odpověděl Jeník a Held dodal:

»Ano, jako někteří jiní vzdělaní mužové, tak jako Tham. Ten se docela obětoval, ano zničil svou kariéru, i sebe.«

»To je heroické, ale myslím marné a tudíž zbytečné,« ozval se starý kanovník Arnold se sladkou mírností. »To je zápas několika plavců z rozbité lodi v tonoucí kocábce na širém moři. To už jim všechno pohltilo a pohltil také je.«

»Koho?« rytíř Jeník sebou trhl. »Amplissime, to přirovnání, s dovolením, není zcela správné. To moře, to jest germanisace pohltila mnoho, to jest pravda, mnoho, ale ne všechno. A taky to není jen lodička s několika plavci. Je tu národ, celý národ, amplissime.«

»Národ! Selský stav, řekněme, a ten nic neví, o nic se nestará. Ten nationalismus jest jenom v malém kroužku několika blouzní-

vých nadšenců. Všechna čest jim, ale což zímohou, což to vydá? Je to jako náhlý oheň, a ten se brzo stráví.«

»Ne, ten se šíří, o tom neráčíte mít povědomosti.«

»Ale síla poměrů jej udusí, pane barone; vezměte si dobu nyní, ohromné její převraty, ohromný postup vzdělanosti. Co česká národnost v tom, co český jazyk. Jak je ve všem pozadu, neobratný, nedostačující, aby vše vyjádřil, bez literatury, bez škol, ne — Je to smutné, bohužel,« kanovníkovi měkl naslédlý hlas, »smutné, ale co dělat, nač plýtvat silami a nevěnovat je vyšší vzdělanosti, humanitě, proč se dávat do boje napřed už ztraceného.«

»O ne, amplissime, bojovník si nesmí myslit, že je boj ztracený. To by se Němcům, a vy, amplissime, horujete pro boj Německa proti Napoleonovi, to by se jim mohlo také říci: Nechte toho, nic nepořídíte, vy, rozdrobení, s takovými knížaty zbabělými, Napoleonu zaprodanými, nepořídíte nic proti tomu gigantovi, boj je napřed ztracený.«

»To je něco jiného, pane barone!« kanovník čile vstal z křesla. »To jsou jiné síly, jiné poměry. Ostatně nejsem toho mínění o českém nacionalismu sám, mohu je doložit výrokem autority. Abbéa Dobrovského uznáváte přece za autoritu. A jistě je také patriot a jaký. Letos v létě byl u hraběte Šternberka v Zásmukách. Psal odtud appelačnímu radovi Schepplovi, ten jest jeho důvěrný přítel.«

Held maně přikývl hlavou, že je; starý kanovník pokračoval:

»O Zásmukách psal, že jsou nedaleko Sázavy, kde sv. Prokop založil slovanský klášter, tu že vzpomínal na ty časy a, jak Latiníci a Němci vyhnali slovanské bratry do Uher, a jak je teď, že uvažoval. A psal, mám to od rady samého, že věc českého národa je téměř zoufalá, nepomůže-li bůh.«

»Téměř zoufalá,« vpadl Jeník ostře, »ale ne docela. Tedy ani abbé Dobrovský zcela nezoufá a je pessimista.«

»Ale miluje svůj národ; a je takový Slovan,« ozval se Held. »Když byl u nás před devíti lety v klášteře, když tenkrát churavěl,

bývaly chvíle, že mluvil jen o Slovanech, a jak nadšeně o Rusku, vůbec o národech slovanských, jakoby viděl jejich velkou budoucnost.«

»Pane doktore, vy ten boj našich milých pánů ještě posilujete a já se nemohu dočkat, abych vám pověděla novinu,« napomínala s úsměvem hraběnka Bubnová.

Potýčka starého kanovníka s rytířem Jeníkem tím přerušena. Všichni se obrátili po hraběnce; zvláště rytíř Eisenstein a hrabě Ehrenburg dychtivě čekali, jaká to novina, prve již hlášená.

»Kdy jste byl, pane doktore, dnes naposledy v klášteře u milosrdných?«

»Dnes dopoledne, paní hraběnko.«

»Odpoledne tedy ne.«

»Nikoliv, nemohl jsem.«

»A nevzkázali vám z kláštera?«

»Pokud vím, ne. Ostatně jsem nebyl celé odpoledne doma. Jen teď a to jen na okamžik. Pospíchal jsem do této vážené společnosti.«

»Tedy bude vám to novinou. Slyšte: Pět tisíc. Pět tisíc zlatých si přinesl převor milosrdných bratří do kláštera, to jest poukázku na pět tisíc. Rozumíte mně?« Usmívajíc se, hleděla upřeně na doktora.

•Od Jeho Excellence, pana nejvyššího purkrabí!« ptal se i hádal Held u radostném překvapení. »Ráčíte tedy vědět —«

»Ano, mluvila jsem teď na večer s bratrem. Vypravoval mně, jak převor kláštera milosrdných se starým fraterem na něj přišel, jak mu položil na stůl klíče od špitálu, jak se zříkal kláštera a všeho a že se vystěhuje. Ale při tom se prý krčil. Vypravujte, pane doktore, oč běželo, vy to víte líp, beztoho jste byl při tom,« hraběnka se usmála, »to jest, vaše myšlenka to byla, bratr to také tuší; povídal, že by převor na to nepřišel a neodhodlal se. Ale dobře tak, nouze je veliká. Nuže —«

Held poděkoval hraběnce za novinu a za účastenství a pověděl po jejím přání, jak byl převor už zoufalý a proč, jak se odhodlal k té

cestě k purkrabímu. O sobě se ani slovem nezmínil; jen péči převorovu chválil a na konec s vděčným uznáním lidumilnost hraběte Kolovrata.

Jednali o té okamžité pomoci, jakož i o tom, jak by i naděle se podpora špitálu zajistila. Rytíř Eisenstein mínil, že by snad se dala uspořádat hudební akademie, ta že by také něco vynesla.

»Teď, v tento čas? Nevím,« pochyboval baron Ehrenburg, »do vánoc není možná, poněvadž už je ohlášena velký koncert.«

»Ano, a koncertisté již přijeli. Jsou bytem, u arciknížete Karla,«^(*) doplňoval Held, »tam už se prodávají také listky; u nich, v bytu. Těším se na jejich akademii.«

»Kde bude?«

»V Lázních.«

»Je to opravdu něco zvláštního? Jak se jmenují?« ptal se rytíř Eisenstein.

»Klarinetista Bärmann a ten druhý Weber, jako náš ředitel,^(**) ale tenhle je Karel Maria. Bärmann je mistr na klarinet, a Weber, ještě mladý, něco přes dvacet, má již jméno; hraje znamenitě na klavír a jako skladatele jej také chválí. Četl jsem v několika časopisech jeho chválu, a velkou chválu.« Held mluvil s živostí hudebního nadšence. »Ten koncert bude zvláště zajímavý tím, že budou oba hrát jen skladby od něho, od Webra.«

»A ještě dřív bude představení Tomáškovy ‚Serafiny‘,« vzpomněla paní z Hanoldů.

Rozhovořili se o novém díle Tomáškově, o první jeho opeře, a společnost se rozdvojila. Held pověděl, co slyšel, že ji chválí, kdož z ní slyšeli úryvky; rytíř Eisenstein se dovolával ředitele Webra, ten že krčil rameny, když se ho na tu operu ptal. Held namítl, že ředitel Weber a jeho strana jsou proti Tomáškově, oba starí šlechtici hájili ředitele a tvrdili, že Tomášek je proti němu.

^(*) Jinak u „Černého Iva“ na Malé Straně v Karmelitské ulici.

^(**) Ředitel nedávno založené konservatoře, Diviš Weber.

Debatta se ani u stolu neskončila, až pak po večeři, když Held zasedl ke klavíru. Tentokrát učinil to hned, bez zdráhání, ochotně, jak se paní z Hanoldů zmínila, že již dávno ho neslyšeli. A on ji dávno nehrál, dávno k ní nepromluvil harmonií tonů, jimiž by mohl z hluboka povzdechnout, zatoužiti.

Hrál z Mozartova »Dona Juana«; společnost naslouchala jako učarovaná. Held jenom paní Hanoldové hrál; jen ona tu seděla, jen ona naslouchala a rozuměla mu. Vzdali mu chválu, když dokončil, hlučnou chválu; rytíř Jeník s nelíčeným obdivem mu řekl, že ho tak hrát ještě neslyšel. Paní z Hanoldů neřekla ani slova, ale netajíc svého vzrušení, šla k němu a podala mu ruku.

Paní odešli do vedlejšího pokoje zahrát si v karty. Held zůstal s dámami u klavíru. Mluvili o skladbě i jejím skladateli. Paní z Hanoldů vzpomněla, že tomu teď asi dvacet let, co Mozart umřel.

»Ano, právě dvacet let,« přisvědčil Held, »a skoro pět a dvacet let, co tu v Praze poprvé dávali Dona Juana.«

Paní radová Slivková ze Slivic, vážná dáma šedých vlasů, začala přepočítávat a pak žasnouc, jak léta zrovna letí, přisvědčila, opravdu, že skoro čtvrt století tomu, oh — ale v očích se jí zjasnilo, když na ten večer vzpomínala.

»Za štěstí si pokládám, že jsem pamětnicí toho prvního představení, že jsem je viděla!«

Rozhovořili se o něm, vyprávěla o Mozartovi, jak vypadal, jak jej v divadle uvítali, v jakém nadšení bylo celé divadlo po celý večer.

»Ano, všechny strhla čarovná jeho hudba,« přisvědčil Held, »i ty, kteří se všim v Mozartově hudbě nesouhlasili.«

»Je-li možná, aby někdo nesouhlasil!« divila se paní z Hanoldů.

»Dnes se divíme, že to bylo možná,« řekl Held, »dnes, když obdivujeme se smělosti Beethovenově. Ale tenkrát! Pamatuju se, co říkal nebožtík Praupner.«

»Vy jste neviděl tenkrát Dona Juana, pane doktore?« ptala se hraběnka Bubnová.

»Tam se, bohužel, chudý šudentík nedostal, paní hraběnko, ten jen běhal za Mozartem, aby se mohl na něj dívat.«

»Praupner byl proti Mozartovi?« ptala se paní Hanoldová.

»O nikoliv, ale pamatuju se, že vypravoval o našem velikém kontrapunktistovi, o Koželuhovi, o našem, pražském*).«

»Ale ten je ctitel Mozartův.«

»Ano, je, paní hraběnko, ale tenkrát před dvaceti lety jej mnohé harmonické licence Mozartovy překvapily, s těmi nesouhlasil. O tom právě zesnulý Praupner kolikrát vypravoval, že kdyby byl Koželuh partituru Mozartova Dona Juana dostal do rukou a četl ji, že by byl v ní našel, dle svého, mnoho chyb, a prostě by je zavrhl. Ale on jich nečetl, on je slyšel o tom prvním představení, a to bylo něco jiného.«

»Jak to —«

»Tenkrát při prvním finale Dona Juana Koželuh sebou potrhoval, tak nebožtík Praupner, očitý svědek, mně vypravoval, a vykřikoval, Koželuh totiž —« a Held, jenž vypravoval po německu, citoval slova Koželuhova po česku, jak je slavný kontrapunktista tenkrát o prvním představení Dona Juana nervosně vyrazil:

»Samy chyby, samy chyby, ale krásny.« A německy dodal Held: »Tak byl těmi ‚chybami‘ unesen. Byly to chyby dle staré theorie, ale duši pravého hudebníka okouzly.«

»Dnes už nejsou ty chyby ani u kapelníka Koželuha chybami,« mínila s úsměvem paní Hanoldová.

»Jistě ne.«

Paní radová odešla dohlédnout do druhého pokoje; za chvíli vstala také hraběnka Bubnová, »podívat se, koho si Fortuna vyvolila miláčkem«, vlastně však, aby se také pokusila o její přízeň. Hrála ráda v karty.

*) Koželuh Jan, posléze kapelník u sv. Víta. Synovec jeho, skladatel Koželuh Leopold, byl protivníkem Mozartovým.

Held a paní Hanoldová pohlédli si mlčky do očí v tichém potěšení. Oba vítali tu chvíli samoty. Held zeptal se na malou Jeanettu.

»Ach, ta dnes žasla, dnes dopoledne, když doktor Blumentritt přinesl zprávu, že jednání je šťastně skončeno, to jest, žasla nade mnou. Ach, to bylo dopoledne! S jakým napětím jsem očekávala doktora! Dnes bylo již druhé jednání, druhé od onoho večera u radových, jak jsem vám tenkrát řekla. Hanold se nechtěl Jeanetty vzdát, nechtěl mně ji nadobro nechat. Ale přec,« pohodila lehce hlavou a trpce se usmála. »Chtěl jí, ale až by mu nepřekážela. Dnes se mělo rozhodnout. Chodila jsem od okna k oknu vyhlížet doktora Blumentritta, naslouchala jsem a jak se zvonek na síni jen ozval, chvátala jsem sama do předsíně. Když doktor konečně vstoupil, sotva jsem mohla vydechnout. »Jak,« ptám se. »Dobře,« on, »stalo se po vašem přání.« Oh, jak jsem chytla Jeanettu, jak ji líbala, jako bych ztracenou našla. Žasla chudinka, nevěděla, co se děje.« Paní Hanoldová se pojednou zasmušila. »Jak je člověk divný. Já se radovala, a ona pozbyla otce.«

»Kterého však již vlastně neměla. Zřekl se ji už před tím.«

»Ano, ale —«

»Kdež by bylo Jeanettě lip, tam nebo u vás —«

»Ano, máte pravdu.« Její tváří zase prosvitlo. »Tyto dni ptala se Jeanetta po vás,« vzpomněla pojednou a usmála se.

»Těším se, že ji zas uvidím. Povážím se s velkou, roztomilou vážností o své zamilované panence, a —« V tom stáhl obočí. Oba staří šlechtici, rytíř Eisenštejn a baron Ehrenburg, oba v černých punčochách a ve střevících, oba v černém fraku a bělostném jabotu vyšedše u horlivém hovoru z pokoje, kdež se hrálo v karty, mířili rovnou k nim, ke klavíru. Ještě nežli u nich stanuli, ptal se baron Ehrenburg doktora Helda, může-li dosvědčit, a jistě že může, že ten nemluvný, jako němý společník té madame Dupasquierové, ten její hlídač, tím že jistě je a ne jejím mužem, že se nejmenuje Leon.

»Pokud vím, nejmenuje.«

»Vidíte?« obracel se vítězně baron k rytíři Eisenšteinovi. »A vy tvrdíte, že ten chlapeček, ten princ Leon má jméno po něm. Nemá, je to Napoleon, ano Leon — Napoleon.«

»Jak se jmenuje ten strážce,« ptal se Helda rytíř Eisenštein.

»Nebyli jsme si představení. A jak jsem už řekl: Kdykoliv jsem tam přišel, stál stranou a nepromluvil ani slovíčka. Madame na něj nikdy nepromluvila v mé přítomnosti; jen jednou, posledně, a to ho požádala, aby dal opatřit můj recept.«

»Francouzsky na něj mluvila,« vpadl dychtivě baron Ehrenburg.

»Ano, francouzsky, a při tom jej oslovila.«

»Jak, jak —«

»Monsieur Zimmermann.«

Rytíř Eisenštein se zarazil, baronu Ehrenburgovi zajiskřilo v očích.

»Vidíte?« zvolal. »Žádný Leon. Kdež pak! Prostý německý Zimmermann, dozorce, hlídač — a ten malý Leon — jak jsem řekl, Napoleon. Bratr římského krále, syn — nu — zkrátka, tajemství; nějaké velké tajemství. Napoleon — oh —«

Zatím zastavil se u nich také kanovník Arnold. Toho chytilo ne to »tajemství«, nýbrž jméno Napoleonovo, jež jako kouzelným proutkem hned jej uvedlo do politiky. Hned začal, věděl-li o situaci, jak se zhoršila, že vojna bude, najisto, vojna mezi Francií a Ruskem, že ta bouře schvátí celou Evropu. Už teď ji znát, Rakousko že nezůstane v poklidu, že půjde s Napoleonem, a Prusko že má s ním už spolek, že jsou proto tajná jednání, že sem do Prahy přibývá pruských emigrantů, členů Tugendbundu, bývalý pruský ministr Stein že mnohé z nich přijal, že má tajná jednání, ale jak je opatrný, poněvadž ví, že jej policie hlídá, to že je neobyčejně energický muž, a záští k Francii že jen hoří, hoří.

»A hovor s ním je vlastně stálý boj. Přisvědčit mu, chyba, ozvat se mu, vojna. A jak mluví, když se dostane do ohně.«

»Mluvil jste s ním, amplissime?«

»U něho ne; málo koho přijme, a také málo kam dochází. Nejčastěji k hraběti Sternberkovi. Tam jsem se s ním setkal. Byla řeč, rozumí se, o Napoleonovi, a jen jsem tak nadhodil, že situace pro Prusko je těžká, že boj by byl nesnadný, již mne porážel. Rozohnil se, hlas se mu třásl a i na tváři bylo vidět zvláštní chvění. A oči měl při tom zavřené. Byl jsem překvapen, zaražen, jak tak proti mně stál zardělý, se zavřenýma očima, když mu pojednou chvějící se hlas slábl, a v tom jak pojednou přede mnou zase jeho pohled, velké, pronikavé oči. Náhle je otevřel a rázem skončil slovem: »Uvidíte!« Ten ví mnoho, má tajné spojení s Berlínem, jistě on a Justus Gruner.«

Dámy se ptaly, kdo to je.

»Bývalý náčelník berlínské policie. Ten vedl policii pod koman- dem francouzským, ale tajně škodil Francouzům, jak mohl, jmeno-

vitě hubil jejich vyzvědače. Nejeden zmizel v Berlíně a nikdo nezvěděl, kde a jak, jen Gruner dobře věděl —

»Byl také členem Tugendbundu?« zeptal se Held.

»Ano, byl a je,« přisvědčil horlivě kanovník, dotčen píchnutím doktorovým. »Obrana, považte, je nutná. A také víte z historie, že veliká vznešená hnutí nemají vždy samé čistě morální bojovníky.«

»S tím se také znáte, amplissime, s tím Grunerem?«

»Ne; ten můj známý, kterého jsem chtěl si dovoliti sem uvést, je Karl Fridrich Müller, také člen Tugendbundu, nadšený vlastenec, který také přísahal pomstu až do smrti Gallům a Napoleonovi. Teď zmizel na čas z Prahy; kam, nevím, jistě za nějakým tajným posláním.«

Radová Slívková ptala se ulekaně, hrozí-li válka tak na jisto, a co Praha. Kanovník pokrčil rameny, ale pak s těšivým úsměvem chlácholil, aby se nelekala, že se sice chystají velké věci, velká vojna, ale ta že se vybojuje jinde. »Ačkoliv Praha není teď bez účastenství,« dodal tajemně. »Je teď střediskem, ohniskem. Odtud se, tuším, něco chystá proti Napoleonovi. Však kdož to může říci —«

»Ti Prusáci něco chystají,« hádal a tvrdil rytíř Eisenstein. »Já bych jim toho netrpěl.«

»Proč?! Jde o svobodu.«

»Jejich, ano; až ji budou mít, přijdou na nás. Zapomenou na všechno. Já pro ně nehořím.«

»Já také ne,« přidal se rozhodně Ehrenburg.

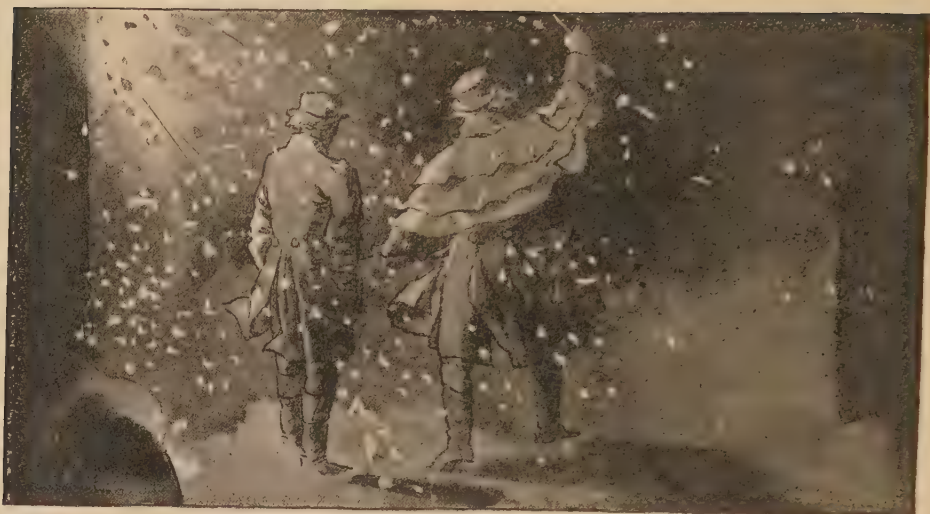
»Ano,« kanovník pokrčil rameny, »stýskají si, ten pan Müller mi řekl, že to dobře všichni cítí, že jich tu v Praze nemají rádi, ani Němci, ani Češi.«

»To věřím.« Baron Ehrenburg se zasmál. »Zač bychom je měli mít rádi?«

Z toho vznikla debatta. Held od té chvíle nezůstal už ani na okamžik sám s paní Hanoldovou. Společnost je zajala a nepustila jich. Musili vyslechnout politickou potyčku, musili pak i do herny.

Paní Hanoldová odjela za nedlouho a Held zůstal u hráčů sám. Musil pak i přisednout a hrát. Než netížilo ho to jako minule, ne-
svírala ho tíseň a neúčastnil se roztržitě hovoru jako onoho večera.
Starost, obava tajně jej tíživší s něho spadla. Lory je jista před Ha-
noldem a šťastna tím, že jí Jeanetta zůstane. A těšil se na ná-
vštěvu. —

XI. MLADÝ VĚK SE DOSTANE K POKLADU DOKTORA SRNKY.

Třetího dne po installaci universitního rektora vypravil se mladý Věk na Linhartský plácek, když jej Pacák, filosof, po té installaci tak živě upomenul a znovu pozval. Václav vyhledal dům pod číslem 139, doptal se na kvartýr obou Klicperů, nezastal však žádného z nich doma, ani Pacáka; jen oba malí bratří Nejedlí, oba »bukači«, seděli u stolu. Václav se na nich nedoptal, kam všichni odešli a kdy přijdou; parváni nic nevěděli.

Aby tam zase šel hned nazejtří, se mu nechtělo; později nemohl, zvláště když přijel Patrčka. Z jeho pobytu měl Václav nové známosti, jmenovitě Hýblovu a doktora Srnky, kterého po tom večeru na Staré rychtě několikrát zase potkal v Šírkové ulici i v domě, v průjezdu a také na dvorku.

Václav jej pokaždé slušně pozdravil; Srnka sice poděkoval, ale zkrátka, dosti mrzutě. Václava jakoby neznal, jakoby jeho tvář na-

dobro zapomněl. Když Václav za nějaký den po odjezdu Patrčkově přišel večer zase k »vlastenskému« stolu, seděl už doktor Srnka na svém obvyklém místě u stolku poblíže kamen, pocuchanější hlavy nežli jindy a také již hodně zardělý. Přišel mnohem dříve nežli cho-
díval a pil rychleji.

U »vlastenského« stolu seděl Václav nejprve sám; po očku pozoroval podivného doktora, jenž přes tu chvíli jezdil svou pintou piva po stole, něco bručivě sám k sobě hovoře. Pojednou pak vztyčil hlavu, rozhlédl se, vstal a rovnou k Václavovi.

»Mladý pane vlastenče,« začal nepozdraviv, »jsme pořád v sousedství, tady i v Sirkové ulici.«

»Jsme, pane doktore, ostáváme v jednom domě. Bydlím ve dvoře u krejčího Praxe.«

»Co si vzal tu dýchavičnou bábu kašlavou, aby se nepotrhal prací, aby nemusil mnoho dělat a přece měl co papat. Dieser Romeo! Und Julie! Wissen sie? Romeo und Julie,« opakoval s posměškem. »Keine Gefahr. Aber sonst — Ale co jim povídat. Nikdo nevěří, až když život naučí. Und das Leben ist ein Lehrmeister, mladý pane! Pane soused, musím říct. No, freut mich.« Uklonil se a šel ke svému stolku. A zase jakoby Václava ani nebylo.

Za chvílku přišel mladý Kramerius, za ním Hýbl v šedivém plášti a s ním mladý právník Havelka, jenž s Hýblem bydlil a o němž se Václav ihned dověděl, že byl také v Litomyšli na gymnasiu, ale jen první tři léta, tam že také s Hýblem ostával.

»Pak se mně zatoulal do Hradce,« žertoval Hýbl, »no, ale přišel zas a zas mne našel; dobrá kopa, nic nezkazí, a čtenář, český čtenář, dobrý našinec.«

Havelka měl poněkud masitý nos a spodní ret povyhrnutý; krásou nepřekvapoval, ale byl urostlý, pěkných, volně kadeřavých vlasů a veselých očí. Začali hned o Litomyšli a Hradec neminuli. Havelka mluvil o Klicperovi, medikovi, o Hankovi, filosofovi, jež znal už z Hradce, jako o kamarádech, o Svobodovi, Chmelovi a Jodlovi.

Václava znal už dle jména, jak o něm Pacák i Klicperové vyprávěli; povídal s Hýblem o schůzkách, že mívají vždýcky ve čtvrtek schůzku, u Klicperů v kvartýru, že tam Václava také čekají, tam že čtou básně, své i cizí, že jednají o českých knihách, ale teď nejvíc o divadle, že tam teď mezi ně chodí také suflér stavovského divadla Štěpánek, že mají hoši velké plány, že chtějí českou Thalii probudit, když už tak dlouho spala, že se mluví už o kusech a hercích.

»A o herečkách,« štípl Hýbl vesele.

»Také.«

»Kde by se hrálo, kde by bylo herčiště?« ptal se Václav.

»No, ve stavovském, to chce Štěpánek vymoci.«

»A co úřady?«

»Když by se, co se vyhraje, na chudé obrátilo, dají povolení.«

Hovořili o českém představení, zapalovali se jako krásnou vidi-nou, až na ráz přestali. Doktor Srnka stanul u nich.

»Meine Herren jungen Patrioten, kennen sie das,« mluvil těžším jazykem nežli obyčejně, a oči kalně svítivé měl v bělmu zarudlé, »kennen sie das — wissen sie — das Poissarden-Lied auf die Vermaehlung Napoleons?«

Věk a Havelka nic nevěděli o té písni; Kramerius se lekl a Hýbl se plaše, ač ne ustrašeně ohlédl poloprázdnou prostorou. Neuviděl nic podezřelého; jen několik sousedů tu sedělo, nicméně byl by rád zamluvil. Doktor Srnka však se usmíval a dotíravě opakoval: »Wissen sie, das Lied, das die Poissarden —«

»Ale to známe, pane doktore,« vpadl Hýbl, »jak pak ne.«

»Und Ça ira und die Marsellaise.«

»Známe, známe,« přisvědčoval Hýbl, ač Václav neznal ani té ani oné písně.

»Tak mně vlezou na záda.« Doktor zbrunátněl a oči se mu zaleskly. »Však já ro-zu-mím,« otočil se, ale nejistě, a nejistým krokem vrávorál na své místo. Jen usedl, začal klepat víčkem své sklenice, pak i pintou bouchal, že půjde, ať si jdou pro peníze.

Zaplátil, chvíli ještě seděl, pak vrazil kastorový klobouk na hlavu a španihelku pod paždi, došel nerovným krokem ještě jednou k »vlastenskému« stolu.

»No co, pane soused mladý,« oslovil blábolivě Václava, »nejdou ještě domů?«

»Já, pane doktore —«

Hýbl štouchl Václava a přišeptl, aby doktora dovedl domů.

»Ano, už taky půjdu.«

»Tak jdou se mnou.«

Václavovi se hrubě nechtělo, neboť byli v nejlepším, v hovoru o divadle, ale uznal, že má Hýbl pravdu, že je nutno doktora v tomto stavu zavést, třeba že neměl daleko domů.

Byla tma, sychravo, sníh poletoval, a vítr jim vál do tváře. Šli zvolna, hodně zvolna, a doktor Srnka nejistě. Funěl, supal, uplivoval se, bručel; pojednou, nedaleko Kotců, vchází do Sirkové ulice, stanul, švihl holí nad hlavou jako šavlí, jakoby chtěl udeřit na nepřítele a zanotoval chraptivým hlasem:

»Allons, enfants de la patrie!«

a zase:

»Allons, enfants —«

Ruka mu poklesla, hůl držel už volněji vztyčenu a bručivě před se pozvukoval:

»Contre nous de la tyrannie —«

V tom se obrátil po Václavovi;

»Tak vidějí, mlčejí; nic neznají. Nic.« Rázem obrátil hůl, bodl bodcem do dlažby a zatínaje zuby, vztekle opakoval:

»Contre nous de la tyrannie. To se nesmí teď zpívat, ani ve Frank-rajchu. Napoleon by zavřel, zavírá, jako tu, všude. Contre nous — Mají klíč? Kde je,« šacoval se. »Tuhle, no — tady — V téhle kapse.«

Věk otevřel, ale doktor Srnka hned nevstoupil. Stojí u otevřených dvířek velkých vrat domovních, vzal Václava za paže.

»Rozuměli? A nebojejí se? Schön. Vědí, zítra mne navštívějí. Werden willkommen sein, junger Patriot. A pamatujou si, doktor Srnka každého nezve. Přijdou.«

»Děkuju za pozvání, přijdu rád.«

»Tak teď jdou.«

»Snad bych jich, pane doktore, mohl doprovodit do schodů.«

»Aby sletěli se schodů, ne?«

Václav nerozuměl, je-li to hrubství za ochotné nabídnutí, nebo starost, že by po neznámých schodech teď po tmě netrefil. Zavřel a dal dobrou noc.

»Dobrou noc, aber tiše, tiše, stillen Schrittes, aby nesplašili Romea a Julii.« Zachechtal se a v tom se Václavovi ztratil ve tmě, jak zahnul na levo na dřevěné schody do patra v předu vedoucí. Bylo slyšet, jak se do nich těžko drápe, jak břečící a funí. Václav chvilku našlouchal. Funění ztichlo i brečení, ale s vysoka ze tmy ještě chvíli hřměly a bouchaly schody.

Václav, vstoupiv z pavlače opatrně do svého bytu, vzpomněl na Srnkovu Julii a Romea, na Romea s licousy a nahnanými vlasy. Bylo mu to k smíchu, ale bezděky našlapoval tišeji, po špičkách, když se ubíral kolem postelí svých kvartýrských.

Spal dlouho, byla neděle a nemusil do kanceláře. Pozdě po ránu vešel do velkého pokoje a mistr Prax nebyl ještě ustrojen. Každého rána si dlouho upravoval vlasy a licousy, v neděli však obzvláště dlouho postál si u zrcadla; holil se a pečlivě, švihácky si hlavu upravoval a strojil se na obvyklou dopolední vycházku v botách lesklých holínek po modě pod koleno vykrojených, v úzkých, šedých nohavících na tenkých nohou, v tmavozeleném kabátě, v žlutavé vestě a bílém šátku, kterýž mu pokaždé Aninka uvázala na uzel v předu; tak vycházel a v klobouku »na dvě facky«, s rohy nad ušima, se španíhelkou v ruce. Dopoledne chodil vždycky sám, do kostela, pak na »špacír« do Starých alejí. Odpoledne rovněž tak vystrojen brával

s sebou »Aninku«, vystrojenou, v čepci s pentlemi, v květovaném salupu přes ramena.

Té neděle si ho Václav sotva povšiml. Měltě doktora Srnku na mysli hned jak se probudil, uvažuje, má-li jej navštívit, když byl pozván, dnes nebo až za týden; všedního dne dopoledne nemohl. Rozhodl se, že by za týden bylo pozdě, do té doby že by doktora třeba kolikráté potkal.

Okolo jedenácté vykročil z bytu. Na pavlači zahlédl sousedku paní Lorencovou, kteráž se na něj smála a vlídně hlavou pokývla, když ji pozdravil. Na dřevěných schodech v předním domě bylo šero. V druhém patře našel na jedněch dveřích cedulku a na ní napsáno: »M. et Ch. Doktor. W. Srnka.« Okamžik stál v napětí, v dychtivém očekávání. Když zaklepal, nikdo vnitř nezvolal. Naslouchal; kroky se ozvaly za dveřmi. Zaklepal na novo a když obvyklé »herein« nezaslechl, zkusil, vzal za kliku.

Dvěře se otevřely, vstoupil, ale za prahem stanul překvapen. Pokoj ne široký, ale dlouhý, v nejasném světle. Nebe bylo kalné a protější domy úzké ulice, staré domy vysokých štítů, velmi stínily. Také bibliotéka zacláněla, bibliotéka po celé stěně na levo, vysoká od podlahy až do stropu, spousta narovnaných knih vázaných, nevázaných, v prostých, tmavých příhradách; jen nízké dvěře do vedlejšího pokoje v nich jako prolomeny a jako stlačené, stísněné tíhou knih od stropu dolů nad nimi a v pravo, v levo. I při pravé stěně stojan, ale menší, plný knih, a knihy na židlích, na stole, kdež proběhlávala se mezi nimi divná lebka, jako pomalovaná a popsaná. Na druhém stole, blíže ku dveřím plno lahviček a hrníčků na masti. Nedýchalo se tu volně; vzduch byl těžký a prosáklý divnou, jako apatekářskou vůní.

A prázdno, doktor Srnka nikde. Václav chvilku čekal, pak chtěl ke druhým dveřím; v tom se v nich doktor zjevil v tmavohnědém, starém županu, rozcuchaný, bez širokého, černého nákrčníku, s rozhalenou u krku košilí, v červené, měkké čepici pytlové, bez štítu, s kokardou na levé straně nad uchem a s nějakým vyšíváním kolem

té kokardy. Ta čepice bodla do očí. Frygická čapka Jakobínů! Tak ji vídal Václav namalovanou.

Doktor Srnka byl překvapen. Tmavé oči pod hustým obočím tkvěly ostře, bádavě na mladém sousedovi.

»Co si přejí, schází jim něco?« zeptal se mrzutě. O včerejšku jakoby nic nevěděl. Václava to na okamžik zmátlo.

»Ne, neschází nic, ale když jsme, pane doktor, včera večer šli ze Staré rychty — «

»Kdo,« ptal se doktor z ostra.

»Šel jsem s nimi.«

»Se mnou? Ne.«

»Šli jsme spolu.«

»Ah, to snad ano, das ja.«

»Byli tak laskav a pozvali mne.«

»Já?« žasl doktor.

Václavu bylo v ten okamžik jasno, že doktor všechno zaspal; a říci mu, za jakých okolností s ním šel domů, že musil mu najít klíč a dvířka otevřít — V nejistotě, v rozpacích pohlédl na bibliotéku, nad ním se týčící. Ta mu dala nápad.

»Něco o knihách povídali, pane doktor,« vyhrkl, zalhав si, »chtěli mně snad něco ukázat.«

Mrzutou tváří doktorovou kmitl se náhlý úsměv.

»Na ja, na, třeba ne, aber kann sein.« Pošoupl si čapku a v tom, jak se jí dotkl, připomenul si, že ji má. Strhl ji, podíval se ostře na Václava, pak vrazil zase čapku na hlavu a zeptal se s úsměškem:

»Neomráčila jich?«

»Ne, pane doktore.«

»Ale znají ji.«

»Myslim, podle obrázku.«

•Tak jdou, když jsem to řekl,« to vyrazil ostře, »a kdyby něco jim padlo do oka, vyberou si.«

Šel od dveří ke dveřím, ukazuje nejnižší řady knih, kam mohl dosáhnout a dohlédnout. V těch místech byli většinou francouzští spisovatelé: Voltaire, Holbach, Rousseau, Diderot, Buffon; vedle Mar-montela Montesquieu, La Bruyère, Marivaux, Helvetius. Za Crebil-lonem, jemuž sousedil D'Alembert, Gresset; vedle toho La Mettrie. Bez systému, nahodile stáli vedle sebe tito a jiní Francouzové osm-náctého století, celé řady jich, velká, skutečně slavná jména vedle polozapomenutých autorů, pamfletisté, spisovatelé divných brožu-rek a memoirů.

Václav zahlédl mnohé jméno poprvé. Mlčky, udiven sledoval ruku doktora Srnky, jež zběžně jela po hřbetech knih, naslouchal jeho úryvkovým poznámkám, jež byly i úsměškem, jako to že by bylo něco pro jezuitu, ti že by pálili a mazali černidlem, a slavná censura co by dělala, kdyby jí teď někdo přinesl něco takového, to že by »der Alte vom Berge« se vztekl, pan Berghofer, císařský, královský censor.

Ještě míchanější společnost byla v druhých řadách, mezi latin-skými a německými spisovateli. Jméno za jménem; také mnohé, jež bylo Václavovi neznámo. Jak mizely Václavovu zraku, mizely i jeho paměti. Jen to ono uvázlo a ne vždycky zrovna dílo ryzího jádra. Vedle »De Sacerdotum in Bohemia coelibatu« svazek časopisu »Der Grobian«, a zase »Briefwechsel zweier Böhmen über die Staats-verfassung«.

Doktor Srnka se spokojeně usmál, když Václav bezděky sebou trhl, čta na hřbetě: »Die Geissel der Prediger«, o kteréž knize tolik už slyšel, a když zvolal překvapením, zahlédnuv několik svazků fran-couzské Encyklopaedie. Hned vedle ní »Die Staatsperrücke«. U té se Václav maně zastavil.

»To je pěkná povídačka,« přichválil doktor Srnka, »je od Borna. Znají to jméno? Znamenitý muž; ten tmu rozháněl. A tuhle je,« vytáhl knihu nesilnou, pěkně vázanou, »Monachologia, Specimen Monachologiae. Methodo Linnaeana. Wissen sie, Naturgeschichte

der Mönche, s pěknými obrázky, haha. Sepsal Joannes Physiophilus, das heisst Ignaz Born. Taky on. To šlo za císaře Josefa, to byla svoboda.«

Obracel listy, četl nadpisy odstavců, »definitio«, »descriptio«, »differentia«, »locus«, »usus«, ukazoval rytiny, glossoval, smál se s chutí a Václav musil také.

»To si jednou přečtou, a taky tohle,« vzpomněl pojednou a vytáhl spis ne veliký, ne hrubý, o kousek dále stojící. »Ueber Würde, Nuzzen, Leiden und der daher nothwendigen liebwerthen Achtung für den ganzen Soldaten-Stand,« četl z titulu, zlobivě, všechen zachmuřen.

»To si taky přečtou, aby věděli, co je Leckerei — «

Pohodil knížkou a uplivil se.

»Napsal jsem o ní svatou pravdu, aber dieser verfluchte Alte vom Berge, ten Berghoffer, censor, vědí, nedal imprimatur. Já to sřezal. A on by taky zasloužil. Ó, kde jsou časy Josefovy! Óh, teď jen mlčet a mlčet a plivat. Jen tady,« pohlédl po celé knihovně, »v této společnosti,« mluvil zase po německu, »člověk trochu zapomene. To je můj poklad. Tady mezi těmi vznešenými duchy, u jejich díla — Ale kolik je Čechů mezi nimi,« obrátil se pojednou na Václava po česku, a zahleděl se mu upřeně do tváře.

Náhla otázka i její obsah Václava zarazila. Neměl dokladu z minulosti svého národa, z plna a jasně tenkrát neznámé. Než doktor sám za něho odpověděl:

»Nic, nic. Člověku je ouzko. Chudáci jsme. Jen jedno jméno máme po světě známé. To je Hus. Četli Roykovu knihu o kostnickém sněmu? Ne? A to počkají.« Začal přehlížeti řady knih, »tuhle ta — tu je —« Rychle vytáhl knihu tmavě vázanou. »Tu mají první díl a čtou. To se jim otevrou oči. Hus! To byl hrdina.« A kousavě, s opovržením dodal: »A my? Nač jsme? Co jsme, co — Kanonenfutter, jen Kanonenfutter.«

»Je velká nevědomost.«

»Tak co chtějí, vlastenče, dělat,« vskočil Srnka do řeči.

»Čtení osvítlí.«

»Jo, to jo, ale bude jen für das Volk. Ale vzdělaný, intelligence,« mluvil zase německy, »co ta? Co ta v tom najde? Vidíte, já graduovaný člověk, chci-li něco ne všedního, ne obyčejného říct, musím německy; neřku-li abych něco napsal. Tak je to bidné s námi a s naší řečí. A chci-li čist, mám opustit tyhle ty,« mávl rukou po knihovně, »a spokojit se s těmi ubohými knížkami? Co mně dají?«

»Miltona!« vpadl směle Václav, vzpomenuv si na to, co slyšel od Hýbla. »A Chateaubrianda.«

»Ah, ah,« doktor se ušklíbl, »už vědí. No, to je sice něco, ale je toho přece jen po čertech málo, a jen vypůjčené.«

»Je to začátek. Když se povedlo tohle přebásnit —«

»No dejme tomu. Já jich nechci zrážet, už ne. Jsou mladý, pracují. Ale já, já,« zakroutil hlavou a vrtěl vztyčenou dlaní, »se mnou je už pozdě, amen.«

Někdo zaklepal na dvěře.

»Herein,« zabručel doktor.

Vešlo děvčátko chudě ustrojené a prosilo, aby pan doktor šel k mamince, že se rozstonala.

»Kde ostáváte?« ptal se doktor zkrátka.

»V Jakubské uličce.«

»Numero —«

Děvčátko nevědělo.

»Jak u vás říkají.«

»U červených jelenů.«

»Či pak jseš?«

»Soukalova.«

»Tak jdi, přijdu hned.« Znělo to sice bručivě, ale ochotně. Děvčátko odešlo, Václav vzal klobouk a požádal o Roykovu knihu.

»Až ji přečtou, přijdou si pro druhý díl.« Doktor Srnka strhl frygickou čapku a strojil se na cestu.

Václav se schodů chvatně sběhl a rovnou do svého pokojíčku. Začal knihu si prohlížet, ustával, jak se mu doktor Srnka zase tiskl do myšlenek, jak jej viděl, v jakobínské čepici. Že se nebojí — A ten jeho poklad, jeho slavná společnost! U ní trochu zapomíná, řekl, a jinde pije, bodá, píchá, pošklebuje se. Ale k té chudé nemocné šel hned, s celou ochotou. Takové pacienty má, bohaté asi ne. A co řekl: »Chudáci jsme. Chudáci!« Jak to slovo padlo, jakoby uhodilo. A tlačilo, tísnilo dosud. Chudáci —

Václav cítil hned u doktora Srnky, že se mu slabě bránil. Nic mu nevyvrátil. Jen naděje, doufání je, že bude líp. Jen jedno jméno dok-

tor uznal. Václav vzpomínal a hledal, hrabal v minulosti, které české jméno ještě by bylo světu známé. Nejedno si jmenoval, ale cítil, že není tak, jak si doktor myslí.

Tedy by jenom to jediné —
Začal čísti.

XII. MLADÝ VĚK DÁ SE MEZI »ČESKÉ HERECKÉ MILOVNÍKY«. TÉŽ O MISTRU PRAXOVI A JEHO SOUSEDKÁCH.

Mistr Prax si dával s prací na čas a chytal se kde které záminky, aby mohl odložit dílo, sestoupit s podia a zapálit si svou dlouhou dýmku sádrové hlavičky. Nebylo-li možná, rozkašlala-li se »Aninka«, nebo chytala-li prudčeji dech, stavěl se alespoň ke kamnům, poněvadž prý nemohl na podiu vydržet pro »cukluft«, ten že jej od okna vypudil.

Když tak stával u kamen, ruce na zad, míval výklady ironické i vážné o tom, co je »cukluft«, jaké má následky, že tomu ani doktoři nerozumějí. Z čehož obyčejně na jídlo přecházel, co k obědu, co on rád, třeba že tyto úvahy v ten čas kruté drahoty byly většinou jen fantasie a pia desideria. Také míval rozjimání o veřejných kuchyních pro nejchudší, při farách v ten adventní čas zřízených, jmenovitě o rumfordské polévce, kterou tam vařili, to že je dobrota, síla, když se vaří jak se patří, das heist, jakou on jedl ve Vidni, kvis,

to že byla, arcibiskupu že takové nedají, ale to že musí ta polívka mít hodně masa, samé kusy masa, to že pak je v ní síla.

O dříví také vykládal, poněvadž je teď do Prahy vozili, jak to nejvyšší purkrabí hrabě Kolovrat zavedl, tisíce sáhů, jaké je, tělné i vrchové, že sice je lacinější, pravda, ale že by mohlo být ještě levnější, kdyby v tom nebylo praktyk a partyk všelijakých.

Alespoň jednou týdně vypravil se na dobytčí trh, kdež stály povozy s dřívím; nic nechtěl koupit, ale šel, že se musí podívat, spadlo-li na ceně. Ale to jen aby se dostal z domu, aby se mohl mimořádně zastavit u Charouzů.

Také mladý Věk musil vyslyšet tyto výklady, obyčejně podvečer, když přišel domů a když na chvíli zasedl si ve velké světnici, kdež bylo tepleji nežli v jeho pokojíku; zvláště často slýchal o rumfordské polívce, kterýmiž výklady a nadšeným líčením té živné polévky plné kusů masa mistr Prax sám sebe opojuje, dráždil svého posluchače, jenž večeríval obyčejně jenom kousek suchého chleba.

Někdy, aby si mohl pohodlněji a déle zakouřit, navštívil mistr Prax Václava v jeho pokojíku; přicházel v bačkorách, ale s ulízanou hlavou a licousy pečlivě hleděnými a tu obyčejně, za soumraku, kdy venku vítr pohvizdoval, vodil Václava po Vídni. Nejvíce Vidní zpředložska, to jest r. 1809, kdy musil Prax »na komys«, jak říkával, t. j. na komisní šití. Přes šest set sehnanych krejčovských tovaryšů musilo tenkrát šít pro armádu. Ale pojednou se všechno rozběhlo, rozprášilo, když se rozkřiklo, že Francouzové táhnou na Vídeň.

O tom Prax vypravoval a nejvíc a nejživěji, bez úsměšku a ironie o tom, jak Napoleon ostal v Šenbruně, jak jeho armáda začala pálit do Vídne; naši že se chtěli bránit, ale najednou že bylo všemu konec, protože zapomněli na »plodr«, ten Francouzové pěkně v noci obsadili, a proto museli naši z Vídne pryč, pryč. To že byl zmatek, bože, tu noc, když z Vídne císařské vojsko táhlo pryč, když Francouzové do města pálili celou noc, byla jasná, měsíc krásně svítil, v máji měsíci krásná noc, a do ní to bouchání, až okna řinčela a sklo

se z nich sypalo, a také chytalo a hořelo na kolika stranách; a v tom, bože, jako o soudném dni, rána, druhá, až lidé padali na zem, když císařské vojsko vyhodilo za sebou most do povětří, aby Francouzi za nimi nemohli přes vodu.

To že byla noc a pak — Vojsko pryč, Francouz před branami, v městě hrůza, zmatek, žádný pořádek, žádná moc, otrapové a všeli-jaká banda začala po domech rabovat a plundrovat, hrůza. V tom zmatku že si nevěděl nikdo rady, tak že arcibiskup vyšel ven k Francouzům, prosit Napoleona, aby přišli udělat pořádek; tak že bylo zle, že i nepřítelé prosili, aby už přišel. Jesus — No, a byl pak pořádek, když Napoleon vjel do města, v plné parádě vjel, s celou slávou, s celou armádou, s muzikou.

Mistr Prax jej tenkrát viděl a podruhé v Šenbruně, jak vypravoval, když tam byl u krajana pátera Držmišky, ten že Napoleonovi sloužil každý den mši svatou, vždycky ráno o sedmé, ten že s Napoleonem mluvil, že umí francouzsky jako když bičem mrská, mluvil s Napoleonem a také o něm povídal, jak se svalil s koně, das heist Napoleon, to že mu dal baborcký král presentem krásného šimla, ale ten že nebyl pravý, ne dost vyzkoušený, a tak když Napoleon poprvé na něm jel, milý kůň se svalil, a Napoleon s ním. Ostal bez sebe, mysleli, že se zabil, ale nezabil.

Tohle že povídal páteru Držmiškovi francouzský obršt, jenž při tom byl, a povídal, co pak štolba, co měl Napoleonovy koně na starosti, co dostal. Byl to nějaký hrabě a ten že z trestu musil na tom šimlu, na tom janku, jezdit den co den a že se ten kůň s ním kolikrát svalil, až se milý hrabě potloukl, to že měl za trest ten hrabě.

V ty večerní chvíle stavila se u Praxů někdy Frau von Lorenc, sousedka, které mistr Prax pokaždé začal o ženiších a vdávání, ale tak, že nebylo znát, vážně-li to myslí či ironicky. Paní Lorencová se pokaždé upejpala a bránila, ačkoliv to ráda slyšela, a směla se hodně, aby ukázala své bílé, pěkné zuby.

Také její neť se u Praxů někdy stavila, jak Václav z řečí vyrozuměl, ale nestalo se nikdy, kdy on meškal doma. Jen ji vídal, když šla kolem jeho okna, štíhlá, plachá jako srna, do města nebo domů; někdy ji potkal, ale málokdy.

Jednou dopoledne zanesl nějaká akta do kanceláře doktora Ledvinky z Adlerfelsu v Celetné ulici. Když se vracel, vzpomněl si, že doma zapomněl peníze, že nemá na oběd. Proto, poněvadž nebylo daleko, zaskočil do Sirkové ulice. Kvapně prošel kuchyní nevšimnuv si kvartýrské, kvapně chtěl do své světničky. Ale uvázl ve velkém pokoji. Skoro prostřed, ale více k oknu stála židle, na níž ležela kniha, před židlí na dvou židličích rám na vyšívání. Mistr Prax seděl na svém trůně; nešil, nýbrž čistil svou dýmku, profukuje její dlouhou troubel.

Jak zahlédl Václava, nechal všeho a troubelí ukázal na rám s vyšíváním.

»No jdou, jdou se podívat, to uvidějí, co ani v Praze není. Šnélandšaft.«

Na rámu v rohu nůžky, náprstek, barevná vlna, barevné lesklé hedvábí, na napjaté látce pracné vyšívání, opravdu zimní krajina, chaloupka, plot, keře, stromy, ty s větvemi ze skutečných metliček upevněných, obalené sněhem. Štřecha, plot, keře, cesta, vše plno sněhu z vlny roztokem upravené, křišťálky poseté, jež se svítily a jiskřily jako suchý sníh za mrazu na slunci.

»Kdo to vyšívá?« ptal se užaslý Václav.

»No, hádají, to by neřekli. Takový šnélandšaft. To je krása, co —«

V tom si Václav povšiml knihy na židli ležící. Vzal ji do rukou. Byla v tmavohnědé kůži vázána, s rudým štítkem na hřbetě. Na tom štítku zlatě vytačeno: »Löwenritter«. Titulní list, za nímž byla mědirytina s podpisem, oznamoval: »Die Löwenritter von Krist. Hein. Spiess. Erster Theil.« Kniha obsahovala i druhý díl, také s rytinou; spodobovala rytíře, jenž se v háji z nenadání setkává s dámou

odhalující závoj. »Gott und Maria! das ist Agnes!« četl Václav pod obrázkem.

»To panna Jetty tu vysívá,« hádal určitě dle knihy.

»Vyšívá. Aby paní tetinka nevěděla.«

»Proč?«

»Ten šnélandšaft je pro Frau von Lorenc. Tak, aby hned nevěděla.«

»A panna při tom čte. Kde je?«

»Odskočila domů. Teta se z nenadání vrátila. Byla v trhu a něco si zapomněla.«

»A zase přijde?«

»To přijde.«

Václav položil rychle rytířský román na židli a vešel kvapně do svého pokojíku. Ve stolku peníze nebyly, musil do truhly; nežli je shledal a do váčků oddělil ze své skrovné zásoby, minula chvíle. Pospíchal, nevěda jasně proč, a hlavně k vůli panně Jetty, aby s ní snad nesetkal. Ale setkal se.

Když vkročil do velké světnice, stála u podia, štíhlá, bez čepečku, bez pláště, po domácku, v kvítkovaných šatech, pentlový pás těsně pod nadry, vypravujíc něco o tetičce mistru Praxovi. Václavem překvapena odmlčela se a upřela na něj plaché své modré, velké oči. Chtěl pryč, ven, než mistr Prax zarazil mu kroky, vybízeje ho žertem, škádlivě, tak aby tedy panně Jettynce pověděl, co prve chválil, ten šnélandšaft.

»Ano, líbí se mně,« řekl Václav v tom donucení.

»Ale, prosím jich, aby nic neříkali, kdyby s tetičkou mluvili.«

»Ne, panno, nepovím.«

»A o té knížce také nic,« pokoušel mistr Prax.

»Ano, na tu jsem se také podíval,« vyznal Václav vesele.

»Viděli. Oh Spiess, oh to je čtení, to je tak krásné! Znají ho.«

»Něco málo jsem od něho četl. Tuhle ty ‚Löwenritter‘ ne, ty jsem nečetl.«

»Ale ‚Die Ritter mit dem güldenen Horn‘ —«

»To také ne.«

»Ah,« divila se panna Jetty. »Aber ‚die zwölf schlafenden Jungfrauen‘ — oh Gott — to je krásné.«

»Slyšel jsem o nich.«

»Ty si přečtou. A já zas bych ještě ráda, a to nemůžu dostat: ‚Die Biographien der Wahnsinnigen‘. To kdybych mohla číst!«

»Der Wahnsinnigen?« opakoval Václav překvapen a pojednou si vzpomněl:

»To vědí, že se Spiess také zbláznil.«

Upřela na něj své plaché oči.

»Ah,« povzdechla z překvapení i z účastenství. Chtěla se zeptat, jak se stalo, v tom ozvaly se z kuchyně hodiny. Václav sebou trhl. Omluvil se, že musí jít, že spěchá do kanceláře, a vyšel kvapně ze světnice.

Na pannu Jetty myslel celou cestu.

Viděl ji, měl ji na očích, nejjasněji její zvláštní, záhadný pohled.

U kvartýrských se pak s ní už nesetkal, poněvadž se tam dopoledne nikdy nemohl stavit. Viděl ji zase jako dřív, když šla někdy kolem jeho okna. Dvakráte ji také potkal. Poprvé ji jen pozdravil a pak se mrzel, že se s ní nezastavil. Po druhé tak učinil. Zeptal se jí jak ta krajina, je-li už hotova.

»Ten šnélandšaft? Už brzo bude.«

»A tu knihu Spiessovu už mají?«

»Ah, ty Biographien! Ještě ne, ale mám je slíbeny.«

»Českého nic nečetli, panno?«

»Ne,« dívala se na něj udiveně. »Jsou taky české knihy ke čtení? Romane, myslím —«

»Není jich mnoho, ale jsou.« Nedořekl; chvatně smekl klobouk, hledě směrem na pavlač. Zahlédl paní sousedku u okna. Teprve teď ji spatřil, ačkoliv tam už chvíli stála a je pozorovala.

Pannu Jetty pojal náhlý neklid, jakoby teta na ni mračně zatukala. A paní Lorencová se za sklem jen smála, až zasvítily její bělostné zuby, a pokyvovala vlnivě hlavou. Jetty se rozpačitě omluvila, že tetinka čeká, a již cupy, cup, po schodech na pavlač. Mihla se jí, zmizela kvapně ve dveřích. Ale paní Lorencová ne od okna. Zůstala, až Václav přešel dvorkem a zmizel v tmavém průjezdu.

S Jetty pak se již nesetkal. Za to častěji s paní Lorencovou. Přicházívala teď skoro denně pod večer k Praxovým; pokaždé se ji nemohl vyhnout. A hrubě se jí ani nevyhýbal. Sousedka byla veselá, ráda se smála a žertovala, notujíc mistru Praxovi i když ji škádlil.

První svazek Roykova díla přečetl Václav do týdne, a když si přišel pro druhý a řekl, že se mu opravdu otvírají oči, doktor Srnka, jenž tentokrát neměl na hlavě jakobínské čapky a nebyl v županu, nýbrž v kabátě a chystal se na odchod, usmál se, pokyvuje hlavou a řekl jen:

»To si myslím.«

Více se nerozhovořil, a také se nezastavil, když jej Václav po té návštěvě dvakrát potkal na ulici. Sotva že na jeho pozdravení leda bylo poděkoval. Na Starou rychtu zašel si Václav od onoho večera, kdy Srnku domů doprovodil, jen jednou. Nevynášeloť mu na hospody. A toho večera tam podivného souseda svého nezastal.

Téhož týdne konečně se vypravil na Linhartský plácek do bytu bratří Klicperů a krajana jejich Pacáka. Bylo ve čtvrtek odpoledne, kdy se u Klicperů odbývaly pravidelné kollegiální a »vlastenské« schůzky. Vydal se tam na přímé vyzvání Hýblova a jeho přítele právníka Havelky, s nímž se Václav setkával v kolleji.

V prostém, studentském pokoji, kdež na stěně viselo několik obyčejných rytin a dvojce housle, kdež při zdi stály tři postele a u okna stůl s několika staročeskými a jinými knihami, bylo plno. Skoro samí studenti, v kabátech, ve fracích, v úzkých nohavicích a holinkových botách, hladcí ve tváři jako panenky i s licousy na spáncích; seděli na židlich, u stolu, na truhlách u postelí. Dva, tři kouřili

z dýmek, tak že se v pokoji od modrošedých oblaků dýmu skoro protmívalo.

Václav vstoupiv byl zaražen tím počtem a šumem hlučného hovorů. Čilý Pacák jej chytl hned u dveří, a starší Klicpera, jenž jediný stál a vynikal nad ostatní vysokou, urostlou postavou, vítal jej srdečně a ostatní všichni, většinou známí z kolleje; kromě Havelky Jodl a Neumann, Dlabač. Ostatní dva byli mladší měšťané Koupovský a Nygryn, zbláznění do divadla. Vítali Václava, jakoby nový bojovník přišel do tábora a hlásil se k praporu.

Ti dva mladí měšťané, oba v tmavomodrých fracích, přišli sem pro divadlo, a divadlo toho čtvrtku panovalo a ne deklamace českých básní, čtení ze starých knih a vypisování frází jako jindy; jen o divadle se jednalo tak jako vůbec poslední čas na Staré rychtě u »vlastenského« stolů. Stesk i tužba i naděje byly v těch hovorech. Rozhorlovali se vzpomínkou, jak stavové zrušili česká odpolední představení v neděli a ve svátek, že Němci chvátají houfem do divadla, do svého divadla, ale Čech že se marně zastavuje u nároží a marně se dívá, nehlásí-li cedule také české představení. A nic, nic; Čech se musil přikrčit do kouta, musil na Malou Stranu do chudého divadla a to ještě, že byl Němec, Němec, ředitel Liebich, uznalejší nežli čeští stavové a dával tam české hry. Ale zlé časy, vojna, drahota, zabily to divadlo a s ním české hry. Už dvě léta se neozvalo české slovo s »herčiště«.

Teď by se měla česká Thalie probudit ze smrtelného snu, mělo se zase hrát v Stavovském divadle.

Toho čtvrtku nemohli se v Klicperovském táboře dočkatí rektora Hýbla. Měl přinést zprávu, jak pochodil dnes čtvrtník staroměstský Haklík, Prokop. Mluvili o něm, ten že to popadl za pravý konec, chudí že pomohou a nouze, že šel k městskému hejtmanu, rytíři Mertensovi, ukázat, že dům pro chudé nemá dost kapitálu, proto že se tam nedostává a že také jiná dobročinná založení slábnou pro nedostatek, a tu že by byla pomoc, kdyby se v neděli odpoledne

nebo v noremné dni české hry provozovaly, kdyby se české divadlo obnovilo, to že by se vybralo peněz, jistě, poněvadž bude divadlo plno.

Stím navržením šel staroměstský čtvrtník k městskému hejtmanu. V tu chvíli bylo jistě už rozhodnuto a Hýbl nešel oznámit, co hejtman a jak Haklík pochodil. Pacák už otvíral dvěře, vyhlížel na síň, i ke schodům vyšel. Ve shromáždění pod oblaky dýmu po každé na chvílku stichlo v dychtivém, napjatém očekávání. Než ihned se zase rozšumělo, když se Pacák vrátil sám, hned zase byli všichni na divadle a fantasovali, malovali, jakoby už všechno bylo jisto a povoleno, co by se hrálo, jaká hra, že by v ní nesmělo být ani mnoho osob a zvláště ne mnoho ženských rolí, o ty že by byla potíž.

Nygryn navrhoval, aby se vzal nějaký starší kus, který se už hrál v Boudě nebo u Hybernů. Klicpera se ihned vzepřel a s ním Havelka, že ne, že musí to být něco nového, starší hry že jsou všechny povědomé, že by se z nich těžko vybíralo.

Václav nemluvil, jen poslouchal a čím dále tím vzrušeněji. Oheň, s jakým všichni svá mínění vykládali, jej zažehl; cítil, že neběží jenom o toto představení, ale o nový kus půdy, na které se chtěli zachytit, o kus práva mateřského jazyka, jenž se měl zase veřejně ozvat a vážnosti sobě získat.

»Kamarádi,« rozkřikl se starší Klicpera, mávnuv pravici; velká jeho postava jakoby se ještě do výše protáhla. »Kamarádi, uvažte, že my Čechové tím jediným národem v Evropě se musíme uznati, tím jediným, který nemá svého divadla. Nad povrhováním našeho mateřského jazyka těžce —« Nedomluvil.

Na síni, přede dveřmi zaječela fanfára, známá intráda, jaká se troubila v kostelích o slavné mši nebo hodnostům o školních visitacích. Zaječela, však ne na trouby troubená, nýbrž jenom ústy.

Kde kdo v studentském bytu vyskočil, vylítl; mladý Nygryn s Jodlem právníkem, jakoby si řekli, zahoukli, jakoby z hmoždíře vystřelilo. Klicpera byl skokem u dveří, prudce je otevřel, div že

jich nevytrhl; do studentského tábora vstupoval jako herolt třebovský Kacafírek, Hýbl, v šedivém plášti, začínaje na novo jásavou intrádu. Tváře nafoukl, bradu k prsům přitiskl, než v tom položil mu Pacák dlaň na ústa. »Co neseš, Honzíčku? Co je?«

Hýbl všecken zardělý přestal troubit, mávl pravicí, v níž držel klobouk, a vzkřikl:

»Vivat!«

V tom »vivat«, v hlase, jak je vykřikl, i v jeho modrých očích zájásala upřímná radost.

Všechno se kolem něho shluklo, otázky se sypaly, co čtvrtní, co Haklík a co městský hejtman; až starší Klicpera rozmítl rukama od sebe jako kapelník a zkřikl:

»Silentium!«

Pak teprve stichli a Hýbl mohl začítí své poselství. Nenapínal; vyrazil, ihned, že dobře, Haklík že u městského hejtmána pochodil, tuze dobře pořídil, s tou chudinou že opravdu nejvíce pomohlo, pan rytíř*) že hned dal své svolení a chválil to, že ano, tak že se sejdou peníze na chudé, a také že poradil, jak se má podat žádost k zemskému řízení, tam že to půjde, nejvyšší purkrabí že tomu přeje a on, městský hejtman, že se přičiní, aby to u gubernia brzo vyřídili, co nejdříve.

»Co Liebich?« ptal se Pacák vzrušeně.

»Taky nebude proti nám. Když je to tak, když nejvyšší purkrabí povolí a městský hejtman a když je to na chudé, půjčí nám Liebich divadlo na ten den. Štěpánek s ním už jednal, povídal mně to; a ještě víc udělá Liebich, přenechá nejen herčíště, ale zapůjčí také všechno potřebné šatstvo, o tom s ním také Štěpánek jednal.

»Vivat!«

»A kus!« vzpomněl Koupovský. »Jaký kus?«

*) Městský hejtman rytíř Mertens.

»Štěpánek už něco chystá,« oznamoval opět Hýbl, »něco jistě má.«

»A muziku,« vzpomněl Havelka.

»Tu si opatříme sami,« zvolal Václav. »Tu obstaráme, jen když bude kus.«

Hlučný souhlas v celém táboře a souhlas na novo, když Havelka do šumu vykřikl, on že bude suflérem, že už napovídal.

»To napovídal, a pořád ve škamnách,« přisvědčil Hýbl vesele, hned však vážněji dodal, aby to kamarádi přijali, že tadyhle Pepík doma, v Městci, kolikrát už suflíroval, pokaždé, když tam teď hráli.

»A co Bruder Lüderlich!« vzpomněl starší Klicpera na přítele Svobodu z Navarova, právníka, toho času však vychovatele v šlechtickém domě.

»Předevčírem jsem ho potkal,« povídal Hýbl, »ani jsem ho hned nepoznal. Učesaný, vymydlený, boty v pořádku, zánovní kabát —«

Dali se do smíchu, když slyšeli o »bratru Lüderlichovi« jako o švihákovi.

»Ale stejská si,« pokračoval Hýbl, »že v tom šlechtickém domě je tuze velký a tuze přísný pořádek, on že je Svoboda, ale že nemá svobodu a bez svobody že nemůže živu být a nebude.«

»A tak jim uteče.«

»Flamendr!« vyhrkl dobromyslně Klicpera medik, »to se teď nemůže po nocích toulat. To je ta nesvoboda, to věřím, že se mu stejská. Zdali pak něco dělá?«

»Čte teď jen Šillera a jen Šillera, zrovna po něm blázní; div že mně na ulici nezačal z něho deklamovat.«

»Já k němu dnes dojdu, aby zvěděl novinu,« nabídl se Havelka. Nemusil však jít, za chvíli Svoboda stanul z nenadání ve dveřích. Byl velký, urostlý, v úzkých nohavicích a v botách s modními holinkami. Měl límcový hřebíčkový kabát na sobě a v ruce hůl. Z pod kastoru dost vysokého splývaly mu kadeřavé vlasy. Byl bez vousů,

hladce oholený, jako herec; mírně zahnutý nos, bystré, výrazné oči jevily rozhodnost a oheň.

Zavřel za sebou dvěře, ale nesmeknuv, nepostoupiv, rozkročil se jakoby na jevišti a s pathosem spustil:

»Menschen — Menschen! Falsche, heuchlerische Krokodilbrut! Ihre Augen sind Wasser! Ihre Herzen sind Erz! Küsse auf den Lippen! Schwerter im Busen! Löwen und Leoparden füttern ihre Jungen, Raben tischen ihren Kleinen auf dem Aas —« Čím dále tím ohnivěji a prudčeji chrlil zvucným, krásným hlasem citát ze Schillerových »Loupežníků«, až jej Klicpera medik chytil za ruku a táhl jej do prostřed, zatím co ostatní tleskali; Klicpera křičel do jeho deklamace, ať přestane, ať slyší novinu, že si bude moci zahrát, že české divadlo bude povoleno, jistě.

»Vivat!« vykřikl Svoboda, »budeme hrát a skládat kusy, skládat a překládat. Ale nejdřív, kamarádi, povídám nejdřív, Schillerovy Räuber, Rozbojníky. Už jsem začal je překládat!«

»Ale nedodělaš to, bratře Lüderlichu, proto že jsi přetrhdílo, nedodělaš!« smál se Klicpera.

»Co? Já? Já že nedodělám? Snad ty u vašeho Peneu, u Cidliny,« bodal ironicky, »v chlumeckém Tempe, tam —« a zas už spustil, cituje ze Schillerových Loupežníků, ukazuje na Klicperu:

»Fort mit ihm, sag ich. Es sind noch mehr unter euch,« blýskající oči jeho otáčely se po všech, »die meinem Grimm reif sind.« A najednou se obořil na Hýbla: »Ich kenne dich, Spiegelberg!« Nedbaje jeho smíchu a všech, hrozil ohnivě, ač ne bez humoru:

»Aber ich will nächstens unter euch treten und fürchterlich Musterung halten —«

Tleskali mu, smáli se, i Svoboda se smál; než obličeje se mu protáhl, když uslyšel od Hýbla, že Štěpánek od stavovského divadla překládá nějakou hru pro to české představení, že ten překlad zítra nebo pozejtří ukáže Hýblovi, aby se podíval.

»Abys mu ho spravil,« švihl Svoboda přímo, nic se neohlížeje, »a co asi vybral, to bude nějaká hanswurstiáda; Hans Klachla, ne? Takovou plácanici ať si nechá. My musíme vystoupit s něčím vznešeným.«

Hýbl chlácholil, že je to snad vážná věc, něco z Holbeina.

»Uvidíme! A teď to pojďte oslavit a zapít!« vybízel Svoboda a zacítoval po Moorovi: »Meine Zunge trocken wie Scherbe. Mám do sedmi večer čas.«

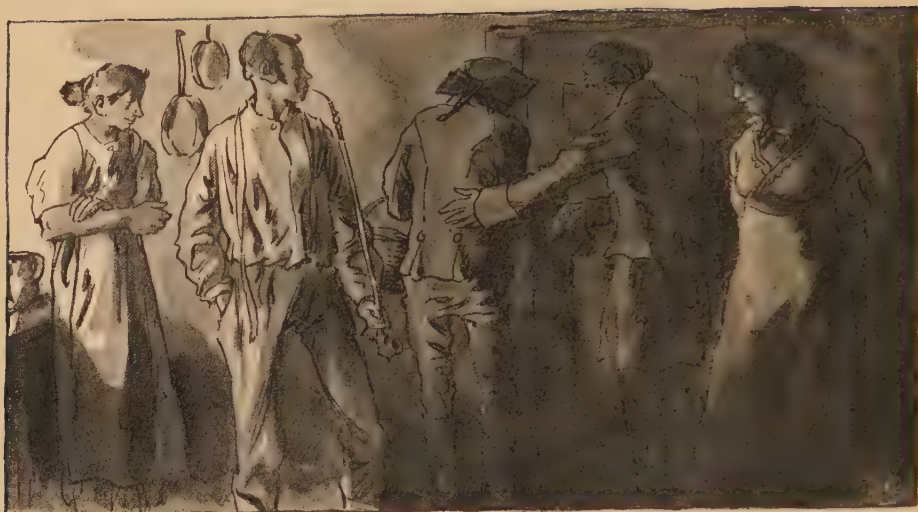
»A po sedmé nepůjdeš,« pokoušel Klicpera medik.

»Po sedmé sklenici půjdu od ‚zelené žaby‘, a pak se stavíme u Šturmů! Vzhůru! Zapít a oslavit! Naše Thalia se probouzí. Budeme hrát! Budeme hrát a skládat! Kameraden! Frisch auf, Kameraden! Was in der Welt wiegt diesen Rausch des Entzückens auf? Kommt, Kameraden!« Švihnuv holi nad hlavu hnál se ke dveřím,

jako když herec vydeklamovav hlučnou tirádu, má efektní odchod do kulis.

Všichni se hrnuli za ním. Hlučně vyrazili z bytu chlumeckých studentů na Linhartský plácek, stichlý v časném, zimním soumraku. Václav se netrhl, zůstal s nimi, zapomenuv na svůj obyčejný, denní rozpočet. Byl jako všichni nadšen a také jej táhlo, aby byl se Svobodou, s nimž se tu poprvé setkal a jenž se mu na ráz velmi zalíbil.

XIII. ŠTĚDROVEČERNÍ EPISODA.

Čím více se blížil štědrý den, tím ohnivěji blouznil mistr Prax o kapru na černo i smaženém, o rybí polévce a celerovém salátu a nadhazoval, zůstane-li pan Věk na štědrý večer doma, nebo je-li snad už někam pozván. Václav, jenž se lekal, že by mistr sám jej snad poctil pozváním, a že by je asi musil dobře zaplatit jako tenkrát ty brambory na loupáčku, zalhal, že má již smluveno s několika krajany, že budou společně večeret; chtěl býti sám, když nemohl domů mezi své.

I na štědrý den musil do Poštovské ulice, do kanceláře. Ten den ubíral se tam zvláště nerad, a dosud nikdy tak netoužil po nějaké hodině, aby mu ji doktor Held z nenadáni oznámil, nebo aby sám nějakou našel. Sháněl se po kondici po celý čas, co chodil do kanceláře. Chtěl se z něho dostat, neboť na písářské židli bylo mu čím dále tím nevolněji.

Ještě žádného dopoledne neohlédl se tak často po hodinách na

stěně jako toho štědrého dne; nikdy se nemohl dočkati, až malá ručička dojde na XII. Tentokráte se mu skoro ani nehýbala. Vše mu bylo protivno. Starý Kubecius ještě nikdy tak často a tak zuřivě nešňupal a nesmrkal, zdálo se Václavovi, jako toho dopoledne; také nevyspalý pan Vogel ještě nikdy tak strašlivě nezíval a principál nikdy tak často nevystřčil z kabinetu hlavu, tu protivnou hlavu velkého nosu a vlasů šourem přes lysinu hnaných, kteráž vodovýma, modrýma očima vždycky tak zpytavě vyhlídla. Václava si nad to dvakrát zavolal, aby mu sladce vytkl, že včera málo opsal a ještě ne dost pěkně will ich sagen a podruhé, aby mu dal novou práci, s tou že musí být dopoledne hotov, aby si dal záležet, to že mladý člověk musí, will ich sagen, zvláště v tento zlý čas.

Doktor Liskovec nešel dnes nikam a starý Kubecius zmizel v registratuře jen na okamžik, tak že Václav nemohl hlavu nad arch pochýlenou takřka ani pozvednouti. A tak chvilky milého zapomenutí, kteréž mu dával pohled z okna, na ruch Karlova mostu, na řeku, za ni, na hrad a Petřín se Strahovem, byly jen kratičké. Dnes to vše bylo v bělosti padlého sněhu zvláště vábivé, překrásné, i ráno v studené záři zimního slunce i pak v příjemném stlumení světla za tiché chumelice.

Naposledy vyhlédl, když bila dvanáctá, když vstával se židle. V tom vstoupil doktor Liskovec ze svého kabinetu.

»So, so, meine Herren,« mnul si ruce a mluvil velmi sladce, »tak tedy zítra nic, frei, a na sv. Štěpána jen dopoledne, so, so und sie auch, Herr Wěk, und will ich sagen: wünsche glückliche Weihnachten, šťastné a veselé svátky, so, so, will ich sagen —«

Rozmrzelý, až vzteklý, že i na sv. Štěpána musí do kanceláře, vyrazil Václav na ulici.

Domů přišel rozmrzen; vrazil zrovna do výkladu, kterýž měl mistr Prax v kuchyni nad malým škopkem s vodou a s rybou, rybíčkou, s kaprem, kapříkem. Vykládal, to že tenhle kapr vlastně není kapr, nýbrž mřenka mrňavá, ale v Dunaji že plavou kapři, to

že jsou, to že viděl ve Vidni, tenkrát ještě nežli šil »na komysu«, to že byly porce z takového zvířete, ale tady porce z tohohle, bože, sám že to spořádá na posezení. Paní mistrová popadajíc dech se bránila, což o to, z Moldavy že jsou také chlapíci, ale když, co pak, když je taková drahota.

Rybí ten dialog proměnil se v konferenci, když hned potom, jak Václav přišel, zjevila se také paní sousedka v bělostném čepečku, v bělostné zástěře, ve vkusných šatech po domácku, krátkých, vzdušných rukávů, tak že se určitě jevila její urostlá, kyprá postava i bílá okrouhlá paže. Měla záminku, že se musí optat, jak paní sousedka koupila.

Mistr Prax začal na novo o rybách »mladé paní tetě«, jak někdy paní Lorencové žertem i galantně říkal. Také ona o svém kapru vyložila, jaký je, jak pochodila v trhu, co se povídalo, co slyšela. Za hovoru obracela se nejvíce na Václava, mile, pěkně, se usmívajíc, jak uměla a jak jí slušelo, zvláště když vypravovala, co se teď ujímá, co si začínají takový zvláštní prauch, ředitel divadla, pan Liebich, že toho je původu aigentlich jeho paní, ta že je někde až od Rejna a tam že mají ten zvyk, že dají na stůl na štědrý večer stromeček plný svíček, zlacených ořechů a jablek, ty svíčky že se rozsvítí a pod stromečkem že jsou přichystané všelijaké presenty, to že u Liebichů je vždycky moc hosti na štědrý večer, kolem toho stromečku že se všechno shlukne a paní Liebichová že rozdává, co Kristkindle přineslo. Teď že to už také leckdes jinde, hlavně u vrchnosti dělají, v panských domech.

Mistr Prax se stromečku ihned chytil, tak aby paní sousedka jej vystrojila, ale on že by se díval pod stromeček, co Kristkindle mu naložilo, více nežli na svíčky a zlacené ořechy, ty že by nechal tuhle Anince.

Vstoupil jakýsi starý muž v třírohém klobouce, s mašlí v týle a s cvočkem v uchu. Přišel s košíkem na ruce, jakoby něco nesl. Ptal se po panu Věkovi. Václav překvapen, zavedl jej ihned do svého po-

kojiku. Staroch nevytáhl z koše nic, ale z náprsní kapsy psaní, a vyřizoval, že jemnostpán doktor, pan doktor Held pozdravuje a tuhle posílá — Nežli se Věk vzpamatoval, byl staroch, jemůž od chladu oči slzely, ten tam.

Doktor Held zval Václava zítra, na boží hod, k sobě na oběd. Při tom připsáno, aby příležitou bankoceduli přijal na přilepšenou na štědrý večer. Toho se Václav nenadál. Počátkem tohoto měsíce prosince už obdržel od Helda podporu, druhou. Že by si také dnes vzpomněl — Tato laskavost a pozornost těšila sama sebou; ale hned také na otce vzpomněl, jak bude rád čísti o tom, jak doktor Held přátelsky na něj pamatuje.

Mistr Prax nechtěl věřit, že v tom koši nic nebylo; nadáť se na jisto, že ten staromodní staroch přinesl nějakou láhev vína. Václav ohradil se pozváním, o bankoceduli však se nezmínil. Když odešel, vzpomněla si paní Lorencová s náhlým leknutím, co má ještě práce a hned zmizela.

Za chvíli nastal soumrak. V něm bylo stěží viděti sních, jenž začal opět poletovat; jen v pruzích zardělé záře nárožních, olejových svítilen hemžily se a rojily sněhové pápěrky jasně bíle. Václav potloukal se ulicemi kolem krámkův osvětlených lucernami, kolem stavovského divadla, jež temné, bez světélka ztrácelo se v černé výši, chodil ovocným trhem, jeho ruchem a šumem, kde vanula vůně z hromad zlatých i rudých jablek, kde chrastěly ořechy a oříšky, kde nasýpaly zplechových i dřevěných měř křížaly a suché slívy. Obhlížel vše, zastavil se u skleněných dveří kupeckého krámu, za jejichž sklem pestřily se archy tištěného, rukou kolorovaného betlemu.

V tom ruchu a proudění, v chvatu a šumu, ve směsi hlasů, všude veselí. Václava však pojala tesklivá rozcitlivělost. Nebránil se jí, poddával se jí s bolestivou rozkoší sebelitování. Měl se za opuštěného, vzpomínal na domov, na tety v Litomyšli, Tonička Zemanova kmitla se mu myslí; i dobranskou faru v kopcích, zavátou si připomenul, u ní staré, košaté lípy sněhem ošlehované, hučící do

temné vánoční noci, faráře Zieglera sedícího za té hudby u Fenelona nebo u svého zamilovaného Horáce.

A co asi Patrčka, o němž už dlouho nedošla žádná zpráva —

V takové náladě zasedl v klenuté světnici nevelké hospůdky »u bílého zajíce« v Jezuitské ulici, kamž chodíval na oběd, neměl-li oběd u Křížovníků. Bylo tam prázdno. Jen u jednoho stolu dva muži, už starší, z nichž jeden dle všeho byl hudebník, nebo hudební nadšenec, poněvadž sousedovi neunavně důtklivě, s ohněm vykládal o hudbě, o Tomáškově Serafině, před týdnem provozované, jak Václav srozuměl. Sám tu operu znal jen dle jména, z ceduli nárožních, neboť do divadla nemohl; kasa nedala. Teď o Serafině slyšel, že měla pochvalu, zpěváci také, také Tomášek že byl na konec vyvolán, ale on, jenž to vypravoval, že neví, že v tom jsou krásná místa, ale jeho že to celkem nezapálilo, to že pozejtří potom v Lázních o koncertě, když ten mladý komponista a virtuos Weber dával své skladby, to že bylo, bože, ouvertura »der Beherrscher der Geister«, a pak »der erste Ton«, to že bylo brillantní v efektu, plno harmonie, to že —

Přinesli jim polévku, pak Váciavovi. Když dojídal, zjevil se z nenadání »baron« Štroh. Protáhl se dveřmi a hned do kouta ke stolu jako starý známý. Byl bez pláště, jen v pernikovém fraku, bílý šátek na krku, všechnen zsinálý zimou. Mnul si ruce přikrčen, ale vzpřimil se, když u jeho stolu stanula hospodská, vítajíc jej s úsměvem jako starého známého, a poručil panský, chladně, po německu polévku.

Václav nechal hudebníkův a pozoroval »barona«, jež na podzim viděl obědovat za boudou na uhelném trhu. Jako tenkrátě hltavě polýkal jahelník z hrsti, tak teď polévku. Byl jistě velmi hladov a tak prokřehlý!

V tom se pootevřely dvěře a jimi nahlédla velká, netvárná hlava bezvousá, hustých vlasů, nemladá, nehezka, nápadná hustým, štětinatým obočím.

Nežli si Václav uvědomil, kdo to, vstoupil ten hlaváč, v krátkém, usmoleném kožíšku, nohavice do nízkých holínek, čepici pod paždí. V zarudlé od chladu pravici držel nějakou škatulku. Koktavý Tomášek!

Václav maně se ohlédl po baronu Štrohovi; ten ve svém koutku skloněn nad talířem, nepostřehl, že vstoupil nejprotivnější mu člověk, kterého měl za svého ouhlavního nepřítele, poněvadž se, jak »baron« byl přesvědčen, posmíval jeho koktání.

Tomášek přistoupil k oběma hudebníkům a podstrčil jim mlčky škatulku, aby si vybrali, koupili. Znali jej; jeden z nich se na jeho zboží ani nepodíval a mluvil dále ke svému společníku; ten také nic nekoupil, vytáhl však z kapsy krejcar a dal jej Tomáškově almužnou. Hned po té Václav uviděl škatulku a její obsah: svazečky parátek na zuby čistě nařezaných a uhlazených.

»C—cc—án—c—« nabízel Tomášek své zboží, s nímž chodil v zimě po hospodách.

Václav, jenž měl almužnu již uchystanou, zarazil jí Tomáškův těžký zápas jazyka. Ale ten zápas začal znova, jak Tomášek shlédnuv »barona«, náhle se přikrčil. Václav postřehl, jak hlaváci v kožíšku zamžikaly oči, jak se ušklíbl; a hned také vyrazil:

»C—cc—cán—š—šš—što—ch—chcher—«

Hned první drmolivé, křečovitě vyražené hlásky uštkly. Baron, lžící v ruce, pozvedl prudce hlavu. Zrudl, v očích mu zsršelo, vyskočil a mávnuv lžící ke dveřím, vyrážel také tak těžce, do koktání Tomáškova:

»H—hhi—naaus!«

Tomášek, nechav těch »cánštochrů«, uražen, dopálen, začal se sápati:

»T—tty— bba—ro — ne v—v—vš—«

Přiběhla hospodská z kuchyně a chtěla oba rozježené ubožáky konejšit. Baron Štroh vyrazil panský, po německu, že zaplatí. Hospodská jej znala i jeho finance; a byl štědrý večer.

»Nechaj bejt, pane barone, až podruhé.«

Tomášek se začal smát, pan baron žę zaplatí, ale čím.

»G—gge—mmei—ner—« zasípal Stroh, ale nedořekl. Všechno od sebe, na smrt uražen, popadl španihelku, pravici vrazil na své žluté vlasy opelichaný kastor a hnal se ven prudkým krokem, s hlavou hrdě vztyčenou.

Hospodská domlouvala Tomáškovi, co vyvedl, že zkazil baronovi večeři a celý štědrý večer. Ubožák se koktavě bránil, proč dělá barona, a proč se zlobí, však že opravdu koktá, co by se zlobil, on, Tomášek, že také koktá a nezlobí se a nedělá barona. Nedělal, vděčně přijal talíř polévky, který mu hospodská darem přinesla, zasednuv na místo baronovo. Když pojedl, ihned se vytratil nabízet a prodávat dále své »cánštochry«.

Oba hudebníci vydrželi ještě drahnou chvíli; když odešli, zůstal Václav úplně sám. Vzpomněl, kdyby tak doktor Srnka z nenadání vstoupil. Hostem jistě není. Snad zase do Staré rychty zapadl. Dnes tam nebude mít koho štípat, »vlastenský« stůl je opuštěn. Hýbl s Havelkou jsou u Krameríů na večeři, Klicperové s Pacákem odjeli domů na svátky. O ostatních nevěděl. Svoboda je na nesvobodě, u večeře v panské rodině, jako vychovatel, a jistě by raději vyrazil ven do volnosti.

Samota tížila i znavovala. Ačkoliv nebylo pozdě, Václav zaplatil a opustil »bílého zajíce«. Domů však se mu nechtělo. Vzpomněl, že by se mohl podívat do Starých alejí, jak tam je v této chvíli. Ale hned na Betlemském plácku se zastavil. Kde tu asi byla Betlemská kaple, se mu přimihlo, kde tady asi bydlil mistr Hus. Zabýval se jím poslední dobou v Roykové knize. Pod tmavým nebem, v tiché chumelenici, do níž rudě zářila kol okna malého náměstí, stál a vyhledával si místo, kde asi stála Betlemská kaple, kde se tu vznášela klenba, pod kterouž se hrnuli a pod níž se tlačili zástupové Pražanů všech vrstev, aby uslyšeli neohroženého řečníka, aby vzhlíželi na kazatelnu, se které sršelo jeho ohnivou, zažehující řečí.

Zamyšlen bral se dál, až minul, nevěda, Perštýn a stanul proti Spálené ulici. Vzpomněl na doktora Helda. U »zlaté hvězdy« první patro přejasně osvětleno. To je u baronky. Slyšelt Václav, když v tom domě hledal doktora Helda, že ten velký byt má nějaká baronka. Tolik světla tam — A doktor Held, je-li doma, má-li dnes hosty, nebo je-li sám někde pozván a jak on, Václav, zítra, až bude u něho na oběd.

To již opět šel. V kupeckých krámech ještě svítily; po ulici, zbělené padajícím čistým sněhem, placho. Jen tu a tam někoho potkal; a každý spíchal. —

Held neměl toho večera žádných hostí, sám byl pozván. O tom pozvání dověděl se dříve nežli došlo. Dopoledne před štědrým dnem potkal v Nových alejích strýce paní Hanoldové, bratrance nebožky baronky Skronské, jenž věk svůj strávil v státní službě a nyní žil, starý mládenec, na odpočinku. Byl sedmdesátník, všecken bílý, drobné postavy, zardělý, svěží, čilých pohybů, usmívavě vřelý. Heldovi, s nímž se znal ze společnosti a jenž byl také jeho lékařem, přál velmi. Kdykoliv jej potkal, vždycky jej zastavil.

Tentokrát starý, elegantní pán, jenž elegantně šňupal, v kastoru a tmavohnědém redingotu s dvěma límci, už zdaleka k němu spěchal, jakmile jej shlédl.

»Doktorě, nehněváte se na mne?«

Held se divil, nerozuměl.

»Ah, vy ještě nic nevíte, pozvání ještě nedošlo, ale dojde, nebo už leží u vás na stole, jistě. Tak tedy přijdete zítra na štědrý večer.«

Held se v duchu lekl, že má jít k němu, starému mláďenci, ale hned bylo po leknutí a bezděky sebou trhl milým překvapením, když rada Feninger dodal:

»Hanoldová sice mínila, že nepřijdete, že jste jistě už pozván, vymlouvala mi to, ale já, to víte, být s vámi pod jednou střechou a nebýt s vámi.«

»Ah, pane rado, vy budete u paní baronky Hanoldové.«

»A vy také, doufám. Navrhl jsem to, žádal o to. Sic Hanoldová řekla, jak by vás mohla pozvat, že večer u ní bude prostý, bez velké společnosti, tak en famille, ale já: právě proto, tak se zrovna hodí, doktor nemiluje tuze velkých společností.«

»Zvláště o štědrém večeru.«

»Ano, ano; tak tedy přijdete, jistě.«

»Dojde-li pozvání.«

»Jak by nedošlo! Jistě již čeká. Ah, to se těším,« starý rada začal tisknout Heldovi ruce, »budeme pěkně sami; paní de Lozier tam bude, a nikdo víc. Těším se, tak tedy na shledanou.«

To setkání Helda vzrušilo. Paní Hanoldová nechtěla ho pozvat, bránila se. Rozuměl proč, rozumí její obavě a cudné úzkostlivosti; tím více byl rád, že ten večer bude u ní, tím více se na ni těšil a vroucněji, s větší něžností na ni myslel.

Toho dopoledne přišel dříve nežli jindy do svého bytu. To pozvání jej pudilo. Leželo na stole, jak rada Feninger řekl. Znělo prostě, ale srdečně, »aby přišel uvidět radost malé Jeanetty a její překvapení«. Nazejtří celý den pospíchal, aby v čas byl hotov se svými návštěvami u nemocných. Ještě pozdě odpoledne došel do Dlouhé třídy k professoru Majobrovi, jemuž se poslední dobou hrubě přitížilo. Navštívil jej toho dne po druhé, aby snad nemusil k němu na večer. Vraceje se, rozčiloval se pomyšlením, že »u zlaté hvězdy« dole čeká nějaký posel, aby šel k nemocnému, že je nutno rychlé pomoci. Než nikdo tam nestál a nikdo již do večera nepřišel.

Od včerejška kolikrát uvažoval o tom pozvání, že se paní Hanoldová chtěla uvarovat a on že rychle zapomíná na to, co si předsevzal, temně tuše nebezpečství. Ale jak den hasl, všechny úvahy ty tam; jen tichá radost zůstala, těšil se.

Bylo tak, jak rada Feninger řekl. Společnost malá. Sám starý rada, elegantní, ale staromodní, v punčochách a ve střevicích, se zlácenou tabatěrkou, pán staré, galantní školy, dobře se hodící po bok paní de Lozier. Byla Francouzka, emigrantka více nežli šedesáti let, še-

divá, v účesu a v šatech ne nejmodnějších, drobná a suchá jako její společník. Před osmnácti lety, když byl v její vlasti rok největší hrůzy, zanesl ji a jejího muže proud vystěhovalecký do Prahy, kdež ještě téhož roku ovdověla. Paní de Lozier zůstala sama; děti neměla, ani příbuzných kromě jediného bratra, jenž sloužil ve vojsku prince z Condé.

Nevelká suma peněz, kterou si do Prahy přivezli, záhy se rozešla. Madame de Lozier živila se pak vyučováním frančiny a kreslení. Paní z Hanoldů bývala také její žačkou. Hodiny, kdy madame u nich, v tetině domě v Ječné ulici, učila, zůstaly jí v milé paměti a ještě raději si vzpomněla na chvíle, kdy ji sama časem navštívila v jejím nevelkém bytu v Celetné ulici, kdy madame jí vypravovala o Francii, o svém mládí, o svém muži a bratru, o Paříži, o hrozných převratech ve vlasti.

Často se rozhorlovala nad ukrutností revoluce, a zase tesknila, vzdychajíc, že to Bůh nenechá, utěšovala se, že přijde den odplaty a trůn bude zase navrácen starému, zákonitému rodu královskému, že bude usmířena nevinně prolitá krev krále Ludvíka XVI. a jeho rodiny. Jeho poslední vůli přečetla, tenkrát zvláště dojata, slzíc, neteři baronky Skronské, tenkrát slečně Lory, z dodatku maličké knížky s ořelou zlatou ořízkou, zavázané do brunatného korduánu, vytištěné roku hrůzy 1793. Byly to modlitební knížky emigrantů, »des fidèles François émigrés«, z nichž se paní de Lozier denně modlivala, zvláště modlitbu na konci připojenou, »relativ à la mort de Marie-Antoinette d'Autriche, Reine de France et de Navarre«.

Když paní z Hanoldu, ujevši z Votavan, usadila se v Praze, záhy navštívila svou bývalou učitelku; pak se vzájemné návštěvy opakovaly. Na dnešní večer byla paní de Lozier pozvána do několika rodin; bez rozmyšlení rozhodla se pro paní Hanoldovou, kterouž si zvláště zamilovala. I to, že rada Feninger bude toho večera u své neteře, rozhodovalo o rozhodnutí paní de Lozier. On jediný, jak tvrdila, znal způsoby a zachovával bývalou dvornost i jemnou pozornost

k dámám, kteréž ctnosti mladé pokolení, jak trpce tvrdila, nápadně zanedbávalo.

S ním mohla volně pohovořit o starých časech, o svém muži a bratru, on pokaždé ji pozorně vyslechl, jakoby poprvé slyšel, kterak ji přijal princ z Condé tady v Praze, když se tady r. 1799 se svým plukem zastavil. Starému, bělovlasému radovi si mohla postesknout, jaké neštěstí stihá Francii, s ním se mohla rozhorlovat na Bonaparta, jehož byl jako ona úhlavním nepřítelem, i teď poslední rok, co ten násilník, jak Napoleona jmenovali, dosáhl nejvyššího štěstí sňatkem s císařskou princeznou, kdy se tím spřátelil s Vídní, kdy proto noviny hned jinak o něm psaly a kdy nikdo si netroufal ve veřejnosti o něm tak ostře promluvit, jako do nedávna činili bez ostychu a obavy.

Když doktor Held vstoupil do salonu, kmitl se paní Hanoldové, sedící s paní de Lozier a se strýcem, plachý ruměncem tváří. Held jej stihl, i její pohled, jenž zkoumavě na něm okamžik utkvěl. Oba staří, oba drobní, jako bílý a sivý holoubek čile hovořili. Ano, bílý se již čepejřil a zase hovorem o Napoleonovi. V tom svém rozhorlení vzal častěji nežli jindy, ale vždy elegantně, šňupeček, »une prise de contenance«, jak říkával paní de Lozier, jež dle módy za jejích mladých let snesla šňupání, ano potají a doma občas osvěžila šňupečkem svůj pěkný, zahnutý nos.

Held byl překvapen hostitelkou samou. Dosud chodila ve smutku. Dnes poprvé jej uvítala ve světlých šatech krátké taille, mírně dekolletovaná, v půvabném účesu s několika lehkými kadeřemi, jenž její hlavě krásně slušel, tak jako modní šaty její urostlé postavě. A svěží byla, s libým ruměncem ve tváři. Uvítala jej jakoby rozjasněná tajemnou radostí, v tichém veselí; v očích, ve zvuku řeči, v čilejším; pohybu, na všem bylo znát, že se těší, těší — Tak ji ještě neviděl byla půvabnější nežli kdy jindy.

Held se dostal ihned do politického hovoru; rada Feninger s paní de Lozier už zas uvažovali, jaké je to neštěstí, ten sňatek, na to že

neměl císař pán dopustit, ne. Paní de Lozier starostně, ale s jistotou věštila, ať si vzpomenou: Marie Antoinette, a teď Marie Louisa; nedej bože, aby se tragedie opakovala, ten násilník, jemuž císař francouzský říkájí, ach — ten že se všeho odváží, když by —

Rada Feninger rozčileně přísvědčoval. V tom pohnutí nabídl Heldovi svou tabatěrku, a i v tom pohnutí neopomenul ji doporučit, jak činíval vždycky po německu, i když byl ve francouzském hovoru jako teď.

»Sehr gesund! Eine Prise Tabak wirkt belebend wie ein Götterfunken.«

Doktor ptal se po malé Jeanettě.

»Čeká na nás se slečnou vychovatelkou v jídelně.« Paní Hanoldová zaprosila k tabuli.

Holoubkové se zdvihli; bělovlasý rada podal madame galantně rámě. Vedle v jídelně je uvítala roztomilou poklonou malá Jeanetta, rozkošně oděná v bílých šatečkách s růžovou šerpou. Dnes mimořádně zůstala u stolu. Nikdo nebyl cizím, paní de Lozier i doktor Held cítili v tu chvíli, jakoby byli z rodiny. A tak hned na počátku vanula hřejivá nálada rodinné srdečnosti.

Všichni se zabývali malou Jeanettou, jež těšíc se, dotazovala se v prostomilé, dětské upřímnosti na Ježíška, kdy už přijde, že jí to mamán i slečna řekly. Mluvili o štědrovečerních slavnostech jinde, u rady Slivky, u hraběnky Bubnové. Rada Feninger vzpomněl na to, co slyšel, o čem se tolik mluví, že u ředitele Liebicha je dnes velká společnost, větší než jindy, paní že strojí letos větší vánoční strom, vědí-li, slyšeli-li o tom stromečku. Paní Hanoldová pohlédla na vychovatelku; ta se usmála a sklopila oči —

Paní de Lozier záhy si připomenula svého bratra, ach, kde ten asi slaví štědrý večer, že teď o něm neví, v Petrohradě že asi už není, poněvadž ji před čtvrt letem psal, že se něco chystá, že jeho pluk potáhne z Petrohradu k hranicím. Zůstal bratr paní de Lozier v rus-

kých službách i když princ z Condé rozpustiv svůj sbor odjel do Anglie.

»Jak časy letí,« povzdechla madame, »už tomu dvanáct roků, co jsem bratra neviděla. Dvanácte let! Naposledy r. 1799, když Jeho král. Výsost princ z Condé dorazil do Prahy, když táhl se svým sborem z Mitavy za ruským vojskem proti mým tyranským krajanům.«

Rada Feninger zase pozorně naslouchal, pozorně, s účastenstvím, jakoby poprvé slyšel historii o tom, kterak se paní de Lozier setkala v Praze s bratrem, jak za těch několik dní, co její krajané, les Condéens, v Praze odpočívali, dvakráte uviděla J. král. V. prince z Condé, poprvé v kostele sv. Josefa na Malé Straně, o slavnosti sv. Ludvíka, to že v ten čas připadl právě svátek sv. Ludvíka, pětadvacátého srpna, o té slavnosti že byl u sv. Josefa skoro celý princův sbor, všichni důstojníci, většinou rytíři sv. Ludvíka, všichni v parádě, s odznaky, a podruhé že viděla prince, když ji přijal, když ji k němu uvedl její bratr, v Jezuitské ulici v Červeném domě, tam že měl princ logis i celý jeho štáb, a kterak ji milostivě přijal, jak pozorně, on, královský princ, slavný maréchal de France, vítěz u Friedberka *) a jak znamenitě vypadal, že by nikdo neřekl, že mu přes šedesát; oh, a jak ji propustil, s jakým úsměvem, jak jí řekl:

»Na shledanou v milé, osvobozené Francii, vrácené zase legitimnímu králi.«

Hlas jí zase měkl a zachvěl se pohnutím a rada Feninger se zase divil jako se divíval:

»Ach, ach, takový Grand Seigneur! Dá Bůh, že se toho dočká, i vy, vzácná přítelkyně.«

Staří zašli v minulost; mladí vedle, kteří se báli ji se dotknouti, na ni zapomněli a na budoucnost nemyslili. Jen v přítomnosti živé štěstí. Seděli zase pospolu, hovořili, zabývali se Jeanettou, na okamžik si pohleděli do očí, na okamžik zapomněli na společnost, hned

*) Za sedmileté války r. 1762.

se však k ní zase vraceli, ale pokaždé první paní Hanoldová, vraceli se ne nemile vytržení, v tiché radosti, k Jeanettě, k oběma starým.

Když se paní de Lozier v hovoru vrátila zase ku svému bratru a povzdechla, kdy asi dojde zase jeho list, že to z Ruska tak dlouho trvá, mihlo se paní Hanoldové, jak asi Heldův nešťastný bratr, kde asi ten — Než stajila to, nezeptala se, aby nepadl stín smutnou připomínkou.

Náhle všichni umlkli, Jeanetta se prudko obrátila po dveřích v pravo, vedoucích do menšího pokoje.

»Co je! Jakoby někdo zazvonil,« divil se starý rada.

»A zas!« zvolala paní do Lozier.

Jeanetta byla jako u vidění. Něco se dalo, něco tajemného; vzrušila se náhlým radostným tušením, že už tu, co matinka, co slečna slibovaly. Děvčátku se rozšířily oči, zjasnila se tvář. Held si teprve v ten okamžik všiml, že vychovatelka zmizela. Paní Hanoldová usmívajíc se rychle vstala a chytila Jeanettu.

»Už jde! Už je tu!« hlásila ji, radostně vzrušená, těšíc se na radost svého dítěte i na překvapení všech.

Stříbrný hlas zvonku ozval se po třetí. V ten okamžik se otevřely do kořán dveře do pokoje v pravo. Proud světla se odtud rozlil do jídelny. Vedlejší komnata zářila přechetnými světly voskových, barevných svíček na štihlém, jedlovém stromku, postaveném na kulatém stole prostřed pokoje. Stromek zářil světly, leskl a třpytil se pozlátkem ořechů, všechen zpestřený živými barvami zlatých, rudých jablek, cukrovinek prostě zavěšených nebo v obalech strakatého i zlaceného papíru.

Jeanetta, vidouc poprvé, tak jako skoro všichni ze společnosti, báječný stromek v plápolu světýlek od spodních haluzí až do vrcholu, úžasem jakoby ztuhla. Stála zmlknuvši upírajíc rozšířené, zářící oči na netušené zjevení, až pak zajásala a hnala se ke stromku, když z pod něho pojednou vstávala roztomilá loutka, pozdvihovaná vy-

chovatelkou, již Jeanetta v svém radostném úžasu a překvapení za stromkem ani nezpozorovala.

Jeanetta jákala; paní de Lozier i rada Feninger vyslovovali svůj obdiv zvláště paní Hanoldové, jak to připravila, že dovedla vše do posledního okamžiku utajit a je tak překvapit. Než překvapení nebyl ještě konec. Nejen na Jeanettu, nýbrž i na ně, na všechny pamatoval Ježíšek. Vedle panny a pokojíčku Jeanettina ležely pod stromkem také dárky jim.

To všecko bylo tak nenadálé a nové, že všechny radostně překvapilo. Nad potěšení všech byla radost dítěte. Jeanetta s panenkou a s krásným pokojíčkem světle zelených stěn, se záclonami i nábytkem, nedbající ve své radosti už valně společnosti, stala se na dlouhou chvíli její středem.

Paní de Lozier se blaživě roztesknila vzpomínkami na štědré večery svých mladých let, doma, v Bretoňsku. Mluvili o nich, o štědrovečerních zvycích, jak tam, jak tu. Rada Feninger, jenž pocházel z rodiny vrchnostenského vrchního, připomenul si, třeba že ne bez úsměšku, jak bývalo u nich ve dvoře a na zámku, dole v jižních Čechách, jak ovčák troubil, jak se zpívaly koledy.

Ty vzpomínky Helda rozechřály. Staré zpěvy vánoční se mu ozvaly, jak je za mládí slýchal, jak je zpívali, i on sám, doma i na kruchtě v Třebechovicích, v rodišti i tady v Praze, když byl vokalistou, když stával na kruchtě ozářeného kostela Panny Marie na Louži, kdy starý Praupner v dlouhém copu, pošňupávaje, je řídil a sám hrál na varhany pastorální praeludia tak krásně, tak mile a dojemně, až srdce plesalo.

Held nežádán, sám jako přiváben zasedl ke klavíru a začal praeludovat na pastýřské motivy. Přicházely, pučely, prokvítaly květ za květem, hrnuly se mu a splývaly v nápěv staré vánoční písně a koledy. Hrál je a zpíval svým lahodným, mužným barytonem, jak se mu té chvíle mile vybavovaly; posluchače kolem všechny zabavily i paní de Lozier, jež nadšeně chválila, že to není možná, aby ty pů-

vabné melodie, plné citu i roztomilé naivnosti, byly písňě sprostého lidu, ale když pan doktor tak krásně hraje a zpívá — Rada Feninger, jenž byl velkým ctitelem Heldovy hry a jeho zpěvu a hlavně proto také před svátky požádal paní Hanoldovou, aby doktora pozvala, byl nadšen. Starý byrokrat se neubrnil; kus mládí mu oživilo v těch »sprostých« melodiích, o kterých by jindy snad nepromluvil bez pokrčení ramen a bez podceňujícího úsměvu.

Byl to krásný večer. Na jedno však se Held darmo těšila nadarmo čekal: aby mohl s paní Hanoldovou promluvit sám. Cítil, že se tomu sama vyhýbá. Ptal se v duchu, proč? Je tak úzkostliva, je tak přísná?

Jen jednou se podobalo. Paní de Lozier pojednou vstala a šla za Jeanettou rozběhši se za vychovatelkou ke stromečku. Za okamžik odebral se k nim také rada Feninger. Held si všiml, že paní Hanoldová nějak ulekaně za ním pohlédla. Okamžik váhala v patrných rozpacích, pak chtěla vstát.

»Neutikejte!« vyrazil Held prosebně, tlumeným hlasem, vřele.

»Co jste si pomyslíl,« zeptala se chvatně.

»Ah, to! Že vás to bude tížit, hned jsem si pomyslíl a to, že vás pan strýc je laskavý. Ale to jsem si nepomyslíl, že jste tak přísná.«

»Musím být. Rozumějte mně. A je to Jeanettin večer. Ať je bez stínu, i ten sen. A je to dnes sen. Ale pojdte, prosím vás.« Hlas se jí zachvěl. »Pojďte!«

Nemohl odepřít. V duchu se mrzel, než musil uznat její sílu a ušlechtilost čistého, mateřského smýšlení. Byl zklamán ve svém očekávání, marně se těšil, ale byl by jí v ten okamžik chytil ruku a zulíbal ji. —

Zatím mladý Václav Vlastimil Věk bral se od »zlaté hvězdy«, na jejíž ozářená okna se byl zadíval, dále k Příkopům sám, v ticho štědrého večera, bělostným měkkým kobercem padlého sněhu, ozářeného tu a tam proudem zarudlého světla, linoucího se z oken. Noia duševní nálady Václavovy se neměnila. Tichý stesk rostl i jasnými vzpomínkami na domov, jak bývalo.

Mysle na sestru, provádí-li zase vesele jako jindy pověry a orákula štědrovečerní, dostal se k Mostku. Nešel již dále, nýbrž uhnul na levo k Staré rychtě, jejíž kotce a krámky bez světél jako zabeďněny černaly se pod pruhy bělostného sněhu. Šel kolem nich, hospody si ani nevšimnuv: to se již rozhodl, že si půjde lehnout, že co takhle, že je líp to vše zaspát. U starého portálu Melantrichova domu v Sirkové ulici se zastavil a nakloniv hlavu hodně do týla, díval se na protější dům do pater, pátraje po oknech doktora Srnky. Byla osvětlena! Kulich tedy doma a ne v hospodě. Co dělá — Jistě je v županu, v rudé jakobínské čapce ve své vznešené společnosti, u svého pokladu a těší se snad s některým svých revolučních miláčků. Kdyby tak směl nahoru k němu.

Na dvorečku temno, sníh netknutý. U sousedky v okně mdlé světlo a v jeho vlastním pokojíčku tma. Všecko asi spí. Snad i Romeo, když kapra jistě celého přemohl, celou rybu, rybičku. Když Václav vstoupil do kuchyně, zrovna zazvonilo z velkého pokoje veselým, pěkným smíchem. Paní Lorencová! Zarazil se. To tam je panna Jetty také. Naslouchal. Slyšel jen sousedku a hlubší hlas mistra Praxe. Co dělat. Jít zpátky? Co venku, a kam a nač? Vstoupil.

Uvítali jej velmi hlučně a radostně, protože se ho nenadáli. A také hráli v karty, k čemuž se jim dobře hodil. O ořechy hráli; na posilu měl mistr Prax vedle sebe na židli nálevku skleněnou a tmavý džbán piva, ucpaný bělostným ubrusem. Jetty však s nimi neseseděla.

Václav musil hned na židli a hned musil vzít karty za mistra, »jen na chvilku«, co by si mistr »cucl«, jen pár bafů, že už muší, teď po kapru, to že je zdravé, a že si ještě ani nezakouřil. To řekl mrkaje, usmívaje se a nic nedbal, že bylo ještě znát vonné oblaky jeho dlouhé, sádrové dýmky. Ztratil se do kuchyně zabafčit si. Jen když si chtěl zavdat, přišoural se; a toho zavdání zachtělo se mu přes tu chvíli. Pokaždé postál za Václavem nebo za sousedkou, pro nějaký veselý nebo usměvavě ironický šproch, nebo aby se jim podíval do karet, jak jim jde.

Václavovi nešlo. Nebyl valný mistr v kartách a také se dával másti svým protějškem, paní Lorencovou v bělostném čepečku, svěží, zardělou, v šatech krátké taille, krátkých, vzduťých rukávů, dal se másti tím, jak se usmívaly její modré, veselé oči, její ústa plná krásných, bílých zubů, jak držela karty v ruce nad loket obnažené, jak je přihazovala, jak se bílé, plné její paže při tom mihalo mu s kartami pod očima. Také mistr Prax jej pletl svými radami, žerty a vtipy, výkladem o kapru, kapříku, co Aninka z něho všechno udělala, že to zvíře, že tu verlybu měli na černo a smaženou, a že ještě bude na modro a pak v rosolu, a jaké kusy, no —

Kvartýrská se nad tím durdila, i nad tím, že ji karta šla špatně, a jak se rozhorlovala, ztrácela dech a chytal ji kašel. Tak bezděky nastávaly v zápase přestávky a paní sousedka, držíc karty jako zbraň v přiměří přikloněnou, mohla víc hovořit se svým protějškem. Václav se dověděl, že tu Jetty také byla, že i v karty hrála, záhy však že toho nechala, protože nerada hrá a také že ji bolela trochu hlava.

»A snad ji asi kniha domů vábila.«

»To si myslím, zas si něco přinesla, celá žhavá po tom.«

»Snad ty Biographien der Wahnsinnigen,« pomyslí Václav; než ani slovem se nezminil.

Když zase chvíli hráli, povzdechla pojednou paní Lorencová, co asi Jetty, co že nejde, že snad už ani nepřijde.

»Neměla s námi žádného vyrazení,« uznávala Praxová.

»Tak!« bránil se mistr. »Co pak jsem se nepříčinil? Dost jsem dělal verliebt oči,« škádlil s ironickou vážností, zlehka poklepáváje dlaní svůj licousek, jakoby byl sametový, »ale Jungfer Jetty ne. Ale tadyhle,« hlas mu oživil a rychleji promluvil, »máme — Herr Věk, s nimi by jistě hrála. Vědí co? Jdou pro ni, jdou pro ni, pěkně ji pozvat, pěkně galant.«

Věka obešlo nevolno, hned jak z prvních slov mistrových uhodl, kam bije. Byl v nesnázích, hlavně k vůli sousedce; než ta se dala do

smíchu a hned a živě přisvědčovala, že ano, ať jde pan Věk, to že bude Ueberraschung, až přijde pro Jetty rytíř a tak z nenadání.

Věk se obrátil po hodinách, kdež ručička docházela na dvanáctou.

»Ah, co dnes hodiny, nebojeji se, pane Věk,« povzbuzovala sousedka. »Jetty ještě nespí, jistě. Tak je-li libo,« nutivě pobízela, »udělat nám visitu.«

»O půl noci,« bránil se Věk.

»Ale to je právě něco extra.«

Rozehrané oči paní Lorencové na okamžik strnuly, jakoby něco viděly, na něco se dívaly; hned se však vytrhla a znovu vybízela tak jako Prax, jenž při tom připletl volný návrh, že by také šmekovala, třeba že se měl člověk dobře, pán bůh zaplať, zejtra zas tak, že by šmekovala sklenice punče —

To již vykročil Václav, bez klobouku, na pavlač, a šel ke dveřím sousedčina bytu, nerad i mrzut, že jej tak přinutili, že se dal tak přemluvit, co si Jetty pomyslí, a co vlastně — ale také zvědav, v napjetí pro neobyčejnost situace.

Neuklidnil se, když se bral šerou pavlačí nad ztemnělým dvorkem, nad nějž se černaly v poprašku sněhu přístavky domu i v sousedství, když nočním tichem zachvěl pojednou hlahol zvonů. U sv. Havla vyzváněli na půlnoční; i odjinud, z daleka přivanulo temné hlaholení.

Vstoupil do kuchyně, v níž mrkala lampička na lavičce u kamen, pak do pokoje. Proud hlaholu rázem se stlumil a skoro přestal; jen vážné, temné, dumné pozvuky dorážely v pauzách jako přihrnuvši se vlny. Ale ani těch Václav už neslyšel. Stanul hned za prahem pokoje, jenž všechen tonul v pološeru a v stínech, místnost, stůl v koutě u pohovky, skříně, všechen nábytek. Dlouhé, divně lomené stíny nehnuté ležící měly kořen u světla v koutě na levo u tmavozelených kamen, stlumeného na půl plentou, polepenou jakýmisi obrázky a rytinkami.

Svíčka tam hořela na židli a u té židle na stoličce seděla Jetty, bělavý šátek či šerpu přes ramena, všechna schoulená u knihy, do níž byla jako zabořena. Nespozorovala, že někdo vkročil, a nic nevěděla, že přichází ji pozoruje.

Václav překvapen tím, jak ji spatřil, nepromluvil slova; kroků však netlumil. Ale nedošel. Náhle stanul, když postřehl, že Jetty se nad čtením rozplakala. Jak se jí pro slze zatmělo v očích, pozvedla ubledlou tvář od knihy. Její pohled, jenž se minule zdál Václavovi záhadným, strnul náhlým úžasem.

Hleděla na Václava, jak stál před ní v tmavomodrém fraku, volných kadeří nad čelem i nad spánky, urostlý, s očima na ni upřenými. Tak, jak z nenadání před ní stanul jako zjevení, viděla jej už za čtení, poněvadž si hrdinu knihy představovala jemu podobného; hluboko dojatá, všechna ještě v ovzduší uchvacujícího díla, vypově-

děla v ten okamžik své vzrušení a očarování jediným slovem, jež z hluboka, temně, s touhou i v zamlklém smutku vydechla:

»Werther!«

Václav se najisto nadál, že zastane Jetty u knihy a bezpochyby že u těch Špiessových životopisů lidí šílených. Na Goethova hrdinu ani nepomyslel. Znal je, sám četl o jeho utrpení, loni ve filosofii, na jaře v odlehlém koutku zámeckého parku dojat a vzrušen, a chodil pak kolik dní jako zmámený.

Teď tu spatřil opět takový hluboký dojem. Co kdysi sám cítil, co mu srdcem pohnulo, teď se ozvalo v tom jediném slově, v tom třesoucím se hlase, jak je panna vyrazila. Že byl jí zjevením, že si na něj samého bezděky myslela, ani netušil.

Viděl jen její hluboké pohnutí a v tom stejném dojmu bylo náhlé sblížení.

Rychle dokročil až k ní, podáváje jí pravici. Jetty prudce vstala, až se jí bělavý šátek smekl s levého ramene, a přijala jeho ruku. Ale v ten okamžik, jakoby se náhle probudila ze svého vidění, maně ustoupila na krok, zmatená a stála v rozpacích.

»Znám tu knihu,« řekl Václav šetrně, měkce, »a také mne tak dojala, panno.«

Venku se ozvaly hovor a smích paní Lorencové. Jetty se lekla; teprve v ten okamžik si jasně uvědomila situaci a že je pozdě v noci.

»Upokojte se, panno,« chlácholil chvatně Václav, postihnuv její zaleknutí, »paní teta mne sama sem poslala, abych jich vyzval.«

»Sama?! A k nim, tam —«, řekla nechutě a ukázala směrem k Praxovu bytu. »Nepůjdu. Teď!«

»Pravda, nechodějí nikam. Teď ne.«

Věšla paní Lorencová a za ní mistr Prax zvědavý, co mladí, jak jejich pan jurista pochodil.

»Když jsi, Jetty, nešla, a tadyhle pan Věk —«

Jetty se na ni podívala zpod víček.

»No, nedurdi se a pojď, rozuměj špásu. Přec —«

»Nepůjdu, tetičko.«

»Nenutěj pannu,« přimlouval se Václav. »Četla krásnou knihu. Nikomu by nebylo do hraní.«

Paní Lorencová pohlédla na něj zpytavě, ale hned se rozhodla, tak že tedy půjdou. Václav se poklonil Jettě a dal dobrou noc. Neřekla ani slova, jen pokynula hlavou. Ale postihl její pohled a ten byl pln vděčnosti a tiše zjasnělý.

Václav se vracel poslední, ale v šeré kuchyňce opodál dveří čekala paní Lorencová. Jak vycházel, stála u něho, napomínajíc tlumeně, aby dal pozor (a tu jej vzala za rameno), tady že je schůdek, tady, tak — Jak jej vedla, ucítil její kypré tělo, jak o něj zavadila; a náhle zmlkla, povzdechla — Než Václav nerozuměje, nedbaje, vyrazil na pavlač, kterou pospíchal mistr Prax bez čepice, jen v podvlikáči a v soukenných střevících, s dlouhou dýmkou v ruce. Zima jej hnala.

Punč nebyl. Sic paní Lorencová u sousedů sama vzpomněla, že jej mohla vzít a třeba ještě přinést, ale Václav ihned poděkoval, že by se dlouho zdržel a že ho bolí hlava. Řekl to s velkou rozhodností a chystal se do svého pokojíka. Paní sousedka přisvědčila, ač zklamána, že je opravdu pozdě, a tak že by ten punč odložila na zejtřek nebo na druhý svátek. Nic nezmohlo, co mistr Prax, dychtě po horším nápoji, zdůvodňoval, nač zejtra, co zejtra, to že je lepší hned a když se může říci: »Pán bůh zaplať, dobrý to bylo, zejtra zas tak.« To že by zejtra mohlo být zas od repetice.

Marně. Václav odcházel a paní Lorencová také se loučila, majíc na kvap k vůli Jettynce, aby nebyla sama. Sladce se usmívajíc, připomenula Václavovi, to že byla dnes krátká visita, krátká, a že po druhé snad nebude od nich tak pospíchat.

Václav ulehl a neusnul. Bylo mu horko, jakoby vypil ne jednu sklenici punče. To setkání u plenty nešlo z hlavy. Čtenářku Goethova »Werthera« v bílém, polosplývajícím šátku v matném osvětlení měl na očích. Když usnul, zdálo se mu o ní a také o paní Lorencové.

XIV. O „SVÁTKU ČESKÉHO JAZYKA“.

Mistr Prax se punče přece dočkal. Na sv. Štěpána odpoledne pozvala paní Lorencová mistra s jeho Anínkou i Václava, jenž nemohl odřici. Ten toho odpoledne uviděl pannu Jetty poprvé po štědrovečerním jejich divném setkání. Nebylt na Boží hod hrubě doma, neboť od oběda u doktora Helda odešel už skoro za soumraku, a odpoledne, pokud meškal ve svém pokojíčku, nemihla se Jetty pavlačí kolem jeho okna ani jednou.

Pozarděla se, když proti ní stanul a skoro na témže místě u zelené zastěny polepené obrázky, kdež předevčirem ji zastihl tak dojatou Wertherem. Jetty byla poněkud v rozpacích, ale pak, když usedli, nezdála se mu tak plachá jako jindy; i její pohled se změnil: byl klidnější a veselejší. Mnoho nehovořila, ale zdálo se, že tu tentokráte ráda sedí. Nápadům mistra Praxa nesmála se nahlas jako její teta, ba skoro se jím ani neusmála, a když se s Václavem rozhovořila o Wertherovi, ani si nevšimla, čím soused tetu bavi.

Václav, jenž měl na sobě nejslavnější část své garderoby, modrý frak skoro à la Werther, památku to na svatbu mladého truhlářského mistra Vytlačila v Litomyšli, nepovšiml si, jak Jettiny oči krádí, tajně se po něm obracejí, kdykoliv za hovoru musil se otočit více k paní Lorencové. Za to musel pozorovat a pozoroval tak jako mistr Prax, že je paní sousedka k němu zvláště pozorná, jak jej nutí, aby pil, aby jedl. Toho však žádný z obou mužů nepostřehl, jak se stala Jetty neklidnou, když její teta sedící, pokud nepodávala a nepřinášela hostům punč, vedle paní Praxové, pojednou pak za hovoru tak jakoby náhodou se postavila za Václava a pak i, jakoby nevědouc, židli si přitáhla a k němu přisedla.

Samý večer odešel Praxův celý tábor od paní Lorencové, která je vyprovodila až na pavlač. S Jettynkou se Věk rozloučil v kuchyni, kam až hosty vyprovodila. Dala mu »dobrou noc« tiše, pohnuta, jak se mu zdálo; on sám rozloučil se srdečně, ale klidně a doma se jen usmál, když jej paní mistrová začala škádlit, no tak, jak se mu panna Jetty líbila.

»Líbila a hodná je.«

»A co paní teta,« prohodil mistr Prax a zamrkal na Václava.

»To je veselá panička.«

»A dovedla by ještě být verliebt.«

Václav se dal do smíchu. —

Jako před svátky tak i po nich vídal paní Lorencovu skoro denně a skoro denně s ní promluvil, když se u nich tak stavovala. Také Jetty vídal teď častěji chodit kolem okna a dvakrát ji potkal na dvorku. Neminula ho chvatně a neměla plaše na spěch, když se s ní zastavil. Vzpomněli na Werthra, Václav začal také zas o českém učení a slíbil, že jí přinese českou knížku; také o českém divadle se jí zmínil, jak se chystá české představení.

Sám měl své zprávy z České Expedice od mladého Krameria, hlavně však od českořebovského kacafírka Hýbla; po svátcích jej dvakráte navštívil v chudém jeho bytu, kdež měl residenci s mladším

přítelem, Havelkou, juristou, napřed už určeným napovědou budoucího českého představení.

Hýbl měl teď plné ruce práce. Dávaly ji hlavně korektury z tiskáren, zvláště z Házovy, pak překlady, jež měl na rychlo opatřit, jarmareční německé písně do češtiny a německé modlitební knížky.

»To dá kůrku suchého chleba,« řekl Václavovi s úsměškem, »ale tadyhle to,« ukázal na balík rukopisu na stole, »tohle nic, to nedá nic, jen radost a proto při tom, milý Venclíčku, pohvizduju. To je rukopis velmi, převelmi důležitý, ten se musí přehlédnout, uchystat do tisku,« hlásil s komickou důležitostí, »a čas kvapí, letí.«

»Co je to.«

Vedl jej k rukopisu jako k nějakému tajemství, zvolna a tajemně rozdělával obal, zvolna obracel vrchní list, pak druhý, titulní zakryl v dolní polovici dlaní a ukazuje na hořejší volnou polovici, velel:

»Čtoul«

Věk četl, co bylo velkou švabachovou literou napsáno:

Srydoljn,

aneb:

Cesta do železných hutí.

Rylířská činohra w pěti jednáních, žčeštěná od Jana Nep. Štěpánka.

Václav četl čím dále tím rychleji, a když dočetl, zvolal radostně:

»To budeme hrát!«

Hýbl neřekl nic, jen odkryl druhou polovici titulního listu, a Václav volně dočetl:

»Provozená na královském pražském, staroměstském stavovském divadle od sjednocené společnosti vlastenců k lepšímu chudých. V Praze 1812.«

Viděl, že mají povolení za jisté, když tohle tisknou již napřed, a vyrozuměl, jakou to má Hýbl práci, za kterouž nic nedostane a při kteréž si přece pohvizduje.

»Kdo to vytiskne,« ptal se Václav udiven.

»To jest kdo zaplatí tisk, ptáte se, milý vlastenče. Já ne, Štěpánek taky ne. Nemáme, víme,« zamnuv palec s ukazováčkem. »Ale pan Schönfeld to zadarmo vytiskne, když je to na chudé. To nám pomůže i jinde.«

»A jak ouřední povolení.«

»Dojde brzo po novém roce. Haklík má jisté zprávy.«

»Tedy se můžeme chystat, s muzikou také.«

»Také. Ale na tu je času dost. Zatím byste mohl pomoci role rozepisovat.«

Václav byl by třeba všechno rozepsal. Psal pak doma jako divý, od poledne, když přišel z kanceláře, i večer, nešel-li na Starou rychtu k »vlastenskému« stolu. Poslední dobou se tam častěji vypravoval a toho bylo zase divadlo příčinou. Divadla měl plnou hlavu. Již to jej těšilo, když mohl o něm mluvit nebo poslouchat jednání o něm. Toho jednání, těch hovorů bylo nejvíc právě u vlastenského stolu, u něhož se někdy sotva sesedli, když přicházeli také noví hosté. mladí měšťané, nadšení po české představení, z nichž nejnadšenější, nejžhavější byli Koupovský, Nygryn a syn pana starého z Liliové ulice, Švanda ze Semčic.

Také čtvrtěnschůze na Linhartském plácku oživly, když se Klicperové a Pacák vrátili po svátcích z domova. V těchto schůzích, v studentském, zakouřeném pokoji, v nichž se teď jednalo a debatovalo jen o divadle, v nichž se rozdělovaly role a různé úkoly v přípravách a ku představení, bývalo hlučno a vzrušení a napjetí jako před bitvou. Bylo jako před bitvou. Neběželot jen o toto jediné představení, nýbrž také o budoucnost, aby se dobylo stálého místa českým hrám jako bývalo, aby se udržely alespoň zase v neděli, ve svátek odpoledne. Proto na tom představení tolik záleželo, proto takové napjetí, zvláště když účinkující byli skoro sami ochotníci, kteří poprvé měli vystoupiti na jevišti stavovského divadla.

Do těchto čtvrtčních schůzí přišel někdy »Bruder Lüderlich« právník Svoboda, jehož Klicpera pokaždé se škádlivě zeptal, jak je daleko s překladem Rozbojníků, zdali už přetrh' dílo, a jenž pokaždé, jim něco ze Schillera zadeklamoval, pokaždé raisonoval, že si mohli také něco jiného vybrat nežli toho Frydolína, on že kdyby měl čas, ale což, když je tak uvázaný informatorskou službou, když má při dobrém bydle nesvobodu on Svoboda, že to nevydrží, že je ukován, aby nikam ani na krok nešel, ani teď o masopustě, aby celé večery proseděl doma s tím mladým pitomečkem a jen repetici, repetici, všecko že je od repetice a nejvíc dlouhá chvíle, a chodit jako ten jeho panáček spat o deváté.

Ale nechodil. Sedal u knih, u klasiků, u Schillera, studoval, časem utekl nachvíli do hospůdky v sousedství, až jednou, když schvátla jej touha po kamarádech a nočním toulání, vykradl se a pustil se dále do města, rovnou na Starou rychtu. Trefil dobře. »Vlastenský« stůl byl vzhůru, poněvadž českořebovský Enšpígl vyváděl dílo. Všecko jako rozehráno, plno veselí už od samého večera, poněvadž Hýbl přinesl novinu, že povolení z gubernia dnes došlo, že budou hrát, jistě hrát, že to má čtvrtní Haklík černé na bílém.

Pínty se přes tu chvíli povznesly nad stůl, nad hlavy rozjařených, kteří si hlučně připíjeli, čím dál tím častěji a hlučněji. Ve chvíli takového nadšeného připitku přistěhoval se k nim doktor Srnka ze svého osamělého koutku. Uvítali jej, jak ve své radosti byli by objali celý svět, hlaholně, vesele, zvláště Hýbl a Václav, kteří nejlépe znali, jak ten pichlavý, ježatý podivín hluboce cítí ponížení svého národa.

Za chvíli po té vyskočil Hýbl na židli, všečen už zardělý (vlasy měl do čela, do spánků přihlazeny), a jásavě vital Svobodu, právníka, jenž v plášti, rytířsky přehozeném, krácel ode dveří k jejich stolu, jako na divadle, jakoby v klenuté rytířské síni ke stolu veselých druhů. Nový hlahol, nová bouřka. Hlas Svobodův v něm nezanikl; za chvíli už panoval a ještě za chvíli zněl sám. Uvolněný jurista začal řečnit, pak, už rozjařen, vystoupil na lavici za stolem.

Doktor Srnka, zarudlý, rozcuchaný, pojížděl si dvěma prsty za širokým svým nákrčníkem, a poplivoval, zaslechnuv, že ten dlouhý, urostlý student bude deklamovat. Ale hned nechal nákrčníku a přestal plivat; čekal nějakou nasládlou, sentimentální deklamaci a u slyšel ohnivou řeč markýza Posy. Svoboda ji přednášel krásným hlasem, s hlubokým citem, nadšeně, ohnivě, takže strhl všechny, i Srnku.

Než když po bouřlivém tleskání na novo začal, polekal všechny až na Srnku a Václava. Nedeklamoval už ze Schillera, nýbrž z veršů vězně Hohenasperského, Christiana Schubarta. »Die Fürstengruft« ohlásil a začal:

»Da liegen sie, die stolzen Fürstentrümmer —«

Pokřikovali na něj, za šos jej tahali, kývali na něj, ať toho nechá, ať přestane, a hned se zas ohlíželi, není-li tu někdo od policie nebo nějaký tajný, jenž by Svobodu a je všechny mohl udát. Jen Václav pokřikoval, ať ho nechají, ať mlčí, a rovněž doktor Srnka, jenž se prodral před deklamátora, jakoby jej chtěl chránit.

U stolu vedle vstávali, krky natahovali, většinou řemeslníci a kramáři ze sousedních kotců, kteří nic nevěděli o Schubartovi a jeho básni, o jeho zášti k tyranům, pro kterou deset let byl vězněn. Strhl se hluk, znepokojení, pozdvižení v Staré rychtě, tak že Svoboda nemohl dobře mluvit. Ale nechtěl přestat a dáti se umlčet. Až Kaca-firek Hýbl to zmohl, jak k němu vyskočil a do ucha mu ostře přišeptal, aby pamatoval na divadlo, že by jim mohl všechno pokazit. Svoboda se zarazil, ohlédl se po Hýblovi jakoby udeřen, po neklidném auditoriu, mávl pravici, vjel jí do kadeřavých vlasů, ironicky se uklonil a seskočil s lavice za divokého tleskání, jakoby bůh ví co byl řekl.

To již byl Srnkův. Doktor si jej s Václavem zasedl a Svoboda na ostatní rozmrzen, pohněván, popřál mu sluchu. Za chvíli si už rozuměli. Celý večer s ním seděl a ostal s ním i když všichni odešli až na »pana souseda«, Václava, jenž na vybidnutí doktora Srnky také

zůstal. Poslechl rád, hlavně k vůli Svobodovi. Na Staré rychtě seděli ještě chvíli; když vstali, pozval Srnka oba studenty, aby šli s ním do kafirny, že si přečtou noviny, aby zvěděli, co dělá svět, tady v té díře, v té dízi, kteráž slove Praha, že se člověk nic nedoví, tady že se dějí světoborné věci, nemravné plotky, adulteria, stupra, hloupé juksy, partyky, pletichy, to že slavná policie dovolí, všechno takové svinstvo, ale slovo promluvit ne, ani ne noviny na hlas přečíst a slavná censura — Začal prskat a plivat. To již vycházel ven z rychty krokem ne nejpevnějším.

Byla tmavá noc a vítr pohvizdoval, až se plameny v nárožních svítilnách třásly. Žádný z těch tří toho nedbal a chladu necítil. Byli rozehřátí pitím i vzrušením. Srnka vykládal, česky, německy, jaký to život psovský, člověk aby jen skládal hloupé idylly, sladké jako mandlmilch (zlostně se při tom zachechtal) a ostatek nic, nic, leda všechno chválit, vládu, nadšeně chválit, modlit se za ni, žít v pokrytectví jako všichni, že je všechno ohavné pokrytectví, obzvláště domácí noviny.

Houf maškar šel proti nim; hlučeli, chechtali se, popěvovali si a hned se zas rozchechtali, až se jim rolničky na strakatém rouše hlasněji rozcinkaly. Srnka a jeho mladí průvodci postavili se ke zdi. Srnka ukazoval na maškary holí a volal:

»To jsou ti nejmoudřejší lidé, to jsou mudrcové a my jsme blázni, my chceme mít své mínění, my chceme na hlas mluvit a my —«

»Memoriam quoque ipsam cum voce perdidissemus«, vpadl Svoboda patheticky citatem z Tacita, »si tam in nostra potestate esset oblivisci quam tacere.«

»Bravo! Bravo!« křičel Srnka a chytil se ho pod paždí. »Jdou, jdou, oni jsou také blázen, jdou a voní vlastenče,« obracel se k Václavovi, »taky, taky.«

Za chvíli došli k stavovskému divadlu. Doktor Srnka namířil rovnou za ně k »modrému hroznu« na rohu Havířské ulice. Václav tam vstupuje byl v napjetí a velice zvědav. Slýchal o této kavárně již doma od otce, když o Praze vypravoval. Sám se tam dosud neodvážil z fi-

nančních ohledů, poněvadž věděl, že se tam všechno platí dráž, nežli kdekoli jinde. Očekával elegantní místnosti, nadál se nobl společnosti; a hluk, křik, pusté lání a výbuchy bouřlivého chechtotu hned v prvním pokoji. Byl osvětlen svíčkami ve svícnech s fidibusy a pěkně zařízen. Ale všechny stolky s kotlíky a sklenicemi opuštěny; všechno se sběhlo, kupilo a tlačilo u dveří vedoucích do druhé místnosti, většinou mladí, elegantní páni, bohatí synkové, ale také herci, ve fracích, v kabátech, ve světlých, kvítkovaných nebo pruhovaných vestách. Nejeden z nich držel dlouhou dýmku v ruce, nejeden tago. Z té tmavé skupiny, z modrých, černých a hnědých fraků odrážely se dvě, tři bělostné, vojanské uniformy lesklých knoflíků, červených výložků. V tomto houfci, nad nímž se nesly oblaky tabákového dýmu, bouřilo to divoké veselí, a nad ním to pusté lání, výkřiky, trhaná, křečovitě vyražená slova, chvíli zrovna štěkání —

Srnka se svým průvodem stanul hned u dveří. Úžas jim zarazil krok. Nad tím chechtajícím se houfcem viseli dva muži u dveří, na jejich dřevěném ostění. Jako dva lotři viseli, jeden v pravo, druhý v levo, každý na mohutné skobě; viseli za ubrusy, jež měli přes prsa pod pažďe, na těch skobách, majíce ruce i nohy volny.

Ten na pravo, v perníkovém fraku, kastorový klobouk na žlutých vlasech do týla, »baron Stroh«; proti němu hlavatý, štětinatých vlasů, štětinatého obočí, široké, dlouhé, opičí huby, se strniskem po tvářích a bradě, To—to—Tomášek. Házel dlouhýma rukama, potrhoval, škubal sebou, obraceje hlavu po baronu Strohovi, jenž také se po něm otáčel, ssinalý, s vyvalenýma očima, mrskaje hubenýma nožkama, až šosy perníkového fraku mu poletovaly. A lál a hrozil jako jeho protějšek a protivník v strašlivém rozčilení, jež trhalo jeho slova, svíralo mu hrdlo; vztekem všečen bez sebe, začal prskat a plít po zbrunátnělém, ježatém Tomáškově.

Panstvo pod nimi se v ten okamžik smíchy prohýbalo; dupali, mnohý se rozchechtal kokrhavým už smíchem, slze si utíral, ten onen chytal se za bok, že už nemůže, nemůže —

A najednou jako když hrom uhodí. Ti při kraji na ráz stichli, a všecko se obracelo od pověšených zpět ku prvním dveřím, odkudž uhodilo. Doktor Srnka, hůl nad hlavou, tam křičel, německy, co dělají, ať se stydí, to že jsou vzdělání, tohle že jest jejich kratochvíle, a hnal se jakoby útokem přímo k pověšeným. Václav a Svoboda drali se za ním tím houfcem, ježž rozráželi překvapením i svými lokty.

Nežli se kdo nadál, nežli kdo mohl zabránit, popadl doktor Srnka židli křiče na své společníky, aby také tak udělali, vyskočil na ni ku podivu mrštně a rozvazoval hbitě uzle ubrusu na skobě, aby vysvobodil barona Stroha. Svoboda s Václavem vyprošťovali s chvatem ještě větším zmlklého, žasnoucího Tomáška. Mladí i starší hosté, prvé tak rozchechtaní, kteří se na chvílku zarazili, začali na někřičet a již na ně sahal, aby nenadále osvoboditele strhli s židli. Srnka, spustiv právě barona, otočil se prudce a jak stál na židli, klobouk v týle, vlasy v čele, bradu v širokém nákrčníku, rozkřikl se blýskaje očima:

»Slavná policie zamhouřila obě oči, nic nevidí, nechá vás, ale já ve jméno humanity vám nedovolím, a kdyby mne, kdy mne i slavná policie zavřela. Ať zavře! Tak pojďte! No tak pojďte!« zval popuzen, pošklebně.

Mnohý odstoupil, všichni se zarazili, neboť znali doktora, a ne jeden, ti s tagem všichni, vytratili se do druhé místnosti. Slovo policie, kterým se doktor nechtěl chránit a které kousavě pronášel, také silně účinkovalo. Zatím baron Stroh, jak dokročil na podlahu, plaše se ohlédl a v tom šumu a zmatení utekl. Tomášek, zbaven pouta, dopadnuv na podlahu, prudce oddechoval, vyvalené oči otáčeje po skobě, po své, po baronově i po hostech; z velikých úst, jejichž rty se trásly, vyrážel mu divný chrochot jako poslední hlas bouře. Doktor vtiskl mu do dlaně nějaký peníz a přikázav mu, aby šel rovnou domů, vkročil jakoby se bylo nic nestalo, do druhé místnosti, kdež stál na mramorové desce do podlahy zapuštěné velký kulečník zeleně po-

tažený, se sáčky ve všech rozích. Hráči vyplašení ze surového divadla vraceli se a dívali se i pokřikovali za doktorem Srnkou a jeho studenty.

Pro Václava bylo tuleccosnového; než po tom vzrušujícím vstupu do místností »modrého hroznů« byl všechen ještě rozčilen a také čekal výpad či outok za to, co tu vyvedli; proto se neohlížel drže se s kolegou doktora Srnky. Šli za ním jako jeho paladinové; doktor se neohlédl ani v pravo, ani v levo. Jako podrážděný býk, zamračen, s pochýlenou hlavou bral se dál a zastavil se až v poslední místnosti, v pokoji zeleně malovanem, s dvěma velkými zrcadly.

Bylo tu skoro prázdno. Jen v koutě v pravo u kulatého stolu sedělo několik mladých mužů; jen dva byli mezi nimi starší: jeden světlovlasý, bělavýchřas, druhý zarděle smědý, hustého obočí, vážný, přísných rysů, patrně velmi energický a mlčelivý. Nemluvil skoro nic, kdežto ostatní rokovali velmi živě, ač ne hrubě nahlas a stlumili své hlasy ještě víc, když vstoupil doktor Srnka se svými společníky. Ten zasmušilý, nemluvný se na příchozí podíval pronikavým pohledem.

Václavovi, jenž až sem čekal, že se z předních místností za nimi útočně přihnou, počalo se tu uvolňovati. Přišel »kafésider« s konvicí, nalil černé kávy, jak Srnka poručil, odešel a zase ticho. Z druhé místnosti pronikal ohlas srážek kouli na kulečnicku, někdy výkřik, smích. Doktor se ani neohlédl a pořád míchal lžičkou kávu, až pojednou zabručel po česku:

»Ti v koutě tam, to jsou Prajzi.«

Václav i Svoboda se maně ohlédli a po očku pak pořád pozorovali členy pruské emigrantské kolonie v Praze, kteří dobrovolně odešli z vlasti nechťice žiti pod francouzskou nadvládou, nebo kteří byli ji stíháni pro své zjevné nepřátelství a musili uprchnout.

»To je samý Tugendbund«, ohlašoval za chvíli zase tlumeně doktor. »Ti by Napoleona rozsekali na nudle, za živa smažili. No, všechna čest jim, něco chtějí — svobodu — Freiheit — no — no —

ale Prajzi, Prajzi, vědí, a ten mluvka, ten blond, pihovatý s bílýma řasama,« pokračoval rychleji doktor mrknuv po emigrantech, »ten co furt mluví, janc jut, slyšejí, po berlínsku, bývalý professor, nechci jmenovat, ale přeložejí si »mlynář« na německo, tak se jmenuje, to je hlavní štika, ale kápo je ten nemluva, a tenhle »mlynář«, hh, ten to shání, je tu v Praze, a zas pryč, ten chce z Prahy udělat centrum všech Němců chh. Tady se něco chystá, věřejí mně, něco se chystá. Ten, co mlčí, ten —«

»Vstává.«

»Odchází,« hlásili Václav a Svoboda.

Bylo slyšet, jak všichni tam u stolu v koutě vstávají, ne, aby odešli, ale z úcty k tomu staršímu, ač ne starému pánu. Podal jim všem ruku, velmi vážně, ale ne upjatě a velkopansky, a odešel sám. O doktora Srnku a jeho společníky jen pohledem zavadil, když šel kolem nich, jediným, ale velmi ostrým a zkoumavým.

»Kdo je to,« šeptal dychtivě Václav.

»Za toho by dala francouzská vláda v Berlíně hromadu tisíc franků, kdyby ho dostala, a sám francouzský císař by si oddechl, kdyby četl v raportě, že ho mají.«

»Tak kdo je to?« ptal se Svoboda a naléhavěji.

»Kdysi mocný pán; bez jeho vědomosti se v Berlíně nic nestalo. Byl tam nejvyšší policie, i pod francouzskou vládou. Měl Francouze poslouchat, ale škodil jim, kde mohl, a zle, až to na něj puklo i to, že je vlastně hlavou tajného spiknutí. No, utekl jim v čas, a teď pracuje tady dál. Naši ho hlídají, to se ví, chch, policie hlídá nejvyššího policajta a bude ho teprve hlídat, když jsme teď s Napoleonem alianc. Ale myslím, že jim tenhle ten vypálí rybník. Slyšel jsem, že má své lidi v Němcích, i v Rusku, i tam. Tenhle pihovatý, ten šiml, ten by věděl víc, ten »mlynář«, jak jsem řekl, ten je pravá jeho ruka. Ale pojdte, mládenci, dopijte, půjdeme, aby ti tam v předu, ti haus-knechti ve fracích, ta jeunesse dorée si nemyslili, že se bojíme, že čekáme, až odejdou. Oni mne sic znají, ale aby viděli, aby se ne-

mejlili, sprostáci. Takovou kratochvíli, a tak überhaupt. Pak nemají námi orat a šlapat nám do týla. Taky nás tisknou a ještě víc, ani Francouzové Němců tak nekopají, a my — my« — uplivil se. »No, pojdte, ať uvidí ten náš Tugenbund, haha.«

Doktor Srnka vykračoval si místnostmi kavárny naschvál zvolna, s hlavou vztyčenou. Oba právníci brali se vedle něho. Ti z hosti, kteří ještě v kavárně zůstali v předních pokojích, černili na ně, tu tam švihli i poznámkou, nikdo však se neodvážil přímo je oslovit, neřkuli zadržet.

Když docházeli ke dveřím, uplivil se doktor Srnka a řekl s opovržením:

»Tak vidíte.«

Ale venku poroučel dobromyslně Svobodovi, aby šel, že je pozdě, a bude-li moci, aby přišel zas brzo.

»A nebudu-li moct, uteču. Dobrou noc, pane doktor, servus, Věku.«

Od »modrého hroznu« až do nedaleké Sirkové ulice doktor nepromluvil; Václav také mlčel, až teprve u samého domu, když chtěl otevřít dvěře, zeptal se pojednou, jak se jmenoval ten z Prajzů, co odešel, ten vrchní berlínské policie.

»Justus Gruner. A co si myslili?« zeptal se doktor z nenadání, »když se na ty Prajzy tam dívali.«

»No,« váhal Václav, »skoro jsem jim záviděl.«

»Tak, to je řeč!« V těch slovech ostře vyražených zněl souhlas. »Mají pravdu. Aby člověk záviděl. Ach my! Co my! No, dobrou noc —«

»Ach my — co my!« opakoval si v duchu Václav ještě, když už ulehl. »Ti tam spiknutí, vojnu, boj proti pánu celé Evropy za svobodu své vlasti, a my —« V odpověď se mu ozvalo: »Divadlo!«

V ten okamžik se mu to zdálo tak nepatrné, tak malé. Ale když uvažoval, řekl si, že to vlastně také boj, boj o právo proti utlačování mateřského jazyka. Což jiného teď možná.

Českým divadlem počal se pak i Praxův kvartyr ozývati. Václav, jak měl myšlení plné českou hrou, začal o tom, co bude, co se chystá. Mluvil s velikým troštováním se, s ohněm, a proto jej zamrazily a dotkly se střízlivé otázky a chladné poznámky mistra Praxe, nadšeného Vidni; dostal se s ním i do ostré pŕtky, když mistr začal honosivě o Vidni, o purku, jaký tam tyátr, to že tady v Praze, oh — a co teprve český tyátr, když to nejsou ani aktěři a nic nemají, když si člověk vzpomene, co v purku, jaké divy, hned zahrada a hned hřbitov a lidé se propadají a hned jsou zas v luftě, bože, a ty kardiny, a toho zlata, toho munduru, to že Vídeň, oh —

Za to paní Lorencová poslouchala s účastenstvím, když se namanolu k jednomu takovému hovoru; vyptávala se na představení, jež chystali, a hned se rozhodla, že také půjde, a Jetty snad také, dodala váhavě, že si snad dá říci, že by bylo dobře, že snad přijde na jiné myšlení, že je teď ještě divnější, taková pro sebe, samotárka, často zamýšlená, a že, jak se jí zdá, teď už ani tolik nečte, a čte-li, že jí nad knihou často mysl bůh ví kam utíká —

Václav byl tím připomenut, že slíbil panně Jetty českou knihu. Ale nevzpomněl na to, když se s Jetty potkal druhého dne před domem. Vracela se domů a on šel do kolleje. Divadlo však mu připadlo ihned, že včera paní teta řekla, že půjde na české představení, půjde-li panna také.

Pohlédla na něj, nerozuměla; ale když uslyšela, co teta řekla, že ji také vezme, zasmušila se ji tvář až bolestně. Ale jen na okamžik, a na okamžik zahleděla se do ulice, do prázdna záhadným pohledem. Hnětlo ji, že ji teta nic neřekla. Václavovi se tak zdálo. Začal chlácholivě, že paní teta pozapomněla.

»Ne, ne,« vpadla mu do řeči, hned však obracela: »Prosím jich, už se jí o tom nezmiňují. Prosím o to. Neřeknou o tom?«

»Když si nepřejou, neřeknu. Ale do divadla by měli jít.«

»Ó chtěla bych, chtěla!« Tvář se na okamžik projasnila, ale hned

zase žádala zachmuřeně, aby se tetě o divadle už nezmiňoval, to jest o ní, o tom, aby ji také vzala na to představení.

S tím se rozešli. Václav se divil, hádal, co v tom je, ale záhy na to zapomněl, když přišel mezi kamarády, když musil zase do kanceláře, když pak začaly zkoušky, »próby«, jak říkali; sám neměl žádné role, ale za kulisy vstoupil se starším Klicperou, medikem, a s mladším, Václavem, jenž hořel po zákulisí jako po tajemné, neznámé končině tak jako Václav. Ale hořel také touhou dostat úlohu, hrát, vystoupit na »herčiště«; měl k tomu chuť, postavu urostlou i věk; ale kázeň gymnasijsní byla mu poutem, jehož se na ten čas nemohl sprostít.

Hlavní úlohy měli tajemník ředitele Liebicha Štěpánek, mladí měšťané Nygryn, Koupovský, Švanda ze Semčic, inspicient garderoby stavovského divadla Sýkora, jenž hrával před tím v českých hrách na Malostranském divadle, a Ignác Brinke, herec komik, jenž i zpíval a jemuž ve »Frydolinu« Štěpánek přidělil úlohu koktavého, přihlouplého přidávачe v železných hutích Štofka, řečeného Hňup.

V zášeří jeviště matně osvětleného seznámil se Václav také s Helenou hraběnkou ze Savernu a s Luitgardou, příbuznou Rudolfa hraběte ze Savernu, kteréž hrály mladá paní Karlová a panna Lenka Lencová.

O pražském divadle slýchal za chlapectví, když otec o něm vypravoval, zvláště když vzpomínal, jak sám vystoupil v Mozartově zpěvohře. Vypravoval o tom, ač nepověděl všechno, zvláště ne vše o rodině Butteauových, i o tom, jak jej sváděla panna Lotty Butteauová. Co vyličil, jak je o próbách za kulisami, to překonáno skutečností, když Václav vstoupil do šeré, vysoké prostory velkého divadla, zamlklé v hlubokém tichu. Uviděl tolik nového, netušeného v pološeru, v polosvitu, v malovaném světě, plném divného kouzla.

Slyšel kamarády a známé vlastence deklamovat, až se rozléhalo temnými, prázdnými prostorami, nad zastřenými sedadly dole, a

Starovské divadlo

Starovské divadlo

dál, výše k černým teď ložím, nahoru ke galeriím až pod strop, jehož malby tma zastřela. Na »herčišti« mezi ochotníky čilý ruch, žerty a smích, jarost mladých sil, svým úkolem nadšených. Každý z těch »českých hereckých milovníků« na zkoušku jen chvátal. Vitali se tu jako členové jedné rodiny; ve všem radostná ochota, ve všem, nade vším teplo nadšení.

Václavu se odtud nechtělo; celá půldne byl by tu stál, poslouchal, sháněl, pomáhal. Kollej zanedbal a jednou i kancelář; tu ne pro zkoušku, ale že musil s mladým Svandou do Jezuitské ulice, do domu »u bílé věže« pod číslem 179, k panu Barthovi, »fabrikantu okras z peří« a toho domu majetníku, poprosit jej, aby zapůjčil k českému představení rytířům a hraběnce i Luitgardě peří na helmy, birety a klobouky, peří a všecku potřebnou okrasu.

Den za dnem ledna měsíce ubíhal rychle; představení již již nastávalo. Jettě míjel ten čas v neklidu, v snění i v tichém soužení. Četla na novo Werthera, ale ne již v takovém zapomenutí všeho okolí jako poprvé. Ustávala, zamyšlovala se nad knihou, jež se jí stala zvláště drahou od vánoční noci, kdy se jí Werther její představy tak z nenadání zjevil a před ní stanul.

Od oné chvíle — vždycky jej ráda vídala, třeba že jej plaše míjela, ale od oné chvíle — Pro něj teď ustávala v čtení, zjevoval se jí, když se nad knihou zadumala, na něj myslila i když nečtla, při práci i všeru alkovny, když nemohla usnouti. Ale s novou touhou, s jejími sny a s jejím oblažením přicházely chvíle mučivé nejistoty a hned také žárlivosti.

Ta poprvé začala, když mladý Věk k nim přišel odpoledne na sv. Štěpána, když teta si Václava tolik hleděla, tak sladce s ním jednala, pořád se mu libezně blížila, až k němu přisedla, ne náhodou, nýbrž schválně, z úmyslu, jak Jetty hned v ten okamžik bodlo. V tom se jí leccos zjasnilo, čeho si dříve sice povšimla, ale čeho si nemohla vysvětlit, že teta k Praxovým pojednou často dochází,

denně, jak jindy nebývalo, a že tam chodí návštěvou zpravidla odpoledne, na večer, když Věk byl doma nebo kdy musil přijíti.

A pak to divadlo. Jetty čekala co chvíli, zmíni-li se teta, pozve-li ji. Nemohla se dočkat, byla by tak ráda šla, než teta jakoby o ničem nevěděla. Či snad by chtěla jen sama? Mučivé domněnky z toho klíčily. Jetty teď do Praxova bytu nevskočila, ohlížela se však po něm, po Václavově okně, kdykoliv šla z domu, nebo když se vracela. Volně se ohlédla, nebyl-li Václav doma; kradí však a tajně odpoledne, když meškal ve svém pokojíku.

Nejednou vyšla i večer ven, za těch mrazivých, lednových večerů, kdy nad pavlači, nad temným dvorkem mihotaly se hvězdy z hlubokého modra, před práh vyšla, nebo jen dvěře pootevřela, aby se podívala na osvětlené okno mladého Věka, kdyby snad zahlédla jeho stín; jindy však, kdy teta meškala za takové chvíle u Praxů, hnala žárlivost její neter přesvědčit se, svítí-li Věk, je-li ve svém pokoji, nebo je-li tma v jeho okně, sedí-li ve velkém pokoji s Praxovými a s tetou. Stála, oči upřeny do toho okna, chvějíc se chladem i rozčilením, jak ji žárlivost drásala do duše a dráždivě jí malovala, že teta sedí u Věka, blízko u něho, jak hovoří, jak se smějí, jak si povídají o divadle, že teta tam půjde sama a z divadla s ním, že ji Věk doprovodí, to že ona již nastrojí. A on — co on — vzpomene-li na ni, a jak — Pokročila, aby snad zaslechla, smějí-li se. Srdce bušilo, v uších ji hučelo, a v tom jakoby tetin smích se ozval, ten její veselý, hlasitý smích. Na ráz se otočila a prchala domů, do zadu pokoje, do koutka, do šera, kdež schoulená se mučila dál a dala se do pláče —

Václav pro divadlo na ledacos zapomněl, ledacos odložil i nedbal co se kolem děje. I starý Kubecius, jenž jindy si kromě akt ničeho nevšímal, začal v kanceláři vykládat ospalému Voglovi, co noviny píšou, že ve Španihelích je pořád vojna, že Francouzové tam zase dostali hrozně na frak, a Napoleon že se přece ještě chystá zase na novou vojnu, že dal vypsát velkou rekrutýrku, přes sto-

padesát tisíc, hundert fufzig Tausend že se musí odvést, v Ruslandu že také shánějí vojsko, to že bude vojna, bože, a hned prý na jaře, a kdyby jen Francouz a Rus, ale to půjdou i jiní potentáti a snad i jejich —

Vojna, nevojna, té chvíle Václav o to hrubě nedbal, jakož pak na večer nevyslechl s pozorností jako jindy výklady doktora Srnky, kterého potkal v Sirkové ulici a který jej sám zastavil a začal, ironicky jako vždycky, slyšel-li pan jurista, co se stalo, co se ohromného stalo, že toho jsou plné noviny, že si Napoleon na štědrý den vyjel na lov do Tryanonských lesů a že se císařovna za ním odebrala, a ještě to, že královna hollandská Hortensie dala darem Napoleonovu synáčku, Jeho Mil. římskému králi, zlacený kočárek a do něho zapřažené dva beránky, ty že naučil pan Franconi tahat, slyšel-li, četl-li o tom, dva beránky, ty že snad klekají na kolena, kdž J. Mil. nesou v peřinkách do kočárku.

Václav tentokrát netrpělivě poslouchal doktora; mrzelo jej, že na takové věci myslí, ale o české divadlo že ani slovem nezavadí. On sám nejraději by hovořil jen o něm. Také o něm psal domů, pantátovi, věda, ten že se zaraduje, že se bude divit a jistě že poví dál, dobřanskému faráři a Patrčkoví, staví-li se v Dobrušce, ti že se rozhovoří, a jak budou čekat na noviny, přinesou-li nějakou zprávu.

Otci psal, jak chodí do divadla, že próby jdou dobře, že se to bohdá vydaří, doktor Held že to také chválí a že má kromě toho radost také proto, poněvadž špitál milosrdných bratří dostane největší díl z toho, co se vybere. Také o tom, že doktor Held vypravoval, jak potěšil tou novinou o českém provozu profesora Majobra, kterého léčí, tomu že je teď trochu líp, ale že přece nevychází; ale když slyšel o té české hře, to že ožil, starý herec se v něm ozval, a že se tolik troštoval, že si na tu hru vyjde, že půjde do divadla. Doktor Held mu prý přisvědčil, aby ho nezarmoutil, ač ví, že nebude možná. A tak jako ten starý herec vlastenský, jenž ještě

v Boudě hrával, že se těší mnozí a mnozí, psal Václav; tuhle že přinesl Hýbl z Hradčan od Rulika, který také těžce stůně, zrovna požeňnání všem; Rulik že zrovna okřál, když mu Hýbl vypravoval o českém divadle, a že se Rulik modlí, aby pánbůh toinu požeňnal a on, Rulik, aby se toho provození dočkal.

V tom dlouhém psaní vypisoval Václav o próbách, oni že už take měli, t. j. orchestr, tuhle sobotu že bude poslední, že hrají většinou samí študenti a jiní vlastenští hudebníci z ochoty, ale že se také několik divadelních hudců ku hraní nabídlo, a že jim to jde opravdu krásně. A tak že se dostal, on, Václav, do divadla jako kdysi pantáta, jenže pantáta zpíval na herčišti a on že bude hrát pod herčištěm, v orchestru, že tu často na pantátu vzpomene a na všechny, kdyby tak tu mohli být o tom českém provození, Liduška že by se divila, že by všichni jistě měli radost a opravdu že je se nač těšit, to že bude svátek českého jazyka.

Psal radostně a dodával jaksi vítězně ještě zprávu, že seta vlastenská hereční společnost chystá také již na druhou hru, z české historie, »Čech a Lech«, tu že zase pan Štěpánek upravil, dle Štegmayra.

List byl dlouhý a ještě měl doušku. Pod svým podpisem připsal Václav, ví-li pantáta, že začaly od nového roku ve Vídni vycházet české noviny, že se jmenují »Viedeňské noviny«, že je tam vydává professor českého jazyka Hromádka, on, Václav, že jich ještě neviděl, ale pantáta že asi jistě, bez toho že má pan farář Ziegler na ně praenumerací. Tak že se ten rok pro vlastence pěkně počíná.

Toto psaní napsal Václav v pátek; v sobotu byla v divadle poslední zkouška na jevišti i v orchestru. Hýbl přinesl už vytištěnou ceduli. Kde kdo z herců i z hudebníků se kolem něho shlukl, a každý se tlačil, aby ji uviděl a si ji přečetl. Václav si ji dvakrát přeříkal, radostně jakoby krásnou básně. Dobře ji viděl, důkladně pročetl, a přece na zejtří ráno, v neděli dne 26. ledna, pospíchal znovu se na ni podívat. Vyšel kvapně ven přesvědčit se, je-li už oznámení na rozích přilepeno a jak to vypadá.

Mrzlo, slunce svítilo, až se sníh na střechách i na ulicích jiskřil. Muži v pláštích, v kožichách, v límcových redingotech, ženské v čepcích, v čapkách kožesinou lemovaných, s pytlíkovým vrškem, v kožíškách, v salupech, v šátkách pospíchali ulicemi, jak je mráz pudil. Václav však stál na rohu Koňského trhu »u Špinků« jako přimrzlý, přehlížeje ceduli na zdi přilepenou, věc převzácnou, protože to byla česká cedule. Ohlašovala, že toho dne odpoledne bude »provozená na král. pražském, staroměstském stavovském divadle od sjednocené společnosti vlastenců k lepšímu chudých rytířská činohra v pěti jednáních »Frydolin aneb cesta do železných hutí«.

Václav to četl jakoby novinku, s radostí, s povznesením; v té radosti byl by se chutě dal do řeči s těmi, kteří vedle něho se zastavili, a hned a ochotně vykládal, když se mezi sebou ptali na to české představení. Zamrzel se však, když jej vytrhl jakýsi kollega, jurista; byl Čech, ale mluvil po německu a české cedule si skoro ani nevšiml. Za to Václava pobízel, aby šel s ním k sv. Klimentu, že dnes tam budou filosofové zase zpívat o mši tu novou píseň, Tomáškovu, ví-li, na Meinertova slova, to že je krása, když to takhle šest, sedm set filosofů zpívá, a půjde-li na Bolzanovu exhortu, Bolzano že má tuze krásné exhorty, to že není nic obyčejného.

Václav slyšel o mladém professoru náboženství a morálky na filosofii hned, když přibyl na podzim do Prahy, a samou nadšenou chválu slyšel. Také jednou si zašel jeho exhortu poslechnout. Vrátil se z ní povznesen, po druhé však už nemohl jíti, poněvadž se mu nikdy nehodilo s časem. A dnes neměl na to žádné mysli. Vymluvil se kolegovi a zaskočil do Hýblova bytu k Havelkovi, pak se ještě vrátil domů pro partesy.

Dlouho se nezdržel. Sotva si noty zabalil a schoval je pod plášť, byl už opět na odchodu. Ale hned přece neodešel. Do cesty, t. j. do kuchyně vstoupila paní Lorencová. Omlouvala se, že přichází v takovou dobu; měla nějaké kuchařské pochybnosti, jak chvatně vyložila, a chtěla paní sousedku poprosit, ale místo o kuchařství začala

s Václavem o divadle, sama, dotazujíc se, jak bude dlouho trvat, že by ráda šla, že půjde.

»Panna Jetty také?« zeptal se Václav maně.

Dívala se na něj okamžik, okamžik mlčela a hned odpověděla:

»Ani nevím, je taková divná, snad si dá říct. A jak po divadle «
Ta otázka jí tak lehce připlynula.

»To bude dost veselo, dopadne-li to dobře. Máme smluveno, herci a my z orkestu, že se sejdeme na oslavu na Staré rychtě.«

»Hned po divadle? Tak se ani doma nestavějí?«

»O, to ne, to by bylo zbytečné.«

»No, když mají takovou společnost —« Pojednou vzpomněla, proč přišla, dlouho se však tím nezdržela, když se Václav rozloučil a odešel, přijav od kvartýrské (mistr Prax meškal tou dobou jako obyčejně u Charouzů na Koňském trhu) i od paní Lorencové přání, aby to dobře dopadlo. Napadlo ho, že se sousedka ptala, co po divadle, ale hrubě toho nedbal. Déle myslil na to, co řekla o Jettě, že si snad dá říci a půjde. Tedy už jí řekla? A že by Jetty nechtěla jít?

Paní Lorencová se do té chvíle neteři ani slovem nezmínila o divadle. Sama tam chtěla k vůli Václavovi a proto, co si chtivě malovala, že by s ním snad šla po divadle domů, že by ji doprovodil, to že by bylo možná, že by na večer spolu šli, že by mohla Jetty odpoledne poslat k své sestře na Hradčanech s nějakým vzkazem, že by tak bylo volno, a když by se mladý soused stavil, jak by to bylo pěkné. Nějaká záminka by se už našla, aby se stavil, aby si dal říci, když je takový plachý.

Rázem bylo po plánu a snech, když uslyšela, že po divadle nepůjde domů. A na Jetty se ptal, půjde-li. Kdyby s ní mluvil a dověděl se, že s ní o divadle nejednala, že ji nepozvala, ba že ji ani neřekla, že jen ona sama se chystala — Ale už ne, je po všem; Jetty však přece pošle odpoledne k tetě, když jí, Jettě, ráno o té cestě už říkala. Nedbala, že Jetty na to ani nehlesla. Jen toho si povšimla, že se Jetty nějak chvatně a neklidně strojila do kostela.

Šla tam nechutě; nejraději byla by dnes zůstala doma k vůli tetě. Nevěřila jí, žálila na ni, lekala se, že zatím co bude v kostele, že se něco stane. Co, nevěděla, ale tušení něčeho zlého ji tížilo, úzkostný, neklidný stav.

V kostele se jí nevolnilo; začala říkati z knížek, záhy však přestala. Konce bohoslužeb se nedočkala; nemohla, nevydržela. Bylo jí nevolno v zástupu a neklid měnil se v úzkost. Pospíchala z kostela, jakoby ji doma něco čekalo, jakoby se tam něco stalo. Bylo tam prázdné a ticho. A to bodalo. Teta odešla, nebyla doma.

Jetty jak byla, ustrojená, v čapce, v ženském redingotu, rukávník v ruce, vrátila se chvatně z pokoje do kuchyně. Zůstala tam u dveří; jež pootevřela na skulinu, co by viděla na pavlač ku dveřím Praxova bytu. Dlouho nečihala. Za chvílečku zahlédla Václava, jak vyšel a chvátal ani se neohlédnuv, pavlačí a se schodů do dvorku. Zmizel okamžikem.

Jetť se rozbušilo srdce, že jej zahlédla, i pomyšlením a již jistotou, že teta zase byla za ním, teď že asi se již dlouho u Praxů neomešká. A dříve, nežli se nadála, spatřila tetu od sousedů vycházeť. Jetty přivřela, odskočila do druhého pokoje, otevřela prudce skříň, strhla čapku, rozepínala chvatně třesoucí se rukou zimní kabát, všecka pobouřená žárlivostí i hněvem na tetu, jaká je.

Paní Lorencová nevrátila se s tak jasnou tváří se smavýma očima, jak šla k sousedce. Stín sklamání bylo na ní znát a v hlase rozmrzelost.

»Už jsi přišla z kostela? Už je po všem?«

»Je,« odpověděla Jetty zasmušile, zkrátka.

»Tak odpoledne,« začala paní Lorencová za chvíli, »mohla bys jít na Hradčana.«

Jetty se po ní obrátila, a nemohouc se již opanovati, chvějíc se, prudce vyhrkla:

»Půjdou do divadla, tetičko!«

Paní Lorencová sebou škubla, hned se však opanovala.

»No, pomýšlela jsem, chtěla, ale —«

»A mně nic neřekli! Já neměla jít! Chtěli jít sama, sama.« Tajně hlodající žárlivost i hněv vybuchly. »Proto mám jít k tetičce na Hradčana.«

»Co to mluvíš?«

»Je to pravda. Mne nechtěli vzít, mně nic neřekli, mne chtěli —«

Prudký pláč ji schvátíl a přerval řeč. Paní Lorencová vrátivši se sklamána a teď dotčena pravdou snadno se popudila. Rozkřikla se na neteř, aby mlčela, co mluví, co si myslí, husa — Jetty sklesnuvši v pláči na židli, vyskočila, všecka ssinalá, vzlykajíc. Chtěla mluvit, leč pláč byl křečí, jež hrdlo, prsa svírala tak, že vyrazela místo slov jen urvané slabiky a krátké výkřiky i skřeky hrozného záchvatu. Třepala rukama nad hlavou, pak náhle vyrazila z pokoje. Paní Lorencová skočila za ní a stěží ji v kuchyni zachytila a zadržela.

Mistr Prax vrátil se od Charouzů všečen prokřehlý. Chutě zasedl ke stolu čistě prostřenému a těšil se na talíř horké polévky, chvále si, že ten luft dnes tak tráví, to že vždycky, když je takový mráz, takový jasný mráz. Prve však, nežli dojedl, musil položit lžici.

Přiběhlť paní Lorencová, všecka poplašená, žádajíc paní mistrovou, aby se šla k nim podívat, co se děje, že Jettynce je zle, že to jakživa neviděla, že si neví rady; pro maličkost, pro hloupost, že se tak rozplakala, a takové řeči, bože, ona, sousedka že si nic nepomyslila, jak pak by, mein Gott, ale Jetty že hned mluví takové divné řeči a jak se rozplakala, až křeče ji z toho chytly, až sebou uhodila přes postel, že jí nemůže upokojit, že má strach —

Paní mistrová už za té řeči odvažovala kuchyňskou zástěru a jak mohla, měla se rychle k odchodu, popadajíc dech tíže a usilovněji chvatem a úžasem. Než i v tom pamatovala na Johana, aby nečekal, když má hlad, aby si maso vzal, že je v troubě v hrnci a omáčka na plotně a knedlíky na míse v troubě.

Vrátila se až za drahnou chvíli a vypravovala udýchaná, co s Jettynkou měly, že to jak živa neviděla, takový pláč a křeče z toho; no

teď že, chvála bohu, je trochu líp, že ji třely octem, obklady že ji dávaly, studené obklady, ale ruce že má jako led, a že je jako pitomá, a slabá, celá vysílená, že tam sedí jako zmořené kuřátko.

Pozdě odpoledne šla tam opět. Mistr Prax, jenž se tam chtěl také podívat, kterého však tam nepustila, dychtivě čekal na zprávu. Uslyšel pak, že je už hodně líp, že Jetty je pokojná, ale že sedí tak smutná, zamyšlená u okna, ale paní Lorencová že jí, mistrové, pověděla, když ji šla vyprovodit, že to už půjde, ale že tomu nerozumí, že už ji Jetty také, prve, co mistrová byla doma, odprosila, aby se teta nezlobila.

»Tak to mají tyátr,« vzpomněl mistr Prax ironicky, ač ne bez soucitu, »obzvlášť sousedka. Chtěla jít, těšila se, vím to.« Zamrkal a významně se usmál. »To už o panu Věkovi se nedovíme,« dodal, »jak hrál a co a jak ten český tyátr.«

Ten měl začít o čtvrté hodině odpolední. Václav však dobré půl hodiny před tím vstoupil do budovy stavovského divadla na Ovocném trhu. Nejprve uložil partesy a housle v orchestru, ale nezůstal tam. Zaskočil si ještě za kulisy, za spuštěnou oponu. Podívil se, jak prohlédlo jeviště v plném světle olejových lamp na rampě i v kulisách, jak všechno jinak vypadalo v tom osvětlení nežli v temnosvitu, jak to vídal o zkouškách. Vše připraveno, předsíň rytířská s květinami na oknech, jak předepsáno, lampa už na stole, u kterého bude v první scéně sedět spící Frydolín.

Štěpánek, jenž měl úlohu zlého, intrigantského Roberta hradního na Savernu, již v kostymu, v klobouce s červeným a bílým pérem pštroším (ze skladu pana Bartha z Jezuitské ulice), dosud nenalíčený mihl se jevištěm a hned v kulisách v pravo a již opět na levo, jak přecházel, poroučel, přehlízel, dotazoval se, je-li to ono, je-li vše v pořádku.

Václav protáhl se dále do pozadí, kdež stranou u kulisy, t. j. u malovaného okna plného tabulek, spatřil Koupovského, nyní hraběte ze Savernu, nalíčeného, v plné nádheře divadelně rytířského kos-

tymu, v klobouku plném pštrosích černých per (také ze skladu pana Bartha) s Luitgardou, pannou Lencovou, jindy přibledlou, nyní zrovna kvetoucí, s podmalovanými očima, v bělavých šatech s rytířskými rukávy, s bělostným límcem krajkovým od nader za hlavu vysoko do týla.

Stála se svým šlechtickým příbuzným a s dvěma pacholky, podávající v železných hutích, s bývalým loupežníkem Honzou v zrzavé paruce a s hloupým Štofkem. Oba ničemové kusu, oba na jevišti jako doma (herci Brinke a Sýkora) domlouvali panně Lencové, cože se bojí, ať na obecenstvo nemyslí, nýbrž jen na roli, a bývalý loupežník Honza, jenž měl Frydolína hodit do pece v huti, dodal, ať udělá v kulisách křížek, nežli vystoupí, on že se také tak pokaždé požehe.

Václav už nezahlédl ostatních z kusu, poněvadž se bál, aby nezmeškal do orchestru. Usedl tam, noty rovnal, ohlížel a rozhlížel se prostorem, kterou jindy jenom v šeru vídal, nyní hojně osvětlenou, nejvíce po dveřích, po vchodech, proudili jimi návštěvníci. Neklidně, rozčileně to pozoroval. Nahoře se divadlo záhy plnilo. Řemeslníci přicházeli, jejich ženy v čepcích, jejich dcerky, tovaryši, studenti, různá mládež, devesčky. I přízemí počalo oživovat.

Václavovi však se zdálo, že zvolna, tuze zvolna lidí přibývá. Díval se, kdo přichází, hledal známé, vzpomněl, přijde-li paní Lorencová s Jetty, kde asi budou sedět, nebo snad jen sousedka sama, a co doktor Srnka, co lože.

Však hle, v jedné z loží usedala vystrojená měšťanka zdravím kypící, v růžovém kabátku kožešinou lemovaném, s granáty na krku pod bílým lalouškem, vedle ní muž s vlasy do spánků sčesanými, v modrém kabátě, v pruhované žlutavé vestě. Vedle v loži už také někdo, také měšťan s třemi chlapci, a tam do té také vsedají i tam na pravo. Bože, i tam bude plno, i tam. Kolem v orchestru pojednou hlasnější šum a všichni tu i v přízemí obracejí se k prosceniové loži.

Nejvyšší purkrabí, hrabě Kolovrat! Přijel! A vedle v loži dva páni, guberniální radové.

Václava přešel strach, a již opojení počalo jej rozechřívát, povznášet, opojení z radosti, že tolik lidstva sešlo se na české »provození«, a i takoví páni. Rozjasněnýma očima se rozhlížel a příjemně rozčilen naslouchal šumu, bzučivé směsi hlasů nesoucí se obrovským oulem, dole, nahoře z nabitých gallerií, všude, veškerou prostorou. Pojednou zatáhl kollega Václava za šos jeho modrého fraku; kapelník vznesl taktovku. Už! Už v tom byli, už hráli, dobře nacvičení, s ohněm, s ctižádostí, aby oni, většinou diletanti, ukázali, že něco dovedou.

Ukázali; ještě poslední takt jejich předehry nedozněl, již se na ně snesl liják potlesku, a ne z jednoho místa, nýbrž ze všech stran hlediště, z dola, z loží, s výšin gallerií. Václavovi se srdce ozvalo nad

tou pochvalou, ale ještě více proto, že šla opona vzhůru, že začínala se hra, jež bude rozhodovat. Krev mu stoupila do hlavy, cítil napjetí, strach, jak bude na jevišti, nestane-li se něco.

Hrabě ze Savernu Koupovský první mluvil nad spícím Frydolinem, a jistě, pevně. Což ten, ten měl kuráže, bylo to o zkouškách vidět, ale panna Lencová — Prve se tak bála. Václavu prudce zamžikaly oči, když po odchodu hraběte Rudolfa vstoupila se džbánem v ruce, když přistoupila ke spícímu Frydolinu. Hlas se jí chvěl, bylo to znát, ale nezajikla se, nezmátla, mluvila, a čím dále tím jistěji, zvučněji. Ulehčilo se mu, usmíval se nevěda, pak už se kradí ohlédl po ložích, co tam; v šeru nic nerozeznal, jen to, že všichni upřeně hledí k »herčišti«.

Nežli se nadál, spadla opona; proměna. Potlesk však jakoby na konci jednání. A hráli zas a žádná nehoda se nepříhodila; opona snesla se za bouře potlesku. S hora, s gallerií se hrnul nejprudčeji, než i v ložích tleskali, i v purkrabské i v té, kdež seděli guberniální radové. Radost chytla Václava z té jásavé bouře, jakoby jemu tleskali, radost ze zdaru, z vítězství. Zdálo se mu již jisté, když začátek tak dobrý. Herci se ohrozili, teď to teprve půjde, zvláště ve třetím jednání, až vystoupí Honza se Štofem.

Za jejich výstupu vybuchl na galleriích přes tu chvíli hlučný smích, až opět stichl jako všechno divadlo v napjetí, když běželo o Frydolína, o Luitgardu a nevinnou hraběnkou Helenu. Konec byl dobrý tak i tak, v kusu samém i ve hře. Šťastně, slavně skončili. Za večerních představení nezahřímala asi nikdá taková pochvala jako po tom odpoledním představení, tak hlučná a jadrná, tak upřímná, z upřímné radosti, vědomé i neuvědomělé, že slyšeli tu mateřštinu, že se tak pěkně ozývala, že se tu domohla místa.

Projevy uvědomělé radosti uviděla pak Stará rychta, když se tam po představení sešli herci a mnozí z dobrovolného orchestru i ti, kteří nebyli z nich, ale přece k nim patřili svým srdcem. Když se hercům připíjelo, když Štěpánka jako vůdce a ředitele celé hry vznesli na

ramena, popadl Václav opojen radostným vzrušením Hýbla, jenž stál stranou, objal jej a volal:

»Vlastence, také vy! To taky vaše. Ta řeč, ta krásná řeč, to je vaše dílo!«

»Mlčte, pro boha mlčte!« Hýbl se Václavovi vyškulbl a zrovna jej zaklinal. »Mlčte, ani muk o mně, ať to nikdo neslyší, to všechno Štěpánek! Vivat! Vivat Štěpánek!«

Škočil na židli.

»Přátelé! Vlastenci,« začal s ohněm, »radujte se, dnes je svátek našeho jazyka. Doufáme, že teď dojde víc a více vzniku, doufáme, že dojde, že musí dojít jistě taky své samostatnosti, jen když svorně vytrváme. Dnes je velký svátek, bratři; radujme se, česká svíce ještě nedohořela!«

Kolem Hýblova prostého řečniště a kolem stolu, kdež se tlačili jeho posluchači i dále, v celé klenuté místnosti strhla se radostná bouře. Tleskali, volali, křičeli a vstávali u vzdálenějších stolů, většinou sousedé, řemeslníci a i od stolů chvátali k řečníkovi, k němuž se přátelé a známí tiskli tak, div že ho s židle nestrhli.

»Vivat! Vivat!« hlučelo kolem a do toho křičel právník Svoboda a s ním mladý Věk:

»Nedohořela! Ne, ještě nedohořela!«

»A bude svítit!«

XV. DECLAMATORIA JAKOŽ I VARIA.

Dlouho slavili a hned se už také těšili na nové »provození«, jež, jak se v tom rozjaření snesli, mělo být dříve, nežli před tím minili: hned za týden.

Václav i v tom nadšeném bouření nezapomněl na doktora Srnku. Doktora Helda v divadle zahlédl, po Srnkovi však se nadarmo ohlížel i tu na rychtě, kdež jej čekal na jisto. Snad nemohl přijít, nebo snad schválně se vyhýbá. Cestou domů, bylo už pozdě v noci, vzpomněl zase na paní Lorencovou a na její neteř. V oknech měly tmu, toho si povšiml; ale víc pak už na ně nemyslel. Ozárené divadlo plné lidí pořád viděl, jevisté, výjevy z Frydolina. A ve snách pak na novo.

Ráno zaspal a proto samým spěchem do protivné advokátní kanceláře, kdež, jak tušil, bude zívající pan Vogel špičatě se dotazovat po českém divadle, nemohl s kvartyrskými promluvit. Proto

teprve až odpoledne se doslechl, že ani paní sousedka ani panna Jetty nebyly v divadle. Divil se, žasl, když kvartýrská vypravovala, co bylo, jak musila do sousedství k vůli paně Jetty, co s ní měly, a v duchu přisvědčil, když mistr Prax nadhodil, že to je takové divné, že v tom něco je, a snad dokonce ten tyátr, kvis.

Václav neprozradil, co věděl od panny Jetty, že se jí teta o divadle ani nezmínila a neřekla jí, aby šla také. Chtěl nejprve s Jetty samou promluvit. Toho dne jí nezahlédl, nevyšla ani na krok. Také paní Lorencová nestavila se na večer u Praxových jak obyčejně. Dopoledne u nich byla, jak z hovoru kvartýrské vyrozuměl; stěžovala si také, jak Jetty po včerejšku není ještě jak náleží dobře, že prý sedí nebo chodí jako bez ducha, že ji ani knížka netěší.

Jetty vyšla až samý večer, vlastně jen pootevřela dvěře u kuchyně a vyhlížela na pavlač, na okno Václavova pokojíku. Bylo temné; že nesvítí, že není doma, hádala. S Praxovými jistě nesedí, když teta tam není, když ho nevyhlédla do jejich společnosti. Dnes tam nešla. Proč nešla? Nedá jí svědomí nebo se bojí, že již pozorují proč, za kým tam chodí. A co on — To byla mučivá otázka, která se ozvala na novo, toho dne již po kolikáté. Byl by takový — Hned si to vymlouvala a na pomoc si vyvolávala zjevení v noci vánoční, kdy třípýtem svých slzí jej zahlédla, svého Werthera.

Náhle schmuřila čelo, a rychle zavřevši, uskočila; z pokoje se ozval tetin hlas, jménem ji starostně volající. Byl jí teď protivný jako tetina starostlivost.

Václav nebyl doma. Hned jak nastal večer, odešel. Nemohl se již dočkat, aby zas už byl u »vlastenského« stolu, aby si mohl o včerejšku popovídat a uslyšet ještě nové, zevrubné zprávy o památném večeru, ještě na to ono se zeptat a hovořit, hovořit, vzpomínat. U samé Staré rychty potkal doktora Srnku. Šel už z hospody, od svého osamělého stolu.

»Tak brzo, pane doktor?«

Srnka na to dost nerudně, že musí, že má nějakou cestu.

»Včera o českém provození nebyli v divadle?«

»Ne, nebyl; na, ich gratuliere, ich gratuliere,« dodal nějak nuceně.

»Čekali jsme jich na jisto, když —«

•No chtěl jsem, chtěl,« vpadl Srnka, »ale já se bál, bál jsem se.«
Přejel prsty po krku za širokým nákrčником.

»A proč?!«

»Vědi, junger Patriot, tak jsem se netěšil jako oni, nemoh' jsem, to už já, leider, nedovedu, a taky se nedovedu dívat tak jako oni. Tak co tam se mnou. Tam bylo jistě jako v kostele, alles in gehobener Stimmung, lauter Enthusiasmus, třeba že to nebyl ani Shakespeare ani Schiller, třeba že takový prostřední kus hráli und nur Dilettanten. Řeknu jim upřímně, já se toho bál. Nichts für Ungut. Já do jejich světa eigentlich nepatřím, já si do něho netroufám, ne — ne,« doktor Srnka zvedl odmítavě pravici, »nic mně nevymlouvají, nic, basta. Abych se tam šklíbil, nos ohrnoval, to přec —«

»Teprve začínáme, pane doktore.«

»Ich weiss, to si taky říkám. A tak mne nechají,« dodal ostřeji.

»Ani sem na rychtu nepřišli.«

»Slavit?« Upřel na Václava tmavé oči, plné úsměšku, jenž mu také pohnul rty. »Slavit, když jsem nic neviděl? No já zas přijdu, a oni,« položil Václavovi ruku na rameno, »nic si z toho nedělají a pracují dál, konají svou povinnost, pracují, mladý vlastenče. Dobrou noc!«

Václav jinde jinak slyšel o českém představení: s uznáním, v němž bylo znát i překvapení, že něco takového mohli svést v české řeči. Na druhé představení, ustanovené na neděli dne devátého února, chystali se všichni s větším už sebevědomím.

Václav měl zase plné ruce práce s opisováním, se zkouškami. V bytě i v sousedství o tom věděli; paní Lorencová však ty dni o divadle nikdy nezačala, jak činívala před provozem »Frydolina«. Václav si toho všiml jakož i toho, že paní sousedka denně už nepři-

cházi. Za to sám se zmínil, z úmyslu, že tentokráte do divadla půjde, když je panně neteři už dobře.

»Ach dobře; takhle na oko, ale jinak se mně zdá, no — Mucken, Mucken. Kdo pak ví. Ptala jsem se Jetty, chce-li jít, ale odbyla mne, že ne, že chci-li, abych šla sama.«

Václav té odpovědi dost nevěřil po tom, co před tím od Jetty slyšel. Ale nemohl se přesvědčit, protože mladá sousedka jakoby se zavřela; ani jednou jí nespátlil za celý týden. Teprve v sobotu před nedělí, v které mělo být představení. Hned a přímo se optal, půjde-li tentokráte do divadla. Až se zarazil, jaký divný, bolestný stín ztemnil její pohled, a když řekla nad obyčej stručně a skoro zostra:

»Nechci překážet.«

»Komu, panno?!«

Stala se neklidnou tak, že to musil pozorovat.

»Tentokrát jim paní teta přece řekla,« dodal rychle.

»Řekla.«

»A nepůjdou?« divil se a v tom uklouzla mu otázka: »Paní teta půjde?«

V náhlém zasmušení, s výčitkou pohlédla na něj a jakoby pichnuta vyhrkla:

»Neřekla jim to?«

»Ptal jsem se na ně, půjdou-li, a řekla —«

»Že nepůjdu.«

»Že se jim nechce, a tak že ona také nepůjde. Kdyby šly,« dodal pobízivě, přeje si, aby Jetty šla.

Tu však netuše bodl; bylo, jakoby ji pobízel k vůli tetě.

»Ne, ne, nepůjdu.« V očích ji zasvitlo. Dala s Bohem a odkvapila.

Václav odcházel rozmrzen. Co se tak Jetty zlobí, tak jakoby on za to mohl, že teta — Jak má na ni svrchu! Proč? Pro to divadlo? Konec úvah byl, že si to Jetty do zítřka rozmyslí.

Na zejtrí však po obědě, když odcházel k Hýblovi, pro kterého se chtěl před divadlem stavit, věděl už na jisto, že se nikdo od Lo-

renců nepodívá na české »provození«. Kvartýrská mu svěřila, že nepůjdou, k vůli Jetty, ta že je pojednou taková umíněná, že jí Frau von Lorenc dopoledne dost a dost domlouvala, ale jako když hrách na stěnu hází; paní sousedka že si tolik stěžovala, co s tím děvčetem teď pojednou má.

»Řekla jsem paní Lorencové, tak co, aby šla tedy sama. Ale to, to. Má strach.«

»Proč, z čeho.«

»No, vědí, minulou neděli. Kdyby to tak pannu Jetty zase chytlo, až by jí řekla, tak ať si ostane doma, ona, paní Lorencová, že si půjde sama. A šla by, ráda, tuze má naháňku, to vím, pořád o tom mluvila, opravdu. Věřejí mně, pane Věk, kdybych Jetty neznala, že je hodná, citlivá, až moc citlivá, řekla bych, že to dělá tetě naschvál, že jí chce ten tyátr zkazit, aby tam nemohla.«

Václav odmítl tuto domněnku, cestou však o ní uvažoval. Ne však dlouho. Přišelť mu do cesty mladý Kamberský, nejlepší přítel a spolužák za gymnasijských studií v Litomyšli, vytáhlý, suchý, černých očí, bělostných zubů, z nichž přední vynikaly nápadnou velikostí, ač ne nepěkně, ten, jenž kdysi zavedl Václava u nich, u chirurgů, v Litomyšli k mandlu stojícímu v klenuté, šeré komoře v přísvitu malého okénka a tam z nenadání mu ukázal lidskou kostru rozházenou, »Emánka«, odpočívající v zásuvce toho těžkého, starého mandlu.

Staré přátelství nepovadlo ani v Praze, ale poněvadž byl Karliček Kamberských zapsán na medicínské fakultě, nevidal se s Václavem tak často jako v Litomyšli, zvláště poslední dobou. Někdy se třeba za mnoho dní nesetkali, jak je povolání a nové známosti Kamberského rozváděly. Přes to zůstal Kamberský jaksi prostředníkem mezi Václavem a Litomyšli. Hovořival s ním o ní, jmenovitě první měsíc pražského pobytu, o novinách, když došly, o známých, o děvčatech, o Toniče Zemanové. Při pozdějších však setkáních hovory ty se

bezděky krátily; o děvčatech už někdy ani nezačali, zvláště když se Václav vyhýbal hovoru o nich.

Nevábilo ho již tak jako první čas, ba byl mu již nepohodlným, poněvadž pokaždé hnul jeho svědomím, poněvadž mu pokaždé vyčítavě připomenul Toničku Zemanovou i to, že jí jen jednou psal, jen jednou a vícekrát už ne, že pořád psaní odkládá, a nejen odkládá, nýbrž že už na ni ani tak často nevzpomene jako ještě o vagacích, doma, a první dny pražského pobytu.

Karliček Kamberských tentokráte nezačal o Litomyšli, ale hned o divadle, do kterého se ubírala na které se náramně těšil. Byl už minule na Frydolinovi a tím se všechen splašil. Líčil, jak se mu to líbilo, kteří z herců nejvíc, a Luitgarda, panna Lencová, toho že se nenadál, že by něco takového bylo možná v českém jazyku, a že pak všude sháněl kde koho a pobízel, aby šli do divadla, na české představení, dnes že jich tam bude, z Litomyšle a od Litomyšle, Kujebáků, od Třebové i Oustí, že splašil toho a toho a ten zas jiné, a ti že zase někoho přivedou, to že zas bude návštěva.

Václav s radostí naslouchal jeho nadšeným slovům, v duchu jsa také potěšen tím, Karliček nezačal o Litomyšli zvláště. Než nepominul jí. U samého divadla, již na rozchodu, se zastavil a zvolal, jak si náhle vzpomněl:

»Viš-li, Venclíčku, co nového z Litomyšle?«

Václav se zarazil; hrklo v něm z temné potuchy, že bude něco o Toničce Zemanové.

»Co se stalo.«

»Starý Plocek umřel.«

»Ah,« vydechl si bezděky Václav v náhlé úlevě, a zvolal: »Ten?« Míhl se mu »starý kuchtik« Plocek, podomek v piaristické kolleji v Litomyšli, vysoký, ramenatý, šedých vlasů a chmurného pohledu, jenž v gymnasiu, dole na tmavé chodbě vyplácel pařenou metlou studenty, kteří mluvili ve škole česky a měli za to »signum«, protivnou, černou knížku, nebo když byl »Sittengericht« a byli odsou-

zeni ze studentů ti, kteří se v zimě klouzali a v létě se koupali v »hlubokém« rybníku.

»Chlap mizerná,« vděčně chválil Kamberský, »to byl ras. Když musil vyplácet, no, služba — Ale jak to dělal, jak byl vzteklý, jak vždycky strh' kalhoty a jak mlátil do živého. Ten by,« zasmál se, »nám dnes dal, celé divadlo by vymlátil, když je to tu všechno dnes české. No, Vencličku, kdy zas bude české divadlo? Bude?«

»Bude, bude. A budou teď taky česká deklamatoria, už se o to jedná.«

»Česká deklamatoria?! Opravdu česká? A kde?«

»V Klementinu, počkej, myslím, už příští měsíc.«

»A kdo —«

»No, studenti, juristé a filosofové.«

»To taky přijdu.«

»Bodejt ne.«

Houf návštěvníků se náhle přihrnul jako vlna a ten je rozvedl. Zamračený Plocek, starý podomek surový, Litomyšl, všechno Václavovi zapadlo, jakmile překročil práh divadla, jak vstoupil do jeho ozáření, jeho šumu a vzrušení.

Bylo pak jako o prvním představení. Hlediště zase plno, vše plno, orchestr sehrál vše bez vady, herci na jevišti vystupovali s větší jistotou a hráli lépe nežli poprvé, obecenstvo tleskalo hlučně, bouřlivě jako oněhdy. Bylo nadšení, byla radost, byl opět svátek a zase jeho slavení, obzvláště na Staré rychtě. A zase v tom slavení už jednali o dalších představeních a hned tam už mohl Štěpánek ohlásit přátelům vlastencům, že se mu přihlásili noví oudové jejich herečnické společnosti, ta že roste a poroste.

»Ó, divadlo nám probudí mnoho dřímajících,« dodal Hýbl, »a studená srdce zapálí láskou vlastenskou.«

Václav se ráno dověděl, že sousedovic skutečně nebyly v divadle, že se nic u nich nestalo, panna Jetty že seděla celé odpoledne doma, sama, paní Lorencová že je navštívila, ale jen na chvíli, a nějak

mrzutá, ne jako jindy; mistr Prax hned také osvětlil, proč, že když panna Jetty jí to tak vyvedla.

Jak Jettě bylo, nikdo nezvěděl, jak celé odpoledne všecko v mysli rozbírala a sama sebe mučila, co učinila, že včera jej, Werthera, jak Václava v myšlenkách jmenovala, tak z ostra, z pouhého podezření odbyla, že mu tuze ublížila, že třeba nic nemyslel, když se na tetu ptal. Oči se jí kalily, strnuly, hledice do prázdna, až prudce zase zamžikaly, když se znovu připlížilo podezření, proč by se na tetu ptal, že ji, Jetty, proto jen vyzval, aby šla do divadla, aby také tetu mohla. Co ona, Jetty, ale tetu když jej láká, za ním chodí. Slzy se jí zase hrnuly do očí, slzy smutku, beznaděje i palčivé žárlivosti —

Ve středu po druhém českém představení, byla zrovna popelečná, dostal Václav psaní z domova. Otec mu oznamoval, že jsou všichni zdraví, jenom že není hrubě co chválit, starostí že neubýlo, spíše naopak. Nic však o nich široce nerozváděl; za to psal obšírně o tom, jakou měli radost z jeho zpráv o českém divadle, i z toho, že on, Václav, měl a má v tom vlastenském snažení oučastenství, však ale aby při tom dbal, jak náleží, svých povinností a studia, z toho že mu čaka kyne, jinak že by bloudil; on, Věk otec, že ví ze skutečnosti, co je, když mladý člověk oddá se vášni, jakouž se může státi a bývá divadlo.

Pan farář dobránský Ziegler že přijel ty dni do Dobrušky, psal Věk svému synovi; s těch svých kopců dolů k nim že se farář vydal za ukrutné metelice, ale že toho nic nedbal, ani zlé cesty a závějí. Skoro celého půl dne že u nich, u Věků, pobyl, a že jemu, Věkovi otci, přivezl také číslo Pražských Poštovních novin, a že panímámu i Lidušku zavola, když z těch novin nahlas četl, o divadle v Praze, o českém provození, jak tam stálo, že ta činohra (Frydolin) velmi dobře vypadla a jazyk český že se v své kráse okázal. Pan farář že mnoho mluvil o divadle, psal Věk dále, a že klade do těch českých provození převelkou naději.

Ještě o tom psal Věk otec, co mu farář Ziegler vypravoval o sol-

nickém Patrčkovi, že ten oheň, co mu vůz plný zboží zkazil a zničil, mu dodal; Patrčka při tom zápasení však že na knihy a musu nezapomíná, že čte i spisuje, obzvláště básně, ale že nemá, kde by je otiskl a na světlo vydal. A to že jest jeho palčivá touha, aby je uzřel vytištěné. Onehdy, nedávno tomu, co přišel na Dobřany, na faru, za krutého mrazu, a proč — Uslyšel, že ve Vídni počaly vycházeti České Noviny a tak že se vypravil do té Siberie k panu faráři přeptat se na to a podívat se na ty noviny, poněvadž byl přesvědčen, že pan farář má praenumeraci.

Vypravoval farář Ziegler, jakou měl Patrčka radost, když ty noviny spatřil, a hned že si maloval, ty že by mohly býti jeho spásou, jak by bylo, kdyby šel do Vídne, kdež by snad u těch novin mohli ho potřebovat, že by pomáhal, psal, všechno dělal, to že jest jeho dávné toužebné přání, aby perem mohl pracovat a také, že by se tak dostal ze Solnice, kdež všechno na něj padá, kdež mu hoří půda pod nohama.

Vypravoval farář Ziegler, že by se byl Patrčka, kdyby jej byl jen slovíčkem vybídl, ihned rozběhl do Vídne, že asi na to čekal, ale farář, ač skládání Patrčkova pochválil a jej vybídl, aby péra neodkládal, přece mu rozmluvil, aby se do Vídne jen tak na zdař Bůh nevydával, a že Patrčku tím ukonejšil, psal Věk synovi, že bude farář psát do Vídne professoru Hromádkovi a že se na všechno přeptá.

Novin z domova dost, pomoc skoro žádná. Věk otec poslal synovi jen obvyklou, skrovnou částku, a tu ještě později, nežli měla dojíti, a ještě také naznačil, že to s těží sehnal. Ptal se, má-li Václav už nějakou hodinu, aby se mohl sprostít psaní v té advokátní kanceláři.

Václav pokýval hlavou nad tímto místem. Hodinu! Teď! Kde ji vzít, když sám doktor Held žádné pro něj nenašel. A má tolik známostí a jistě také mnoho dobré vůle. Dál o tom neuvažoval, poněvadž se vzdal už naděje, a byl připraven, že tento rok nedostane se z pisařské židle v advokátní kanceláři. Živě však na to zase vzpomněl, když v pátek po té šel v poledne k doktoru Heldovi pozvat

jej na české deklamatorium, jež se mělo odbývati příští neděli v koleji Klementinské. Případlo mu, kdyby tak, až vstoupí, uvítal jej doktor Held: »Tak, milý krajaně, je vyhráno. Mám pro nich hodinu.«

Neuslyšel však těch žádoucích slov, ba nezastal ani doktora doma. Hospodyně však vyzvala Václava, aby počkal, že milostpán přijde hned. V tom ani nezaklepav, vkročil rychle do předsíně chlapec asi dvanácti nebo třinácti let, hubený, chudě oděný, přihnědlé pleti, živých, tmavých očí, nic ostýchavý, smělý. Nezalekl se, když mu hospodyně řekla, že pan doktor není doma, také aby na něj nečekal, a co mu chce. Hoch odvětil, že pan doktor teď jistě přijde, že ho viděl a předběhl, že s ním musí mluvit.

»Ale on nikoho teď nepřijme,« namítla hospodyně z ostra.

»Pan doktor mne zná,« vypjal se chlapec.

V tom Held vešel, Václava vlídně uvítal, na chlapce upřel ne zrovna vlídně oči a zeptal se ho zkrátka, co chce.

»Neráčejí se pamatovat, jemnostpane —«

Doktor se té jisté důvěrnosti a smělosti usmál a řekl ne bez ironie:

»Opravdu se nemohu upamátovat.«

»Jean Butteau.«

»Ach, no, konečně!« zvolal doktor ironicky.

»Babička ruku líbá.«

»Je v Praze?

»Prosím, je.«

»Byli jste teď pořád v Praze?«

»Prosím ne, ve Vídni jsme byli, u tetičky Lotty.«

»Proč jste se vrátili?«

»Tetička umřela, o vánocích.«

»Ah, co se jí stalo.«

»Dostala zápal plic.«

»Je tvá maminka taky tady?«

»Ne, není; ona nebyla s námi ve Vídni, ona byla venku u tyátru, a ještě je.«

»Kde.«
 »Teď v Linci.«
 »Tak jseš tu sám s babičkou, a sami dva jste přijeli z Vídně.«
 »Sami dva, ale nepřijeli, prosím, my jsme šli pěšky.«
 »Pěšky v tenhle čas a tak stará paní. Jak dlouho jste šli?«
 »Skoro celý měsíc.«
 »A kde je teď druhá tetička, Thámová.«
 »O té taky nevíme. Ale strýček Tham je u Kronesa.«
 »Psal vám?«
 »Ne, já jsem to slyšel od aktérů.«
 »Tak babička neví tedy nic o svých dcerách. Nechaly ji tak —«
 řekl to ostře a pojednou se optal hocha, nese-li mu něco od babičky.
 »Babička prosí, kdyby ji ráčili navštívit.«
 »Stůně?«
 »Nemůže na nohy. Moc jsme šli, a byl mráz, a je stará.«
 »Kde ostáváte.«
 »V Kozí ulici, numero 747, ve dvoře vzadu.«
 »Jste už dlouho v Praze?«
 »Předevčírem jsme došli.«
 »Tak tys babičku neopustil. Chodils ve Vidni do školy?«
 »Taky.«
 »Taky! A cos ještě dělal?«
 »Hrál jsem tyátr.« Mladý Jean Butteau bezděky se opět vypjal a vztyčil hlavu.
 »Aj! Už?«
 »Ó, to já už dlouho.«
 »To je tak pro tebe,« řekl doktor káravě. Na okamžik se zadíval na chlapce, pak mu pojednou pokynul a vyzval jej, aby šel s ním. Věkovi se omluvil, že to bude hned vyřízeno. Václav tušil, jakým receptem. Doktor se vrátil s chlapcem za malou chvilku. Mladý Jean Butteau vyrazil, jako když jej vystřelí a vesele, protože pochodil. Mrštne vysekl ještě jednou kompliment a už byl ze dveří.

Doktor za ním ukázal obraceje se k Věkovi.

»Jean Butteau. Slyšeli někdy to jméno?«

»Slyšel; pantáta měl u rodiny toho jména kondici.«

»Za kterou nic nedostával, ano; tam seznámil se se spisovatelem Thamem. Ah, rozbitá rodina. A ona, stará, čtyři neděle na cestě, pěšky, stará, těžká osoba. A co oni,« zeptal se pojednou, »co mně nesou.«

Václav přednesl pozvání ku deklamatoriu. Doktor rád slyšel a slibil, že přijde, i pochválil, že to je pěkné, že se páni akademikové tak spolčili.

Vešla hospodyně podávajíc lístek.

»Od paní baronky Hanoldové; a že to spěchá.«

Doktor překvapen rozdělal kvapně obálku. Hned jak přečetl, ohlížel se po klobouku.

»Musím odejít, s bohem, pane krajane. Prominou.«

Hospodyně žasnouc ptala se, nebude-li milostpán obědovat.

»Ne teď ne, až přijdu.«

Vzal klobouk a odešel do bytu paní Hanoldové. Od štědrého večera tam nebyl. Od té doby setkal se s paní Hanoldovou několikrát ve společnosti buď u hraběnky Bubnové nebo u rady Slivky, než ani jednou nemohl s ní důvěrněji promluvit. Nenaskytlať se příležitost a paní Hanoldová se jí, jak cítil, i vyhýbala. Žádný z těch večerů nebyl Jeanettin, jak nazvala štědrý večer, o kterém rozžehla vánoční stromek, nicméně zůstala na sebe přísná jako tenkrát.

Held jí rozuměl i hlubší úctu k ní cítil.

Teď vstoupil do jejího bytu jako lékař. V předsíni zastal vychovatelku, která na něj už čekala; ihned chvátila baronce oznámit, že je tu. Paní Hanoldová mu přišla chvatně vstříc, a všecka vzrušena podala mu ruku.

»Jeanetta, doktore, Jeanetta, pojdte, pojdte, nemohla jsem se vás dočkat — « Mateřská úzkost chvěla se v hlase i v slovech.

Malá Jeanetta ležela ochablá, v horečce. Doktor vyšetřil její stav,

zeptal se na všechny okolnosti jejího onemocnění. Té chvíle nemohl říci nic určitého, ale těšil, když odcházel, a na chvíli potěšil.

Jak oznámil, přišel na večer zas. I nazejtří navštívil malou nemocnou dvakrát. Z druhé té návštěvy odcházel s tajemnou starostí, že to něco horšího nežli angina, na kterou nejprve soudil. Příštího dne, bylo v neděli, přišel záhy, prve nežli se vydal do nemocnice, a tu si zjistil, že Jeanetku zachvátila spála. Sám se lekl o rozmilé děvčátko. Teprve za odpolední návštěvy oznámil co nejšetrněji paní Hanoldové trapné to navštívení. Lekla se a začala se chvět; neznala však z plna hrůzu této nemoci jmenovitě v možných následcích, a proto spíše se dala utěšit vážným slovem doktorovým.

Mluvili o Jeanettě, o jejím ošetřování, o jejím uzdravení. Held seznával z každého slova, že rozmilé to dítě je životem své matky. Když pomyslel na odchod, vstoupila paní de Lozier. Musil na chvíli zůstat a zůstal i déle; připadlo mu, že by hovorná, stará Francouzka paní Hanoldovou polekala, když by začala snad o spále.

Za to musil za radu Feningra vyslechnout o bratru paní de Lozier, nejnovější, co teď psal, že došlo konečně od něho zase psaní, že píše o velikém hnutí po celém Rusku, o velkých pochodech vojska, jeho pluk a mnohé jiné že jsou při polských hranicích, že se všechno chystá k veliké vojně, teď z jara že se strhne jistě s tím Bonapartem.

Z toho nejnovějšího došlo také na nejstarší, z novin na vzpomínky, zase na J. Král. Výs. prince z Condé, jak tu byl před dvanácti lety v Praze, on a jeho Condéens, jak jej poprvé viděla o slavnosti sv. Ludvíka v kostele sv. Josefa na Malé Straně a jak ji pak přijal v Jezuitské ulici v Červeném domě, kdež měl logis se svým štábem, oh — grand Seigneur — a co jí řekl. Teď že snad na to dojde, připojovala, až Rus, až cár ztepe toho korsického usurpatora, že bude zase ve Francii obnoveno legitimní království, oh, že by pak, ach —

Toto vše paní Hanoldová neslyšela. Když ten proud vzpomínek začínal, zeptal se jí doktor na Jeanettu. Porozuměla slovu i pohledu; vstala omlouvajíc se. Doktor Held zastal dobře radu Feningra; vy-

slechl vše a tak, že paní de Lozier byla nadšena jeho zdvořilostí; ráda přijala jeho upozornění, že paní Hanoldová je velmi unavena, poněvadž celou noc dnes probděla. Doktor odešel se starou Francouzskou. Bylo okolo čtvrté hodiny. Vzpomněl, že má jít na české deklamatorium. Bylo však již pozdě, neboť počátek ustanoven na čtvrtou.

V tu chvíli oddechl si spolek z Klicperova bytu z hluboka, radostně. Jeho byl odvážný podnik českého deklamatoria, české deklamační zábavy. V studentském pokoji obou chlumeckých bratří a jejich krajana Pacáka nejprve prošlehla myšlenka, aby akademikové veřejně vystoupili po česku. Vyšlehla a zanítila, a bouřila pak prostým pokojem, když mezi truhlicemi a stolem, u okna, u posteli strhly se, často v oblacích tabákového dýmu debatty, jak vše podniknout, co vybrat, co přednášet, debatty hlučné, až prudké, jež především pochovaly Schubartovu »Hrobku knížecí« a Schillerovy »Zlé mocnáře« na česko stlumočené od »z Vůlemilova« a »Vládyboře«. Tito oba radikálové byli navarovský jurista Svoboda.

Divoce bránil obě básně, že se musí, že se budou přednášet, ať svět uvidí, že také oni milují svobodu.

»Milujeme, milujeme!« křičel Klicpera medik, »ale ty, Svobodo, neosvobodiš české slovo, ty nám tím zardousíš české deklamatorium.«

To »Vládyboř« nechtěl; ustoupil a dál svorně pracoval. Šel s Havelkou k rektorovi o povolení, šel s Klicperou medikem těžší cestou, na policejní hejtmanství. Šli tam s obavou, ale pochodili. Vše ostatní odbyli už bez nesnází. Tak si mohl všecken spolek u Klicperů bratří se scházející v neděli odpoledne dne 16. února z hluboka a radostně oddechnout. I poslední, ale jedno z nejhlavnějších, se jim splnilo: aby měli mnoho posluchačstva.

V Klementinu, v šerém sále, kdež se konaly přednášky filosofům, »fysice«, se jim černalo. Studentů jako mlhy. Přišli z účastenství i ze zvědavosti, podívat se na kollegy, z upřímné zvědavosti i škodo-

libé, jak to půjde po česku, co si vybrali, co si mohli vybrat, z čeho, co jen v té řeči. V čele, před studenty dost professorů v kabátech vysokých límců, v tmavých fracích, v bílých šátkách na krku, ti hladce vyholení, ti s licousky, s vlasy do spánků sčesanými. Před nimi v první řadě guberniální rada Krtička s přítelem rytířem Jeníkem z Bratřic, doktor Nejedlý, rada Slivka; před těmi dvě křesla a na nich nejvyšší purkrabí, hrabě Kolovrat a kníže Isidor z Lobkovic. Právě dosedli, právě se jim naposled poklonili právník Havelka a medik Klicpera, kteří je sem uvedli, oba ve fracích, s kadrličkami u rukávů.

V sále hlučněji zašumělo překvapením nad tou návštěvou; zraky všech se obracely ke křeslům, k oběma hodnotům, jich se nenašli, sedícím proti podiu, jemu nejbliž, tam, kde se nad ním zvedala kathedra tentokrát ozdobená červenými a bílými draperiemi. Na ní dva dvouramenné svícny. Plameny jejich svíček se třepetaly, pak silněji zaplanuly, jak vedle nich stanul Svoboda, kadeřavých vlasů, urostlý, ve fraku, vystrojený, tentokrát celý elegant, s knížkou v ruce. Poklonil se knížeti a hraběti, poklonil se do sálu. Šum tichl, stichl, ticho; do něho, do prostory sálu, nad tmavou massu posluchačstva uhodilo kovově zvučně; příjemný, krásný hlas hlásil:

»Oda na boha. Od pana Antonína Puchmajera.«

Tuto báseň si vybral pro její pathos a přednesl ji tak, že celým sálem od nejpřednějších míst do konce a koutů rozhlučel se nadšený potlesk. Začátek deklamatoria byl tedy znamenitý. Dobrá nálada tím vzbuzena následujícímu deklamatoru filosofu Hankovi, jenž přednesl část z prvního zpěvu Iliady. Nemluvil tak jako Svoboda, nicméně zabouřil potlesk stejně hlučně už k vůli překladateli, profesorovi Nejedlému. Po Illiadě ballada Hněvkovského o Mnislavu a Běle, kterouž přednesl medik Klicpera. Jednoduché té skladbě posluchačstvo více rozumělo nežli odě Puchmajerově a překladu Nejedlého, a proto potlesk byl upřímný.

Ještě jedno číslo a to bylo překvapením. Mezi studenty se před

deklamatoriem tajemně šuškal, že na konec vystoupí Svoboda s něčím ostrým. Že bude něco z »Loupežníků«, hádali, nebo přece »Die Fürstengruft«; jiní zas, že má balladu o nějakém loupežníku.

S napjetím čekali, dychtivě na něj hleděli, když vstupoval na podium. Vážně se uklonil a začal:

»Oda na Jana Žižku z Trocnova. Od pana Antonína Puchmajera.«

Šum překvapení provanul celou místností. Leckde to zarazilo, ten onen se zalekl; kníže Lobkovic pohlédl na svého souseda, jenž se usmál, Jeník z Bratřic zavrtěv se vesele, zatahal přítele radu Krtičku za rukáv.

Václav věděl, co bude Svoboda na konec přednáseti; než byl i rozčilen. Jak to bude účinkovat — Pozoroval hosti v prvních řadách, po studentstvu se rozhlédl. Ale nechal toho, stržen deklamací, když Svoboda s ohněm, z hluboka apostrofoval:

„O Žižko! první mezi Čechy reku!
Ty hrozný Husův mstiteli!“

V mladém Věkovi kříslo a jinde také. Bylo cítit ticho hlubokého napjetí a účastenství. Mnozí hleděli na deklamatora užasle, jako zmatení, neboť o hrozném, krvavém loupežníku Žižkovi, jak jim ho ve škole i v knihách děsivě malovali, slyšeli poprvé jinak takto hovořit.

„Cos k slávě vlasti, v litém boje vzteku,
těch potřel všech, co hleděli,
by zhasnouc zašla v popeli.
Tys důkaz jasný všemu podal světu,
co láskou k vlasti ztuženo,
co české může rameno —“

Tedy hrdina, obhájce národa. Mnohý to začal chápat, mnohému, jenž to tušil, se rozbřesklo, a kdo již jasněji viděl, a cítil, toho povznesla ta odvaha a smělost, s jakou to nyní řečeno.

„Jakž hoří chtíví na ty cizozemce.
Tys přišel, zhlid', se postavil,
a šik svých Čechů opravil;
jak víchr plevy, rozprášil jsi Němce,
a sebe s Čechy oslavil.
Ty žatecké až podnes stojí pláně,
i brodské stojí rozhory,
kdes jak chrt prudký plaché žene laně,
hnal s rekovnými Táborny
ty baby Němce za hory —“

To již chytalo, tu tam zplanulo, to již přemnohé srdce zabuchalo vlasteneckým nadšením i hrdostí. Mnohá tvář zahořela, mnohé oči se zaleskly, a pak, když doznělo:

„Jak strašně větry šumějíce hučí
skrz ty tvé zhouby paměti!
Tu často v noci slyšeti,
když hrozná v tmavé sova díře skučí,
hu, duchy smutně úpěti.“

prudce, na ráz zdvihly se všechny dlaně a v prudkém míhání plácaly. Sállem bouřilo; tleskali, dupali.

Svoboda, jehož tváře se rděly, musil se znovu děkovat. Pak se, nevěda ani jak, ocítl, uveden starším Klicperou, před nejvyšším purkrabím a knížetem Lobkovicem. Oba chválili jeho deklamaci, a jen aby páni akademikové pokračovali. Nejvyšší purkhrabí dodal po německu, to že je vlastenecké podniknutí a že jejich, akademiků, nejkrásnější odměna bude, jestliže získají nové přátele a příznivce mateřskému jazyku tak zneuznávanému.

To chtěli, pro to dosud všechno podnikali tu i v divadle; nyní to uznáno z úst, ze kterých by se toho byli nenadáli. V tom měli posilu i štít.

Z Klementina hrnuli se v nadšené radosti. Svobodu vzali do prostřed; v přátelském, studentském houfci kráčel jako vítěz, a jako vítěze jej uváděli a sami jako po vítězném boji vycházeli do Staré rychty. Tu, kde se vzal, tu se vzal, doktor Srnka. Šel rovnou k Svobodovi a tiskl mu obě ruce.

»Bravo. To bylo něco, bravo, Herr Jurist. Všecko jsem slyšel. Schön gesprochen und muthig. A leckomu, myslím, rozsvítili, leckoho píchli. Dobře tak. Bravo.« Pak se obrátil k Václavovi:

»No, můžou mít radost, pane soused,« doktor pokyvoval hlavou, spokojeně se usmívaje. »Ale vědí co, pane soused, tu báseň o Žižkovi mně opišou.«

Václav s radostí slíbil.

XVI. O PANÍ BUTTEAUOVÉ A JEJÍCH DCERÁCH.

Když doktor Held ten pondělek po deklamatoriu vykonal svou lékařskou návštěvu v nemocnici Milosrdných bratří, zašel do nedaleké Kozí ulice; byla bídne dlážděna, prostřed měla kaluž, přes kterou leželo prkno pro lepší přechod. Toho dne tiše, ale hustě přšelo. V kalném světle, kdy dláždění blátivě se lesklo a průčeli nevzhledných, špinavých domů mokrem ztemněla, vypadala pustá ulice ještě ošklivěji a smutněji.

Doktor Held vstoupil do domu čísla 747, do jeho dvorku sevřeného různými přístavky, kdež bylo šero jako na dně nějaké rokle. Nic ho tu nezarazilo, ani nečistota, ani zápach, ani divné výstupky, pavláčky a kouty, ani nevelká, prázdná okna, proužky olova i papírem a loučkami spravovaná. Za své lékařské praxe seznal mnoho podobných místností, zvláště v této čtvrti a v tomto okolí.

V domovníkově tmavé jizbici, plné malých dětí, dověděl se, že

paní Butteauová bydlí v nejzadnějším koutě, jak tam ty schody je vidět. Byly dřevěny a nevedly vysoko. Zrovna proti nim nízké, celkové dveře se starou, železnou klikou. Za nimi, v nízké světničce, o jediném okně, s bídnými kamny v koutě, setkal se s paní Butteauovou.

Seděla na posteli na slamníku bez prostěradla, ustrojená bez čepce, v salopu, majíc jedinou peřinku svého lože přes kolena. Vlasy, jež toho dne asi sotva učesala, silně prokvetly za dobu, co ji doktor naposled viděl, to jest před rokem, po zimě, nedlouho před tím, nežli byl prohlášen osudný finanční patent.

Ticho a šero bylo v chudické jizbici skoro bez nábytku. Zašlé okno osleplo deštěm. Doktor Held často se mrzival na máteř divadelní rodiny, že svou dobrotou a slabostí kazila své děti, že z opičí lásky vždycky při nich byla a všechno jim přehověla, i když chybovaly, a zvláště Pavle, ženě Thamově. Ale když starou paní shlédl tak opuštěnou a sešlou a v takovém doupěti, politoval ji.

Dala se do pláče, když jej poznala, dojata jeho laskavostí, ale také v záchvatu žalu. V ten okamžik ostřeji bída dolehla a pomyšlení, jak se s ním shledává, jak bývalo. Plačíc děkovala mu za to, co ji poslal po Jeanovi.

»Tedy dobře donesl, nic neztratil.«

»Ten a ztratit! O Bože, to je čipera, ten je opatrný a šikovný a hodný, jemnostpane,« mluvila nadšeně na žal už zapomenuvší, »hodný, do ohně by pro bábu skočil.«

»Teď jich ještě neopustí,« přišlehl Held přísně. Porozuměla, zavzdychala, hned však začala bránit a hájit, »ach, děti, chudáci, ty také, ty že by také všechno udělaly, kdyby mohly, jako Lotty ve Vídni, ta že, o Bože, ale když bylo nejlíp, pán Bůh si na ni vzpomněl, a Lotty musila odejít, že snad slyšel, och —«

»Slyšel, ano, a litoval jsem jich. Ale,« měnil ton, jakoby se rozpomínal, i vyslýchal zároveň, »když jsem u nich teď rok, skoro touhle

dobou byl, chystaly se z Prahy za dcerou, ale ne do Vidně, nýbrž za druhou, za paní Thamovou.«

»Ano, do Ausiku, a taky jsem tam byla.«

»To byla paní Thamová s tím panem Amlingem.«

»Ten už tam nebyl, když jsem přijela.«

»Nebyl? Ujel.«

»O ne, pane doktor, odjel hledat lepší místo.«

»A posud ho nenašel. Paní Butteauová, proč mne to povídají? Lepší místo! Ano, u jiné. Ujel, paní dceru opustil. To si mohla pomyslit, že ji nechá.«

»Ach, jemnostpane, já za nic nemůžu, já o tom outěku nic nevěděla, zapřísáhnout bych se mohla.«

»Pro takového ničemu opustit muže, všechno.«

»Ale, prosím pěkně, když taky zeť —«

»Nechme toho, vím, že na dceru nedopustějí. Ale proč u ní, u paní Thamové, neostaly?«

Paní Butteauová, hledíc do klinu, pozvedla oči a pohlédla zaleknutá, ustrašeně na doktora.

»Když, pane doktor, o když —« Umlkla, bojíc se pověděti.

»Nechtěla jich, nemohla jich mít u sebe?« ptal se doktor naléhavěji, snaže se nabýt jistoty.

»Ne, to ne, to ona by se mnou byla, a jak ráda, je dobrého srdce, o Bože, ale jela za Amlingem.«

»Ah! Ona sama za ním jela! Tak ho pořád miluje. Ne, to již je —« nedořekl, za to prudčeji vyrazil: »A jich mohla opustit a nechat a ještě s tím chlapcem. Ja, das ist Wahnsinn! das ist, das ist —«

Paní Butteauová, jež jako vinnice opět sklopila hlavu, teskně zasténala a sepjala na klíně ruce.

»Já nevím, já nevím,« tesknila, »opravdu, on ji snad učaroval.«

»Tedy sama za ním jela. Mon dieu, když to vyvede bláznivé, šestnáctileté děvče, že se dá unést, ale tady — Paní Thamová není přec už žádná mladice.«

»Něco přes třicet,« vydechla paní Butteauová, jakoby vyznávala zločin. Held se v duchu usmál staré paní, jak ani tu dcery neopustí, jak jistě léta zapírá. Zeptal se, kde paní Thamová teď je, snad že zase s tím Amlingem.

»Teď nic nevím, jen to, že ho nestihla, že když došla na štaci, das heist, kde byla Gselschoft, jako aktéři, u kterých byl, že už tam zase nebyl.«

»A paní Thamová?«

»Ostala tam tenkrát, co mohla dělat, ale je-li tam, nebo je-li zas jinde, nyníčko nevím. Nepíše. Tham, zeť, je, jak slyším, u Kronesa,« zamlouvala.

»To vím,« odvětil Held zkrátka, popuzen jednáním Thamové, a ostře dodal: »Že jich tak mohla opustit!«

»Ach, pane doktor, toho mínění nebyla, ona myslila, že se zase vrátí, napsala mně to, nežli odjela, tuze pěkné psaníčko, srdce se třásl —«

Held prudce vstal a mávl rukou.

»Nechme toho, paní Butteauová. Tady nic nespravím. A proto jsem taky nepřišel. Že prý si na nohy naříkají, povídal hošík, vnouček, eh, jak se jmenuje.«

»Hanzi, ale dcery mu všechno říkaly Jean, Jean, jemnostpane, po pradědovi, to byl Francouz, prosím, Francouz, komorník u Francouzského maršála, Jean, tuze hodný, to on mně jim zatopí, a třeba uvaří,« oživila, vypravovala veseleji a rychleji, »polívku, brambory a třeba i kafičko, když — ale kdy pak teď — ani pomyšlení, jen tuhle v pátek, když od nich přines', když byli tak mnoho laskavý —«

»Tak si uvařili.« Doktor se usmál.

»Inu, krapet, kapičku, když on, hoch, Jean, Hanzi, tolik škemral, a porád, babičko, babičko, a bylo tak šeredně, sychravo, tak já řku: »Hochu, taková dražota, ale —«

Doktor vpadl do proudu a zarazil jej otázkou týkající se noh. Ohledal je, vyslechl všechno, sedl zas a napsal recept, připomínaje,

aby Jean s ním došel do lékárny u milosrdných, že nebude nic platit, že vzadu to připsal.

»Ale, kde je, ve škole?« zeptal se rychle, když paní Butteauová začala pohnutě děkovat.

»O ne, ve škole ne, je mu dvanáct, tak už nechodí.«

»Je někde u divadla.«

»Snad snad,« přisvědčovala překvapená, že doktor ví, a nejistá, co tomu říká.

»Má rád divadlo.«

»O Bože, to je jeho živobyті. No vždyť je v něm bytóska krev, rozený herec. To jím deklamiruje a po lidech umí, no, Talent! Talent! A v divadle je jako doma. Za kulisy vleze, pomáhá, přinese, a všecky zná, kde koho v divadle, pana Bayera, pana Polavského, madam Brunetti, všechny a všechno, co se v divadle mihne; jeho taky všichni znají i pan direktor, pan Liebich, tuhle mu dal dusér, když mu Jean někam zběhl.«

»A co Jeanova maminka,« zaskočil doktor starou paní, když na okamžik ustala, aby si vydechla.

»Bettyna? Ta nebyla ve Vidni, když se stal ten smutný pád s Lotynkou, chudáčkem. Měla právě engagement v Linci, ale tuze se jí tam nelíbilo, a tak nám psala, abysme ve Vidni neostávali, a taky, co tam, abysme se vrátili do Prahy, že přijede za námi a že budeme zase pěkně pohromadě.«

»Kdy přijede?« ptal se doktor.

»To na jisto nepsala, že hned nemůže, ale to už asi ne dřív, až po saisoně. Taky by ji dřív nepustili.«

»To ovšem, to je pravda,« ironicky přisvědčil Held, neřekl, však co se mu kmitlo, že se na Bettynu načekají, ta že starou proto nutila z Vidně, aby ji měla s hochem dál, a do Prahy že se nevrátí, leda že by musila.

Když odcházel z ubohé té domácnosti, bylo mu neladno, ale nezlobil se jako před časy, když viděl to hospodářství a slabost staré paní.

»Není jí pomoci,« řekl si v duchu, »jinačí už nebude. Dcery ji opustily, a přece jich nedá, ještě jich hájí, a jako zkazila je, kazila a zkazí toho kluka. Talent! Umí dělat po lidech, uličník, a za to talent.« Doktor se bezděky usmál, ale hned chmuřil čelo, jak mu v tom připadlo, a kafičko že musilo být, když zase měla groš v hrsti. Kafičko, kloučkovi, hned stroj, hned něco dobrého.

Přišel domů, převlékl se na rychlo, a ještě před obědem navštívil svou malou pacientku. A večer zas. Denně dvakrát, někdy i třikrát u ní býval; po třetí přišel buď sám, o své vůli, nebo že jej paní z Hanoldů ve své úzkosti požádala. Bylať Jeanettina nemoc těžká, průběh ne snadný a žádal největší péče. Tu paní Hanoldová měla. Plna strachu a úzkosti, sebe nedbajíc, všechna se obětujíc zůstávala u Jeanetty ve dne v noci. Za prvních nocí, za dlouhých smutných nocí, ani nezdrimla. Bděla, hlídala, naslouchajíc dechu malé nemocné, sledujíc s trnouceí myslí každé její hnutí.

Doktor marně domlouval, aby se šetřila. Paní de Lozier se až zalekla, když přišla zase návštěvou, pozeptat se, jak je, a když shlédla svou milou zákyni tak ubledlou. Nabídla se jí, že jí pomůže ošetřovat Jeanettu. Paní Hanoldová děkovala, nechtěla, musila však přimouti, když doktor Held se k tomu nahodil a také domlouval, že alespoň jednou nebo dvakrát za týden v noci ji paní de Lozier zastane. Jen od ní to přijala, poněvadž byla přesvědčena, jak stará paní Jeanettu má ráda, a že sama kdysi zažila takovou úzkost.

Paní de Lozier pokusila se za první své návštěvy zabavit svou bývalou zákyni, myšlenky jí zavést. Začala tou onou novinou, záhy však ustala. Svět paní Hanoldové byl jenom v pokoji nemocné dcerky. Co se dělo za jeho prahem, o to nedbala aniž o někoho ze své společnosti. Jen o doktora Helda. Nemohla dočkat jeho návštěvy a pokaždé oživla, vytrhla se z těžké, teskné své zadumanosti, kdykoliv vstoupil; ne proto jako jindy, že on přišel, nýbrž aby se dověděla, jak je, co řekne, pozoruje-li, že nemoc ulevuje.

Held cítil, že tu je teď lékař přede vším; rozuměl tomu, než někdy

přece se mu to zdálo lhостejnosti i k němu, a přicházely okamžiky, kdy se v něm hnula i žárlivost na malou pacientku, o kterou pečoval s největší starostlivostí a s upřímným účastenstvím. Než i vůči paní Hanoldové musil vystoupiti jako lékař, když viděl, že se nijak nešetří, že svou obětivost platí svým zdravím, zvláště když si nepřála odpočinku, ani když paní de Lozier přišla ji vystřídat v nočním hlídání u lože Jeanettina. Stará šlechtična mu požalovala, že paní baronka přišla v noci ze svého pokoje, kdež měla si té noci odpočinout a posílit se, k ní, k loži nemocně.

»Po půl noci přišla, jakoby mně nevěřila, jakoby na mne nebylo spolehnutí, a nechtěla ode mne, mínila zůstat, že budeme spolu vzhůru. Ale já, pane doktor, já, víte-li, co jsem učinila?«

»Tuším.«

»Doprovodila jsem paní baronku do jejího pokoje, ano, podala jsem jí rámě, docela resolutně, takhle — Věru, nebylo jiné pomoci.«

Doktor znovu přikazoval paní Hanoldové a pak už ji prosil, aby se šetřila. Měl už o ni starost. Pobledla ve tváři a pohubla za poslední, nedlouhý čas úzkosti, rozčilením i tělesnou únavou, vysilujícím bděním.

Ale pak prožehl do ubledlé její tváře, jímavé výrazem utrpení, náhlý rumělec a ve velkých, tmavých očích ji zablesklo radostným leknutím, když doktor Held za poslední své návštěvy, bylo za deštivého dubnového odpoledne, pojednou ji oznámil, že Jeanetta se na jisto pozdraví, že nebezpečnoství přešlo a že není třeba se strachovati jiných následků, jak pevně doufá.

Dříve také těšil a povzbuzoval, než nikdy tak jako dnes, tak jistě a určitě. Cítila to na tonu slov, že to jeho pevné přesvědčení a nikoliv jen útěcha, o níž možná pochybovat. A jinak hleděl; ve tváři, v pohledu nebyl ten jistý stín, který dříve, někdy ve chvílích úzkosti a pochybování tíživě tušila. Jak to řekl: »Jeanetta se pozdraví, už není žádné nebezpečnoství,« s jakým radostným pohnutím! To neřekl jen lékař. Srdce ji zatrnulo tonem jeho slov.

Když to pověděl, stiskl jí ruku.

Stáli okamžik proti sobě ruku v ruce, ona šťastná jeho oznámením, pohnutá hlubokou k němu vděčností a Held jen zíraje, jenom ji vida spanilou v ozáření náhlé radosti a velkého blaha. Tiskla mu ruku, a byla by jej celého k sobě přitiskla. »Jak vám děkovat,« řekla pohnutě, a oči se jí zalily slzami.

XVII. SCHYLUJE SE K BOUŘI.

Osmého dne měsíce března po západu slunce vracel se Václav s Hýblem a Havelkou právníkem z pohřbu houslisty a choristy u sv. Víta a spolu spisovatele Jana Rulíka. Vyprovodili jej na poslední cestě z Hradčan, kdež v čísle 31. zemřel, na Košířský hřbitov. U hrobu českého spisovatele a věrného vlastence byli všichni dojati; mladý Kramerius, jemuž nebožtik po smrti jeho otce na čas vedl »Vlastenské noviny« a dobrým byl rádcem, plakal. Byli smutni nad ztrátou věrného spolubojovníka, ale přece zase povzneseňi, když viděli tak valný zástup provázející zesnulého, starší i mladé muže, kteří byli s nebožtikem příbuzní ne rodem, nýbrž smýšlením a cítěním. Mnohé z nich ani neznali, o mnohých nevěděli do té chvíle, že jsou s nimi. Přišli a osvědčili tím své vlastenské smýšlení. Přibývalo vyznavačů. V tom bylo to povzneseňi.

Mluvili o tom, a také o tom, jak se smýšlení někdy divně proje-

vuje. Hýbl vzpomněl si na doktora Srnku, jak jej měli za posměvače a za necitu národního, a jak se pak jinak ukázalo.

»Ani teď ještě neznáme jeho smýšlení, jak se patří,« prohodil Václav »My jsme proti němu beránkové,« naznačoval nějak tajemně.

»I to já vím,« Hýbl se významně usmál. »Až ke mně, Vencličku, zas přijdete, ukážu vám jeho skládání, co mně loni podstrčil. Taková satira na Wallisa, a na leccos, i na nás — A co tu báseň na Žižku, jak jste povídal, opsal jste mu ji?«

»Opsal; a pane, včera mne potká a hned zastaví. ,Pane vlastence,‘ povídá, ,já teď deklamuju, per se, že sám sobě doma.‘ Já řku, co, pane doktore. ,No, to by mohli uhodnout,‘ zrovna se obořil, ,že tu báseň na Žižku.‘«

»A jemine, to Svoboda! Ten dělá divy!« zvolal Hýbl vesele. »Divy! Všude jen o něm, o jeho deklamaci na Žižku, každý, kdo to slyšel, že Svoboda musí ještě jednou tu báseň přednést. Všude zapálil, mezi studenty, všude, kdo ho slyšel. Ale že by také Srnka chytl, ne — a doma že si sám báseň deklamuje —«

»To bych ho chtěl slyšet!« zvolal Havelka.

»A já zase vidět, v té čepici,« vyhrkl Václav.

»V jaké čepici.«

Když se Václav tak poděkl, nemohl ostatek zamlčet.

»No, jak jsem ho viděl v županu, doma u něho v kvartyru, v županu a v červené čepici.«

Hýbl s Havelkou musili slíbit, že budou mlčet; pak uslyšeli o tom, jak Václav zastal doktora Srnku v jakobínské čapce.

»To tak policie vidět,« Hýbl se zasmál, »to by na hejtmanství koprnělil!«

V tom se dostali na Staroměstské náměstí a tu se rozešli. Hýbl s Havelkou šli do Dlouhé třídy, Václav zamířil do Železné ulice. Když docházel ke Karolinu, zahlédl, že z knihkupectví Barthova kvapně vyšla Jetty. Bezděky se zastavil. Jetty nesla si nějakou knížku.

Vyšla kvapně a také kvapně, neohlédnuvši se, zamířila domů, k Sirkové ulici.

Václav se divil. Tady, v knihkupectví, by se jí byl nenadál. Že by kupovala knihy — Ale ta, kterou si nesla, byla vázaná. Hned hádal na jisto. Vzpomněl si, že knihkupectví Barthovo zavedlo si od února tohoto roku také půjčovnu knih; půjčovalo knihy domů po Praze i na venkov. Jetty byla si tu vypůjčit. Dříve sháněla knihy od známých. Werthera také odtud neměla, to Barth ještě nepůjčoval, když tu knihu četla. Tenkrát v noci, po štědrém večeru, když plakala — Co si teď asi nese. Zdali pak zase svého zamilovaného Spiessa; alespoň tenkrát byl jejím zamilovaným. Nebo něco z Goetha.

Než hlavy si tím dlouho nelámá. Žahořklot v něm poslední dobou proti Jettynce. Mrzelo jej, jak jej za posledního hovoru zkrátka odbyla, zlobilo jej, že je taková umíněná, že nechce do českého divadla, protože jí teta na poprvé nepozvala. A snad, podezíral, také proto, že je to české, když se tenkrát tolik divila, že jsou také české romány, a o českou knihu ho nepřipomenula, kterou ji slíbil, ona, taková čtenářka; však, kdyby to byla německá. Spiess takhle —

V tom domnění pak zůstal, poněvadž se s Jetty nedomluvil. Od oné chvíle, kdy se tak dost neladně rozešli, se s ní nesetkal. Netušil, jak se Jetty souží, jak večer vzhlíží tajně k jeho oknu, jak jej stopuje, hlídá, jej i tetu, jak žárlivě o všem přemítá, všecko obrací. Proč Věk o to nestojí, aby s ní zase promluvil; s tetou zase skoro každý den hovoří. To bodalo. S ní mluví, a ona, Jetty, sotva jej za den, za dva jednou uvidí z okna, náhodou, když se odpoledne vrací do svého bytu. Jindy se spíše potkali. Teď jakoby se jí vyhýbal.

A když teta sama za ním chodí, sama, a nestydí se, a on to trpí! Kdyby chtěl, mohl by se vyhnout, odešel by, nebo by zůstal ve svém pokoji. Ale on je snad rád, že je teta navštěvuje. Cítila odpor nad jejím jednáním, a zase žárlivost začala bičovat a hnala ji z pokoje do kuchyně pootevřít dvěře, vyhlížet na pavlač, k Věkovu oknu, naslouchat —

Václav slyšel od kvartýrské, že paní sousedka je po té nevůli s Jetynkou hodně mrzutá. Sám toho nepozoroval. Jak paní Lorencová překročila práh Praxova bytu, hned byla, jako bývala, veselá, plná rozmaru, zvonivě se smála, ukazujíc své bílé, pěkné zuby.

Václav někdy nerad vstával od svého stolku a nevycházel s chutí do velkého pokoje, kamž jej mistr Prax vždycky za nějakou záminkou vytáhl, aby se zachoval paní sousedce, ale za okamžik se rozplášla jeho chmura a jakoby vyšel z šera do záře. Musil se smát i rozhovořit se, zvláště když paní Lorencová zavedla řeč na divadlo. O tom jednali jednou i mimo Praxův byt, na prahu jejího obydlí.

Bylo krásného odpoledne počátkem dubna. Slunce svítilo a hřálo jako v máji. I šeré nádvoří se zjasnilo pod modrým nebem. Pavlač byla v záplavě zlaté záře. Paní Lorencová měla okno otevřeno; měsíčné růže na něm kvetly, muškát se zelenal. Odkudsi ze sousedství zadrčel v otevřeném okně kanár. Paní Lorencová v kuchyni žehlila. Jak měla dvěře na pavlač otevřeny, hrnula se na ni všechna zlatá, sluneční zář, a v té ji uviděl Václav za žehlicím prknem ve světlých, kvítkovaných šatech krátkého života s povyhrnutými rukávy, v bělostném, lehounkém čepečku, kyprou, svěže zardélou.

Václav jí nemohl minout ze zdvořilosti i že byl uváben jejím hlasem. Vesele jej oslovila, to že se vrací brzo z procházky, dnes, v takový den. Že byl v kolleji, uslyšela. Stanul ve dveřích. Zeptal se na pannu Jetty, je-li doma.

»Před hodnou chvílí odešla do města.«

Václav si vzpomněl, jak si oněhdy nesla knihu z půjčovné biblioteky Barthovy; zeptal se schválně, čte-li panna ještě tak pilně.

»I už ji to přecházelo, ale teď je zase v tom. Přinesla si nějakou knihu a v té by ležela pořád. Jak má chvilenu kdy —«

,Co to je!‘

»Ani nevím, ale to se ví, něco hodně romantisch.« V tom zamluvila, tázajíc se, jak nyní v divadle, co deklamace, že o nich také slyšela.

Chutě začal o deklamatoriích, jak se jim vydařila, o juristovi Svo-

bodovi, jak se líbila jeho deklamace o Žižkovi, tu že musil při druhém deklamatoriu opakovat, že se štrhla zase taková bouřka, že tleskal kde kdo a že se o té deklamaci o Žižkovi i o celém deklamatoriu mluví po Praze, jistě.

Paní Lorencová sice tomu všemu dobře nerozuměla, těch básní, jež slyšela jmenovat, neznala a v duchu se divila, co s tím Žižkou tolik, ale mladý soused o tom hovořil. Zeptala se na divadlo, na české hry, jak to teď mají. Jako by jej pohladila, pavím pérem polechtala: chutě začal, s živou pochlubou, jak jim to dobře chodilo, že všecka čtyři provození mnoho vynesla, páté že chystají na svatodušní svátky, ale to že není jisté, to že na Boží hod svatodušní, aby se mohlo hrát, musí být císařské povolení, to že ani městský hejtman, ani u gubernia nemohou, tak že zadají o povolení až ke dvoru, do císařovy kanceláře.

Hovořil, vykládal, díval se na její tvář od dila živěji zardělou, na její víčka dlouhých řas sklopená k bělostnému šátku na prkně, sledoval mechanicky, pak už ne lhostejně její pohyb, její bílou plnou pravici, jak se komíhá v pravo, v levo s cihličkou, v lokti vypjatá, jak odsloňuje a hned zase přitiskuje konturu poprsí. A v tom se lekl, když svěží paní náhle pozvedla víčka, když uviděl do jejích veselých, smavých očí, jež se na něj upřely s koketním, tiše vybízivým úsměvem.

Slova mu přeskočila, tak že, jak se patří, nedorekl. Zachytila jej otázkou. Naslouchala, jak se zdálo, bedlivě, čím dále však tím méně měla co z jeho hovoru. Slyšela jména, známá, neznámá; nedbala jich, vnímajíc jen zvuk jeho hlasu. Žár se v ní rozléval. Ruka ji umdlěla, ustávala v zehlení, jakoby chtěla lépe slyšet, jakoby to ono zvláště zajímalo. Ustávala, cihličku postavila, koketně se opřela a tak stála, jmenovitě když Václav začal horlivě vykládati na její otázku jen maně prohozenou, kde se nabereu kusů, o to že nebude zle, teď že skoro každý z jejich hereční společnosti něco překládá, Havelka, jurista, veselohru dle Kotzebua, Klicpera medik že má v péře překlad »Vy-

ceněné město«, korrektor Hýbl že se již také chystá a pan Štěpánek, toho že snad zná, že je suflérem u stavovského divadla, a taky u pana Liebicha v kanceláři, pan Štěpánek že shledává nový původní kus, z vlastenských dějin, něco velkého, ten že by rád ještě letos dostal na prkna, o letnicích, jestliže dojde z Vídně povolení, žádost že už brzo pošlou.

Ustal, poněvadž postřehl, že paní Lorencová neposlouchá, že na něj upřela oči a usmívá se, jakoby ji něco připadlo. Hned se však vytrhla, jak jeho hlas utichl, a zapomenuvši, o čem Václav vykládal, zeptala se v náhlém přechodu, bude-li on také hrát.

»Hrál bych, líbí se mně to, už jsem na to také myslil.«

»Co by hráli. Liebhaberrole, že —«

»To ne,« zasmál se, »milovníka bych nedovedl.«

»Už to zkusili?«

»Nezkusil.«

»No,« pohodila hlavou, usmála se, jakoby nevěřila, a pojednou vybídla: »Ale měli by. Je to tak krásné, když tak přijde v triku, péra na birytu,« okrouhlým pohybem pravice nad hlavou ukázala, jak by se těžké pštroší péro tam houpalo, »a pak když klekne a vyznává lásku, heisse Liebe, feurig, ach —« Přimkla oči, hnula dlaněmi, vydechla toužebně a jak v tom otevřela oči a obrátila je zamilovaně po Václavovi, zarazila se.

Nehleděl na ni, ale k pootevřeným dveřím vedoucím do pokoje, a pln úžasu hleděl. Jetty! Jako duch se tam zjevila, bledá, s rozšířenýma očima. Paní Lorencová tlumeně vykřikla leknutím i zlostí.

»Ty jsi tu!« vyhrkla a pak dorážela hlasem od hněvu ztemnělým i v rozpacích: »A co, jak — co žes —«

»Nebyli doma, když jsem přišla.«

»Zaskočila jsem k paní sousedce. Proč jsi mne nezavolala.«

»Odtamtud!« Byly v tom úsměšek i trpkost.

»Proč jsi se nehlásila, když jsem přišla.«

Jetty chmurně mlčela.

»Co že jsi se tak brzo vrátila?« začala paní Lorencová mírněji, přemáhajíc se k vůli Václavovi.

»Nebylo mně dobře,« zalhala Jetty zatajujíc, že popadl ji divný nepokoj a strach, že cos ji pudilo, aby se vrátila, vši moci ji hnalo tak, že musila zpátky.

»Chceš něco?«

»Ne, nic, děkuju, já se jen šla podívat, kdo to — kdo tu —« Usmála se, ale hlas se jí chvěl a oči divně se lesknoucí utkvěly s trpkou výčitkou na Věkovi. Ocítl se v rozpacích a řekl nejistě: »Mluvili jsme o divadle, panno.«

»Ano,« usmála se, v tom však zbledla a oči se jí zamíhaly, »že budou, pane Věk, hrát milovníka.« Vybuchla v smích, náhle se otočila a zmizela.

Václav se začervenal, paní Lorencová hleděla popuzeně ke dveřím. Pojednou se obrátila.

»Prominou, pane Věk — já nevím — já té holce nerozumím.«

Věk se poroučel, také nevěda co říci a rozladěn tím výjevem.

Jetty letěla ode dveří pokojem, až sklesla na pohovku u protější stěny. Zrovna na ni padla, udýchaná, pobouřená; oči jako vyjevené hleděly ke dveřím, jakoby tam něco spáchala, až se jí zalily slzami. Lítost na ni přišla, hořká lítost.

Když Věk odešel, vstoupila paní Lorencová prudce do pokoje, mračná, popuzená, chystajíc se na svou neteř. Ale když ji shlédla tak vzrušenou, plačící, lekla se možného záchvatu, a začala mírně, cože pláče, co jí pro Boha je, co se stalo — Ptala se, ač už věděla, neboť hned tam u dveří před chvilkou jí náhle prosvítlo.

Jetty jí neodpověděla, ani na ni nevzhlédla.

»Snad k vůli němu,« ptala se paní Lorencová šetrně, jakoby se bolesti dotýkala, »snad —« odmlčela se však.

Jetty se prudce po ní obrátila.

»Snad ti něco udělal, něco řekl,« zkoumala paní Lorencová měkkým hlasem, jakoby z čiré starostlivosti.

»Ne, nic!« zamítla Jetty hned a rozhodně, ostře a prudce vstala. »Neřekl, nic.«

»Tak jdi, tak co děláš, jaké komedie, jseš überspannt. Co si pan Věk pomyslí!«

Jetty se zarazila, bylo to patrné, zalekla se. Paní Lorencová již přesvědčená, že se nemýlí, vědouc už dost, začala zase chlácholit:

»Vždyť to byl špás, bloudku, vždyť on to tak nebral, rozuměl tomu, a smál se, no —«

Chtěla neteř pohladit, ale ta se uhnula a zamířila ke stolku u okna, k šití. Paní Lorencová hleděla za ní hněvivě i s úsměškem. —

XVIII. POLITICA.

Komorná snášela Jeanettu po schodech dolů; těsně vedle ní sestupovala paní Hanoldová, přitahujíc ouzkostlivě plášť na Jeanettě, zvláště když se braly přízemní chodbou, ačkoliv tu netáhlo a nebylo chladno. Slunce vyzářilo vše, i tuto chodbu i zahradu za ní a tu všecku až do mlhavě šerých koutů i staré domy kolem ní, i jejich začoudlé zadní zdi. Prejzové, zahnědlé střechy červeně zjasněly pod vyzářeným, temně modrým nebem, ostřeji zbělaly rámy všech oken, většinou otevřených, plných pablesků slunečních i květin.

Proud slunce lil se do zmladlých korun starých kaštanů i do pukajících pupenů staré lípy, po kmenech, do písku pod nimi, na svěží zeleň mladého trávníku. Do té lázně jarního vzduchu a slunce nesli poprvé malou Jeanettu. Pohubla dlouhou nemocí a líčko dosud bledě prokvétalo. Na zahradě, v tom slunečním jase, vlahodném ovanutí svěžího vzduchu jakoby ji zatahlo, kdy ji komorná spustila na

nožky do vyzářeného písku. Opojena stála okamžik jako u vidění; paní Hanoldová viděla jenom ji. Byla dojata jejím dojmem, dojata štěstím, že ji má, že Jeanetta zachráněna —

Vzhlédla vzhůru na pravo k Heldovým oknům, k pokoji, odkud loni proudila jeho úchvatná hra. Všecka okna tam otevřena, ale nikdo v nich a ticho. V tom Jeanetta zatleskala ručkama a chtěla se rozběhnout. Ale musila pod kaštan na lavičku, do hnízdečka, které jí paní Hanoldová vystlala.

Za Jeanettiny nemoci nejednou vyhlédla dolů do tohoto zákoutí tenkrát pustého v sněhu nebo plískanici a zoufale pomýšlela, jak tu bývalo krásně, když pod stromy, stezičkou pobíhala Jeanetta, a kmitala se jako motýlek. Živě ji viděla ve světlých šatečkách, s pentlí ve vláskách. Srdce jí vždy trnulo. Teď s ní seděla v tom zákoutí, omladém, vyzářeném, šťastná, nedbajíc města, zapomenuvši v tichém štěstí na svět.

Jen na doktora vzpomněla, uvidí-li její okna, nebo že snad přijde, staví-li se nahoře a zví-li, že odešli sem. Čekala jej, aby se podíval na Jeanettu na zahradě, že by měl z ní radost, aby viděl, jak jí tu blaze. Čekala jej proto, ale ne už jen proto, ne už jen jako lékaře. Toužila jej uvidět, a byť se jen na okamžik stavil, aby s ním mohla slovo promluvit.

Kroky; on, Held. Přišel, pozdravil, s Jeanettou promluvil, zažertoval, všecko o ní vyslechl a dovolil, že se může projít zahradou, že jí to neublíží. Nedořekl, a již sjela s lavičky a jako ptáček z klece puštěný pospíchala cestičkou pod stromy na chudobky, jimiž byl trávník, plný zlatých, slunečných pruhů, pokropen. Paní Hanoldová hleděla za ní mlčky, blaženě se usmívajíc; i doktor umkl zabaven milým pohledem na děvčátko. Paní Hanoldovou blažilo jeho účastenství. Ale světlem v duši vyvstal stín.

»Ani se nepřijel podívat,« promluvila pojednou přísně. »Otec —«

»Věděl, že Jeanetta stůně?«

»Oznámila jsem mu nepřímo.«

»Paní hraběnkou Bubnovou.«

»Hrabě Bubna mu psal.«

»Odpověděl?«

»Ano, psal hraběti jen jednou; zeptal se, jak je, není-li hůř, zeptal se, jak se ptáme po cizích, ale ne jako otec po dítěti. Jak to mohl tam vydržet!«

»Na Votavanech.«

»Ne, ve Vidni. Ale byl masopust.« Usmála se trpce.

»Snad přijede teď.«

»Ať nejezdí! Teď už ne. Já vzpomněla, když bylo nejhůř, k vůli dítěti, jen k vůli Jeanettě. Otec! Otec! Ale nemělo mne to překvapit.« Mávla lehce rukou. »Než, nač o tom —«

Vážná její tvář náhle se zjasnila. Usmívajíc se, ukázala na Jeanettu, pospíchající k nim s chudobkami, jichž měla plné ruce.

»Tady jí to prospěje.«

»Ale bylo by ještě lip —« přidal doktor, zvázněv za té odpovědi.

V tom doběhla Jeanetta; dala mu hrst kvítí, druhou matce, a zas už od nich.

»Myslíte?« zeptala se paní Hanoldová plaše.

»Že této zahrady bude málo, že tu přece jen málo slunce, málo čerstvého, čistého vzduchu.«

»Na venkov, ano, chtěla jsem se už zeptat.«

»Teď ještě ne, až koncem května.«

»O mnoho dřív nežli loni. Nebudu tu,« usmála se, »tak dlouho naslouchat vaši hře jako loni.«

»Ale budu vám hrát jako loni.«

Vzpomněla, co jí řekl po jejím návratu z venkova, že jí, ač sám, hrál její zamilované skladby. Upřela zrak na špičku střevíce, usmála se, pokývala zamyšleně hlavou.

»A vy?« zeptal se doktor.

»Zapomněl jste?«

»Ne. A směl-li bych se časem optat na Jeanettu, na vás —«

Vzhlédla k němu.

»Pište.«

»Pojedete k paní hraběnce Bubnové?«

»Zvala mne, dosud však najisto nevím. Ale nejspíš.«

»Ale ještě vás společnost uvidí. Teď můžete být o Jeanettu bez starosti.«

»Ano, teď mohu zas vyjít; rada Slívka mne již upomínal.«

Přišla nejprve do společnosti u rady Slívky. Leccos jí bylo novinou, co jiní už dávno přeslechli, a nové zprávy jen se hrnuly; většinou politické, válečné, o velkých událostech, jež nastávaly. Jedna řeč byla o tom, kterak se Napoleon chystá na Rusa doma ve Francii, v Itálii, kterak mu němečtí knížata a králové sbírají pomocnou armádu, že Napoleona očekávají v Drážďanech, tam že přibude co nevidět, že také císař František se tam za ním vydá.

Páni o tom debatovali. Většina těžce nesla, že i císař vypraví Napoleonovi na pomoc armádní sbor. Proti Rusům, bývalým, nedávným spojencům! Baron Stentsch rozhorleně ujišťoval, že kdyby byl nyní v armádě, že by první udělal, co teď učinili mnozí důstojníci, že by opustil službu, že by bez rozmýšlení kvitoval. Jak by nevystupovali z armády ti, kteří krváceli u Aspru a Ogrunu proti Napoleonovi a teď by měli krváct pro něj! S Napoleonem proti Rusku! Nel

Rada Slívka jako vždy optimista, chlácholil usměvavě, přihlazuje si bílé vlasy, že to přece jen něco jiného proto, když rakouský sbor bude samostatný, že nebude přímo poslušen nějakého francouzského maršálka, nýbrž jen svého velitele, generála Švarcenberka, ten že byl teď na maršálka povýšen, aby se vyrovnal francouzským velitelům, těm že je a bude roven.

Rytíř Jeník se jen smál, v tom že bude rovnost, v titulu, ale komando že přece budou mít Francouzové, a jaká to divná výprava, když rakouský sbor potáhne proti přátelskému nepříteli po boku nepřátelského přítele, to že bude válčení.

Nejprudčeji vzrušovaly tyto zprávy starého kanovníka Arnolda.

Ta tam byla jeho koketní, lahodná řeč, když rozčiluje se mluvil o hrozném ponížení, o tom otroctví, v jakém jsou němečtí knížata, že tak poslouchají toho Korsikána, že Němci musí krváceti za cizí věc a nad to ještě pro větší své ujařmení. Duchaplné oči starého pána se jen blýskaly; tváře jeho prokvetlé pletivem žilek zrudly.

»Ach, to by mne tak nermoutilo,« prohodil rytíř Jeník, »Prušáci byli vždycky proti nám, i za starých časů i za nových, nedávno ještě, jen si připomeňte.«

»Tak, tak, pane barone, tak vy jste také toho mínění jako naši ministři, nechat Prusko a nedbat, čím se chvěje, čím trne srdce všech pravých Němců.«

Jeník hnul úsměšně koutkem rtů.

»O nás se také nestarali a ještě nás opustili, v bryndě nechali. Pěkní spojenci!«

»Ale rače uvážit,« horlil starý illuminát, „proč ministři, vláda, atd. — « maně se ohlédl, »proč jsou tak neteční, proč nedbají smýšlení a pohnutí v Německu. Ti dobře vědí, že kdyby tam všechno povstalo, a ono povstane,« dodal s tajemnou jistotou, »kdyby vyhnali Bonaparta, že potom budou chtít také svobodu; a také se jí domohou, svobody a neodvislosti. Toho se u nás bojí, proto se nesmí u nás nic hnout a také proto, že ve Vidni čekají od Napoleona nějaké sousto, kus Haliče nebo illyrské provincie. A národové lid, ani se nehnu, líná hmota, jim je všechno jedno.«

»Ale proč, amplissime,« vpadl Jeník živě, „proč? Kdo je do toho stavu zavedl? Můžeme-li se hnout! Když vlastně takřka svým jazykem nesmíme ani promluvit.«

Kanovník, jakoby této výtky neslyšel, pokračoval rozhorleně: »Ale všeho do času. Myslíte, že je všechno zabeďněno? Nezapomeňte na Tyrolsko. A tady pruská kolonie. Ó nepodceňujte ji,« varoval živě kanovník, postřehnul, jak se Jeník podíval na Stentsche athen na Jeníka. »To jsou rázni mužové, nelení, mají veliká spojení.«

»Ministr Stein má spojení, ano, s Ruskem, amplissime,« přisvědčil baron Stentsch, »a snad i s Anglickem. Alespoň teď projíždějí Prahou ruští, angličtí agenti. Tajně přijíždějí, tajně odjíždějí.« Baron při tom hleděl upřeně na kanovníka, číhaje na jeho překvapení. »Což myslíte, amplissime, že je to hluboké tajemství, že ti agenti docházejí tajně k ministru Steinovi tak jako ten Justus Gruner, ten bývalý policejní správce berlínský? Nebo to, že tu je teď hnutí mezi pruskými emigranty? Sám jsem si všiml, že ti nejednější teď často spolu chodí, ti v našich uniformách i bez nich, Nostitz, major von Bose, plukovník Böhle, Pfuel — No, a od kurfirstova dvora*) vám povědí, veřejně o tom mluví, že v Praze už nejdéle pobýlí, že se vrátí brzo do Němec.«

»Nu, ano,« kanovník illuminát nutil se do jistoty, „ale neračte myslit, že takový Stein, takový Gruner nejsou dost opatrní, že nevědí, že jsou pozorováni.«

»Ministr Stein jistě, ten je, ale ten Gruner — «.

»Je lstivý, smělý.«

»Až z toho sebevědomý, který myslí, že má každého v kapse, který myslí, že když má tajné písmo, že nikdo nic neví, o čem píše za hranice, oč jedná.«

Kanovník se už nepřemohl. Slova o tajném písmu uhodila. Trhl sebou a vyhrkl: »Co že, vy pane barone — «

»Mohl byste mne mít v podezření, amplissime«, baron Stentsch se usmál, »že jsem v ty pletichy zasvěcen, že mám snad divné styky. Ne; račte dle toho jen usoudit, že tajnosti Grunerovy nejsou tak tajny, že jeho sebevědomí je větší nežli jeho opatrnost. Já jen nahodile, ač dost podivně, včera jsem pochytil, že policie má klíč k jeho písmu, že čte jeho věci a že ví — no — ale — « mávl rukou. »Snad to jsou jen plané řeči.«

*) Kurfist hessenskookasselský zdržoval se tenkrát v Praze, kamž odvezl také svůj poklad.

Kolem všichni začali se vyptávat, co, co ještě slyšel. Tajemnost lákala, dráždila. I dámy se horlivě dotazovaly; s největší však dychtivostí oba staří přátelé a škorpilové, baron Ehrenburg a rytíř Eisenstein. Do té chvíle bylo při všem tom jednání o nastávající obrovské válce jim nejdůležitější, budou-li jaké následky toho ve Spálené ulici, jak se k ní Napoleon zachová, zůstane-li tam madame Dupasquierová s tím chlapečkem, s Leonem, jistě synem Napoleonovým. Oběma na tom záleželo, neboť poslední dobou i rytíř Eisenstein upouštěl od svých pochybností a nabýval přesvědčení, že ten tajemný major domus madame Dupasquierové je vlastně její hlídač a strážce císařského levobočka.

Ale v tuto chvíli ve společnosti u rady Slívky podráždilo je nové tajemství: co ten Justus Gruner, co tu chystá, také dost tajemný muž a tajemně vystupující, o němž se vypravovalo, že tajně topil a uklízel francouzské agenty a vyzvědače v Berlíně. Co asi tu v Praze shání a kuje?

Ale toho večera se toho nedověděli ani oni aniž ostatní společnost. Baron Stentsch buď více nevěděl, nebo nechtěl, nebo nemohl více prozraditi. Také byl čas na karty; stolky ve vedlejším pokoji stály už připraveny. Páni sice až k nim politisovali; doktor Blumentritt připomenul si také pravou ruku Justa Grunera, doktora Müllera, znají-li ho, že chodí také do kavárny k hroznu.

»Horlivý člen Tugendbundu, chtěl jsem ho tu uvést, ale není teď v Praze,« podotkl kanovník Arnold.

»Pihovatý, má světlé vlasy a bílé řasy. To je takový zuřivý nepřítel Francouzů,« vykládal doktor veselým tonem usmívaje se, »že se z toho dal na slovníkářství.«

I od druhého stolu se po něm obrátili. Dámy to již neslyšely, poněvadž zůstaly v salonu se synovcem rady Slívky, mladým důstojníkem dělostřeleckým, s doktorem Heldem a s rytířem Jeníkem. »Ano, píše slovník. Onehdy mně o něm vykládal. »Verteutschwörterbuch der Kriegssprache« se to bude jmenovat.«

»Co to je?« ptal se baron Ehrenburg.

»Lieutenant nic, tambour nic, všechno se vyhází, nebude infanterie ani kavallerie ani artillerie. Dělá nová slova jako naši vlastenci. Ale není mu rozumět jako jim, to jest jejich slovům.«

V tom zaleknuv se obrátil se rychle po druhém stolku. Dali se mu do smíchu, poněvadž rozuměli, čeho se lekl, že si teprve v ten okamžik vzpomněl na rytíře Jeníka, je-li tu. Nebyl, ale právě vcházel ze salonu. Smějíce se usedali: rada Slívka rychle vzav karty do rukou ihned zamlouval, dotazuje se, kdo bude mít bank.

Dámy zatím už nechaly politiky. Mluvily s pány o novém hudebním měsíčníku »Euphonia«, redigovaném Vitáskem; záhy vrátily se do Paříže, odkudž ty dni došly zprávy o nové opeře, jakou způsobila sensaci, jak se všechno hrne do divadla, aby uviděli »Jean de Paris«, nové dílo od Boildieua. Held mluvil o jeho skladbách, mluvili o obsahu nové komické opery, ježž znali z novin, o princí Janovi z Valois, jak setkal se s princeznou Navarrskou.

Mimo nadání dostali se zase trochu do politiky. Z princů královských přišli ke dvoru císařskému v Paříži. Dámy zajímala nejvíce císařovna. Hraběnka Bubnová vypravovala dle zpráv svého bratrance, attaché u vyslanectva v Paříži, jenž jí pravidelně dopisoval a hojně novinek a zpráv posílal, že císařovna, co povila Napoleonovi římského krále, získala i u Francouzů velikou přízeň, že teď »Rakušanku« mají radši, také v okolí císařovnině že je jinak, nežli když přijela, že její první dvorní dáma, vévodkyně z Montebella, je roztomilá, s vévodkyní de Montesquiou však že císařovna tak nevychází, vévodkyně že je pyšná a pak že vévodkyně z Montesquiou dopustila, aby zapuzená císařovna Josefina uviděla císařovninu synáčka, římského krále.

»A kde?«

»Na záměčku Bagatelle.«

»Ach, takové setkání!« zvolala paní Hanoldová zaujatá tou zprávou. »Zapuzená u dítěte své sokyně. Co Josefina —«

»Plakala, laskala dítě, k srdci vinula.«

»A císařovna?«

»Když se o tom dověděla, urazila se a nemůže to vévodkyni z Montesquieu zapomenout.«

»Urazila se?« žasla paní Hanoldová.

»Teď císařovnu brzo uvidíme,« připomenul důstojník. »Císaře vyprovodí do Drážďan a odtud přijede do Prahy s Jejich Veličenstvy, s rodiči.«

»Kdy —«

»Snad koncem tohoto měsíce.«

»V nejkrásnější čas,« mínila stará paní radová, »až všecko bude v květu.«

»Ach myslíte na vůni květin.« Hraběnka Bubnová se usmála. »Císařovna není pro ni nadšena. A voňavky nemá ráda. V jejích pokojích se vykuřuje jen octem a cukrem.«

»Až přijede teď do Prahy,« radová Slívková obrátila se k hraběnce Bubnové, »bude snad možná, abychom mladého krále římského zahlédli.«

»Nezahlédneme, jistě ne. Mladý princ ještě nedělá politiku.« Hraběnka se usmála.

»Ah, což politika, ale že by matka, císařovna, měla být tak dlouho bez něho —«

»Ah, ta ho ani v Paříži neužije. Psal mně bratranec, že císařovně přinesou malého krále obyčejně o deváté ráno, císařovna že jej vezme do náručí, chvílečku že se pomazlí, pohraje s ním a zas jej odevzdá kojné a čte pak dál noviny. O čtvrté odpoledne svého malíckého navštíví, ale zpravidla po dvaceti minutách opustí komnaty svého dítěte a přijme Isabeye nebo Prud'hona, kteří ji učí kreslit a malovat.«

»Ubohé dítě!« povzdechla paní Hanoldová z hluboka, upřímně.

»Šťastná Jeanetta!« tluменěji, srdečně přidal Held vedle ní sedící.

* * *

»Hereční společnost« a tábor kvartýru Klicperova hrubě se neohlíželi po dalekém mračnu ohromné války. Nad nimi bylo ještě jasno a klid. A zář úspěchu. Všecka deklamatoria, bylo jich pět, a všecka představení, byla dosud čtyři, zdařila se výborně. Když Václav zase psal domů, bylo počátkem května, vyličoval to vše ze široka hlavně k vůli otci a nepřímo také pro dobránského faráře Zieglera. I o tom psal, co paní Lorencové tenkrát, když žehlila, pověděl, jak se pilně překládá, jak se i původní činohry spisují, a co se prozradilo, že nejen pan Štěpánek má kus, ten že se jmenuje »Obležení Prahy od Švejdů aneb Věrnost a udatnost česká«, ale že také jeden gymnasista, v první humanitní, bratr vlastence Klicpery medika, tajně spisuje kus, »Blaník« že se jmenuje, starší bratr že to Hýblovi svěřil a také mu dal tajně kus číst a Hýbl že s radostí a s velikou chválou o tom mluvil, a že v tom mladíku roste něco neobyčejného.

Václav psal také o pohřbu, na kterém byl v polovici dubna profesor Majobrovi, ten že zemřel skoro v nouzi, jeho vdově že vybrali na akademickém gymnasiu čtyřicet zlatých, doktor Held že k němu chodil do poslední chvíle. O zesnulém a jeho pohřbu psal Václav, poněvadž otec Majobra znal z mladých let svých, kdy Majober hrával v »Boudě« a pak u »Hybernů«.

Václav ten list nedopsal. Nešlo mu to. Zamyšloval se, ustal psáti. Od toho odpoledne, co mluvil s paní Lorencovou, co Jetty je tak divně vyrušila, začal o svém sousedství uvažovat. Paní Lorencová tak sladká, ty časté její návštěvy, kteréž jej nejednou vyrušily, a co mistr Prax sem tam nadhodil obojetným slovem, úsměvem, mrknutím. Co si myslí —

A Jetty. Proč tak vyběhla, proč takový smích, proč. Milovníka že by chtěl hrát — Urazilo jej to. Paní Lorencová po tom výstupu nepřišla na večer jak obyčejně ani nazejtří, a když se pak zas ukázala, ani slovem nezavadila o to, co se zběhlo a co Jetty.

Tu Václav vídal teď častěji nežli před tím; chodívalať častěji nežli

jindy pavlačí kolem jeho okna. Míval je teď za slunečních dní otevřeno, viděl ji dobře i jak plaše se do okna ohlédl. Ale pokaždé sklopil hlavu nad knihou, jakoby byl hluboko zabrán do studia, jakoby ji neviděl. Jednou ji také potkal na dvorku, pod schody u pavlače. Nezastavil se, jen chladně pozdravil; ale v ten okamžik, jak viděl, že zbledla, když postihl její úzkostný, smutný a jako prosebný pohled, bylo mu jí líto. Než nestanul, neobrátil se za ní. Šel, ani se neohlédl.

Ale doma si to vyčítal, byl mrzut a sám s sebou nespokojen. Tenkrát mu poprvé blesklo, a co, nač ty nepokoje, že by bylo lépe, kdyby se vystěhoval a našel si nový byt. Ten úmysl se mu nerozvanul, vracel se mu a pro něj se také tak zamyslel toho odpoledne, kdy psal domů list, a proto také nedopsal. Teprve až za nějaký den dokončil a tu také neopomenul připsati jako dodatek ku svým zprávám o divadle, že teď někdy sejde se prý císař s Napoleonem v Drážďanech, že tam snad už brzo odjede, to že je všechny naplňuje starostmi, bude-li jejich žádost, aby směli hrát o Svatodušních svátcích, v pravý čas vyřízena, že kdyby o těch svátcích nehráli, že by nemohli pak už dříve až v listopadu, kdy bude zase noremní den.

Marně se nestrachovali. Všecko bylo sice připraveno, úlohy nastudovány, pro všecko se i zkoušky konaly, ale povolení z Vídně, z kabinetní kanceláře nešlo. A nepřišlo; za to přijel do Prahy, od něhož je očekávali — císař.

Přijel ve sváteční den, zrovna o svatojanské pouti, šestnáctého května, v sobotu před nedělí svatodušní, kdy pražské zahrady prokvétaly šeříkem, a ulice davy poutníků ze všech zemí české koruny, pestrotou krojů z blízka i daleka, od Šumavy, z Hané, od Karpat.

Mistr Prax se toho dne svatojanského vystrojil, pečlivě si vlasy na temeno nahnal, licousky přičesal, přihladil a vypravil se v zeleném fraku, v úzkých šedých nohavicích, v lesklých holínkách s kopnami na obvyklou cestu do kostela, pak na procházku Koňským trhem a na zastávku tamtéž v hospodě u Charouzů. Laciné joujou se mu

na pruhované vestě jen blýskalo; ve velkém klobouku na dvě facky s rohy napříč k uším vykračoval si jako generál, ale hodně hubených nohou.

Na Koňském trhu jako v háji. U dveří domových všude břízy, nejhustěji před hospodami. U Charouzů, kdež měli průčelí v přízemku všecko z hlazeného, sliveneckého mramoru, zakryly máje skoro celou desku v průjezdu ne hrubě vysokém, skoro celý její zlacený nápis, tak že jen byla vidět slova: »Swati Salvator Bil vihlaschen Miestie Hrudimne Roku Pane 1798 12. aukusti — —«, jichž si nikdo nevšímal ani toho, jaký to hanebný pravopis, jaké to hrozné znamení doby a svědectví úpadku.

V hospodských místnostech i v průjezdě, kde páchlo pivem i párky, všude plno, a všude nejvíce cizích, venkovanů v bílých šerkách, v širácích, ve tmavomodrých nebo zelených kazajkách bohatě vyšíváných, venkovanky v »holubičkách«, ve sněžných rukávcích, v květovaných zástěrkách, v červených punčochách. Mistr Prax věděl, že tu tentokráte nenajde pohodlí a své místečko u svého stolu mezi kollegy mistry, ale zůstal tu přece i ze zvyku i aby mohl všecku tu strakatinu pozorovat, aby blaze pocítil svou svrchovanost nad těmi »hřbety«, na něž jako s kruchty shlížel.

Ale pak, bylo už poledne, jako když někdo z nenadání za hlavou vystřelil: novina sem uhodila, bijící po všem Koňském trhu, že císař přijel s císařovnou a s celým komonstvem, před chvílí že přijeli nahoru na hrad o půl dvanácté, že nebylo žádného slavného vítání, nic, a císař hned, jak slezl s kočáru, že se odebral s císařovnou do královského oratoria u sv. Víta, tam že je právě slavná mše.

Z toho pak řečí, úvah jako vody. Mistr Prax se v nich snadno dostal do Vidně, cokrát tam císaře viděl, ájej, v »plodru«, v purku i na ulici. Samými výklady zapomněl, že už čas, aby šel domů, že musí odpoledne »vyvíst draka«, jak tady u Charouzů u svého stolu hlásil, kterémuž draku však doma říkal něžně, ač ne bez tiché ironie, Aninko, sem, Aninko, tam a někdy také Annerl. Poněvadž se tak

omeškal a poněvadž po lepším obědě a po charouzovském déle doma dřímá, vypravil se s Aninkou dost pozdě; měla přes ramena květovaný salop a na hlavě divný klobouk s krajkami, od jehož dýnka visely do zad dvě široké pentle zelenavé. Mistr ve svém klobouku na dvě facky s rohy k uším zase si vykračoval, tak že Aninka záhy se udýchala a začala kašlat, zvláště když je leckde sevřela tlačení. Zastavovala se, ale mistr Prax jakoby puzen tlakem zástupu pobízel, už mrzutě, že mušejí dál, tady že neostanou, že mušejí, a v duchu si doříkával zlostně, to že má baba kašlavá špacír, že by nemohla doma sedět, že musí na špacír, bodejť — Mrkal kolem, po mladých, a tu tam na některé bujné kráse očima dlouho uvázl, ohlížel se za ní, jakoby cestu hledal, kudy kam, jak by z té mačkanice vytrhli, a jak by vyvedl svou Aninku.

Doma u Praxů hluboké ticho i po všech bytech v zadu kolem nádvoří, jež bylo již ve stínu. Ale nad ním po zdích, v oknech, na pavlači zátopa světla. U oken všude máje, mladé haluzky lipové povadlé v zářivém žáru. Hluboký klid všude, dům jako vymřelý, jakoby opodál nešumělo proudění zástupů; jen temný ohlas rachotícího kočáru sem po chvilích temně zalehl.

Pavlačí se mihl Václav, to již Praxovi odešli. Přiběhl se převléknout, vzíti na sebe sváteční svůj tmavomodrý frak. Dopoledne psal v kanceláři, po obědě se zdržel s kollegy, mezi nimiž byl také Havelka právník. Ten vypravoval, jak se Štěpánek a všichni mrzí, že žádost o představení nevyřízena, že jim nedali nic vědět, co z toho nesnáží a marné práce.

Uvažovali o škodě, i jaké mohlo být provození. Svátky, letnice, co by se hrnulí lidé do divadla, Pražanův i svatojanských poutníků z daleka široka, co by pro ně bylo vidět vlastenskou hru, jak by odcházeli, jak by doma povídali.

Všechno marno. Havelka v tom viděl nešťastnou náhodu, že ve Vídni to nevyřídili, protože byl císař před cestou do Prahy a do Drážďan, Svoboda však rozumoval, že v tom je úmysl, no, že zkrátka

nechtěli. Ať tak či onak, Václav a všichni byli trpce zklamáni. Zamoučen opakoval při obědě kolikrát, kdy, kdy se taková příležitost chvíle zase naskytne!

Domů si přiběhl pro frak, poněvadž chtěl za Kamberským podívat se, nejsou-li tu z Litomyšle. Když zavíral byt, zahlédl v sousedství u okna paní Lorencovou, vystrojenou; zachytil její smavý pohled, jak pokývla, usmála se na jeho pozdrav. Ale hned také odstoupila od okna; a on, jak mu blesklo, že sousedka snad jde ven, promluvit s ním, rychle vytáhl klíč a chvátať pavlači na dvůr do tmavého průjezdu, za nímž světle prokmitala ulice.

Jen odešel, vyšustěla paní Lorencová na pavlač ve světlých šatech, v krajkovém, bělostném šátku neširokém přes ňadra lehko uvázaném, v dlouhých, nad loket rukavicích, v klobouku, jehož nevysoký vrch vybíhal nad čelem daleko do předu; v ruce měla zelenavý váček. Nesla se v plném světle, překmitla se pavlačí, sešla se schodů a zmizela, jakoby shasla v hlubokém stínu.

V jejím bytě, u okna, za růžemi stála Jetty vyzírajíc upřeně za ní, a stála tak, i když teta zašla. Stála nehnutě, strnulá náhlým pomyslením, jež v tu chvíli bylo jí poznáním a pravdou, to že není náhoda, že tak oba odešli, že se teta s Věkem jistě smluvili; sem, k nim si netroufal, nebo mu teta z opatrnosti sama přišeptala, aby přímo nechodil, protože ona, Jetty, bude doma. Přišel do svého bytu, a teta již ustrojená čekala, jistě čekala, vždyť před tím byla několikrát u okna a pak, když odešel, jak popadla klobouk, jak si jej chvatně dávala na hlavu a jak pavlačí pospíchala! Před domem se sejdou, odtud půjdou spolu. Kam, kam —

Jetty jakoby bodnuta chvátať ke dveřím, ven podívat, přesvědčit se; doběhla však jenom do kuchyně. Marně běží, pomyslíla, přijde pozdě, jsou už pryč a jakž by jich dohlédla.

Volně se vrátila do pokoje; paprsek slunce tam vysvítíl na zeď, a v něm zajiskřila zasněžená krajina v rámu, kterouž vyšila a dala tetě k vánocům. Když se u toho obrazu setkala s Věkem — Odvrátila

se, ale v tom se jí namítla v tom sloupu světla vyjasněna, světle zelená zástěna, polepená obrázky malovanými i černými. Tady se jí zjevil v noci po štědrém večeru, tady ji podal ruku, dojat, a tak něžný. Ale hned tenkrát vstoupila mezi ně teta. Ta ve všem pořád, vždycky ona ve všem.

A on, Werther — Werther. Jak toužila jej uvidět, promluvit s ním, třeba jen uvidět jej — a on teď — Ani se neohlédne, nezastaví, cize mine a přejde a hlavu schválně sklopí, kdykoliv šla teď kolem jeho okna. A jak posledně pozdravil — Mrzí se, že jej tak odbyla, ale ne, je mu vše jedno, nedbá.

Marno, všechno marno. Teta jej uvábila, ta jej má; teď jdou spolu, teta se jen směje, on na ni hledí, živě hovoří. Ale snad to není pravda. Začala pochybovat, vymlouvat si, že to všechno snad náhodou. Než jen na okamžik to odtrnutí. Žárlost bodla na novo, bodala, a nejistota mučila. Kdyby alespoň Praxovi byli doma, mohla by spíše něco zvědět. Co dělat, co dělat — Neměla stání, přecházela pokojem a jak oči po něm těkavě hleděly, utkvěly také na obrazu zimní krajiny, a v tom ji cos nutkalo, aby jej popadla, strhla —

Přecházela rychleji, náhle usedla, vzala knihu se stolu, kdež ji prve položila, a začala zase čísti ze Spiessových »Biographien der Wahnsinnigen«, úvod ke »Katharine P . . . rin« o Šibenném vrchu u Lokte, vzpomínky autorovy na děsivou minulost smutného místa, na hroby nešťastníků. Krev jí vstoupila do hlavy, bylo jí dušno, nemohla dále číst. A náhle, jako by se stěny k ní posouvaly — V úzkosti vyběhla na pavlač a bez rozmýšlení zaklepala na dveře Praxova bytu. Ticho. Nejsou doma, ještě se nevrátili; přece však zůstala u dveří.

Kolem ticho; z nádvoří ani hlásku, v oknech nikdo, byty kolem jako vymřelé. Nahlédla do Věkova okna, nahlížela dále, zatouživši podívat se jeho pokojem. Jak se nahnula, maně přitlačila do rámu a okno, nejsouc zavřeno na háček, povolilo, pootevřelo se. Lekla se, chtěla pryč, ale hned se zase nahnula. Nikdo tam, ani v bytě.

Nikdo. Viděla jasně, plně vše, co jindy jen plachým pohledem mohla jen z části zachytit, všechen pokoj, stůl, knihy na něm, a co si právala vidět. Tady sedává, čte; tady na stůl by mu mohla položit psaní, ceduličku, přimihlo se jí, a v tom také, že by tam mohla napsati: »Werther! Werther!«

Zapomněla na okamžik, ale z nenadání, jako by vedle se ozval, zdálo se jí, tetin zvonkový, teď jí tak protivný smích. Takhle jej volá, láká od stolu, takhle za ním jde, a jdou, jdou spolu. Chodí, smějí se — Odtrhla se od okna, přelétla pavlač, kmitla se po schodech, šerým nádvořím do temna klenutého průjezdu, a pryč, ven, jako štvaná —

Václav přišel až večer domů. Odpoledne chodil s Kamberským a s dvěma poutníky, sousedy litomyšlskými, od nichž se dověděl o tetách, že jsou zdravý, že teta Malí vyšívá jako dřív, teta Baruška že hospodaří a zlobí se na drahotu. Jinak mnoho nového nepřinesli. Václav se jich na Toničku Zemanovou přímo nezeptal, nýbrž prostřednictvím kamarádovým, a uslyšel, že má nápadníka, že Kubiasův začíná za ní chodit, tuze že se o ni uchází, a staří z obojí strany že tomu hrubě přejí.

»Jak ona?« zeptal se Václav nejistě Kamberského.

»No, co by dělala, vezme si ho. Co taky? Na tebe čekat — To by se nedočkala.«

»No, když by ho chtěla —« Václav mávl uraženě rukou. Kamberský se tomu zasmál a tónu těchto slov, z něhož se ozvala uražená, okamžitá ješitnost; okamžitá, poněvadž jen ten okamžik trvala a s ní zatnutí srdce, smutek pro pěkné chvíle uplynulé. Ale hned se mu také uvolnilo, neboť do té chvíle cítil jakoby závazek i výčitky, že hrubě nedbá a zapomíná.

V takové náladě nenejjasnější vracel se domů. Jak vstoupil do nádvoří, vzpomněl na sousedství, na paní Lorencovou a neteř, i na to, co si umiňoval a co uznával za prospěšné: aby dal výpověď.

U sousedky v okně tma. Kde jsou — A jak to Praxovým říci, jakou příčinu udat.

Cítil, zvláště když vstoupil, jak mu bude za těžko, a když jej kvartýrská i její muž tak přátelsky jako svého vítali. Mistr Prax už svlečený, jen v nohavicích a ve střevicích, před chvilíčkou povečeřev pokušoval si chutě a směle, poněvadž okno mohlo být otevřeno. Začal hned, kde pan Věk chodil, a hned o sobě, kde oni, že byli na Malé Straně, u Glaubiců, tam že mají pivo, to že je, ale nežli se tam prodrali, protlačili, jaká cesta, co v té mačkanici zkusili, obzvláště tuhle Aninka, chudák, ta že, no že se ukázalo, jaký je chlapík, dech nic, to že jen tak pro rozkoš vzdychá, že šla jako jelen. A pak že šli na most, na požehnání, k sv. Janu, a to že měli teprve štěstí, na první místo že se dostali, hned k prkennému zábradlí a tak že všechno krásně viděli, světla, koule, ale to že všechno nic nebylo, že všechno se dívalo jen na císaře, oni také, císař pán že byl na požehnání, že ho viděli, kvis, docela dobře, klečel, v bílém fraku, v červených spodkách do bot, no, feldmaršál uniforma, to že on zná, na klekadle klečel a za ním hned jeho adytant baron Kučera, adytant, ale generál.

»Takový pán, a to by neřekli, pane Věk,« vpadla kvartýrská oddechujíc, »z čeho je, ten pan Kučera, jak to daleko přived'. Můj nebožtík to všechno znal, měl domek na Pohořelci, no, a ten baron Kučera je z Pohořelce; jak se jde nahoru, tak na pravo ke konci je ten dům, co z něho pochází, skoro na konci, má takový železný balikonek, tam Kučerovi ostávali, jeho pantáta ouředník, pan štáts-puchaltr mu všechno říkali, měl kolik synů a všichni se mu tak vydářili, všichni jsou pány, jeden je u kubernia, a velkým pánem, čtyři šli, pět jich bylo, vždycky vypravoval můj nebožtík, a z těch pěti čtyři šli, jak povídám, k vojsku, a tenhle, ten to přived' nejdál, bože na barona a jenerála, a je furt s císařem. Ten prý na něj moc dá.«

Rozkašlala se, mistr Prax hned ji konejšil, ironicky starostlivě domlouval, že se musí šanovat, to že nejde tak běhat na lampartie ke Glaubicům a pak na Pohořelec a zámeckou zahradou, tam že pan

baron Kučera bývá večír, že se leccos povídá, o srnkách, ty že baron Kučera — Na ráz umlkl.

Návštěva z nenadání. Paní Lorencová. To by nepřekvapilo, ale kterak vstoupila. Ne vesele, usměvavě jako jindy, nýbrž nějak ulekaná; hned, ani nepozdravivši, ptala se, je-li tu Jetty. Žasli, že není řekli, že tu nebyla, co se stalo —

»Vrátím se jim teď, zrovna teď, byla jsem se také trochu podívat, bei einer Freundin war ich auf Besuch, a pak také na sv. Jana, tot se ví.«

»S pannou Jettynkou?« ptal se Prax.

»Ach, ne, nechtělo se jí, že ostane raději doma. A ostala. Ona se teď náko bojí lidí, když jich je moc, obzvláště v kostele nebo tak, aigentlich nevím proč, a taková zerstreut je, moc. Tak ostala doma a já šla. A teď přijdu domů, děvče pryč, a kvartýr otevřený, všechno, dvěře na pavlač taky.«

»Rozsvítily si?«

»Ne.«

»Tak snad přehlídlly, někde v koutku třeba usnula.«

»Ne, ne, já volala; celý kvartýr proběhla. A tak jsem se otočila a hned sem. A kde oni se toulali?« obrátila se po Václavovi, změněným tonem, vesele a s úsměvem. Uslyšela, že byl s krajany; hned opáčila žertovně, s upřenýma na něj očima, ne-li také s krajankami.

»Ani jedinou jsem neviděl, nepotkal.«

Pokývala vesele hlavou a hned zase plná starostí, ach bože, co to děvče, kam se poděla, co je s ní teď starostí. Šla domů. Praxovi ji vyprovázeli, Václav vstoupil do svého pokojíka; zamířil hned k oknu, poněvadž si teď teprve všiml, že je otevřeno. V tom z pavlače u dveří výkřik paní Lorencové a hlasy úžasu manželů Praxových. Vyhlédl. Jetty! Právě se vracela. Zahlédla tetu vycházeti od Praxů; chtěla rychle kolem ní rovnou domů, ale stanula okamžitě, když zahlédla Václava v okně. Zarazila, podívala se po něm, a pak jako když ptáče se náhle zdvihne, ta tam, do bytu, nedbajíc tetina volání.

Václav zavřel okno a rozžehl svíčku. Vzal knihu, nečetl však; seděl zamyšlen, nespokojen. Zas byl důtklivě připomenut na to, co zamýšlel: vystěhovati se odtud. Kvartýrská přišla mu pak povědět, to že je divná věc, že mluvila s paní sousedkou, ta že od panny Jettyanky se ničeho nedověděla, proč panna Jetty odešla, nic, jen že se prý šla podívat na sv. Jana, a když se jí sousedka ptala, jak mohla tak odejít bez klobouku a že nechala všechno do kořen otevřeno, i dvře z kuchyně na pavlač, co si jen myslela, že panna Jetty o tom nic nevěděla, docela nic; to že je divné, jak se to děvče mění, co se s ním děje.

XIX. DOKTOR SRNKA SETKÁ SE SE »STARCEM Z HOR«.

Kavárna u »modrého hroznu« byla toho svatojanského večera skoro opuštěna. V zadní místnosti sedělo jen několik studentův a dva herci od stavovského divadla. Všichni byli obráceni ke stolu v čele u zdi, odkudž doktor Müller, pihovatý, světlolasý, bílých řas, jim agitačně rozkládal. Dělával to, kdykoliv se dostal mezi studenty, kdy se jen trochu hodilo, v kavárnách i po hospodách, a vždycky horlivě, přemáhaje netečnost, nedbaje ousměšků, jež si tropili z jeho berlínské výslovnosti.

Také »u modrého hroznu« rozkládal živě, a již až vášnivě, s ohněm proselytství, o nastávajícím velikém zápase s Napoleonem, o Německu povstávajícím z ponížení, a že by všude, kdež se německá řeč ozývá, měli přísahat pomstu a boj až do vyhlazení Gallům, sveřepým Francouzům, jejich císaři, tomu korsickému uchvatiteli, všude, kde se německá řeč ozývá.

Crrrnk — Opodál vkoutě u kulatého stolu lžička prudce do sklenice puštěná ostře zacrnčela. Doktor nelibě vyrušen bleskl v tu stranu šedýma očima, posluchači se ohlédli. Dva z nich se na sebe podívali a usmáli, když tam spatřili doktora Srnku. Seděl sám, maje noviny v rukou. Jak četl, zajela mu brada do širokého, černého nákrčníku a z hustých vlasů volně rozhozených padal hustý pramen do osmáhlého čela. Že se po něm ohlédli, že Prušák zablýskal zlostně očima, jakoby neviděl. A jakoby neslyšel, když doktor Müller, znovu zplápolav nadšením, zase chytl řeč.

Horlil dál, Pražany popadl a cuchal, tady, tady v staroslavné Praze že fučí chlad až mráz, tady že je málo srdcí, která by bušila pro velké Německo, v té Praze, která by se mohla státi jeho středem, sem že by měl přijít nějaký Fichte, aby mluvil, rozněcoval, rozpaloval, jako před třemi lety v Berlíně, když tam tisícům řečnil v síle Akademie. Ach, kdyby slyšeli, kdyby slyšeli, jak mluvil, jak, a jak všechno vzplanulo nadšením, obzvláště když volal, a Müller zažehnut ohněm, unesen vzpomínkou patheticky zacitoval:

»Pomyslete, že s hlasem mým poji se hlasové vašich předků z šedé dávnověkosti.«

V koutě u stolku doktora Srnky hlučně zašustěly noviny prudce obrácené.

»Vašich předků,« pokračoval Müller přemáhaje zlost z bezohlednosti toho výra tam v koutě, »těch předků, kteří svými těly opřeli se světovému panství římskému, je zaplavujícímu, kteří svou krví vybojovali volnost hor, rovin a řek, kteréž,« řečníkův hlas mohutněl, »za vašich časů staly se kořistí cizincovou!« V rozhorlení mávl rukou nad hlavou, jejíž světlé vlasy se v ten okamžik ostře odrážely od zrudnuvší tváře. Ale pravici hned spustil, jak se tam z kouta ozval doktor Srnka, poukloniv se, nad svým stolem směrem k Müllerovi, s úsměškem:

»Velice pěkné, s dovolením, že vyrušuju, velice pěkné, ale v Berlíně a pro Berlín, ale nic pro nás, a taky ne tuze opatrné.«

»Co se do toho pletete?« rozkřikl se popuzený Prušák, »jakým právem —«

»Týmže právem, jakým vy tu kázete. Já jen chtěl připomenout, že se časy mění, že i tichý kout je nejistý, když začne foukat jiný vítr.«

»Co vy — Co víte vyl«

»Mnoho ne, pravda,« Srnka se ušklíbl, »ale přece víc nežli tak leckdo, obzvláště to, že Jeho Excellence,« vyslovil s ironickou devotností, »pan pruský ministr Stein ten zlý vítr dobře čije, poněvadž ujel z Prahy.«

Všichni žasli, doktor Müller stuhl vyvaluje šedé oči světlých řas na doktora Srnku, ohromen, že tajemství prozrazeno; pojednou vyskočil a vyhrkl:

»Jak to víte?« ale hned se opravil popíraje ostře a důrazně: »To není pravda!«

»Buďto to víte a zapíráte,« Srnka mluvil klidně a velmi určitě, »nebo to nevíte, pak vám povídám jako tu těm mladým pánům Pražanům, kteří to jistě nevědí, a jimž jistě na tom tak nezáleží, že pruský ministr Stein odjel včera nebo již předevěčirem z Prahy.«

»Už kolik dní churaví a nevychází z domu.«

»Ano, drážďanský vítr jej ofoukl. Ale mezi tím byl také zdrav a vyjel si z Prahy; jinak stůně dál, tady v Praze, ale v kočáře je jako ryba a směje se, že vypálil těm pánům rybník a že ho již nedohoní. Směje se, jak si v té své »nemoci« vyšel z domu, snad v přestrojení, kdož to ví, snad s vaší pomocí, ale vás se na to neptám, a vsedl do vozu, čekajícího za branou.«

»Kam by jel?« vskočil s úsměškem doktor Müller. »Snad do Berlína nebo do Drážďan k Napoleonovi.«

»Snad,« přisvědčil Srnka také s posměškem, »snad tam, nebo,« vstal a opřev se dlaněma o tabuli svého stolu nachýlil se vrchním tělem ke společnosti, »snad také k caru, k Jeho Veličenstvu círovi všech Rusů. Tam bude jistější nežli tu v Praze, kdež jsme teď s Na-

poleonem alianc; v Rusku se také dá víc dělat proti němu nežli tu, tady by policie pana ministra nemohla trpět, v takové práci, teď o slavné schůzi v Drážďanech a po ní! A vy, pane, a vaši krajané — «

Z přednějšího pokoje vstoupil vychrtlý, starý muž vysoké postavy, v ramenou přihrblý, v ježatém kastoru, v šosatém, dost ošumělém, hřebíčkovém kabátě, ve vestě až ke krku, na němž se bělal šátek v předu uvázaný, v botách nízkých holení. Pod paždí měl velký deštník, pestrou, mřížkovanou látkou potažený. Přišel v ramenou sehnutý; mžikl přes kulaté okuláry po společnosti, pověsil kastor na hřebík a usedl pod klobouk sám stranou. Vlasy na temeni hrubě prořídle, krátké licousy i husté obočí byly silně prokvetlé.

Doktor Srnka div nezavrčel, když jej shlédli; hned nechal Prušáka i jeho společnosti, na ministra Steina zapomněl; přichozí »stařec z hor«, censor Berghofer, zabral všecku jeho mysl. Doktor se jeho přítomností rozčiloval; bylo to zřejmo, jak vzal rychle noviny do ruky, jak se v nich hrabal, nervosně je obracel, jakoby něco hledal. Pak pojednou vzhlédl ke společnosti studentů a doktora Müllera.

»To snad nečtli,« začal vážně, »tohle číslo ‚Der österreichische Beobachter‘, to je nejnovější. Je tu článek od Gentze. Gentz, víte-li, výborně placené a zaplacené péro; péro se platí, rudka také, zvláště když hodně maže — «

Ve společnosti náhle neklidný ruch z těchto Srnkových slov, štouchli se tam, dva, tři se ohlédl po censorovi, ježž znali; seděl, jich si nevšímaje, cpal krátkou a nevzhlednou dýmku. Tabák bral ne z váčku, nýbrž z obyčejné měchuřiny. Doktor Srnka jakoby censora neviděl; ale také nedbal pohnutí na společnosti patrného a kousavě pokračoval:

»Péro se platí, at píše ostře nebo zhruba, jen když píše do noty, po přání, když je písař grammaticus, rhetor, geometer, pictor, aliptes — augur — jak to povídá Juvenal, všechna čest. Všecko tohle dohromady takový spisovatel, qui omnia novit — Všecko, mladí pánové, můžete napsat, svinstvo, patolizalství, blbost, jenom

ne pravdu, áh, už odcházejí?» ptal se posměšně, když většina společnosti pojednou odcházela.

»Co tak najednou?» volal doktor za odcházejícími. »Počkají, přečtu jim ten článek. Sic není dovoleno v kavárně předčítat, ale jsme mezi sebou, všechno upřímný člověk, a oni nemají strach, jak vidím, opravdu hrdinové.«

Odcházející se ani neohlédli a také ani nehlesli. Teprve v druhé místnosti vyhrkl jeden z nich :

»Bodejť blázen, budeme ho poslouchat, a mít z toho opletání u policie.«

»Všimli jste si Berghofra? Ani nemrkl, jakoby neslyšel, ale přes brejle se na doktora díval, to jsem ho stih'.«

Ze společnosti, kterouž prve horlivě podněcoval k německému citění Müller, zůstali on, Müller, oba herci a student jakýsi. Herce zajímal a bavil doktor Srnka, o němž slýchali jako o podivínu. Ten, maje noviny kus před sebou, jal se čísti : »Mlčením nesmíme pomínouti knížku, která nedávno byla vydána, velmi duchaplné pojednání o důstojnosti, užitečnosti, utrpeních a tudíž také o žádoucí láskyplné úctě veškerého stavu vojanského, v kterémž pojednání světle se dokazuje, že stav vojanský je ozdobou státu a že jest jen stavu vojanského zásluhou, že je tolik skromnosti v našich městech, tolik klidu a takové ticho mezi občanstvem, jakož i to, že stav vojanský je základ mravnosti.«

Nežli doříkal, zmizeli student i herci, a v prvním pokoji dohonil jich také doktor Müller, zlobě se, že ten bláznivý doktor ani nečte, že to není v novinách, že jen tak to říká, jakoby četl.

»Nač? Co tím chce?» ptal se student. »Proč to dělá?»

»Nevím, snad k vůli censorovi.«

»Ať nechá žertů, mohl by se po čertech spálit.«

To si oba herci již ve dveřích povídali. Vyšli ven a s nimi student. Průšák, náhle se rozhodnuv, nevydal se s nimi. Zůstal v přední místnosti. V zadním pokoji seděl Srnka sám s censorem, jenž za-

páliv si fidibusem, klidně pokuřoval a připíjel z koflíčku černou kávu. Srnka postřehnuv, že mu poslední posluchačstvo odchází, byl na rozpacích; ale jak pochytil, že »stařec z hor« se tomu ušklíbl, popadl noviny a zavrčev s úsměškem »s dovolením«, jal se zase čísti:

»To pojednání také světle dokazuje, že u nás není voják pes, prase, mrcha, hovado, že by bylo nejen pod důstojností ctihodného stavu vojanského, anobrž; že by to i lidskost uráželo. S rekruty se nikde tak humánně nejedná, jako u nás; takových nadávek nikdo ve vojsku si nedovolí, nikdo tam nešlape vojáky nohama, nikdo jim nevyráží zubů holí, nikdo jich nekope, nebije holí do břicha, jestliže voják, nevěda, trochu je povystřčí z linie řady.«

»S dovolením,« přerušil censor dost nevrle, »sice velmi pěkné čtení, pane, ale ne nové. Už jsem to kdesi čet'; rukopis ten dostal teď tady imprimatur,« censor se usmál, »psáno velmi ostře, velmi ostře, ale velmi vtipně. Ten pan spisovatel se mně líbil.«

Doktor Srnka se prudce obrátil po censorovi. Kosa přišla na kámen. Chtěl pozlobit, dopálit, překvapit, a sám byl jako u vyjevení. Ani si nevšiml, že v tom stanulo ve dveřích několik hostů z vedlejší místnosti, a s nimi doktor Müller, že se přišli na ně podívat. Censor po nich mrkl, ustal mluvit, a zvědavci zmizeli. Vzav svůj kastor, přistoupil těsně k doktoru Srnkovi.

»Dobrou noc,« řekl drsně, »víte, kde ostává augur, magus, scriptor, et cetera, znáte mne, protože mně čtete. Navštivte mne někdy. Dobrou noc.«

»Dobrou noc,« opakoval doktor bezděky. Vstal, hleděl za příhrblým »starcem z hor«, an zachází do druhé místnosti, a tiše zaklel. Zlobil se na sebe a řekl si osle, že se dal tak překvapit. Dal klobouk na hlavu, zaplatil a šel, s hlavou pochýlenou a zamračen. Nevšiml si, že když kráčel první místností, vstal tam doktor Müller a šel za ním. Před kavárnou, poblíže divadla jej zastavil.

»S dovolením, pane, odkud máte tu zprávu o ministru Steinovi?«

Doktor Srnka se prudce po něm otočil a utrl se:

»S dovolením, co je vám po tom? Snad nemyslíte, že ji mám z policie.«

»Pane, kdybych si to myslil, neptal bych se vás.«

»No tak.« Srnkův ton se zmírnil, »no, tajemství to není. Tak chcete vědět, od koho to mám?«

»Prosím o to.«

»Od vás.«

»Není možná, vždyť —«

Srnka se zkrátka zasmál a hleděl okamžik na žasnoucího Prušáka. Pak přistoupiv k němu, vzal jej za knoflík a tlumeně a ne bez humoru mu vykládal:

»Já skoro nic nevěděl, jen co mně napověděli, já jen-tak domněnky. Abyste věřil: léčím starého mládence a ten bydlí na Malé Straně naproti bytu ministra Steina. Ten starý mládenec neleží, ale

nemůže spát, a tak v té nespavosti dělá trochu filosofa, trochu policajta, přemýšlí, mudruje a zas lelkuje po ulici, po sousedství, pozoruje protějšky. A tak ví, co a jak u Steinů, kdo tam chodí a tak, rozumíme. A když je to takový protějšek, takové sousedství, roste zvědavost, no zkrátka a dobře, můj pacient se i poptal, přeptal; mnoho nezvěděl, ale přec, řekl mně to, já si ostatek skombinoval, a když jsem vás prve viděl rozkládat to prušáctví, já řku, sáhneš mu na zub. A chytil jste se. Konec znáte. Děkuju pěkně. Ostatně se nic nestalo. Když váš ministr je už den, dva dny z Prahy, už ho nedohoní. Je už teď někde na Moravě a k círovi pojede. Ať si ho slavná policie chytá, ale vy si dejte na ni pozor, vy. Teď bude na vás na všechny ostřejší. Pozor na svatou Hermandadu! Tak ještě jednou děkuju pěkně za zprávu a dobrou noc!»

Pleskl po vrchu svého kastoru a šel. Užaslý Prušák hleděl za ním, pak zaklel.

XX. O VELKÝCH NÁVŠTĚVÁCH, TĚŽ O JAKOBÍNSKÉ ČAPCE.

Jeanetta se pozdravila. Lékaře jí nebylo už třeba, nicméně přicházel doktor Held se na ni podívat, jak se jí daří. Měl ji rád a Jeanetta se těšila na jeho návštěvy. Zamilovala si jej od nemoci jako otce. Někdy se s ní setkal v Kanálské zahradě, když se tam procházela buď s matkou nebo s vychovatelkou. Častěji vídal ji v zahradě u bytu. Stavoval se tam v poledne vraceje se ze svých lékařských pochůzek, někdy i odpoledne. Jeho návštěvy nemohly teď býti nápadny. Tak si vykládala paní Hanoldová, jež tu vždy meškala s Jeanettou. Než také si vyčítala, že se Heldovy návštěvy nemůže dočekat, že touží jej uvidět, s ním promluvit. Do nemoci malé Jeanetty žili v přátelství, jež bylo i poutem jejich vroucnějších citů. Když Jeanetta stonala, stalo se to pouto volnější starostí o nemocnou; větší ta důvěrnost zůstala i pak, když se Jeanetta pozdravila.

Bývaly chvíle, kdy Held i paní Hanoldová za těchto okamžiků v tichém štěstí zapomínali na skutečnost, kdy paní Hanoldové utu-
chaly obavy i její úzkostlivost. Přicházely chvíle, jaké je blaživaly
před časy, kdy ujevši z Votavan, meškala u tety v jejím domě se za-
hradou v Ječné ulici, kdy tak nešťastná nalézala tam útěchu v Hel-
dově společnosti, kdy kouzlo šetrné, diskretní intimnosti prohří-
valo jejich hovory.

Teď to sblížení, porozumění, jemůž pořád přátelství říkali, bylo
vřelejší a hlubší; proto také tíže doléhalo pomyšlení, že se musí na
delší dobu, na několik měsíců rozejít. Paní Hanoldová byla by nej-
raději zůstala v Praze. K vůli Jeanettě však neváhala ani na okamžik.
Bylo ustanoveno, že odjedou po svatodušních svátcích, v druhé po-
lovici května. Poslední dny před odjezdem přicházel paní Hanol-
dové tíživý smutek, o samotě ve dne, v noci ve snách i v pro-
buzení, někdy i v Heldově společnosti, pojednou, náhle, když vy-
právěl, když mu pohleděla do očí, nebo když zasedl v salonu ke
klavíru.

A neubránila se slzám, když u ní hrál naposled, odpoledne před
jejím odjezdem. Bylo pod mrakem a dusno. Jeanetta se vytratila ze
salonu, aniž si toho povšimla. Held hrál z Kouzelné flétny. Paní
Hanoldové byla to zvláště milá skladba a právě ta, kterouž tu poprvé
uslyšela loni, když se sem přistěhovala, tenkrát v smutku, pod večer;
tenkrát se rozšuměla z Heldova bytu prška těchto líbezných tonů do
zahrady, do starých stromů, pod nimiž se už tmělo. Tenkrát se jí
zarosily oči slzami, když zakvílela arie Paminy.

Teď byla dojata, hned jak Held sáhl do klaves, jak první akkordy
zavzněly. Naslouchala v tajeném vzrušení, ovanuta tesknotou. V tom
dojmu neměla slov, a mluvit nesměla. Ale slzy promluvily. Neubránila
se jim, chtěla je však zatajit. Vstala rychle, jakoby hodlala poodstoupit.
Heldovi však trpyt jejich zakmitl. Náhle přerval hru, chvatně při-
stoupil k paní Hanoldové, prožehnut blaživým tušením, proč se její
oči zalily slzami, dojat jejím smutkem i opojen. Vzal ji za ruku, dru-

hou položil kolem jejího pasu a šeptaje její jméno, chtěl ji k sobě přitisknout. Ale vyvinula se mu a všechna se chvějíc vydechla:

»Ne, prosím vás —« Hlas se jí třásl, velké, temné její oči plné smutku i lásky prosily. »Pamatujme se!«

»Jaké by to bylo provinění!« rozohněn domlouval naléhavě i s výčitkou.

»Bylo. Víte. Má povinnost — Jeanetta — Chci být čista před ní. A pak,« její tvář se zasmušovala a tvrdšími stíny zpřísněla, »proč jsem odešla z Votavan, víte. Zůstaňme jako dosud, dobrými přáteli.«

»A zničme své štěstí!« zvolal Held trpce.

»Ne, zachovejme si štěstí, jaké je možné.«

Zasmušilé Heldovo čelo se nevyjasnilo.

»Kdybyste tak cítila, jako —« řekl s výčitkou trpce.

»To můžete říct?« Smutně se usmála. »Řekněte, kdybych byla tak volná, jako vy. Slyšíte?« Nahnula se po hlase, ukázala směrem ke dveřím sousedního pokoje, kdež se ozval Jeanettin hlas.

Held zakroutil mlčky hlavou, jakoby chtěl říci: »Ano, ale nechápu —«

Nastal okamžik trapného mlčení, až se ozvala paní Hanoldová:

»Takto se rozejdeme?«

»Já tak nechtěl.«

Její oči utkvěly na něm překvapeně, jakoby nevěřila. Ale neřekla ani slova.

Klavír zůstal opuštěn, Held už nezahrál. Mluvili o cestě a za nedlouho se měl k odchodu. Přišla Jeanetta; rozloučil se s ní srdečně, vesele jako jindy, ač šprýmovný ton tentokráte nevytryskl sám, bez nucení. Paní Hanoldové stiskl, políbil ruku, pohlédl jí naposledy do očí. Její ruka se chvěla.

Spěchal do svého bytu, nechtěje na lidi. Směs jeho citů neulehla. To odbyť, bylo to odbyť. Jak je umíněná! A přece zas — Povážil, proč to udělala, proč je tak pevná. Jak se přemáhala. Miluje ho, ale zvítězila, než jak, s jakou bolestí. Viděl její oči, zněl mu její

chvějící se hlas. A on, jak byl tvrdý, když se ho ptala, takhle-li se rozejdou. V ten okamžik už se rozhodl, že ji musí ještě uvidět.

Když ráno paní Hanoldové ohlásili, že vůz přijel, nešla hned. Jakoby ještě na někoho čekala, nebo jakoby odkládala. Když posléze vykročila, potkala doktora Helda. Čekal, jistě čekal. Svitlo ji v očích; tajné přání, tajné očekávání se splnilo. Heldovi se zdálo, že je bledší. Zeptal se, jak se vyspala na unavující cestu.

»Po včerejšku — « Smutně se usmála, neřekla však, jak dlouho neusnula, že nemohla spát, že ji bylo líto jeho jednání, i jeho i sebe, jaké myšlenky, jaké úvahy vyvstaly, že se bojí budoucnosti, že včera se ještě přemohla, ale jak by bylo po druhé, a že by bylo nejlíp ujít nebezpečnosti, které vždycky bude, dokud bude jedna střecha nad nimi, a jak se lekla té myšlenky. Zapudila ji a myslila na něj, uvidí-li jej, přijde-li.

Zjevil se, když se ho nenadála. Doprovodil je ke kočáru jako loni. Jeanetta veselá, těšící se zase na cestu, paní Hanoldová pobledlá, tichá, vážná. Ještě z kočáru podala mu ruku.

»Šetřte se, prosím vás,« řekla měkce, srdečně. »A jak jste řekl. Nezapomeňte! S bohem!«

»S bohem! S bohem!« vesele volala Jeanetta a třepala, kývala ručkou.

Doktor Held se usmíval, kýval vesele, v srdci však mu znělo pohnuté, tesklivé: »S bohem!«

To bylo v ty dny, kdy císař odjel do Drážďan hned nazejtří po svém příjezdu do Prahy, aby setkal se s Napoleonem a se svou dcerou. V zelenavém šeru Kanálské zahrady, pod starými košatými kaštany skoro denně teď rokovali rada Slívka, rytíř Jeník, baron Stentsch, oba zvědaví starci, rytíř Eisenstein a baron Ehrenburg, když se tu potkávali a zastavovali na procházkách. Sensační událostí byl náhlý a tajný odjezd pruského ministra Steina; zvláště nad tím žasli, že policie prý opravdu neměla o něm ani potuchy.

»Proč, pro bůh, odjížděl?« divil se baron Ehrenburg, »vždyť mu zde neublížili, proč jen.«

»Protože se bál, že si ho Napoleon o schůzce v Drážďanech na našem císaři vyžádá.«

»To není možná.«

Stentsch i Jeník se usmáli a Jeník dodal:

»Také prý dostal Stein od cara pozvání, aby k němu přijel.«

»To také není možná! A jsou tu ještě jiní Prušáci.«

»To nejsou Steinové.«

»Ale ten policejní ředitel, Gruner —«

Jeník pokrčil rameny. Rada Slivka rychle zamluvil zevrubnými novinami o vjezdu císaře Františka do Drážďan, že měl v kočáře zapřaženo čtvero spřežení, osm koní, a jaká střelba byla a zvonění a všude lidu jako mlhy; hned také vzpomněl, jaká sláva bude tady v Praze, až se císař sem vrátí a přijede sem s francouzskou císařovnou.

»Co pak Spálená ulice,« zaškádlil rytíř Jeník, obraceje se k baronu Ehrenburgovi.

»Jen se smějte. Nic se nezměnilo. Madame Dupasquierová pořád velké tajemství, i ten její němý hlídač. A její chlapeček, Leon, pořád více Na — po.«

»Co je to.«

»Na — po — leon, je pořád víc a více podoben Napoleonovi.«

»Ach, vy chodíte jej přehlízet! No, až také Napoleon do Prahy přijede, do Spálené ulice. Teď nemá čas, musí do Ruska.« Rytíř Jeník se usmíval.

Sami se tam v hovoru také vydali, a nejprve k armádě Napoleonově; mluvili o tom, co je teď v Německu, jaké boží dopuštění, ve dne v noci, že tam francouzské vojsko táhne, všechno že míří do východních Prus k ruským hranicím, pluk za plukem, Němci, Francouzové, Vlaši, pluk za plukem, ve dne v noci, pěši, jízdní, dělostřelectvo, silnice že se netrhnou nekonečnými řadami vozů, děl, svět že takové armády neviděl.

»A jak je vypravená, jak vystrojená!« uznával rada Slívka, ač nikoliv nadšeně. »Viděli jste v Jesuitské ulici u Zimmra obrazy francouzského vojska? Kráné dílo, osmnáct listů, šest zlatých stojí; podívaná opravdu, obzvláště na jízdní gardu a kyrysníky, ach, a na jízdné střelce, znamenitý lid, apůl milionu jich. Ohromné, ohromné vojsko, a takové generály má.«

»A takového vůdce!«

»Ach — Ach, nevím, nevím, co Rusové. A co pak bude s námi, prohrají-li!«

O těch věcech promluvil také doktor Srnka s doktorem Müllerem, když se s ním náhodou potkal na Staroměstském náměstí. Prušák se divil, že si jej Srnka pamatoval.

»Ó my jeden druhého dobře,« doktor Srnka se usmál. »Ale co jsem chtěl. Co říkáte Evropě, t. j. Drážďanům?«

»Že proti nim je Praha«, řekl Prušák určitě, sebevědomě.

»To jest vy,« vpadl doktor Srnka ironicky, »vy pruští emigranti a co tu jsou tajní agenti z Ruska i z Anglie. Ale hlavně vy, pruská emigrace — bez hlavy.« A náhle se optal: »Ministr Stein jest už v Rusku?«

»Už jistě blízko. Na cárovo pozvání tam jede«, dodal Müller. »Na cárovo!« A vypjal se. »Víte-li, co to je, že ho car přijme? Račte si připomenout, že ministr Stein prchl z Berlína před Francouzi jako rebell. A teď jej car přijme. Rozumíte-li, jaké v tom uznání? V tom je uznání i naší německé věci.«

»V Praze,« vpadl Srnka štiplavě. »Ale ne u vás v Německu. Čtete, jak u vás všude, všude vítají teď Napoleona, s jakou slávou, jak mu chodí v processích vstříc za hlaholu zvonů a hřímání děl, knížata, města, lid, a tak dále.«

Müller zrudl a bezděky zaskřípal zuby.

»Čtu, čtu to,« přisvědčil temně, »ale jen počkejte. Armáda gallská valí se do Ruska, ale co bude za ní nejen tam v Rusku, co bude

za ní!« V tom se náhle zamlčel, jak postřehl, že Srnka nechav usmívání, napjatě poslouchá.

»To je váš tajný plán — no —« Srnka se ušklíbl.

»A zdaří se, bůh bude s námi a s naší svatou věcí.« Chytal zase nadšením. »Německo bude osvobozeno, sjednoceno.«

»A Praha bude jeho středem,« štiplavě zaškádlil Srnka.

»Vy jste s Napoleonem!« vyrazil ostře Müller, popuzen ironií Srnkovou.

»Jsem proti všem a proti každému, kdož utiskuje. Ale co bychom se za vás pálili.«

»A přece budete naši!«

»Oho!« Vzepřel se ostře doktor Srnka, ale pak divě se, že se dal takovou schlubností nesmyslnou strhnouti, dodal shovívavě:

»Jen aby vás tu dříve nesebrali. Drážďany nejsou daleko a je tam Napoleon!«

»Ten se neodváží!« zahrozil zpupně doktor Müller a ne bez ironie dodal:

»Děkuju za upozornění. Buďte zdrav!«

Srnka za ním hleděl, pak si zabručel:

»Windbeutel!«

Těch dnů, kdy u veřejnosti se tolik jednalo o drážďanském sjezdě, o nastávajícím příjezdu panovnických hostí do Prahy, stihla »společnost milovníků českého divadla« událost: na druhý týden po svatodušních svátcích, o kterých chtěli hrát nový kus Štěpánkův, došlo úřední vyřízení jejich žádosti. Poněvadž svatodušní neděle minula, tak bylo v tom vyřízení, tedy že se uděluje společnosti povolení, aby jiného noremního dne přiměřenou činohru ku prospěchu dobročinných založení provozovali.

Štěpánek zrudl, když to četl, starší Klicpera sebou škubl, to že není pravda, to že není tak psáno, Svoboda, »Wladyboř«, vyskočil z kufru a křičel:

»Je to pravda, čeho jste se nadáli. Vždyť je to pro posmíšek!

Štěpánek roztrpčen počítal s roztrpčenými, že nejbližší noremní den je patnáctého listopadu. »To jsme nemusili ani takhle žádat, to jsme mohli jen čekat.«

»Ale my nebudeme!« rozhodl Svoboda, jakoby jen něm záleželo.

»Ano, až císař teď přijede do Prahy, zakročíme s žádostí u něho přímo!«

O tom rozhodnutí, jakož i o Štěpánkově novém návrhu dověděl se Václav teprve až nazejtří od Hýbla. Byl také tím odbytím roztrpčen a neměl žádné důvěry, že by teď lépe pochodili. Doma u Praxů se o tom ani nezmínil a paní sousedce to také nevypravoval. Nebylo ani dost příležitosti, kdyby i byl chtěl. Nežehlilát v otevřené kuchyni od té doby, co se Václav u ní na prahu zastavil a co je tak neladně Jetty vyrušila. Také k Praxům nepřicházela tak často. Spíše s nimi poseděla venku na pavlači, kamž za vlažných podvečerů mistr Prax vynášel z kuchyně dlouhou lavici a kdež chutě a volně pokuřoval ze své sádrovky.

Václav se někdy musil u nich zastavit, když se vracel domů a když jej buď mistr Prax nebo paní Lorencová pozvali. Toho si povšiml, že jak jen usedl, Jetty, které tu v té společnosti nikdy nezastal, mihla se u okna nebo v otevřených dveřích kuchyně. Paní Lorencová hlučně hovořící nebo se smějící jakoby ji ani nezablédla; ale dobře ji viděla a pozorovala každé její hnutí v duchu popuzená, aha, že je zas hlídá, panenka zamilovaná, žárlivá a že ji to není nic platno, není, a nebude.

Václavovi tu nebývalo příjemno. Proto schválně chodil později domů nebo zase časně za světla.

Než ani tu se mu vždycky nezdařilo. Přišel-li brzo, namanula se mu veselá sousedka vždy za nějakou záminkou u Praxů v pokoji; poslední dny přinášela noviny stran příjezdu císařova a francouzské císařovny, obyčejně hodně podivné, nějaké fantasie z trhu. A také pozdní návrat pokaždé nepomohl. Koncem května, pozdě večer (bylo neobyčejně vlažno) mihla se paní Lorencová Václavovi na

pavlači. Ze šera se náhle vynořila, až se zalekl, poněvadž se ji ne-
nadál.

Stála opodál dveří jeho bytu u zábradlí, zticha se zasmála jako hr-
dlička, tlumeným, lákavým smíchem, a sama začala, jako na omluvu,
že je tak krásně a doma že není možná vydržet horkem, ach, tak
horko že je člověku — ach — a tady takový lahodný větříček.

Několik slov promluvil a chtěl jít, ale hned uvázala jej otázkou,
ví-li co nového stran příjezdu císařova. Musil na krok přistoupit,
a ona přistoupila za řeči na dva, blízko k němu, když povídal, že
císař na jisto přijede pozejtří, posledního do Prahy, dnes že je v Te-
plicích, ale že přijede sám, císařovna že přibude za ním sama.

»Francouzská —«

»Ne, ta ještě později, ta až první dny června, to prý bude největší
sláva při jejím vítání.«

»Půjdou se podívat?«

»Musím. Celá universita půjde.«

»Ah, to se těším, taky se půjdu podívat. A kde budou stát, jako
universita.«

»To ani teď nevím.«

»No, dovědi se,« řekla vesele a nějak významně.

Ve dveřích Praxova bytu běle se zakmítl mistr Prax ve velkých
nedbalkách, se sádrovkou v ústech. Chtěl na pavlač, usednout na
lavici; ale jak ten párek shlédl, zmizel. Václav to postřehl; zarazilo
jej to, poněvadž cítil úmysl. Hned se měl k odchodu.

»Pan Prax na mne čeká,« řekl ne bez úsměšku. Dal dobrou noc
a vstoupil kvapně do bytu. Nezastavil se však ani v kuchyni, ani
v pokoji, a nepromluvil ani slova. Nebylo mu do řeči; mrzelo jej,
co si ten starý pleticha myslí, co že tak náhle ustoupil. Jistě k vůli
nim, k vůli paní sousedce. Myslí snad, že se s ní zastavil s úmyslem.
Ještě dost, že Jetty zase nevyrazila.

Nevyrazila, stála však u okna za květinami a chvějíc se žárlivostí
pozorovala vše. Neslyšela, co na pavlači hovořili, viděla však, že se

Věk, »Werther«, s tetou zastavil, že s ní stál, že byli tak blízko, a že by byli ještě stáli, kdyby soused jich nevyrušil. Jak se zjevil a jak Václav po tom se měl rychle k odchodu, svitla nad temnou její žárlivostí škodolibá radost. Ale hned zmizela, jak teta vkročila do kuchyně tiše, jakoby blaženě si pozvukujíc, spokojená, rozveselená, šťastná. Tichý ten zpěv páčila rozčiloval Jetty, netušící, že je z úmyslu. Chvěla se žárlivostí i hněvem, že teta na něj číhá a tak je vábí. A co mluvili, co šeptali, tak sami — Odešla kvapně do pokoje, ale z temna kuchyně nesly se za ní zpěvné zvuky tichého blaha, pronásledovaly ji, rozněcovaly mysl, že se dráždila, mučila dohadováním, co tam prve asi mluvili.

Bylo tak, jak Václav řekl. Pozejtří, dne 31. května, o tři čtvrtě na čtvrtou odpoledne dojel císař na královský hrad na Hradčanech. U vlastenského stolu na Staré rychtě jednali večer toho dne o tom příjezdu a ještě víc o žádosti, kterou měl Štěpánek už přichystánu s výtiskem své hry »Obležení Prahy od Švejdů aneb: Věrnost a udatnost Česká«, že to zadá do kabinetní kanceláře s prosbou, aby ten kus mohli sehrát za přítomnosti J. V. v Praze a že je velká naděje, protože ředitel Liebich, jak Štěpánek na jisto věděl, by proti tomu nebyl, ano že je ochoten přenechat na to jeden večer v Stavovském divadle, a tak že snad nebudou nahoře tomu dělat nesnáze, když je to takový vlastenský kus, to že přece nejde jen tak zamítnout, zvláště teď, toho času.

Doktor Srnka, jenž seděl sám u svého stolku, červený jako brabenec, pocuchaný, s bradou v širokém nákrčníku, pošupoval za té debatty čím dále tím prudčeji svou sklenici po stole, pak už k ní tlumeně, bručivým hlasem promlouval, ji nadzvíhoval, pak pojednou se obrátil k vlastenskému stolu a s netajeným pošklebkem přál šťastnou pořízení.

»Jen zadají. Obležení Prahy od Švejdů, tuze krásné thema, patriotisch, wirklich. Aber sie wissen nicht — nein — nein. Na, Herr Hýbl, byly tam ty umrlčí hlavy na věži anno achtundvierzig nebo

nebyly. Můj bože, nevědí a nevědí, co to opravdu bylo, no ja. Co dělat, tak jen prosejí, prosejí. A kde je pan Svoboda? Herr Svoboda! Není tu! Škoda, pane Svoboda!« Otočil se, deklamuje sám sobě bručivým hlasem: »Žižko! Žižko, první mezi Čechy reku, ty hrozný Husův mstiteli!«

U vlastenského stolu tentokráte jakoby neslyšeli, i Václav, a Hýbl schválně obrátil řeč, boje se, aby doktor nerozvázal ještě víc a neřekl něco, co by, když se ve veřejných místnostech a všude řeči tak hli-daly, jemu i jim a jejich věci zle ublížilo. Za to se doktor Srnka obrátil k nim docela zády a promlouval dál své bručivé monology, přerývané oslovením jeho pinty tlustého skla s mohutným uchem, až pak vstal a momentě odešel nepevným krokem, nezeptav se ani »pana souseda«, Václava, půjde-li také domů.

Společnost vlastenského stolu rozcházela se v náladě, jakou vzbuzovaly dychtivé očekávání a napjetí, jak pochodí Štěpánek a tím i celá společnost »českých hereckých milovníků«, i pomyšlení, co by bylo, kdyby povolení dostali a kdyby snad i sám císař přišel na to jejich provedení, jakou ohradu by v tom měli proti posměváčkům, nepřítelům, to že by bylo jako před lety, když císař Josef s generály navštívil »Boudu«.

To bylo večer posledního května. Nazejtří o půldvanácté s poledne přijela na královský hrad rakouská císařovna. Zástupy ji vítaly hlučným provoláváním tak jako včerejšího dne jejího manžela. Ale hlučnější, slavnější vítání chystalo se jejich dceři, manželce nejnovějšího spojence, všemocného Napoleona. Za tři dny měla přijeti a ty tři dny Praha o ničem nemluvila nežli o příjezdu Marie Louisy, kteréž naproti až na hranice vyjeli nejvyšší purkrabí, hrabě Kolovrat a kníže Clary.

Mistr Prax v den příjezdu francouzské císařovny, t. j. pátého dne měsíce června, obědoval už o jedenácté a ještě pospíchal, takže, ačkoli mu Aninka na posilněnou uvařila dobře a co on rád, zapomněl říci: »Zaplat pán bůh, dobrý to bylo, zejtra zas tak —« a nemohl se

dočkat paní sousedky a Jettynky, s kterýmiž se chtěl vypravit na vítání francouzské císařovny. Aninku nemusil přemlouvat, aby zůstala doma, mělať dost výletu ke Glaubicům o sv. Janě. Jakby se mohla odvážit dnes, kdy bude ještě hůř, a nad to nahoru na Hradčana a dál až za Strahovskou bránu někam.

Paní Lorencová v klobouku a světlých, pracích šatech konečně přišla. Jetty čekala na pavlači a tam, jak zůstaly dvěře do Praxovy kuchyně pootevřeny, zaslechla, že se Praxová upřímně divila, a jej, že si panna Jetty přece dala říct, no, to že je dobře.

»Jen jsem se jí zmínila, a tentokrát žádný justament, a hned s celou ochotou, že půjde. Snad má o mne strach,« dodala štiplavě paní Lorencová, což znamenalo, že Jettě rozumí, ta že ji nechce nechat samotnu, že ji bude špehovat, když také Věk jde na to vítání. Mistr Prax dává si na hlavu kastor, prohodil, jakoby tušil, na koho sousedka myslí, že pana Věka snad tam také uvidí.

»A nevím, bude stát s pány studenty, s universitou,« to povídala paní Lorencová vycházejíc na pavlač, »řekl mně, že za Strahovskou branou.« Řekla to s určitostí, pozorujíc po očku neteř. Dobře tušila, že ji to píchne.

»Snad se tam taky dostaneme; a co, musíme. Aigentlich bysme měli jít až na Bílou horu. Tudy císařovna pojede, tam se taky převlíkne.«

»Ale jdou, na Bílé hoře. Snad v poli, ne?«

»No, třeba v poli, když tam postavili zvláštní stavení, takový celt, jen pro to převlíknutí no, věřejí, to je kvis. Mám to od komorníka od Aueršperků, no, a odtamtud začne průvod, od toho celtu, das heist špalír, aigentlich od sv. Markyty, odtud až k Strahovské bráně a od brány zas až do hradu, až k pokojům. Musíme si pospíšet, abysme se dostali na pěkné místo.«

»Já bych myslila za Strahovskou bránu, tam nebude taková tlačenice.«

»Tam někam, třeba k universitě,« Prax se ironicky usmál, ale nevšíml si, jak se Jetty po tetě obrátila, a jakoby žertem dodal: »To by pan Věk koukal, kdybysme se tak z čista jasna za něj postavili.«

»Ano, ano,« přisvědčovala živě paní Lorencová a jen se usmívala, »snad ho najdeme.«

Jetty se zase po ní obrátila a podívala se tak, že cizí, podivný ten pohled paní Lorencovou až zarazil. Přestala hovořit a pak i mistr Prax. Stoupali do vrchu a ne sami, nýbrž v proudění lidstva. Vlny zástupů valily se nahoru na hrad a kolem, ke Strahovské bráně, lidé seřadění i u volných houfůch a tlupách, školní mládež s věnečky, bělostné družičky s kytkami a s košíčky plnými kvítí, studenti z humanitních tříd s professory, akademikové, cechy pod korouhvemi, s odznaky, mniši všech pražských klášterů, městské sbory ozbrojené, vojsko v parádě. Prapory vojenské i cechovní nejrůznějších barev vlály, hudba se nesla řinčivě nad zástupy.

O půl třetí vyjel císař František s císařovnou a s arcivévodou z Würzburgu z královského hradu na kočáře, v němž zapřaženo osm krásných běloušů, za císařem na kočárech, na koních skvělé komonstvo, dvorní dámy, hodnostové, ministr konferenční a zahraničních věcí hrabě Metternich, nejvyšší komoří hrabě Vrbna, nejvyšší hofmistr hrabě Althann, podmaršálek hrabě z Klenové, generální adjutant baron Kučera, komoří hrabata Kinský, Hoyos, Dominik Vrbna.

Mistr Prax se sousedkami všeho toho panstva skoro ani nezahlédl. Zapadl do tlačence, a když se vypracovali na volnost, kočáry, panstvo, tělesná stráž, všecko to tam. Zástupy se za nimi zavřely. Mistr Prax už umdlával a potil se tak, že se mu dál už ani nechtělo; než paní sousedka, všecka zardělá, planoucích očí pobízela dál, za Strahovskou bránu. Sama už je vedla, tlačíc se lokty, bokem, hlavu do týla, dál ku předu, až mistr Prax začal ji napomínat po německu, česky a pak už ji zdržoval, že panna Jetty už nemůže. Nemohla, dusila se, ale nenechala jich; jindy by ji byla úzkost schvá-

tila, teď se zuřivou vytrvalostí drala se za tetou puzena pomyslením, že teta něco zase strojí, že má něco smluveno a že by se jí, Jetty, chtěla zbýt.

Pronikli až za Strahovskou bránu; dál už nemohli. Odtud viděli, že silnice k Břevnovu jest jeden špalír lemovaný v pravo v levo řadami cechů pod prapory, a dál, kam už nedohlédli, studenty, školní mládeží. Za řadami špalíru husté davy zvědavých; i nad branou, na hradbách lidí plno. Ti nejlépe viděli k Břevnovu i za bránu, u níž čekal magistrát in corpore, dále k Hradčanům, kdež od brány k černínskému paláci stálo kupectvo v červených fracích a městské gardy ve zbrani, granátníci, a dále k hradu bělostné řady vojska, z nichž blýskalo se od zlata i od zbraně.

Mistr Prax už přešlapoval, už nohy cítil; už nevykládal jako cestou, co pak tohle, to že ve Vídni je každou chvíli, kde pak. Umlkl únavou i nedočkavostí, obraceje hlavu na levo k Břevnovu, kdež se měl císař s francouzskou císařovnou setkat a odkudž měla se všecka ta sláva a krása přihrnout.

Díval se na své cibule s lesklým joujou. Již bylo půl čtvrté, čtyři.

Už byl nějak kratší, jak mu kolena poklesávala, kastor měl už skoro v týle, ale na ráz oživil, vyrostl, vztyčil se, klobouk přirazil, jak zahouklo dělo. Hromová rána, za ní druhá, třetí. A hlahol zvonů přivánul od Břevnova. Jedou, už jedou! Už také hradčanské zvony se rozezvučely. Zvonového hlaholení celé proudy v povětří, do toho dunivé hřímání děl, pak příval temného lidského křiku.

Jedou, už jedou. Křik se blíží, »vivat, vivat« letí řadami jako oheň, ruce se zvedají, klobouky, šátky mávají, hudba kdes zahrála; hřímání děl neumlká, zvony jako rozbouřené — A tam jezdci, lesklí, plní zlata v bílých pláštích jedou rychlým klusem zpět ke Strahovské bráně.

»Tu je, to je laibgarda,« hlásil mistr Prax rozčileně, »teď už pojedou, tamhle — tam — tu vidíte, šimli, osm šimlů.«

V tom tu slávu blíže uviděl, císařský kočár, císaře, obě císařovny. Oči jeho a oči všech, obzvláště paní Lorencové, hledaly jen francouzskou císařovnu. Našly ji hned, poznaly po místě, sedící vedle císařovny, štíhlou, urostlou dámu, v kloboučku, na němž se pochvívala nádherná pštroší péra. Hlava se jí nehnula, seděla tuho zrovna, upjatě děkujíc. Mihla se v nádheře, mihli se císařští manželé, dvůr, komonstvo, všecko jako lesklé a pestré vidění, zmizeli špalírem, v zástupech u brány. Zvony hlaholily, střelba bouchala, hudba hrála; jak pomlkla, zavířily bubny, a zas a zas vivat za vivatem, dál, dál, už za Strahovskou branou. Slavný vjezd do královského hradu, kdež u schodů ke komnatám čekali nejvyšší purkrabí, generalita, dvorní a zemští hodnostové.

Za slavným průvodem pak na silnici u Strahovské brány jako průtrž mračen. Špalír rozvrácen; proudy zástupů valily se v divé tlačenci a pak už mačkanici do brány, i za branou k Hradčanům a k hradu. Tou záplavou stržen i mistr Prax, jenž nepozbyv rozvahy, chytil pannu Jetty za ruku, volaje, aby se ho držela, aby nepouštěla. Přimkla se k němu, pojednou však, jakoby ji uštklo, vykřikla, kde je teta, kde — Ohlížela se po ní, volala ji, než marně; tu jakoby ta strž pohltila.

Mistr Prax konejšil pannu Jetty, ať se nebojí, tady v tom tumlu že není divu, když se lidé ztratí, a žertoval ironicky, co na tom, te tička že se najde, že třetí domů. Začal v dobrotě, chlácholivě, ale pak, když panna Jetty nedala se utišit, když měla oči jako vyjevené, domlouval mrzutěji; přestal však rázem leknuv se, když panna Jetty pojednou vykřiknuvši: »Já vím! Já vím!« se mu vyšklubla a drala se pryč jako divá. Nežli se vzpamatoval, zapadla v zástupu jako v tůni.

»Co pak blázní!« pomyslí si, ale dál se o ni nestaral, vida, že by bylo marno. Sám se měl co ohánět, aby se dostal ven. Teprve na hradčanském náměstí se mu uvolnilo. Dále, do hradu nemohl. Francouzskou císařovnu, dvůr a všechnu tu slávu viděl; proto zamířil dolů s hradu, chtěje přes most domů do Sirkové ulice. V tu chvíli zabýval se ještě tím, co paní sousedka, a co to nerozumné děvče, kde

jsou a kdo asi z nich tři bude nejdříve doma, to že budou povídat splašené ženské, paní sousedka že by nejmíň pospíchala, kdyby tu měla pana Věka, to že by — mh —

Nežli se dal přes Kamenný most, vydechl si u Glaubiců u džbánu: namlouval si, že se »muší« posilnit, kdo že by to vydržel.

Jetty vytrhla se mu prve vědomě, kdy jako blesk zažehla v ní zlá myšlénka žárlivosti, že se jim teta neztratila náhodou, že má jistě smluveno s Věkem, nebo alespoň že ví, kde jej hledat, že půjdou spolu domů, nebo že se doma najdou, dříve nežli ona, Jetty, se navrátí. To pomyslení ji zrovna vyškublo z Praxovy ochranné ruky.

Ohlížejíc se a pátrajíc na všechny strany tlačila se jako vyjevená zástupy do města. Nedbala překážek a strkání, neslyšela perných poznámek a bezohledných slov, jimiž ji uctívali za to, že se tak usilovně prodírala. Dlouho trvalo, nežli se dostala na volnější místo. Byla udýchaná, zardělá, pocuchaných vlasů. Nedbala toho, ani únavy, a chvátala Ostruhovou ulicí dolů, přes Kamenný most do Sirkové ulice. Bušící srdce ozvalo se silněji, když vstoupila do dvorku jejich domu a zahlédla byt.

Pavlačí se překmitla, chtěla zprudka otevřít, ale zarazila se u dveří. Byly zavřeny. Okamžik stála, pak vrazila do bytu paní Praxové. Ptala se po tetě. Že ještě se nevrátila, uslyšela. A pak proud otázek. Paní Praxová jej spustila, o Johanovi, o muži, o paní sousedce, o slávě, o císařovnách, o císaři. A Jetty sama dychtila se zeptat a pak se i zeptala, ale na sousedku při tom nehleděla, nýbrž plaše před se a plaše otázku vyslovila, je-li pan Věk doma.

»Není, ale už by tu měl taky být, a všichni, Johan, divím se, že nejdou.« Vyhledla z kuchyně na pavlač a na dvorek, a v tom zvolala: »Tu je! Pan Věk se vrací.«

Jetty se lekla, až se jí kolena zachvěla, a v tom vyhrkla:

»Sám? Jde sám?«

»Sám, s kým by šel.«

»Bože, já tady.«

»Co je to divného, když nemůžou domů.«

V tom byla krůpěj zkonejšení. Růžčení však zůstalo. Setkat se s ním — Co řekne —

Zarazil se, když zahlédl Jettu, kteréž se nenadál. Začal o tom, kde jsou mistr Prax a paní Lorencová.

»Neviděli ji?« zeptala se Jetty pozorujíc její.

»Ne, neviděl,« odpověděl, divě se té otázce.

Uvolnilo se jí jeho odpovědí, jež se jí zdála pravá, nelíčená. Než v tom se ulekla a pohaslo vyjasnění jejich zraků, jež se obrátily po otevřených dveřích k pavlači. Paní Lorencová se mihla kolem. Zlá myšlénka zase zatala. Měli smluveno, a jen náhodou ona jim schůzku pokazila!

Paní Lorencová toto podezření neudusila, když vrátivši se hned od svého bytu mezi ně vstoupila, a když se jí v očích zachmuřilo, jak spatřila Jettu, když se jí hned vyptávala, co je, jak, že je tu, kde nechala pana Praxa. Jetty, jež cítila, že je to výslech, odpověděla zasmušile tak, že si toho i paní Praxová povšimla, že se jí ztratil, jako ona, teta, jim. Paní Lorencová to musila uznat, ano, Bože, taková tlačnice, ale nepřiznala, že jí chtěla užít, aby jim zmizela, aby zkusila, kdyby snad se dostala na blízko, kde stáli páni akademikové, kdyby tam zahlédla Věka a on ji, že by se nemohl vyhnout, že by ji musil vyprovodit domů.

Začala hned o císařském vjezdu, nadšeně líčila, jak byly císařovny vystrojeny, jaká sláva a co ještě bude po ten čas, co tu bude francouzská císařovna, divadla, velká illuminace, to že se pak půjdou taky podívat, ale to že se jeden druhému neztratí, že se budou držet.

Jetty, jež mlčela, stojíc nehnutě, lehce opřena o stěnu, pojednou se odtrhla a měla se k odchodu. Paní Lorencová nemohla zůstat, musila s ní. Věk si oddechl. Kvartýrská byla by se ještě ráda vyptávala, povzdechujíc, co Johan, nestala-li se mu nějaká nehoda, ale Věk ji chvatně ukonejšil a pomohl si výmluvou. Vstoupil do svého pokojíku, kdež dlouho nevydržel. Za chvíli zas odešel.

Bál se mistra Praxa, že by k vůli němu nemohl bez toho nic dělat, že bude mít mistr, až se vrátí, nekonečné výklady, a on že by »mušil« je poslouchat, že bude povídat o vjezdu a tím také o Vídni, o plodru a purku, že bude mluvit o francouzské císařovně a tím také o Napoleonovi jakož i o páteru Držmiškovi. A ještě, aby také paní sousedka přišla, a jistě by přišla a mistrovi pomáhala.

Věk, jež ty besedy už netěšily, zas už se rozhodoval, že si najde jiný byt, kde by měl víc pokoje. A ta Jetty. Tak se dívá — Divné děvče. Co si myslí. U stolu, na Rychtě, že dnes bude plno, se mu do toho přimihlo. Snad se už dnes tam něčeho doví, jak je se Štěpánkovou žádostí. Podal ji jakož i výtisk svého kusu. Budou-li teď hrát, a půjčí-li Liebich divadlo na ten večer —

Když se mistr Prax vracel ze slávy, to jest od Glaubiců, drahně se připozdilo. Tam seděl bez starostí. Ale už na Kamenném mostě a ještě tíže pak, když docházel ke svému bytu, doléhalo na něj, jak se to vrací, jaký je kavalír, že měl pod ochranou dvě dámy a že se vrací sám a sám, že obě dámy ztratil, a bude-li on první doma —

Na tuto starostnou otázku měl hned odpověď, jakmile vstoupil do tmavého, soumrakem černého nádvoří a pohlédl k oknu paní sousedky. Svítily, jsou doma. Ale kdo? Obě? Či jen — a v ten okamžik na určito nevěděl (až k šenkovně u Glaubiců bylo mu to jasno), která se mu ztratila dřív.

»Že už jdeš!« uvítalo jej v kuchyni a přísně. Aninka v čepci stála nehnutě, rty sevřela, a trnkové oči káraly. Byla by řecnila dál, ale dech jí hned došel a začala kašlat. A Johan ji chlácholil, Aninko sem, Annerl tam, a maloval, jak hledali pannu Jetty a pak paní sousedku, tu že ztratil, když hledali Jettynku, a že mušil, že mušil — a když také, Bože, ženské hlídat! To že se měli rozdělit, že pan Věk měl jít s nimi, hehe, a jsou-li doma, obě — Obě? Frau von Lorenc taky? A kde je pan Věk, — hehe, a že si muší zapálit, ví-li Aninka, že celé odpůldne nekouřil, a že půjde k sousedkám, zeptat se.

»Nikam nepůjdeš! Co bys tam dělal; a přebrals, máš v hlavě.«

»Ale na pavlač přec, zakouřit si.«

To mu nemohla zabránit. Vynesl si stolicí, usedl na ni, jak byl polosvlečen, seděl sám, pokuřoval a měl tajemný monolog s častými pomlčkami, kterýž monolog byl na slova Aninčina, že přebral a že má v hlavě, a zněl jako filipika proti nim. Přisvědčoval ironicky, ano, že má v hlavě, ale ne otruby, tam že je kaist, že on ví, co ví a co vidí. »Bába, bába —« to vyrazil rychle a tlumeně, co že bude povídat, ona —

Jo, tadyhle Frau von Lorenc, díval se po osvětleném okně jejího bytu, to že je. Není vdova jako vdova, ale tahle, a že hoří — hoří —

Vítr zadul, kapka pleskla, druhá, třetí. Chystalo se na déšť. Praxová zjevila se u otevřeného okna Věkova pokojíčka a pobízela muže, aby šel domů, že bude pršet. V ten okamžik zabělalo se ve dveřích v sousedství. Paní Lorencová v bílém nočním kabátku, v bílém čepečku se zjevila. Začala o dešti, že něco dnes přijde, ah, a že je všecka polámaná od cesty, nohy že necítí.

»Co panna Jettyнка?« zeptala se Praxová.

»A co je s ní, nic nepoví. Co jsme od nich prve odešli, skoro ani nepromluvila. Jen to, co musí, odpoví. Stojí teď v pokoji u okna jako sloup.«

»Jen ji nechají,« radila Praxová, »to přejde, to u děvčat tak bývá. To vědí, snad má někoho v hlavě. Nic nepozorují?«

»Já taky pozoruju,« zablebtl mistr Prax a vybafl dým, »vědí, Frau von Lorenc, wenn man verliebt ist —«

»Jdou, starý amante,« rychle mu vpadla do řeči, »ale, paní sousedko, Jetty, no, já nevím, snad —«

»Snad náš pan Věk.«

»A ne, Aninko, ne, toho by chtěla jiná.«

»Větríce se zdvihá, a už příší!« zvolala chvatně a jakoby ustrašeně paní Lorencová. »Dobrou noc, musím ještě zavřít okno v pokoji. Dobrou noc!« Rychle vešla do kuchyně, povděčná větru a dešti, že mohla přerušit sousedovu řeč.

Začalo zprudka pršet a již také na pavlač stříkalo, takže mistr Prax musil se dát na ústup. Praxová zavřela okno. Na pavlači stichlo a pusto v nádvoří. Déšť harašil do hustého temna.

V zadním pokoji u otevřeného okna, jež nehledělo do nádvoří, nýbrž přes nízký přístavek do nevelké zahrady v sousedství, stála Jetty. Svíčka na stole neklidně plápolala, jak oknem táhlo. Jetty si toho nevšimla; zamyšleně dívala se do temna, kterým déšť šuměl a kterým u větru neklidně se kývala a kolébala zčernalá koruna stromu v sousední zahrádce. Jak se venku rozšumělo, připadla Jettě scéna z Werthera, jak Werther s Lottou naslouchali dešti.

Tesknota na ni padla, a touha, palčivá, beznadějná touha. Kdyby tak stanul vedle ní, jak by se o něj opřela, hlavu mu na prsa sklonila, a on kdyby ji přivinul, pohladil, přitiskl. Oh, jak je milý, jak je milý! A jak jej miluje! Kdyby věděl — Slze jí řinuly po tvářích a šeptala: »Werther! Werther —«

»Co pak nezavřeš! Svíčka teče, co pak to nevidíš?« kárala paní Lorencová vstupujíc do pokoje. »Zavři!« Jetty ze snění vyburcovaná odstoupila, ale nezavřela. Okno bouchlo, jak je paní Lorencová prudce přimkla. Šum deště se náhle stluml, ale Jettě zněl zplna dál. Dlouho jej slyšela, ležíc na loži, a také slyšela i když přestal. To bylo po půlnoci. A ještě pak neusnula.

Déšť se utišil, noc však se nevyjasnila. Mračna se nerozletěla; jako stuhlá visela černě nad městem až do úsvitu, až je jitřní vítr rozplášil. Slunce vzešlo krásně na oblohu již čistou, modrou. Toho rána okolo osmé hodiny bral se doktor Held do nemocnice Milosrdných bratří. U Perštýna potkal barona Ehrenburga, kterýž jej zastavil a hned začal o včerejším vjezdu francouzské císařovny, a byl-li doktor také se podívat.

»Ne, nemohl jsem.«

»A to jste měl, to byla podívaná. Maria Louisa, císařovna, nádherně vypadala a její suita — Vite-li, že v ní je také slavný Isabey, dvorní malíř a pořadatel císařských slavností, a kapelník Pär, ano, ten

tu je také.« Pojednou stlumil hlas. »Ale císařovna, jako francouzská, toho jsem si povšiml, a jiní také,« ohlédl se opatrně, »na kolika místech jsem to slyšel, že náramně upjatě děkovala, no, řekněme velmi vážně, až ji to měli za zlé. Ale povídám, že v tom není nic, to že je francouzská etiketa, tak že ve Francii císař a císařovna děkují. Za to naše,« jakoby oživil a mluvil čileji, potěšen, »to zas naše císařovna, každý ten rozdíl viděl, ta zas tak vlídně děkovala, tak se ukláněla, s takovou volubní ohebností, ano velmi volubní a pružně jak anglické péro. Ah, tamhle,« ukázal náhle do Spálené ulice, »to je rytíř Jeník, spěchá a kývá na nás, co nese.«

Pricházel po vojansku vzpřímený, v hřebíčkovém kabátě.

»Abyste mně neutekli,« hlasitě volal docházeje. »Slyšeli jste,« ptal se po česku, »co se dnes v noci stalo?«

»Tady ve Spálené ulici?« ptal se chvatně baron Ehrenburg. »Snad u madame Dupasquierové?«

»Myslejí, že unesli mladého Leo — či Napoleona?« žertoval Jeník. »Nebo že ten tajemný, němý hlídač zardousil tu madame. Ne, ve Spálené ulici nic.«

»Kde tedy.«

»Kousek dál. Na Koňském trhu.«

»Co se tam stalo?« ptal se baron naléhavě.

»Svatý Václav dělá revoluci.«

»Ale jděte. Zas nějaký vtip. Svatý Václav —«

»Ten na koni, na Koňském trhu, ta statue.«

Baron Ehrenburg v rozpacích ohlédl se po Heldovi, jenž se usmíval, tuše nějaké čtveráctví.

»Ne, pánové, ne, jistě,« dokládal Jeník, »dnes na úsvitě na to přišli.« Ohlédl se, přistoupil blíže k pánům a ztemniv hlas svěřoval jim:

»Má to zůstat tajemstvím. Dnes ráno, jistě už od noci, seděl sv. Václav na koni s jakobínskou čapkou na hlavě.«

Baron Ehrenburg div neodskočil. Doktor Held nevěděl, má-li se smát, či vytknout rytíři Jeníkovi, proč s takovou na ně přišel. Ale hned také žasl, když Jeník svým slovem se doložil, že tomu tak, že mu guberniální rada Krtička (byl jeho zvláště dobrý přítel) před chvílí poslal ceduličku, že ho zve na oběd; při tom připsal, čeho se právě prý dověděl z jistého, nepochybného pramene.

Po té již ani Held nepochyboval, a baron Ehrenburg žíznivý po novinách a vždy náchylný jim věřit, byly-li sensační, byl už přesvědčen. Jen ještě detaily. Ptal se Held, a baron ještě víc. Rytíř Jeník věděl jenom to, co bylo v psaníčku: že dnes ráno na úsvitě přišli lidé od Císařských a ze sousedství ke kašně pro vodu a že uviděli na statui sv. Václava, na hlavě červenou čepici.

»To bylo asi leknutí!« Held se usmál.

»A kdyby byli rozuměli, co to je, co ta červená čepička je, co znamená. Jak se tak dívali, hned jich přibýlo, celý houfek lidí se

tam shlukl, divili se a zlobili se pro to rouhání, ukazovali si, že svatý má přes vévodskou čepici a přes uši nataženou červenou čepici. Pak přišel policajt a hned musila čepice dolů.«

»Kdo ji má?« ptal se Ehrenburg.

»Je na městském hejtmanství. To mi rada psal. Víc nevím.«

Baron Ehrenburg trnul, jaká je to smělost a teď, teď, když tu francouzská císařovna hostem — ah — blýsklo mu, to že snad k vůli ní, jako na uvítanou, jí, císařovně, jakobínská čapka!

Held s Jeníkem podívali se na sebe, že baron teprve teď na to uhodil.

»Ne, ne,« trnul nemoha se upokojiti, »tohle! A dovědí-li se, ale ne, to se potlačí, rozumí se, že ano, na hradě nesmějí zvědět, a obzvláště ne císařovna; mon dieu, to by bylo, to by byla skvrna na Prahu.«

»Buďte bez starostí, pane barone,« konejšil rytíř Jeník ironicky, »to se jistě potlačí.«

»Jistě, jistě,« přidal Held, »tam,« ukázal na Hradčany, »se nedovědí.«

»Taková drzost, taková trestuhodná drzost!« rozhorloval se baron, »sv. Václavu jakobínskou čepici! Ne, sv. Václav v jakobínské čapce!«

Jeník i Held stěží se ubránili smíchu.

»A kdo, kdo se opovážil, kdo byl ten drzoun?« dorážel baron na Jeníka, jakoby o tom věděl.

»O tom v cedulce nic není, jen to, že se neví.«

»Neví? Nic? Ani tušení? Jistě studenti, v těch je dost takových. Lehkovážní! Nepomyslí, co by bylo, kdyby ho byli stihli, když lezl na statui a dával jí tu čepici. Ach, jakobínská čapka v Praze! U nás, a v tenhle čas!«

»Víte to pan rytíř Eisenštejn?« zeptal se Held z úmyslu, aby se barona zbavil.

»Jak by věděl! Ten by žasl, ten by, pane barone,« obracel se k Jeníkovi, »tomu alespoň bych to mohl říci —«

»Ale jen jemu,« svoloval Jeník usmívaje se.

Pomohlo to. Za okamžik byli bez barona. Dívali se za ním, jak pospíchá, chvátá. Smáli se, ten že to nikomu nepoví, jen Eisenšteinovi, a že pro dnes alespoň zapomene na madame Dupasquierovu a jejího Na-po-leona.

»Ale je to nápad s tou čapkou!« zvolal Held, když vykročili. Nerozčiloval se, aniž se horšil. Jen se divil a dodal se škodolibou radostí:

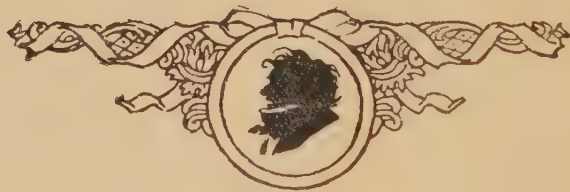
»To byl asi poplach na městském hejtmanství, když tam to jakobínské znamení přinesli. Jistě jakoby se tam duch zjevil, strašidlo.«

»Ano, červené strašidlo, z toho mají největší strach. Pořád je zažehňávají.«

»Je vidět, co se v hlubinách tají.«

»A co jednou snad přece vyrazí, třeba že páni ve Vídni to dusili a šlapali.«

»Ano, věř to, věř.« Held podal Jeníkovi ruku a zabočil na Perštýn.

XXI. MLADÝ VĚK SE OD PRAXŮ VYSTĚHUJE.

Praha všechna vzrušena příjezdem francouzské císařovny a vídeňského dvoru, zůstala v tom pohnutí a vzrušení za dlouhý čas. Královský hrad probral se ze smutného, dumného ticha. V komnatách do nedávna stopených v stlumené šero se rozjasnilo, a život tam bylo skvělou společností. Na opuštěných, mrtvých nádvořích ruch a hemžení, pestrota dvořanstva a třpytivých uniforem domácích i cizích. Královský hrad byl zase středem města. K jeho branám putovaly houfce zvědavých, o něm, o jeho hostech mluvilo se všude, pořád. Na francouzského císaře, vedoucího obrovskou armádu v obrovský zápas, Pražané zapomněli, poněvadž měli francouzskou císařovnu. Mluvili o ní, dotazovali se po ní, vypravovali o ní; zpráva zprávu honila o tom, co bylo, co bude, že císařovna po svém příjezdu večerela sama se svými rodiči, v neděli ráno že byl císař u sv. Víta na německém kázání i císařovna matka, ale francouzská že ne, ta že přišla až v poledne na hrubou mši a večer že dávala velkou,

veřejnou hostinu v německém sále a že všichni dvořané musili při té tabuli posluhovat, o deváté že začala, a již o desáté že se dvůr zdvihl.

Nazejtří v pondělí rozjasnila se Praha mořem světel. Zářila u velkolepém osvětlení, město i ostrovy i Vltava, ta nejefektněji pod Vyšehradem, kdež sta pochodní plápolalo na švarcenberské lodi. Jako báječné zámky vznášely se nad mořem světel ústav šlechticů a Strahovský klášter nádherně osvětlené. Z té světelné spousty stoupal nad město vysoko do temna k zataženým nebesům pozardělý opar, zářivá mha. Dole v ulicích, na placích tlačence i šumné proudění, zvláště když o půl jedenácté sjela s hradu do města Marie Louisa i dvůr, podívat se na pohádkové město.

Pozdě odpoledne před tímto slavným osvětlením nabídl mistr Prax mladému Věkovi, že by se večer mohli spolu jít podívat. Václav se v duchu lekl, to že by byla cesta, že by zapadli jistě někam ke Glaubicům a že by se pak mohl dívat na druhou, mistrovi illuminaci. Bez rozmyšlení odřekl, vymlouvaje se, že musí k doktoru Heldovi, že jej na večer pozval.

»Snad by šla taky paní sousedka,« lákal mistr Prax; než to Václava ještě více utvrdilo v jeho rozhodnutí. »Šla by, povídala. Bylo by veselo.« Než mistr Prax nepochodil. Václav lítoval, zůstal však při svém. Zasedl opět ke knize, nečetl však, nestudoval. Myslí na pozvání svého kvartýrského. Bylo mu dost divno a v temném tušení hádal, že snad není ani z mistra Praxa, nýbrž že je učinil na jiné ponuknutí.

Paní sousedkou vábil, ale o její neteři nic. Paní sousedka by šla zase sama a Jetty aby zůstala doma. V ten okamžik bylo mu ji trochu líto, a když v tom šla kolem, dnes už podruhé, nesklonil hlavu nad knihou, nýbrž pozdravil, a když za drahnou chvíli odcházejí z bytu ji potkal vracející se u schodů u pavlače, zastavil se s ní. Užel úžas, zrovna leknutí na její tváři, když ji oslovil a zeptal se, půjde-li se na večer podívat.

»Snad,« odvětila plaše.

»S paní tetou?«

Udiveně k němu vzhledla.

»Ne, nic mně neřekla.« Odmlčela se, náhle však sama se kvapně a dychtivě optala:

»Oni půjdou?«

»Já již jdu. Měl jsem jít s panem Praxem, ale není možná. Jdu k panu doktorovi Heldovi, pozval mne,« lhal důsledně i Jettě, jež dychtivě naslouchala.

»Na illuminaci nepůjdou?«

»Později, od doktora Helda s kollegy.«

»Skollegy?« opakovala zvolna hledíc na něj jako v snění. »Jistě?« dodala a v tom se pozarděla.

»No, ano, panno,« Věk se usmál, ale již se zase divil, jak Jetty z nenadáni, bez jakéhokoliv přechodu a tlumeněji, jakoby se svěřovala, mu řekla:

»Četla jsem zase Werthera, zas! A onehdy —« odmlčela se, sklopila oči. Stín smutku byl pod jejich řasami i kolem rtů, ale všechna tvář v mírnivém přísvitu vřelého, tajeného odevzdání, jenž dojímal. Václav překvapen opakoval a bezděky tišeji a měkčeji:

»Onehdy —«

Vzhledla k němu, ale v tom, jak stála proti pavlači, zahlédla, že teta vystoupila na práh, že je pozoruje. A jistě už za oknem pozorovala. Jettina tvář nabyla na ráz výrazu až tvrdého. Tetin zjev ji pobouřil.

»Teta!« vydechla prudce s výrazem hněvu i odporu, zapomenuvši na to, co řekla, i nač se Václav ptal. »To je můj —« vyrazila hořce, nedořekla však.

Václav stoje zády k pavlači neviděl paní Lorencovou, ale také se neobrátil, neohlédl; v tom překvapení a lekajícím pomyšlení, že jej snad zastaví, že mu bude snad domlouvát, aby šel večer s nimi, opakoval po Jettě:

»Paní teta? To, panno, půjdu, prominou.« Pozdravil a šel.

Jakoby něco milého Jettě řekl. Přisvědčila vlídně, skoro radostně; ohlédla se za ním, pak rychle vběhla po schodech na pavlač, ne ve straších, nýbrž povznesena náhlou radostí, potěšená, že se Věk s ní zastavil, že zamítl Praxovo pozvání a v tom jistě také tetino, že k vůli tetě odešel, najednou, jakoby utíkal. Paní Lorencová žasla, že je netak změněna. Jetty se ani nezastavila a vběhla rovnou do pokoje. Paní Lorencová vstoupila za ní.

»Co ti říkal?« ptala se, jakoby starostná teta.

»Nic, že měl jít s panem Praxem na illuminaci a že nepůjde.« Znělo to vesele, s úsměškem, vítězně.

Paní Lorencová se odvrátila a v duchu pohrozila: »No, jen se těš! Uvidíš!«

Pražané uviděli císařovnu Louisu o tom slavném osvětlení, mluvili nejvíc o ní té noci, nazejtří a stále. Po illuminaci přišly jiné noviny, otázky a dohady, kdy přijede do divadla, kam se ještě podívá, že prý do Klamovky a do Veltrus na zámek a park nejvyššího purkrabí, ale nejdříve do Ovence*) a snad také do údolí sv. Prokopa a na Karlštejn.

Do všech těch hovorů vznešenější společnosti, ať v salonech, ať na procházkách v Kanálské zahradě nebo v Ovenci proskočila jmenovitě první dny vždy zmínka o jakobínském rudém čapce, tu ještě jako překvapující tajemná novina, uvádějící v úžas i v leknutí, jinde již jako známá událost, která však nepřestala zajímat i napínat. Většinou plaše se o ní zmiňovali, nebo jako nebezpečné tajemství sobě ji svěťovali; ale tím rychleji se šířila a pronikala dál a dál.

K »vlastenskému« stolu na Staré rychtě dostala se nazejtří večer po slavném osvětlení. Přinesl ji tam starší Klicpera, medik. Tajně ji svěřil, tlumeným hlasem, když všichni se blíže sesedli a hlavy přichýlili. Ještě nedořekl, a již Václav i Hýbl i Havelka, právník, se na

*) Královská obora, Stromovka.

sebe podívali a všichni tři hned, jakoby jim někdo hlavy otočil, obrátili se po osamělém stole v koutě, kdež sám a sám seděl doktor Srnka.

Jakobínská čapka rudá — Tu měl, či má. Hýbl, jenž vzpomněl, co jim Václav o ní pověděl, vstal, jak mu přišel nápad, a mířil k doktorovi, nedbaje, že Václav za ním tlumeně, naléhavě volá, aby počkal, počkal. Lekl se, že Hýbl snad něco poví o doktorově jakobínském čepici.

»Slyšeli, pane doktor,« začal Hýbl přisednuv k Srnkovi, »slyšeli o tom —«

»O čem?« utrl se doktor a náhle se optal:

»To o těch dudách?«

Hýbl vyvalil oči překvapen a nejistě se usmívaje řekl, že neví, co o těch dudách.

»O koncertě na dvojí dudy, budou ho hrát nahoře,« doktor mávl rukou. »Adagio, wissen sie, Adagio für zwei Dudelsäcke, geschwellt von den Seufzern der Armen, gedruckt von den Armen der Reichen.«

»No, takhle se hraje pořád,« zvolal Hýbl vzpamatovav se, »to je prastará muzika, ale co se stalo na Koňském trhu.«

»Ale jdou, co pak?« ptal se doktor s ironickou dychtivostí.

»Svatý Václav — Neslyšeli?«

»Slezl s koně, nebo se rozjel a začal do toho mlátit?«

»To kdyby pán bůh dal! Ale to ne, ale měl jakobínskou čepici na hlavě.« Hýbl mluvil volněji a nespustil s doktora oči.

Ten, chtěje se právě napít, nepodal sklenici ke rtům, nýbrž pohlédl pronikavě, s úsměškem Hýblovi do očí, mrkl po »vlastenském« stole, odkud jej Václav s Havelkou upřeně pozorovali, mrkl tam a zeptal se Hýbla klidně, s úsměvem:

»A nezavřeli ho?« Ale nechav žertu, ptal se, kdy to bylo a kdo asi tu čepici —

»Povídá se, že studenti.«

»Oh, naši studiosové,« Srnka se ironicky poklonil, jednou, po druhé. »Ó naši studenti. Jistě! Ti jistě. Jak pak ne, spes patriae. Jak si páni přejou. Ano, ale Freiheitskämpfer! Ano, ano, jistě oni tu čepici —« Pojednou pozdvihnul sklenici, kterou pořád držel v pravici, zamířil rovnou k »vlastenskému« stolu.

»Páni vlastenci, tak na zdraví toho, kdo to udělal. No, nemají chuti? Já budu mlčet, já nic nepovím, že jeden z nás —« Dal se do smíchu, vida jejich rozpaky, zvláště když Václav nedost jistě sáhl po sklenici. V tom vešel Štěpánek, vytáhlý, elegantní napověda Stavovského divadla a nepovšimnuv si doktora Srnky volal nadšeně už ode dveří:

»Victoria! Tak už to je! Budeme hrát! Budeme hrát!«

Všichni se shlukli kolem něho, otázky jen přšely, co je, přišlo-li povolení.

»Ne, ale Liebich je dal, papá Liebich. Půjčí nám herčiště sám, ve všední den, slyšíte, ve všední den, večer. Večer budeme hrát, večer, devatenáctého, od tohohle pátku, co přijde, za týden.«

»A co císař?« ptal se Havelka.

»Ten přijede na naše provození, on a celý dvůr. Lidičky! Vlastenci!« volal u vytržení správce »českých hereckých milovníků« a šťastný autor připravovaného kusu.

Doktor Srnka stál nehnutě stranou, shlížeje na nadšence, na jejich radostné pohnutí, na Štěpánka, jak rozjařeně vypravuje o blahé vůli ředitele Liebicha, o kusu, o představení, jak ostatní mu skákají do řeči, dotazují se. Na doktora zapomněli. Jen Václav si všiml, že se pojednou otočil k nim zády, že dopil a pak vrazil kastor na hlavu, hůl pod paždí a bradu do širokého černého nákrčníku, vyšel ze šenkovny.

Václavovi se mihlo, že řekl: »Jeden z nás —« Co myslil? Jakobinskou čapku měl on, kdo by z nich — Či se doktor počítá k nim? A kdyby, jak by tam byl vylezl? Či mu někdo pomáhal, někdo z nich — ah — Svoboda, Vladyboř. Rozumějí si.

Tak mu myslí mžikem přelétlo, a v tom vedle, kolem zase zabouřilo: »Vivat!« Štěpánkovi a zase »Vivat« budoucímu jejich představení, ve černoímu představení, jež bude před vzácným publikem, na něž přijede císař s dvorem i francouzská císařovna. To pomůže českým hrám, to bude vyhráno!

Bylo pozdě na noc, když Václav došel do Sirkové ulice k domu, v němž bydlil. Hned si neotevřel. Nejprve se podíval nahoru k bytu doktora Šrnky. V jeho okně světlo. Je doma. Jak asi sedí — V županu jistě, ale má-li na hlavě jakobínskou čapku nebo je-li bez ní. Jistě ji nemá. Mohl by se přesvědčit, kdyby k němu ráno zašel za nějakou záminkou. Ale jak jen pomyslí, ihned zamítl. Nač vyzvídat. Čapka na hlavě sv. Václava byla jistě Šrnkova. Kdo jiný by to udělal nežli on, a snad také Svoboda.

Jda pavlačí, vzpomněl na Jetty jako včera v noci, když se vracel z osvětlení, i na paní Lorencovou. S tou cď včerejška nemluvil. Dnes k nim nepřišla, a dobře tak; je pokoj. Ale Jetty, chudáček — Pomyslíl na ni měkčeji.

Nešel hned lehnout, nýbrž rozsvítil si a vyhledal ve stole mezi pápíry svou úlohu do Štěpánkova »Obležení«. Už ji před tím schoval, jsa přesvědčen, že ji nebude potřeba až na podzim, v listopadu. A hle, teď pojednou. Začal si ji chutě prohlížet, jakoby ji právě dostal. Byla švabachem psaná s podtrhovanými narážkami, nic velkého, žádná Liebhaberrolle, o jaké paní Lorencová blouznila; jednoho ze studentů si vyžádal. Četl si ji celou, ale velmi roztržitě, neboť se mu mihaly a vtíraly vzrušující obrazy večerní scény, nabitého divadla, loží, v nichž neseděli měšťané a měšťanky jako za odpoledních nedělních představení, nýbrž panstvo, dvořané i korunované hlavy.

V tom vzrušení i příjemném napjetí zůstal Václav i všecken »vlastenský« stůl a všecka »hereční společnost divadelních milovníků«. Ty červnové dni slunečné, krásné zdály se Václavovi zvláště zářivé. Všecko kvetlo, všude růže, kvítí, ze zahrad vůně. I k nim, do šerého

nádvoří, zavívala zvláště za vlažných, teplých večerů ze sousedství, z malé zahrady, kdež měli planou olivu.

Na její zčernalou, větrem zmítanou korunu se dívala Jetty tenkrát večer, kdy za deště si vzpomněla na Werthera, na Václava, kdy ji bolestně schvátila palčivá touha. Teď z té koruny, kvetoucí, tiché, dýchala jí za večerů do pokoje silná vůně, těžká, opojivá, div že se jí hlava nerozbolela. Jetty sedávala za těch večerů v pokoji sama. Teta meškala tou dobou obyčejně na pavlači s Praxovými, na číhané k vůli Věkovi, jak byla Jetty přesvědčena. Václav teď přicházel pozdě domů. Vidala jej zase málo kdy a nesetkala se s ním; ale myslila na něj, zvláště často vzpomínala na to, jak s ním naposledy mluvila. Tenkrát jakoby se vlašička snesla a do chmur jí prosvítlo. Ale chmury shlukovaly se zas a temný stín stále za ní, podezření, jistota, že teta chce mladého souseda, že jistě po něm pase.

Paní Lorencová starala se nad míru horlivě o francouzskou císařovnu; pořád o ní mluvila se sousedkou a mistrem Praxem, už kolikrát odběhla si na ni počkat na Příkopy, k divadlu i nahoru na hrad, ale ani jednou nevyzvala Jetty, aby šla s ní. Pojednou začala za dne se sousedkou na pavlači, aby Jetty v kuchyni slyšela, o českém divadle, to že bude, pan Věk že bude také hrát, a žalhala, že jí to řekl, to že bude slavný forštelung.

Doma se o divadle ani nezminila, neřku-li, aby Jetty se optala, šla-li by, chtěla-li by se podívat. Tentokrát Jetty tam toužila uvidět Václava, uvidět jej, i tetu hlídat. Byla přesvědčena, že tentokrát teta jistě půjde. Rozčilovalo ji to, popuzovalo, jakož i to ji soužilo, že teta mluvila s Věkem o divadle, od něho že všechno ví. Kde, kde jen s ním mluvila, kde ho vyčíhala, kde snad spolu zase chodili. Neměla stání, neměla poslední dny spaní, a to také klidu nepřidalo, když od paní Praxové zvěděla, co má Věk s tím divadlem starosti, ale jak se nemůže už ani dočkat. A jí se ani slovem nezminil, nezeptal se, půjde-li, nevyzval ji, aby šla. A s tetou mluvil. Co — Co? Nemohla na

ni pohlédnout, vše se v ní třáslo, a mívala chvíle, kdy se chtěla na ni rozběhnout, do očí se jí rozkřiknout, co je, co dělá.

Věk jen divadlo měl v hlavě, velké, večerní, české představení. Co se teď jiného dělo a mluvilo, o to nedbal, ani ne o to, co všechny zajímalo, že francouzská císařovna byla v Klamovce, že koňmo pojedete do Šárky, na Karlštejn že se chystá.

Tři dny před provozem se rozstonal, t. j. ohlásil se v kanceláři nemocným, aby mohl řádně chodit na poslední zkoušky. Těchto tři dnů začal se také starat o dvůr a francouzskou císařovnu, aby se někam nevydali, aby pozejtří, t. j. v pátek, devatenáctého byli v Praze a mohli do divadla. V outerý zajela Maria Louisa do Veltrus, ve čtvrtek vyjela si podívat se na vojenský manévř u invalidovny, večer byl ples u nejvyššího purkrabí hraběte Chotka a v pátek, v jejich pátek vyjela a s ní všechen dvůr do Štěrbohol.

Toho se lekl, a lekl se autor hry a ředitel jejího provedení, Štěpánek, a všichni z »herečnické« společnosti. Kdy se panstvo vrátí, a přijede-li později, bude-li se mu chtít do divadla, kdež je tak na jisto čekali. Když Václav přišel na večer do garderoby, měli už v divadle jistotnou zprávu, že císař pro zaneprázdnění do divadla nepřijede. Velké zklamání.

Hýbl mávl rukou a mrzutě zvolal:

»Vždyt jsem si to myslil!«

Václav ihned vzpomněl na doktora Srnku, co ten, jak by se jim uškříbl.

To zklamání zle účinkovalo, nejvíce na Štěpánka, než jen na první okamžik. Když uslyšeli a když tajným otvorem v hlavní oponě sami viděli, že ozářené hlediště je vše plničko od zdola až po strop, že i lože všechny obsazeny vybraným obecnstvem, že i uniformy se tam třpytí, odlehlo jim, utěšili se, ale srdce zabušilo všem. Štěpánek, v kostymu hraběte Kollareda, dával poslední rozkazy a pokyny, zkrátka, úsečně, vzrušeně.

Opona zmizela, hra se počala. Vstupovali na »herčiště« před známé i nové obecenstvo. Šli jako do bitvy: zkušeni zmužile, nováčkové ne bez bázně a rozčilení. Než jako zvášnění boje zapálí všechny, tak hra sama i čest mateřského jazyka roznítily je, daly odvahu i nadšení. Hráli dobře, nic nevázlo, hra se líbila. Jednání po jednání šťastně odbyto, potlesk za potleskem. Nejhluchnější na konci. Zabouřil znovu, po druhé, po třetí.

Václav stál v přední kulise zardělý, nadšeně naslouchaje pochvalám. Nepočítal, že z nich i jemu patří částek; jej jenom radost povznášela, že se jim tak vydařilo. Na otce si vzpomněl, který tu také před lety vystoupil, tenkrát, když poprvé dávali Dona Juana; kdyby jej otec teď viděl a matka a Liduška — Jak by se z dnešního večera těšil, a dobřanský farář! Bože, takové obecenstvo, tolik panstva a tleskají české hře, a zas — Hle, autor, Štěpánek, musí před oponu, vychází. V hledišti ztichli, a on děkuje, česky děkuje, tady, kde hrají Schillera, Lessinga!

Jako opojení vycházeli členové »hereční« společnosti z divadla. Zvítězili. Jen kdyby ještě jedno bývalo, opakoval kde kdo z nich, to že by teprve, kdyby byl císař a dvůr přijeli. Škoda.

Václav odebral se s přáteli na Starou rychtu. Šli hlučně, radostí rozjaření a vstoupili hlučně jako vítězové. Doktora Srnku tam nezastali. Václav se tomu nedivil: nadál se, že ho tu nespattí, jakož také byl přesvědčen, že nepůjde do divadla. A hned si to zjistil. Uslyšel, že pan doktor tu byl, že přišel asi o sedmé a před desátou že odešel. Jen tomu se Václav divil, že Svoboda »Vládyboř«, který se dnes na jevišti zvláště vyznamenal, s nimi nešel sem na Rychtu. Vymluvil se, že musí hned domů, to že má z té otročiny vychovatelské, ta že mu nedá, aby s nimi zůstal, ale že to již dlouho trvat nebude. Snad to byla pravda, uvažoval Václav, snad také jen výmluva, snad se chce vyhnout řečem o jakobínské čapce na hlavě svatého Václava.

Mladý Věk se vracel domů až po půl noci. Bylo temno, ale vlažno, lahodně, a jemu volně, radostně. Když vstoupil do nádvoří domu, v němž bydlil, přivánula proti němu těžká vůně olivy. Zastavila jej; zadýchal. Omamující, dráždivě příjemná vůně, mdlo vlažné, teplé noci zjařilo krev toužebným vzrušením. Pohlédl k pavlači, k oknům paní Lorencové. Tma — ale teď jakoby se tam dvěře hnuly, tiše pootevřely, jakoby stín se v nich začernal, vychýlil, zmizel, dvěře tichy —

Václav postoupil na schody, na pavlač, stál, čekal v náhlém napětí, neobjeví-li se na novo ten stín tam. Myslíl na paní Lorencovou, v kabátku, v čepečku. Ticho; mýlíl se. Bylo mu horko. V pokojičku bude teprve dusno. Ah, okno otevřeno; jistě už od večera, kvartýrská je tak nechala. Najednou mu připadlo, že by nemusil harašit klíčem a jít kuchyní a velkým pokojem, že okno může býti dveřmi.

Bylo nízko nad pavlačí; jak na ně tiše vylezl a sestupoval s něho do pokoje, nahnátl na truhle pod oknem nějaký papír. Nevšímal si ho. Svléknuv kabát i vestu, posadil se zase na otevřené okno. Bylo dusno, nechtělo se mu spát. Chvilenu tak seděl a bezděky zas obrátil zraky k oknu paní Lorencové. Co to prve bylo? Či se mýlíl, zdálo se mu jen, že se dvěře jejího bytu pootevřely? Ale ne, slyšel dobře. Kdyby byla vzhůru, kdyby — Nedomyslíl, trhl sebou, maně se vychýlil. Zas! Jakoby se tam dvěře opět zticha otvíraly. Cośi zašustělo, kroky, tiché, plíživé kroky nohy bosé nebo v punčochách.

Tmavý stín! Blíží se, postava od ramen dolů zahalená. Stanula, stojí, a v tom z temna zavanulo tiše, rozechvěně, lahodně:

»Pane Věk —«

Vychýlil se.

»Já to jsem —« zase tak přišeptalo.

Paní Lorencová!

Lekl se, srdce mu zabušilo; nežli se mohl ozvati, stála u okna, u něho v tmavém, velkém šátku přes ramena, zpod něhož se zaběhalo.

»Nemůžou spát,« šeptala, »zhlédla jsem jich.«

Zavadila o něj, zlehka se o něj opřela. Šátek se jí v předu uvolnil, šíře se pod ním zabělalo, kabátek nad plným poprsím.

»Čekala jsem,« zašeptala. »Nemohla jsem —« Nedořekla, nemohla dále. Slyšel její vzdech, hluboký, třesoucí se, cítil teplo jejího kypřejšího těla. Sám také nebyl s to, aby vyrazil slovo, v hrdle mu náhle vyschlo; chtěl se uhnout, a temně, ale prudce vyrazil.

»Paní Lorencová, pro boha, co si myslíte!«

Chtěl seskočit s okna do světnice, ale v tom jej sousedka chytila, objala, začala jej náruživě líbat. Držela jej ve vášnivém náručí, tiskla k nadrům. Byl jako v ohni, zmámen v tom sevření, v tom líbání divokém, nemohl promluvit. Ale vyvíjel se, až se vytrhl: v tom venku pronikavé vykřiknutí, jež v hlubokém tichu tmavé noci tím břitčeji se rozlehlo.

Na ráz jej plné paže pustily, na ráz byl z rozohněného objetí. Vášnivá milovnice odskočila, zmizela, jakoby se rozplynula ve tmě. Slyšel tiché, kvapné, prchající kroky, hněvivý hlas, prudká, temná slova, dvěře bouchly. Ticho. Byl zpocen, zmámený, tváře pálily, cítil ještě vášnivé polibky, nohy se mu trásly. Chvilku stál jako sloup, pak se vychýlil z okna na pavlač. Prázdnost: u sousedčiných dveří také nikdo. Ale vedle, v jejich dveřích zaskřípal klíč. Uskočil: slyšel, že kvartýrská kašlajíc stanula venku na prahu. Usedl rychle na postel, pak i na ni uleh, když se otevíraly také dvěře jeho pokojíka. Na prahu, že tmy ozval se lopotný dech kvartýrské.

»Jsou tu, pane Věk?«

Ticho.

»Jsou tu, pane Věk?«

»Jsem,« zamumlal.

»Neslyšeli nic?«

»Ne, nic.«

»Tak jakoby venku na pavlači někdo vykřikl.«

»Já nevím.«

Z velkého pokoje zabroukal mrzutý hlas rozespalého mistra Praxa, co Anna dělá, co blázní, ať dá pokoj, že se jí něco zdálo, že musí člověku kazit spaní, musí a musí, že se dost nakašle a ještě —

Odšourala se. Václav se opět vzpřímil. Ani mu nepřipadlo, aby se odstrojil. Byl pobouřen, popuzen na paní Lorencovou a sobě vyčetl, že ji hned neodbyl, že se tak dal. A Jetty! To byla ona, to byl její hlas. Zase přišla. Co si pomyslí! Co, že je s její tetou srozuměn. Hanba, hanba. Styděl se. Jak je v sousedství, co Jetty —

Šel tiše k oknu, vychýlil se, naslouchal. Zdálo se mu, že ze sousedčina bytu zaléhá prudký, ostrý hlas. Jen okamžik jej slyšel; a zase ticho. Bezděky zavřel okno. Odstrojil se, ulehl, ale neusnul. Sousedku měl na očích v tmavém, velkém šátku, s bílým pruhem kabátku, cítil její tělo, její objetí, výkřik se mu zas ozval, pronikavý, bolestný výkřik.

Usnul až k ránu a spal málo, nepokojně, neladně. Vzbudil se časně, a když se strojil, zahlédl papír na zemi u truhly, kterého si v noci všiml, nevelkou, bílou čtvrtku. Bylo na ní napsáno drobným, něžným písmem:

»Werther!!«

A nic víc. Obrátil chvatně list. Na druhé straně čisto, ani písmenka. Na celém papíře nic, nežli »Werther!!«

»Jetty! Jistě ona!« Pomyslíl hned a na jisto. Srdce se mu hnulo, byl dojat, lítost jej zmohla. Jetty! Jistě večer ten lístek otevřeným oknem sem kradí vložila, připomenutí, snad tiché vyznání. A co pak užřela! S jakou odešla! A ta nestydatá její teta — Co teď —

Jedno bylo jisto, o to nebylo žádného rozhodování: že půjde odtud, že musí, a hned. Ale Jetty —

Nechtěl, aby zle o něm myslila; nechtěl tomu zvláště teď, co ten papír jediným slovem tolik mu vyzradil. Necítil jako ona, ale dojímal ji. Než kde s ní promluvit? Sama teď nevyjde, jistě, a vyjde-li, vyhne se. Psátí jí? Jak psaní poslat — Snad po kvartýrské. Ale uvěři-li Jetty?

Tak se mu myšlenky honily, zatím co se chvatně strojil. Pospíchal, aby už byl z domu pryč, aby kvartýrská snad nepřišla a znovu nezačala, slyšel-li v noci to vykřiknutí. Než neunikl tomu. Zastavila jej, když odcházel, v kuchyni, kdež právě vykládala Johanovi, že se nemýlila, že opravdu v noci — Václav opět zapřel, že nic neslyšel, že nic neví, a mistr Prax, jemuž jeho rozpaky byly patrnější nežli »Anince«, začal ženě vymlouvat s humorem, s veselou ironií, usmívavě, co si myslí, Frau von Lorenc že tak nevýská, ta že by nekřičela, bože, v noci, na pavlači, ta že by byla jako myška, že by se přikrčila. Zamrkal významně na Václava s významným úsměvem a licousek si pohladil. Václav vzal hned za kliku, pozdravil chvatně a už byl ze dveří.

V kanceláři psal, psal, ale jak — Nikdy neměl tolik přestávek, kdy s brkem v ruce do prázdna se zadíval; už i pan Vogel se po něm obracel a plašil jej strašlivým zíváním. Pak i starý Kubecius zatrnul, když Václav hned se židle nevyskočil a hned nešel do principálského kabinetu, odkudž doktor Liskovec vystrčiv hlavu s načesanými prameny přes lysinu zavolal:

»Herr Wěk, jdou sem, will ich sagen.«

Václav se vracel po obědě do svého bytu nerad, s tichým strachem, co uslyší, co Jetty, vědí-li už Praxovi. Kdyby věděli, bylo by jasno, nemusil by nic vykládat. To vůbec nechtěl. Běželo mu o Jetty.

Jen vkročil, už jej kvartýrská zastavila, ustrnulá, bože, kdyby byl ráno tak nepospíchal, co by byl uslyšel, že jen odešel, v tom že přišla Frau von Lorenc, celá bez sebe, zeptat se, slyšeli-li u Praxu v noci.

»Vidějí, já se nemýlila, bylo to tak, vykřiknutí, jak jsem se přišla ptát. A jo, taky se ptala Frau von Lorenc, co oni, že to jistě taky slyšeli; já řku, že ne, a Johan že taky ne. Stejskala si Frau von Lorenc, jaké má trápení. Jetty, pomysleji si, to Jetty tak vykřikla, to je hrůza! Paní sousedka povídala věci, co zkusí, co má s tím děvčetem, že nespí, a tuhle noc, jako minutou, to že chodila po pokoji a že i ven chtěla v noci, a když ji Frau von Lorenc nechtěla pustit —«

»To není pravda!« prudce vyhrkl Věk popuzen. »To je výmysl, paní Lorencová Jettynce ubližuje, jistě.«

»Vědí něco? Slyšeli něco? Vědí tedy —« Kvartýrská překvapením i zvědavostí začala rychleji oddychovat. I mistr Prax, jenž zatím přišel nesa si svou dlouhou sádrovku a chystal se ji zapálit, zapomněl zabafat a držel hořící loučku jen tak v ruce. Václav nedbaje otázky, sám se otázel, je-li panna Jetty doma, co dělá.

»I sedí prý jako pitomá, teď; ale v noci že vyváděla. No, já nevím, pane Věk, nevím, křivdí-li paní sousedka Jettynce; já bych to nemohla říct, má s ní trápení, to vím. Stejskala dnes tuze, co s Jetty je, to děvče jakoby snad ani dobrý rozum nemělo, že má takové řeči, v noci že nespí, das heisst, panna Jetty, obzvláště dnes. No, oni tedy myslí, že ji Frau von Lorenc šidí. Slyšeli něco, vědí něco?«

»Nebudu o tom teď mluvit, leč kdyby bylo potřeba, abych se té panny zastal. Ale to musím říct, že mám z toho nepokoj, že tady být nemohu, že si — musím hledat — jiný kvartýr —«

Mistr Prax, jenž zatím přiložil hořící loučku na tabák a začal bafat maje oči upřeny na pošlehující plamínek a modré kotouče dýmu, na ráz přestal a otočil se po Václavovi. Žasl nad tím, co uslyšel, i nad světlem, jež mu z tohoto Václavovanáhlého rozhodnutí ostřeji svítlo. Vždycky si v duchu chlumně liboval, že vidí daleko, že paní sousedce rozumí. Ale teď — Něco se stalo; to byli dále, nežli si myslil, a to děvče, Jetty — Že ony obě dvě — Proto!

Václav dav výpověď, odešel zrovna hledat si nový byt. Vykročuje na pavlač, hodil plaše okem po sousedčině bytě. Nikdo nestál u okna, a dvěře zavřeny. Byt jako opuštěný.

Do slunce západu si našel nové obydlí. Navrátiv se, napsal Jettynce psaní, kteréž si už na zpáteční cestě skládal. Nebylo dlouhé. Psal, že jej má jistě ve zlém domnění, ale aby mu uvěřila, že není tak, jak si snad o něm myslí, zvláště po noční příhodě, kterou viděla, a do které se dostal ne o své vůli, nýbrž, aby přímo řekl, přepadením, že seděl na okně nic netuše, právě se domů navrátiv, že ji o tom

píše, že ji musí psát, poněvadž mu na tom záleží, aby si o něm zlé nemyslíla, aby mu uvěřila, a že kdyby bylo třeba, že by podal vysvětlení.

Vice neřekl. Nad tím se zamyslel, má-li se zmínit o tom nalezeném listu papíru. Chtěl přidat, že si odnese z nynějšího bytu milou památku a to list papíru s jediným slovem »Werther«. Ale zamítl to, nenapsal. Jak jí to může připomenout, zvláště nyní, a pak když nemůže dát podobnou odpověď. Ale škartku s tím slovem si uschoval.

Psaní napsal, ale kam s ním, komu je svěřit? Poště? To by je dostala jistě paní Lorencová do rukou, a z těch by se sotva dostalo dál. Požádat kvartýrskou? Je se sousedkou tuze za dobře, ujímala se jí; posel nespolehlivý. Tak snad mistr Prax. Václav se chvíli rozmýšlel, ale pak přece došel k jeho krejčovskému trůnu, zatím co kvartýrská meškala v kuchyni, a řekl mu.

Mistr Prax, jenž od té chvíle, co dal Václav výpověď, zvážněl a ochladl, podíval se překvapen na odcházejícího podnájemníka. Ochota mu nezářila z tváře. Ale přece se rozhodl, tak že ano, když to musí být, ač aigentlich, co se do toho plete, že by se měl vyhnout, kvis, no ale —

Václav si přál a snažil se, aby loučení s Praxovými bylo krátké. Soumračilo se, když dával s bohem, omlouvaje se, že nerad odchází, že však musí. Z té poznámky znova se rojily otázky paní kvartýrské; Václav na ně odpověděl sumou:

»Paní Praxová, já žalovat nebudu; jen tolik ještě jednou povídám, že pana Jetty za nic nemůže, že je nevinná, že paní Lorencová bude jistě leccos povídat, ale jistě to nebude pravda. Ona je všeho příčinou. Tak s bohem.«

Kvartýrská se křižovala, bože, bože, co se jen stalo, a byla by znovu naléhala, kdyby ji Johan nebyl okřikl, co pořád, to že všechno nemůže říct, že on si to dávno myslel, to že on ví, když se ženská na mužského lepí, to že je zlá věc (začal se usmívat), to že je, bože, že zná takový pád —

Zatím Václav už vykročil. Na pavlači šero, u Lorencových v oknech tma, dvěře zamčeny. Když vycházel tmavým průjezdem, vzpomněl si na to, co mu již prve cestou připadlo, že nemůže odtud jako z holubníka odletět, že doktoru Srnkovi musí dát s Bohem. Uminil si, že se tam podívá zítra odpoledne.

Paní Lorencová zvéděla již odpoledne, že Václav dal výpověď. Paní Praxová přichvátala s tou novinou hned za tepla. V té sdílnosti byl však také úmysl. Nadálat se, že oznamujíc novinu, vyzví něco o minulé noci. Paní Lorencová se zarazila; hned se však sebrala.

»No tak ať se stěhuje. Když mu to u nich není vhod,« popíchovala.

»I to nic neříkal, ale stran té noci —«

»Co!« vyjela paní Lorencová, a schmuřivši tvář zahrozila: »Jen ať mlčí, sic budu povídat já. Však víme, proč se tak najednou stěhuje. Stěhuje! Když přijde v noci domů a chce se dobývat —«

»Ach bože, ach bože, jen si vemme! A co panna Jettynka.«

»Ta —« řekla sousedka zlostně. »To je taky. Ale té nic neříkají o tom stěhování, míním jako teď. Ta má bez toho skrze toho studenta hlavu popletenou, proto tak vyvádí. Ať o něm raději ani neslyší.«

»Čo dělá?«

»Celou noc nespala, to jsem s ní měla, a pak celý den bez hlavy, zmatená. Už ji to zmohlo. Teď sedí v pokoji v koutku, a myslím, že usnula.«

»Tak to je dobře, to je dobře, to se posilní, spánek jako medecina.«

»Kam se stěhuje?« zeptala se paní Lorencová jakoby mimochodem, nejmenujíc ani kdo.

»Ani nevím, nic neříkal. Jen to ještě, Frau von Lorenc, to pan Věk kolikrát opakoval, že panna Jettynka je nevinna. Člověk neví, co a jak; jak bych uhodla, když snad nic mezi nimi nebylo.«

Za této řeči se v očích paní Lorencové zlobně začernalo a ve rtech jí úšklebně škublo.

»Jetty nevinna! Proč to povídá? A co mezi nimi bylo? Kdo pak ví. Něco bylo. Jetty nevinna. Tak kdo je vinen, snad já; klevetil hodně.«

»Ne, nic neříkal, jen to, že žalovat nebude.«

»Protože nemůže. Vida dobrotu, žalovat! Kdyby moh'! Za to já, paní sousedko. Ale zatím mlčím, mlčím, ale kdyby —«

»Že se dobýval, povídali.«

»Dobýval, no, rozumějí jak, co chtěl. Unverschämter Mensch! To je student? To věřím, že mu pak tady bylo nevolno, že se sebral a utíká.«

Paní Praxová víc nevyzvěděla. Všecka užaslá, rychleji dýchajíc, se vrátila a hned vykládala svému muži, co slyšela, jaký je čistý ptáček ten pan Věk, kdož by si pomyslíl. Mistr Prax, jenž si čistil sádrovku, ani se neobrátil, ani nevzhlédl; jen se usmál, přikyvoval hlavou a pak ironicky přisvědčil.

»To si myslím, to je čistý ptáček, je, ale hloupý, a Frau von Lorenc nevinatko, to se ví. O sobě nic nevěděla, vid'. A ty, ty jseš taky chytrá. Bože, ženské! Ženské! Ale tadyhle,« otevřel úzkou zásuvku svého stolku, vytáhl psaní a ukázal je ženě, »tadyhle, holečku, něco je, tady bysme se dověděli.« Třpal listem, drže jej za růžek. Paní Praxové rozšířily se trnkové její oči; úžasem zmlkla.

Václav se přestěhoval za tmy do nového bytu na hořejším Novém městě nedaleko Slepé brány. Na Starou rychtu nešel. Chtěl studovat, nemohl; chtěl číst, záhy však toho nechal. Pořád měl na mysli Sirkovou ulici, jak tam je, odevzdal-li mistr Prax Jettynce psaní. Nazejtří odpoledne vypravil se k doktoru Srnkovi. Průjezdem šel rychle, dvorečkem se jen kmitl pohlédnuv plaše k bytu paní Lorencové. Nezahlédl nikoho. Doktora zastal doma, v županu, s kulatou černou čapkou na hlavě. Hned si toho všiml, než té chvíle ne s takovou čílostí a s takovým zájmem, s jakými by ještě předevčírem tu změnu si zjistil.

Doktor se na něj zkoumavě podíval a zeptal se ho ne právě nejvlídněji, je-li mu něco, jde-li o radu.

»Jdu dát s bohem, pane doktore. Odstěhoval jsem se z domu, ostávám teď u Slepé brány.«

»Ať medle, tak najednou? Co se stalo, mládenečku?«

»Neměl jsem tu dost pokoje.«

»Ať, kdo pak jich znepokojoval? Praxová přec ne, — či snad přec — ale kašlem.«

»To ne, tam nic nebylo.«

»Aha, snad v sousedství tedy! Vdovička, či ta panna.«

»Ta ne, to je hodné děvče.«

»Sapienti sat. Schön, brav oder dumm, jak se na to díváme. No, nechci zpovídat, ale jestliže se nemýlím, so gratuliere ich. Jen se nedají ženskou splést. Člověk v jejich letech — na schön — ich gratuliere,« podal Václavovi ruku. »My ostaneme dobrými sousedy,« usmál se, »a budeme se vidat na Staré rychtě. Teď tam zas přijdu,

když už jsou z devátého nebe, když jich a pány vlastence s něho shodili.«

Václav sestupuje se schodů myslil na to deváté nebe. Rozuměl doktorovi a přisvědčil mu v duchu, že má pravdu. A že byl bez červené čapky, že má jinou. Červenou, jakobínskou mu odnesli na městské hejmanství, jistě.

Ani toho dne nevypravil se na Starou rychtu, až nazejtří. Hned jak vstoupil, seznal, že je vlastenský stůl vzrušenější nežli obyčejně a že jich kolem něho více nežli jindy. Oba Klicperové tu seděli, Pacák, Švanda i Štěpánek, Hýbl, Havelka, Brynke, Kaupovský, Nygrýn.

Kaupovský zabubnoval na stůl, když zahlédl Václava. Ta fanfára nebyla Václavovi samému, nýbrž předehrou noviny, kterou mu hned, jak mezi ně vkročil, hlásil Klicpera a s ním Hýbl i Havelka, jeden přes druhého, že dnes, právě dnes poslalo zemské řízení městskému hejtmanství dekret, Štěpánek že to soukromě zvěděl, ten dekret že hlásí, že císař dle psaní J. E. pana nejvyššího komoří hraběte Vrbny Štěpánkovu hru s libostí přijal, pro zaneprázdnění však že na provození přijetí nemohl a že posílá tisíc zlatých, ty že odevzdal hrabě Vrbna hraběti Kolovratovi a ten že je poslal městskému hejtmanství a městské hejtmanství že ty peníze rozdělí dobročinným založením.

»Vivat!« vzkřikl Václav stržen nenadálým veselým poselstvím. Zaradoval se ne pro peníze, nýbrž protože v tom daru bylo uznání ischválení jejich snah, i záštita proti zlomyslným, posměváčkům i nepřijím. Tak to pojímali všichni; radostně slavili, že již nebude možná jich odmítat. Základ, jež položili, utvrzen. »Hereční« společnost cítila se jistější a pevněji doufala.

XXII. IGNATIUS CEYPEK SI NAPOSLEDY ZAHRAJE.

Ve středu dne prvního července o šesté hodině ranní odjeli Maria Louisa, francouzská císařovna, její rodiče i všechen dvůr až na konferenčního ministra hraběte Metternicha z Prahy zase nekončným špalírem, za hřmáním děl a za slavného hlaholení všech pražských zvonů.

O tomto odjezdu mluvilo se po Praze ještě kolik dní. Také baron Stentsch a rytíř Jeník vzpomněli na něj ještě po týdnů, když se potkali v Kanálské zahradě a seděli pozdě odpoledne na lavičce v aleji starých kaštanů. Mluvili o cestě francouzské císařovny, kteráž se vydala přes Cheb do Němec a jela tudy dále do Paříže.

»A což Napoleon, jak ten asi daleko pokročil s armádou?« vzpomněl Jeník.

»Dnes došla zpráva z Východních Prus, že pět a dvacátého minulého měsíce překročila první část jeho vojska Němen. Tou do-

bou je už na ruské půdě. Napoleon také. Byl prý při tom prvním oddělení.«

»Obrovské drama tedy se počalo. Co uslyšíme?«

»A Metternich, vzpomínám si,« Stentsch se živěji obrátil k Jeníkovi, »odjel teprve včera z Prahy.«

»Hm, tak dlouho se tu zdržel. V tom něco je. Snad jednal po Drážďanech teď zase s těmi Prušáky,« přidal žertovně.

»Smějete se, a snad jste uhodl. Jistě není proti nim.«

»On, spojenec Napoleonův?« ironicky se divil rytíř Jeník.

»To jest jisto, že ještě, když tu dvůr na hradě pobýval, zval si Metternich některé z těch emigrantů.«

»Není možná!«

»I je. Ovšem ne všechny, ale jednoho, dva, kteří jsou důstojníky v našem vojsku. Bývali u něho nahoře na hradě v Lobkovickém paláci, na hudebních večírcích,« Stentsch se usmál, »aby si poslechli Pára, kapelníka francouzské císařovny, když hrál fantasie na klavír. Všecko tak nevinné. Rozumíte-li.«

»Ještě si měl toho Grunera pozvat.«

»No, ten na těch večírkách nebyl, ale kdož ví, nejednal-li s ním ministr Metternich pótají. Nic za to nedám. A nejednal-li, ví jistě, co Gruner kuje.«

»Myslíte?«

»Když já to vím.«

»Vy?!«

Baron Stentsch se s opatrností ohlédl, usmál se a řekl:

»Nikdo tu není, a také ne Ehrenburg, ani Eisenstein. Vám to, milý Jeníku, mohu říct, ale sub rosa, dosud jako tajemství.« Nachýliv se do předu začal tlumenějším hlasem:

»Gruner je tuze sebevědomý. Byl už varován, ale on se jen směje zdejší policii, má ji za hloupou. Je přesvědčen, že na něj nevyzraje, a ona zatím zná jeho korespondenci.«

»Řekl jste onchdy, že má klíč k jeho tajnému pismu.«

»Ano. Už je tady čtou a vědí, jaké má spojení v Německu, že nastrojil veliké spiknutí, jehož úkolem je mařit a ničit všechno za Napoleonem, za jeho armádou, až pronikne hloub do Ruska, hlavně zapalovat všechna její skladiště, rušit dopravu, zvláště vyhazovat vozy s prachem do povětří.«

»Fantasie!« Jeník mávl rukou.

»Ne, jistotná pravda, takový plán je.«

»Ale že vy o něm víte!«

»Ouřady o něm vědí; mně to svěřil purkrabí. Teď uvěříte, že také ministr Metternich o tom ví.«

»A ještě s těmi Prusy jedná.«

»Proč? On diplomaticky počítá. Což je vítězství Napolenovo tak jisté? Což kdyby byl poražen? Nebude pak výhodno otočit a hledat nové spojení? Zvítězí-li Rusko, nezůstane Německo při Napoleonu. Co potom Rakousko? Proto šetří těch Prusáků.«

»O věrné spojenectví!«

»I ano, spojenectví, alespoň na oko věrné,« baron Stentsch se zasmál. »Vždyť se může také Francouzům zachovat.«

»Kterak?«

»Francouzové si pamatují, co jim Gruner v Berlíně vyváděl, a vědí, jak je jim nebezpečný. Jisté ho stopují, a mají o něm udání.«

»Pak by mohli žádat na rakouském spojenci, aby jim Grunera vydal, a ten Prusák bude zastřelen.«

»To by Metternich asi nechtěl kvůli Prusku a přece zas Francouzům se chce zachovat. Grunera prostě zavře, kdyby cítil, že by ho Francouzové chtěli.«

»Ah, ano,« zasmál se Jeník, »a bude-li potřeba, zase ho pustí. Jaký jste vy Metternich!«

»A ten vás dá také zavřít, povíte-li jen slovíčko!« žertem hrozil baron Stentsch a vstal.

»Budu mlčet, už o tom ani nehlesnu. Ale,« připadlo mu pojednou, »což ten zbrklý doktor Müller, jenž dělá nová německá slo-

vička, pravá prý ruka toho Grunera. Kanovník Arnold chtěl ho k Slivkovým uvést.«

»Ten Müller je asi opravdu pravá ruka Grunerova. Byl delší dobu pryč z Prahy. Teď je tu zas. Včera jsem ho viděl v kavárně »u hroznu«. To zas bude řečnit proti Napoleonovi. Ah, vidíte, tamhle.« Stentsch ukázal na pravo na osamělou cestu. »Doktor Held! Podívejme se, sám, tak o samotě. Buď malkontent nebo snad zamilovaný.«

«To spíš zamilovaný,« také žertem přidal Jeník a zavolal po česku na Helda, jenž jim zacházel v záhybu stezky za stromy:

»Pane doktor!«

Held se zamračil, stanul, ale jak shlédl Jeníka, rychle se obrátil a šel k nim.

»Povídáme si, že asi právě vzdychají,« škádlil Jeník, »že jich nějaká láska trápí.«

Held se usmál a lehce mávl dlaní.

»To sami nevěřejí, ale to taky nevěřejí,« dodal rychle, jak mu právě připadlo, »co jim teď povím.« Po německu pokračoval: »Pamatujete se na toho Prušáka, na bývalého berlínského policejního ředitele?«

Stentsch a Jeník se na sebe podívali, a oba najednou dychtivě se ptali, co s ním je, co se stalo.

»Už není v Praze.«

»Utekl?« hádal Stentsch.

»Ne, odvezli ho. Zatkli.«

»Vidíte?« zvolal Stentsch obraceje se k Jeníkovi.

»V noci na dnešek, tajně, tiše,« pokračoval Held.

»Je to pravda?«

»Jistě. Mám to z nejlepšího pramene. Dnes odpoledne zavolali mne k paní z Mertensů.«

Oba šlechtici věděli, že je Held domácím lékařem v rodině městského hejtmana.

»Ochuravěla náhle a hejtman měl velkou starost. Sám namne čekal. Když jsem zjistil, že není žádného nebezpečení, že choroba záhy přejde, upokojil se. Pak šel také se mnou kus. Že musí ještě do kanceláře, že se mu toho dnes shluklo, a jaké věci, nejobtížnější že bylo v noci. A tu mně pověděl, do té chvíle je to ještě jaksi tajemství, ale zítra už jistě nebude, že musil dát v noci zatknout toho Grunera.«

»Na čí rozkaz?« ptal se Jeník.

»Na Metternichův,« odpověděl baron Stentsch za Helda na jisto. Held přisvědčil a dodal:

»Do Petrovaradina ho zavezou. To také povídal hejtman, že bylo v tom rozkaze, aby s Grunerem jednali co nejšetrněji.«

»Aha,« Stentsch přikývl hlavou. »A co Gruner?«

»Náramně byl překvapen. Začal se vzpírat a hájil se, že se ničím neprovinil. Ale když mu naznačili, co kuje, že všechno vědí, otvíral prý oči a mluvil cosi o zradě.«

»Zatím to byla jeho pruská nadutost. Což ostatní Prušáci.«

»Také jsem se na ně ptal, obzvláště na toho doktora Müllera. Městský hejtman myslí, že po tomhle zatčení mnozí sami ujedou a ten agitátor, že nejspíš.«

»Tak se s ním u Slivkových už nesejdeme,« povzdechl Stentsch usmívaje se.

»Co si kanovník Arnold počne bez těch Prušáků,« přidal vesele Jeník.

Přišli na křižovatku. Held se tu poroučel, že musí domů.

»Ale rovnou,« napomínal Jeník, »a ne po cestičkách.«

Doktor Held neposlechl. Dal se jako prve na postranní chodník. Chtěl býti sám. Vyšel si, aby v zeleni si oddechl a užil samoty, po které zatoužil. Cítil únavu po několika dnech zvláště lopotných a zasmušilo měl v mysli. Paní Hanoldové psal brzo po jejím odjezdu. Po tom, jak se rozloučili, nevložil do svých řádků, co by rád z plné toužebnosti pověděl, čeho srdce bylo plno.

Nejvíce psal o Jeanettě; dotazoval se na ni, rady dával stran jejího zdraví, zmínil se, jak je u nich v domě ticho a placho, zvláště v zahradě, tam až smutno, že kdykoliv přichází domů, že se tam pokračdže zadívá, a čeká, jakoby měly přijít. O sobě nepsal nic nežli to, že u něho jde všechno stejným během, nejvolnější chvíle že má na večer, kdy může si zahrát na klavír a že hrává dlouho. Zmínil se také o madame de Lozier, kterou onehdy potkal, jak o nich srdečně mluvila a že bude co nevidět psát, a přál, srdečně přál, aby se dobře měly a zdravý byly a paní Hanoldová aby si brzy vzpomněla listem, na ten že bude čekat s toužebností.

Čekal s toužebností, ale dosti dlouho. Paní Hanoldová poslala odpověď později, nežli se nadál. Byla srdečná, přátelská, ale přece jen zdrželivá; než dojala jej tichým smutkem z ní vanoucím. Vyčítal jej, rozuměl mu, a ten smutek mluvil víc a vřeleji nežli všechn list. V tom pohnutí napsal ihned odpověď, ne již tak rozvážnou, jako bylo první psaní, nýbrž vřelou, ve kteréž už více mluvil o sobě, to jest o svých dojmech a citech, jak vzpomíná, jak hledá, kde by mohl uslyšet nějakou zprávu o nich; u Slívků že byl poslední dobou častěji nežli kdykoliv jindy, poněvadž ví, že paní Hanoldová jim psává, že i madame de Lozier navštívil a že trpělivě vyslechl všechno o jejím bratru v ruských službách i to, jak princ Condé a jeho Condéens byli v Praze, to všechno že zas vyslechl, jen aby mohl s madame promluvit také o ní, o paní Hanoldové a o Jeanettě a snad i dovědět se nových zpráv.

Na toto psaní nedošla ho dosud odpověď. Už neklidně uvažoval, stalo-li se něco, stůně-li snad paní Hanoldová nebo Jeanetta, nebo váhá-li dát odpověď na jeho vroucnější list. Na to také myslil, když se vracel z Kanálské zahrady, a kdyby teď, až přijde domů, našel žádoucí psaní na stole. Jaké bude, co odpoví.

Než místo psaní jej čekal vzkaz, prosba. Hospodyně oznámila, že tu byl nějaký hoch s vyřízením, že starý Cypek prosí, aby se milostpán k němu podíval, aby byl té dobroty, že tuze moc prosí.

Od té chvíle, co doktor Held od něho koupil »štokúr« po obrst wachtmistrovi Maternovi z Květnice, kterýž štokúr však nechal u Ceypka, chodil staroch, jak bylo sjednáno, každých čtrnáct dní k doktorovi pro »splátku«. Ty splátky byly vlastně almužnou, neboť doktor ani nepomyslel na hrací Ceypkovy hodiny. Opuštěného starce, někdy kuchaře i »kapellu« obrstwachtmistrova a pak společníka i kuchaře nebožtíka pátera Vrby, podporoval rád.

Tentokráte však, kdy čekal na jisto, proč právě dnes, nevěděl, psaní od paní Hanoldové, přijal prosbu Ceypkovu mrzutě.

»Co chce; dostal poslední?« zeptal se hospodyně.

»Dostal, ale včera ne; to si měl přijít, ale nepřišel. Snad stůně a nemůže.«

Doktor jen mávl rukou a odešel mrzut do svého pokoje. Myslel na psaní, co se jen stalo, co se děje, že snad nebyl ve svém psaní dost diskretním. Ale ne, to ne — A zase Ceypek se mu vtlačil do myšlének. Nepřišel si pro peníze, to stůně. Stařec opuštěný. Held se pojednou rozhodl; vzal klobouk a šel.

Bylo drahnou chvíli po slunce západu, kdy stíny podvečera zalehly všechny ulice. V přízemní, chudé jizbici starého Ceypka temněji se shlukly do koutů. Staroch neležel; polooodstrojen seděl na stoličce u postele, u kteréž při stěně stála jakási polička temně natřená. Na té poličce proběhávaly se alabastrové sloupky hracích hodin a pokmitoval mdlý, kovový lesk jejich mythologických figurek.

Ceypka byl už jen drobeček. Vyschlý, přihrbený, bez černé mašle v týle, seděl schoulen na stoličce, hlavu pochýlenou do země, ruce dlaněmi k sobě mezi koleny. Dýchal tíž a ze sucha pokašlával. Že přišla návštěva, ani nezpozoroval. Když se ho doktor dotekl, zvedl rychle hlavu; zapadlá ústa měl pootevřená, hluboko zapadlé oči ustrnule upřel na příchozího, jehož nemohl hned poznat. Ale jak jej poznal, začal se sbírat, vstával těžko, namáhavě, chtěje se slušně po vojansku postavit. Held však přitiskl mu rameno, tak že musil opět

usednout. Stařec začal pohnutě vzdychat, ach, bože, milostpán, ach —

»Proč neležejí, co jim je?«

Cypek se začal omlouvat, že nic, že dech trochu, ale to že už má dlouho, a nohy také že neslouží, ale co pak to u starého, tak aby milostpán odpustil, že ho citíroval.

»Mají-li pak nějakou obsluhu?«

»To mám, tady v sousedství jedna žena a její hoch vody přinesou, i jo, a tak, oč řeknu.«

»Včera si nepřišli.« Doktor mu vtiskl »splátku«, tentokráte větší nežli obyčejně. Cypek začal se omlouvat, pro tohle že nevzkázal, pro peníze, pro boha, jak by si mohl troufat, a v tom už pohnutě děkoval, ach že milostpán ty hodiny už přeplatil, ale že to už dlouho nebude trvat. Doktor chtěl jej žertem odbýt a potěšit.

»Ne, já vím, milostpane, že je konec, také nebožtik jemnostpán, pan páter Vrba mně to ohlásil.«

»Ale jdou, a jak.« Doktor se bezděky usmál.

»My jsme spolu hrávali v karty, tuhle se mně o tom zdálo, zas jsme hráli. Já měl takovou radost, že pan páter přišel a vytáh' ze šosu dva a třicet loupežníků, jak říkal, no a — jo — tedy hrajeme, a já vyhrál, ale pan páter se nějak proto durdil, uhodí kartama, já se lek', začnu ho chlácholit, aby dal ještě jednou, že si sehrajeme, a on, nic, že už ne, až po druhé, a to že si pro mě přijde. A byl pryč, ten tam —« Cypek chvílku mlčky dýchal, jakoby zmožen, až opět začal: »A tak, milostpane, už se chystám.«

Held chtěl mu to vymlouvat, Cypek však zakroutil hlavou, až se mu cvoček v uchu zablýskl.

»Milostpane, já se nebojím. Co tady se mnou? Proto jsem jim nevzkázal, aby přišli.« Uvázl v řeči.

»Tak proč pro mne poslali?«

Staroch vzhlédl k němu bázlivě.

»Pro ten štokúr, milostpane.«

Held žasl a bylo mu to skoro k smíchu. Ale pak porozuměl, pochopil, když Ceypek vzdychavě vykládal, že teď brzo zavře oči, že to ví, a že by ten štokúr se mohl při tom ztratit, kdo pak ví, lidé že jsou všelijací, a štokúr že už není jeho, Ceypkův, nýbrž milostpánův, aby pan doktor nepřišel ke škodě.

»A taky, milostpane, abych jistě věděl, že hodiny jsou u nich, že jsou v dobrých rukou. Patřily nebožtíku panu obrstwachtmistrovi, panu baronu Maternovi, hrával jsem mu na ně, tak aby se neocitly někde v nepravém místě, aby byly u nich. Já bych pokojně umřel, kdyby si je vzali.«

»Ale jak bez nich budou, jsou na ně zvyklý. A jistě si taky zatáhnou za šňůrku a zahrajou si.«

»Každý den — ale proto — Prosím jich, abych měl pokoj.«

Doktor nemohl už odpírat. Svoliv, zavolal sousedku, kteréž uložil, aby Ceypkovi dobře posloužila, že on, doktor, se s ní vyrovná. Odešel, nelituje, že se sem vydal; v duchu si řekl, že Ceypek o sobě učinil dobré rozpoznání, že to opravdu nebude dlouho trvat, a že páter Vrba si bude musit přispíšit.

Nazejtří v poledne poslal spolehlivého člověka k Ceypkovi. Posel vrátiv se s hodinami postavil je na prádelník po vůli nového majitele a vypravoval, že nepřinesl jen hodiny, nýbrž také starou knihu, kuchařskou knihu psanou, tu že ten starý poslal hospodyni pana doktora, že prý byla vždycky na něj, na Ceypka, hodná, a on že už z té knihy vařit nebude, a tady ti lidé, posluhovačka, co, ti že by ji roztrhali, a že je to tuze dobrá kniha, léta že z ní vařil panu baronovi, že hospodyně může podle ní panu doktorovi leccos upravit.

»Tak rozdal, chudák, všechno své jmění. Co dělá? Leží?«

»Leží. Chtěl vstát, když jsem přišel, ale nešlo to, nemohl. Ale byl rád, že jsem přišel pro hodiny, že teď bude mít po starosti, opakoval to, když budou v tak dobrých rukou. A taky mne žádal, abych vyřídil, že milostpánovi na stokrát děkuje, aby jim pán Bůh oplatil.«

»Tak byl rád, chuděra.«

»Ale přec, pane doktor, když jsem štokúr vzal a chtěl jsem ho odnést, zavolal mne tiše, už mu nějak hlas oslábl, zavolal mne, abych šel k němu, k posteli. Myslím si, co chce, co mně poví, a on nic, jen se na hodiny dívá a najednou se mu začala brada trást, oči mu zamžikaly, a sáhl po hodinách. Aha, myslím si; nastavím mu je, a on nahmátl šňůrku, zatahl si jako dítě, minoutku naslouchá, jak to spustilo, Princ Eužen marš, ten já dobře znám, a když kousek už d. cházel, povídá: „Tak už jděte, jděte. S pánem Bohem!“ To snad bylo těm hodinám.«

Když posel odešel, začal si doktor hodiny prohlížet, zvláště jejich mythologické kovové figurky tepané, velmi umělého díla, bradatého Chrona, genia štěstí i Amora sgraciemi a maně zatahl za šňůrku. Hrací stroj spustil a kovové, libezné zvuky láskovného menuettu sladce vyznívající lahodně se linuly pokojem.

Nežli dozněly, vstoupila hospodyně ukázat své dědictví, kuchařskou knihu tuhého papíru, jehož stránky byly olovem polinovány, ale hodně na křivo. Na těch linkách černaly se řádky klikatého švabachu. Doktor Held obracel listy, usmál se písmu, četl tu tam nadpis, jako: »Czucker Prezl« pak »Glazirowany kasstany«; obrátil do předu, a tu jej uvábil nadpis »Naštiků modrau Sardelovau Sos«.

»To mně uděláte,« řekl s úsměvem, vraceje kuchařce její dědictví.

Na večer čekal na jisto psaní. Nepřišlo však a také ne nazejtří, ani pozejtří. Čtvrtého dne došla jiná novina. Když se vrátil v poledne domů, oznámila mu hospodyně, že tu byla ta žena, co posluhovala starému Ceypkovi.

»Umřel.«

»Ano, přišla to oznámit. Dnes ráno, a měl prý krásnou smrt, ani žádný nic nevěděl, snad ve spaní umřel.«

Held dokonal svou dobročinnost. Dal hospodyně peníze a nařídil jí, aby Ceypkovi opatřila pohřeb, aby byl slušně pochován.

Pozejtří se tak stalo. Zarakvíkráčela posluhovačka se svým hochem a hospodyně doktora Helda, kteréz bývalo starého Ceypka pokaždé

lito a teď nejvíce, když ležel tak opuštěn a neměl praníkoho, kdož by jej ku hrobu doprovodil. A byla jeho dědičkou.

Toho dne došlo Helda psaní od paní Hanoldové. Přijav je, chvátať s ním do zadního pokoje, chvatně je rozdělal, dychtivě přelétl očima. Jeho poslední psaní že jí velice překvapilo, psala paní Hanoldová, že by se byla takového již nenadála, že jí však vzrušilo, že je četla kolikrát, jak jí hluboce došlo i tolik myšléněk zvířilo. V prvním dojmu že hned odepsala, že s ním, s Heldem, promlouvala, zapomenuvši na svá pouta.

»Psala jsem, přemýšlela, vzpomínala, dlouho do noci jsem psala jako tenkrát, když jsem přijela z Votavan k nebožce tetě na její letní sídlo. Tenkrát jsem Vás žádala, abyste k ní nemocné přijel. Jen to jsem psala, ale co ještě byla bych ráda vyslovila a přidala k těm řádkám; ale ach nemohla, nesměla jsem. Již tenkrát byl ten boj. Tak dlouhý boj a ustavičná pouta, jichž se nikdy nezbavím. Tak dlouhý boj — Vzpomínám, že teta tenkrát, nežli vyjela na venkov, zvala mne k sobě do Prahy a já, ač na Votavanech bylo tak smutno a trapně, ačkoliv jsem po Praze tolik toužila, přece jsem odmítla.

Teď se mohu vznat, že k vůli Vám. Tenkrát, když došlo tetino pozvání, byl Jste Vy mým prvním pomyšlením, že bych Vás opět uviděla. Zápasila jsem v srdci a — zůstala jsem, nejela do Prahy. Přicházel Jste k tetě, a byl byste přicházel zas, a já se již bála, bála. Vy nevíte — Tenkrát, když jste mně za našeho setkání v tetině zahradě pověděl, jak Jste hleděl v noci k mému osvětlenému oknu, jsem Vás prosila, abyste nevzpomínal. Ale jak mně bylo! Proto jsem se bála jeti do Prahy, bála jsem se nových bojů, a proto jsem nejela, ač mne tam touha hnala.

Tenkrát i teď zůstaly jen vzpomínky. Dosud mohu vzpomínat, čistě, bez viny vzpomínat i plakat. Ano, plakala jsem nad vaším psaním v samotě parku, kdež jsem bloudila nevědouc, nedbajíc kudy, u vzrušení a smutku, v teskných úvahách, jak osud se mnou nemilosrdně naložil, jak mi štěstí ukazuje, do cesty staví, jak láká v poušti

žízníciho. Ustavičně zápasit, v ustavičném rozporu žít, stranit se a vyhýbat tam, kde bych chvátala radostně v ústrety!

To jsem psala oné noci, když jsem u velkém vzrušení odpovídala na Váš poslední list, to, a ještě víc, víc. Ale když jsem ráno ty stránky přečetla — Ne, nebyly rozumné. Rozbouřené srdce a omamující noc je skládaly.

A v tom vstoupila Jeanetta, veselá, rozmilá, švitorná, jako vlaštovička. Běžela radostně ke mně, a já ji libala a plakala zas. V tu chvíli jsem viděla, jaká závrat mne v noci schvátila. A povinnost se mně přihlásila, upomenula mne. A pak ještě jinak, tvrdě.

Baron W . . . , nejbližší soused mého letního bytu, přijel z nena-dání s baronkou mne navštívit. Návštěva přinesla mně velké zne-pokojení. Baronka za vhodné chvíle, když jsme osaměly, svěřila mně, že tu jsou s baronem jako s poselstvím, že její muž je dobrý známý, přítel ještě z vojny, pana z Hanoldů, a ten že jim psal. Jak

jsem se zarazila, když jsem uslyšela to jméno! Požádal barona W... , aby mu vymohl u mne svolení zastavit se tu u mne, aby mohl uvidět svou dcerušku. Pojednou zatoužil po Jeanettě — Když byla na smrt nemocna, sotva se po ní zeptal. Pochopíte, jak mne to rozčililo. Řekla jsem baronce, co jsem teď napsala; než baronka domlouvala a pak i její muž.

Svolila jsem za jistých podmínek. Jeanetta, jež do té doby žije v domnění, že její otec je na vojně, byla ovšem překvapena. Meškala v parku s vychovatelkou, já před tím jsem si vyjela, a pan z Hanoldů jakoby z nenadání přijel, stavuje se, nemoha se dlouho pozdržeti. Tentokráte si vedl zcela korektně. I na mne se Jeanetty zeptal, ovšem k vůli ní. Měl se k ní velmi srdečně a něžně, jak mi vychovatelka řekla, a i dojat se loučil.

Rozumějte mi, proč o tom píšu. A ještě snad nutno dodati, s čím se mně pak baronka W... svěřila, domnívajíc se, že mne snad potěší, jak se u nich pan z Hanoldů na mne vyptával, na můj pobyt zde i na Prahu, jak se o mne zajímal! Neznají ho, nerozuměli mu, nebo mu rozuměli a řekli mně to zámyslně. Přemohla jsem se, zůstala jsem na oko chladnou, ač mne to urazilo, popudilo. On! On! Ano, kdyby jen stín mohl pochytit.

Že si vzpomněl na dítě, že se měl k Jeanettě tak srdečně, to mne, jak říci, to mne vůči němu na chvílku obměkčilo, umírnilo, ale to pak — Že i vyzvídal a snad a jistě i jinde vyzvídá a stihá — on — to zase mne utvrdilo.

Promiňte, že o tom tolik píšu. Než komu bych si mohla povzdechnout, ne-li Vám? Ale již to zas minulo. Odjel, nedbám. To jsem pustila z mysli, ale jinak není více klidu. Ještě méně nežli před tím. Teď tím vážněji přemýšlím o tom, co jediné zbývá, co mně připadlo, nežli jsem odjela na venkov, po našem rozloučení u klavíru, v noci po tom, v bezesné noci, kdy mne jako křídlo netopýra udeřila myšlénka, že nutno ujít nebezpečství, které bude vždy, dokud — Ne, ne —

Jak to napsati — Vy si domyslíte. Tenkrát, oné noci jsem se zděsila toho pomyšlení, teď po tom všem se jím obírám.

Boj, nový boj; z pout není vyproštění. Odpusťte, milý příteli, odpusťte. Buďte zdrav a šetřete se!

Vaše L. «

»Lory — Tak se ještě nikdy nepodepsala,« kmitlo se mu i v těžkém dojmu toho listu a nevěda temně povzdechl: »Lory!«

Stál, drže list v ruce, nehnutě, hledě do prázdna, pak zase četl místo, nad kterým se zalekl, že »nutno ujit nebezpečností, které bude vždy, dokud — Ne, ne — Jak to napsati, Vy si domyslíte.«

Ano. Chtěla by odejít, rozloučit se a snad na vždy. Odejít, kam —

Seděl maje čelo v dlaně opřeno. List Lořin ležel před ním, hleděl na něj, ale neviděl nežli směs řádků, hemžení liter; v duši znělo osudné slovo, jež mu zachvělo srdcem.

Rozloučení!

XXIII. MLADÝ VĚK SE DOVÍ SMUTNÉ NOVINY.

První dny, co se mladý Věk od mistra Praxa vystěhoval, neměl poklidné mysli. Nebyl si vědom žádné viny, nicméně jej poslední jeho příhoda hrubě mrzela. Nejvíce k vůli Jetty. Také tížila nejistota, co se dálo nebo snad děje v Sirkové ulici, u paní Lorencové, a odevzdal-li mistr Prax psaní, jak slíbil. Ptáti se nemohl a neměl koho. Z počátku i na doktora Srnku dychtivě, ač nejistě, na Staré rychtě čekával, nezavolá-li jej, nepoví-li mu. Než doktor sedal jako jindy a nepovšiml si Václava nic více nežli za jiných večerů.

Václav zašel i do Sirkové ulice; nepotkal však nikoho, t. j. ani Jetty, k vůli níž obcházel, ani mistra Praxa, kterého se chtěl zeptat. Druhé neděle, hned jak vyšel v poledne z kanceláře, pospíchal na Koňský trh k Charouzům, aby tu mistra vyhledal. Nejprve chodil před nákladnickým starým domem, pak vnikl i do průjezdu plného hostů, a posléze i do hostinské zakouřené místnosti; nikde však ten, kteréhož hledal. Právě prý odešel.

Václav si umínil, že sem zase půjde příští neděle. Než toho dne bylo boží dopuštění; bouřilo po nebi a pršelo, jen se lilo. Nezbylo, nežli čekati.

Zatím minulo již více nežli čtrnácte dní. Čas účinkoval. Václav už tak často nemyslel na svůj odchod z Praxova bytu, na událost, kteráž jej odtud vypudila a na Jetty. Co by psala. Snad jeho listu uvěřila, ale co by odpovídala — Nebo neuvěřila, a on zůstal u ní v nepěkném domnění. Jak ji je vyvrátit? Ale jestliže mistr Prax jeho psaní Jettě neodevzdal? I tu co dělat? Jistě řekne, až se s ním sejde, že psaní odevzdal. Nač jej tedy shánět? Než přec, alespoň by se od něho něčeho dověděl.

Opakoval si, že za nic nemůže, utěšoval se, že to již asi přešlo, že bude pokoj. Klidněji sedal ke knihám, studoval a četl. Tím se zabýval horlivěji, stáleji než před tím. Divadlo ho teď nevyrušovalo. S českými hrami byl v ten letní čas konec. »Spojená herečnická společnost« slavně je zakončila a mohla se těšit na podziměk. Václav měl teď jen kancelář a knihy a počítání času, kdy bude všemu konec, kdy se vypraví na vagací. Těšil se, že za čtyři, za pět neděl se vypraví, po studentsku, per pedes. Měl to s Havelkou smlouveno.

Mínili tu tam se zastavit, na ten na onen hrad se podívat, smlouvali se i o to, že by v některých rozvalinách třeba i přenocovali.

Připadli na to na Staré rychtě u vlastenského stolu; tam také o tom jednali i za příští schůzky. Bylo za dusného večera, začátkem srpna. Smlouvali se právě o směr své cesty, o jejich podrobnostech, když doktor Srnka, jenž chvíli seděl sám u svého stolu, pojednou k nim přistoupil a zaklepav Václavovi na rameno, mu řekl:

»Pane soused, navštívějí mne zítra ráno.«

Václav se zalekl. Bylo to tak neobyčejné. Hned se mu mihlo, že to je skrze ženské sousedstvo.

»Pane doktore, ráno mám kancelář. Nemohlo — «

»Tak přijdou odpoledne.«

»Kdy?«

»Třeba po páté.«

A dost. Obrátil se, víc nepromluviv, usedl zas a pil, vlastenského stolu si už nepovšiml. Václavovi zkazil ostatek večera. Byl znepokojen a i roztržit; cestovní plán ho již tak nepoutal. Vraceje se do svého bytu uvažoval jen o tom, co mu doktor Srnka chce, že se snad v sousedstvu něco stalo, že snad proto. Zamítal si to i vymlouval a hledal novou příčinu.

Tak cestou, tak i doma nežli usnul, i nazejtří v kanceláři. Odpoledne, v čas, jak doktor Srnka ustanovil, chvátal do Sirkové ulice.

Když poblíže Kotců do ní zahýbal, uslyšel za sebou známý hlas, jenž jako v pospěchu, namáhavě vyřázel:

»Pane Věk! Pane Věk!«

Paní Praxová! Stála s košíčkem do trhu na ruce v bílém, lehkém čepci s modravou pentlí. Byla bledší únavou, ale trnkové oči bystře hleděly.

»Kam tak pospíchají, pane Věk. Člověk ani — « nemohla dál; dech jí došel.

»K panu doktorovi Srnkovi.«

»Tak už vědí?«

»Co pak?« Zlé tušení jej obešlo. »Nevím, proč si mne pozval.«

»Jistě k vůli panně Jetty. Tak nevědí? Maria panno, kdo by se byl nadál. A Frau von Lorenc, ta to teď má! Já bych nechtěla být, bože — «

»Co se tedy stalo?« vpadl Václav dychtivě a naléhavě.

»Ó, chudinka Jetty! Tak abych — Po tom, vědí, jak tak vykřikla, ó, já se nemýlila, já to dobře slyšela, té noci, vědí, jak paní Lorencová k nim přišla — «

»Já dal panu Praxovi potom psaní pro pannu Jetty, « vzpomněl si Václav. »Snad o tom vědí. Odevzdal pan Prax to psaní?«

Paní Praxová byla na okamžik překvapena, zaražena, živě pak přisvědčila, a bodejť, pravda, že něco říkal, a že to odevzdal, jistě, ale,

a začala zase dále vykládat, tedy po té noci, však že pan Věk ví, že Jetty taková divná, ona vždycky trochu byla, ale tedy, po té noci —

»Co bylo?« ptal se Věk nedočkavě.

»No, jak si Frau von Lorenc stěžovala, Jetty o nic se nestarala, byla taková lhostejná, práci zanedbávala. A jak prý roztržitá! Když si mně Frau von Lorenc stýskala, těšila jsem ji, že se to usadí, že bude zase dobře. A ono, bože! Paní sousedka stýskala dál a hůř a žalovala, že s Jetty nic nemůže pořídít, ani po dobrém ani po zlém. Inu to si myslím, ona paní sousedka, však vědí — Pořád k nám chodila, jak je panna Jetty divná, že najednou si vzpomene a jde do kostela a třeba že se hned vrátí. Někdy se prý ustrojila a nešla, zapomněla. To jsem se už lekala a Johan hned povídal, že to není v pořádku.«

Paní Praxová, udýchaná vypravováním, odmlčela se, lapajíc dech.

»A co říkala, co mluvila.«

»Panna Jetty? Z počátku nic, ale často plakala, chudáček, a vzdychala prý, plakala za dne i noci. V noci prý nejvíce. Neměla žádné spaní, nespala, a to tak vzdychala. Ale potěšit ji, jako paní sousedka, to — to. Jetty se prý pořád od ní odvracela. Člověk tomu rozumí, proč.«

Věk naslouchaje v rozpacích, trapně dojat, zahleděl se stranou, ale hned obrátil ulekaně oči po paní Praxové, když zaslechl:

»A pak už začala zmateně mluvit. Paní Lorencová příběhla tenkrát celá vyděšená.

Myslili jsme, že, no, že to jen tak, ale bylo tak.

Šli jsme tam. Nejdřív já, po mně Johan, to se ví, za nějakou zá-
minkou. Na mne Jettynka mluvila, mnoho ne, ale přec a rozumně;
ale když shlidla Johana, začala tak divně, šeredně, tuze popleteně.
Také jich jmenovala.«

Trnkové oči paní Praxové tkvěly na Václavovi, jenž byl zmaten netušenou, hroznou zprávou. Bývalá kvartýrská zakašlala a zase pokračovala chutě jako prve s jakousi tajenou rozkoší přikrývanou úča-
stenstvím a soustrastí:

»Taky nějakého pana Werthera často jmenovala, a divně a jináč. Paní Lorencová říkala, že to má z knížek, z toho čtení; no, možná, ale — Johan taky myslí, že to nejsou jen knížky. Proč pak to propuklo právě po té noci. Ona sousedka —«

»Jak je dnes.«

»Ó, pane Věk, zle! A včera! To jim byla hrůza, třesu se, když si vzpomenu. Včera odpoledne byla paní Lorencová v kuchyni a v tom vedle v pokoji taková rána —«

»Co!«

»Sousedka tam běží, Kriste pane! Panna Jetty strhla tam z něčeho nic obraz, vědí, ten šnélandšaft, co u nás pro tetu vyšívala, strhla ho, uhodila jim o zem a házela po něm celá divoká vším, co ji do rukou přišlo, a pak strhla ještě jeden obraz.«

»Bože, bože!« zašeptal Václav.

»Paní Lorencová utekla k nám, že doma nebude, že Jetty blázní, že by ji, Lorencové, mohla něco udělat. Měla hrozný strach, jak by ne, to vědí sám, že by se dalo leccos povídat. Oni, pane Věk, za nic nemůžou, to my víme, vždyť —«

»Tak co jste udělali —«

»Co, šla jsem k Jettynce, a Johan hned pro doktora, pro pana Srnku. Jo, ale, nežli přišel, a netrvalo to dlouho, co jsem měla ouz-kosti! Jetty začala se sebe trhat šaty, škubala jim je takovou silou, div že je na pentličky neroztrhala. Svatá panno, takové děvče, jako holubička, čistá, hodná!«

»Co doktor Srnka.«

»Tady nejsem nic platný,‘ povídá, když přišel a slyšel a viděl, co se děje. ‚Tady nemůže ostat,‘ povídá; paní Lorencová, to se ví, hned při tom, to že se ví, jak by ona, no, a našinec to musil taky uznat, vždyť tu bylo o hrozné neštěstí.«

»Odvezli ji?«

»Odvezli, na večer, když se trochu upokojila. Pan doktor byl

pořád u ní, teta k ní nesměla, tuze pěkně a rozumně s ní jednal, ku podivu, on, přec takový podivín.«

»Jdu k němu.«

»To jdou, ten jim to poví. A pak se stavěj' u nás, přijdou, Johan jich rád uvidí, to on —«

Václav neměl stání. Nedav Praxové o Johanovi domluviti, chvátal dál, aby uslyšel od doktora spolehlivou zprávu, jak je, je-li naděje. Prošed průjezdem, jen pohlédl po dvorečku, po nešťastné pavlači, a hned se hnál vzhůru do dřevěných schodů. Udýchán, vzrušen vystoupil do Srnkova bytu. Doktor v starém županu, v černé čepičce, jen na něj pohlédl, řekl:

»Vím, že už vědí.«

Václav přisvědčil a hned se ptal, jak je, uzdraví-li se panna Jetty.

»Je zle, mein Lieber. Toho děvčete je mně líto. A ta teta — Hned jsem si vzpomněl, proč se stěhovali. Vidějí? Ženské. Tenkrát, když u mně byli, řekl jsem, že jich nebudu zpovídat, ale dnes bych rád.« Temné oči doktorovy pozardělých víček tkvěly upřeně na tváři Václavově, střehouce každé její hnutí. Přisvitlo v nich, když Václav nezaleknuv se, ochotně přisvědčil, že ano, že poví vše, rád, také pro své upokojení.

I vypravoval, co věděl, od Praxových, co sám viděl a pozoroval, o poměru neteře k tetě, o tom, jak se s Jetty poprvé setkal i o štědrovečerní bezděčné návštěvě, i jak později se s ní někdy potkal, několik slov promluvil, o její četbě, o Spiessovi, o Wertherovi, také o paní Lorencové, o jejích návštěvách, jak mu nadbíhala, jak za ním i v noci přišla. Pověděl vše, též o papíru se slovem »Werther« i o svém listu, který Jettě poslal, ale o kterém do této chvíle jistotně neví, došel-li.

Tady naslouchal doktor zvláště pozorně, ale pak už netečně. Zamyslel se, a Václav, povědv, že do dneška nevěděl o tom neštěstí, bezděky umkl. Doktor Srnka ani se nehnul, jen před se, do země hleděl; pak nepromluviv ani slova, přešel jednou, po druhé pokojem

vedle ohromného stojanu plného knih podél celé stěny, až se zastavil před Václavem.

»Je to pro nich mrzuté, tuze mrzuté, ale jak to povídají, jednali, jak se patří, ganz korrekt. Ta vdova sice má jinou versi, že prý děvčeti popletli hlavu oni, das heisst svými řečmi — počkej — neškubají sebou, ano i to, že jí dělali kúru, ano na ni se dobývali.«

Václav zrudnuv vyskočil se židle.

»Still, still,« přikazoval doktor přísně. »Já hned pochyboval, znám paničky, a taky u Praxů mluvili trochu jináč. Ale s tím psaním — Myslím, že ho pan mistr neodvedl, jak měl. Stará o něm věděla, že — « Václav přisvědčil. »To psaní by nepomohlo, hätte kaum anders entschieden, die Dispositionen waren da, ale přec. Ale vědí, já to vyzkoumám.« Podal Václavovi ruku. »Jdou s bohem. Ještě jednou, ganz korrekt, nic si nevyčítají. A přijdou si večer na Rychtu, tam jim povím o tom psaní.«

Toto uznání Václavovi sice uvolnilo, ale zasmušilý se vracel do svého bytu. U Praxů se nestavil, ač by jinak se tam byl rozběhl a uhodil na mistra stran toho listu. Než to vzal doktor na se. Šel zasmušilý, sklíčen osudem nebohé Jetty. Myslil na ni, uvažoval, jak by o ní zas uslyšel, kterak se jí daří. Vzpomněl na přítele Kamberského, medika, ten že by nejspíše vyzvěděl. —

Když Praxová odešla odpoledne z bytu, nechal mistr Prax jak obyčejně ihned díla a také hned sáhl do kouta po své sádrovce. Zapáliv si, chodil polooblečen, v soukenných střevících nahoru, dolů pokojem, rozkošise pokolébáváje i dýmku, jak ji držel za dlouhý troubel. Bylo však brzo po rozkoši. Žena se vrátila nad očekávání brzo, takže žasl a v duchu se popudil. A přišla udýchaná, vzrušená s novinou, že potkala pana Věka, že šel právě teď k doktorovi Srnkovi.

»No, tak co, ať jde, proto mušíš —«

»Poví-li mu, že ti dal psaní.«

»Tak poví.«

»A kdyby se doktor ptal —«

»Co by se ptal, ať se ptá!« Mistr se stavěl, děláje hrdinu.

»Já panu Věkovi řekla, žeš psaní odevzdal Jettynce, tak abys věděl, abysme mluvili stejně, kdyby se taky doktor ptal.«

»Snad mu nepovím pravdu,« řekl s úsměškem, »žeš mně naračila, abych nic neodevzdal. Jen abys ty to nevyšplechtla!«

»Snad se pan Věk ani nestaví,« konejšila se mistrová, »a doktor se taky nebude ptát.« Pro jistotu však vyšla do kuchyně a číhala u pootevřených dveří vedoucích na pavlač. Oddechla si, když za chvíli zahlédla Věka na dvorečku; kmitl se tam a již zmizel v temnotě průjezdu.

Poklízela, šukala, vzala pak košík a vyšla dokoupit, co prve nenakoupila, a také večeri sehnat. To se již u nich v pokoji počalo od stropu protmívat. Mistr Prax mohl teď jistěji sáhnouti po dýmce a pokušovat procházkou pokojem. Byl »fajrumt«. Také jej hned slavil, ale také ne dlouho. Žena nepřišla, ale doktor Srnka. Vstoupil nezaklepav; najednou, jako zjevení stál proti mistrovi, maje bradu v širokém, černém nákrčníku. Pronikavé, černé oči upřel na mistra přísně, zpytavě i káravě, jakoby něco věděl a zostra spustil:

»Pane mistr, jdu si pro to psaní, co jim dal ten pan student, pan Věk, a co měli odevzdat.«

Mistr se lekl.

»Já — já to psaní odevzdal.« Neznělo to však jistě.

»Nic neodevzdali,« odkrojlil jej doktor určitě, a v očích mu zablýsklo. »Já to vím!«

»Jak to,« ptal se mistr Prax mdlejší hlasem.

»Od jejich paní. Teď, před chvilkou mně to řekla.«

Mistr Prax ztuhl, dýmka, kterou držel v levici, div mu nevypadla.

»I du mein — das ist —« začal po německu, »tohle je, a sama —«

»Že to byl jejich nápad, aby se to psaní neodevzdávalo.«

»Tak! A že do mně hučela, co bych se do toho plet', co mně je do pana Věka, když už u nás není, když se odstěhoval, a k vůli němu

si něco začínat s paní sousedkou, a ostatek kdo ví, že pan Věk je taky divný pták, tak najednou dát výpověď.«

»A tak poslechli, a chybili, tuze chybili,« káral doktor opravdu vážně a přísně. »Kdo pak ví, co by bylo —«

Teď teprve začal mistr Prax zcela cítit svou vinu. Mlčel, ale škubl sebou, když doktor přísně poručil.

»Teď mně to psaní vydají.«

»Já už, pane doktor, já už, já to psaní spálil.«

»Nic nespálili.« Doktor rozhlédnuv se pokojem, ukázal, hádaje na zdařbůh, na mistrův stolek na podiu. »Tamhle to mají. Vím to jistě, slyšel jsem to.«

Mistr Prax ohromen tím, že její žena i v tom zradila, vyvalil oči, sáhl si po licousku, váhal, ale když doktor znovu ostře poručil, šel, postavil nevěda dýmku do kouta a vytáhl ze zásuvky psaní. Bylo otevřené, rozdělané. Doktora to nepřekvapilo. Jen pokýval hlavou a hned strčil list do náprsní kapsy.

»To psaní dám panu studentovi. Oni, pane mistr jednali ošklivě, mohli by mít z toho oplétání.«

Pojednou byl mistr Prax sám. Nežli se probral z ustrnutí, odešel doktor Srnka, jakoby zmizel. Mistr stál prostřed pokoje, v němž se šerilo, sám, hledě ke dveřím. Po licousku se pohladil, uplivil se a v tom jakoby se probral, vyrazil:

»Baba, šeredná baba. Počkej!«

Tím se vzpamatoval a šel hned pro dýmku. Ale nežli si zapálil, ozval se v kuchyni prudký kašel.

»Aha, už jde,« pomyslíl a hned se hnál Anince naproti.

Za chvíli, už byl večer, vracela se paní Lorencová, jež záhy z rána odešla a po celý den meškala u své sestry na Malé straně, do svého bytu. Šla rychle; pavlačí chtěla se jen mihnout, ale musila se tam zastavit. U dveří Praxova bytu. Zaslechla tam, co nikdy odtud se neozvalo: hrozný hřmot, vádu, na okamžik sousedčin křik, sípavý, udýchaný, přerývaný, pak do toho pobouřený hlas mistrův. A ně-

jaké rány pak. To mistr mlátil troubelí do stolu, až z ní třísky litaly, když už hlavičku sádrou byl rozbil na padrt, mlátil a hrozil, po vídeňsku, a hned zase česky, to že on si nedá libit, od toho opilce doktora, a Frau von Lorenc, to že je čuba, čuba, ta že běhá za mužskými, však že on ví, s tou že se taky vypořádá, ta že má to děvče na svědomí, čuba!« A zase prásk, troubelí do stolu.

To paní Lorencová slyšela, to vše, i to, co soused o ní vykřikl, a co ji zrovna udeřilo. Odskočila ode dveří, ale jak se obrátila a pohlédla ke svému bytu, obešly ji strach, hrůza. V temném okně jakoby se cosi zabělalo, viděla to, a v tom ve dveřích Jetty se mihla, vyděšená, bledá jako tenkrát v noci, kdy tak vykřikla, kdy ji stihla.

Paní Lorencová nemohla dál, nemohla přes práh. Otočila se, mihla se jako černý stín pavlači, dvorečkem do tmavého průjezdu a vyrazila prchajíc do pusté ulice, zpátky na Malou stranu k sestře. —

Tou dobou Václav se již ubíral ze Staré Rychty. Ještě nikdy tak zaražen a smuten se odtud nevracel. Vypravil se tam na pozvání doktora Srnky a uslyšel od něho, že je pravda, čeho se lekal, že Prax psaní Václavovo neodevzdal. Na důkaz toho mu to psaní na mistrovi vynucené vrátil, podotýkáje, že už bylo rozpečetěné a on sám že si je také přečetl jako ctihodní manželé Praxovic, jenže on, doktor, to ne učinil z hloupé zvědavosti, to že Václav snad uvěří.

To psaní Václava tížilo, to, že Jetty ho nečetla, že ve zlém domnění o něm se jí zatemnilo v mysli. Hned nazejtří šel za Kamberským, aby ho požádal o zprávu o ní. Než nezastal ho, teprve pozejtří mohl s ním mluvit. Litomyšlský přítel, jemuž se svěril, slíbil ochotně, že se po Jettě poptá a že mu opatří o ní zprávy i pro pozdější dobu. První část svého slibu splnil záhy. Za tři dny dověděl se Václav, že nešťastné dívce není lépe, ba že je hůř, a že není valné naděje na její uzdravení.

Teď tím více zatoužil Václav, aby už byl z Prahy, tím více počítal dny měsíce srpna, do jehož konce musil psát v kanceláři doktora Liskovce. Nechtěl tam už více chodit, dal výpověď bez dlouhého

rozvažování, když za hovoru s Hýblem zvěděl, že by Hýbl věděl o kondici po vagacích. Nebyla sice skvělá, nevynesla by tolik, kolik měl Václav platu u doktora Liskovce, ale byl by volnější, získal by všechna dopoledne. A pak kojil se naději, že po vagacích sežene si ještě jednu hodinu, teď že to půjde spíše, když i sám má známosti a když také doktor Held bude na něj pamatovat. Udržel-li se za takové drahoty, za takové obecné nouze celý rok v Praze, udržel se po prázdninách tím spíše; v tom bylo povznesení a v tom vědomí by by se mohl radostně vydati na cestu k domovu. Ale těch stínů z Jettina neštěstí —

V prvním dojmu z něho nechtělo se mu ani na pout, jak se o ní smluvil s kolegou Havelkou, jejich »hereční« společnost napovědou. Přemýšlel už, jak by se vymluvil; v tom přiběhl Havelka sám oznamuje vzrušeně, že z jejich společné cesty nic není, že se musí ihned vypravit domů, odkud mu vzkázali, že se mu matka náhle a tuze nebezpečně roznemohla.

Václav zůstal sám. Posledního dne měsíce srpna rozloučil se s »vlastenským« stolem na Staré rychtě a poručil se doktoru Srnkovi, jenž tam také přišel. S Kamberským se rozžehnal odpoledne před tím, vyžádal si znovu zprávu o Jettě a pozdravení do Litomyšle tetám.

»A Toniče nic?« zeptal se Kamberský s úsměvem, škádlivě.

»Teď, když má ženicha.«

»A myslím, kdyby i neměla.«

Václav odevzdal svou truhlu formanu Svobodovi, jenž ty dni přijel z Dobrušky do Prahy, sám pak pustil se pěšky. V Chlumci zastavil se u matky bratří Klicperů, vdovy po krejčím, oznámit, kdy hoši přijedou, a vyřídit jí, aby poprosila zase pana vrchního, neposlal-li by pro ně a pro ostatní chlumecké studenty povoz. Z Chlumce, kdež si dobře odpočinul, došel do Hradce, a tu se mu podařilo nalézt příležitost jedoucí na Opočen. S tou se chytil a třetího dne po svém odchodu z Prahy, pozdě odpoledne dorazil domů. Již jak docházel,

účinkoval domov; uvolnilo se mu, jasnělo mu v mysli radostí, že se shledá se svými, kterých celý rok neviděl. Netrudil se jako loni, když jel z Litomyšle, jak bude doma. Věděl, že není skvěle, ale nemusil se alespoň lekat obavou, že rodný krov je na dobro ztracen. A vracel se tak trochu jako vítěz; otcovy obavy se nesplnily a nad to nesl jistotu, že bude moci po vagacích opět do Prahy.

A pak uvítání doma — Lidka, jež jej první zahlédla, vylítla ze stavení jemu naproti s tváří vyjasněnou radostí. Věkové se zakalily oči a také Věk byl dojat, jak Václav dobře postřehl. Byl blažen tou jejich láskou, zapomněl na Prahu, na všechno. Vypτάval se, prošel stavením, na zahradu si vyběhl jako před lety, když jako studentek přijížděl z Litomyšle na vagací. Ještě před večeří zašel také k starému Bilkovi, když zaslechl, že už není jako loni, že vůči hledně chřadne a že přes tu chvíli polehuje.

Staroch zrovna okřál, když vstoupil Václav; hned sáhl po své dýmce s červenou hlavičkou, které si poslední čas tak nehleděl jako jindy. První bylo, co zvolal, když Václava uvítal:

»Tak vidíš, Františku? Kometa, loni, víš? A pamatuješ, co jsem povídal? Vidíš, vojna tu. Napolion! Bodejt, Napolion, metla od Boha seslaná. A co slyšíš, hochu, co, já ti říkám, hochu, pane králi, juristovi, juristovi!«

»Jináč ani nechci, strejčku.«

»Tak co Napolion, a co Rusové, co Rusové. Milý, zlatý, trnu ti o ně; když nespím, a mne spaní teď tuze opouští, na nic jiného nemyslím, nežli na Rusy, jak to s nima dopadne, co ten ancikrist, Napolion. Jestli přes Rusko — snad že pán Bůh ustanovil, aby ho Rusové zkrotili. Kozáci, víš, kozáci, když jsme je viděli u Jezbin —«

Tak se rozhovořil a pořád o Rusech a Napolionovi, otázka za otázkou, a co naši, proč jdou s tím Francouzem, co je v Praze slyšet a zas obdiv nad odvážlivostí Napoleonovou a nějaký titul jemu ne zrovna čestný nebo projev obavy, úžasu i strachu. Václav nechtěl

starého souseda náhlým odchodem vytrhnout. Až Liduška pomohla, přiběhši se vzkazem, že už je večere, panímáma že čeká.

U Věků seděli dlouho. Bylo dost otázek, Václav měl co vypravovat. Otcí musil nejprve povědět o doktoru Heldovi a známých vlastencích, o Expedici Krameriově, o kteréž uslyšel, že jest už jenom stín té, jaká bývala za nebožtíka Krameria, že se tam už tak nescházejí vlastenci a obchod že mladému Krameriovi tuze vázne.

»Věřím, věřím,« přisvědčoval Věk, »teď všecko vázne, zlé časy mnoho poškodily, ale také v Expedici není asi toho ducha, jenž tam kdysi vládl, sám podnikal a síly sháněl.«

Za to jej více potěšila zpráva o divadle, o »hereční společnosti« a její provozeních. Věkovou více zajímalo, jak Václav žil, jak se musil »portovat«, nežli všechny nesnáze přemohl a mohl se v Praze udržet. Václav do noci vypravoval sám nebo odpovídaje na dotazy. Všecko pověděl, o všem se zmínil, jen o své poslední příhodě pomlčel. Sám se také ptal. Nejprve na Patrčku, jak se mu daří, vzpamatoval-li se po tom pádu, do kterého se dostal po tom zvláštním požáru.

»Ne, nemá dosud nic, žádný obchod. Je u matky,« vykládal Věk s účastenstvím. »Příbytek jí ostal. Patrčka sic mluví, že si zas něco začne, ale já nevím — Obchod pro něj není, nechut k němu asi nepřemůže. Takhle knihy, fysika, to ano, to jest jeho život.«

Ještě více o něm Václav uslyšel na Dobřanech. Vypravil se tam prvního týdne, co meškal doma. Za jasného, zářiového dne stoupal do vrchu navštívit faráře Zieglera; vital se s krajinou, s milými místy. Zastavoval, rozhlízel se do předu k modrým horám a zase zpět s výšin dolů na širý kraj. Nejdéle se zadíval stranou na rozvaliny frymburské u tmavého lesa. Vzpomněl si i na své verše, které se tam zrodily. První a poslední. Od těch dob nenapsal nic kromě několika pokusů v kanceláři doktora Liskovce unesen nádherou královských Hradčan a jejich minulostí. To veršování se mu jen mihlo. Bez trpkosti vzpomněl na to své chudé kvítečko.

Za to pak s upřímným účastenstvím se na Dobřanech optal na nádhernější květy, na zpěvy Miloty Zdirada Poláka i na něj samého, přijede-li sem na Dobřany. »Asi ne; z Litomyšle je sem daleko,« vykládal dobřanský farář svěží, čilý, veselý jako loni, jenž Václava uvítal s upřímnou radostí. »A pak, píše mi Polák, že je nestálý čas, že se to snad všechno smele, a kdož ví, neocitne-li se brzo na poli válečném. Ale »Vznešenost přirozenosti« skládá dál.«

»Co Patrčka, jemnostpane. Slyšel jsem doma —«

»Že pořád hoří, vidíte, hoří pro literaturu, uměny. Pořád píše, skládá, a dělá všelijaké experimenty, fysika jest jeho láska, všelijaké mašinky, čte. A to na malém místě, v takovém hnízdě, nejde mnohým na rozum. Pomlouvají ho, že lenoší, že se jen u knih válí, nebo toulá, a to nejhorší u nich, že dělá veršičky. Veršičky, rozumíte-li, to je u nich zbytečná věc. On to ví a tak je na všechny rozmrzelý.«

»Rád by pryč.«

»Ano, a myslím, že ho tentokrát neudržím. Měl jsem už jednou co dělat. Do Vidně chtěl, když pan Hromádko začal vydávat Videňské noviny. Teď ještě chce k těm novinám přidávat literární přílohy. Psal mně o tom, píšeme si a já také do jeho Novin sem tam něco. Ty literární přílohy Patrčku zas pobláznily. Myslí si, že pan Hromádko bude jistě někoho potřebovat. Tuhle už mně Patrčka psal o adresu, ostává-li professor Hromádko dosud v Kramelgasse. Rozumíte? V tom něco je. Buď chce Hromádkovi psát, nebo se k němu rozběhne. Nic za to nedám. Ach, kdyby bylo u nás jinak. Proč ne? Proč ne se oddat péru? Ale živobytí z českého péra! A pro Patrčku zas není, kornouty dělat, pepř vážit. On hoří, hoří posvátným, abych řekl, ohněm, chce sloužit vlasti, ale to je oběť a veliká oběť. A vy, Vašíčku — Tak jste hráli, hráli, českou Thalii z tvrdého spánku probudili. Vypravujte, a co Praha, co našinci. Jemnostpána, Dobrovského, jste viděl?«

»Dvakrát.«

»Je zdráv, vidíte, to jest, je mu líp. Slyšel jsem, ale do Častolovic letos nepřišel a již letos nepřijede. Tak sedněte, a papali, bumbali, a povídejte, tak —«

Václav si pobyl na Dobřanech tři dny. Uplynuly mu jako voda v milé společnosti farářově. Domů se vracel osvěžen. U buku, u něhož opodál loni zahlédl na koni korouhevníka Poláka obhlížejícího dole kraj i nebesa, se zastavil. Doma měl psaní z Prahy. Dle písma adresy poznal, že je od Kamberského. Zarazil se a na okamžik bylo mu i nějak nevhod, že přítel tak rychle dostál slovu a že už teď podává slíbenou zprávu, jak je Jettě.

Ale když rozbalil psaní — Umřela, Jetty mrtva! Strašlivá nemoc duševní strhala její síly. Zemřela ve smutném svém zajetí. Přítel Kamberský to jen stručně oznamoval. Že píše nakvap, přidal na konec, poněvadž se chystá domů, příležitost že už čeká, ta zpráva že mu přišla v tu chvíli odjezdu.

Václav stál ve své světničce, kamž s listem odešel, nehnutě, hledě před se do prázdna. Že s Jetty dobře nebude, slyšel už v Praze, ale že by tak záhy — Lítost jej pojala, ale zároveň tíživě dolehla ta zpráva jako temná výčitka. Viny si vědom nebyl, a přece — A co zkusila poslední dobou i jistě také před tím, nežli nemoc propukla. Nikdo to ani netušil, nevěděl. Leda její teta, ano. Hřišnice, ta mohla vědět, pozorovat, a kdož ví, jak ještě s ní nakládala. Připadlo mu, jak bylo, když se s Jetty naposledy setkal, jak ráda slyšela, že nepůjde s Praxovými na iluminaci, jak opakovala, půjde-li opravdu s kollegy. Začervenala se, vzpomínal si, a sama, z nenadání, mu řekla, že četla zase Werthera, a onehdy že — Co chtěla říci, co nedořekla. Byla tenkrát tak milá, ale pojednou se jí změnila tvář, a zlostně vyhrkla »teta«, když se Lorencová zjevila na pavlači. A hořce tenkrát vyrazila Jetty: »To je můj —« Tenkrát si toho hrubě nevšiml; teď uvažoval, co můj — co ta slova. Snad osud, to je můj osud. Ano, teta byla její osud.

Zaslechl kroky. Rychle schoval list, čekal, až přešly, pak vyběhl plaše ven, aby se nemusil s nikým setkat, s nikým mluvit. Vyběhl na zahradu a dále do sadu, chodil pod stromy, nedbaje, že večerní vítr v nich šustí, že se valem stmívá. Zaslechl, že jej volají. Neozval se však. Až Liduška jej našla, divíc se, co tu dělá, že se neozval, že čekají s večerí. Vymluvil se, šel; u stolu nutil se do klidu, záhy však odešel, že jej bolí hlava, že si lehne. Neulehl však, nýbrž ještě dlouho přecházel světničkou, mysle na Jetty, na její hrob na Olšanském poli.

XXIV. DOKTOR SRNKA NAVŠTÍVÍ »STARCE Z HOR«.

Doktor Srnka nezapomněl na pozvání »starce z hor«, kterýž jej tenkrát v kavárně »u modrého hroznů« tak překvapil, že byl doktor až u vyjevení. Tenkrát se i zlobil na sebe, i na censora; než o jeho pozvání přece uvažoval, i o něm toho večera i pak, co že to je, proč jej ten magus zval, opravdu-li, a jak mluvil o jeho, Srnkově spisu. Z toho rozpaky i zmatek na první chvíli, když ze všeho vycházelo, že censor asi není takový, za jakého jej měl, že neničí plody autorův ze zlé rozkoše, že rukou zuří v rukopisech jen, že musí.

Než, co u něho, co tam. Ale snad by stálo za to uvidět starého lišáka v doupěti. Snad jen láká. Doktor se hned neodhodlal, odkládal, pak i pozapomněl. Na Starou rychtu v ten čas nechodil tak často jako před tím. U »vlastenského« stolu bývalo teď obvyčejně prázdně. Studenti všichni odjeli na prázdniny, i »Vládyboř« Svo-

boda. Jen Hýbl přicházel skoro denně a za ním někdy Štěpánek, Švanda, Kaupovský, a ti byli samé divadlo.

Než proto by byl doktor Srnka Starou rychtu tak často nemíjel. Ale měl jiné divadlo, ohromné, děsivě velkolepé, o němž se dovídal v kavárně »u modrého hroznu«. Ta jej vábila svými novinami. Pro ně bývalo i teď v čas vagací odpoledne a k večeru plno; o časopisy bývala tu tuhá mela. Proto sem chodil doktor Srnka pozdě večer nebo i v noci, do svého koutku za bílým sloupem, když si mohl snést všechny listy, zvláště Baireuther Zeitung, Hamburského Correspondenta, Der österreichische Beobachter.

Tu byl jako zahrabán a skoro pokaždé sám. Stůl opodál, u něhož sedávali za pozdních večerních i nočních chvil pruští emigranti, stál opuštěn od té chvíle, co jejich hlava, Justus Gruner, byl náhle zatčen a z Prahy na petrovaradínskou pevnost zavezen. Doktor Müller, jeho pravá ruka, zmizel, ujel, tak jako několik jiných, kteří byli důstojníky v rakouských službách. Jen asi tři, čtyři mladí přicházivali občas, četli noviny, rozčilovali se jimi, zlobili se, jak doktor Srnka přes noviny úkosem pozoroval, zvláště poslední dobou, co přicházely tak vítězné zprávy o Napoleonovi a jeho armádě.

Že přešedši Němen postupuje hloub a hloub do Ruska, psaly noviny, všude vítězně, a Rusové že pořád ustupují. Zprávy byly hodně opozdilé, ale pořád stejného tonu. V srpnu oznamovaly, co se dalo na bojišti v červenci, zářijová čísla zvěstovala události ze srpna. A pořád samá francouzská vítězství. Poslední zprávy byly o levém křídle ruské armády vedeném Bagrationem, že je úplně odtrženo od hlavní armády, pak že 27. divise ruská byla od předních zástupů francouzských potřena, odtud že boje ustavičně trvaly až k samým zdem města Smolenska, kamž císař Napoleon přitrlh z Krásné večer dne 16. srpna, dne 17. že byla všecka vnější opevnění vzata a 18. odpoledne samo město dobyt, při čemž z obou stran s velikou zuřivostí bylo bojováno, mnoho ruských generálů že padlo, také tři francouzští, z nichž jeden byl polský velitel brigády Grabovský, ztráty ruské na dělo-

střelectvu, prachu, zásobách že jsou ohromné, v té bitvě že byla všechna ruská armáda na hlavu poražena, a teď že Francouzové pronásledují její zbytky.

Z vedlejší místnosti se ozval prudký náraz koulí na kulečníku, jak tam hráč právě rozrazil pyramidu. Do oken pošlehoval déšť. Doktor Srnka zadumán nad nejnovější novinou z bojiště, nedbal, neslyšel. Pomýšlel, že Rusové Napoleona již nezadrží, že se dostane, kam chce, do Moskvy. A co pak, co z toho bude, co Evropa, a co tady, jaký oučinek bude mít francouzské panství tady na zdejší hůl, ostane-li a náhubky. Pojednou mu připadlo, co tomu asi říká »stařec s hor«. V tom přistoupil kavárenský sluha s konvicí, zeptat se, poroučí-li pán ještě nalít. Ale doktor obrátiv se prudce od novin, jakoby neslyšel, zeptal se, zná-li censored Berghofra.

»Znám, jak bych neznal.«

»Kdy pak tu bývá?«

»Býval tu na večer. Ale teď už tu dlouho nebyl; snad stůně.«

Doktor myslil na censored, i když šel domů a také ráno se mu přimihlo, že by se měl k němu přece podívat, když jej pozval. Je-li však nemocen — Avšdyt nic jistého neví. Co se pak omlouvat a vymlouvat, až by se s ním zase sešel; jednou tam půjde a dost. Tak se rozhodl dopoledne a hned odpoledne se vypravil.

Bylo krásně, slunce hrálo jako v červenci. Doktor se dal přes Kamenný most a dále Malou stranou na Újezd. Tenkrát tam a v sousedství nebylo tak hlučno a živo jako dnešního dne, kdy tehdejší Smíchov měl všeho všudy šedesát stavení, kdy tam, kde se dnes zelená zahrada Kinských, byl pustý svah s holými skalisky a vřesovišti, do nichž tu onde vrhaly chudé stíny křoviny nebo nějaký strom. Tudy tou »Vrabcovnou« vedlo na horu několik srázných pěšin a velkými oklikami hrbolatá, vozová cesta kolem několika chudých příbytků s hrnčířskými pecemi asi prostřed úbočí.

Sousedství, Nebozízek, tenkrát soukromý majetek, vypadalo onačeji, ač také ne tak jako dnešního dne. Ale byla tam zahrada, zelená trávníky, stromy a křovinami.

Sem z Oujezda zabočil doktor Srnka, vzhůru klikatou pěšinou k jedinému, osamělému domu*), jenž se za stromy na hoře ve stráni probělával. Doktor, všečen zardělý horkem i stoupáním, stíral si přes tu chvíli pot s hlavy. Nezastavil se však, až když docházel k censorovu domu pod košatými stromy klenoucími se nad cestou. Stavení jako opuštěné; na lavičce před ním nikdo, okna sice otevřena, nikdo však v nich a nic na nich, ani kvítečku. Ale rány se ozývaly za stavením.

Doktor se dal po hlase; ale jen obešel stavení, stanul překvapen. »Stařec s hor«, c. k. censor, magus, rhetor, polonahý, jen v plátěných spodních nohavicích, bos, bez klobouku, kulaté brejle na nose, štípal dříví. Právě zase vznesl hubenými pažemi sekeru nad šedou hlavu, prudkou silou zafal do polena položeného na starém nátoni, nahore již otřepeném, nevšímaje si doktora, který jej pozdravil. Teprve když poleno rozštípl a kousky odhodil, obrátil se censor opíraje se o sekeru.

»To je jako větu dopsat, musil jsem ji dopsat, id est poleno dorazit,« mluvil rychle. »Vítám vás, pane, je dost, že jste přišel. Hned na poprvé vidíte, že vám fušuju do řemesla.«

»Sekerou?«

»Ano, touto štyrskou sekerou. Výborný nástroj, důležitější nežli péro, a lepší. Ani tolik nezabíjí jako péro. Teď je mým léčebným nástrojem.«

»Jste churav?«

»Byl jsem, a ještě mi není jak náleží. Chci se dostat do potu.«

»V ouřadě se nedostanete do potu?«

»Ne, tam se mně jen potí žluč. Ale pojďte dál.«

*) Hostince tu ještě nebylo.

»Ne, děkuju, venku je pěkně.«

»Tak si sedneme na lavičku.«

»Tam se nedostanete do potu.«

»S vámi snad. Už jste mi dal jednou pro pot,« ušklíbl se censor a rychle pokračoval: »Rousseau chodil jeden čas po armensku; myslil, že to je nejpřirozenější oblek. Ale ne. Být po mém, shodil bych i tyto,« a vzav nohavici do špetky zašklubal ji a zatřepal. Po jednou vzpřimiv se zeptal se obřadně: »Smím-li tak, clarissime, ostat, či mám se dát do parády? Tohle je kostym ,starce z hor‘,« dodal s úsměškem.

»K tomu jsem přišel; s censorem nechci nic mít. Ale když jste ,stařec z hor‘, co hašíš?«

»Potřeboval bych sám, abych se trochu omámil, abych alespoň na chvíli se na svět růžově podíval, t. j. růžově viděl a ne pořád tu ničemnost, bídu i svinstvo lidského života.« Usedl na lavičku.

»To pravíte vy, vrstevník tak velikých, velkolepých událostí?« usmál se doktor sedaje vedle censora.

»Co je velikého, co velkolepého? Že vedou národy na jatka? Nebo že národové na jatka jdou tak nadšeně? Co za to budou mít? Co získají, vtrhne-li Napoleon do Moskvy?«

»Teď už snad tam je. Ale co kdyby jej odtud Rusové vyhnali —«

»To se nestane, ale kdyby se stalo, a nasolili mu, byla by alespoň káva lacinější a cukr také.« Censor se ušklíbl. »A ještě to, že bychom musili uhasit lásku k Francouzům a zapálit novou, k Rusům.«

»Ano, a nejdřív by začaly noviny. Co si tak myslíte, když čtete, jak teď chválí Napoleona a jak jsou proti Rusům. Jak je tomu dávno, co byl opak.«

Censor se z krátka uplivil, mávl dlaní a kysele řekl:

»Co si myslím. Abych to nemusil číst, a šel už do pense. Zatím se utěšuji, že je to jedno, ať si píšou co píšou, že to nesplaší ani myš, aniž komár že po tom scepení. Komedie! Komedie!« dodal s výrazem ošklivosti.

»A nebude jí konce,« vpadl Srnka.

»Dokud se zdola neozve hlas, dokud národové sami nezahřmí.«

»No, ve Francii notně zahřmělo, z hluboka, a kdo z té bouřky vyšel: Napoleon.«

»To je pravda, ale —« censor se ušklíbl a rychleji vyhrkl: »Je, ale trikolora ostala a červená čapka jakobinská. A snad i u nás! Slyšel jste o tom?« náhle se zeptal a z ostra se podíval na Srnku. Tomu zamžikaly oči a po spáncích přelétl brunátný stín.

»Ano, slyšel,« přisvědčil a usmál se. »Ale na tom nezáleží, kdo ji tam narazil, víte — kdo — zdali člověk starého pokolení, kterého zplodil Voltaire a Rousseau, nebo někdo z mladých. Ale pane, co je vám?« Srnka kvapně vstal pozoruje bedlivě censora, jenž zbledl a jemuž se oči horečně leskly. »Slyšte pane, vy jste nemocen.«

»Není mně dobře, ale dostanu-li se do potu, bude dobře.«

»Štípat dříví však nebudete. To vás nenechám. Do postele, a bez odkladu, hned. Teď poroučím já.« Vzal jej pod paždí.

»Jsem špatný pacient, doktore,« nutil se do žertu censor.

»A já dobrý doktor,« notoval Srnka. »Tak to půjde.«

»A nevděčný jsem, nadávám —«

»Já také. A také poroučím, a vy budete poslouchat. Pojdte.«

Censor ssínalý, třesa se, ještě hned nevykročil, ale musil. Doktor jej mocně vzal a vedl do stavení.

XXV. PANÍ HANOLDOVÁ SE DO PRAHY NEVRÁTÍ.

Praha přestala mluvit o francouzské císařovně, o její návštěvě a mluvila zase jen o francouzském císaři. Pro Napoleona zapomněli na Marii Louisu. Napoleon, všude jen Napoleon, vojna a vojna, postup Francouzů Ruskem, bitvy a bitvy. Noviny plny válečných zpráv, ale, jak ani jinak býti nemohlo, valně opozdilých.

Koncem září přinesly líčení borodinské bitvy před měsícem již vybojované, jakož i detaily o bitvě u Smolenska. V tu dobu, devětdvacátého září, přiharcoval kurýr do Berlína se zprávou, že Napoleon dne druhého září vtrhl do Moskvy. Tuto novinu, kterouž Berlínským oznámil herec Bethmann s jeviště večer dotčeného dne, hlásily pražské časopisy pátého října jakož i to, že »ředitel« Moskvy, »pan z Roztopšina«, ozbrojiv tři tisíce trestancův a šest tisíc různých osob, uvítal střelbou z Kremlu francouzský předvoj.

Když Pražané toto četli, byla Moskva již přes měsíc v moci Francouzů, kteří zrovna v ten čas, počátkem října počali ji opouštět a vy-

dávati se na nešťastný ústup. Dne 7. října oznamovaly noviny, že Francouzové jsou už dvacet verst za Moskvou a stíhají prchající Rusy, kdežto jiná část francouzské armády postupuje přímo na Petrohrad. Ale totéž číslo zvěštovalo zprávu v úžas uvádějící, že Moskva hoří, oheň že tam strašlivě řádí, že bylo více nežli na pěti stech místech založeno, že Francouzové schytali už na sto žhářů, kteří vyznali, že zapálení města bylo nařízeno od ředitele pana z Roztopšina a direktora policie.

Ještě 3. a 4. listopadu, kdy Francouze na strašlivém ústupu hubil nejen Rus, nýbrž i mráz, hlásily noviny, že Napoleon dosud mešká v Moskvě, kdež požár byl docela uhašen, a s Napoleonem všechny gardy a vůbec že francouzské vojsko je tam beze všeho nedostatku. —

V tu dobu, samý konec října, přijel mladý Václav Vlastimil Věk zase do Prahy. Loučení s domovem nebylo tenkrát tak těžké. Doma se poměry poněkud zlepšily; měl Věk otec na polích lepší požehnaní, a drahota polevila. A také se Václav nevydával už tak do nejista jako loni. Obědy u Křižovníků mu zůstaly, jakož i podpora doktora Helda, měl zajištěnou slušnou kondici a druhou také jakoby jistou. Do kanceláře již nemusil.

Do Hradce Králové jel, z Hradce šel pěšky do Chlumce, kdež, jak si už v Praze před prázdninami ústně a o prázdninách pak písemně sjednali, chytil se s panským povozem, propůjčeným vrchním Bendou chlumeckým studentům Pacákovi, bratřím Klicperům, Františku medikovi a mladšímu, Václavovi, skoro dvacíletému gymnastovi, nastupujícímu do poslední třídy humanitní.

Václava hlučně uvítali, a hlučně a živo bylo po celou cestu pod plachtou na fasuňku.

Chlumečtí mnoho povídali o prázdninách. Václav, jenž byl o nich sám a sám, ne mnoho; nejvíce vypravoval zas o faráři Zieglerovi jenž vlasteneckým studentům byl váženou a milou osobností. Tentokrát také se dověděli obšírněji o Patrčkovi, jenž jako vlastenec jiný byl znám už od lonska, jakož také věděli, že se píše vlastenským

jménem Silorad. Václav vypravoval, že byl Patrčka u nich v Dobrušce den před jeho odjezdem a svěřil se, že je také na odchodu z domova, že se vydá do Vídne k profesorovi Hromádkovi hledat u něho místo, pomáhat mu při vydávání Vídeňských novin a literárních příloh, které na příští rok chystá.

»Ptal jsem se ho, ví-li také o tom farář Ziegler. ‚Už ví,‘ povídá Patrčka. ‚Právě od něho jdu. Sice mně to rozmlouval, ale na konec povídal, že vidí, že už jinak nedám, jako Patrčka, tak tedy aby s pánem Bohem šel a zkusil štěstí, snad že to bude k jeho dobru a že snad bude moci opravdu vlastenské věci posloužit. Ještě mu napsal rekomendaci profesorovi Hromádkovi.«

Václav vypravoval širě o mladém, solnickém kupci, o jeho literárním snažení, o jeho zálibě ve fysice, jak je doma nespokojen a jak jen touží být spisovatelem. Klicpera, starší, medik, vzpomněl, že také Hanka si s Hromádkou píše, že mu poslal také nějaké básně, které budou snad v té literární příloze otištěny. Hovořili o vídeňském časopisu, o budoucí jeho příloze jak by byla důležitá, že bez toho není kde co otisknout, hovořili o divadle, o tom nejvíc a nejdéle, zvláště o představení, které bude už teď v listopadu. Klicpera, medik, věděl z dopisu Štěpánkova, že ten císařský dar má již oučinek, že se zas noví oudové přihlásili k herečnické společnosti, také několik ženských, to že je zvláště dobře, teď že nebude taková potíž s ženskými rolemi, a že, jak Štěpánek psal, teď na podzim, až se bude zase hrát, počet oudů že se ještě rozmnoží.

»Jen aby se také nové kusy množily,« podotkl Václav a v tom se obrátil na mladšího Klicperu:

»Tak co dělá Blaník.«

Dlouhý gymnasista volně opřeny o kupu otepí sena vzadu na voze, volně sebou hnul. V modrých očích jasněji překmitlo, usmál se a klidně odvětil:

»Spí.«

»Jen ty mlč a nezapírej,« hrozil žertem starší bratr, »však já vím, že v Blaníku strašíš. Jen ho nechat,« obrátil se po Václavovi, »však co jen proklouzne na filosofii, uvidíte.«

»Ale dřív si s vámi zahraju na divadle.«

»A my pak sehraje váš kus,« vpadl Václav.

Mladý autor se začervenal, mávl rukou, ale jinak se nebránil.

Mluvili o divadle, o »vlastenském« stole na Staré rychtě, o Hýbloví, a zas o divadle, o kvartýrech. Chlumečtí studenti měli na ten rok nový byt, v Královodvorské ulici; a také vojnu neminuli. Václav musil vzpomenouti na jejich horlivého politika, na prudkého nepřitele i ctitele Napoleonova, starého Bílka v Dobrušce. Vypravoval o něm chlumeckým studentům, jak děda sebou škulal, když slyšel dle novin, co se v Rusku děje, jak Napoleon pořád vyhrává a Rusové že pořád utíkají, že tomu všemu nechtěl ani věřit, obzvláště že na kozáky nedopustil, ty že on viděl na své vlastní oči, že je zná a ví, jaké to vojsko, ti že se nedají, však že tohle všecko je na štych, že Rusové naschvál ustupují, aby dostali Napoleona s armádou dovnitř země, a pak, až ho dostanou, že svět uvidí.

»Vymlouvali jsme mu to, pantáta i já, že bysme byli rádi, kdyby se nemýlil, ale že se mýlí. Někdy nám na chvíli uvěřil a uznal, a to byl zrovna smutný a vzdychal. Za Rusy se vám modlí každou noc.«

»No, ale teď se to snad obrací, alespoň poslední noviny —«

»To vám chci ještě říci. To jste ho měl vidět, když jsem k němu příběh' s novinou, že Moskva hoří, že ji Rusové sami zapálili. To vám zrovna omlád', oči mu jen zasvítily, vstal radostně a oddychl si: 'Chvála pámbou!' A hned na nás: 'Vidíte? Co jsem povídal? Bože, to je lid, tihle Rusové. Počkejte, no dlouho už čekat nebudete, a uslyšíte víc.' V té radosti si také zapálil. A když jsem mu povídal, co noviny píšou, že Francouzům je v Moskvě dobře, že mají všeho dost, opřel ruce do boků a na mne: 'Co, a ty tomu věříš? Při takovém ohníčku že je dobře? Co pak myslíš, že to je, jako když se na poli

pečou brambory? Pane, když takové město hoří — Při tom ohničku bych nechtěl být, ten Napolionoj sakulensky zatopí.‘«

Cesta studentům uběhla pěkně. V Praze se rozloučili na brzké shledání. Václav se tentokráte »u zlatého bažanta« stavil jen na chvílku, co si zařídil, aby mu truhlici, kterou mu forman Svoboda sem už dovezl, donesli do bytu u Slepé brány.

Chlumeckým studentům cestcu vypravoval o leccem, o sobě však nejméně, jen to, že hodně četl po celé prázdniny. Zpráva o Jettyně smrti se ho dotkla, první dojem byl tísnivý. Nevyrval však ve své síle; nebyl příliš z hluboka a žádný vroucnější cit nepoutal Václava k zesnulé. Pak i sám si zase vymlouval a sebe obhajoval, že nemá žádné viny. A čas smýval. Na Jetty dlouho nevzpomínal.

Než také na svou první lásku ne často. Po tom, co mu Kamberský řekl, v duchu se s ní rozloučil. Tam v Praze bez palčivé bolesti. Ale doma, v samotě, když si někdy vzal Schillerovy básně nebo když v tichém jasu podzimního, slunečného dne seděl pod stromy v zahradě, zachvěla se mu mysl elegickou vzpomínkou.

Ale stín ze všech těch dojmů mu v mysli zůstal. Byl vážnější, jak Věkovi pozorovali; po celé prázdniny těšil se knihami a samotou. Neraď vycházel mezi lidi, za to často zatoulal se krajinou sám a sám, někdy s knížkou. Několik si jich přivezl z Prahy, ostatní půjčovala dobránská bibliotéka. Historické spisy, Meissnerova kniha o starých hradech českých, Mathissonovy básně oživovaly zase romantické sny o starých rytířských sídlech, o pustých, osamělých rozvalinách za bouře i v tichém svitu měsíčním; z nich zacházel i dál, do české, pohanské dávnověkosti.

Wielandův »Oberon« unesl jej v daleké kraje romantiky, a s Attalou, kterouž poznovu přečetl a kteráž jej poznovu hluboce dojala, bloudil v kouzelném šeru hlubokých pralesů u tajemných vod. Ale pak prožíval nový svět, daleko na drsném severu, u moře bijícího do skal v pobřeží Skotska i na jeho vřesnatých ladách a pahorcích.

Dosud znal Ossiana skoro jen dle jména. V polovici prázdnin přinesl si z dobřanské fary překlad jeho zpěvů. Sedal pak u nich v tiché, bílé světničce nebo na zahradě za stavením pod košatými stromy, nejčastěji však v osamělých dolcích, ve vřesu pod šustícími břízami nebo pod rozložitými buky. Bardovy zpěvy mu učarovaly hlubokým citem, řečí svou, jejím spádem, obrazy, rekovnými postavami i něžnými zjevy ženskými, zvláště však líčením krajín a ovzduším plným, jak se mu zdálo, vzácné, zvláštní starobylostí a tajemné mlhavosti.

Ossian byl s ním, i když jeho zpěvy s sebou nenesl. Na osamělých svých procházkách žil v jejich náladě, hledal ji v přírodě, vkládal ji do ní. Miloval krajinu více, než kdykoli jindy; byla teď jeho láskou. Mohl ji blouditi sám a sám a nebyl v samotě. Krajina jej vábila, dojímal, rozuměl jejímu výrazu, oživoval si ji. Tyto prázdniny jinak nežli loni.

Ty tam idyllické scény pastýřův a pastýřek i dobrých stařečků, ty tam ideální zjevy antických kněží v hájích na osamělých ostrovech. Bouřněji zavanulo. Na pahorcích, za nimiž vycházel plný měsíc, vidal Fingala i kvilící Kolmu, marně očekávající Salgara, na pustých vřesovištích slýchal řinčení mečův a třeskot štítův, a z rozlehlých síní sídla Morvenských králů, Selmy, jinak mu dost mlhavých, zaznívaly harfy bardův i zpěv Minonin, libě zardělé dcery Tomanovy.

To bylo v říjnu, kdy často již padaly mlhy a bývaly kalné zasmušilé dny. Věk otec a ještě více Věková se divili, co že Václav chodívá za takové nepohody na toulku do polí, k lesům do samot. Sedával pod hučícími stromy nebo vystupoval v tmavošedém, límcovém plášti do vřesovišť na chlupy a hledíval do pustnoucího kraje pod zachmuřenými nebesy za větru, jenž mu do pláště dul, a v němž chvěly se křoví a vřes i zbrunátnělé brusinčí, v němž hučely stromy a nesly se roztrpené kotouče bílé mlhy nad temnými, chmurnými lesy.

Tak vžíval se do severních končin nebo zacházel do dávnověkosti vlastního národa, kdy, jak si představoval, obětovali zápalné oběti na omšných balvanech pod věkovitými duby a pěli písně bohům. Bývaly to pěkné chvíle poetických nálad, čistého vzrušení, kdy byl více básníkem, nežli když tajně skládal verše doma a pak v kanceláři doktora Liskovce v sousedství rozezívaného pana Vogla. —

Pojednou se zas ocitl v šumu a hluku velkého města, v studentském, ne hrubě světlém pokojíku. První dny se mu často zastesklo po stromech, po lese, po širé krajině. Jinak mu bylo volněji nežli loni. Nemusil běhat a shánět, nemusil do kanceláře. I druhou kondici, jak ji měl slíbenou, obdržel. Hned po svém příjezdu pomyslíl na Olšany, na Jettin hrob; byl by rád k němu došel. Než jak jej nalézt? Koho se zeptati? Na paní Lorencovou mohl jen černé pomyslit. U Praxů by se najisto doptal, ale jak tam jíti teď, když věděl, co mu mistr vyvedl.

Hned o první návštěvě u »vlastenského« stolu uslyšel novinu: že »baron Stroh« bude mít už pokoj, že koktavý Tomášek odešel koncem prázdnin na věčnost. S doktorem Srnkou setkal se na Staré rychtě.

»No tak, mladý vlastenče, slyšeli snad —«

»Ano; pane doktore; je to tuze smutné.«

»Ne, je tak dobře. Trápení se ukrátilo. Jaké to živobyetí, když nebylo pomoci. No a já jsem při tom ztratil klienta,« ušklibl se, »paní Lorencovou. Ta čistá madame se od nás vystěhovala. To vědí.«

»Ne, nevím.«

»Já se s ní trochu za ně vyrovnal.« Vida Václavův tázavý pohled, pokračoval: »Přišla platit, ale já ji přidal etliche Bemerkungen stran její neteře, kdo má vinu, jak s ní jednala, a když se bránila, když začala taky o nich, připepřil jsem. Vyrasila ode mne jako pec rozpalená, jako saň. Ta se neutrápí, tu svědomí nezmůže a bude hledat dál, vědí, chytřejší, chápavější, nežli oni byli. Ta se vystěhovala, ale Praxovic ostali, Romeo a Julie; ti se na mě také rozzlobili,« za-

chechtal se, »tuze, opravdu, obzvláště ona, Julie, ta černí; tuhle si troufala mne zastavit, co jsem to — že Johan povídal — ,Ano, Johan povídal', povídám já, že oni sama to spískaly, oni že ho navedly, aby to psaní neodevzdával.' A měla to. Kurz und gut, zkrátka a dobře. Nechal jsem ji stát a šel jsem. Ať se shádají. Tak teď vědí všechno, tak si jdou zas mezi vlastence, ať jich užijí.«

Václav odešel, spokojen zprávou o Lorencové i Praxových i tím, že se ho doktor tak zastal. U »vlastenského stolu« hned o prvním posezení jednáno zas o divadle, o budoucím provození, jež mělo být už za čtrnácte dní. Také Svoboda přišel. Byl nyní na plné svobodě, neboť vychovatelského místa se vzdal. Hned v první této schůzce zabouřil stran repertoiru, co je, že zase chystají Štěpánkův kus a ještě ne nový, nýbrž jen opakování »Obležení Prahy od Švédů«, proč nevyberou něco klassického, něco od Schillera.

»Tak nám dejte své ‚Rozbojníky‘, ten překlad!« zvolal na něj vesele Hýbl, věda, že resonér je »přetrhdílo«, že leccos začne a nic nedodělá a také že překlad »Rozbojníků« nedokončil. To pomohlo. Svoboda ustupoval z útoku a přestal nadobro, když přišel Štěpánek. Ten, sotva že usedl, vytáhl z kapsy papír a četl:

»Václav Machek, Jan Mareš, František Pleskot, Václav Růžek mladší, František Nebeský. Paní Antongová, paní Schöpfová, panna Frant. Gybová, panna Anna Švamberková, panna Kateřina Ledererová, panna Barbora Suková, panna Anna Musilová —«

»A pan Václav Klicpera,« vpadl vesele Klicpera medik. »Váša, můj bratr, hlásím ho.«

»Vivant!« vykřikl Kaupovský a všichni tak po něm až na Hýbla, jenž nastrojiv přísnou tvář, vstal, opřel se rukama o stůl a promluvil s ličeným pathosem obřadně hlubokým hlasem:

»Tito všichni přihlašují se k našemu bratrstvu. Přijímáte-li je.«

»Přijímáme!« vykřikli jedním hlasem a pocítili nové »oudy« novým »Vivant!«. V tom se Havelka k Václavovi přiklonil. »Zvláště panna Švamberková vivat!« a Źukl mu.

»Proč?»

»Protože to je panenka rozmilá, mladičká, líbezná; to bude figurka na herciště, vid', Klicpero!« obrátil se pojednou k medikovi, jenž nechav všech pozorně naslouchal Havelkově chvalořeči. Na škádlivé vyzvání bez rozpaků zvolal:

»Máš pravdu!« A přituknuv Havelkovi zvolal srdečně, s rozjasněným očima: »Vivat!«

Václav brzo po té psal domů, aby podal zprávu, jak dojel, jak pochodil. S potěšením mohl oznámiti, že líp, nežli se nadál, že obě hodiny s ostatním, co tu má, vydají mu tolik, že nebude potřeba, aby mu pantáta tolik posílal jako loni, že polovička toho dostačí. O doktoru Heldovi psal obšírněji k vůli otci, oznamuje, že jej, Václava, pan doktor dobře přijal jako loni, že je zdrav i že se mu dobře vede. Než tu něco zamlčel. Zdálo se Václavovi hned poprvé, když byl u doktora Helda a pak v neděli při obědě, že je vážnější, méně hovorný; také nezavtipkoval, nezažertoval jako jindy. O tom se Václav ve svém psaní nezminil, poněvadž si nebyl sám jist a domníval se, že to bylo jen ty dni.

V tom se nemýlil, že doktor Held byl teď vážnější, zasmušilý. Psaní paní Hanoldové, ve kterémž naznačila, že bude nutno se rozloučiti, bylo jako náhlý mrak, od něhož se pojednou prudce zatmí. Nechtěl ani svým očím věřit. První dojem byl úžas, zarážející překvapení, v němž na dně hnula se rmutně i nevole. Že by bylo možná! Co se stalo! Snad proto, jen pro jeho vzrušení, kdy se dal strhnout u klavíru před jejím odjezdem? Stáhl obočí a četl znovu.

Když poprvé pročetl Lořino psaní, dychtivě, chvatně, působilo nejvíce její neočekávané odhodlání. Teď, když znovu, volněji probíhal zrakem její řádky, dojímaly hluboká oddanost i trýzeň těžkého, duševního zápasu, v nich utajené. Jaká vroucnost, jaké boje, a z nich jaké snad už pevné rozhodnutí! Znovu si kladl otázky, přijde-li a odstěhuje-li se jinam, nebo že by ji snad už neměl ani uvidět. Začal

psát odpověď, ale nedopsal. Uvažoval, namlouval si, že to snad jen chvílkový dojem, že se Lory ještě rozmyslí.

Nazejtří odpoledne hledal jejího strýce radu Feningra. Věděl, kudy bělovlasý, ale svěží, zardělý starý pán v tmavohnědém redingotu s dvěma límci chodívá procházkou. Potkal jej, zastavil se s ním a nemusil na něj nijak oklikou. Starý pán čilých pohybův, usměvavě vřidný, začal hned o neteři, že mu včera psala, že si venku velmi libuje, ani ne tak k vůli sobě, jí že se po Praze začíná již stýskat, ale k vůli Jeanettě, ta že se pomalu zotavuje, sbírá, zvláště poslední dobou, že to zřejmo, jak jí pobyt na venkově svědčí, a proto k vůli ní že pobude venku déle, nežli hodlala. K vůli Jeanettě že se bojí Prahy, ta že ji nesvědčila, snad i ten byt.

Rada Feninger se tomu divil a horlivě začal vykládat, že neteři hodlá psát, aby nebyla tak úzkostlivá, a povážila, sychravý podzim na venkově že také není samé zdraví, a ostatek, míní-li, že Jeanette nesvědčí dosavadní byt, že si může najít jiný. A dodal:

»Není-li pravda, pane doktore? Co tomu říkáte?«

»Paní z Hanoldů je až příliš starostlivá a úzkostlivá. Dosavadní její byt není nezdravý.«

»Ano, ano, také myslím, zajisté. Ale vymlouvejte to matce, jež žije jen ve svém dítěti. To víte, jedináček.«

Held odcházel ještě více znepokojen. Psaní nedokončil: druhého dne zašel k madame de Lozier. Věděl, že paní Hanoldová jí psává a že madame jest její důvěrnice. Neklidný stoupal do jejího bytu v Celetné ulici. Klepal marně; zavřeno. Když se v domě po staré Francouzce přeptal, uslyšel, že už před několika dny odjela z Prahy, nevěděli však kam.

Tato zpráva jej také znepokojila, ač nevěděl jasně proč. Tušil jen a hádal, že madame odjela k paní Hanoldové, ta že si ji pozvala. Proč ji zvala teprve teď na podzim, v říjnu, proč madame nejela k ní dříve? Je v tom snad rozhodnutí paní Hanoldové? Ale co madame v tom?

Marně obcházel, nedověděl se nic určitého; byl jen utvrzen ve svém tušení zlém. V té nejistotě, kteráž tížila, nechtěl zůstat. Sedl a dopsal list paní Hanoldové. Vyličil své dojmy, jak účinkovalo její psaní, jak byl dojat, jak by byl šťasten tím, co vyznala o svých citech, ale jak je zmaten jejím odhodláním, jež mu vzalo klid, jemuž nechce a nemůže věriti, dokonce snad že by ani v Praze nechtěla zůstat. Toho že se hrozí, to že je nemožná. Aby mu odepsala, žádal, aby mu upřímně pověděla, co hodlá, a má-li nějaké přání, nějakou obavu, ať je vysloví, ať jen naznačí, pokyne, on že učiní všecko, i to nejtěžší, že se ji třeba vyhne, bude-li ona si toho přát, jen aby neodcházela.

Dopisuje, nevšiml si ani, že se již soumrak plíží z koutů. Odloživ brk, nechal dopsaný list před sebou na stole a zadíval se do příšeří, vzpomínaje na paní Hanoldovou na osamělém záměčku, hledí-li sama na tmící se park, nebo sedí-li ve společnosti staré Francouzky. Hospodyně přinesla hořící dvě svíce a připomenula, že ráno přinesli pozvání od pana rady Slívky na dnešní večer.

Held rychle vstal a hned se tam strojl. Už prve, když se vracel od paní de Lozier, mu připadlo, že by se měl ještě podívat k Slívkům, snad že by se tam něčeho dověděl, buď že paní Hanoldová jim psala, nebo že vědí snad něco od hraběnky Bubnové. Začalo poprchávat, když se vydal na ulici. Byl nevlídný, říjnový večer. Tím příjemněji ve vyhrátém, jasně svíčkami osvětleném saloně bělovlasého rady Slívky. Held zastal tam již většinu společnosti. Živě rokovala o výstavě krajináře Schönbergra, jehož obrazy měsíčních nocí uváděly v nadšení zvláště paní radovou Slívkovou. Za to rytíř Eisenstein nade všecko velebil obraz vodopádu, to že je, to že je — že chtěl mlhu na tom obraze odfouknout, ta mlha že je jako opravdivá, jako živá.

Ah což mlha, opřel se mu baron Ehrenburg, mlha, to že není nic, ale slunce, ten východ slunce, to že bodalo do očí, to že je živé, to

světlo, vycházející slunce, to že si musil zaclonit oči, opravdu, takhle že se díval, a maně tiskl dlaň k čelu nad oči, tak.

Mladší páni ve společnosti jednali s větším nadšením o malířové ženě, o paní Schönbergrové, rodem Marconiové, zpěvačce, to že je umění, když jako kontraaltistka zpívá tenorové úlohy, tenorové! A jak je hraje, jako tuhle, jmenovitě Tita v Mozartově opeře, opravdu, to že byla klassická, kostymem i hrou. Hraběnka Bubnová namítala, co se hry týče, že ta Clemenza byla přece jen ženská, příliš měkká, bez energie, a hlas, pravda, něco zvláštního, ale chvílemi přece jen jakoby zpívala velkým kornoutem. Oba staří šlechtici, Eisenstein a Ehrenburg začali zase o mlze, o slunci, ale baron Stentsch je svedl, že nechali sporu, tím, že začal, co je teď s madame Dupasquierovou, co její synáček Napoleon a co starý Napoleon, píše-li z Ruska do Spálené ulice, má-li snad madame Dupasquierová nějaké novější zprávy o tom, že Moskva hoří, ví-li to, to jest, že Moskva tou dobou je už asi spálená a Napoleon s celou armádou v ohromném spáleništi. Staří páni začali se hájit, oba společně, jen aby se nesmál, že madame Dupasquierová je něco, opravdu něco, no — a —

V tom vstoupil rytíř Jeník, jenž se poněkud opozdil; šel přímo k této skupině, u níž také Held stál, ale bez valného účastenství. Jeník přímo, nedbaje, že skáče do řeči a ruší zábavu, obrátil se k baronu Stentschovi:

»Pane barone, složil jste krásnou elegii na Bílou horu. Tady to smím připomenout, jinde bych to teď neudělal, a dokonce i povědět smím, že ji rozšiřuju, opisuju.«

»Děkuji za přízeň a maecenášství,« Stentsch se usmál, »ale co na jednu ta elegie — Kdyby bylo alespoň osmého listopadu.«

»Už brzo bude a ten se letos oslaví. Zvláštní novinou, budete o ní čist; já vám ji povím už teď. To pak napíšete báseň, ale satiru, ne elegii, vzteklou satiru, já bych ji alespoň tak napsal, kdybych to dovedl, satiru na lidskou hloupost. Kaple na Bílé Hoře, Maria Victoria, pomník toho, jak český národ upadl do nepochopitelné, hňupské

hlouposti, jak byl od jezuitův až k dobytčímu nerozumu přiveden, bude obnovena. Ano, bude obnovena.«^{*)}

»Není možná!« Stentsch sebou trhl. »Není možná.«

»Je, ano; povolení z Vidně právě došlo, je to u gubernia, mám to od rady Krtičky. To bude mít kanovník Čapek radost. Marně o to nepracoval. Co už prý má peněz sehnanych. Na jaře začne opravovat a stavět a hned tam potáhnou processí; na Bilou horu processí! Budou zpívat a panně Marii děkovat, že nechala na Bílé hoře český lid notně ztlouci a do tuhého otroctví přivést — « Bezděky zacitoval:

„Düsterer Stern! Du Grab des Čechen-Ruhmes,
Sarg, der unseren Namen selbst begräbt —“

Najednou bez přechodu z ostra dokončil, mávnuv rukou:

»A budou nebesům děkovat!«

Baron Ehrenburg a rytíř Eisenstein pohlédli na sebe, usmáli se, že Jeník zas už resonuje. Doktor Held Stentschových veršů, jak je rytíř Jeník citoval, už neslyšel. Právě se obrátil, chtěje k doktoru Blumentrittovi, jenž k němu mířil vyšel z druhého pokoje. Ale v tom zastavil advokáta bratranec pana z Hanoldů, šlechtic Hanold, mladý, ale jako povadlý, hubený, tmavých pichlavých očí, jenž býval častým hostem nebožky své tety baronky Skronské a jenž se vždycky zajímal o všelijaké pamflety a pražské, skandální historky. Zastaviv advokáta své švakrové, jež byla také jeho sestřenicí, zeptal se, kdy už přijede do Prahy, že nic o ní neví.

»Já také ne, pane z Hanoldů. Nedostal jsem žádné zprávy. Chtěl jsem se vás zeptati.«

»Mne? Oh, jak bych věděl já, nejsem v milosti. Ale kdo snad ví a jistě ví,« dodal živěji, jakoby si právě vzpomněl a jakoby neviděl doktora Helda, jenž stanul opodál, »pan doktor Held, ten to jistě ví.« Významně se usmál, zlehka pozdravil a šel dále ke skupině dam stojících nedaleko, u klavíru.

^{*)} Byla r. 1785 za císaře Josefa II. zrušena.

Held zrudl. Doktor Blumentritt začal hned o jiném, jakoby byl nezaslechl, čím mladý Hanold uštípl. Ptal se, okusil-li Held kometového vína, které loni za té komety uzrálo, to že je něco zvláštního, a že kometa opravdu asi nebyla bez oučinku, rada Slivka že má zvláště výborné. Doktor Held však nedbal o kometové víno a přímo se optal:

»Co to řekl ten větroplach?«

»Nic, milý příteli, co by stálo za to, abyste si toho všimal. Víte přec, že je samý klep, samá pomluva. Pojďte raději okusit toho kometového.«

Held poslechl, dlouho však nevydržel. Nechal vína i společnosti. Záhy odešel. Nebylo tu, jako bývalo, když také paní Hanoldová tu meškala, a ten úštipek jejího bratrance nepřešel jako komáří zabzučení. Doktor Blumentritt řekl o něm, a Held to také věděl, že je samý klep, samá pomluva. Leccos si vymyslí sám, mnoho také roznáší, i když zaslechl jen zazvonit. Je to, čím prve uhlodl, jeho nápad, jeho důmnění, nebo to již někde zaslechl. Mluví se tak, je škaredý stín podezření, pomluvy už vržen?

Held v ten okamžik trapně ucítil, jak by bylo, kdyby se Lory ocitla v takové pověsti, ona, tak přísná, jak by ji zranilo, jak by ji soužilo, kdyby zaslechl, co zlý, jedovatý jazyk jen nadhodil — Ten elegantní tlachal a darmošlap, uvažoval dále, je bratranec Hanoldův, a Hanold, zdá se, nepřestal se zajímat o svou ženu, nebo zase začal se zajímat, on, člověk náhlých, prudkých převratů v cítění i jednání, tak nestálý, tak jako bylo s Jeanettou. Najednou po ní zatouží. A co Lory psala, že se po ní u baronky W. vyptával, na její, Lořin, pobyt na venkově i v Praze.

Held myslil na místo Lořina psaní. Poprvé ho tak nevážil. Teď však mu vysvitlo, že je v něm více. Znovu je četl. »Přemohla jsem se, zůstala jsem na oko chladnou, ač mne to urazilo, popudilo. On! On! Ano, kdyby jen stín mohl pochytit.« Held žasl, jak že to četl. A tu: »A že i vyzvídal a snad a jistě i jinde vyzvídá a stihá — on —

to zase mne utvrdilo.« To také asi u ní rozhodovalo. »Odjel, nedbám,« zase četl Held. »To jsem pustila z mysli, ale jinak není více klidu.« Ano, jinak není více klidu, opakoval si Held. »Teď tím vážněji přemýšlím o tom, co jediné zbývá —«

V ten okamžik to uznal a již se nevzpíral tomu, co v těch slovích, jaké rozhodnutí. Ano, Lory, která Jeanettě všecko obětuje, která k vůli ní je na sebe tak přísná, krutá, která je až chorobně citlivá o své jméno — Jak by Hanold triumfoval, jak by se vůči ní postavil s cynickým pošklebkem, proti ní, kteráž uražená, čistá se proti němu kdysi tak hrdě vztyčila a jej zapudila. To vše měla by Lory utrpět a snášet k vůli němu, Heldovi? A nevinně, tak nevinně, a zač, zač —

Psaní, jež chtěl paní Hanoldové poslati, neposlal. Rozhodl se, že napíše jiné, ne již o stesku a tužbě, nýbrž, jak jinak nezbývalo, také o svém rozhodnutí, že jí zplna rozumí.

»Vaše jméno,« psal, »je mi nade všecko, jemu, vašemu klidu, vám bych všecko obětoval. Proto, ač mně trpko v duši, ač je to pro mne bolestné, kruté, nezbývá, nežli snést to, na čem se rozhodnete.«

Minil rozloučení po druhé. Tenkrát o prvním, zamyslel se, když se s ní jako s nevěstou Hanoldovou setkal, nevěda ještě, že je nevěstou, když se s ní náhodou setkal v předpokoji hraběnky Bubnové, řekla mu, vzrušena nenadálým tím setkáním, trpce se usmívajíc: »Už se nemusíte vyhýbat.«

A teď má, musí, bude musit.

Psaní odeslal druhého dne a pozejtří odpoledne navštívila jej paní de Lozier. Zrovna se zarazil, když ji tak z nenadáni spatřil. Jakoby mu něco neblahého přinášela. Drobná, sivá madame velmi živě vykládala, že byla delší čas na venkově, takřka před chvílí že se vrátila do Prahy, a první cesta její že je sem.

»Dověděla jsem se, že jste za mé nepřítomnosti mne navštívil. Litovala jsem velmi, že jsem nebyla doma. Jdu hned k vám, ačkoliv byla bych se ráda nejprve doptala po nejnovějších novinách z bojiště.

Tam venku jsme málo slyšeli. Ale zdá se, milý pane doktore, že sláva toho Korsikána bledne. Proslýchají se takové věci, proskakují podezřelé zprávy —« hovor staré Francouzky plynul zbystřeněji, a oči jí zjasněly. »Ach, ano, musí to tak být, přijde den odplaty, ano francouzský trůn bude navrácen starému zákonitému rodu. A můj bratr, milý Charles pro něj znovu bojuje! Nic teď nepíše. Jak by také mohl. Ale já pevně doufám, že bude psát, čekám a pevně doufám, že se s ním dočkám obratu i návratu do Francie, pane doktore, i návratu, ač nerada budu odtud odcházet. Tolik dobrých lidí jsem tu seznala, tak vzácné duše, a nejvzácnější paní z Hanoldů. Přijíždím od ní, byla jsem u ní.«

»Tušil jsem to, madame.«

»Ještě nežli odjela, zvala mne, abych jela s ní. Ale já tenkrátě churavěla, nemohla jsem se vydat na cestu. Později zvala písemně a tak důtklivě psala, o tesknosti a samotě, naznačila, že ji něco stihlo, a

zminila se také o panu z Hanoldů, zkrátka, vyrozuměla jsem, teď že je mou povinností, abych se vydala za mladou, drahou přítelkyní, že jest jí třeba účastenství a upřímné rady. A nemýlila jsem se.«

»Stalo se něco?« ptal se kvapně Held, jenž znepokojen naslouchal.

»Zajisté. Podstatu toho znáte. Paní z Hanoldů mně řekla, že vám psala o svém muži, jak je tam z nenadání navštívil, vlastně Jeanettu.«

»Ano, o tom paní z Hanoldů psala a vyrozuměl jsem, že asi vyzvídal. Či stalo se ještě něco? Snad mně to paní z Hanoldů zatajila. Snad jí přímo ublížil, snad se setkali — Prosím vás, madame, povězte mně všechno.«

»Ne, to ne, nesetkali se, ale vyzvídal, jednal nehodně, ne kavalírsky. Vyzvídal, ba vyslovil i ošklivé podezření, o ní, o milé mé Lory, jež je anděl.«

»Jmenoval také mne,« ptal se Held vzrušeně.

»Ano.«

»Zbabělec! A ještě si troufá o tom jiným mluvit!«

Paní de Lozier se ulekla.

»Co se stalo? Víte-li něco, pane doktore.«

»Jen to, vám to, madame, mohu svěřit, ale prosím, abyste se o tom paní Hanoldové ani slovem nezmiňovala.«

»Nebudu jí přitěžovat.«

»Jeho bratranec, mladý Hanold, vyslovil podobné podezření, ve společnosti, u rady Slívky.«

»Oh!« děsila se paní de Lozier.

»Zatím jen nepřímo a vůči mně.« Held pověděl, co zaslechl od mladého Hanolda, a dodal, že opatrně pátrá, neřekl-li troufale cosi podobného jinde, a že, stihne-li jej v tom, že proti němu zakročí, jak je povinen.

»Tedy nezbývá —« madame, jež neklidně naslouchala, odmlčela se na okamžik hledíc před se, »tedy nezbývá,« opakovala, »nežli poslechnout.«

»Koho, paní Hanoldovou?«

»Ano. Uložila mně, abych dala zde výpověď z bytu.«

Held, ač se na to připravoval, lekl se. Okamžik mlčel, pak vyhrkl, skoro se strachem:

»A máte, madame, snad vyhledati jiný byt?«

»Ne,« odvětila zasmušile. »Paní z Hanoldů nepřijede do Prahy. Zůstane na venkově.«

»Na pořád?« žasl.

»To neříkala. Ale teď nechce a nechce do Prahy. Rozmlouvala jsem jí to, tam, u ní. Ale teď vidím, že má dobře. Vy to zajisté také uznáte.«

»Ano.« A zbledl.

XXVI. ZA VELIKÝCH UDÁLOSTÍ.

Daleká bouře válečná vzrušovala mysl Pražanů bez přestání. Zprávy z ruského bojiště den ze dne víc a více rozčilovaly, a všem jich bylo ještě málo; nemohli se jich ani dočkati. V kavárnách se drali o noviny, a toho, komuž se podařilo je uchvátit, jiní žádostiví zasedli dokola, aby až dočte, popadli list. Každý četl jím, nedočkavým, příliš pomalu a důkladně, a nejednou se strhla i pře o to, na kom je řada. Dychtivost ta přemohla i zákon. Dálo se teď, co nebylo dovoleno, že vyvstal čtenář a četl na hlas všem v místnosti zprávy z ruského bojiště »list veliké armády«, zprávy z pramene francouzského nebo vypsání »Moskvy« nebo »Kremle«, o Rusku, o kozácích.

Pak se obyčejně strhly spory i hádky, leckde i ostré, přeostré, až do pranice o Rusy a Francouze, o »čára« a Napoleona, neboť sympathie nebyly jedny, zvláště první čas války. Hádali se v kavárnách, v hospodách, přeli se ve společnostech o to, kdo v tom ohromném zá-

pase vyhraje; mnozí jen jako zvědaví diváci žádostiví výsledku, většinou však z hlubší příčiny i ze sympathie.

Byli obdivovatelé Napoleona, kteří nadšeně opakovali, co o něm psaly noviny, a první čas psaly jen devotně, kteří velebili, jaký to div jeho výprava na Rus, kteří obdivem trnuli, když došly noviny, že Napoleon vtrhl do starého hlavního města ruských »Čárů«, a vynášeli, to že je nade všechny první zázraky jeho živobytí. Vzrušeně ukazovali na mapě na stěnách kaváren teď všude pověšené, jaká to vzdálenost z Paříže do Moskvy, to že je skoro totéž jako z hlavního města Alexandra Velikého do hlavního města perské říše, že jiní slavní vůdcové, jako Karel XII., také se o Rusko pokoušeli, ale marně, to všechno teď že je jako zázrak, zázrak. A ty ztráty ruské, ty náramné jejich porážky!

To že nic není, zase Rusův obhájci, což to všechno je na neobsáhlost ruské říše, a kdyby Rusové i ke Kazani, k Saratovu nebo až i k Astrachani byli zahnáni, že budou mít dost času, aby sebrali nová vojska a porážky své nahradili. To že bude a je nutno, a že nebude líp i u nás, dokud Napoleon nebude poražen; k vůli němu že je kafe draho a všechno draho, že vážne všechn obchod, protože k vůli němu není spojení s Anglickem.

Co z toho budou mít, vytýkali »českým Rusům« nadšenci Napoleonovi, zvítězí-li Rusko, což jiného, ne-li nové nekonečné vojny; za to kdyby Napoleon vyhrál, bude bouřím konec, nastane pokoj, protože pak i Englicko se poddá, bude musit. A Rusové, co nám dají Rusové, zasluhují-li naší outřpnosti, leda za to, že nám za poslední války odňali kus země a že nechali na holičkách Srby, kteří si k nim proti Turkům vzali outočiště. Ostatek, jaké hádky, že je všechno marno, Napoleona že nikdo nepřemůže, jeho genius že zvítězí zas a slavně.

To již proskakovaly zprávy zlé, že Moskva hoří, že Napoleon ji opustil. Jeho ctitelé to popírali, že to jen utrhaní, a odejel-li, že tomu jistě dobrá příčina, že si zvolí zimní byt v Polsku, aby měl lepší

a rychlejší spojení s Paříží, a Roztopšín, jaké to hrdinství, jaká to zbytečná, marná oběť, že dal zapálit Moskvu, Roztopšín že do jista blázní.

Než ponenáhlu umlkali nadšenci. Už bylo jisto, že nejen Napoleon opustil Moskvu, nýbrž i veškerá jeho armáda, a že není pravda, jakoby v Rusku do posleda panovala pohoda, naopak, že uhodily mráz a metelice.

Přátelé Rusů, a těch byla v Praze jako v národě většina, hlavně v širokých vrstvách lidu, si radostně oddechli; již odvážili se také mluvit dosud tajní přátelé, kteří zaraženi úspěchy Napoleonovými a také úředními novinami, jejich nadržováním spojenci Rakouska, jejich citováním posměšných článků francouzských novin o Rusech, zalekaně mlčeli.

Vojna i její neklid pronikly i k »vlastenskému stolu« na Staré rychtě. Když se po vagacích sešel, panovalo první čas jako před tím divadlo. Představení dne 15. listopadu šťastně provozeno. Vybralo se i hojně peněz na chudé, ačkoliv »čeští divadelní milovníci« nedávali žádnou novinku, nýbrž opakovali Štěpánkovo »Obležení Prahy od Švédů«. Nad to jaký ještě úspěch nějaký den po představení! Herečnické společnosti dostalo se pojednou uznání, jehož se nenadála, dekretu pochvaly, v němž jí »zemské řízení« za dobročinné podniknutí zvláštní spokojenost na jevo dalo a k další horlivosti pro dobrou věc povzbuzovalo. To bylo uznání před veškerou Prahou a celým českým světem. I noviny o tom psaly.

Štěpánek přinesl dekret, jenž mu byl dodán prostřednictvím městského hejtmana, na Starou rychtu a rozradován ukazoval list »vlastenskému stolu«. Ve společnosti radost. Jen právník Svoboda »Vládyboř« mávl rukou a pohodil hlavou nikterak nejsa potěšen.

»Ta chvála — no,« řekl podceňuje, »no, dobře, je to pro veřejnost. Ale zač ji dali, zač! Ne za to, že česky hrajeme, nýbrž za sebrané peníze. Ale když chvála, tak ještě něco k ní.«

»A co?« zeptal se Štěpánek podrážděn.

»Divadlo! A když ne hned divadlo, alespoň to, abychom mohli častěji hrát, abychom nemusili pokaždé čekat na noremný den a nebyli pořád na vystrkově, jen tak z milosti a trpění, my, tady doma! Sumou, abysme měli své divadlo tak jako Němci.«

»Ah!«

»Ach, Bože!«

Vzdychl ten, vzdychl onen, nebo mávl rukou, ach, jak by bylo možná. Svoboda se však nezarazil, ale popudil. Vyskočil zajiskřiv očima a vykřikl:

»Ano, to musíme chtít a budeme chtít. My vyšlapujeme cestu k chrámu České Thalie, k němu chceme a musíme dojít, musíme ho mít.«

Nikdo se proti němu neozval. Ten onen překvapen tou rozhodností hleděl na Svobodu, většina byla tím náhlým ohněm zanícena a Hýbl přiložil:

»Je to pravda. Ano pílíme k samostatnosti, tu musíme mít. A bohdá, že dojdeme tam, kam tuhle náš »přetrhdílo« ukázal.«

V tom byli svorní. Ale jinak v ten čas u stolu častěji zabouřilo. Vojna je dvojila. I tu hořeli dychtivostí, aby zvěděli nové a nové zprávy, jak se daří Rusům, jak Francouzům. Nadšeným ctitelem Napoleonovým nebyl tu žádný. Přál-li ten onen vítězství Francouzům, bylo to z lásky k Polákům.

»Vyhraje-li Napoleon, budou z toho velké proměny, to přece každý vidí. A nejprve se Poláci zmohou,« tvrdil Hýbl jednou o schůzce za prosincového večera. »Budou vysvobození z ruské moci, spojí se zase v jedno království, a to jim přece musíme přát, vždyť jsou Polané naši bratraci. Bude o slovanskou říši víc a z toho se každý pravý Slovan musí slušně radovat.«

»A co pak Rusko přemožené!« ostře namítl Václav, který od malička slýchal Rusy chválit, doma od otce, a slýchal jej čist sympathické zprávy o nich z Krameriových novin, a jež za chlapeckých let oslnila ruská armáda, zvláště kozáci, tábořící poblíže Josefova

u Jezbin, kdež se na ni díval s otcem, se starým Bilkem a jinými Dobrušskými.

»Přemožené, ale nezničené!« odrazil hbitě Hýbl. »Prohrají-li Rusové, dlouho pod Francouzi nebudou. Je v nich přílišná síla.«

»Ještě Rusů nepřemohli!« zabouřil Svoboda. »Slyšeli jste, jakého mínění je Dobrovský, co řekl? Mám to od Hanky.«

»Co, co řekl?« volali kolem stolu dychtivě.

»No, je pro Rusy, to se ví, a řekl, že Bonapart Rusů ještě neokusil. Ty boje, co už s nimi měl, v těch že jich ještě jak náleží nepoznal, protože se o svou kůži posavad nebránili. No, a když už tenkrát po Jilovém a Frydlandu řekl: »l'autre grande nation!« co teď. Co teď! Brand von Moskau! Není to náramné, ohromné, grandios, obětovati staré, svaté sídlo Čárů, aby zachráněna byla vlast? A my bysme měli přát vítězství Frankům? My Slované? Rusové jsou také naši bratřanci, Kacaříku trebovský, rozumíš, a tam, u nich, je naše naděje.« A z nenadání rychle vstav, odstrčil nevěda židli a v živém rozjaření spustil svým krásným, zvucným hlasem :

„Tam od východní strany duch Slavie věje,
tam rod se silných vzpíná vstípen od naděje.
Tam k Slovanům je otvor libezného zření,
k jichž nohoum Adriat a Oceán se pění,
jichž rádo Labské nivy, onde Donské oře,
jichž lodi sjíždí Černé, Severské i moře —“

Hned jak začal, umlkal šum a pak stichlo jako v kostele, když nadšeně říkal verše líčící velikost Slovanstva, verše všem tu neznámé, oslňující jako náhle světlo, osvěžující jako nenadálý vánek do dušna, pozdvihující jako hlas silného ku mdlým a ne dost důvěřujícím. Štěpánek se zalekl a plaše se ohlédl; hospoda skoro prázdná a kdož tu seděl, byli poctiví řemeslníci. Než deklamátor náhle přestal jako když utne.

»Dál! Dál!«

»To není konec, dál!«

Dal si říci a pokračoval:

„Co z toho, že nás Teuton tiskne s jedné strany,
a s druhé strany bídné žití mezi Otomany —
Až po dnes stojí —“

Zarazil, hned však pokračoval, improvizuje opravu původního verše:

„A bude zas stát Moskva, sídlo starožitné.
a stojí Petra Velikého hradby nedobytné —“

Strhl se náhlý tleskot i pokřik nadšení i pobídky, aby deklamátor, jenž opět ustal, pokračoval.

»Neumím to dobře.«

»Umíš!«

»Umí. Dál, jen dál!« pobizeli, nutili nedočkavě.

»Tak tedy, co si ještě pamatuju.« Svoboda zase začal a důrazněji, s větším ohněm:

„Nechť v ouřadě neb vojště cizokrajan dvoří,
nám neodezí lásky, jaká v srdcích hoří.
Slout Čechy nebude nám více hanou
a z našich krasaviček Slovenky se stanou —“

Stůl byl vzhůru. Všichni, i Štěpánek, tlačili se k Svobodovi, aby říkal dál, aby pověděl, co to deklamuje a od koho je ta báseň a v to opakoval Havelka nadšeně, deklamatorsky: »A bude zas stát Moskva, sídlo starožitné —« a Václav skočiv do kouta ke stolu, kdež seděl starý houslista s harfeníkem zpravidla co večer tu hrající, popadl tam housle a vraceje se ke stolu, volal:

»Ruský marš! Zahraju vám ruský marš!« Zahrál, s ohněm zahrál marš, který hráli Rusové r. 1799, když leželi táborem u Josefova u Jezbin, a který si Věk otec zapamatoval, napsal a kterému i Vašíka později naučil. »Vlastenský« stůl naslouchal prostému pochodu jako nějaké vzácné skladbě a když Václav dohrál, všichni kolem nadšeně volali, ať hraje da capo, ať opakuje. Opakoval a všichni se dali

do zpěvu. Zpěvem doprovázeli Václava, rázně, až se Starou rychtou rozléhalo. —

Ten prosincový večer byl celý ruský. Maršem neskončil. Jen dozpívali, přišel mladý Kramerius a hned ode dveří volal:

»Bratří! Ticho, něco vám nesu, noviny z bojiště.« To účinkovalo. On, vydavatel novin, mohl mít něco nového.

»Poslouchejte,« oznamoval rozčileně. »Jdu schválně, abych vám pověděl. Nechtěl jsem už nikam dnes večer, ale když takové noviny: Křemel v Moskvě do povětří vyhozen, Francouzové to udělali nežli odtáhli z Moskvy. Moskvu vyklidli nadobro, jsou z ní už dávno pryč, pořád jen ustupují a zle se jim daří. Jsou tam ukrutné mrazy, a kozáci ze všech stran dorážejí, prý jako Arabové v poušti. Generál Platov s kozáky rozplasil vojsko vlaského místokrále; Francouzové při tom uvedení ve strašný zmátek, přes tři tisíce jich upadlo do ruského zajetí, přes šedesát děl pozbyli —«

Kramerius vypovídaje rychle, jedním dechem, pojednou se odmlčel a Svoboda radostně zaryčel.

»Ale to ještě není dost. Generál Portouneaux byl taky poražen, anobř i zajat a s ním taky kolik tisíc vojáků a přes šedesát od štóbu.«

»Vlastenský stůl« se již neudržel. Všichni, i Hýbl, všichni radostně vykřikli.

»Počkejte!« okřikoval Kramerius, »počkejte, to ještě není všechno. To hlavní, to nejhlavnější —« Schválně ustal, usmívaje se.

»Snad Napoleon —« vyhrkl Václav hoře dychtivostí.

»Ano, Bonaparte je pryč, je od armády, ujel od ní, už je to jisto a snad už je z Ruska ven. Ale byl tak v ouzkých, kozáci ho už skoro měli. Povídají, že se přestrojil za Žida a jenom tak že se jim ukradl, v tom přestrojení.«

To vzrušilo všecku hospodu. Kde kdo v místnosti, chvátal ke Krameriovi, řemeslníci, sousedé, kteříž všichni, většinou snad neuvědoměle, přáli Rusům; všickni se shlukli u »vlastenského stolu«. Radost všechny svedla a v ten okamžik sblížila. Připíjeli si, studenti,

řemeslníci, literáti; Havelka všechen zarudlý opakoval po Svobodovi, jenže ještě důrazněji a s ohnivou přesvědčeností:

»A bude zas stát Moskva sídlo starožitné —«

Václav musil na novo zahrát ruský marš; pak ten nápěv chytil starý houslista. Hrál a hrál, harfa a zpěvem celá hospoda jej doprovázela. —

Václav jako všichni vracel se tentokráte pozdě domů; byla mrazivá noc, a proto, přitahuje k tělu plášť, ostřeji vykračoval vzhůru Koňským trhem. Vítr pohvizdoval a sníh padal, ač ne hustě. Václav vracel se potěšen zprávou Krameriovou. Co by byl doktor Srnka říkal — Co že nepřišel. A ta báseň! Verše, jak je Svoboda přednášel, zněly mu v hlavě. Ano, Slavie, Slavie! Veliké Slovanstvo! Nejsme tak malí, ani ne tak opuštění. A Rus, slovanský národ vítězí nad tím, před kterým se celá Evropa třásla, poráží jej a osvobozuje Evropu. Slovan!

»Od východní strany duch Slavie věje — tam rod silných —« Ten může pomoci a pomůže slabým. A dál jak směle řečeno: »Ze nás Teuton tiskne —« Ano. A »necht' v ouřadě neb vojště cizokrajan —« pravda, samý cizokrajan neb odrodilec, ale už »neodcizí lásky, která v srdcích hoří,« neodcizí, neudusí.

Hned zítra poběhne k Svobodovi, hned ráno, vypůjčit si tu báseň, opsat si ji, jak mu ji Svoboda slibil. Kaplan ji napsal, vesnický kaplan, Marek, kaplan v Libuni. To jméno nebylo mu neznámo, znal jeho básně z Hlasatele a věděl z vypravování u stolu, že studovalologii v Litoměřicích, tam že byl v češtině žákem profesora Jungmanna. Tomu že tu báseň napsal a poslal, takové básnířské psaní, jak Svoboda jim dnes svěril, tisknout že se ta báseň nesmí, censura že by ji nepustila, jen v opisech že se šíří. Hned ráno si pro ni poběhne, opíše si ji a hned dvakrát, jeden opis pošle domů pantátovi. A dobránskému faráři ji také pošle.

Václav se musil pojednou zastaviti; bylo opodál Koňské brány, když z Koňského trhu zahýbal k Slepé bráně. Vítr z nenadání proti němu zrovna udeřil, div že se mu nezatajil dech, a chumelka se v ten okamžik rozvířila v divokou chumelici. Její proudy, vyrážející ze tmy,

světlé, bílé v mihavé záři lamp u Koňské brány a v nároží, hnaly se proti Václavovi. Na chvíli se musil obrátit a přimhouřil oči. Ostrý jedovatý vítr profoukl mu plášť. V té zimní bouři přimihla se mu tragoedie. Na hroznou, pyšnou armádu vzpomněl, teď ubohou, zničenou, na Francouze prchající v takových a horších metelích za mrazů ještě krutějších, na Bonaparta. Utíká také, a vpřestrojení, jako Žid, on, Světa pán —

Stalo se, jak si v noci usmyslil. Opsal »Básnířské psaní« Markovo Jungmannovi u Svobody, doma pak ještě jednou. Tento opis zabalil s knihou nedávno vydanou. Bylo to druhé vydání »Básní v řeči vázaných« od Václava Thama. První vydání z r. 1785 otec kdysi měl, to Václav věděl, ale shořelo mu s bibliotékou o tom velkém požáru dobrušském. Věděl, že jej dilem nešťastného přítele potěší. A on »Václav Aloisius Tham, bývalý c. k. první komisař okršlní«, jak jej oznámení knihy uvádělo, teď už po léta herec, snad ani neví, že jeho kniha po sedmadvacíti letech vyšla v novém vydání.

Václav se o tom zmínil také v listu do Dobrušky jakož i o tom, že se po Thamovi nedávno zase vyptával; Hýbl že mluvil opět s bratrem Thamovým, Karlem, ale ten že dosud nic jistého neví, jenom to, že je Václav Tham u Kronesa, ale kde teď hraji, mu neznámo, bratr že nepíše, ale v Čechách že teď jsou, tolik že je jisto. O své švakrové že Tham, Karel, nechce ani slyšet, té dává všechnu vinu, že bratr na svět tak zanevřel a všeho vlastenského vynasnažení a vlastenské práce zanechal; ta nevěrnice jeho bůh milý ví kde se prohání, matka její, stará Butteauová, že je v Praze, tu že onehdy zahlédl, ale náramně sešlou.

To psal Václav Thamovi, a když jednal o Markově básni, přidal chutě Krameriovu nejnovější zprávu z Ruska, to že starý Bilek, kterého srdečně pozdravuje, jistě se pozdraví a z postele vyskočí, až uslyší, že Napoleon utíká a jak utíká, přestrojený za žida —

Toto, stran toho přestrojení se pak nepotvrdilo, ale že Napoleon z Ruska uprchl, to přinesly později všechny noviny. Samý konec roku, hlásil dopis z Paříže, že Napoleon ujel z Ruska incognito na

jediných saních pod jménem vévody z Vicenzy, několik hodin že se pozdržel ve Varšavě, kdež si prohlédl opevnění Prahy, úplně nepoznán, že hned jel dále do Němec a tudy přes Frankfurt do Paříže, kamž dne 18. prosince přibyl o půl dvanácté v noci.

Pak teprve, počátkem nového roku 1813, přicházely podrobnosti o jeho armádě na Rusi už zničené, zprávy francouzské i ruské, o strašlivém ústupu, o přechodu přes Berezínu, jež francouzské dopisy líčily jako veliké vítězství, o zmateném útěku Francouzův, o mrazu a metelicích, o kozácích ze všech stran na ně ustavičně, ve dne, v noci dorážejících.

To se četlo ve vytopených pokojích, v osvětlených, teplých kavárnách, kdy po ulicích svištěl mrazivý vítr a poletoval sníh jako na podporu fantasmie čtoucích i čtenářské libosti, často tak sobecké a necitelné.

Byla tuhá, vytrvalá zima. Vltava již od listopadu ledem sevřena. Mráz, sníh, rolničky, veselý masopust. Pražané dlouho užívali na ledě »klouzavých« radostí; i jinak bylo o dlouhém masopustě veselo. Domácích plesů a tanečních zábav nespočetně. Z veřejných zábav měly jméno i hojnou návštěvu plesy posluchačů práv pořádané v reductě na dobročinné účely.

Václav nebyl na žádném. Pilně studoval, četl a začal se také učit rusky. Ten večer u »vlastenského« stolu, kdy nadšen naslouchal veršům libuňského kaplana o síle a velikosti ruského národa, jakož i vzrušující zprávy o ruských vítězstvích nad Napoleonem zanítily touhu, aby hlouběji poznal bratrský národ a jeho jazyk. Nejprve se učil rusky z knížky Dobrovského, před dvanácti léty vydané »zvláště pro Čechy, z části také pro Němce«. S dychtivostí pak čekal nový spis Dobrovského o ruském jazyku. Že jej »jemnostpán«, jak říkal dobřanský farář slavnému učenci, spisuje a brzo vydá, snad už po novém roce, o tom zvěděl Václav od právníka Havelky. Od něho jakož i od Klicpery, medika, vůbec častěji slýchal o Dobrovském. Byliť oba jeho učedníky; jako Jodl, Hanka, Dlabač, chodili k němu

do jeho bytu, do domu v nosticovské zahradě, kterýž znal Václav jen z ulice. Jak vnitř vypadá, věděl z kamarádského líčení. Havelka, Klicpera ochotně vypravovali na jeho otázky, a často i sami, rádi, nadšeně; někdy také vesele, jaký tam je pořádek, že Dobrovský nerad dává si uklízet, jak má všečen nábytek divoce rozestavený a nestále, jednou tak, podruhé tak, skříně plné prachu a židle plné knih, papíru i pohozeného šatstva, často že si není ani kam sednout.

Ale na všechno že zapomenou, vypravovali, když začne jemnostpán vykládat o staroslovanštině, o Slovanech, co země zabírají, jaký je jich počet, ale jak jsou rozdrobeni, a jak často že pojednou za toho výkladu si povzdechne: »Ó my nesvorní Slované!«

Václav hned na jaře, když ty soukromé přednášky u Dobrovského začaly, zatoužil po nich; ale nemohl s kamarády pro nedostatek času. Teď na podzim, když se Dobrovský vrátil z teplických lázní a pokračoval u svých výkladech mladým, slovanským nadšencům, Václav opět nemohl s nimi. Jeho kondice mu nedaly. Tak nezbylo, nežli zase přeslychat od přátel o výkladech Dobrovského; a Václav se dychtivě přeptával a dychtivě naslouchal, zvláště když věhlasný slavista ve svých výkladech častěji jednal o Rusech.

Tak žil Václav jen svému studiu; málo vycházel a šel-li z bytu, bylo do kavárny na noviny nebo večer na Starou rychtu k »vlastenskému stolu«. O veselost se jim skoro pokaždé »Kacafírek« Hýbl postaral, jenž přinesl také novou písničku jím složenou. Často Starou rychtou zahlaholilo, zvláště když se připozdilo, když rozjaření, v bujné veselosti si zpívali sloky Hýbla-Šalamouna.

„Nic netrvá na světě věčně,
tak praví nám minulý čas,
jen chvilku tu pobude každý
a potom se stěhuje zas —“

Jednou jim vrazil na Starou rychtu také »baron Stroh« v ošumělém fraku perníkové barvy; všečen zimou prokřehlý zasedl do koutku v baronské pose, na kterouž ihned zapomněl, když jeden

z hostí škádlivě se zeptal, nechodí-li na něj nebožtík Tomášek, nestraší-li ho.

»Ten? Ten? Strašit, ten bude strašit, až umře, ale mne ne, mne nebude strašit. Mne by se bál, hehe. Myslíte, že umřel? Hehe. On se schovává, přede mnou, verstehe sie?« vypjal se sebevědomě. »Já pořád chodím za ním, pořád ho hledám. Ale já mu dal, ich hab' ihm gezeigt, was ein Baron Stroh — Tomášek — hm. So ein gemeiner Kerl.« Odfrkl si. »Pořád se schovává.«

Dlouho se nezdržel a nikdo se nedivil. Bylo již známo, že takto mele teď pořád jednu, že tak mluví všude o Tomáškově, všude tak jako vítěz, sebevědomě, schlubně, nevěře, že jeho protivník odešel na vždy. —

Doktor Srnka chodil na Starou rychtu jako před tím. Sedal sám u svého kulatého stolu, někdy se obrátil po »vlastenském« s nějakou poznámkou, obvyklejné peprnou, někdy k nim i přistoupil. Nepřišel-li na Rychtu dva tři dny, již se po něm ohlíželi a hned hádali, že sedí asi na Nebozízku u »starce z hor«. Nezůstaloť tajemstvím, že censor onemocněl a že doktor Srnka jej celý podziměk léčil. Záhadou však jim bylo, že si censor vybral právě doktora Srnku a že doktor tu funkci přijal.

Vídeňské noviny Hromádkovy čekal po novém roce všechen vlastenský stůl s dychtivostí; největší Václav. Sám jich odbírat nemohl; vydání na předplatné dvacíti čtyř zlatých nesnesly jeho důchody. Jakmile zaslechl, že časopis Krameria již došel, ihned chvátal do Dominikánské ulice do České Expedice; byl žádostiv, jak vypadá literní příloha Vídeňských novin, co obsahuje, je-li tam něco od Patrčky, jenž z Vídně mu nepsal a o němž neměl teď žádných zpráv. V »Listu I.« však nenašel nic z jeho péra a také ne za týden v listu druhém. I v třetím marně hledal. Hned v první příloze našel však »vchod« »Vznešenosti přirozenosti«, kterýž prolog slyšel už na dobránské faře; ale od Patrčky v přílohách nic. Zasl nad tím. Nebyloť jen o li-

terární plod, ale to, kombinoval Václav, vydal se Patrčka do Vidně asi nadarmo —

Počátkem února bylo u vlastenského stolu divadlo zase hlavní. V ten masopustní čas zahráli si dvakráte: v úterý dne devátého února, večer, kterýž večer ochotně postoupil ředitel Liebich jejich »sjednocené společnosti«. Hráli veselou hru »Jan Příbor aneb Milovník a sok v jedné osobě«. Koncem masopustu před druhým představením led na Vltavě se slušně, bez pohromy stěhoval. Druhý den po tom, odpoledne, bylo dvacátého února, zašel si Václav na Poříč k »zlátému bažantu«, aby si odnesl zásilku z Dobrušky i psaní, kteréž přivezl formán Svoboda. Do svého bytu se vrátil za bouřky, neobyčejné v ten čas.

Lijavý déšť se spustil, hřímalo a blesk za bleskem prošlehoval ztmělým vzduchem. Václav jen jen doběhl domů; za hřímání, v tom temnosvitu přečetl u okna psaní, na které již dlouho čekal. Všichni zdraví, o Patrčkovi nic, ale tu na konci, že před týdnem zemřel starý Bilek.

Václav, ačkoliv se sám přesvědčil, že soused už na podzim hrubě scházel, byl zprávou o jeho smrti překvapen i dojat. Dobrý, osvědčený soused, přítel jejich rodiny odešel, a ne obyčejný člověk; čtenář byl, politik i vlastenec uvědomělý. A co měl Václav sám na něj vzpomínek už od svého dětství! Jedno rád četl ve zprávě o jeho smrti: že starý Bilek byl teď spokojen a šťasten, poněvadž se dočkal Napoleona pádu. Nejvíce že jej těšila, psal Věk otec, jeho, Václavova zpráva o tom, že musil přemocný císař uprchnout z Ruska v přestrojení, to že si Bilek poslední dny pořád opakoval: Dika Bohu! Dika Bohu! A Rusové, to je národ! A kozáci! Kozáci! A takhle, takový pád, takhle utíkat, s takovou hanbou utíkat. A kdo, kdo! Napolion! Napolion! Metla boží, Napolion za žida, za žida přestrojený!»

Druhého dne, 21. února, v neděli, kdy na rozích bylo ohlášeno také české představení, odpoledne, v stavovském divadle, a sice: »Masopustní žert aneb Pan Jan Šídlo taneční mistr«, zastavil se u Václava

po obědě přítel Kamberský. Hned jak vstoupil, viděl Václav, že nepřichází jen tak, že něco nese a jistě že z Litomyšle. Václav mu to přímo řekl.

»Nesu. Nejprve buchty, koblihy, panímáma mně jich poslala celou bednu a tobě taky výslužku. Pamatovala. Tak si pro to přijď nebo pošli. A psaní také poslala. V tom psaní — « vázl, jakoby váhal.

»Snad o Toničce, vdala se teď v masopustě, « vpadl Václav, začervenav se.

»Před čtrnácti dny měla svatbu. No, nebledneš, nesháníš jed.«

»Když jsi mne už na podzim na to připravil. Musil jsem to přece očekávat.«

»Tím líp, kamaráde, « přichválil vesele medik, v duchu však se přece divil. Nadál se, že Václav bude přece jinak dojat. Nebyl z hluboka; klidný však nezůstal. Než před kamarádem medikem i to zatajil. Ale v divadle, kdež se nemusil na něj ohlížet, myslil jen na jeho novinu. Brynke, Vild, Sýkora, osvědčení, oblíbení komikové jejich »sjednocené společnosti vlastenců«, hráli v »Panu Janu Šidlovi« tak, že se hledištěm bez ustání rozléhal smích i řehot. Václav však z prvních dvou jednání té frašky »vzdělané« zase J. N. Štěpánkem mnoho neměl. Teprve v třetím začal sledovati, co se děje na »herčišti«, a viděl, že škola stavovského tanečního mistra Weinigra tancem a malebným obrazem skončila hru.

Toto pohnutí bylo jako poslední zakmitnutí plaménku. Po něm opět klid. Tu noc spal Václav dobře jako jindy, a nazejtří, v pondělí, bylo zase jako v sobotu a před tím, to jest, nevzpomínal na Toničku Zemanovu, s kterou se vlastně již na podzim v duchu rozžehnal na vždy.

V ten čas zachvacovalo nové, velké napjetí, nové rozčilení všechny Pražany. Napoleonova armáda na Rusi zničena; tím však jeho zápas s ruskou říší neskončen. Noviny přinášely zprávy, že jen dojel do Paříže, že začal sbírat nové vojsko, že už tou dobou má zas už veliké

a nacvičené; psaly o skvělých, vojenských parádách v Paříži, o postupu francouzské armády k hranicím.

A od východu jaká zátopa se hrnula! Rusové přestoupili hranice a Německem stíhali nepřítele. Noviny měly teď rychlejší zprávy nežli v zimě z Ruska. Byloť dějiště blíž, mezi Odrou a Labem, a Rusové chvatně postupovali. Čtvrtého března přitáhli do Berlína za nadšení všeho obyvatelstva. Nebylo pochyby, že smlouva mezi carem a pruským králem proti Napoleonovi už je, nebo bude najisto smluvena. Dne 15. března slavil car slavný vjezd do Vratislavi, a 16. téhož měsíce, jak noviny oznamovaly, začali Francouzové přecházeti Rýn u Mohuče, kdež se prý těší, že záhy zas uvidí Napoleona.

V ten čas se v pražských společnostech o paní z Hanoldů již nemluvalo. Byla dlouho z Prahy a pak těch událostí a starostí, jak bude dál, co Rakousko, dosud spojenec Napoleonův, jak se rozhodne, na čí straně se dostane do války. O tom jen se teď hovořilo, jednalo, debatovalo. Na podzim a počátkem zimy, když se paní z Hanoldů nevracela z venkova, častěji se o ni zmínili, poptali se, podivili, co že nejede zpět do Prahy.

Počátkem listopadu sešel se ve společnosti u rady Slivky doktor Blumentritt opět s mladým Hanoldem. Zastavil jej, a dobře se hodilo, že bylo zrovna nedaleko místa, kdež stál doktor Held.

»Pane z Hanoldů,« oslovil advokát paní Hanoldové bratrance jejího muže, »víte-li už, kdy paní z Hanoldů přijede.«

»Ne, nevím, věru nevím,« dychtivě se chytil na tuto otázku mladý Hanold. »Vy to víte? Kdo vám pověděl.«

»Doktor Held ne, jak jste onehdy minil, ale paní z Hanoldů sama. Psala mně stran svých záležitostí hospodářských.«

»Tak kdy přijede. A co že tak dlouho —«

»Vůbec nepřijede.«

»Není možná!«

»Ano, je. Zůstane na venkově k vůli dcerušce, z ohledu na její zdraví a sama chce mít úplný klid.«

»No, ten tam v té poušti bude mít.«

»Ano, a pokoj před všelikým tlachem, a pošetilými řečmi. Těm se tu neubrání ani nejpoctivější, nejčestnější muž, není-li pravda?«

»Ano, zajisté,« nejistě přisvědčil Hanold, »ale tam přec, v tom letním bytě nemůže zůstat.«

»To ne, ale najal jsem pro ni zámek po nebožce paní tetě vaší, po paní baronce Skronské. Pan ze Skronských při svém úřadě tam nemůže být. Zámek je dobře opatřen, i v zimě tam bude příjemné bydlení. A paní z Hanoldů bude tam jako doma.«

»Ano, ano, bývala tam za svobodna.«

»Tak, teď jsem vám posloužil, když jste se onehdy tak o to zajímal. A svěruji vám novinku, já právě včera dojednal smlouvu o ten zámek. Nikdo o tom ještě neví, nikdo, pane z Hanoldů, zajisté,« opakoval doktor vážně a s důrazem, »nikdo. Zajisté to oznámíte panu bratranci, a já, s dovolením, oznámím to také tu paní radové a snad to bude zajímat i doktora Helda, jenž léčil Jeanettu, vaši malou neteř, a za to upadl ve vaše podezření.«

Mladý Hanold, komický ve svém úžasu, stál chvilku nehnutě, hledě za advokátem. Zpráva, jež vyvracela jeho podezření, jej zmátla. A cítil také doktorovo bodnutí. Lory ostane venku k vůli Jeanettě. Tu až bláznivě miluje, to by bylo možná. Nezůstala by, kdyby něco s tím Heldem — ne, to by nevydržela. Tedy ne? Nevěda zavrtěl hlavou a zacházel k buffetu, mysle na to, že bratranec užasne, až mu to napíše; a komedie nebude, je po komedii.

Held se lekl, když uslyšel zprávu doktora Blumentritta. Ale že také paní radová Slívková velice žasla, nechtíc ani uvěřit, nebyl Heldův dojem tak nápadný. Doktor hleděl se také ihned opanovat; ve společnosti však neměl už dlouho stání. Odešel, jak jen nejdříve mohl. Déle však nežli jindy se ubíral do svého bytu. Ač byl sychravý, listopadový večer, chodil drahnou chvíli ulicemi. Myslil na Lory a na její rozhodnutí. Že dala paní de Lozier za ni výpověď z bytu, to

věděl. Ale že by opravdu nadobro zůstala na venkově, toho se nenadál. Do té chvíle se utěšoval, že se paní Hanoldová rozmyslí.

Nerozmýšlela. Ani o změně venkovského bytu nepsala. Vůbec nepsala. Za týden po tom, co se Held doslechl Blumentrittovy noviny, navštívila jej madame de Lozier. Přišla mu oznámit z uložení paní Hanoldové to, co již věděl od jejího advokáta, jakož i za sebe povědět, že se odhodlala přijmout nalehavé pozvání mladé, milé přítelkyně a odstěhovat se k ní nadobro, že vidí, že cítí, že je teď paní Hanoldové potřebná, teď v její samotě a osamocenosti.

Held v tu chvíli pocítil trpkost. Než smlčel své pohnutí; tvářil se klidně, hovořil nejvíce o Jeanettě. Ale když madame byla na odchodu, zachvělo mu srdcem teskno a v tom pohnutí požádal srdečně paní de Lozier, aby, kdyby se jí zastesklo v zachumeleném zámečku, si s ním několika řádečky pohovořila, nebo kdyby odtud z Prahy něčeho potřebovala, že mile rád poslouží. A myslil při tom na Lory.

Madame byla dojata i nadšena jeho laskavostí, a že sama chtěla požádat, v tom že bude na venkově největší svízel, že tam dojde tak málo zpráv a tak pozdě, a že se nemůže dočkat, jak je na bojišti, jak ten korsický tyran, o tom kdyby někdy poslal doktor zprávu, a ona že se jistě dočká noviny, že Bonapart je potřen, že Rusové táhnou vítězně za ním do Francie, že tam obnoví královský trůn, a bratr, ach, ten že přitrhne s nimi, že bude proti těm kralovrahům pomáhat, jako když tu byla J. král. Výsost princ z Condeé, tenkrát když měl logis v Červeném domě v Jezuitské ulici a když v kostele sv. Josefa na Malé Straně rytíři sv. Ludvíka atd. — Held to vyslechl opět trpělivě jako tenkrát, když byl u madame dovědět se nějakých zpráv o paní Hanoldové.

Ani po odjezdu paní de Lozier dlouho jich nedostal. Tu a tam zaslechl něco o ní ve společnosti u rady Slivky, když na paní Hanoldovou počátkem zimy ještě vzpomínali a o ní mluvili, nebo když poslala list paní radové Slivkové. Sám od ní psaní nedostal. Počátkem prosince poslala paní de Lozier list velmi obšírný a mnohomylný.

Tentokráte byla ta hovornost Heldovi vhod. Dočetl se, jak žijí, že Jeanettě tam nadobyčej svědčí, že tak znamenitě nikdy nevypadala, paní z Hanoldů však že není tak docela zdráva, snad že ta samota přece jen — Ale jinak že jim čas dost ubíhá, že jezdí na saních, že se procházejí zachumeleným parkem, ona, madame, že trochu maluje, paní Hanoldová že hrává na klavír, někdy velmi dlouho, ale nejvíce že čtou.

Dále psala paní de Lozier, jak za soumraku, večer sedávají u krbu, jak v hovoru jsou skoro pořád v Praze, jak vzpomínají, jak často i o něm rozmlouvají, Jeanetta že často vzpomene i paní z Hanoldů.

Druhé psaní došlo na nový rok, vlastně psaní dvě. Druhé, kratší, od paní Hanoldové. Přála doktorovi k novému roku za sebe, za Jeanettu, za kterouž mu znovu děkovala, že ji zachránil, že nebýti toho roztomilého dítěte — jak je v ní šťastná, že jen s ní možná život snést. O vánocích, o štědrém večeru jak vzpomínali, jak bylo loni, paní de Lozier že blouznila o tom, jak loni (Held) hrál a zpíval ty »české, selské písně«, jak bylo krásně.

Jen ta vzpomínka, ale jinak nic o sobě. Než z té vzpomínky zavnula její oddanost i tesknota. A přece chmuřil čelo. Nač to vše? Hleděl ven do husté chumelice. Tam v zasněženém, pustém kraji, v zapadlém zámečku v zachumeleném parku, sama, jen se vzpomínkami. Ach, nač to? Ale kdyby byla tu, kdyby i jinde bydlila, v jiném domě, bylo by možná se s ní nevidět, míjet ji? Jednoho však dosáhla. Má pokoj a jméno její zůstane nedotknuto. Podezření, sotva zasyčevši, utichlo. Ten tlachal, mladý Hanold, umkl nadobro a netroufá si.

Ve společnostech se o paní z Hanoldů již nemluvalo. Jen radová Slivková ji občas psala, někdy také hraběnka Bubnová. Odjeví z Prahy, vymizela z paměti jejích společností. A ty měly teď jen veřejné záležitosti, vojnu, zahraničné události. Už i rytíř Eisenstein a baron Ehrenburg nestarali se tak o madame Dupasquierovou a

tajemného strážce jejího; za to tím dychtivěji a více o domnělého otce malého Leona ve Spálené ulici.

Jaro se utěšeně otvíralo. Již v polovici března se keře zelenaly. Ale jak se rozvíjelo a rozkvétalo, hustěji přšely zprávy a noviny z bojiště. Německo vzhůru, dobrovolníci se chápali nadšeně zbraně, boj jejich jako boj proti utiskovateli, jako boj za svobodu budil sympathy. Německo povstalo, když přitřhl Rus na pomoc. V březnu vydal pruský král z Vratislavi válečný manifest, vojsko jeho postupovalo s Rusy, kteří koncem toho měsíce opanovali Lipsko. V dubnu dne 24., okolo hodiny s poledne, vjeli jízdecky do Drážďan za veliké slávy ruský car s pruským králem, a sedmadvacátého utekl se do Prahy saský král s královnou, princové saši i sestra králova. Den po té zemřel v Slezské Boleslavi Kutuzov. Novina za novinou, o jednáních a bojích, zpráva za zprávou a každá vzrušující.

Noviny psaly o smrti slavného ruského vojevůdce až počátkem května a zároveň o jakési veliké bitvě, kteráž prý dne druhého máje byla svedena mezi Lipskem a Weisenfelsem. To byla bitva lützenská, o kteréž se po Praze jeden den mluvilo, že v ní spojenci zvítězili, ale druhý už den, že není pravda, naopak, že rusko-pruská armáda ustoupila v největším nepořádku do Drážďan a dále k Mišni. A tak tomu bylo.

Sotva kdo si v tom napjetí a vzrušení toho povšiml, že v den té bitvy vytáhli na Bilou horu u Prahy nové zvony na kostel P. Marie Vítězné, od počátku jara kanovníkem Čapkem horlivě upravovaný.

Vysvítalať zase Napoleonova hvězda. Po jeho vítězství u Lützenu zase nové, u Budišína, pak slavný vjezd Napoleonův do Drážďan, jež uctily jej nádherným osvětlením, cesta hraběte z Bubna do Drážďan, kamž nesl psaní císaře Františka Napoleonovi. Co bude? Zůstane-li císař ve spojení s Napoleonem nebo se přidá k Rusům a Prusům? Vídeňský dvůr sice prostředkuje mezi nimi a Napoleonem, to věděli, nikdo však nedoufal v mír, zvláště když kolem všude už stín války, rychlé, až horečné přípravy k ní.

V druhé polovici června četl Václav v novinách zprávu, kteráž jej zvláště zajímala. Jednal o se o jeho domovinu. Z Pruska, z ležení svého vojska že car přijel přes Náchod na Opočen, dne 16. a nazejtří že tam přibyl ministr Metternich, který však, pozdržev se jenom den, odjel do Jičina k císaři Františkovi; car však s nehojným komonstvem že zůstane ještě nějaký den na Opočně.

Vic noviny nepsaly. Václav však dověděl se zevrubnější zprávy. Dostal psaní z Dobrušky; otec psal a také o té neobyčejné návštěvě na Opočně, že se tam byl také podívat, na cara, a že jej uviděl i důstojnictvo jeho, samý vybraný a znamenitý lid. Car že si také zajel do Ratibořic u České Skalice a ministr hrabě Metternich s ním. Sice se říkalo, že jedou navštívit náchodskou vévodkyni, ale kdo čteš, rozuměj, že když tam přijel i pruský ministr, že nebylo jen pro nějakou kratochvíli, to že se v Ratibořickém záměčku strojilo jistě něco velkého a zvláště důležitého.

Teď že je u nich, psal Věk, všude veliké pohnutí vojska, z Dobrušky a z okolí že odtáhlo, co ho měli od jara na kvartýrech, ze solnického a rychnovského panství že se také vyklidilo, celý pluk samých Chorvatů a Valachů, v Josefově že není skoro žádného vojska, všechno že vytáhlo, také prapory pluku hraběte Giulaye, u kterého je pan korouhevník Polák; ostatek toho pluku že musil ze svého bytu také přirazit a tak že také pan Polák dostal se z Litomyšle. Psal panu faráři na Dobřany, loučil se, a že teď místo lyry bude mít asi pořád meč, vojna že bude a musa že asi umlkne docela, ale na Dobřany psát že nepřestane, že bude tam posílat zprávy, jak jen bude možná.

To vše Václava velmi zajímalo, zvláště zpráva o Polákovi. A na konec o druhém básníři:

»Že Patrčka je zase doma v Solnici, je ti asi známo. Snad ti sám psal. Ve Vídni nepobyl ani do konce zimy, píšu o tom, kdyby snad Ti byl nepsal; nemohl se tam uchytit. Professor Hromádka pro něj nic neměl, a jiné zaměstnání jak tam v tom Babyloně německém nalézt! Tuze tam pospíchal, horká hlava jej pudila. Čekal, že tam najde,

po čem toužil, a schlazen, zklamán musil nazpět. Je tuze roztrpčen. Mluvil jsem s ním onehdy na Opočně. Posteskl si mně, že nezbývá, nežli zase kupectví, než aby se lokte chopil, že si chce začít obchod plátnem a přezí, ale nejhorší že je, a tu byl tuze ostrý, jak se teď v Solnici na něj dívají, že cítí jejich posměšky v pohledech, že se s nepořízenou vrátil z Vídně, kamž měl tak naspěch, a že i zaslechl úštipky, co toho ve Vídni chytil, teď že Solnice bude zas dobrá, že ostane mámě na krku.«

»Proto nepsal!« pomyslí si Václav, lituje Patrčku. Nechtěl mluvit o svém zklamání. Chudák... Ale s Hromádkou se asi ve zlém nerozešel, poněvadž nedávno, po dlouhém čekání, našel Václav v Hromádkových »Prvotinách« Patrčkovu báseň »Winkelryd«. Škoda, že musí zůstat doma, kde mu dušno, v malém hnízdě, kdež mu nikdo nerozumí; v tomhle snad ne ani vlastní matka.

Přišel Kamberský; že se pro Václava stavuje, hlásil, aby se šel podívat na funus toho pruského generála (Scharnhorst to byl, který u Lützena byv těžce raněn, v Praze zemřel), že bude slavný pohřeb, protože ten generál byl chlapík a sekáč Francouzů a teď už bez toho že držíme z Prajzy jako s Rusy. Na pohřeb však se nedostali. Když vyšli ze Žitné ulice Dobytčím trhem dolů k Vodičkově, nemohli dále pro ohromný zástup lidí, jenž se tlačil jako tmavý mrak, hluče a šumě, zástup starších mužů, dělníků, řemeslníků, výrostkův a nejvíce ženských, mladých i starých.

Ze zástupu proběhávaly se vojenské fraky s výložky, probleskovaly bodáky naražené na těžkých puškách. Vnitř této kruhové ohrady vojenské houf mladíků v čepicích, v kloboucích, s uzliky i vaky vandrovnickými nejrůznějších tvarů. Nejedno z nich nesl na řemeni sladovnickou zelenou houni stočenou. Samí tovaryši různých řemesel. Šli světem, v Praze se stavili hledat práci, na herberku si odpočívali, a dnes časně ráno je po různých herbercích vojáci přepadli, schytali a teď všechny sehnané v jediný houf vedli je do kasáren; tam jim dají uniformy, strčí jednoho každého do pluku, do kterého bude

přidělen. Všichni jsou již jako odvedeni, sotva kterého z nich propustí na svobodu.

Nejeden z nich se ráno, když jej brali, vytrhoval i bránil, nebo pak se pokoušel utéci; za to jej svázali a teď v poutech kráčel. Marně jimi škubal, marně ruce do výše pozdvíhoval, aby po ulicích viděli, jak jej svázali jako lotra. Odvedenci volali, křičeli, kleli, jiní začínali zpívat, mnoho však jich kráčelo mlčky s hlavou svěšenou, resignovaní i zoufalí, nebo smutně obraceli po zástupu oči od pláče zardělé nebo ještě slzíci —

Václav zaleknut tím smutným výjevem díval se na odvedence i na zástup, jenž je provázel ze zvědavosti i ze soustrasti. Čtrnácte let sloužit, pomyslí, čtrnáct let na vojně a nepodívat se ani domů ani teď, aby se mohli rozloučit, ani pak, neuvidět rodičů, nikoho! A snad nikdy se už nevrátit, zahynout v cizině na poli nebo ve špitále. A doma rodiče, matky! Stál jako ztrnulý zapomenuv na Kamberského. Hle-

děl za davem, až zašel dále Vodičkovou ulicí na Koňský trh. Když Václav chtěl dál, uviděl, že je sám. Ten nával Kamberského odnesl. Zahnul do Spálené ulice uvažuje, má-li jíti na pohřeb pruského generála čili nic.

»Pane Věk!«

Rychle se ohlédl po hlase. Na druhém chodníku doktor Held. Kýval na Václava, jenž ihned k němu zašel.

»To je náhoda,« řekl Held. »Tak to je líp. Vzal byste ještě hodinu, kondici?«

Václav překvapen upřel na něj oči.

»Dobrou kondici, ale musil byste hned nastoupit. Měli praeceptora, ale ten se na smrt roznemohl. A hoch nemůže být bez učitele. Tedy co.«

»Děkuji, pane doktore, ano, rád.«

»Ale co vaše vlastní tentamina?«

»Do srpna je dlouho, pane doktore, to se dobře připravím.«

»Bene, jsem tomu rád. Slibil jsem té rodině, že jim učitele opatřím, a hned jsem si vzpomněl na vás, krajane!«

Václav chtěl opět děkovat, než Held vskočil mu do řeči:

»Víte-li, kde je dům lifranta Toškana?«

Václav se patrně zarazil.

»Lekáte se! Znáte ten dům?«

»Já tam už byl,« přisvědčil Václav s úsměvem a pověděl, jak předloni, když ještě pisał, zabloudil s akty pod pažďí do velké zahrady paláce někdy hrabat Příchovských. Held veseleji dodal:

»No, tak, cestu znáte. A ještě ad informationem. Muži se hrubě o hochu nestarají, mají teď plnou hlavu lifrování pro vojsko, ženské učení nerozumějí a jsou na hochu slabé. Ale nejprve a přede vším jděte k staré paní.« Podal Václavovi ruku a šel.

Václav zapomenuv na pohřeb pruského hrdiny, obrátil se a šel domů. Taková hodina! Ale také dost práce. Muži se o hochu nestarají, ženské jsou slabé. To asi děd a babička a rodiče hochovi.

A zkoušky. Doktoru Heldovi řekl, že se dobře připraví. Teď počítal látku i čas, z církevního práva že to půjde, to pořád pilně studoval, a co mu schází z českého státního práva, to dohoní, jistě. A doma u nich! Jak se podiví, až jim napíše, ať pantáta mu nic už neposílá, že se už sám teď opatří. Jak se matka zaraduje!

Doktor Held způsobil překvapení a sám byl ještě téhož dne překvapen ještě víc. Na večer zašel do kavárny »u modrého hroznu« přečíst si nejnovější zprávy z bojiště. Četl o příměří smluveném mezi Napoleonem a mezi Rusy a Prusy, hovořil o tom se známými, uslyšel od guberniálního rady Krtičky, že se bude opravdu jednat o mír a Praha že je vyvolena za místo kongressu, jistě, že už co nevidět sjedou se tu zástupcové válčících mocí, Metternich že se pořád tuze namáhá, aby došlo k míru.

»Ale při tom chystají se na vojnu,« vpadl kdosi. »Už je zas rekrutýrka. Viděli jste dnes ty ubožáky chycené?«

»Ano,« přisvědčil Krtička, »potrvá dál, po celé zemi. V arsenálech se pracuje ve dne, v noci, sta krejčích sehnali na kommissní šití.«

V tom vešel advokát Blumentritt. Přisedl k nim, poslouchal, pak za vhodné přestávky přiklonil se k Heldovi a pošeptal mu:

»Potkal jsem mladého Hanolda.«

Held se zasmušiv upřel oči na doktora, jakoby se tázal, co s tím, proč mu to říká, je-li zas něco.

»Zastavil mne,« pokračoval doktor, »a ptal se mne, vím-li nejnovější novinu, že jeho bratranec, rytmistr, manžel paní Hanoldové, přihlásil se zase k vojsku, k vojanské službě.«

»Opravdu?«

»Jistě; odjel, už je u svého pluku.«

»Víš o tom paní z Hanoldů?« zeptal se Held kvapně.

»Neví.«

»Budete jí o tom psát?«

»Ne, ale povím to paní radové Slívkové.«

Held pokývla již o tom nemluvil. Než tak pozorně již nenaslouchal

hovoru o válce a míru, o nastávajícím kongressu v Praze; mlčel a myslil na Blumentrittovu zprávu, i přelétlo mu, že kdyby tak rytmistr Hanold teď ve válce — Nedomyslil, potřásl bezděky hlavou. Ale o té zprávě uvažoval zas, i pak cestou i doma. Prudce pohnula hladinou poutichlých pohnutí. Od té chvíle, co zvěděl, že rozhodnutí paní Hanoldové je nezvratné, když se přestěhovala na zámček po své nebožce tetě, pokládal rozloučení za úplné, na vždy. Měl se za odbyta, cítil v tom cosi proti sobě a proto i zatrpkl v jeho zármutku z rozloučení. Paní Hanoldové psal jen jedinkrát, když odpovídal na její novoroční list. Psal srdečně, ale krátce. O sobě o minulosti se nezmiňoval. Jednal tak, jak si ustanovil, přesně dle rozhodnutí paní Hanoldové; nebylo to i bez trpkého úmyslu.

Pak jen ob čas podal zprávu paní de Lozier, ve kteréž zprávě bylo leccos pro paní Hanoldovou, ji však přímo již nepsal. Jen Jeanettě po každé několik řádků. Paní Hanoldová také sama nepsala. Než každý list paní de Lozier přinesl přímý nebo nepřímý vzkaz od ní nebo zprávu o ní a Jeanettě. Ale neviděli se a čas nepozorovaně hladil pohnuté vlny Heldova vzrušení; a ustavičné, někdy úmorné zaměstnání, ruch velkého města i pohnuté doby nedaly bujiti vzpomínkám a často zalétat myšlení k osamělému záměčku. Ale tam tesknota chodila.

A v tom ta nenadálá zpráva o rytmistru Hanoldovi; náhlé, prudké zavanutí do tupého klidu a tiché resignace. Ale jen zavanutí. Held se bránil myšlenkám z něho. Ať tak nebo tak, rozhodoval se v duchu, všemu je konec. Není možná, není už možná!

XXVII. MLADÝ VĚK SE DOSTANE DO PALÁCE.

Hned nazejtří, jak doktor Held řekl, vypravil se Václav do paláce někdy hrabat Příchovských, do jehož zahrady předlo ni všetečně vlezl, upřímně se jí divil a nad jejím číhadlem žasl. Mramorového kamene s jamkami na shášení pochodní si zase všiml, když vcházel do velkého průjezdu. Jím vyjížděl vůz plný soudků, dva jiné povozy také již naložené stály v nádvoří, za nímž se rozložitě vznášely bujně zelené, košaté stromy velké zahrady.

Už schody, nad nimi svítilny, široká, světlá chodba svědčily o panské nádheře. Nahoře v patře na nekonečné chodbě řada bílých dveří s lesklými, mosaznými klikami. Do kterých dveří teď — A nikdo na celé chodbě, koho by se mohl zeptati; Václav chvíli čekal a dočekal se. Starý muž v hrubé, plátěné zástěře, ve střevících vyšel z jedné dveří dávaje si beraničku na prokvetlou hlavu. To ten, kterého předloni zahlédl v nádvoří, když se tenkrát ozval shora, ze zasklené

pavlače ženský hlas: »Tomáši!« Václav se ho zeptal po staré paní Toškánové.

»Tadyhle jdou,« odvětil staroch dost ochotně, »do těch druhých dveří. Ale nevím, jestli panímaminka teď — no, ale jdou —«

To »panímaminka« Václava překvapilo tady v panském domě, v tak bohaté rodině, již patřil nejen tento palác, ale i několik jiných domů a také panství kdesi na Tábořsku. Tak prostě sousedsky to znělo, a domácky. Čekal tu, v paláci, samou němčinu, a takhle to začínalo. Zaklepal na označené dveře, než nikdo se neozval. Zaklepal opět, vzal za kliku — Prázdný pokoj, nábytku málo, ale strop plný štukových ozdob a stěny — Samý čaloun z těžkého, tmavomodrého hedvábí nádherných vzorků.

»To snad je předpokoj,« hádal Václav a šel dále ke druhým dveřím. Na opětné zaklepání ozvalo se vnitř nějak rázně, skoro mrzutě, ať vstoupí. Vešel a zůstal hned u dveří, jak byl překvapen. Velký pokoj, zelených, damaškových čalounů, stropu štukem vyzdobeného, provanutý neurčitou vůní domácího koření, u dveří zvonidlo hedvábím vyšivané, nábytek tmavý, většinou dubový, pěkně vykládaný, ale odrážející se od úpravy panské někdy komnaty svým sousedským a starobylým rázem. Všecko mohutné, těžké, skříň i stůl i v pozadí velká postel pod nebesy, židle i vysoká, tmavá lenoška; ale ze všeho nejmohutnější ohromný, vykládaný prádelník zrovna proti dveřím u stěny.

Po stěně nad ním, jakož i poblíže postele nad klekadlem obrazy svatých, pod nimiž nad prádelníkem lampičky tři a nad klekadlem čtvrtá, všechny z rudého skla; obrazy většinou už starší, na plátně malované, dost zčernalé, málo vkusné, jakož i dvě kolorované rytiny. Jistě jich tento pokoj dříve neměl a byly sem novým majitelem či majitelkou jako ten nábytek přistěhovány. A na tom ohromném prádelníku! Dřevěná, hrubě velká socha panny Marie s dětátkem, korunovaná, s žezlem v ruce. Hlavy obou ostře polychromovány,

žezlo, koruny silně zlaceny, plné barevných, lesklých kamenů. Jinak byla socha skoro svlečena, v jakési spodniče, ale právě v toaletě.

Stará služka vrásčitá, s nabíraným bílým límcem kolem krku, v černém živůtku s proramenicemi držela plné hrsti drahého šatstva i kmentového vinutí. Z toho odívala sochu vážná, statná, ač nikoliv tělnatá paní v tmavých šatech, v bělostném čepci, prosivělá, v zástěře, z pod níž bylo viděti kapsář, a v pantoflích. Stojíc na stoličce, oblékala P. Marii v brokátovou, třpytnou, drahou sukni, kdežto druhá, patrně právě svlečená, ležela stranou na prádelniku.

Když Václav vstoupil, obrátila se stará paní a chladně, skoro přísně si jej svým pronikavým, sivým okem prohlédla. Jak se uklonil a chtěl se představit, vpadla, po česku, tázavě:

»Pan student od pana doktora Helda.«

»Ano, prosím.«

»Počkají. Dostrojíme Panenku Marii.«

Václav v duchu žasna stál tiše, čil ten divný vzduch plný kořenné, neurčité vůně, všiml si, že v jedné z lampiček mrká zarudlé světlo, že za sochou při stěně vznáší se oblouk z dělaných růží, že při něm, z každé strany po třech, stojí stříbrné svícny s voskovícemi, ozdobené kličkami z pentlí a dělanými květinami, vzpomněl si na tetu Mali v Litomyšli, na její oltářík, u něhož mu činívala pobožné promluvy, díval se na starou služku, jak pokaždé kousek mariánského obleku, který podávala paní, zbožně, pokorně políbila tak jako pak její paní. Při tom mu neušlo, že na okně v pravo stojí dvě veliké sklenice, jedna plná arniky, druhá pijavic.

Pojednou sestoupila paní Toškanová se stoličky, zadívala se se zalíbením a v tiché radosti na P. Marii, jak ji vystrojila, jak září brokát, jak bělosti svítí se krajky a zlatým leskem dracounové ozdoby, portičky a porty na modrém sametovém plášti zvonového tvaru, pak složila svlečený oblek do zvláštní skřínky a řekla staré služce:

»Můžeš jít, Mariáno.«

Mariána ještě jednou se před sochou pokřižovala, potrhnuvši do předu koleny, a tiše odešla. Stará paní se obrátila k Václavovi.

»Tak jich pan doktor Held posílá.«

»Ano, byl tak laskavý. Včera mně řekl, abych šel dnes, a tak si dovoluju, jemnostpaní —«

Udal jméno své i rodiště a přidal, že je krajan doktora Helda.

»Tam u vás jsou Vamberice,« vzpomněla hned na poutnické místo.

»V kladské krajině, ano, od nás tam chodí processí.«

»Taky bych se tam ráda podívala. Tam je slavná panenka Maria jako svatohorská. No tak,« dodala tepleji, jakoby se rozehrála hovorem o Vamberické P. Marii, »aby viděli toho studentka — hoch není zlý, no, někdy, to se ví, ale nic mu neslevuji — tak tedy — aby jim ho zavolali.« Ale nezatáhla za zvonidlo, nýbrž vyšla do předního pokoje nechavši otevřeno, z toho na chodbu; poněvadž i tu zůstaly dveře otevřeny, zaslechl Václav, jak z chodby oknem dolů volá:

»To-má-ši!«

Z dola nějaký hlas, pak rozkaz staré paní, aby Hanzi přišel. Za chvilku tu byl klouček desítiletý, hezký, s bílým, širokým límcem od košile přes krátkou tmavomodrou kazajku přeloženým, hoch bystrých očí, nic ostýchavý, jenž zvědavě, s úsměvem se díval na nového svého učitele. Staré paní se patrně zalíbilo, jak se Václav srdečně s ním uvítal a o společném učení se zmínil, nic upjatě, nýbrž tak, aby v chlapci důvěru vzbudil a chuti jemu dodal. Udvíhla dobu, kterou by měl Václav přicházet, propustila jej vážně, ale přece ne tak chladně, jak jej přijala.

Václav první dny nespátl z rodiny nikoho kromě staré paní; ta, jak pozoroval, vládla veškerou domácností bystře i ostře a také neúnavně, tak jak si navykla už dříve, prve nežli se přistěhovala sem do hraběcího paláce, jenž nic nezměnil v jejím způsobu života i práce.

Snachu její, Jenikovu matku, Václav neuviděl; meškala, churavá tou dobou, na jejich panství na zámku mladějovském. Její muž podíval se do chlapcovy hodiny až čtvrtého dne, aby seznal nového učitele. Mladý Toškan, Jan, v domě »pan Johan«, velmi vlídný, jež obchody a závody zaměstnávaly po celý den, byl urostlý, sličný muž po modě oblečený. Pro samý spěch promluvil jen několik slov, nejprve německy začal, pak po česku zeptal se na synka, také chvatně a skoro jen aby se zeptal, a hned zas odešel.

Když se Václav po páté učil s nejmladším Toškanem, vstoupil z nenadání, ale již na samý konec hodiny, nejstarší Toškan, Ambrož, v domě »pan Ambrož«, děd Jeníkův, velký, hubený muž, zapadlých, velkých očí, slidivého, pronikavého výrazu; byl po staré modě v dlouhém kabátě vysokého límce a měl ještě cop. Václav jej ihned poznal, že to ten, kterého předloni, když přijel do Prahy, viděl vycházet z obilního skladiště, t. j. ze zrušeného kostela sv. Mikuláše na Starém Městě a pak tady v průjezdě domu. Hleděl přísně, nedůvěřivě, mluvil úsečně, tvrdě. Václav, jemuž se v ten okamžik přikmitl chudý řemeslník, jak tenkrát u toho kostela volal: »Chléb náš vezdejší, lífranti, zloději —« se zarazil. Starý Toškan vyptal se, ba zrovna vyslýchal, co studuje, odkud je, či je a pojednou se zeptal, hraje-li na klavír.

»Hraju i na housle.«

»Už se poučili? Je už hodina?«

»Je, já přišel o něco dřív.«

»Tak jdou na chvíli se mnou.«

Šel napřed a Václav za ním z Jenikova pokoje do druhého, do třetího, oba pokoje měly drahé a krásné čalouny i panský nábytek, až stanuli v třetí komnatě s bledě zelenými, hedvábnými čalouny, s nádherným nábytkem z ebenového dřeva, s krbem plným roztočilých drobností, zvláště figurek porcelánových, s velkým zrcadlem v rámu rovněž z ebenového dřeva. Od stropu visel lustr na třech pozlacených řetězech, jež držela zlacená socha boha Mercura; lustr,

černá loď, byl rovněž z ebenového dřeva, s hojným zlacením. V lodi seděla soška »Industrie«. Četná vesla té drahé lodi nesla bělostné voskovice. V koutě stál tmavý klavír, modního, empirového slohu, s hojnými, kovovými intarsiemi, již otevřený, s přichystanými partesy.

»Tak si sednou,« vybídl velitelsky starý Toškan a vzav s piana krásnou flétnu, sedl na sedadlo u starého, vyřezávaného pulpitku s notami. »Zahrajeme si.« Přitiskl flétnu ke rtům, vyloudil na zkoušku řadu tónů, pak klepaje nohou počítal: jedna, dva, tři — čtyři —« kývl hlavou a spustili; hráli menuet, staromodní, pěkný menuet, Václav modně učesaný, s kučerou nad čelem, s licousky, starý Toškany s copem v týle. Pískal slušně a Václav jej snadno a dobře doprovázel; přehráli kousek v jednom, bez zastávky, oba s chutí, tak že starý Toškan, »pan Ambrož«, vstav spokojeně vlidněji se vyslovil:

»Na, schön, dobře nám to šlo. To si zas zahrajeme.« A dost. Václav byl propuštěn. Ten flétnista s copem nešel mu dlouho z mysli. Starý Toškan, milovník hudby, starý Toškan, takový škrtil obchodník! Hned na poprvé nebylo Václavovi volno v jeho společnosti a také ne pak, kdykoliv s ním hrál, což bývalo pravidelně dvakrát týdně, ale vždycky po Jeníkově hodině. Václav tušil, že toto jeho doprovázení je starému »panu Ambroži« jakýmsi přídavkem, že mu za ně nic nedá.

S nejmladším Toškanem měl také potíž. Hoch nebyl zlý a ne bez nadání, do učení se však nehnal.

Na hodinu obyčejně zapomněl, takže jej Václav skoro pokaždé musil shánět buď na zahradě, o jejímž číhadle se dověděl, že je starého pana Ambrože, nebo po domě. Tu jej našel obyčejně ve velkém, někdy také pěkně zařízeném pokoji, nyní čeledníku, kdež zastal buď starou Mariánu nebo starého Tomáše a často také »starou paní«.

Když poprvé tam vnikal, sháněje žáčka, zamazal si ruku čerstvým těstem, jehož kus uvázl na mosazné klice krásně pracované. Těsto!

Žasl. Tady v paláci! Když otevřel, uviděl těsta ještě víc. »Stará paní« v zástěře, majíc rukávy vyhrnuty, statně vyvalovala bochníky, jak se tomu naučila v mládí, doma, ve velké domácnosti, byla sládkova dcera, a stará Mariána vynášela je na ošatkách, patrně k pekaři. Hanzí, všecek zamoučený, popelil se v koutě. Když si ho Václav vylákal a s ním odcházel, všiml si, že na bílých, panských dveřích je přilepen arch s dřevoryty čtrnácti svatých pomocníků a modlitbou k nim, že nade dveřmi visí řada obrázků svatých, hrubě malovaných a že v koutě pod soškou sv. Jana Nepomuckého hoří plamének v barevné lampičce.

Jiný den musil Václav za svým přeochoťným žákem k staré paní, do jejího pokoje s ohromným prádelníkem a velikou sochou na něm. Seznal, že P. Maria je zase jinak a zase nádherně ustrojena; nepřekvapilo ho to, poněvadž už věděl, že stará paní ji každým týden převléká. Ale nad čím se v duchu podivil, bylo, že u staré paní zastal kromě jejího vnoučka také zpěváka Kominička, jehož zavalitou figuru nevysokou, červené, ducaté tváře, tupého nosu znal z ulice; vidal jej o processích, kteráž Kominiček v šosatém kabátě nebo v límcovém plášti, okuláry na nose a knížku v ruce, vodil po Praze nebo na sv. Horu nebo o májových pobožnostech, když předříkával a nahlas se modlil v čele zástupu před sochou sv. Jana*) u Vunšviců na Koňském trhu, když se tam kolem sochy vše břízkami zelenalo.

Václav zaslechl, že je řeč o panně Marii Vítězné, o jejím kostele na Bílé Hoře a zahlédl, jak Kominiček právě shraboval peníze se stolu.

»Tohle tak doktor Srnka vidět,« pomyslil Václav, a ještě v učebné hodině se mu vtíralo, jaká to temná pobožnost, že stará bohačka netuší, nač to dává, a ten řemeslný pobožník nač to běře, že nemají ani tušení, oni a tisícové, jaká to byla tam smrtelná rána ta porážka, kterouž oslavují.

Tak seznal za nedlouho všecken dům s domácností většinou

*) Socha ta odtud r. 1819 odklizená, stojí nyní v kostele na Skalce.

českou. Í starý pan Ambrož mluvil doma skoro jen česky; za to pan Johan, vychovanec už německých škol, i doma často začal po německu. S otcem hovořili česky, německy, jak je napadlo; v kanceláři však a vše, cokoliv se pérem vyjádřilo, bylo německé. Z hovorů vyrozuměl Václav, že v rodině mají ještě »tetu Katinku«, sestru pana Johana, že mešká s jeho ženou na zámku v Mladějově, a že je svobodná. Měl ji za starou slečnu, o kterouž se jinak nezajímal. Ale jednou našel náhodou v Jeníkově knize obrázek, dosti slušnou kresbu spodobující starou gotickou bránu hradní a kus věže zbořené ve stínu nějakého stromu, zarostlé břečtanem a křovím, tichý, poetický kout.

Václav byl překvapen, když se mu Jeník vyznal, že ten obrázek kreslila teta Katinka, že jej vzal z jejího pokoje, když tam stará Mariána uklízela. Víc neuslyšel, dále se také neptal a na obrázek i na jeho kreslířku záhy zapomněl v návalu sensací, jimiž bylo všechno roztržito a kolem všude neklidno. Den co den zprávy o vyjednávání válčících stran, o smluveném příměří mezi nimi, o císaři, jenž meškal v Jičíně a pak počátkem července v Brandýse nad Labem, o ministru »cizích důležitostí« Metternichovi, že byl v Drážďanech, že tam měl u císaře Napoleona audienci od jedenácté hodiny dopoledne až do sedmi večer, po té audienci že kurýrové byli rozesláni na všechny strany. Zvláště mnoho a živě všude jednali o kongressu, jenž se počínal do Prahy sjížděti.

Václav chodě do Toškanova domu denně vidal ruch a hemžení v Starých alejích. Do jejich proudění přibývalo od počátku července cizinců co den. Sjížděli se diplomaté, nediplomaté. Čím dále tím hojněji a pestřeji blýskaly se cizí uniformy vedle domácích, hlavně ruské. Před hôtely »u tří lip«, »u černé růže«, »u modré hvězdy«, »u černého koně« vidal jich Václav nejvíce.

Kurýři Napoleonovi a ruští, rakouští přijížděli, odjížděli, z Drážďan, z Reichenbachu slezského, z Vídně, z Brandýsa a zase naopak. Mělo se jednat o mír a chystalo se k válce. I v domě u Toškanů bylo

to znát. Václav slyšel i viděl, jak pan Johan i pan Ambrož jsou teď zapřaženi i všechen jejich personál, jaké starosti, jaký chvat s dodávkami, hlavně obilí, mouky i masa.

Že jde do tuha, uviděli Pražané v první polovici července, když vojsko začalo městem procházet, když ulicemi rozléhaly se víření bubnů, troubení, rachot děl, řinčivá hudba pěchoty i jízdných, kdy pluk za plukem přicházel a zase město opouštěl. Všechno vojsko zastavovalo se a zůstávalo v Libni a na polích kolem. Tam byl hlavní stan císařské armády. Veliké, hlučné ležení bylo v ustavičném spojení s Prahou, jejímiž ulicemi procházeli se vojáci nejrozličnějších plukův a různých stejnokrojů, pěši v bělostných fráčkách, švališeri, huláni v zelených, dělostřelci v hnědých, ošňorovaní husari, šedí myslivci, bílí kyrysníci, velicí, silní mužové.

Všude jen vojna, o ničem řeč nežli o vojně a všude, na ulici, v katírnách, v dílně, i doma u jídla; všude dychtivost a napjetí, co bude. V kongress v Praze o mír jednající doufal už málokdo. Rytíř Jeník setkav se na procházce se známými, řekl bez obalu, ten kongress, co, to že je komedie, válečný plán že je bez toho vypracován tu i tam, kongress, že se rozletí najednou jako splašení vrabci a pak bum — vojna.

Již nebylo rozdělení v sympathiích. V tom už jedna mysl všude, že je nutno se přidat k Rusům a jejich spojencům. Noviny už nevynášely Napoleona, za to velebily kozáky, jaký to »udačný národ, který v nynější válce s Francouzi nesmrtelného si dobyl jména«.

Z libeňského ležení navštěvovali vojáci Prahu v houfcích i proudem, Pražané zase chodili se dívat k Libni nebo večer na Libeň na řady nespočetných ohňů táborových, jejichž dým a zardělá zář stoupaly vysoko do temna večerních nebes.

Vedle vojska nové zástupy proudily do Prahy z nejbližšího okolí i z dalšího venkova, tisíce dělníkův i dělnic. Hemžilo se jimi na hradbách, u bran, jež za vojenského vedení na chvat opravovali, opevňovali, kdež svázeli kmeny, přisekávali palisády a zatloukali je

na opevnění hradeb a bran, aby Praha byla přichystána na všechno, kdyby snad Napoleon ze Sas vrazil do Čech. Tak válečně bylo na pražských hradbách a v nich, v městě, kongress míru v jalovém, neupřímném jednání.

Václav měl těch dnů u Toškanů denně více nežli hodinu. Přicházel dřív a zůstával i po hodině, jak stará paní ho požádala, k vůli Hanzimu, aby chlapec nebyl pořád tak sám, aby někdo na něj dohlédl. Sama nestačila v tom ruchu a honu, jaký byl po celý den v domě, a mužští si hoča teprve nevšimli; potřebovalť sám hodně času, poněvadž se úsilně připravoval na zkoušky, v druhé polovici července už ohlášené: dne 13. a 14. srpna měla být ústní zkouška z církevního práva, dne 16. písemná; z českého státního práva ústní zkoušky dne 23. srpna a dne 24. písemná. Václav přidával studiu noci; sedával dlouho a časně vstával, aby nahradil čas strávený u Toškanů. Za to mnoho, často mnoho vídal v paláci dodavatelově i z jeho oken, když s Hanzim hledival na ruch Starých alejí, na průvody, hlučná vítání, hřmotné pochody vojska, na nekonečné řady panských kočárů skvělého dvořanstva a družin.

Posledního dne července přijel císař do Prahy a prohlížel v průvodu vojenské družiny pražské hradby.

Už bylo slyšeti, že se válečná vichřice žene. Prahou rozlétla se zpráva, že cár je už v Čechách, tentokráte ne sám, nýbrž v čele veliké armády, že se už blíží. V to konec kongressu. Dne 10. srpna bylo po všem jednání. Poslední jiskra naděje v mír pohasla. Vojna.

Praha všecka rozrušena. Vojenské ležení za branou, a ruské pluky se blížily. V hlavních ulicích všude hemžení jako na mraveništi. Dvůr opět přijel, aby tu uvítal cara; sjelo se množství šlechty, cizinců, všude jich plno a generálův a vyšších důstojníků. Hostince nestačily, soukromé byty se najímaly a dál se soupis bytů pro ruské vojsko. Také v Toškanově paláci chystali řadu pokojů pro ruské generály.

Václav užil ticha ty dni jen ve svém studentském pokojíku a jen v noci a to ještě ne bez vyrušování. Často k němu zalehly i za pozdní

hodiny otevřeným oknem (byly teplé, srpnové noci) náhlý hluk nebo hřmot četných, pádných kroků vojenských, pokřiky i zpěv. Už si toho ani nevšiml. Ale jednou, tu noc před první zkouškou, přece naslouchal a napjatě. Houf studentů přicházel ulicí a zpíval; slovům nebylo rozumět, ale pak jasně rozeznal, když táhli zrovna pod jeho oknem, jak zanotovali:

Freiheit, die ich meine,
die mein Herz erfüllt,
komm mit deinem Scheine —

Přešli, zacházeli. Václav přiskočiv k oknu, nachýlil se ven a naslouchal. To ta nová píseň, která sem přivanula z Němec, prý z bojiště, tu tam zpívají, Lützovův sbor a Němci ve zbrani. Maně vzpomněl na pruské emigranty, které viděl kdysi »u modrého hroznu« a kteří, jak slyšel, všichni z Prahy ujeli i ten doktor Müller, domů, do Němec bojovat za vlast a svobodu.

»Freiheit, die ich meine,« znělo mu a trpkost pocítil i závist. Tam bojují za vlast, budou mít svobodu a tady —

Na zejtří po zkoušce, kterouž dobře odbyl, zahlédl odpoledne u Toškanů v domě zase zpěváka Kominička. Byl u staré paní a ta se pak Václavovi o něm sama zmínila, že tu byl stran zítřejší slavnosti.

»Car přijede,« řekl Václav překvapen tím, co že Kominiček.

»Ano, ale zítra bude také první mše v kostele panny Marie Vítězné na Bílé hoře. Pojedu tam.«

»Car přijede, jemnostpaní.«

»Až pozdě odpoledne. Hanzi by taky mohl. Nejeli by taky? Tam bude slavnost!« Tvář staré paní zjasněla nadšením a radostí.

»Není možná, jemnostpaní, mám zkoušky.« Té chvíle neměl odvahy, aby řekl plnou pravdu.

Stará paní Toškanová jela na zejtří 15. srpna na Bilou horu se starou Mariánou, bez vnuka, když jeho informátor nemohl. Odpoledne se vrátila, to již zástupy lidstva, shlukujícími se u Pražské brány a v Starých alejích, chystajícími se uvítat ruského cara. Doma

tou dobou připravovali v největším honu osvětlení na večer jak všude v sousedství, v ulicích, kterými car měl jeti, se k němu bez vyzvání, spontánně odhodlali. Václav s Jeníkem pomáhali také stavět do nekonečné řady oken svíčky a svícny. Václav nečinil tak z ochoty k domácím, nýbrž z nadšené radosti nad příchodem mocného, slovanského panovníka.

Po osmé, za prvního smrákání jej uviděl, an jede v zátopě světél, ozářenou ulicí po pravici rakouského císaře, jenž mu vyjel za bránu naproti, v nádherném kočáře v nekonečném průvodu povozů a jezdců v lesklém stejnokroji, z nichž úžas budila zvláště družina dvorských kozáků v drahocenných huňaticích, v rudých kaftanech, zařících zlatem epaulet i šnor a s nábojnicemi na prsou. Z dola, z Alejí bouřilo nadšené volání, neutuchající jásání, do něhož hřímala hradčanská děla a slévalo se slavné vyzvánění. Václav také volal, křičel »Vivat! Vivat!« ; vítal a pozdravoval slovanského panovníka jedoucího za bouře nadšení na hrad českých králů.

Nazejtří, v pondělí, dostal se do hlubokého ticha. Celé dopoledne proseděl v Karolinu v odlehlé, ne valně světlé síni nad písemnou prací z církevního práva. Když vyšel v poledne na ulici, uslyšel, že propásl nádherné divadlo, že před polednem vjela do města carská, kozácká garda, ve vysokých čákách s červenými pytlíky, v tmavozelených uniformách s bílým řemením, plných stříbra, a všichni na koních jedné barvy, celičkový pluk, a dlouhé piky nad ním jako les — krása, krása prý, jak mu všichni ličili, a zvláště nadšeně večer na Staré rychtě u vlastenského stolu, kamž se odebral oslavit svou zkoušku. Hned však na ni zapomněl, ale slavil přece a nadšeně a dlouho se Svobodou, Havelkou, s Hýblem a ostatními, cara slavil, Rusy, slovanské vojsko. Tam se také opravdu zamrzel nad doktorem Srnkou, jenž, jakoby se nic nestalo, klidně seděl jako jindy; jen víc před se bručel, bez pochyby nespokojen. K nim ani nepromluvil, jen několikrát se ohlédl a tak podivně, jako s úsměskem. A záhy odešel. Václav mu tentokrát rád viděl paty.

Toho večera také uslyšel, že odpoledne přijel do Prahy slavný generál Moreau, protivník Napoleonův, někdy spojencův hrozný nepřítel, teď pomocník, že se vrátil na carovo pozvání z vyhnanství, z Ameriky, že přijel do Prahy ze Stralsundu přes Berlín a že bydlí, to Hýbl přinesl, na Malé straně v nárožním domě proti srbsko-lužickému semináři, car že hned přijel jej navštívit a když odjel, že zase generál Moreau jel nahoru na hrad s poklonou caru a císaři Františkovi.

Když ráno po té oslavě na Staré rychtě Václav vyšel na ulici, zastal houfce lidí u nároží a ne u jednoho, nýbrž u všech, kolem kterýchž šel. Četli císařův manifest ohlašující válku proti Napoleonovi; četli, živě rokovali, ale ne překvapení a bez prudkého rozčilení, neboť co vyhláška oznamovala, to měli všichni už před tím za jisté. Ale pak se všechno jakoby splášilo a kde kdo hnál se k Poříčské bráně, a v ty končiny, když se rozkřiklo, že Rusové jdou, že jsou už tu.

Přitrhli a vcházeli do Prahy za nadšeného vítání jako vítězové, pluk za plukem, jízda nejprve, každý pluk na koních stejné barvy, ten na samých hnědácích, ten na plavých, ten na vraných, kozáci, gardovi dragoni ve vysokých čákách, v tmavozeleném fláčku, v takových nohavicích; za jezdci pěchota v tmavozelených uniformách, prapor za praporem, pluk za plukem s řinčivou hudbou, a zase jízda, gardovi husaři v rudých dolmanech, vrudých kožíškách přesrameno, huláni v tmavomodrém fraku, v šedých pantalonech, pěchota, dělostřelci a zase jízda, pluk za plukem, každý radostně vítán.

Václav při tom vítání nejednou si připomenul, jak bylo před dvanácti lety. Obraz ruského ležení pod Josefovem u Jezbin ožil mu neobyčejnou svěžestí. Připadl mu také bradatý kozák, jež mu dal peníz na památku, připadl otec, starý Bilek, jakou by teď měl radost.

Den míjel jako v opojení, jako v nádherném divadle, u vzrušení a rozčilení. Noc zarazila pestrý, rušný a šumný proud ruského vojska, ale nazejtří hrnul se opět ulicemi, opět pod prapory, za hudbou,

za rachotu bubnů, nejprve zase jízda, kyrysníci, řada opremovaných trubačů v helmicích s rudými velkými chocholy na hřebeně helem, všichni na bílých koních, za nimi řady kyrysníků v helmách černých, velkých chocholů, v bělostných uniformách, v černých kyrysech, samý velký, statný muž na vybraných koních; za nimi pěchota, císařská, polní pošta, kozáci, nejznámější, nejpobláznější ze všeho vojska na koních ne právě nejvzhllednějších. Nad nimi les rudých, dlouhých pik, praporce s kříži a obrazy Bohorodice. Každý kozák přes plece pušku, jejíž kohoutek i pánevka obaleny huňatou koženinou.

Ulice nepřestaly znít a zvučet pádným stejnoměrným krokem pěších i cvakotem podkov. Ten hlomoz neumlkal, nezanikal, leda na chvíli, kdy spustila hudba nebo když bradatí molodci zanotovali a spustili mohutným sborem. Míjeli, zajížděli; za nimi noví a jiní, z dalekých končin svaté Rusi, od Donu, od Uralu a za nimi divní pronárodové, škadrony krymských Tatarů ve vysokých rudých čepicích s kožešinou, žlutě premovaných i jezdcí z končin ještě vzdálenějších, v helmicích, s lukem v široké pochvě po pravé straně s toutem plným šípů po levé straně u sedla, lidé žlutavé barvy, řídkých, svislých knírů.

Václav hleděl na vzácné, stále se měnící divadlo, jak se před ním neslo, na nekonečné, pestré řady Rusů jako u vytržení. Radostné teplo se mu rozlévalo hrudí a v duchu i polonahlas opakoval si: »Tam od východní strany duch Slavie věje —«

Vítal Rusy nejenom v řadách, na pochodu, nýbrž i v klidu a v uvolnění, v jejich táboru za poříčskou branou. *) Tam se většina ruského vojska utábořila; tam stály batterie jejich děl, nesčetné řady vozů s náboji a prachem, prosté vozy spízné, z nichž mnohé neměly ani kouska železa, ani železného hřebíku; tam strojili krmě a nocovali ve stanech, boudách, mezi vozy, tam odpočívali den, dva, nežli se

*) Dnešního Karlína tenkrát nebylo.

vydali na další pochod nebo nežli je vystřídaly nové pluky a eskadrony.

Václav se tam pustil s Hýblem a Havelkou a protáhli se jak mohli, skoro celým ležením. Nejčastěji se zastavili u markytánských vozů, v nichž koně byli zapřaženi pod duhou. U těchto vozů, kde vládl bradatý markytán nebo statná markytánka v nevídaném kroji, v dlouhém, ruském kanduši, stále jako na mraveništi. Vojáci nejrozumnějších uniforem, bradatí i oholení, ve furažkách i čákách, se tu rojili, kupili, tlačili.

Václav a jeho přátelé zastavovali se stranou, dívali se, pozorovali, naslouchali směsi hlasů, smíchu, křiku i hovoru; jen jednou pustili se do tlačence u takového vozu, který však nebyl zatopen houfem vojáků, nýbrž zvědavými Pražany. Nad jejich dav vznášel se dvojitý hrb, dlouhý krk i nehezká hlava hodně ošumělého dromedára, jenž vypřažen, stál uvázan vzadu u vozu, nedbaje tlačících se zvědavců, přežvykuje flegmaticky, jako ospale.

Václav zkoušel také svou znalost ruštiny; pouštěl se do hovoru s tím, oním vojákem, tu v ležení a ještě více v městě u Toškánů, jejichž palác se na nějaký den proměnil takřka v kasárna. Ruská stráž stála před ním; bydlel tu sám bratr carův, veliký kníže Konstantin se svojí družinou. Po všem domě, zvláště na schodech, na chodbách, po celý den ruch a šum a cvrčení ostruh, dole volání do zbraně i rachot bubnů, přebíhání ordonancí.

Václav, jak jen mohl, zastavil se s vojáky, lámal ruštinu, míchal ji s češtinou, a měl radost, srozuměl-li se, jakož také Rusy patrně těšilo, že se mohli domluvit. Václav vypravoval o hostech v paláci Toškánově, o důstojnících, o velikém knížeti, nadšeně o nich povídal večer u vlastenského stolu na Staré rychtě. V tom nadšení pro Rusy leccos zamlčel, jmenovitě jak starý Tomáš u Toškánů hubuje, jaký teď pořádek, to že bude uklizení, tolik vojska a to panstvo, velkokníže, ten že se na nic neohlíží, pokojů nešetří ani hedváb-ných, drahých nebes nad postelí, a co si poroučí, takové divné věci,

co vymýšlí, aby mu věšeli jeho kožené, bílé nohavice do sklepa, aby zvlhly a více pak na nohách přiléhaly, těsně, jako ulité.

Václav o Rusích mluvil nadšeně a také rád poslouchal, když o nich vypravovali, nejvíc o kozácích, jaký to dobrý lid. Než nic ho tak netěšilo, jako ten večer, když přišel na Starou rychtu Havelka a začal všechen vzrušen, aby poslechli, přátelé vlastenci, co se dnes stalo, aby povážili, že přišel k jemnostpánu, k Dobrovskému, zrovna když jim Dobrovský vykládal, ruský oficír a ten že ve jménu svého pána, vysokého generála, povídali, že to byl Barclay de Tolly, že přišel a požádal ten oficír, aby jeho komandant směl panu abbéovi osobně vzdáti svou úctu.

»To se vám strh' poplach, když ten oficír odešel;« vypravoval Havelka, »bodejt, generál a už takřka za dveřmi, a tady ten slavný pořádek či nepořádek. To jste měli vidět, jak jsme se zatumlovali. Já hned do almary jemnostpánu pro lepší kabát, Jodl uklízel knihy se židlí, Klicpera táhl stůl více k oknu, Dlabáč sehnal nějaký hadr a utíral prach jako o základ, až zrudl a div že se nezpotil, zkrátka, úklid, náramný, divoký úklid.«

»Co Dobrovský,« ptal se Hýbl.

»Jen se usmíval a byl klidný.«

»Přišel ten generál?« ptali se kolem stolu dychtivě.

»Přišel, vznešený pán. Uniforma samé zlato, samá zlatá šňůra a na prsou co řádů! Přišel s adjutantem.«

»Kudy přišli? Vrátky, z ostrova Kampy?«

»Ne, hlavní branou od paláce.«

»Tak co generál,« ptal se Václav nedočkavě.

»No, hluboce se uklonil a jak je šťastný, povídal, že může osobně poznati muže, jehož jméno pokládá Slovanstvo —«

»Slovanstvo, řek'? Slovanstvo?« vpadl Václav dychtivě.

»Slované, nebo Slovanstvo, to jistě, že celé Slovanstvo pokládá Dobrovského mezi své nejučenější, nejslavnější, ano i celá Evropa.«

»Byl tam dlouho?«

»Asi půl hodiny.«

»O čem mluvili.«

»To my již ustoupili do druhého pokoje, ale slyšeli jsme pak, že o literatuře a to se ví, že také o vojně a politice.«

»Co Dobrovský?«

»Byl tuze spokojen, viděli jsme to. A my měli a máme také radost. To je co říct! Ruský generál u českého učeného, teď, za vojny, když je všechno myšlení jen na pole obráceno a proti Napoleonu.«

»No, Bolzáno má pravdu, když tuhle řekl o Dobrovském,« notoval Hýbl, »že on je jediný ze tří milionů Čechů, kterého si váží všude v cizozemstvu. To už je sláva!«

»Až se dobránský farář doví!« pomyslnil Václav a hned si umínil, že mu napíše zprávu o Dobrovském a Rusech.

Vlastenci byli jimi nadšeni. Za to paní Praxová se na ně zlobila, čím dál tím více, na ně i na Johana, na muže. Ten ty dni přecho

opouštěl svůj trůn na podiu u okna a vycházel do města, a pokaždé proto, jak hlásil, že se jde podívat na Rusy, že musí, protože přitáhli zase noví, obzvláště kozáci noví, a to aby věděla Aninka, vykládal jí horlivě, ač ne místem bez ironie, že je rozdíl v kozácích, že piky mají všichni, pravda, piky na deset loket dlouhé, tuhle že vrazil na koňském trhu kozák tou pikou do kočáru nějakého doktora a hned že crrrnk, že se vysypalo okno u kočáru, a to že jen namátkou, náhodou, jen tak zavadil tou pikou, to že jsou piky — Ty piky že všichni kozáci mají, pravda, a fousy také všichni, ale už čepice ne, das heist, stejné čepice. Čepice sic že mají všichni, a jaké chlupatice, ale dýnka, vršky nestejně, jedni zelené, druzí modré, a také červené, a bílé prýmy na nich, a ti že jsou z Asie, ti s červenými čepicemi, až z Asie, jak si dal vyložit, až z Asie, kvis —

Aninka popadajíc dech posílala všechny kozáky i ty s červenými čepicemi do horoucích pekel, neodtáhnou-li brzo, že se jí muž naučí toulat a zvykne na hospody.

Chodit i ve všední den k Charouzům a zatoulal se také až ke Glubicům na Malou Stranu.

A těch řečí, co pak měl, když se vrátil, o kozácích a jiných Rusech, o Rusech vůbec, že s nimi seděl a pil, ó to dobro, to dobro, a »zdravstvujtě« mluvil s divným přízvukem, a jak zpívají, bože, až to srdce svírá, a pijí a jedí, ovoce, to je jim vzácné, a pivo pijí, také pivo a ne snad jen kořalku a lojové svíčky že ne-jedí, bodejt, když doma strojí, ví-li, to že ani arcibiskup se tady tak nemá jako takový možný Rus; a ji že pošle do Ruska, ji Aninku, aby viděla, aby se naučila vařit, aby věděla, napřed že je rozolka, on že to ví, že si dal vyložit, napřed sklenička rozolky, pak že začne oběd: nejprve paštičky masem a cibuli nadité, uzený jazyk, studené selátko — ach — a pak teprve polévka, čtverá polévka, zelná se šunkou, pak kaltounová, pak nudlová, pak husí. Po polívkách čtverá omáčka, dvě černé, dvě bílé, na způsob našeho zadělávaného.

Tady, když to poprvé vykládal, opřela se mu Aninka sic dýchavičně, ale rozhodně, aby neplácal, to že mu někdo namaloval. Než mistr Prax přes tento odpor i přes to, že i pak mu do řeči skákala, co povídá, to že není možná, dokončil ruský oběd a přednesl po čtveré omáče pečeně: telecí, vepřovou, jehněčí, husí, zvěřinu a ryby a to že se všechno najednou staví na stůl a vína k tomu, to že je slavný ruský oběd a za to že se pak jinak řekne: Pánbůh zaplať, dobrý to bylo, zejtra zas tak, jinak než tady po škubánkách nebo bramborech.

* * *

Car přijel v neděli, Moreau v pondělí a ve středu pruský král. Ve čtvrtek de 19. srpna odjeli mocnářové přehlídnout část rakouské armády tábořící u Tejnice. Pak se vydali do pole.

Po dvaadvacátém srpnu Praha zase ztichla. Hlavní proud ruského vojska odtáhl a valil se dál od Prahy ke hranicím. Nové sbory už nepřicházely.

Ruské uniformy však úplně nezmizely z pražských ulic. A v hotelech plno Rusů jedoucích do českých lázní nebo z nich.

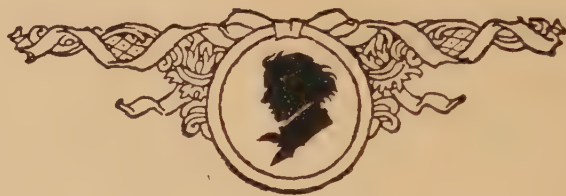
Dne 23. a 24. srpna odbyl si Václav zkoušku z českého státního práva. K vůli svému žáku, k vůli Jeníkovi, zůstal až do konce měsíce. Mladší Toškan, »pan Johan« sice vymohl ve škole, že by byl synek mohl s ním už 29. vyjeti na Mladějovský zámek na prázdniny. Než stará paní nedovolila. Musili oba, syn i vnuk, na processí, konané toho dne z Týna na hrad ku sv. Vítu, velké, slavné processí, jež vedl sám arcibiskup a jež se modlilo, aby Bůh požehnal zbrani spojenců proti Napoleonovi.

To bylo v neděli.

Nazejtří v pondělí vypravil se Václav domů na vagace. Nežli vyjel, zachytil ještě zprávu, která právě donesena letěla Prahou, že spojenci dorazili k Drážďanům a že již hnali outokem na hradby

od Francouzů kolem města silně založené. Tuto zprávu nesl domů jako poslední novinu.

Než hned druhého dne po jeho odchodu rozkřiklo se Prahou, že včera, t. j., 30. dobyla spojená vojska dokonalého vítězství na cestě od Petršvaldy k Teplicům nad Francouzi pod správou generála Vandamma.

XXVIII. DOKTOR HELD SE S LORY ROZLOUČÍ.

To byla bitva u Chlumce.

Než po této první zprávě žádná jiná, nic určitějšího a zevrubnějšího. Nejistota zůstala, dychtivost rostla. Dne 5. září vracel se doktor Held z nemocnice Milosrdných bratří. Na kraji Spálené ulice chytil jej starý rytíř Eisenstein.

»Pane doktore! Pane doktore, vy jistě víte o madame Dupasquierové —«

»Že se před týdnem vdala, ano.«

»Tedy přec! Je-li možná! A prý —«

»A vzala si toho svého strážce nemluvného, toho pana Zimmermanna.«

»A co, pane doktore —«

»Víc nevím nic, leda to ještě, že odjedou z Prahy nebo již odjeli.«

»Ahá! V tom něco je. A co Leon.«

»Mladý Napo-leon?«

»Jen se smějte, doktore, ale on je, a to všechno, ta svatba, vždyť víme, jak to chodí, že takové milostnice musí se pak vdát, a že si je někdo musí vzít. A odjeli, pravíte, do Francie, není-li pravda? Vidíte, jistě do Francie.«

V tom přiběhl k nim nějaký mužský všečen udýchán, jehož doktor neznal, ale jenž na něj volal:

»Pane doktore, vezou raněné, z té bitvy na saských hranicích.« A letěl dál. A hned jiný se kolem mihl, všečen zardělý, uhnáný, volaje, křiče před se, na celou ulici, že vezou raněné, že jsou už na Poříčí. Do toho vyvolávání zalehl šum od Starých alejí, několik lidí běželo v největším chvatu směrem k Prašné bráně.

Doktor Held zapomenuv na rytíře Eisenšteina, jenž v tom náhlém vzrušení zrnízel, nechtěl věřit nenadálé novině; vykládaje známým, ze sousedství, kteří se kolem něho shlukli, že není možná, že by přec od vojska poslali napřed zprávu, nějaké oznámení, jistě, aby se tu mohli na transport raněných uchystat, lože, místnosti a všechno připravit, že přece není možná —

Ale bylo. Sám se přesvědčil, když se také vydal za proudem. Nekonečná řada povozů, většinou samých selských, košatinových nebo fasuňků, mezi nimiž jenom tu i tam jel nějaký okroč žlutě natřený a ještě řidčeji kočár, vjížděla Poříčskou branou za průvodu malého oddílu pěších vojáků v šedých pláštích a bílém řemeni. S vojáky kráčeli lehce ranění, kteří vydrželi a nemusili na vůz. Ti s menšími ranami, kteří nemohli na nohy, seděli na vozích zrovna nacpáni nebo jen v předu i v zadu povozů, vezoucích těžce raněné, ležící na trochu slámě.

Vůz za vozem, konce jich nebylo; z nejednoho vyrazil bolestný výkřik nebo zaúpění, když vůz na dlažbě náhle prudce zahrkl nebo se otlásl. Od Poříčské brány bral se ten smutný průvod do města. Část vozů odbočila na Josefské náměstí, část na Senovážné; průvod však tím nepřestal a také neslábl. Jiné a jiné povozy s bolestným

nákladem jely dále Starými alejemi, Ovocnou ulicí; část zarazila na Židovské zahradě,*) část na Dobytčím trhu,**) jiná jela od Prašné brány Celetnou ulicí na Staroměstský rynek.

Řady těch povozů jely pak už mezi zástupy lidí. Shlukovali se v pravo, v levo, tlačili se k vozům, jež místem musily na chvílku zarazit, co se uvolnilo. Nejtěsněji bylo v Celetné ulici, kdež úzká prostora nestačila. Účastenství i zvědavost shlukly tolik lidí. Než i ti, kteří přišli, jen aby viděli, obměkčili se na ráz, jak spatřili smutné divadlo, vozy plné raněných, velkou většinou Francouzů, Rusů a Prušáků v pláštích nebo bez nich, v nejrůznějších uniformách, s nevalnými obvazy, kříví prosáklými.

Dech se tajil pohledem na ubožáky, kteří krváceli u průsmyku Naklérovského a v Chlumecké bitvě. Srdce svíralo se, když je s vozů skládali, ssinalé, zmořené bolesti i hroznou cestou, třesoucí se, s očima horečně zanícenýma, když slyšeli jejich úpění a bolestné výkřiky, kdykoliv při skládání skladači nevolky zavadili o jejich rány bídně ovázané nebo když prudčeji jimi pohnuli. A jaké ukládání ubohých! První chvíli neměli ani nač je položit, leda jen na drobet slámy s vozu nebo v některém domě sehnané. Leckde nebylo ani té, a nezbylo, nežli raněné položit na holou dlažbu, na chodníky, do průjezdů domů.

Než tato bída přemáhána bez odkladu. Hluboký soucit Pražanů hned činem se jevil. Po prvním, bolestném úžasu skutky milosrdenství. Nikde nezůstali nad raněnými trnouchými oliváky, hned a všude pomyslili na přispění. Všude sháněli víno, jídlo, polévky na první občerstvenou a záhy také odnášeli raněné s dlažby do bytů, do chudých i bohatých a do hostinců. Mnohé z nich uložili v Platejzu, u »Zlatého soudku«, v domě Milesimovském v Celetné ulici a »u Zlatého hřebene«. V kupeckém krámě na rohu Spálené ulice, proti

*) Vladislavova ulice.

**) Karlovo náměstí.

Perštýnu, zřídil kupec obvaziště, kdež převazovali rány. Do večera byli všichni ranění a nemocní pod střechou.

Doktor Held vrátil se do svého bytu teprve před jedenáctou v noci. Až do té chvíle pomáhal raněným a nemocným vojákům; domů přišel v šatu umazaném i krví potřísněném, unaven, vysilen, rozrušen. Hospodyně bázlivě mu oznámila, že tu byla návštěva. Mrzutě, netečně mávl rukou, rychle se však obrátil, když uslyšel, že tu byla ta stará paní, Francouzka, která chodívala k paní z Hanoldů.

»Co chtěla?« zeptal se čile.

»Neřekla, ale že přijde zítra.«

Nepřišla, ale již ráno čekala před domem, když odcházel do nemocnice Milosrdných bratří. Uslyšel, že včera přijela z venkova.

»Sama?« vpadl jí dychtivě do řeči.

»Ano, já jen na nějaký den. Bratr mně nepíše, a teď, když Rusové jsou tu, myslím, že se spíše doptám. Neměla jsem žádného stání. A když jsem přijela, zrovna do té hrůzy, o které jsem neměla ani tušení. Ach, bože, je-li také můj bratr mezi nimi, můj ubohý Charles! Ach, pane doktore, jdu k vám o radu, o pomoc, abyste se mne ujal.«

Doktor konejšil její úzkostný strach a slíbil ochotně, že učiní, jak žádá, dopoledne že musí k Milosrdným, odpoledne však že půjde zase mezi raněné a že začne pátrat.

»Doufám však, že pana bratra nenajdeme, že je zdráv. S ním se nesejdu, ale včera, hned jak raněné přivezli, jsem měl setkání — s rytmistrem z Hanoldů.«

Paní de Lozier ztrnula úžasem.

»Ano, je raněn a těžce, a dostal se mně náhodou v ošetřování.«

»Mon dieu! Mon dieu! A těžce raněn?«

»Velmi těžce, na pravé noze a na hlavě. Nevím, nebude-li třeba operace. Dal jsem o něm vzkázati jeh o bratranci.«

»Ach, ach — A poznal vás?«

»Poznal, a hned se mne ptal na Jeanettu, je-li zdráva.«

»Žasnu —«

»Řekl jsem, že asi je, jinak že nevím nic určitého, když je Jeanetta s matkou už přes rok na venkově.«

»Co pan z Hanoldů?«

»Zarazil se, pohlédl na mne a podal mi ruku. Pak, když jsem obvaz dokončil, řekl tiše: „Děkuju vám. Víím, že je zle, ale jen kdybych mohl ještě uvidět Jeanettu, mé dítě. Oh, jak byla roztomilá! Ach, Jeanettu a —“ Nedořekl. Snad v tom návalu, v tom vědomí, že je v nebezpečení, vzpomněl i na paní.«

»Oh, má Lory, má ubohá Lory!«

»Bylo mně ho líto, udatného vojáka; řekl jsem mu, že by bratranec mohl za něj psát a požádat —«

»To jste mu řekl?«

»Dobře tuší, jak s ním je, a odepřít snad poslední přání — Snad už mladý Hanold psal paní z Hanoldů. A vy, madame, budete také.«

»Ano, slíbila jsem, že, jak dojedu, podám o Praze zprávu. Toho se chudinka ovšem nenaděje.«

»A já se, madame, přičiním, abych také vám mohl podati zprávu co nejdříve. Dnes v tom návalu a zmatku je to nemožné, ale jen co se uvolní.«

Než neuvolnilo se tak hned. Toho dne, 6. září přibyl do Prahy nový transport raněných a také mnoho set zajatých Francouzů, kteréž však vedli dál, do Josefovské pevnosti. Také příštího dne přijel nový průvod povozů, většinou selských, plných raněnými a nemocnými. Rozdělovali je po soukromých domech, po velkých místnostech v hostincích, po školách. Doktor Held měl teď kromě své nemocnice u Milosrdných ještě druhou, improvizovanou ve škole v klášteře Uršulinek v Nových alejích. Z těch nových transportů dostalo se i na něj, takže za ty dva dni k jeho padesáti vojenským pacientům přibyl přes sto nových s ranami zanedbanými, plnými červů, hrozně páchnoucimi. Domů přicházel teď jen v poledne a pozdě večer, někdy až v noci, když ve vojanském jeho špitále byla zvláštní práce. Při veškeré té klopotě nezapomněl na paní

de Lozier, ale také ne na svého bratra na Rusi zmizevšího už před lety. Held byl sice už přesvědčen, že jeho nešťastný Ignác je mrtev, než přece na novo pátral mezi raněnými ruskými důstojníky, jako nedávno, když do Prahy přitrhly ruské pluky. Ale opět nadarmo. Za to paní de Lozier mohl podati příjemnou zprávu. Vyšetřil během týdne, že její bratr neleží raněn v Praze, že sice u Chlumce v bitvě bojoval, ale zdrav že vyvázl a že postupuje dále se svým plukem.

Druhý den po tom, co toto vzkázání poslal staré Francouzce, přišla v poledne nenadálá a nehlášená návštěva. Held, jenž právě hledal nějakou knihu, rychle se obrátil, jak zaslechl, že někdo vstoupil. Lory! Paní Hanoldová! Vešla v černém obleku, tiše, vedouc Jeanettu. Paní Hanoldové, jež pohnutím nemohla hned promluvit, kmitl se nach pobledlou tváří, když Held vyrazil jí vstříc v radostném překvapení.

»Vy!« Stiskl jí ruku a políbil. Pak chytil Jeanettu a políbil ji na čelo.

»Ráno jsem přijela,« hlas paní Hanoldové zněl zastřeně a slabě se chvěl, »jsem u paní Lozierové, od ní jdu nejprve k vám.«

»Psala vám.«

»Ano, a bratranec. Víم všechno. Je to nebezpečné?«

»Je,« a francouzsky dodal, že bude potřeba amputace nohy a také že běží o levé oko.

Statný, sličný muž měl býti tak zohaven. Zatrulo v ní hrůzou i soucitem.

»Znáte jeho přání,« ptala se mdlým, nejistým hlasem.

»Ano, a vy —«

»Uvidí Jeanettu, ovšem. Jak mu to odepřít. Ale také po mně se ptal, psal bratranec,« dodala váhavě, hledíc na Helda a čekajíc, co on, jakoby on měl rozhodnout.

»A přeje si s vámi promluvit, slyšel jsem. Splňte i toto přání.«

Paní Hanoldová zasmušivši se přisvědčila:

»Ano, k vůli Jeanettě.« Podala mu ruku a v pohledu jí svítilo vděčností. »Ale vy,« dodala zase po německu starostně, se smutným úsměvem, »nedbáte toho, co jsem vám psala, nešetříte se. Paní Lozierová mi vypravovala, jak se raněným obětujete.«

Held to zamluvil a zdržel ji, když vstávala chtějíc odejít. Zvěděl, že teď zůstane u paní de Lozier, že pro několik dní nehledala bytu.

»Tedy zas odjedete?« zeptal se s tichou výčitkou.

»Musím.«

»A zůstanete tam?« dodal tlumeněji.

»Je tak lépe. Prosím vás,« dodala pohnutě po francouzsku a rychle vstala majíc se k odchodu, »prosím vás, ne teď, ne teď —«

»Ale uvidím vás ještě.«

»Ano,« přisvědčila chvatně a podala mu ruku.

Druhého dne se dověděl, že byla v nemocnici s Jeanettou a s paní de Lozier, sama že zůstala nejprve v pozadí, madame že přivedla Jeanettu k rytmistrovu loži, že děvčátko, ač je připravili, bylo jako u vyjevení, jak se leklo otce, když jej shlédlo ne jako u nich v parku zdravého, nýbrž s obvázanou hlavou, bledého. Ležel jako bez ducha, hned však oživil, když paní de Lozier šetrně mu oznámila.

»Jeanetta, mé dítě!« vydechl, »ach, mé dítě!«

Paní Hanoldová, jež vešla neklidná, vzrušila se tím pohledem. Lítost, soucit ji přemohly, a zachvěla se, když se rytmistr Jeanetty hned také optal, nepřišla-li s nimi matinka.

Neudržela se, přistoupila. Vztáhl k ní ruku.

»Děkuju, děkuju vám — vy jste přišla. A já — vidíte —«

Lékař, jenž tu měl dopoledne službu, připomenul, že je nutno, aby raněný se příliš nerozčiloval, a prosil, aby se návštěva zkrátila. Paní Hanoldová postřehla mužův pohled, který na ně, na dceru, na ni upřel, dlouhý, smutný, jako se loučící, plný pohnutí. A jak Jeanettu miluje!

Teprve za několik dní po amputaci, jež se zdařila a při kteréž Held nebyl, navštívila paní Hanoldová s dceruškou svého muže a pak denně. Raněný se sbíral, s okem však bylo zle. Pohaslo mu. Held zvěděl, že když rytmistr vyvázl z nebezpečení, chtěla paní Hanoldová odjetí z Prahy, že však na jeho prosbu odjezd odložila. Raněnému, zmrzačenému nemohla odřici. Held si to sice vyložil, že k vůli Jeanettě tak učinila, než v srdci se mu hnulo cosi jako žárlivost, v níž byl i úsměšek, že Lory povolila; k němu, Heldovi, že je důslednější, že i tady se mu vyhýbá. Mluvil s ní za těch několik neděl trikrát, a jen náhodou, když ji potkal na ulici. Než pojednou se s ní setkal doma. V poledne koncem října přišla sama, bez Jeanetty.

»Odjedeme,« pravila vzrušeně, »ale nejdu se loučit. Přijdu ještě s Jeanettou, ale musím s vámi promluvit. Včera u Slívků, včera i před tím, mluvili o Hanoldovi, paní radová, hraběnka Bubnová, tuze ho litují, byly jej kolikrát navštívit. A on je ubohý. Mluvily pro něj, prosily za něj, byly dojaty jeho utrpením i skroušeností, jak mně hraběnka řekla. A ji žádal, velmi prý prosil, aby byla prostřednicí —«

»Mezi vámi!«

»Abych mu dala Jeanettu.«

»Není možná!« vyhrkl Held bezděky.

»Ano, a to také věděl, že ji nedám z rukou.«

»Tedy vy — abyste s ní —«

»Ano.« Paní Hanoldová nevědouc vstala. »Opřela jsem se, zamítla, než tolik mi vykládaly, že k vůli Jeanettě, která o našem sporu neví, a on — teď zmrzačený, že nemůže žít bez svého dítěte, že by si zoufal. Ach, tolik domlouvaly a dokazovaly, jaký prospěch z toho bude mít Jeanetta, abych svůj odpor přemohla. Cítu, srdce se dovolávaly a on co slibuje. Také sám pak prosil, ssinalý, mrzák, oko se mu slzami zalilo, když mluvil o Jeanettě, kdyby se měl rozloučit —«

»Svolila jste,« řekl Held temně, ale bez výčitky.

»Ano,« vydechla, a na okamžik sklopila oči, »ano, nová obět, ale — rozumějte mi — je to tak jako teď v Praze. Tisíce raněných přijali tady z milosrdenství, tak i já. Jen z lásky k dítěti. Bude vídat dítě, bude s ním mluvit, ale já, já je budu vychovávat a hlídat. Ale jinak — jinak —« mluvila rychleji, vztyčivši se, »bude jak bylo a jak je. Jsme rozvedeni a zůstaneme s Hanoldem rozvedeni úplně, na vždy. Jediné, co se změnilo, je, že budeme pod jednou střechou, že Jeanetta bude mít otce, který ji má rád, a to mu dnes věřím, a bude mít matku, která nemá muže, která bude nešťastná dál, která —« rty se jí chvěly i hlas se náhle zachvěl, »bude mít v srdci —« Pláč zdusil jí slova.

Held, už za její řeči dojat, přiskočil k ní a tiše ji jménem volal, za ruce vzal, na čelo políbil, přivinul, ubledlou, chvějící se, s očima přivřenýma; přivinul ji, přitiskl sám se chvěje, jako bez smyslu a políbil dlouhým polibkem, v ten okamžik jako ztrnulou, bez sebe. Náhle se vytrhla.

»S bohem!« vydechla, a nežlí se nadál, byla ze dveří. Spěchal za ní, ale již vycházela z druhého, přednějšího pokoje na síň. —

Za tři dny přišla s Jeanettou a s paní de Lozier, aby se rozloučily. Byla bledá, zdánlivě však klidná. Ale všechna se zachvěla, když Held naposledy, u prahu, políbil a tiskl jí ruku; oči se jí náhle zatměly pro slzy.

XXIX. O RUSKOČESKÉM »PROVOZENÍ«.

To již došly zevrubnější zprávy o nové bitvě, o vítězství spojencův u Lipska. Praha byla zase vzrušena, zase slavila veliké vítězství, jež bylo první náhradou za tolik strastí plných let; slavila hřímavou střelbou a vyzváněním, slavnou bohoslužbou, divadlem i velkolepým osvětlením. Všecky povznášela radost, že si teď směle mohou oddechnout, že život, dosud samá nejistota, obava, svízel, nabývá půvabu, mladost naděje a vyšší věk vyjasněného výhledu na osud svých dětí a vnuků. —

Do Dobrušky dostala se nejprve jen neurčitá zvěst o velikém vítězství. V neděli dne 24. října však vrátil se soused Exner z Hradce Králové, kdež byl za obchodním řízením, a ten přinesl zprávu určitou a zevrubnější. Způsobila po městě veliké pohnutí; mladý Věk pak se na ráz rozhodl, že do Prahy pojede dříve nežli jindy, ve čtvrtek že se vypraví a ne v sobotu, jak prve zamýšlel, a že hned nazejtří,

v pondělí, se vydá na Dobřany k taráři Zieglerovi s tou novinou a dát mu s Bohem.

Když došel na Dobřany, spustil se drobný déšť; staré lípy u kostela a před farou, pod nimiž se již uložily závěje spadlého listí, uvítaly jej hlasným šumotem. Vál silný vítr a pohvizdoval kolem roubené fary. Tím příjemněji bylo v jejích světnicích, čistě vybělených a vytopených. Václav přišel s novinou pozdě. Farář, svěží a čilý, hovorný a veselý jako vždy, již věděl o velike bitvě u Lipska. »Pan bratr« z Nového města mu o ní vzkázal po nahodilém poslovi. Nicméně Václava srdečně pochvaloval, že je hodný, opravdu.

»A za to vám, Vašíčku, něco ukážu; ale sedněte a papali, bumbali,« pobízel, nalévaje do sklenky bílého, perlivého vína, »posilněte se. Tak, pijte a počkejte, hned vám to ukážu.« Chvatně vešel do druhého pokoje, odkudž se ihned vrátil, nesa malé psaníčko bez obálky, jen tak složené z papíru, na němž bylo napsáno. Oplatková pečeť byla již rozlomena.

»Tak si to přečtete, to se podívíte.« Usmívaje se podal Václavovi psaní. Na adrese nahoře v rohu bylo napsáno olůvkem: »Von Breitenau«, tak jako celá německá adresa na Zieglera i slova dole v levo v rohu: »Uiber Königgrätz«.

»Von Breitenau, kde je to?« Václav divě se vzhlédl k faráři; než ten stoje nad ním a upřeně na něj hledě, jen se usmíval a pobízel:

»Tak čtete, jen čtete!«

Václav rozbaliv aršík složený z listu dost hrubého a ne hrubě bílého papíru, četl psaní rovněž olůvkem napsané, nejprve polohnahlas datum:

»Breitenau, den 9ten.«

»Devátého,« vpadl farář, »a včera, t. j. čtyříadvacátého jsem to psaníčko dostal. Bylo dlouho na cestě. Ale čtete.«

Václav četl:

»Milý Liboslave!

My před nepřítelem stojíme, před Drážďany, děla již strašně hučejí, až se hory třesou. Rusové, Prušané, Rakušané stojí v boj svých 42.000 pohromadě. Blücher již outok počíná. Jeden oficír od našeho pluku jde se zajatými Franky do Teplic a vezme mi to psaníčko s sebou, sice by nedošlo. Krev se dnes hojně cedit bude. Pozdravujte Čechy všechny od upřímného

Miloty.«

»Ah! Polák!« vydechl Václav překvapen a vzhlédl k faráři. Ten se jen usmíval, pokyvuje hlavou.

»Vidíte, Vašíčku? To se divíte. Depeše na dobřanskou faru a přímo z bojiště. Ale čtete, čtete!«

Václav četl doušku:

»Vydejte mou epištolu na vás, a opravte ji. Na bubnu, v hřmění děl psáno.«

»Vidíte, Vašíčku, jak na mne Milota pamatuje. Tohle psaníčko bylo mně radostným překvapením. Tolik mne těší. Pamatuje. A na musu pamatuje, i když mu, chudinka, inter arma teđ mlčet musí.«

»Vydejte mou epištolu na vás,« četl Václav poznovu, teđ jako otázku.

»Ano, mám ji, pěknou epištolu veršovanou a již jsem ji poslal do Vídně Hromádkovi do Prvotín.«

»Toto psaníčko psal pan Polák u Drážďan —«

»Když odtud vyháněli Napoleona. Ten odtud k Lipsku ustoupil. A na to ta hrozná bitva.«

»Jak asi Polák —« Václav dopověděl pohledem plným účastenství.

»Ano, ano,« povzdechl farář, »také na to myslím a vzpomínám od včerejška víc než před tím. Člověka i starost napadá. Tohle to psal před lipskou bitvou. Jak potom v té bitvě, dostal-li se vůbec do ní, neostal-li třeba už před Drážďany. No ale, doufám, pevně doufám, že šťastně vyvázl tam i teđ. Ach, jaká by nás rána stihla, kdyby fran-

couzská koule zničila ten mladý život! Ne, ne, toho pán bůh nedopustí. Milota je naše naděje a už teď chloubá!«

Mluvíli o Polákovi, o vojně; Václav vzpomněl také na zajatce, že je Josefská pevnost plná zajatých, Francouzů, ti že většinou jsou z chlumecké bitvy.

»Teď jich tam brzo asi přibude,« podotkl farář. »Jistě, že u Lipska také zajali množství Francouzů, když bylo tak slavné vítězství. Ostatně uvidím. Chystám se do Josefova už dlouho. A vite-li,« vzpomněl pojednou, »že tam máme upřímného vlastence, upřímného a oučinnivého. Pantáta ho jistě zná, Pitku, mistra krejčovského; je zároveň kostelníkem. Roku pátého byl také na vojně jako dobrovolník; teď velký milovník českých knih, všechny novější má, a také je půjčuje, šíří české čtení. Staré knihy také shání; tady u mne také byl. Tak i do lidu se vlastenské vědomí dostává. Co by říkal Dobrovský? Ach, ten teď Rusů užije a vy všichni! Hned bych jel s vámi. Za takových velikých událostí obzvláště cítím, jak jsem osamělý, jako zakopaný.«

»Osamělý, ano, jemnostpane, ale jako stráž, jako bojovník na předním stanovišti.«

»Bojovníky musíme být všichni.« Farář podal Václavovi ruku. —

Před samým odjezdem do Prahy dostal Václav od Hýbla psaní, ve kterémž jako hlavní novinu četl, že tuto neděli, t. j. 31. října bude české provození na oslavu lipského vítězství, Štěpánek že ad hoc složil nový kus, veselohru: »Vlastenci aneb Slavnost lipského vítězství«. Václav žasna, jak si Štěpánek přispíšil, chválal tím dychtivěji do Prahy. Tentokráte jel poštou a dostavníkem až do Prahy; s Chlumeckými studenty se nemohl svézt, poněvadž už odjeli do Prahy. Tam přibyl v pátek na večer. Už cestou slyšel, že teď v Praze umírá mnoho těch raněných vojáků, hlavně Rusů, ale ne tak na rány jako na nemoci, na ouplavici a hlavničku, ty hrozné nemoci že řadí ve špitálech, ale že se už také do města dostaly, co prý už lidí stůně, a také že mrou a hustě.

O tom slyšel v Praze zas a hned, jak přijel. Kvartýrská, všechna ulekaná, mu to líčila a ptala se, slyšel-li, je-li to pravda, že už také ta hejtmanka, paní Babičková, se roznemohla. Václav o žádné hejtmance nevěděl.

»No, paní Babičková, vdova po hejtmanovi, za Babičku hejtmana se provdala, rodilá byla Vincíková, znala jsem ji, ta, co se raněných vojáků tak ujímala a hned první den, jak je přivezli; v Celetné ulici ostává, u Zlatého hřebena. Tam si hned vzala několik raněných, a hned jim dala svůj oběd a dceřin, má dceru, a od té chvíle pořád jen raněné obsluhovala, doma a pak v Milesimovském domě, když je tam přenesli. Ve dne obsluhovala, a v noci pro sebe pracovala, šila, jmění nemá. Co ta se raněným nasloužila a co jim u paniček všecko sehnala, jídlo, víno, obvazy, a jak panny a paničky vybízela, aby také pomohly! No, teď má, chudák, odměnu. Roznemohla se prý na hlavničku. Neslyšeli o tom?«

Václav slyšel o šlechetné vdově poprvé, ale neposlouchal nejpozorněji, jakož ho také nepolekaly zprávy o šířících se zlých nemocích. Byl mlád, pln síly a zdraví, stínů smrti se neděsil. A měl jiné starosti; především myslel na Starou rychtu, aby sešel se s přáteli. Dříve však zašel do Spálené ulice do do nu doktora Helda, ne ho navštívit, bylot před večerem, nýbrž toliko se optat jeho hospodyně, kdy by ho teď nejspíše zastal.

Hospodyně živě litovala pána, co teď zkusí, že kromě špitálu u Milosrdných má ještě druhý ve škole u Uršulinek, tam že všechno plno raněných, samý Rus prý, a to že ještě milostpán chodí po svých pacientech a také k raněným po domech, k oficírům, nějakého ruského generála že léčí.

»Věřejí mně, pane Věk, že milostpána teď skoro ani nevidím. Ráno dost časně odejde, v poledne se doma jen omrkne, jen co poobědvá, ale tak co by kočce vymrskal; za chvílku zas už jde po nemocných, do špitálu a nepřijde až před jedenáctou, někdy v jedenáct. A to je den co den, věřej' mně, pane Věk. Někdy už je jako

moucha, já to vidím, a někdy také mrzutý, to se ví, kam by se dilo, a často taky zamyšlený. A my tu v domě to taky máme,« vzpomněla pojednou.

»Co —«

»No, vojsko. Je tu pět Rusů na kvartýru, a vzadu v maštali mají dva koně.«

»Kozáci.«

»Kozáci, ti fousatí. Strach z nich jde na pohled, ale jináč jako děti. A tady v Praze si tuze chválí. I na koně jsou hodni. Nic jich nebijou jako naši, ne, ale mluví na ně, furt hovoří, jakoby ti koníci jim rozuměli. A třeba si pod koně lehnou a spí, a třeba —«

»Tak kdy bych mohl mluvit s panem doktorem?«

»Zítra v sobotu ne, to ne. Zkusejí to v neděli v poledne. Přijdou na oběd jako jindy.«

Věk poslechl. V sobotu minul Spálenou ulici, za to zašel dopoledne na Příkopy do Toškánova domu, přede vším s poklonou staré paní. U ní zastal její snachu, vrátivši se z venkova, z Mladějovského zámku, paní nejlepších let, po modě vystrojenou, jež vypadala vznešeně vedle starosvětské staré paní. Mluvila s ní česky, o P. Marii, o novém jejím plášti, s Václavem začala po německu.

Vstoupil tchán, starý pan Ambrož. Jak shlédl Václava, ihned jej vyzval, aby šel, že si už dlouho nezahráli. Václav musil s ním do velkého pokoje s ebenovým nábytkem a tam na klavíru provázeti jeho hru na flétnu. Starou gavottu hráli. Když skončili, odešel starý pán s copem do vedlejšího pokoje za salonem, kdežto Václav, složiv noty, chtěl se vrátit pokojem, kterým přišli. Ale nemohl. Ve dveřích do toho pokoje stála slečna urostlá, štíhlá, v antikisujícím účesu, krátkých, vzduťých rukávů, krátkého života, všechna elegantně, po modě oděná. Usmívala se, vidouc Václavovo překvapení a rozpaky a šla sama k němu.

»Pan Věk,« začala jistě, s nějak sebevědomou rozhodností, ale

vesele a nic pyšně, »učitel našeho Hanzi. Zlobí vás hodně, vidíte, ale má vás rád.«

Věk se lekl, že to je snad teta Katinka.

»Jsem jeho teta,« představovala se nečekaně na odpověď a dodala po česku žertovně: »To si s pantátou pohrajou, samé takové nové kousky.« A v tom se optala vážně zase po německu:

»Hrajete Beethovena?«

»Něco jsem hrál.«

»To mi někdy zahrajete, vidíte,« žádala upřímně, mile, ale zároveň s jistotou, že se opravdu tak stane. Ochotně přisvědčil. V tom vedle zavolala mladá paní:

»Katinko!«

Katinka pokynula hlavou, zmizela.

Katinka! Teta Katinka! Václav odcházel popleten. Tenkrát, když poprvé o ní slyšel, myslel, že to stará panna. A ona něco málo přes dvacet. A ten hlas, a pohled duchaplných očí. Beethovena miluje, a ten romantický koutek v starém hradě zarostlý stromovím a křovím ona kreslila. Tak rozhodně, bez ostychu, přímo mluví. Bude jí hrát, ach, jí hrát.

Bylo mu, jakoby měl zjevení. Zdálo se mu, že viděl dívku, jaké dosud nespatriil, tak neličenou, sebevědomou, rozhodnou a přece milou, odlišující se ode všech. Myslel na ni celý den; v noci se mu o ní zdálo a druhý den vzpomněl na ni kolikrát. Dopoledne. A v poledne uslyšel její jméno, když se zastavil ve Spálené ulici.

Doktor Held, u něhož byl návštěvou a u něhož musil zůstat na oběd, se na ni zeptal, ale jen tak mimochodem, když se zmínil o Václavově kondici u Toškánů. Doktor byl pobledlý, hubenější nežli před prázdninami a vypadal unaveně. Václav po včerejší rozprávkce s jeho hospodyní nebyl tím překvapen. Held, jakoby se chtěl omluvit, dotkl se toho, co má teď práce, jak je hrozně někdy až do úpadu zaměstnán.

»Měl byste se šetřit, pane doktore.«

»Ach, šetřit, když člověk vidí tu bídu nemocných a raněných. A jak to snášejí, zvláště Rusové; já mám ve své nemocnici většinou Rusy. Ach, to jsou siláci, nervy jako z kaučuku a rány jakoby jich ani nebolely. Zvláště ti od preobraženské gardy. A jakou mají chuť k jídlu! Do poslední chvíle; ten jejich apetit, abych tak řekl, přečká i smrt. Onehdy jsem viděl infanteristu, jedl sedě, jedl, jedl a najednou — plechovou lžicí v zubech — vydechl a bylo po něm.«

»Pozdravují se hodně?«

»Z ran ano.«

»Co dělají, když se pozdraví?«

»Jsou ve špitále a provozují řemesla, jak kdo umí a jak to jde; spravují, šijí si obuv, šatstvo, a když nic jiného, dělají si z kuřlavého tabáku šňupavý a z březové kory piksly. Podivuhodný lid.«

»Stýská se jim asi.«

»Tady, u nás ani ne. Čechy jsou jim Eldorado, protože tu slyší řeč podobnou své mateřtině. To jsem pozoroval.«

Toto pozořování Václava zrovna rozradovalo a hned se o tom zmínil, že jsou mezi ruským důstojnictvem, kteří jsou si vědomi slovanské příbuznosti. Doktor pohlédl na mladého hosta, překvapen i tou poznámkou i tím, že tak radostně byla pronesena, ale neřekl nic. Jen pohnul hlavou, mdle se usmál, snad té vroucnosti i nápadu, jenž se mu zdál podivný, blouznivý, nebo že se mu nechtělo o tom jednat. Také po té brzo vstal, chystaje se zase do špitálu.

Václav pak chvátal na Ovocný trh, do stavovského divadla na české »provození«. Hned jak vstoupil, cítil, že je dnes jinak nežli za posledních představení. Všecko ovzduší sváteční, nálada čilejší, už příčinou samou, pro kterou se mělo hráti, i pro část obecenstva, hosty nevídané a vzácné. V prvních řadách sedadel i v ložích samý ruský důstojník od pluku Barclay de Tolly, jenž tou dobou byl v Praze na bytech. »Přišli si poslechnout sestru své mateřštiny,« řekl rozradován Hýbl, když se s ním Václav potkal a na Rusy ukázal.

»Ano, vědí to vědí, že jsme příbuzní,« přisvědčil důrazně, mysle při tom na doktora Helda, co že tak skepticky se prve usmál, a škoda, že tu není, aby se přesvědčil, a také aby viděl radost českého obecnstva, jak se všichni po ruských důstojnících ohlížejí, jak je pozdravují. Sám také tak činil.

I bouřilo pak divadlem, zvláště ke konci druhého jednání, když na jevišti do bytu českého rychtáře a hospodského Michala vstoupil Pavel Kučov, statný kozák, se čtyřmi druhy (Kučova hrál sám Štěpánek), když zahovořil rusky a řekl českému rychtáři: »Ó Čech dobroj, óh, dobroj, čelověk! Ty moj brat!« a když mu při tom podal ruku a políbil jej.

Václav zardělý, rozradován, tleskal, jásal j ko ostatní, ohlížel se po důstojnících, kteří vyskočili se sedadel a tleskali a tleskali. V tom cos temného mihlo se prudkým obloukem z hlediště na jeviště, čapka přeletěla, za ní druhá. Ten tu a ten tam důstojník v nadšení hodil

furažku mezi herce. Nová bouře, nový příval potlesku. Herci umlkli, nemohli dál, až hlediště stichlo. Ne však na dlouho. Když kozák Kučov na jevišti s Čechy si připíjel: »Na zdorově vašego i našego imperatora! Na zdorově všech chorobrych soldát!« akdyž při tom číši zakývl do hlediště na poctu ruským důstojníkům, divadlo se otřáslo. Prostorem šuměl příval potlesku, radostného jásaní, plný »vivatů« ruským důstojníkům, kteří uneseni volali bouřlivě »urrá!«, tleskali, volali herce, tiskli sousedům ruce, a zase tleskali a zase křičeli »urrá! urrá!«

V tom jeden z nich se objevil na jevišti. Vyběhl z kulis a objímal Kučova-Štěpánka.

Bouře, která neutuchala, náhle se mocněji rozhlučela a ještě nadšeněji. Lidé vstávali se sedadel, vychylovali se z loží, s gallerii, kývali, mávali šátky, zuřivě tleskali a křičeli: »Vivat! Zdravstvuj! Urrá! Na zdorově!« »Vivat, na zdorově! Rusové vivant!«

XXX. MARNÉ LÁSKY SNAŽENÍ.

Václav vyšel z divadla jako opojen, zůstal u východu, aby viděl Rusy, až budou vycházet. A nebyl sám. Stejná myšlénka svedla sem Hýbla, Havelku, Jodla a jiné z jeho vlastenské společnosti. Zůstali s ním všichni povzneseni, nadšeni; a nadšeně pozdravili vycházející ruské důstojníky, kteréž pak sledovali, dokud se důstojníci různě nerozešli. I pak zůstali slovanští nadšenci a chodili Příkopy i Koňským trhem, ačkoliv byl už večer.

Václav napjatě naslouchal Hýblovi, když vypisoval, jak vypadá pohár, který české dámy daly generálu Ostermannovi v obdivu jeho chrabrosti osvědčené v bitvě u Chlumce, kdež mu koule ruku utrhla; Václav již doma četl o tom daru zhotoveném dle návrhu malíře Berglera; ale teď slyšel zevrubnější popsání, neboť Hýbl viděl pohár u zlatníka a sám si přečetl, co na poháru bylo vyryto, jména všech šestnácti krajů českého království a věnování, jež té chvíle

Václavovi do slova opakoval: »Udatnému Ostermannovi od Čechyň k paměti na Chlumec, dne 17. (29.) srpna 1813.« Dar ruskému generálu i český ten nápis, obojí bylo událostí, jež Václava a všechny v jejich vzrušení tím více těšila a kterouž tím více cenili. Doma chtěl číst, ale nemohl. Dojmy z divadla nedaly klidu. Ještě si dost neulevil hovorem s přáteli, ještě jej pudilo radost svou nějak vyjevit, s někým ji sdělit.

Vzal papír a psal, skoro celý večer, o dnešním představení, jak Rusové a Čechové se přátelili, líčil to tomu, o němž byl přesvědčen, že nejlíp té události porozumí a že jej srdečně potěší, faráři Zieglerovi na dobránskou faru.

I Václavovy sny té noci byly plny Rusů. Ale jak ráno oči otevřel, připadlo mu, že půjde k Toškánům, že snad uvidí mladou tetičku Jeníkovu, pannu Katinku, ten zvláštní zjev. Těšil se, než také divnou neurčitou bázeň cítil. Když vstoupil do paláce, spatřil elegantního pána, bankéře Plešnera, asi třicetiletého. Znal jej. Za tu dobu, co v domě před prázdninami učil, zahlédl jej několikrát, ale vždy dole u kanceláře nebo před domem s mladým Toškánem. Tenkrát nebyly dámy v Praze. Teď kráčel mladý bankéř nahoru, snad k nim. Václav bezděky uvolnil krok, aby se přesvědčil. Jindy si ho hrubě nevšiml, teď pojednou jej sledoval a napjatě pozoroval. Ano, Plešner zašel, kde byly pokoje staré a mladé paní; a tam je jistě také Katinka. Così jako závist chytlo Václava, a nevoli pocítil proti mladému bankéři, s nímž dosud nikdy nemluvil, a jenž tak sebevědomě, pyšně nakračoval, jak se Václavu najednou zdálo.

Václav neučil tentokrát tak klidně a pozorně jako jindy. Byl roztržitý, neboť čekal, že snad vstoupí Katinka. Po dveřích se přes tu chvilku ohlédl, napjatě naslouchal. Než teprve samý konec hodiny se otevřely. Ale starý vstoupil, »pan Ambrož«. Ah, zase hrát! Václav byl sklaman, rychleji však vstal a ochotněji se bral za starým Toškánem, jak se mu přimihlo, že snad »tetinka« přijde nebo že snad už je v ebenovém pokoji. Nebyla, ale přišla, ne však sama; to již byli

v polovici laškovné, staromodní kassací, když Katinka vstoupila s mladou svou švagrovou a s nimi pan Plešner.

Václav zrudl. Oheň ten vehnal se mu do tváře i jejím příchodem i že ten švihák vstoupil, a s ní, a že mu má hrát.

Tleskali jejich hře, zvláště Plešner, jenž ihned, když produkce skončila, přitočil se k starému pánu; Václava jako by neviděl. I mladá paní hovořila jen s tchánem. Václav stál opodál, okamžik sám, jakoby ho nebylo, v rozpacích, jako na trní i popuzen.

Katinka jej vytrhla

»Tak zahrajete mně Beethovena?« oslovila jej přistupujíc.

»Teď?« V tom úžasu bylo znát i nechuť.

»Ne, teď ne, dnes by to nebylo tak pobožné.« Usmála se, pokynula hlavou a šla za otcem a švagrovou, kteří s Plešnerem odcházeli do druhého pokoje, mužští zase tak, jakoby tu Václava nebylo. Starý »pan Ambrož« jindy také tak odcházival, ale že jeho host se tak nešetrně choval, popudilo Václava, až se mu v očích zlobně zatmělo. Roztrpčen ukládal partesy, roztrpčen odcházel. Ale, když vykročil na ulici, nemyslel už na elegantního šviháka a jeho nešetrnost. Myslel na Katinku a její odpověď. Nechtěla, aby dnes hrál, nemusil před tím panáčkem. Jak Katinka hudebně cítí, jak bude naslouchat Beethovenovi — než jak bude on, Václav, hrát, jak hrát, aby to bylo opravdu »pobožné«?

Z Beethovena sehnal, co mohl, vypůjčil si i koupil, chodil ke Kamberskému, jenž měl najatý klavír, hrál u něho a zvláště rád sám, když nebyl Kamberský doma. Byl i tu jeho byt Václavovi přístupný. Hrál a myslel na Katinku. Myslel na ni tam, u klavíru, doma, cestou do hodiny, dychtivě čekaje, potká-li ji, vejde-li zase. Potkal ji skoro po každé, a často také přicházela k nim do hodiny, buď prve nežli začali, nebo i když se s Jeníkem učil. Někdy jen chvilenu pohovořila, někdy i zůstala, sedíc stranou u okna háčkujíc nebo i s knížkou v ruce.

Václav byl by od ní oči neodvrátil, musil však učit, musil se přemáhat. musil s Jeníkem do knihy hledět, nebo na úkol, jež chlapec

pracoval. Jen po chvílích obrátil oči po libém zjevení, kradmo, poněvadž necítil dost odvahy; jeho ostýchavost neminula ani její nelíčenou přímostí, ba spíše jí vzrostla. Mátló jej zpočátku, proč sem panna Katinka do hodiny chodívá, zdali snad na dozor (ale tuto myšlénku hned zamítl), nebo ze zvědavosti, z dlouhé chvíle. Bylo to tak neobyčejné, na dívku příliš samostatné. Hned tomu nesrozuměl; ale vždy dychtivě čekal, bude-li mít zase tu zvláštní návštěvu. Jakoby jiné ovzduší jej oválo její přítomností. Zažehlo v něm, byl rozehrát, vzrušen; v tom vzrušení, jež tlumil a tajil, vykládal živěji, čileji a třeba že z toho učení pro »tetinku« většinou nebylo nic, snažil se, aby jeho výklad byl jasný a ne zdlouhavý.

Než někdy musil také jí být učitelem. Z nenadání zeptala se na to ono z učení Jeníkova nebo co se jí vybavilo z toho učení, vyznávajíc se, že o tom nic neví, že to zapomněla nebo že o tom nikdy neslyšela, ach, toho že je tolik, tolik. Vůbec mluvila o sobě s upřímností, která Václava překvapovala, nad kterou někdy až užasl. Doznala, že málo ví, pantáta i panímáma myslí, že děvče nemusí nic umět, nic vědět, jen když dovede vládnout kuchyní a domácností, že všude u nich vládne starý, hrozný předsudek.

Václav, jenž o této otázce sám nikdy nepřemýšlel, v duchu se Katince divil, ale souhlasil a horlivě přisvědčoval. Mluvil o knížkách, o básních, o románech i o hudbě. Jednou, když Hanzí odnášel knížky do vedlejšího pokoje, Katinka si vesele vzpomněla, co by pantáta říkal i panímáma, že by ji nechválili, kdyby ji slyšeli o »knížkách« mluvit, to spíše kdyby pomáhala strojit panenku Marii a líbala každý kousek jako stará Mariána.

»My si doma nerozumíme,« dodala pojednou vážně, »pantáta obzvláště ne.« Trpce se usmála. »A vy se divíte,« pokračovala německy, „co vám to povídám. Ale vy jste upřímný a citový. Snad až moc.« Usmála se, hledíc mu do očí. Pozarděl se náhle a rozpačitě se usmál.

Sám také seznal během podzimu, že je mezi Katinkou a její rodinou veliký rozdíl, ano rozpor, že je v ní osamělá, že ji nerozumějí. Často ji zavolali z hodiny; obyčejně přišla pro ni stará Mariána, jednou také sama panímáma. Václav se pokaždé v duchu zalekl, že nebude mít Katinka žádného žehnání, a že vícekrát už nepříjde. Ona však vždycky s úsměvem vítala starou Mariánu, a s humorem už napřed za ni vyřizovala vzkaz, hned jak stará služka vstupovala přes práh. Obyčejně pak ještě chvilenuku zůstala a příště přišla zas.

Václavovi hned zpočátku imponovala svou přímostí a energií, kterouž čím dále tím určitěji cítil a rád se jí poddával. Čím více její povahu poznával, tím vroucněji si ji vážil; bylot každé její slovo ryzí, jako křišťálové, žádné z přetvářky nebo naličené, a každé osobité. Nikdy nesetkal se s takovou dívkou a cítil, takové že by nikde nenašel. Čím dál tím dychtivěji sobě přál a žádal, aby v každé hodině u Toškánů se mu zjevila, aby mohl s ní déle mluvit, nežli mluvíval, a kdyby možná bylo, ne v přítomnosti chlapcově.

Jednomu se divil: že se mu dosud nezmínila o Beethovenovi. A také když s jejím otcem hrál, už nepřišla. Neklid a tísnivá nejistota vždy padly na Václava, když po dvě, po tři hodiny zůstal v hodině sám a když na Jeníkovi vyzvěděl, že tetinka nestůně, že jí nic není. Teď se již nemrzela, ano býval rád, když svého žáčka musil do hodiny hledat a shánět. Za toho hledání spíše mohl jíti kolem Katinčina pokoje, potkat ji buď na chodbě nebo na zahradě, kamž Hanzí i teď na podzim, když bylo slunečno, se utíkal. Tam se Václav setkal s jeho mladou tetou za listopadového odpoledne pod starými stromy u závěje spadlého listí. Stála na pokraji tohoto pestrého koberce ve špenzru, ale s hlavou nepokrytou.

»Právě se zlobím,« řekla, jen Václava shlédla, jakoby na něj čekala.

»Na mne, slečno?«

»Ne, na švagrovou. Zkazila mně, nač jsem se těšila. Chtěla jsem do divadla.«

»A nemůžete?«

»Oh, večer ano, to bez překážky. Ale já chtěla zítra odpoledne.«
»Odpoledne?« opakoval Václav překvapen. »To je české představení. Hrají »Čtyry stráže na jednom stanovišti.«

»Ano, ale na kusu mi nezáleží; já chtěla vidět české představení. Vlastně maminka. Ta mne na to přivedla, ta vlastně chtěla jít. To víte, Schiller a velké umění ji tak netěší. Ale slyšela o českých hrách a je taková přirozená Češka.«

Václavova tvář zjasněla tak, že si toho Katinka povšimla

»Vy o tom rád slyšíte.«

»Ano, a měl bych radost, kdyby jemnostpaní byla šla na české představení a vy také. Proč byste nešly?«

»Švagrová to zkazila. Ta to mamince rozmlouvala a ještě víc bratrovi; ten své ženě vždycky povolí a tak rozmlouval také mamince, až rozmluvil, hlavně že je to sprosté představení.«

Václav zčervenál a bezděky sebou hnul.

»Proč sprosté, slečno?« vyhrkl. »Hrají tam studenti z university a měšťanští synové, obecnstvo jsou měšťané, studenti, ovšem také řemeslníci, tovaryši, ale to —«

»Není nic tak sprostého, já vím,« vpadla Katinka s úsměvem. »Tak se mně, pane Věk, libíte, když se spravedlivě zlobíte a bráníte, ano, já vím, ale když švagrová — Ta mnoho zmůže, a bylo také chyba, že jsem já se tolik přimlouvala.«

V tom se namátl u nich Hanzi, Václav musil s ním do hodiny; a bylo po hovoru o českém divadle. Když v pondělí po té přišel Václav do hodiny (byl nevlidný den, poprchávalo), zase nenašel Jeníka. Jak se ubíral po jeho stopě dlouhou, bílou chodbou, zahlédl Katinku dále u jednoho z oken obrácených na dvůr a do velké zahrady. Stála v kalném světle uplakaného dne hledíc do deště a byla tak zamýšlená, že by byla Václava nezpozorovala, kdyby byl nepozdravil.

»Hledáte Hanzího, pane Věk. U babičky není, jdu od ní.« Byla vážná, nějak zasmušilá. Když se Václav obrátil, šla s ním, ale jen několik kroků. Náhle se zastavila.

»Víte, co jste mně slíbil?«

Václav se radostně zalekl, a hned odpověděl:

»Beethovena.«

»Ano, a dnes, teď bych jej chtěla slyšet. Jsem dnes nějak — ne, smutná ne, lhala bych, a přece ne veselá. Chtěla bych pryč, jínám, chtěla bych slyšet hudbu, hudbu, řeč duše. Taková žízeň zrovna. Pojdte.«

»S radostí, kdyby však Jeník —«

»Vy se bojíte. Nebojte se, já si vás sama vedu. Ach hrozné slovo! Rozumíte hrůze, kterou by způsobilo, kdyby slyšeli, já si vás sama vedu. A vy se bojíte. Vidíte, jací jsme vlastně otroci předsudků a povinností. Nemám, nesmím vás požádat o trochu harmonie, o trochu tónů, nemám práva, protože jsem žena a vy muž, že bysme byli chvíli sami u klavíru s Beethovenem, ah —« přimkla víčka, usmála se trpce, potřásla hlavou.

»Pojďte, slečno, pojdte!« vyzýval, žádal už vzrušeně mladý Věk. Pohlédla na něj, pak energicky vyzvala: »Pojďte!«

Poslechl už bez váhání, rád. Vstoupil za ní do pokoje, na ráz zapomenuv na hodinu, na hocha, na všechny, vzrušen, že tak zvláště splněna jeho tužba, potěšen Katinčiným přáním, v němž cítil přízeň, v němž v ten okamžik omamivě zadýchala i tichá naděje v její lásku. Vstoupil v sladkém zmámení. Nic neviděl v pokoji, v němž se přišeřilo od deště, vše mu splývalo jako v kouzelném temnosvitu. Chvatně vyhledal z not skladbu Beethovenovu. Byla to dvanáctá sonata. Katinka mlčky usedla na židli u okna, jímž bylo vidět na vrcholky většinou holých stromů dole na zahradě. Šeré jejich silhouety na deštivém pozadí nebes nesly se nad její hlavou, v jejímž účesu prosvítal pruh nešíroké pentle. Ruce se Václavovi chvěly, když sáhl do kláves.

Hrál, z hloubi duše hrál. Sonata za těch okolností uchvátila jej hned a mocněji, pak až u vytržení. Opojovalo jej, že hraje Katince, že srdce jejich stejně jsou uchváćena a povznesena. Viděl ji tiše sedící,

zadumanou, pobožně naslouchající; pak se zášeřím pokoje od okna zabělalo. Jakoby světlý stín se k němu nesl, tiše, beze slova. Mlčky, hluboce dojata stanula u něho. Když poslední tony se rozplynuly, když prsty Václavovy jako ochablé, náhle vyhaslé, sjely na kraj klaviatury, ucítil, že jemné ruce jemně se mu přitiskly na spánky a v tom hlavu mu zpět nachýlily. Světlý stín se k němu naklonil, sladce jej ovanulo, ucítil rty na čele —

Zachvěl se, přivřel oči, opojen, zmámen nenadálým, netušeným blahem. Když opět vzhlédl, nestála již Katinka nad ním, nýbrž opodál, a ne rozčilená, ne vzrušená jako on. Stín dřívějšího duševního neladu a zasmušlosti ten tam; stála v tichém rozjasnění, ale klidna.

»To bylo přátelské políbení za vaši hru a díky skladateli,« řekla usmívajíc se. Znělo to vldně, srdečně, Václava však jakoby chlad ovanul z těch slov. Nemohl hned promluvit. A v tom vstoupila mladá Toškánová. Chladně pohlédla na Katinku, přísně na informátora.

»Co se tu děje, Kitty?«

»Koncert. Požádala jsem pana Věka, aby mně zahrál z Beethovena. Nemohl, nesměl odřici.«

»Proč právě teď, Kitty? To je nápad. Hanzi nemůže pana informátora nalézt.«

»Přece jednou!« Katinka se zasmála. —

Václav pak učil, učil, ale nedbal, jak, a co žáček říká, jak čte, že ustává a je nepozorný. Chvilku i na něj nadobro zapomněl a hleděl zamyšlen před se do okna. Pořád jakoby nad ním stál ten světlý stín; a cítil jemný stisk na spáncích, jak mu ty jemné ruce hlavu do týla nachýlily a v tom jak se k němu naklonila až k čelu. —

Z hodiny se nevrátil rovnou cestou domů. Šel příkopy, šel Koňským trhem, pak nevěda jak, ocítl se na hradbách, nad Koňskou branou, chodil tam nedbaje chladu listopadového večera, nedbaje mračen, jež se nad ním hnala od polí za branou dále přes táhlé náměstí

chudě osvětlené a dále ke královskému hradu, v temnu se rozlehlou silhouetou černajícimu. A pojednou zase přecházel svým šerým pokojíkem nedbaje, že pozdě se do něho vrátil; přecházel jím nerozsvítiv, a zůstal dlouho v temnu, nevzpomenuv si ani, že má jíti dnes na Starou rychtu k »vlastenskému« stolu, že tam bude jednání o novém představení české herecké společnosti.

Myšlenkami byl pořád v paláci u Toškánů, v nádherném pokoji, v příšeří u klavíru. Bylo tolik štěstí a opojení v té krásné chvíli. Oh, ten okamžik! Co bude, co bude — Jedno věděl jistě, co je, že Katinku miluje. Ale strachoval se, že ten krásný okamžik u klavíru mu ji vezme, že mladá, pyšná paní Toškánová byla jistě uražena a že se již postará, aby Katinka do hodiny více nepřišla. —

Po neklidné noci, za které sotva sedřiml, byl Václavovi den od rána do odpoledne v té nejistotě nekonečný. Vzárušen ubíral se odpoledne do Toškánova domu, a když krácel nahore dlouhou, bílou chodbou, tlouklo mu srdce pomyšlením, že snad Katinku potká, že snad z nenadání vystoupí z některých dveří. Nepotkal ji, nevystoupila a také do hodiny nepřišla k nim návštěvou. Čekal ji do poslední chvíle, ku dveřím pohlížel v obavách, nedočkavě, učil děle nežli jindy, přidal minutu za minutou, ale nadarmo. Katinky nespatriil.

Smuten se vracel domů, říkal si v duchu, že je všemu konec, to že není náhodou; ale kdyby snad — křísil vadnoucí naději — kdyby snad přece — zítra se ukáže; ale do zítra čekati — Zdálo se mu tak dlouho. Dočkal se však, a Katinka přišla jako jindy, jenže se tak dlouho neomeškala. Mohl však s ní promluvit, na chvílku i s ní samotnou, když Hanzi odešel si pro knížku a papír do vedlejšího pokoje. Václavovi se hrnula náhle krev do hlavy očekáváním, dychtí-
vým napjetím, zmíní-li se Katinka o Beethovenovi, o té chvíli, a co švagrová říkala. Než ani slovem nevzpomenula. Zůstala tak, jak přišla, vážnější nežli jindy, ale klidná; o divadle mluvila, o opeře, kterou včera viděla. O švagrové se při tom zmínila i o panu Plešnerovi, jen tak za řeči, že seděl vedle nich.

Václav vracel se z hodiny nešťasten, zmaten Katinčiným jednáním i její řečí. Ani slovem se nedotkla té chvilky u klavíru. Ach, to byl jen chvilkový nápad, rozmar. Klidná, veselá zas byla a jmenovala jej, toho bohatého šviháka. Jedu tím jménem ukápla Václavovi. Žárlivost v něm divoce uhlodla.

Té chvíle a pak často. Už před tím nehleděl na mladého Plešnera s přízní; tušil, věděl, proč od prázdnin tak často chodí do Toškánova domu. Pozoroval to a slyšel také od jiných. A žárlivost jej hnala, aby si všímal a hlídal bohatého, sličného soka, jenž byl vždy elegantní a mohl jinak vystupovat nežli on, chudý informátor. Václav nabyl jistoty, že Plešnerovy návštěvy jsou v domě vítány starým i mladým manželům Toškánovým, a Katinka že se těm návštěvám nebrání, ano že je snad také ráda vidá. Několikrát už nepřišla do hodiny právě proto, že mladý bankéř byl u nich návštěvou. Pak už vůbec řídčeji přicházela, a Václav přece čekal každé hodiny s rostoucí touhou, v mučivější nejistotě. Čekal, čekal —

Z Němec sem zaléhaly ohlasy veliké bouře, spojenci vítězně postupovali, hnali Napoleona k hranicím a chystali se za ním do samé Francie. Všude po Praze dychtivost po nových zprávách. Jen Václav jich nesháněl. Jeho svět byl teď jen v paláci někdy přichovském, v myšlenkách na Katinku, v touze po ní. Nové pluky ruské, táhnoucí zahlavní armádou, procházely Prahou. Mladý Věk, kdykoliv se k tomu maně hodil, s velkým účastenstvím pozoroval slovanské vojsko; ale již se nestalo, aby schválně je vyhledával a za ním chodil.

Také divadlo ho již tak nevábilo. Českého představení nevynechal (posléze hráli »Jan Dolinský«), sám však už nehrál; ani na zkoušky se podívat nepřišel. I »vlastenský« stůl na Staré rychtě zanedbával. A když přišel, zapomínal na celé chvilky, že tam sedí; také odtud bloudil v myšlenkách kolem paláce bohatého dodavatele. Doktor Srnka jednou jej nelibě vytrhl, když z nenadání za ním stanul a peprně zavtipkoval, že »pan soused«, jak mu pořád ještě říkal, jistě je po uši zamilován, když i na něj, na doktora zapomíná a nikdy si

teď nepřijde pro knihy. Už od prázdnin si žádné nevypůjčil. Sice jednou si přišel, ale tu nebyl doktor doma. Václav uslyšel pak u stolu, že doktor asi meškal tou dobou na Nebozízku, censora že sice vyléčil, ale že tam nepřestal chodit, ba poslední dobou že tam zapadá častěji nežli jindy, že se ti dva staří kocouři hrubě spřátelili.

Srnka vyléčil »starce z hor« a Václavovu nemoc také dobře rozpoznal; pomoci však neměl, jen peprnou poznámku, jež se Václavu zdála cynickou. V ten okamžik byl mu starý doktor až protivný. Od toho večera byl mladý Věk jako vyplašený pták; ještě řidčeji teď docházel na Starou Rychtu. Ještě nejspíše přítele Kamberského navštívil. Ale již u něho nehrával. Jen jednou, když Kamberský musil dříve odejít, a Václav osaměl, sáhl do kláves. Maně začal přehrávat si z Beethovena, ze skladby, kterou tenkrát zahrál Katince. Ale teď ani nedohrál. Těžké, dunivé akordy v teskném *as moll*, nařikající nad pádem hrdiny, hluboce jej dojaly; tesknota, smutek na něj přišly, div že mu slze nevytryskly.

Samotu teď hledal a sám chodíval, kolem Toškanova domu i za bránu, nedbaje sychravých, smutných dní pozdního podzimu. I na Olšanský hřbitov se dostal, ale ne maně. Vzpomenulť nyní nejednou na nebohou Jetty; teď teprve porozuměl jejímu žalu a jejím mukám. Sám je také cítil, sám, a palčivě, žárlivost i hoře nešťastné lásky. A tak zatoužil stanout u Jettynina rovu. Chodil svatým polem za zachmuřeného odpoledne, hledal kříž, kámen se jménem někdy své sousedky. Chodil však marně. Paní Lorencová nepamatovala ani tolik na svou neteř. Už se soumračilo, za holými stromy hasl řěřavý pruh západu, když naposledy se rozhlížel po rovech, z nichž jeden byl Jettynin; myslil na ni, na sebe, na Katinku, a zase viděl štíhlou, přibledlou, mladou sousedku, list papíru se mu kmitl, bílá škartka s jediným slovem: »Werther!« I to mu připadlo, jak mu Jetty řekla, že čtla zase na novo Werthera. Bělavé, mlhavé pruhy táhly se po hrobech. Tam i cestou polí sám také mnoho myslil na Werthera.

A pak chodil denně do kostela. Bylo v prosinci, v adventní čas.

Stará paní Toškánová nevynechala ni jediného rorate ; a pokaždé ji doprovázela Katinka. Do kostela sv. Jindřicha chodily. Mladý Věk se o tom dověděl koncem prvního týdne adventního náhodou od svého žáčka. Hned nazejtří vstal za tmy a zamířil od Slepé brány k sv. Jindřichu. Nedbal, že vane ostrý vítr, že hustě padá sníh. Zahalen do límcového, tmavošedého pláště, pospíchal do kostela, nad nímž, nad černou massou domů kolem, v temnu se ztrácela stará věž. Temno kolem a bílo ; úzká vysoká kostelní okna rudě zářila do jitřního šera ; proudy sněhu přes ně vlály jako bělostné záclony.

U dveří, v černém koutku přehlížel Václav přicházející. Přehlížel, čekal, pak postoupil dále k pilíři, když paní Toškánová s dcerou přišly, usedly v lavici. Na oltáři jas, po lavicích světla svíček a sloupků prostých bílých i bohatě zdobených a divných forem. Václav jen jeden viděl, jediný, pestrými kvítky a pozlátkem okrášlený, jehož zář osvětlovala hlavu Katinčinu v čepci roztomile ji slušícím. Lid

zpíval staré rorální písně, staré, Václavu milé z domova, z chlapec-
kých let; aletady nezazpíval. Jen po Katince hleděl, po její svěží tváři,
upírající oči do knížek. Vytrval pokaždé až do konce; před samým
koncem však zmizel od pilíře a čekal zase v koutku u dveří, aby ji
z blízka uviděl, až půjde kolem, hůře nežli žebrák, neboť nemohl se
ničeho nadíti, nesměl a nemohl nic žádati, ani o vldný pohled —

Před samými vánočními svátky dostal z domova bedničku s pe-
čivem a ovocem a s psáním. Tentokráte matka psala, oznamujíc dů-
ležitou novinu, že se Václav podiví, že dle všeho se bude loučit
s Liduškou. Když odjel po vagacích do Prahy, psala Věková, dostal
se do vranovského dvora nový správce a tomu že padla Liduška do
oka hned, jak poprvé přijel do Dobrušky a jak Lidušku poprvé uhlí-
dal. Oblíbil si ji tak, že přijel do města zas a seznámil se s pantátou,
teď už chodí k nim do domu, že je to mladý, hodný, spořádaný muž,
s tím že by Liduška mohla být šťastna, zvláště když, jak se zdá, si jej
také upřimně oblíbila.

Václav cítil, jak matka ráda, spokojeně, šťastná o tom píše. Sám
byl také mile překvapen, rád to četl i k vůli sestře i k vůli matce.
Zjasnilo se mu tou novinou, ale když psaní ukládal, povzdychl;
kdyby matka o něm věděla, jak by se zarmoutila! —

XXXI. NĚKOLIK KAPITOL V JEDNÉ.

Zima toho roku nepolevovala ani v únoru. Farář Ziegler nezažil na Dobřanech ještě tak dlouhého tak tuhé. Faru měl zavátu, zahrádku před okny zavátu; závěj tak jako pahorek, plot v ní zmizel na dobro, ani vrškem nečouhal ze sněhu. Cestu do kostela musili denně prohazovat; chodníky i cesta ze vsi, polem, všecky zachumeleny. Sníh na všem, sníh všecko zalehl, ukryl, vyrovnal; oupady zmizely, keře i houštiny, leckde i stromky až po vrcholy, jež pak tu a tam označovaly směr těm, kteří musili polem, obroučky na nohou, aby se tak nebořili do sněhu.

Jednou odpoledne v únoru seděl farář Ziegler ve svém vybilém, roubeném pokoji, do jehož ticha neunavně tikaly kolikeré hodiny po stěnách rozvěšené a pozvukoval oheň v tmavozelených kamnech. Venku zahučel chvílemi vítr; a bílo venku. Vějavka tam, prášenice bělostná, tak hustě rozvířená, že nebylo vidět ani mohutnou lípu opodál před farou.

Farář v teplém, tmavém podvlikači, v teplých střevících sedě v le-
nošce s knihou v ruce blízko kamen, nedbal, že se venku čerti žení.
Četl Buffonovu »Théorie de la terre«; pro ni zapomněl na vše. Až
domácí pes jej vytrhl. Zuřivě se rozštěkal venku pod dřevěnou »besíd-
kou«, chránící domácí dvěře před závějemi. Farář ohlédnuv se k záspi,
naslouchal. Kdo by teď, za toho božího dopuštění, v ten nečas —

Pes neumlkal. Farář se zamračil, položil otevřenou knihu na stůl
hřbetem vzhůru a šel ven se podívat. Ale již v druhém, předním, po-
kojiku, kdež měl svou bibliothéku a jímž se vycházelo na síň, se za-
stavil. Venku na síni hlasy. Hospodyně s někým mluvila a ne ostře,
vyzývajíc ho, aby šel dál, že jemnostpán je doma, a obroučky aby jí
dal, ten přichází, že je dá osušit, a tadyhle že je koště, aby si ometl boty.

Farář otevřel dvěře. V příšeří síně zahlédl muže dost vysokého
v límcovém plášti, v beranici, s hrubým vlňákem kolem krku, ve vy-
sokých botách, jenž postaviv do kouta hůl, odevzdával hospodyni
pytel. Sňal jej právěsramene a žádal, aby jej hospodyně někam uložila.
Farář přichozího na pohled nepoznal, až po hlase.

»Pro pána krále, Patrčko, vlastenče!« zvolal překvapen, rád vida
hosta, jehož se nenadál. Patrčka pozdravil, ale ještě neviděl a nepro-
hlédl až v pokoji, když sňal kulaté brejle, sněhem prve ošlehané, nyní
opocením oslepené. Sám byl od větru i namáhavou cestou jako rak
červený. Potěšen srdečným uvítáním i že zase vidí ctěného svého
příznivce, tiskl Zieglerovi ruku.

»Musil jsem se stavit, jemnostpane.«

»Tak vy nejdete ke mně?«

»Chodím za obchodem. Pytel jsem nechal venku.« Trpce sám
sobě se usmál.

»Co sháníte do pytle, prosím vás?«

»Přízi, jemnostpane. Vyšel jsem si do kopců mezi tkalce a přádel-
níky, začínám přezačit. Zatím, pro počátek, chodím po přízi sám. Tak
jsem se dostal až vtyhle končiny, a tu mne chytla távanice. To bylo — «

»Pší čas, siberie, opravdu. Ale sedněte, Michálku, odpočiňte si a počkejte, nejdřív posilnit se musíte, trochu káfička, chleba, másla, Baruško!« volal ze světnice pospíchaje ke kuchyni, kdež poručil, at uvaří kávu. Byla to v ten čas vzácná úcta, ale přišel milý host. A také dost vzácný. Už dlouho nenavštívil Dobřan, a farář vûbec o něm mnoho nevěděl, co je s ním od té doby, co se vrátil s nepořízenou z Vidně. Za to literárně se hlásil, občas v Hromádkových Prvotínách. Když Patrčka byl posledně na Dobřanech, měl už leccos napsáno; Ziegler znal jej už jako spisovatele, ale jen z jeho rukopisů. Teď už znali Patrčku mnozí a mnozí čtenáři, teď už byl skutečným spisovatelem, o němž byl dobřanský farář přesvědčen, že bude dobrým pracovníkem na úhoru české literatury.

Venku se prášilo, sníh padal, padal bez ustání do časného hasnutí dne i za soumraku, jež bělavě tlumil. Ziegler se svým hostem seděl po kávě. Živě hovořili a žádný z nich nedbal, že se v jizbě sešeřilo.

Ziegler měl nejprve kópu otázek o Vidni; na Hromádku se vyptával, na jeho noviny a hospodářství. Patrčka doličoval, že nemohl tam vydržet, že z toho nebylo živobytí, Hromádko že chtěl jen služby a služby a málo za to dát a že nesnesl přímého slova, a tak že tam nemohl vydržet, ale jinak že se v dobrém rozešli.

Co teď má v péře, co píše, ptal se Ziegler; host sáhl s úsměvem na náprsní kapsu. »Nebudu-li obtěžovat, jemnostpane, něco nesu. Kdybyste mně to dobrotivě přehlédli.«

»I ano, s radostí, to se ví.«

»A co pan Polák, jemnostpane.«

»Ach bože, Polák, náš oficir. Milý, zlatý —« Farář vyskočil se židle a chvátal do druhého pokoje, odkudž se hned vrátil s papíry v ruce; ale již také běžel ven, volaje na hospodyní, aby přinesla světlo.

»Tose podívíte, milý Silorade,« připravoval na překvapení, když se zase vrátil ke stolu. »Píše, vzpomíná, i z vojny píše. Teď na Paříž táhnou. Nic se mu nestalo ani v té hrozné sekanici u Lipska, pán bůh nám

ho zachoval. Teď už je ve Francké zemi. Čekám každou chvíli zase psaní. Ale pořád psal, jak mohl, i v bitvách, za hřmění děl, opravdu.«

Hospodyně přinesla dvě hořící svíčky.

»Tak se přesvědčte sám,« Ziegler vytáhl první list, ten, který na podzim také Václavovi ukázal, »vidíte, tento psal v ohni, a tenhle hned po bitvě u Lipska; ale musa, chudák, mu mlčí, musí, bodejť ne. A tadyhle to psaní od švejcarských hranic; teď už je ve Francii, a vaše slovo, příteli,« vyhrkl farář živěji, jak mu náhle připadlo, »je tam taky; slyšíte, až ve Frankrajchu hlaholí.« A pleskl Patrčku na rameno. »Vy jste jako Tyrtaeus!«

Patrčka se zapálil.

»Jak to, jemnostpane.«

»Vaše písně zpívají naše české pluky.«

»Snad něco málo. Když u nás vojsko leželo, nežli vytrhli do pole, naučil se ten onen mou vojenskou píseň, také Pitka v Josefově měl jich několik ode mne, ten zas měl známosti u pluku Gyulai, leželi v Josefově.«

»Já vím, ale ať tak nebo onak, dostal jsem jistotnou zprávu, že naše pluky zpívají vaše zpěvy válečné. To je něco. Slyšíte, v staré Gallii rozléhá se česká píseň proti francouzskému Caesarovi. Už i ve vojště řeč česká se mile rozlíhá. V tom si, milý Silorade, srdce vlastenské musí polibovat. Podívejte se, kde až ty písně —« Rychle zas vstal, čile přinesl mapu. »Tadyhle, vidíte,« ukazoval na místa červeně podtržená, »tadyhle mezi Ženevou a Basilejí, na tom prostranství vrazili do Francie, naši, Rusové a Bavoři, tadyhle přes Ženevu našeho Bubny sbor, a Blücher s Prušany, ten zas víc na půlnoc, tadyhle přes Moselu a Maas, vidíte? Teď kdo ví, kde už jsou. Ale Napoleon se brání jako křeček, podivuhodný muž, ano, ale na konec, to víte, taková přesila — aha — tadyhle,« jel zase prstem po mapě pátraje, »Langres — tam je, jak se proslýchá, teď Švarcenberk, t. j. byl nedávno, a Rusové, Bože, Rusové, vlastenče! Věřte, někdy jsem už na Dobřany huboval,

ale loni na podzim div že jsem jich neproklínal, když jsem tolik čet' o Rusech a když mně pak mladý Věk vypravoval.«

»Šťastní lidé v Praze,« povzdechl Patrčka.

»O mladém Věkově nic nevíte?«

»Teď nic. Už mně dlouho nepsal.«

»A mně taky ne. A domů snad teď také málo píše, tuhle si mně Věk postěžoval, když jsem si vyjel do Dobrušky, a že když píše, že jen zkrátka a ne tak vesele jako jindy.«

»Ach, jak je možná žít v Praze a nebýt veselým a spokojeným!«

»Tak pořád ještě stýskáte?« zeptal se farář vážně.

»Obchod se mně teď trochu líp daří, pravda, ale,« Patrčka sklopil oči, »jinak všechno při starém. Kdyby nebylo tolik hlouposti, tolik zanedbanosti. Dívají se na člověka tak — a že píšu, jako bych kdož ví co páchal.«

»Ale, Michálku, Silorade, mně se zdá, že jste si za to na ně trochu posvítit.«

Patrčka se rychle obrátil po faráři a usmívaje se pohlédl mu do očí, čekaje vysvětlení.

»V básni »Ponocný«, nedávno v »Prvotinách«,« pokračoval farář, zkoumavě hledě na Patrčku. »Co ten ponocný, jak zpívá, co v noci všecko přehlíží, všeliké tajnosti.«

»Ano, jemnostpane, a nepravosti.« A hned zacitoval:

Vyfintěný hejsek mnohý
ze mne smích si dělává,
zkouše na mně vtipu vlohy.

»Alety narážky na pana pulmistra, na jeho nepravé oučty, na pána, když jede na cesty, Michálku —«

»Na ouřední cesty, pan zkoušený radní.«

»A myslí, že jeho panička je věrná. A ten »co k ctnosti nutí —«

»Račte uhodnout, je to na naše panstvo v Solnici.«

»Pozor, příteli!« varoval farář.

»Nikdo není jmenován.«

»Ale když já jsem v tom něco tušil, jak by to u vás nepoznali.«

»Ať poznají; dobře. Ale nepoznají, protože tam nikdo nic nečte.«

»To je štěstí, sice by si jinak na vás schladili záhu. Buďte opatrný.«

Patrčka potřásl hlavou, pak rovnaje si brejle, namítl:

»Co by člověk pořád mlčel a na všecko. A co by mně mohli udělat! Ale abych nezapomněl, jemnostpane, mám vyřídit účtu od Pitky z Josefova.«

»Mluvil jste s ním?«

»Byl jsem tam nedávno.«

»Já tam byl na podzim, podívat se na zajaté Francouze, na ty od Chlumce. Teď jich tam je víc, od Lipska mnoho zajatých.«

»Povídal Pitka, těch že před vánocemi přivedli přes šest tisíc. Nejvíc pěchoty, ale také dělostřelce a sapéry. Byla jich plná kasárna od Novoměstské brány až k Hradecké. A teď je nacpali všechny do jedněch, do jezdeckých.«

»Proč.«

»Prý se začali bouřit. Teď se, chudáci, mají. Opravdu, jsou tam prý jako napěchování. I na chodbách musí spát, teď za těch mrazů.«

»Jak by pak nestonali a neumírali. Tuze prý mrou.«

»Už kolik set jich zahrabali. Ale proto je ještě dost veselého ducha mezi nimi. Na dvoře v těch kasárnách vedou vojnu dál. Viděl jsem to, Pitka mne tam zavedl. Jeden z nich dělá Napoleona, ten sedí na zadku dvounohého koně a generály má, Neye, Macdonalda a jiné, a ti také jezdí na takových koních.«

»Což o generály, ale kanony!« farář se zasmál.

»I ty mají. Vytrhali trouby u kamen a střelí o všechno pryč.«

»Na studeno, sněhem. Chudásové, toť zoufalá veselost. Co je čeká, když je taková oumrtnost mezi nimi.«

»Za to Rusové, ti tu zimu snášejí, těm jde k duhu.«

U Rusů pak ostali do večere a vrátili se k nim opět po večeři. Vzpomínali, jak táhli tady krajinou, jak bylo v Praze, jaké vítání. Ziegler přečetl Patrčkoví Václavovu zprávu o Štěpánkově kuse, o če-

ském představení, jak se Rusové bratřili s Čechy, mluvil o ruské moci, o ruském vojsku a caru. »A víte-li, Silorade, že má car zejtra svátek; zejtra je Alexandra,« vzpomněl farář maně, a hned zase dále vypravoval o Dobrovském, o jeho ruské návštěvě, jaké má zprávy o tom.

Bylo již pozdě, když si dali »dobrou noc«. Farář uleh, v jeho pokoji setmělo se; z okna však pokoje, v němž byl Patrčka bytem, linula dlouho zardělá zář na zachumelenou zahrádku, do tmavé, zimní noci.

Ráno, když se farář chystal do kostela na mši, zašel ke dveřím Patrčkova pokoje a naslouchal. Ticho.

»Spí,« pomyslí si farář a tiše odešel do kostela, na Patrčku ani nezaklepav. Když se po mši vrátil, zastavila jej hospodyně hned na síni a tajemně oznamovala, že pan Patrčka — kdo pak ví — no — že jak vedle uklízela, že ho slyšela, na hlas sám k sobě mluvil a tak jakoby kázal a pak zase ticho, ale za chvíli že zas —

Ziegler se usmál a zažertoval, opravdu že se učí Patrčka kázání, že bude za něj, za faráře, kázat. Sám hned rychle vstoupil do pokoje, tam však tichým krokem bral se ke dveřím Patrčkova bytu a tam tiše naslouchal. Patrčka mluvil zas a hodně na hlas, tak že mu bylo rozumět.

„Trouby, bubny, harfy zněte!
Radost k obloze se vznes!
Vyjev uznanost svou, světe,
zavzni nad hvězdami ples!“

Patrčka deklamoval dál, netuše, že má posluchače. Na chvíli přestal, pak opět začal, ale tlumeněji, tak že Ziegler dobře nerozuměl, až pak na novou vyrazil deklamatorským pathosem:

„Slavie kdes tupiteli?
Věčně zmizí v tmu a noc!
hlásals, chlubný haniteli.
Kdo však podvrátil tvou moc!“

On co velký Alexander
s zbraní v zhoubce hrůzou hřmí —“

A zase ticho. Ziegler okamžik čekal, pak chtěl vzíti za kliku a vstoupit; v tom opět zavznělo za dveřmi:

„Radost opoj zem i moře,
zavzni v divé hustiny!
Poklid skončí strašné hoře,
změní v ráje pustiny!“

Hned potom zavzněl mohutněji zase motiv, již jednou přednesený, v němž všechna radost, všechno nadšení jakoby mohutným, závěrečným sborem se ozvalo:

„Trouby, bubny, harfy zněte,
radost k obloze se vznes!
Vyjev uznanost svou světe,
zavzni nad hvězdami ples!“

»Teď je konec,« pomyslně farář. A byl. Ticho za dveřmi. Když vstoupil, zarazil se Patrčka, jenž napolo ustrojen stál u stolu a chtěl uschovat arch papíru, jež měl v ruce.

»Pomalů, sem s tím!« poroučel žertovně Ziegler.

»Trochu jsem si zaveršoval, jemnostpane. Hned včera večer, jak jsme se rozešli. Když jsme tolik o Rusech hovořili, rozehrálo mne to, psal jsem hezky dlouho; teď ráno jsem to dopsal.«

»A četl jste si to. Slyšel jsem za dveřmi, tak jaké tajemí.«

»Není to vypilováno, uhlazeno.« Patrčka podává papír dodal: »Zmínil jste se včera, že bude mít cár dnes svátek.«

»Ah, ten jste oslavil!« Farář rychle pohlédl do papíru a četl: »Oda k jmenovinám Jeho Veličenstva Aleksandra I., panovníka všech Rusů dne 26. února 1814.« A četl si dál, tiše, tu pokýval hlavou, tu začal polonahlas, pak už zřetelně, z plna: »Plesej, vlasti věrný Čechu! zná on též tvůj tvrdý meč —« pak opět mlčky, až vyřikav poslední verše »zavzni nad hvězdami ples«, podal Patrčkovi ruku.

»City tisíců jste vyslovil, city všech upřímných Slovanů. Ať se to taky čte. Hned odtud to pošleme Hromádkovi. Ale,« odmlčev se hleděl farář upřeně na mladého veršovce, jenž se tím zarazil, zvláště když Ziegler vyhrkl: »Něco tomu schází.«

»Co, jemnostpane.«

»Až to přibrousíte, připilujete, a tady budete mít na to pokdy a svatý pokoj, tady, rozumíte? Zůstanete tu dnes, zítra a jak dlouho budete chtít. Příze vám neuteče. A tak tuhle, jak jsem povídal, na konec toto.« Sednuv vzal brk a připsal pod báseň:

V Dobřanech psal

Silorad Patrčka.

•Ať vědí, že Dobřany — Chcete?«

»Jak by ne! S největší radostí.«

»Tak, a teď pojdte k snídání.«

*

**

*

Doktor Held zašel denně po dopolední visitě v nemocnici u Milosrdných bratří do druhé své nemocnice zřízené ve škole u Uršulinek na Nových alejích, kdež měl nemocné vojáky, většinou Rusy. Od podzimu minulého roku, od září do tohoto času, do února se mnoho loží v té vojenské nemocnici uprázdnilo. Smrt mnohé uklidnila; jiní pozdravivše se úplně, odtáhli zase k vojsku, jiní uzdravení, ale mrzáci, vrátili nebo vraceli se domů do vlasti.

Než přes to, že se tak uvolnilo, zůstala tato nemocnice doktoru Heldovi velikou přítěží. Pořád ještě měl s ní velké starosti a ztráty času, pořád mnoho práce hrubě namáhavé. V únoru toho roku 1814 ještě mrzlo. Na Vltavě živo a na ulicích cinkot zvonců, drnkot drkáčů a svištění saní nebylo žádnou vzácností. Hlučno a veselo bylo o masopustě. Held však o něm nevěděl. Sloužil a jen sloužil svým nemocným v špitálech a po domech od rána do večera. Toho měsíce za jasného, mrazivého dne vracel se jednou v poledne domů ze svého vojenského špitálu.

Dychtil po odpočinku, po chvilce klidu, ticha a samoty. V ten čas míval nejspíše pokoj, neboť návštěvy nepřicházely, to jest hospodyně jich nepouštěla. Ale toho poledne přivedl si pak návštěvu sám. Na schodech ku svému bytu došel drobné, staré dámy v luncovém

redingotu, v čepci. Zamračil se, když ji shlédł a když se mu mihlo, že snad jde k němu. Ale jak se obrátila, když jí pohlédł do zvadlé, ušlechtilé tváře pěkného nosu, radostně překvapen sám se k ní hlásil.

»Madame de Lozier!«

Hned ji zval, hned si ji vedl do svého bytu. Přijela z votavanského zámku a šla k němu na radu. Churavěla od vánoc, ne sice zle, ale stále. Než v této churavosti bylo také mnoho tesknoty, jež jí tam v té samotě v opuštěném zámku v zachumeleném parku za té dlouhé zimy přicházela s touhou po změně, po rušnější životě, po Praze; a s tou touhou i dychtivost zvědět něco více, nežli co četla v novinách o běhu válečném, zvědět zase něco o svém bratrovi, o němž už delší dobu nedocházely zprávy. To ji tísnilo zvláště teď, když počalo ji svítat, když bylo již jako jisto, že spojenci zmohou »korsického tyрана«, jak říkala, že na francouzský trůn bohdá dosedne legitimní král, a že by snad mohla pak za bratrem. — Tak tesknila a toužila stará Francouzka na votavanském zámku, ale bála se povzdechnouti z lásky a šetrnosti k paní Hanoldové, nechť jí ani na čas opustit. Paní z Hanoldů však sama postřehla, uhodla, co oddaná její společnice tají. Sama jí o Praze začala, sama ji tam posílala, ať se jde poradit a že snad také zví něco určitějšího o svém bratru. Ale v tom upřímném pobízení ozvaly se také její tesknota i tajená touha. Sama také dychtila uslyšet zas o Praze, to jest o Heldovi. Tak dávno ani slovíčka o něm k ní nezavanulo.

Madame de Lozier se zpočátku zdráhala, neboť jí bylo líto paní Hanoldové, k níž lnula a již byla věrně oddána; ale pak přece poslechla. Usadili ji do krytých saní, jež ji letem unášely do Prahy, kdež nejprve zamířila k doktoru Heldovi. Byla jeho uvítáním a shledáním se s ním všecka dojatá. Vzrušeně líčila, jak se na Prahu těšila, jakou měla radost, když vjížděli do hlučných ulic. Ach, že tu přece jen jiný život, povzdechla, nežli o samotě, v opuštěném zámku, třeba že ji tam chovali jako v bavlne, paní baronka, duše andělská, však kdyby té nebylo —

Held bezděky sebou hnul. Teď konečně uslyšel, nač nedočkavě čekal; paní de Lozier začala o Lory a vypravovala pak obšírně s živými posunky. Heldovo srdce až zatrnulo. Vše, co těžkého se mu stalo, všecken žal a vzrušení, jež čas zatím stlumil i resignace, náhle se vzbudilo, oživilo. Minulost jej ovanula sladce i bolně, obraz Lořin pobledlý zjasněl.

Slyšel, že je zdráva, ač tady v Praze že jí lépe svědčilo, Jeanetta že roste a kvete, ach kvete, rozmilé dítě, a bystrá a dobrého srdce že je, něžná, milá, jen kvete, ta oběť, jež jí paní baronka přinesla, že k vůli ní zůstala na venkově, že nebyla marná, ne. A jak ji dceruška miluje, ach, v ní že je všechno a jediné, ano, jediné blaho, jediná útěcha paní baronky, jediná za těch chmurných, tíživých okolností.

»Jak pan z Hanoldů?« vpadl Held schmuřiv čelo.

»Poloslepý a mrzák, jak odjel z Prahy. Jinak zdrav. Ale zkrušilo jej to a zkrotilo. Není už tak divoký.«

»Nemůže ani být. Jak se chová k paní baronce.«

»Musím říci, dost uznale a šetrně, pokud se stýkají. Ale těch styků je velmi málo. Ani ne vždycky u diner, to je vše. Paní baronka žije o samotě jako poustevnice, vzdaluje se. Baron by si přál a snaží se, aby častěji s ním byla; než ona je pevná a důsledná. Jen v naší, to jest mé a Jeanettině společnosti s ním pobude. Jeanetta je jakousi prostřednicí bezděčnou, ale jinak, chlad, chlad. Zkrátka, cizí lidé pod jednou střechou. Trudné živobyті. Na Prahu vzpomíná paní baronka často, jako já. Často o ní mluvíme, také o vás.«

»Nepodívá se zas do Prahy?«

»Mluvila o tom; přijede snad na jaře, s Jeanettou. Ta, pane doktore, na vás také pamatuje, zvláště jak ji po nemoci snesli poprvé tady na zahradu, jak vám trhala kvítí, jak jste přišel ke kočáru, když odjížděli na venkov. Ach, tak dlouho již mluvím, a ještě jsem vám nevyřídila, že vás paní baronka srdečně pozdravuje.«

Vešla hospodyně, podala psaní, jež právě teď došlo. Doktor chtěl

je stranou položit a přečíst si je, až by paní de Lozier odešla; ale jak maně pohlédl na adresu, zarazil se a psaní podržel v ruce.

»Račte dovolit, madame, ten list mne velice překvapuje. Je z Ruska, přes Varšavu došel. Kdo by mně psal. Rukopis neznámý. Ale měl jsem na Rusi bratra, jako vy, madame, račte prominout, že —« doktor mluvil rychleji a ne klidně.

»Ó, vím o vašem panu bratru, paní baronka mně o něm a jeho osudu vypravovala. Sama také vzpomněla, že snad jste se teď nějakých zpráv dopátral, když tudy Rusové táhli nebo teď snad —«

»Ne, nic, ačkoliv jsem se neustále sháněl a vyptával. Nejedem Rus mně slíbil, že bude doma pátrat. Snad některý teď se vrátil a dostal slovu; proto zde to psaní. Až mám skoro strach je otevřít, madame.«

»Neotálejte, beze všeho,« pobízela upřímně, ač i v bezděčné zvědavosti.

»Je víc nežli dvacet let, co jsem s bratrem mluvil. Roku 1793 došlo poslední jeho psaní z Mohyleva. Tam jsem mu také psal, ale nic, žádná odpověď, ani na to ani na druhé mé psaní. Každý poštovní den jsem dychtivě očekával odpověď, marně však. Bratr byl v polském vojsku, ráčíte vědět, a pak ty události! Konec Polska — Domníval jsem se, že bratr buď padl nebo že se dostal do zajetí, že jej zavezli snad na Sibiř. Sháněl jsem se, jak jen bylo možná r. 1799, když Rusové tudy poprvé táhli, a teď zas. Už jsem se vzdal veškeré naděje. Jsem přesvědčen, že je bratr mrtev. Nebo kdyby žil, jak by mohl vydržet, aby mně ani řádky neposlal? Je mrtev, s tou myšlenkou jsem se již smířil, a přece se bojím a váhám otevřít toto psaní, jež mně dotvrdí, že jsem se nemýlil.«

Paní de Lozier vstávala.

»Ne, prosím, račte zůstat, madame, jsem přesvědčen o vašem a paní baronky účastenství —« a rup — pečet pukla, list se rozdělal. Doktor jen nahlédl, trhl sebou a vydechl: »Bože!« a hned četl, ale v tom už stránku obrátil, na konec se podíval; nevěda prudce vstal a zapomenuv na paní de Lozier, četl opět od počátku, chvatně, dy-

chtivě četl, řádky očima přebíhal, prudce zas obrátil, a dále tak četl, až ruka držící list mu poklesla. Z hluboka povzdechl, okamžik před se hleděl užaslý; a zas, nemoha uvěřit, list prohlížel, podpis, nadpis, řádky zas letmo pročítal, i zas adresu a zvolal:

»Madame, můj bratr žije, je na živu, toto psaní je od něho. On sám píše, já už jeho písmo nepoznal, změnilo se tak. Ach bože, co se nebožka matka pro něj naplakala, a sestry! A on živ, on živ! A rádkem nedal o sobě vědět!« Toto znělo trpce; než hned zase v úžasu i v radosti opakoval: »Ale je živ, je živ! Chudák! Ach, bratře! Odpusťte, madame,« vzpomněl pojednou na svého hosta, »ale taková zpráva —«

»Ne, pane doktore, vy mně promiňte, že ještě prodlévám, že vás nutím svou přítomností, abyste se ve svém vzrušení ohlížel a nemohl se oddat svým citům. Ach, jsem dojata a žasnu, jak je možná. Zítra mně povíte, až vás navštívím. Jak jest jen možná —«

»Bratr měl zprávu už před lety, že jsem já zemřel. Nyní se dověděl náhodou —«

»V Petrohradě.«

»Ano, je v Petrohradě, ale má se stěhovat, dostane se do Břestu Litevského za správce přístavu. Byl zajat, z Polska se dostal do Ruska,« doktor vzal opět psaní do ruky. »Ne, jak se mu písmo změnilo! A řeč! Píše, a bíděně, německy. Svou mateřštinu jistě zapomněl. A jistě bychom se nepoznali.«

»Nebyl na Sibíři?«

»Ne; nejvíce v Petrohradě, tam měl mnoho známých od dřívějších dob. A oženil se tam, brzo po tom zajetí. Syna má, a ten, madame, je teď u vás, ve vaší vlasti, ve Francii, s armádou, jako váš pan bratr, je důstojníkem u císařského dělostřelectva. Mám najednou nového příbuzného a tu jeho adresu, hleďte, madame, mám mu psát, žádá bratr.«

Ukázal zadní stránku dopisu, kdež paní de Lozier četla:

»A Monsieur Valerian de Held, Chevalier de l'Ordre de Ste Anne, Lieutenant dans la 25me Compagnie de l'Artillerie vo-

lantedansleCorpsdeSonExc.leComtedeWorontzoff.Quartier
general.«

»Ah, tam je také můj bratr, alespoň byl, když vytrhli z Ruska. Můj bože, jaká šťastná náhoda! Snad se i shledají, až o sobě zvědí. Budete panu poručíkovi psát.«

»Jistě, madame.«

»Napišete mu také o mém bratru.«

»Ano, všechno, všechno, madame,« sliboval doktor horlivě a již netrpělivě.

»Jak bůh divně řídí naše osudy! Jsem šťastna, pane doktore, že jste našel svého bratra. Ach, jak paní baronka užasne, až jí budu vypravovat. Ale ne, tak dlouho ji čekat nenechám, tolik dní. Budu jí psát a ještě dnes. Oh, s jakým účastenstvím bude číst, jak se potěší. Buďte s bohem! Gratuluji a přeji ještě, abyste se s panem bratrem brzo také uviděli.« —

Hospodyně přinesší maso žasla, že se pán ani nedotkl polévky, kterouž po odchodu paní de Lozier na stůl dala. Chodil vzrušen po pokoji, psaní v ruce. Směs citů v něm zvířilo, úžas, radost, jež nebyla bez trpkosti, že bratr mohl být tak divný a léta mlčet, že ani domů sestrám nepsal nebo bratranci faráři Bílému v Paké. A zase nahlížel do listu, četl četné bratrovy otázky, uhodil na místo, kterého si prve v chvatném čtení hrubě nevšiml a nad kterým se nyní zachmuřil, že bratr není zdrav, že se mu valně nedaří, že nerad se chystá na to místo v Břestu Litevském, že se bojí do toho židovského města, ale že tam musí. Bude tam hmotně líp, jistější postavení a domovu bude blíž, odtud že by spíše mohl jednou do vlasti.

Stýská, ale na hudbu nezapomněl; o svých skladbách se zmiňuje. A Valerián! S jakou láskou a starostí o něm píše. Lory se podiví, až bude číst, a jistě s účastenstvím, ta jistě. Ubohá! Jaký její život! Nešťastná — »A jak jsme všichni nešťastní!« pomyslíl a povzdechl. —

Ráno v úterý dne 12. dubna toho roku 1814 hřímala děla nad Prahou. Včera, o Velkonočním pondělí odpoledne došla do Prahy ouřední zpráva, že spojenci opanovali Paříž, že cár Alexander dne 31. března slavně vjel do Paříže.

Proto v Praze slavnostní střelba. Stříleli ráno, stříleli po druhé vpolednenatu oslavu a když pak odpoledne začaly dělové rány hřmíti potřetí, až se okna otřála, prchal doktor Srnka z Prahy. Ne před tou střelbou, té uniknouti nemohl, ale všemu ruchu a neklidu, jak byl všude, na ulicích i po všech domech. Venku na placích a v ulicích všude jako o Boží hod, všude hemžení, všude lidstva v skupinách, vhoufcích a proudem. V něm všude dost bleskotu z uniforem císařských i ruských; mělat Praha v ten čas z části i ruskou posádku.

V tom hemžení samé gratulace, radostné pozdravy, živé hovory po skupinách, a všude pilné a hlučné přípravy k slavné illuminaci na veřejných budovách, na kasárnách, na hlavních strážích, ruské na Koňském trhu a císařské na Staroměstském náměstí, na palácích, klášterích i soukromých domech.

Doktor Srnka chtěl ujíti všemu tomu ruchu a hřmotu. Prchal tam, kam už minulého roku častěji se utíkal, na Nebozízek k »starci z hor« od té doby, co jej vyléčil, co se dobře seznali a sobě porozuměli. Někdy zanesl docensorova osamělého domu nějakou vzácnější knihu, někdy zase sám si odtud odnášel zapovězené ovoce, frajmarskou brožuru nebo knihu, cizozemské letáky zle stíhané. Nahoře sedávali spolu v bytě nebo před domem, nebo chodili cestičkami ve vysoké stráni pod stromy, hovořili, mlčeli, přeli se a škorpili a hned zase svorně resonovali a hubovali na politiku a vládu.

Toho pozdního odpoledne mělo býti naposled. Censor Berghofer zadal o pensí. Nechtělo se mu za těch poměrů déle sloužit; on Josefinista, milovník svobody, liberál, nemohl už déle zůstat v byrokratickém jhu a být slepým vykonavatelem bezohledné moci, jež nenáviděla a trestala každé volnější hnutí a stíhala již pro pouhé podezření. Vypráhl se z toho jha; ale ani tu zůstat nechtěl a žít pod touto poli-

cejní vládou. Syn jeho uchytil se před lety v Hamburku a zavedl si tam obchod. Kněmuse chystal zrovnated' posvátcích; chtěl žít u něho ve svobodném říšském městě, kdež přece volněji než tu.

Doktor Srnka šel se rozloučit s censorem i uniknout plesu, slavnostnímu hluku, jenž, jak tušil, ještě poroste, a večerem se rozbouří. Slyšelt, že bude veliký, slavný průvod vojska císařského i ruského i městských střelců s hudbou při pochodních. A jemu nebylo do jásání; bál se ho. Snadno však se nedostal do tichého zákoutí na osamělou stezku, vedoucí nahoru k stavení »starce z hor«. Ukřižovníckého kláštera musil zastaviti v tlačenicí před mosteckou věží, jejíž brána byla ověncena chvojím a lampičkami. A tam někdo z nenadání ze zadu položil mu ruku na rameno a radostně zvolal:

»Pane doktor, to bude, co? To je radost!«

Srnka se mrzutě ohlédl. Štěpánek.

»Proč? zavrčel Srnka.

»No, to vítězství, to slavné vítězství! A kdo ho dobyl! Náš český hrdina.«

»Který?« žasl doktor.

»Ah, bože, pane doktor! Tím se přec můžeme honosit, proto že jen Čech na toho korsikánského hrdopyška musil dorůst. Kníže Švarcenberk.«

»Ah tak! Vivat ten Čech!« zvolal ironicky Srnka a dral se dál, nedbaje, že Štěpánek všechen užaslý za ním hledí. Přes kamenný most mohl místy jen co noha nohu míne, místy musil se i zastavit; tolik lidstva proudem se valilo tam i zpět. Všichni kolem mluvili jen o stavovském domě, většina tam chvátala podívat se na jeho výzdobu, na spoustu lampiček v průčelí, na nápisy, a že tam stojí dvě lešení krásně vystrojená, na těch že budou večer hrát, pořád hrát, jak na jednom přestanou, hned začnou na druhém, na jednom smyčcové a foukací nástroje, na druhém turecká hudba.

Doktor Srnka zrudl zlostí, že se musil tak prodírat tlačenicí; už lokty v pravo, v levo strkal, tlačil. Teprve když stanul o samotě,

v utišení na úpatí Nebozízku, oddechl si a uplivil se. Nahoru došel ještě za světla a zmizel hned v osamělém stavení pod stromy, po Praze se ani neohlédnuv.

Nevyšel ven až navečer, když i v oknech censorova domu zahořely svíčky. Vykročil s hostitelem, aby se dali dál, výše pod stromy; než oba na ráz se zastavili a stáli jako přimrazení hledíce dolů na Prahu, rozloženou v nádherné, nevýslovné kráse v šeru i záři, v hlubokých stínech i v nesčetných světlech. Nad ní nebylo soumraku. Zářivá záplava nesla se nad ní od královského hradu až za Vyšehrad, vysoko do tmy se nesla; pod tou záplavou dole městem nesčíslné řady plamínek a plamenů, hořících svíček a lamp i lampiček, nesčíslné řady ozářených oken, ulic a uliček, souběžných, protínajících se a mezi nimi zářivé oblouky a brány, nesčíslné řady světél městem na obou březích Vltavy a podél jejich břehů, na barvířském i střeleckém ostrově. A řeka plná planoucích odlesků, sta a sta plamenných mečů hluboko do ní se pochvívajících, místem jakoby rozžhavena, jakoby hořící, tiše se valila dál do nové spousty světél pod Hradčany, pod královský hrad nádherně osvětlený, jenž se ve svém rozzáření a slavné, oslňující kráse dvakrát v ní shlížel.

Z dola z města zavanul na horu ohlas řinčivé hudby i mocného šumu a hluku.

Doktor Srnka v zapjatém po krk kabátě, v kastoru, máje bradu v širokém nákrčníku, zasmušile se díval na všecku tu krásu. »Stařec s hor« také v dlouhém kabátě, nastrčil kulaté brejle na oči pod hustým, sivým obočím, a řekl úsměšně:

»Radost! To je radost! A jak by ne. Za jednoho přemoženého samovládce celá kopa vítězných. To je radost!«

»A ti si budou pomáhat, svorně pomáhat. Nač všechna revoluce, nač všechny zápasy nejlepších duchů. Starý systém vyhrál. Tady jeho triumf!« Srnka mávl na dol rukou.

»Odměna za miliony lidských životů, za miliony obětovaných peněz. Národové nic nedostanou, uvidíte. Už se to ukazuje. Starý systém

nejen bude, ale již začíná vládnout. Hleďte, tamhle, « ukázal směrem k Fürstenberské zahradě, »ten Hessenkassel, co tam do nedávna se schovával a svůj poklad hlídal, už se vrátil mezi své drahé poddané. A jak je oblažil. Psal mně o tom syn. Cop, cop zase panuje, ve vojsku, v ouřadech, všude a všechno obrací a ničí, co se stalo za jeho nepřítomnosti, byť i dobré bylo. Kdo byl za jeho vlády kaprálem a stal se za jeho nepřítomnosti oficírem, kdo z assessora radou, musí zase být tím, čím byl před r. 1807, t. j. kaprálem, zase assessorem. A platy zase staré, mizerné a všechno staré, mizerné. A zrovna tak v Hannoversku. Zas útrpné právo a šlechta zas všechno a lid nic, jen misera contribuens plebs. «

»To je u nás líp, « ušklíbl se Srnka, »u nás se nic nezměnilo a také nezmění. Ach, u nás nikdo nic nečeká, ani nechce. A ještě, uvidíte, skřípnou naivní vlastence, kteří mají bláznivou radost z českého nápisu a že smějí psát o národu a vlasti. Za vojny směli, ale teď dostanou. U nás nic, leda podpora autokracie v Němcích, nic, jen policie. Pflicht ist für keine Herren, Pflicht ist nur für die Diener, und wer es anders sagt, der ist ein Jakobiner. « Srnka se zkrátka uplivil, ale hned se obrátil po censorovi, jenž s úsměškem i trpce šlehl: »Už nebude jakobínská čepice strašit. Vidíte. «

»Ne, já už ne, « přiznal se bezděky doktor, stahuje obočí.

»Víte-li co se s ní stalo? Na městském hejtmanství ji spálili. Slyšel jsem to. «

»Haha. A to je dobře. Dobré omen. Jen pálit, jen pálit a Phoenix vyletí. Husa upálili, ale myšlenka zůstala. Ideje vstávají z mrtvých. Svoboda vstane. «

»Ale my se jí, starý, nedočkáme. «

»Vy v Němcích spíš. Ale já tady! « Srnka mluvil silnějším hlasem, neboť z dola zahlomozila hudba, a pojednou zlostně vykřikl.

»Pojdme! «

»Počkejte, podívejte se! « Stařec z hor ukázal ke Karlovu mostu, na nějž vsouval se z pod oblouku mostecké věže pochodňový průvod

a temný nesl se v září velikého množství světél mezi obrubami světýlek a lampiček na zábradlích mostu směrem k Malé Straně.

»To je průvod vojska, i ruského, a městské gardy,« řekl Srnka mrzutě. »Povídali o něm. Jdou před Lobkovický palác poděkovat kněžně, sestře knížete Švarcenberka, českého hrdiny. Chchch —« vzpomněl si pojednou, a úštěpkem dodal: »Druhého Žižky.« Umlkl a zadíval se, bezděky uváben, na skvělý průvod i na všecko nádherné divadlo od zářícího hradu královského, od hradčanských palácův a Strahovského kláštera dolů přes Malou Stranu a za řeku do zářivých té chvíle výšin Nového města, na tisíce tisíců světél všude z temna planoucích.

»Oh, Praho, Praho, jak jsi krásná,« zabručel doktor, »a jak jasná! Jak budeš zase černá, smutná, jak povládně zase hůl a temnota. Ach, jsem sentimentální. Pojdte!« Obrátil se cestičkou vzhůru a »stařec z hor« pošoupnuv brejle a ohlédnuv se ještě jednou po kouzelném, úchvatném obraze, dal se za ním.

V ten okamžik zableskly se ze střeleckého ostrova vysoko k temným nebesům různobarevné, zářivé prskavky, sršíce vysoko pod temná nebesa; v průvodu pochodňovém zařinčely činelly, spustila turecká hudba. Vítr ji nesl do stráně k Nebozizku i ohlas mocného křiku, táhlého volání tisíců: »Vivat! Vivat!«

* * *

Dole v městě hluk, šum, ohlasy hudby v nekonečném, neustávajícím proudění zástupů. Mladý Věk se v něm octl bez druhů, nikoho z nich nehledaje. Ani na ně nevzpomněl bloudě sám a sám. Nebyl radostně vzrušen, neprohlížel s obdivem a účastenstvím stále se měnící, stále překvapující, až oslňující světelnou náheru. Dosud se neprobíral z rány, která jej udeřila před tímto slavným večerem, odpoledne, když přišel do Toškánova domu učit Jeníka. Včera, o Velkonočním pondělí, odpoledne zasnoubila se Katinka mladému Plešnerovi. Byla rodinná slavnost, příbuzenstvo obou stran sešlo se a slavilo zasnou-

bení dlouho do noci. To všechno Hanzi pověděl Václavovi. Hoch chtěl slavit ještě dodatečně tím, aby byl sprostěn hodiny. Václav, jenž stěží utajil své pohnutí za veselého vypravování chlapcova, ihned svolil. Odešel, nevěsty ani nespatriv. Odcházel jakoby udeřen; té noviny mohl se nadit, mohl ji očekávat, neměl žádné naděje, věděl, že marně miluje a touží, a přece ucítil bolest náhlé, nenadálé rány.

Vyšel z bohatého domu jako zmámený. Chvátal domů, do zákoutí, do samoty; když tam sklesl na židli u stolu, dal se do pláče. Zůstal dlouho doma zapomenuv na chystané oslavy, nedbaje slavnostního šumu z ulice; až zvědavé otázky divící se kvartýrské jej vypudili. Vyšel ven a jako motýl světlem přivábený dostal se nejprve do Starých alejí před Toškánův dům bohatě ozářený. Loni, když cár přijížděl, pomáhal tu osvětlovat, loni, kdy Katinka chodila do jeho hodin, kdy s ní mluvíval, a pak, kdy ji hrál — Konec, konec. A v tu chvíli také uviděl, že je konec.

Z osvětleného, volného průjezdu vyšel mladý Plešner v redingotu veda pod paždí Katinku; za nimi mladý Toškán s paní. Těchto si Václav sotva povšiml. Jen Katinku viděl. Kolena se mu zachvěla a zbledl, když ji tak náhle spatřil, s ním, s ženichem. Šli, krásný, elegantní párek. Nesla se štíhlá, sličná, on vedle ní s hlavou vypjatou, jen záře, v živém hovoru. A ona klidně vesela, usmívavá.

Nežli se Václav vzpamatoval, zmizeli mu v proudu. A již jich nezastihl. Také sám v něm zapadl a dal se jím nésti nedbaje hrubě, co kolem. Jen chvilkou se zastavil a pozapomněl, když oslňující některé osvětlení, nápadné transparenty a nádherná dekorace, množství praporů mu oči ulákaly. Ale hned šel opět dál propadaje tupé zmámenosti, z níž se vytrhoval otázkami, jež si poslední dobou tak často předkládal, je-li to možná, je-li to možná, aby Katinka po všem, jak s ním hovořila, jak s ním jednala — To že jen pro kratochvíli, obracel to, chodívala do hodin, že snad mu přála, ale že v ní nebylo ani jiskry toho ohně, jenž vzplápolal v něm, že jej neměla za nebezpečného, proto že tak důvěrně s ním jed-

nala, že jako nádavkem k povinnostem domácího učitele musil hrát se starým Toškánem staré kusy, tak že také musil jeho dceři sloužit za kratochvíli, ano, jako tenkrát, když tak z nenadání přistoupila za něj a sama jej políbila. Kratochvíle, žert —

Tak to někdy bral; a to bouřilo, uráželo. Kdyby jen žal mu zůstal alespoň bez této hořkosti. Co chtěla, proč začínala? Proč přestala pak chodit do hodin, proč jindy ji často potkal a proč teď skoro nikdy, proč jindy s ní mohl mluvit a proč se pak vyhýbala? Bylo po kratochvíli! Horko zahanbení jej obcházelo i hořkost ponížení.

Než míval chvíle, kdy se mu zdálo nemožným, že by Katinka byla schopna takového jednání. Tu jinak si obracel její řeč, a nic v ní neshledával ličeného, jen přímé srdce. A zacházel ve vzpomínkách do ebenového pokoje za deštivého šera, jak bylo tenkrát, když zasedl a hrál a kdy za ním tiše stanula jako světlé zjevení a k němu se sklonila — Kolem šuměla směs hlasů, proud lidí neustával, rostl; hlomozu, hukotu, ruchu přibývalo. Václav v tom vlnění jako zničená lodička dal se nésti. Chodil, zastavoval se a zase chodil, a dlouho bloudil. Mnoho přehlédl, málo však viděl. Dostal se k pochodňovému průvodu, nechal jej přejít, pak nevěda pustil se tím směrem, na Malou Stranu.

Za Kamenným mostem v Mostecké ulici vrazil na Havelku a Svo bodu »Vládyboře«, který nic neresonoval, anobrž byl nadšen. Oba se sami přihlásili a vzali Václava mezi sebe. Nemohl od nich, chodil s nimi, musil; stál s nimi v tlačenci před stavovským domem, po jehož celém ozdobeném průčelí táhly se dva nápisy, český a německý, vroubené přečetnými lampičkami a před nimiž na tribunách hrály hudby.

Pak, bylo již okolo půl noci, zatáhli přátelé mladého Věka do hospody u »Glaubiců«. V místnosti plné dýmu, plné lidí u stolův a plné šumu a hovorův ozýval se z kouta drnkot harfy, hlas houslí a zpěv. Nejnovější tam zpívali, oblíbenou: »Poslyšte vlastenci česky, co míním zazpívat.« Kamarádi se přitlačili k nějaké známé společ-

nosti studentské. Václav, ač nerad, ač se vzpíral a chtěl odejít, musil usednout s nimi, právě když za průvodu harfy a houslí zpíval obstarožený harfeník:

»V Ruslandu armádu ztratil, kanony, municie, lajpgardu také krikskassu. Sám s těžkostí předci z těžkosti bídy vyvežen skrz židy. Do Drážďan smutně pospíchal, šance silné dělal.«

Svoboda se smál těm veršům, ale hlučně přitukl ke džbánům všeho kola stolového, co zatím z kouta dále pěl harfeník:

»Alexander Rus nemeškal, s armádou za ním hnál. Prajs, Švejda ty se přidali, František zeměpán. Mnoho patalii s ním u Drážďan měli. Těšme se z toho vlastenci! Šťastně ho vyhnali —«

U stolu harfeníka už neposlouchali, nýbrž Svobodu, jenž jim vypravoval, žertem i vážně, nejnovější zprávu, vědí-li, jak ten kozák přišel do nebe, kozák, kterému po bitvě u Lipska nohu uřízli a který umřel. S cárem Pavlem že se sešel v nebi a všechno že mu vypravoval, že Francouzové byli v Moskvě, Bonapart, ale jak ho vyhnali a u Lipska potřeli. »A kdo vás vedl,« ptal se cár Pavel. »Maršálek kníže Švarcenberk,« kozák na to. »Vskutku, to musí být výborný muž ten rakouský maršálek,« zase cár. A kozák: »Ba věru, tak jako že kozák jsem. A nač se při tom nejvíce pyšním, jest to, že Slovan je tak jako já.« A cár se optal: »A jaký Slovan, když Rus není.« Čech jest, gusudare, Čech, v Čechách rozený i vychovaný. Pod tím jsme bojovali jako samí rekové.«

Džbánky nad stolem zacvakaly a v to znělo z kouta:

»Zarmoucení Francouzové pryč k Rainu coufali, u Rainu kozáci znovu smutný marš jim hráli. Šavle, nože, píky, ach mundrye křiky, Francouzi reterád vzali žalostně divoký.« —

Nežli harfeník sloku dozpíval, Václav zmizel. Jen odešel, vstoupil mistr Prax na hlavě klobouk na dvě facky, ve fraku a úzkých

šedých nohavicích, v botách s kopnami. Přicházel nadšený obecnou radostí i zastavením, jež učinil »u modré štiny« v jezovitské ulici. Pak se dlouho tlačil před stavovským domem, mezi ženskými nejvíc, a poslouchal hudbu. Našel si místočko, že se »muší« posilnit, a hned plácal s celou společností, když zpěvák u harfy spustil:

»Vivat, František císař náš i regimenty slavný, vivat ruský Alexander hrdina vítězný. Vivat Prajs i Švejda, Švarcenberk generál, všichni slavný komendanti, vivat za šťastný plán —«

Ale pak začal mistr marnotratně rozhazovat. Právě když se domohl slova a vykládal svému stolu o ruském obědu, co všechno Rusové mají k obědu, rozolku napřed, paštičky, uzžený jazyk, selátko, pak čtverou polívku, přistoupil Grán s otevřenou skřínkou na řemeni, plnou zboží a výmluvně ukazoval a nabízel něco nového, pikslu s kozákem a tu pentli k hodinkám s kozákem, skleničku s kozákem na koni krásně malovaným; na všem kozák s píkou, na koni i na hlavičkách dýmek.

Mistr Prax kozáky miloval jako všichni, a nadšeněji nežli kdo jiný, zvláště této chvíle u Glaubiců. I jal se u Grána vybírat. Za sádrovku, kterouž tenkrát rozbil ze vzteku na doktora Šrnku i na paní von Lorenc, opatřil si ihned nazejtří jinou a zase ji tak chutě cpal i miloval; ale tu ta porcunálka jej okouzila kozákem na ní namalovaným. I kupoval, smlouval, všečen už zardělý, smlouval těžkým jazykem a jaksi se omlouval i kuráže si dodával, to že drak doma, to že Aninka zase bude mít vejklady o kozácích, a to že ji muší taky něco koupit, aby tak tuze nekázala, a tak tedy, tadyhle tu skleničku taky s kozákem, — no — tou že ji omámí, skroťi.

Koupil hlavičku s kozákem, koupil skleničku s kozákem; zatím co platil a hlavičku zabalenou do kapsy strkal, mrkli kumpáni na Grána, přišeptali, že to srovnají, aby dal pikslu.

Grán ihned schopil, rychle zabalil březovou tabatěrku s malovaným kozákem na víčku, jež mělo prostřed kousek řemínku na

vytahování, a mistr Prax strčil ji za skleničku do druhé kapsy, nevšímaje si, že kolem na se mrkají, pošouchují se, pochechtávají.

Až po půlnoci vstal a bral se domů. Šel zvolna, ač ne dost jistě, ale spokojen a vesel, pozvukuje si přes tu chvíli notu písničky tenkrát právě nové a modní, oblíbené, písně o loučícím se kozákovi: »Schöne Minka ich muss scheiden —« O Mince pozvukoval na novo a naposledy, když vstupoval na zděnou pavlač vedoucí k jeho bytu a když hmataje dost těžce po kapse, vytahoval, jak myslel, skleničku s kozákem pro Aninku, na její uchlácholení, netuše, jaká bouřka dýchavičná se nad ním strhne. —

Týden po té psal mladý Věk psaní domů; tentokráte sestře Liduše. Dostal od ní zprávu, že koncem dubna bude se vdávat, i pozvání, aby přijel ji za mládence. Děkoval, omlouvaje se zároveň, že nemůže přijet, že by tuze rád, že však není možná pro kondice, které má. A jak sestře přál, aby byla šťastna, dojalo jej, až se mu oči kalily. S jedinou, rozmilou sestrou se loučil; všecko čisté štěstí první mladosti, které s ní v otcovském domě žil, překmitlo se mu jako slunná chvíle kvetoucího jara. Sestře přijde nové štěstí, jež ji z hloubi srdce přál, ale jemu — Jej to štěstí minulo na vždy, na vždycky.

Na Katinku se zamyslel, uvidí-li ji snad dnes. Od toho osvětlení, co se mu zjevila jako nevěsta, jí nespátril. A toužil ji vidět, třeba jen pohledem, třeba jen z daleka. Ale teď teprve se bude vyhýbat —

Začervenal se, dech se mu zatajil, když z nenadání, jak ubíraje se do hodiny, vstupoval ze schodů na chodbu (šel s hlavou sklopenou), uslyšel své jméno. Katinka před ním.

»Mám štěstí,« řekla s úsměvem, »chtěla jsem se v hodině zastavit a požádat vás. Ráda bych s vámi promluvila. Nepospícháte? Mohl byste se zastavit v zahradě, až budete odcházet?«

Náhlym setkáním a ještě více tím pozváním byl popleten a nemohl klidně odpovědět. Jen přisvědčil, že přijde.

Tak vzrušen neučil dosud nikdy, vyjma onu hodinu, kterouž měl tenkrát po tom, když hrál Katince Beethovena. Jak učil, nedbal; jen myslel na konec, kterého se nemohl dočkat a díval se přes tu chvíli na hodinky. Třesoucím se, hlubokým povzdechem vydechl, když skončil. Nastával okamžik — Rychle sestupoval se schodů, váhavým však krokem a stlukoucím srdcem vstupoval do zahrady, rozčilen napjetím, proč Katinka ho požádala, aby přišel.

Bylo pozdě odpoledne; zahrada v posledním světle jarního slunce. Na keřích plno pupenů, na tom, na onom už mladistvě zelené listí. Kos ozýval se odněkud z hloubi mezi starými stromy. Pod rozložitým kaštanem, obsypaným zlatěhnědými pupeny, stanul Václav tváří v tvář Katince. Došla sem právě z druhého konce zahrady, bělostný, jemný šál volně přes ramena.

»Musím s vámi promluvit. Není mezi námi, jak bývalo,« řekla svým mile přímým způsobem.

»Já se, slečno, nezměnil, já —«

»Ani já, ale vy si myslíte a míníte, že divně jednám. Ale pojďme, projdeme se.«

Mlčky poslechl.

»Co jste si myslel, že jsem přestala chodit do hodin.«

»Že vás to omrzelo.«

»Ne, to ne. Já bych po dnešní den přicházela. Ráda jsem s vámi hovořila i přela se, jste upřímný, dobrý.«

Václav se trpce usmál.

»Učila jsem se také, mohla jsem s vámi jednat o věcech, které mne těší, o kterých doma s nikým, s nikým není možná promluvit. Vy jste mně rozuměl jako dosud nikdo, i v tom, co mají všichni za pošetilost a potřeštěnost. Myslela jsem, že jsme spolu přátelé, dobří přátelé, jako bývají mezi vámi muži. Domnívala jsem se, že může být také takové přátelství mezi mužem a ženou. A tak jsem

jednala. Až jsem poznala, že to snad není možná, alespoň mezi námi ne.«

Václav stanul a plaše po ní pohlédl.

»Už asi víte, kdy jsem to poznala; víte-li, tam,« vykročivši sklopila bezděky na okamžik oči, »když jste hrál Beethovena.«

Václav hleděl do země.

»Byla jsem tak dojata,« Katinka mluvila rychleji, »a v tom hlubokém dojmu vyjádřila jsem své pohnutí i svůj dík, jak okamžik vnukl.« Spánky se jí v ten okamžik pozarděly

»Ten okamžik mne zmátl,« vyznal Václav, »omámil mne, ale že bych snad nehodně si vykládal —«

»Ne, to ne,« vpadla chvatně, »ale mně se vyjasnilo, uviděla jsem —« Nedomluvila, ale jak pojednou se zastavila, pohlédla k němu a ptala se i tvrdila:

»Vy mne milujete.«

»Ano.«

»Mám pravdu, vidíte. Já chtěla přátelství, upřímné, bez vášně, to jsem mohla dát. Ale když jsem seznala — Teď mi již rozumíte. Mohla jsem chodit dále do hodin?«

Pohlédl jí do tváře jindy vždy jasně klidné a veselé, nyní vrušené a řekl temně:

»Bylo to šílenství, jak jsem mohl pomyslit —«

»Ne, myslíte-li na nějaké rozdíly, mýlíte se. Nedala bych si bránit.«

»A sama milujete.«

»Vdávám se, bez donucování, ráda. Vyjdu z těch hrozných předsudků a tradicí. Můj nastávající muž není jim tak oddán, budu volnější, samostatnější, budu spíše žít.«

»A spokojeně?«

»Žádám jen tolik, co je možná.«

»Abyste byla hodně šťastna!« vyrazil v náhlém pohnutí.

»Vím, jak mi to přejete. A vy abyste na mne zapomněl. Ale přátely zůstaneme.«

»Abych na vás zapomněl!« Znělo to trpce. »Buďte šťastna!« Políbil jí ruku a šel.

Hleděla za ním hluboce dojata. —

* *
 *

Václav po té schůzce již málokdy promluvil s Katinkou a vždy jen náhodou, na potkání, několik slov, nebo ji jen zahlédl. Pak už ani to ne. Počátkem máje odjela z Prahy. Musila se starou paní, s matkou na pouť na sv. Horu u Příbrami. Václavovi to oznámila, když vycházel z hodiny; vyrozuměl, že jede nerada, ale že musí být matce po vůli. Ty dni její cesty připadal mu rozlehlý, hlučný dům toškánovský jako prázdný. A pak se mu stal pustým a smutným, když Katinka koncem května odjela na dobro z Prahy, se švagrovou na mladějovský zámek.

Odpoledne před odjezdem přišla z nenadáni do hodiny dát mu s bohem. Věděl, že tam na mladějovském zámku bude mít svatbu, než ani slovem o to nezavadil a Katinka o tom také mlčela. Loučení bylo krátké. Katinka patrně neklidná, pospíchala; chtěla tu chvíli ukrátiti sobě i Václavovi, jenž stěží mohl promluvit. Když odešla, skončil hned hodinu a rychle odešel. —

Přišel červenec, nastal den, kdy na mladějovském zámku kněz oddal Katinku mladému bankéři; toho dopoledne chodil Václav Prahou jako zmámený. I v kostele sv. Jindřicha se ocitl. Kněz právě doslouživ tichou mši, odcházel od oltáře. Václav si toho nevšiml; nedbal, co kolem. Byl myslí daleko, v kapli mladějovského zámku. A pojednou stáli před ním starý Tomáš a stará Mariána, jež doma teď sama převlíkala a strojila P. Marii, když stará jemnostpaní odjela do Mladějova na svatbu.

»Tak přišli se taky pomodlit za naši slečinku, to jsou hodný,« potěšen vítal Václava starý šafář Toškánova domu.

»To byla za ni mše svatá, my tuhle s Tomášem jsme na ní —« začala stařena povídavě, ale společník jí nedal domluvit, a vpadl srdečně:

»Aby pán Bůh dal naší slečince štěstí!«

Václav stiskl mu ruku a vyrazil z kostela.

Když se odpoledne vrátil do bytu, našel na stole psaní. Neotevřel je hned, jak by jindy byl učinil a také ho pak nečetl s takovým účastenstvím, ač bylo z domova. Otec psal, že jsou zdraví, Liduška že je spokojena, on že byl onehdy na Dobřanech, tam že nastanou asi změny, neboť farář Ziegler pomýšlí z Dobřan pryč. On, Věk, že se tomu nediví, poněvadž takový muž, jako Ziegler, měl by mít jiné místo, kdež by mohl jinak působit nežli tady v horské osamělosti. Pan farář že se usilovně připravuje na zkoušky, že se chystá na zimu do Prahy, že se chce stát doktorem theologie, aby se mohl ucházet o nějakou theologickou professuru.

Také o jeho chráněnci Polákovi psal, že Polák z vojny pilně dopisuje na Dobřany, že se stal nadporučíkem, ale že jej dali k jinému, uherskému, pluku; tím se mu zmařila naděje, že se teď, když se vrací z Francouz, podívá do vlasti, ale jinak že mu štěstí přeje. Stal se pobočníkem podmaršálka Kollera, druhého majetníka toho pluku, a jak se těší, že teď bude zase možná sloužit vlastenské Muze.

Také Patrčkovi v Solnici se lépe daří, oznamoval Věk z Dobrušky, že Patrčka už nechodí po horách, po vsích kupovat přízi, že si již zařídil krám a tam že mu přízi z vesnic nosí a že tkalcům ji vydává a dává na stavy. V tom že mu je líp a také že při tom píše a básně skládá, že však má mrzutosti s městským řízením a s vrchním, ti že, bůh milý ví, jak se dověděli, že je Patrčka v básni »Ponocný« pošlehal, že sice nikoho nejmenoval, ale že se poznali, že ta báseň jde v opisech z ruky do ruky, že si ji lidé čtou a pánům se smějí a ti že se zlobí, hrubě zlobí a také hrozí Patrčkovi, tomu že se ty veršičky nevyplatí.

Přečetl, dlouho však se nezdržel v myšlenkách u Patrčky, ani u Poláka. Hned mu zas utíkaly na mladějovský zámek.

XXXII. FINALE.

V první polovici října r. 1815 za kalného odpoledne po dešti doktor Held vycházej ze svého bytu na Spálené ulici setkal se s rytířem Jeníkem z Bratřic, jenž ze svého bytu v téže ulici ubíral se směrem k Perštýnu.

»Kam, milý doktore, kam, Rusům naproti?« Jeník myslil ruské vojsko, vracející se z Francie.

»Ne, pane barone, dnes ještě tu nebudou. Snad zítra, ale jistě pozejtří přitáhnou, jak mám zprávu. Čekám je s dychtivostí.«

»Aj, s dychtivostí?«

»To jest jednoho z nich, synovce, bratrova syna. Psal mně, těším se na něj. Poprvé ho uvidím; jsem žádostiv, uvidím-li v něm bratra, jak býval za mlada.«

»Ach, ano, to věřím, to bude zvláštní shledání. A jak pan bratr; píše?« Jeník zvěděl u Slivků, jak dostal doktor Held zprávu od bratra; uslyšel o tom brzo po té, jak došel list Ignáce Helda.

»Píše, píše. Teď si pišeme, doháníme zmařená léta. Jenže to psaní není nejveselejším. Bratr churaví.«

»Vy byste ho vyléčil.«

»Ta d y snad, ale tam mu není zdrávo. Chudák, stýská si. Psal jsem mu, aby se vrátil, aby přijel, že se o něj postarám.«

»A nechce snad?«

»I chtěl by, ale teď se nemůže vydat na tak dalekou cestu. Obávám se, že to snad už nebude vůbec možná.« Doktor se zasmušil a mávl dlaní. »Tím víc se těším na jeho syna,« dodal živěji.

»Jistě přivedete pana poručíka k Slívkům. Těšil bych se, avšichni.«

»Ó zajisté, zdrží-li se Valerián nějaký den v Praze. Kam se ubíráte, pane barone?«

»Jdu ke Krtičkovi pohovořit si. Doma jsem se zlobil.«

»Doma? Co by u vás doma. Jdu také tím směrem, pane barone.« Zamířili k Perštýnu.

»Ten hoch — Mám také rodinu,« řekl Jeník s úsměškem. „Vzal jsem si na starost chlapce po svém komorníkovi.«

»Ah, po Buriánovi.«

»Klukovi teď zemřela matka, nemá nikoho. Je tu sice děd a bába, ale ti jsou na venkově; a také čím by pomohli? Dříve jsem se mu staral o šatstvo, teď abych se staral o všechno. Ale tatík byl věrná duše, pŕoctivec.«

»Co hoch.«

»I, není zlý a není hloupý. Ale latina mu nechutná. Je na gymnasiu.«

»Tak ho dají na řemeslo, když se nechce učit.«

»Už na to myslím. Ale hochovi, myslím, ani řemeslo nevoni. Pořád o vojně mluví, že se dá na vojnu.«

»Tak!« Held se zasmál. »Kolik mu je let?«

»Na čtrnáctý mu jde. Když nebude jinak. Rok ještě počkám. Nepůjde-li to, at si jde.«

»A vezmou ho v tom věku?«

»Vezmou. Hoch je urostlý, silný.«

Zabočili do Jilské ulice; když docházeli k domu »u bílé svíčky«, jenž byl rady Krtičky, všiml si doktor Held výrostka, jenž jda proti nim pojednou se zastavil. Byl to mladý Jean Butteau, jenž za poslední dvě léta rychle urostl, takže vypadal jako osmnáctiletý, ač mu nebylo ani plných patnáct. Včera i dnes ráno přiběhl do bytu Heldova poprosit, aby pan doktor byl té lásky a navštívil jeho babičku, že tuze stůně. Nyní se k němu ubíral po třetí. Zhlédnuv jej, čekal, až se rozloučí s rytířem Jeníkem.

»Co je?« zvolal na něj doktor.

Hoch pověděl. Held maně přidal do kroku.

Cestou zvěděl, jak se ptal i hovorností mladého Butteaua, že stará paní před týdnem ulehla, že do té doby pořád ještě běhala a sháněla, třeba že dost těžce, ale teď že jí je zle. Held také uslyšel, co už věděl, že protloukala teď živobyti tuze bídne; něco že sehnala a vypůjčila od známých, něco také někdy že poslala maminka, Jeanova matka, Bettyna, ostatek že sehnal on, Jean, hlavně tím, co vydělal u divadla, že je statistou a jinak také že vypomáhá, kde se co dá, že bývá poslem a pan ředitel Liebich že je tuze hodný.

»Co teta, paní Thámová?« zeptal se Held.

»Ach, jemnostpane, ta babičce ublížila.«

»Co, jak?«

»Psala, a to psaní babičce dodalo.«

»Kde je teď paní Thámová?«

»Ve Slezsku. Psala, že jí je tuze zle, že stůně.«

»Je u aktérů?«

»Je, ale je to moc chudá společnost.«

»Je sama?«

»Sama« a hned dodal, dobře pochopiv, »a ten pan Amling je už dávno pryč. Ó, už dávno. Ostala docela sama, chtěla už dávno domů, sem, k babičce, ale nemohla, neměla na cestu, a teď ještě

nemoc, a ta společnost se chystá ještě dál ze Slezska, snad někam do Polska, jak tetička píše.«

Held zanevřel už dávno na paní Thámovou. Teď, kdy slyšel o její bídě, o zoufalém její postavení, neřekl ani slova; jen zasmušile pokýval hlavou a pomyslí, to že teď má, že sebe zničila a před tím svého muže.

»Babička se nad tím psaním rozlitostnila, a myslím, proto se rozstonala,« pokračoval Jean, »nespí a pořád jen vzdychá, pořád na tetičku vzpomíná a trápí se.«

»A bude chtít peníze,« mihlo se Heldovi, »dceři na cestu.«

»O strýci Thámovi taky píše,« začal zase Jean.

»Teď vzpomíná,« vpadl doktor ostře, »to věřím. A co on?«

Jean nerozuměje posledním slovům, že jsou výtkou, odvětil:

»My o něm nevíme. Musil jsem se teď po něm shánět, když to psaní přišlo, babička chtěla; dost jsem se vyptával, ale každý povídá jinak. Že je u Kronesa, povídali, a zase že ne, že Krones společnost teď rozpustil, že šel s dcerou, ta dostala v Brně engagement, a někdo zas, že slyšel, že je strýček zas u Via, ten že teď hraje někde v Rakousích.«

»Babička chtěla strýcovi psát, o tetě, proto se po něm shání, že —«

»Chtěla.«

»Má chuť k jídlu babička?« obracel doktor řeč, a ptal se dále na její nemoc. Uslyšel i to, že se tuze bojí nemocnice, tam že by nechtěla. Za chvíli uviděl nemocnou a zase v tom bídém bytě v Kozí ulici ve dvoře vzadu. Byla-li tu tenkrát, za jeho poslední návštěvy nouze, byla teď bída. Venku mžilo a vál studený říjnový vítr; v chudíckém brlohu nemocné chlad a sychravo, protože v kamnách tma. Paní Butteauová, tou dobou více nežli sedmdesátiletá, jindy tělnatá, teď přepadlá, žlutavé, nezdravé barvy, ležela na bídné posteli, na slamníku, přikrytá svým velkým šátkem vyrudlých barev a svrchnicí, jež byla jako dršťka.

Held se až zarazil, když ji spatřil tak sešlou. V zapadlých, kalných očích ji světleji zakmitlo, když jej poznala; zavzdychla, zasténala. Held začal se ji lékařsky dotazovat, ale hned jej vyrušila tázajíc se, slyšel-li, pověděl-li Jean, co dcera, co Thámová.

»Nejdřív o nich, paní Butteauová, nejdřív o nemoci.«

Poslechla, za chvíli však opět začala, a neví-li snad, kde je Thám, že byl vlastenec, spisovatel, že snad páni vlastenci o něm vědí.

»Bohužel, teď nevědí, ani ne Karel, jeho bratr; ten teď také stůně. Chodím k němu.«

Held zjistil vyšetřováním, že je zle, a že je nutno, aby nemocná byla dána do nemocnice.

»Je jim potřeba lepšího ošetření,« připravoval ji, obávaje se, že se špitálu lekne. »Takhle by se nepozdravili. Je potřeba silné stravy, a vůbec pečlivého ošetřování, a to tady Jean nemůže při nejlepší vůli; je hodný a o ně starostný, jak pozoruju, nejlepší ze všech jejích.«

»Ach, mé zlaté dítě, můj Jean,« stařeně se zarosily oči pohnutím, »co všecko udělal! A chtěl — chtěl k Pavle, za Thámovou, a k němu, Thámovi, ach, ale když já —« Náhle umlkla a zahleděla se na doktora. Viděl, že má něco na jazyku, ale že váhá, zápasí; až se rozhodla.

»Pane doktor,« mluvila sklesle, mdlým hlasem, »já se špitálu bojím, ale prosím jich, u nich by bylo líp, prosím jich, vemou mě k nim.«

Slíbil hned, a že sám jí to navrhoval, že zítra pro ni pošle povoz. Děkovala rozčileně a zase vzdychala, že by teď mohl Jean třeba vyhledat — a v tom začala pravici kolem sebe hmatat, pak se chtěla zdvihnout, pod podušku sáhnout. Jean to za ni učinil a vytáhl složené psaní.

»Pane doktor,« prosila šeptavě, »podívají se, Pavlinka, bože, chudáček, jaké má srdce, a co zkusí!«

Held nemohl odmítnout. Přistoupil s listem k oknu. Četl o tom, co mu Jean cestou většinou pověděl. Že teta Thámová psala také

o svém muži, o tom se hoch jen zmínil. V listě však byla celá strana o něm a o tom, jak Thámová lituje, do jakého neštěstí jej i sebe zavedla, to že ji nejvíc souží, že ji muž neodpustí a ona teď že jen po tom touží, aby jí prominul, že ví, že kdyby se i mohla vrátit, že by jí nepřijal, a ona že by se ani neodvážila o to požádat, ale jen kdyby měla jeho odpuštění, že by jí bylo lehčeji, že by snáze všechno snášela. Psala by mu, ale že neví kam; vědí-li, aby jí oznámili jeho adresu a jemu aby také psali o tomto jejím psaní a pozdravovali jej, přijme-li to. Ona že má teď velkou úzkost, půjde-li direktor dále se společností do Polska, ach, toho že se tak bojí, že by šla třeba žebrotou, jen aby se dostala domů, ale že nemůže, že není dost zdráva.

Doktor Held vzal psaní s nedůvěrou do ruky a začal chladně čísti, ale když dočítal, bylo mu herečky líto. Z těch řádků úpěla upřímná lítost a hluboký žal.

»Thám není ze světa,« začal těšit, »bude možná se přece dovědět.«

»Oh, je čas, je čas, pane doktor, tam je zle, s Pavlinkou zle, já to vím, já to tuším —«

Held smluvil ještě, co bylo nutno stran zítřka. Na síni dal Jeanovi něco peněz, »babičce na přilepšenou«. Lehkovážný ale dobrosrdečný hoch vrátil se kvapně do jizby.

»Babičko, co jste to udělala?« volal už ode dveří, »proč chcete jít k Milošrdným?«

»Ach, hochu, musím tam, mlč, musím, abys ty mohl, abys mohl jít, viš —« Hlas ji selhal, nemohla pohnutím dál.

»Ach, proto, babičko, chcete do špitálu, ach, bože!«

* *

Toho roku trávil mladý Věk poslední prázdniny ve svém rodišti. Práva měl odbyta. Po prázdninách měl nastoupiti praxi u magistrátu. Misto si už našel, v Hradci Králové. Poslední rok práv

v Praze byl těžký; ne pro hmotnou tíseň, neboť měl hodiny jako dřív i v Toškánově domě, odkudž vystoupiti nemohl; ale duševně trpěl. Nemohl zapomenout.

Mladou paní Plešnerovou zřídka kdy viděl; někdy, když jela v kočáře nebo šla procházkou po boku svého muže, někdy v Toškánově domě, když přišla navštívit rodiče. Tu ji asi třikráte potkal. Co slýchal, že je spokojena a šťastna v manželství, to i na ní viděl, když se s ní setkal. Mluvila s ním srdečně, přátelsky; ale po každém takovém setkání jej srdce zabolelo a smutek zas dolehl.

Teď po roce, poslední prázdniny, doma přicházelo uklidnění. Nemohl zapomenout, bolest však byla temnější. Zvláště u sestry se mu uvolnilo, ve vranovském dvoře, kdež se kolik dní zdržel. Také se mu zase vracely starost a zájem o »vlastenské důležitosti«. Nejživěji o nich jednal na dobránské faře a také v josefovské pevnosti; tam za smutných okolností.

V polovici prázdnin, počátkem října se tam vypravil, navštívit Patrčku. Již před prázdninami, hned začátkem června doslechl se o něm trudné noviny; tu stvrdil také Věk otec, jenž tentokráte schválně, jen k vůli Patrčkovi, psal, oznamuje, že koncem dubna za vojenskébo odvodu sebrali také Patrčku, městské právo že jej přepadlo. Nic netušil, nic, a jak by se nadál, on již osmadvacitiletý a nad to krátkozraký, jenž byl podporou své staré matky a měl samostatně zavedený obchod! Než páni se mu chtěli pomstít za »Ponocného«, že o ně zavadil a jejich paničky; dali jej odvést jako »nebezpečné individuum« na čtrnáct let vojanské služby. Odvolání nebylo, když byl úředně tak zle udán, a pomoci neměl. Zařadili jej do pluku »Gyulai«, č. 21, jenž se z francouzských válek vrátil opět do Josefova a u něhož před tím sloužil Milota Polák.

Mladý Věk vstupoval za toho říjnového, neveselého odpoledne do josefovské pevnosti poprvé zas po šestnácti letech. Tenkrát, když tu byl r. 1799, vedl jej, chlapce, otec a starý Bilek, když se šli se sousedy dobrušskými podívat na Rusy pod Josefovem tábořící.

To vše, cesta, pevnost i ruské vojsko hluboce se mu zarylo do paměti. Teď, když se ubíral předními hradbami, pak branou, když krácel kolem prostranství před kostelem, pod lipami, s nichž listí pršelo, vše z minulých let se mu jasně vynořovalo. Jen trestanců se železnou koulí a řetězy na nohou nespatrił jako tenkrát.

Po francouzských zajatcích se neohlížel. Věděl, že už minulého léta je vypravili do jejich vlasti. Za to dost vojáků přecházelo, nejvíce pěších, a také dělostřelců. Nejvíce jich zahlédl, když se bral podél kasáren, jež řadou stály od Jaroměřské brány k Hradecké, budovy rozlehlé, ale jednotvárné, chmurné, s řadami hojných oken, s velkými průjezdy, jimiž bylo vidět do prostorných nádvoří. V kasárnách jako v oulech, hemžení a ruch, šum a směs hlasů, v nádvořích, u oken i před budovami. Vojáci před nimi v skupinách nebo na lavičích; kouřili, povídali, cídili. Václav zahlédl i velikého, osmáhlého pěšáka s černými kníry, skroužkem v uchu, v gamaších, v bílém fraku vojenském, an pokuřuje z krátké dýmky pletl vlněnou punčochu zručně jako ženská. Byl od jejich, hradeckého pluku »Reusz-Greiz«, č. 18, jak podlé výložků poznal.

Ten punčochu pletl a v přízemí u okna dva vojáci seděli, každý u kolovratu. Václav se maně zastavil, aby se přesvědčil, aby si zjistil, že ho zrak neklame. Neklamal; skutečně ta vojenská idylla. Pletou punčochy, předou, vytáhli zase kolovraty a dráty, jak je císař Josef nařídil, aby se v posádkách marně nezabíjel čas. Předli, pletli. Jak dávno tomu, co zabíjeli, lidskou krev prolévali. A děti kolem plno, vojanských i měštanských. Hemžily se kolem v nádvořích kolem vojaček prádlo rozvěšujících, kolem vojáků na lavičkách i hrbolatě dlážděnou ulicí před kasárny.

V tom ruchu a hemžení vojanském, ale neválečném, bral se Václav ke kasárnám u Hradecké brány, kdež »ležel« Patřkův pluk. Už cestou podél těch fádnic, komisních staveb nebylo mu volno, a když stanul před Patřkovými kasárny, jež vypadaly tak hole a zasmušile, bezděky povzdechł. Pak mu bylo ouzko, když prošel kle-

nutým, vybileným průjezdem, z něhož na levo vedly schody do patra, stanul na pokraji rozlehlého dvora, tu tam travou zarostlého, obklopeného rudými, cihlovými zdmi kasemat, vybledlým drnem na vrchu porostlých.

Nic nebylo vidět nežli ty hrozné zdi, v nich tu tam okno zamřezované a dvěře zavřené, černožlutě natřené a v pravém koutě stažení neomítnuté, červené s cihlovou střechou, všecko zdí obehnané a zděnou strážní budku. Jen to, jenom to, ty červené zdi, pusté nádvoří a šedé, říjnové nebe nad tím a stráž v plášti, s puškou na rameni u té budky. Smutek, smutek —

Průjezdem, se schodů, do schodů přecházeli vojáci v pláštích, bez nich, v bílých fracích nebo jen v umazaných bluzách i v zástěrách, vynášeli koše i bedny plné smetí; oblaky čpavého dýmu tabákového převanuly tu tam silným komisičním zápachem. Věk se ptal po Patrčkovi. Ten onen ho neznal, ale pak hned dva tři, byli od jeho pluku, živě se hlásili, ach pan kaprál Patrčka, tady že je, ano, v těchhle kasárnách, že je tu, aby šel za nimi, nebo že pana kaprála zavolají.

»A tuhle jde!« zkřikl jeden z vojákův ukazuje na urostlého, štíhlého desátníka v černých vysokých gamaších, v bílém fraku se zelenými výložky, v »holcmici« na hlavě, šavlí na bílém řemeni a s ní liskovku. Vyrozuměl, že na něj ukazují, že o něm mluví; zrychlil krok a mhouřil oči, aby lépe viděl.

Václav ho hned nepoznal, ale když viděl, že ten desátník vlasů krátce ostříhaných, s liskovkou po boku, je Patrčka, jenž toužil po Praze a žítí volně jako spisovatel, zamrazilo jej. Lítostí jat, podal mu mlčky ruku.

»Krajane, vlastenče!« zvolal Patrčka radostně, »vítám vás! Vy jste si na mne vzpomněl! Dika, díka vám! Pojdte, chcete nahoru do kasáren, ale tam ne, ne do toho pekla, půjdeme ven, mám teď pokdy, až do večera, pojdte, milý příteli!«

Šli a chodili dlouho sami dva pod stromy kolem prostranství před kostelem, pak zasedli v hospůdce, o kteréž Patrčka věděl, že tam nebude plno. Vypravoval, ličil, jak jej násilně odvedli, jak se mu u nich páni pomstili, první čas že myslil, že nevydrží, že zajde tady v smutné pevnosti, v hrozném živobyті kasárenském, v tom neklidu, mezi takovou často rotou, starou vojnou, surovou bezohlednou, a když pomyslí, že čtrnáct let, čtrnáct let má v tom otročit — Co zkusil, ach, kdo v tom nebyl, že nepochopí, neporozumí, co zbytečného poroučení a malicherného, jaké hrubé práce musil konat, a nad to horší často ponížení chodilo a urážky, na něž se nemohl, nesměl ozvat.

Teď že je líp, liboval si, co se stal desátníkem, tím že jej udělali nad obyčej brzo, po čtyřech měsících, ale teď že ho nejspíše dají do plukovní školy, učit děti ženatých vojáků. Vypravoval, postěžoval si, a zas už se ptal na Prahu, na Prahu, ach, kdyby alespoň tam ho byli odvedli, ale tady, tady — A zase co dělá Expedice, Kramerius, co Hýbl a ostatní vlastenci a české divadlo.

Věk podotkl, že snad teď nemůže nic psát.

»I píšu, i v tom kasárenském hluku, verše a ledacos, to je má nejpéknější chvíle, a čtu pro sebe i vojákům, a někteří rádi poslouchají a mají mne dost rádi, čtu jim a vykládám.«

»A knihy —«

»O ty jsem se nejvíc bál, když mne sem hnali, ale chvála bohu, je tu Pitka, vlastenec, slyšel jste o něm, kostelník Pitka, pantáta ho zná a dobranský pan farář taky. Pitka má dost knih starých a nových taky, kupuje všechno, co vyjde. K tomu chodím, od něho si knížky odnáším, tam si postesknu a pohovořím o vlastenských důležitostech. Vy tam taky musíte, podíváme se k němu, rád vás uvidí, a nepustí vás, musíte tam ostat na noc.«

Václav byl od toho setkání až do té chvíle vzrušen. Tajil však své pohnutí před desátníkem spisovatelem, jehož mu bylo líto a jež té chvíle měl radši. Byl by mu kolikrát ruku podal a stiskl. Na-

slouchal mu s účastenstvím a také ochotně jej poslechl, aby tedy se vydali k Pitkovi.

Celý večer pobyli u josefovského vlastence, v hovoru, u večere za stolem i pak u stojanů plných knih starých, bachratých, v starých tmavých vazbách i nových tenkých, prostě svázaných nebo jen v tiskařských obálkách. Na Zieglera také vzpomněli; Pitka upřímně povzdechl, to že bude pro celou krajinu tady velká škoda, jestliže se jemnostpán dostane z Dobřan, jak se proslýchá, má se stát profesorem v semináři, prý v Praze nebo v Hradci. Patrčka vypravoval, jak u něho skládal odu na cara Alexandra, kterou čtli v »Prvočinách«, jak kuchařka myslila, že se snad pomátl na rozumu.

Tak zůstali, dokud neozvalo se temným večerem melancholické večerní troubení. To desátníka Patrčku splánilo. Nerozloučil se však nadobro. Ještě ráno přiběhl a vyprovodil Václava až za bránu. Cestou vyžadoval si opět pozdravení do Dobrušky pantátovi a všem, na Dobřany, pražským vlastencům a prosil Václava, aby mu psal zprávy o Praze, jak tam je, co mezi vlastenci a v literatuře nového, co v divadle.

Václav rád slíbil a přál Patrčkovi, aby hodně brzo se odtud dostal. Patrčka se smutně usmál.

»Vlastenče, to tak hned nebude, z těch pout se nedostanu. Čtrnáct let! Čtrnáct let! Je to hrozné pomýšlení, člověk by si mohl zoufat, jak jsem už řekl, ale mám starou matku a pak, myslím, je tu také vlastenská povinnost. Budu pracovat, v tom je trochu outěchy.«

»Snad by se našla přímluva, pomoc —«

Patrčka smutně zakroutil hlavou.

»To nebude, a kdyby bylo, alespoň teď by nic nepomohlo.« Trhl sebou. »Slyšíte? Signál! Musím. To je hrozné slovo. Musím. Děkuju vám,« hlas se mu zachvěl, »srdečně děkuju, že jste si na mne vzpomněl.«

Chytl Václava, objal a políbil. Oběma se zakalil zrak. Patrčka se odtrhl, potřásl Václavovi rukou a chvátal zpátky do brány. Václav hleděl dojat za ním, až Patrčka zmizel za rohem rudé hradby, na jejímž svahu chvěla se vybledlá tráva v sychravém větru podzimního, zachmuřeného rána. —

* *

Jean Butteau dorazil za studeného, listopadového večera do Štokera-
vavy v Dolních Rakousích. Vydal se z Prahy po přání své ne-
mocné báby, hledat strýce Tháma. Chodil jako bludný rytíř nejprve
na nejisto, pak už po stopě, kterouž našel na Moravě. Žkusil mnoho
za podzimních plískanic a pak za mrazů. Když jej vše přemáhalo,
sloť počasí i namáhavé putování a chtěl se již navrátit, doslechl se
na jisto, že Viova společnost hraje v Štokera-
vě. To jej vzpružilo.

Když toho večera tam došel, ptal se ihned po herecké společnosti
a kde hraje. Řekli mu, že tu je, ale že dnes nehraje, že dává předsta-
vení jen třikráte za týden. Pátral po strýci, kterého neznal. Zastal
ho v bytě v komůrce malého domu v postranní ulici. Shlédl star-
šího muže v kabátě po krk zapjatém (v sedničce nebylo zatopeno),
v klobouce na hlavě, lepícího při světle lojové svíčky pruh papíru
kovově lesklého na helmici z lepenky.

»Pan Thám z Prahy?« hlásil se Jean po česku.

Thám překvapen prudce odložil helmu a vyjeveně hleděl na
příchozího, jenž v ten okamžik plně uviděl zarudlou, uvadlou tvář
strýcovu, hladce oholenou.

»Krajan?« zeptal se Thám, drsným, nečistým hlasem. »Odkud?«

»Z Prahy, Butteau, strýčku.«

Thám prudce vstal.

»Butteau, jaký Butteau?«

Jean pověděl.

»Ah, Bettynin! Kde jses tu vzal.«

»Jdu za nima, strýčku, hledám jich. Babička stůně.«

»A proto,« divil se Thám protahuje slovo a chmuře obočí, a drsně, dořekl: »Já ji nemohu pomoci.«

»Ona nic nechce, je u Milosrdných ve špitále, pan doktor Held si ji tam vzal.«

»Doktor Held,« opakoval Thám tlumeně a zadíval se do prázdna, jakoby se rozpomínal nebo si vzpomínal. A najednou se zkrátka optal:

»Tak co, co za mnou jdeš? Máš matku, kde ta je.«

»V Linci — a — «

»Ty jdeš za mnou, chceš k divadlu.«

»Já už byl, a půjdu zas, ale tady bych nechtěl.«

Thám se drsně zasmál.

»No, no, vybírat si, ale máš pravdu, jsi mladý, tady jen kdo musí, stará chamradina u té žebroty tu, u toho darebného direktora.«

»Nesu jim psaní, strýčku, od tetičky.«

Thám vyvalil oči, okamžik mlčel, o krok postoupil.

»Od koho — od tetičky — Od které?« vyrazil ostře.

»Od tety Pavly.«

Thám zrudnuv opakoval »od tety —« ale nedořekl. »Že od ní?« žasl a pojednou s úsměškem přidal: »To snad panu Amlingovi.«

Jean jakoby nerozuměl, pokračoval:

»Je ve Slezsku a stůně.«

»Aha, je zle.«

»Jim nepíše, ale o nich.« Jean hrabaje se v kapse vytáhl zaobalené psaní. »Tadyhle strýčku.«

Thám mávl prudce rukou.

»Nic nechci, nic.« Obrátiv se, přešel světničkou sem tam. Jean užaslý hledě za ním, připomenul prosebně:

»Přečtou si to psaní.«

»Nic, nic!«

»Jdu kolik neděl, kolik neděl je nosím, abych jim je odevzdal.«

»Lžeš, to není pravda!« Thám se náhle zastavil.

»Svatou pravdu mluvím.« Pověděl, jak se babička trápila nad tím psaním, jak proto jen se dala odnést do nemocnice, které se tak bála, aby on, Jean, mohl odejít z Prahy. Thám stál, naslouchal, a když Jean domluvil, chvílku mlčel, pak náhle přistoupil.

»Tak ukaž.«

Vzal list a usednuv na chudou postel ke stolku naklonil se ke světlu. Vzrušen vypravováním synovcovým vzal do ruky list své ženy.

Četl o její bidě, o její nemoci, četl o její litosti a touze po jeho odpuštění. Nic jiného nechtěla, jenom to, jen po tom tak prahla. Nedočetl na ráz. V očích se mu zatmívalo, jak se mu zkalily rosou pohnutí; když dočetl, hrnuly se mu slze po tvářích od ličidla zdrsnělých. Vzdychl, hleděl do plamene svíčky, naklonil sezase k listu, pojednou vstal a pobízel Jeana, aby si sedl, aby vypravoval. Pak sehnal mu večeri, kus chleba a sýra a sklenku vína a zase, co Jean jedl, chodil světničkou mna si levicí čelo nebo přitiskuje k němu obě dlaně.

Jako z vidění se vytrhl, když Jean požádal, směl-li by si tu lehnout na lavici, že je tuze ušlý.

»Ne na lavici, do postele si vlez, je tu zima, lehni si, dnes budeme spát spolu; když jsem nevěděl, kdo by se nadál — bože —«

Jean za chvíli usnul; spal jako zabítý a nevěděl, že strýc dlouho přecházel komorou a že pozdě ulehl. Pořád na Pavlu myslel, na ženu, kterou tak vášnivě miloval, kteréz všechno obětoval, postavení, svou práci literární, své sny a touhy vlastenecké, a kteráž jej za to zradila. Teď sama také zrazena, krutě vytrestána, opuštěná, v cizině, v bidě, nemocná. Třeba žebrajíc by chtěla domů, kdyby byla zdráva, a jeho odpuštění. Jak lituje! Jaký život — zmařený tak jako jeho, dva ubohé životy. Takové konce po takové lásce! Jak se mívali rádi, jak bývali šťastní — a teď jen bída a hořkost zbyla a litost. Ona nemocná, opuštěná — Soustrast jej pojala; a v tom litování bylo slitování.

Ráno, když se Jean probudil, vařil Thám už snídání: sobě úkrop, synovci mléko.

»Tak, hochu,« oslovoval jej důvěrně, přátelsky, Jean to cítil, »pojď, posnídej, a dopoledne odpočivej. Odpoledne vyrazíme. Teď seženu ještě nějaký groš. No, Moravou by to šlo. Tam po farách a leckde si pamatují, kdo byl Václav Thám. Byl, byl —«

»Oni by taky šli? To jsem rád. A něco peněz taky ještě mám.«

»Kdo ti dal.«

»Pan ředitel Liebich a pan Bayer a jiní u divadla v Praze. A kam chtějí, strýčku?«

Tham se zasmušil, začervenalé čelo mu zrudlo do temna.

»Za tetičkou,« zahučel. »Půjdeš?«

»Jak by ne! Půjdu?«

* *

Na podzim r. 1816 přijel mladý Věk z Hradce do Prahy podniknout zkoušky appelační, na kteréž se po celý rok pilně připravoval. Ubytoval se »u zlatého bažanta«. První cesta odtud do města byla k Prašné bráně na Staré aleje k paláci někdy přichovskému. Podíval se po něm, po oknech známých pokojů, do průjezdu, vešel i na kraj zahrady, zbarvené dechem jesení. Minulost jej sem mocně pudila, vzpomínky. Nahoru do domu však nevešel.

Když se vracel, potkal na kraji průjezdu starého Tomáše v beraničce a v zástěře. Chtěl jej minout, staroch však jej poznal a nepustil. Vypytał se, hovorně vypravoval o toškánovské rodině, kteréž tolik let už sloužil, o Hanzim, o staré jemnostpaní, o Katince, ta že má holčičku, takové hezké děťátko, s tou že tu u nich často bývá, stará jemnostpaní ta že má z nich takovou radost, bože, ta že by vnučku zanesla, ta že je pánem v domě, i starý »pan Ambrož« že se na ni usmívá a tuhle že jí začal i pískat na flautu, a stará Mariána ta že by dítě pořád chovala a mladá paní, paní Plešnerová, no jako růže, jen kvete.

»A co tak pospíchají, pane Věk, ale přijdou přec, Hanzi a všichni jich rádi uvidí.«

»Přijdu, přijdu,« sliboval Věk, jen aby se odtud dostal, strachuje se, že někdo z rodiny jej shlédne a že by pak musil nahoru do bytu. Tam nechtěl, ale schválně pak přešel Staré aleje na druhou stranu, aby mohl jíti vedle Plešnerova domu. Nespátril však Katiniky; náhoda, v níž tajně doufal, mu nepřála.

Na Starou rychtu toho večera nešel. Obával se, že by se tam dlouho zdržel; a na zítřek chtěl si zachovat hlavu jasnou.

Nazejtří hned odpoledne, už po zkoušce, zastavil se u doktora Helda. Ten právě se chystal psáti na Votavany paní de Lozier (a při tom psaníčko také paní Hanoldové a Jeanettě), že vše tady smluvil a připravil, jak žádala, na její cestu do Francie; chystal se tam na dobro, když došlo vyzvání od bratra, jenž tou dobou sloužil jako plukovník už ve francouzské, královské armádě. Held uslyšev jméno svého bývalého chráněnce nechal psaní. Věka přijal srdečně. Vyptával se ho na zkoušku, na jeho další plány.

»Zůstanu při ouřadě.«

»Oženíte se,« zažertoval Held.

»To ne, pane doktore, nikdy.« Znělo to velmi určitě.

»Aj, teď už jste se tak rozhodl? No, však —«

»Ne, jistě. Až budu mít slušné místo, vezmu rodiče k sobě. Otcí se po tom státním bankrotu pořád nedaří. Loni prodal pole, obchod hrubě nejde.«

»Ale je zdrav.«

»Je, chvála bohu.«

»Ach, vzpomínám si, že by se divil. No, však mu to můžete písemně oznámit. O Thámovi.«

»O Karlovi, že umřel? To jsme četli.«

»Ano, ten umřel, v březnu u mne ve špitále u milosrdných. Vedlo se mu na konec zle. Oh, české péro neuživí, do nouze zavádí. Ale toho nemyslim, nýbrž jeho bratra.«

»Václava.«

»Toho; s vaším pantátou byli přátelé, ba myslím, že pantáta jeho chlapci kmotroval.«

»Ano, pantáta o tom vypravoval, a mnoho z jeho života.«

»Tak tedy také víte o jeho ženě nevěrné.« Held začal vypravovat, jak byl u staré Butteauové, jak její vnuk se vypravil hledat strýce Tháma, jak od toho mladíka došlo do špitálu psaní staré Butteauové, že strýce našel, že jsou spolu na cestě, že jdou za tetou, za Thámovou, strýc že se tak ustrnul a slitoval.

»Tham všechno zapomenul a všechno odpustil, když uslyšel o její bídě,« pokračoval Held. »Stará Butteauová radostně vzdychala, když to psaní dostala a těšila se, tak že bude Pavlinka zachráněna, že se s Thámem udobří. Ale za týden stará Butteauová zemřela. To bylo před vánočními svátky. A pak nic. Po hochovi ani památky. Já už na to zapomněl, až tu někdy počátkem února přišel z čista jasna a rovnou do špitálu, k babičce. To bylo překvapení. Plakal, povídal frater, ale pak se rozběhl rovnou za mnou. »No, aspoň ušla babička zármutku,« povídal mně. A vypravoval, jak šli s Thámem Moravou do Slezska za tou herečnickou společností, u které byla Thámová. Ale když došli do toho městečka, byla už společnost pryč.

Že se pustila dál do Haliče, jim povídali, a tu nemocnou herečku že vezli s sebou. Thám, jako střelený, prý hned zase vzhůru a dál, za tou společností. Ani oddechu si nepopřál. Co zkusili, vypravoval ten výrostek, jaké byly mrazy a jaké vánice. Ale Thám pořád jen dál, dál, až stihli tu společnost v nějakém městečku. Jméno jsem už zapomněl. Společnost zastali, ale ne Thámovou.«

»Ach —«

»Byla již zakopána.«

»Ubohý člověk!«

»Jako když hrom udeří. Thám zesinal a div prý že nezuřil. A pak hned na hřbitov. Musili ho tam ihned zavést a tam prý klek' do sněhu a tolik plakal nad zachumeleným hrobem své ženy. Večer

tam šel zas, sám, a to už jím zima třásla. Už prý mu poslední den cesty nebylo dobře. Ráno měl velkou horečku, a musil ostat ležet. No, zkrátka, zápal plic.«

»Umřel — «

»Za čtyři dni. To si pomyslete, co zkusil, na duši i na těle. Jaké ošetření v takovém hnízdě a u takové herečnické společnosti, a on vlastně cizí člověk. I tu smrt měl pro svou ženu. A za to hrob vedle jejího hrobu. Je to romantika, ale jistotná, smutná pravda. To se vaši podiví. Pantáta ho polituje upřímně jako málo kdo. Ach, to měli Thámové smutný konec. Oba, a Václav nejsmutnější. Co zkusil!«

Zasmužilý odcházel Václav od Helda. »Smutný konec!« znělo mu, jak to Held řekl. A zač — že se obětovali vlastenské literatuře. V tom se mu Patrčka přimíhl v uniformě, nešťastný, zoufalý. A co také Hýbl — že tu bídu umí vesele snášet. Případlo mu té chvíle, co otec mu, studentovi, o Thámovi vypravovával, obzvláště, když se Thám z Prahy chystal, jak s ním otec chodil, a také že byli na Hradčanech a jak si Thám povzdechl: »Vinea mea, ego te plantavi, et tu me potasti felle et aceto.« Ano, on Thám, Patrčka, Hýbl a všichni vzdělávali vinici a vzdělávají, a co jim dala, čím je napojila, nežli samou žlučí a octem —

V takové náladě zašel do Sirkové ulice navštívit doktora Srnku. Zastal ho doma. Seděl v ošumělém županu, v černé čapce, ne v jakobinské, v odřené černé lenošce u své velké bibliotéky, jež pokoj dost zacláněla. Doktor byl přepadlý, rozcuchaný, bez nákrčníku, v tváři přízloutlý, velmi apathický. Ani nevstal.

»To jsou oni, pane soused,« ozval se, když se Václav přihlásil. »No tak co přišli viděti? Starého ježka. Jsem jako starý ježek na podzim, když se krčí a choulí a očka přimhuřuje, když jde už čas zimního spánku. Nota bene. starý ježek a poslední zimní spánek. A jak se mám, se mne ptali? No, stáří je přece jen veliké svinstvo. Už jde ta s kosou. Jen aby to dlouho netrvalo a nebyly velké bolesti.

A kdyby byly — no — Smrti se nebojím. Je konec. A už jsem vlastně umřel. Ale to je hloupé, že ani nemožu říct: »e vita plenus conviva recedam.« Eigentlich je to všechno jedno. Ich bin für Alles stumpf. Ale přece ne. Vztek mně ostal, jak nás ponížili, jak nás tisknou. A nejsmutnější je, že to málo kdo u nás cítí. A oni páni vlastenci chtějí zburcovat národ, chch — Budou-li mít jen lásku, ta jich a národ nespasí, sama ne, vztek musí být a paměť všeho, co nám udělali. Rozumějí mně?»

»Rozumím.« Václav po těch dojmech, v kterých odcházel od Helda, živě přisvědčil a upřímně stiskl ruku starému jakobínovi. —

Byl chmurný soumrak, když od něho odcházel. Na dvorečku se ještě zastavil, pohleděl k oknům někdy paní Lorencové. Svítili tam. V tu chvíli bylo kol jako před lety, když se sem přistěhoval. A tam na dveřích na pavlač vedoucích cedulka; jistě s jménem mistra Praxa. Tam to okno, tam Lorencová jej přepadla, tam našel ten list

se slovem »Werther!« Ubohá Jetty — Viděl ji, jakoby pavlačí se nesla plachým krokem a jak se plaše ohlédla po jeho oknu. Rozplynula se mu, zmizela. Dvěře na pavlač se hnuly. Rychle se obrátil a ospichal odtud.

Večer zastavil se na Staré rychtě. Hýbl tam už seděl. Václav mu mohl o samotě stisknout ruku za knížky, které Hýbl toho roku vydal*) a které Václav ve své venkovské samotě s radostí uvítal. Myslel na předmluvu k »Abelinu«, prohodil s úsměvem:

»Tak jsme už v historii.«

»Napsal jsem to, aby po nás věděli, jaké jsme měli těžké, hrozné začátky. Ale my jsme českou Thalii zase probudili, my jsme ji místečko vybojovali a udrželi, no, milý zlatý, to je grunt.«

»A bude to lepší?« skepticky se zeptal Václav, jenž se nemohl zbavit tísně. »Ty konce. Víte o Thámovi?«

»Vojáci padají, ale vítězství po jejich smrti. Vidíte, Thám. Ten to začal, pak Štěpánek a teď, no, nebude to něco jiného, já řku, tady bez Štěpánka si to řekneme: Klicpera! Slyšíte, Klicpera! V tom nám roste spisovatel, náš, samorostlý, opravdivý. No a podívejte se, co naše provození udělala, co declamatoria, jak se duch vlastenský šíří, obzvláště v studentstvu. A teď mu vůdce přibyl. Slyšel jste o professoru Jungmannovi, že se loni na podzim dostal do Prahy. To je naše štěstí a naděje. Toho se studenti už teď důvěrně přidržují; toho budou jako vůdce následovat, uvidíte, či uslyšíte. A pak —« ohlédl se kolem a tlumeněji, důvěrně mu svěřoval, že teď brzo bude vyhlášeno nařízení z Vídně, naši že o to dlouho pracovali, strahovský opat Grün, to že je Němec, ale spravedlivý, a Dlabáč že mu asi našeptával, tak tedy prelat Grün, a referent o školách při guberniu Tvrdý, naši-nec, a rada Krtička, rytíře Jeníka přítel, a jini, ti že návrh prelátův podporovali a purkrabí hrabě Kolovrat také, ten je taky náš.«

»Jaký návrh?« ptal se Václav dychtivě.

*) »Rozmanitosti“ 1. díl a překlad divadelní hry »Abelino“ s předmluvou.

»Aby český jazyk byl vedle německého na gymnasia připuštěn, aby lékaři a právníci a vůbec ouředníci uměli česky.«

»Není možná!«

»Je, je,« přisvědčoval Hýbl radostně.

V tom se u dveří mihla nevelká postava Havelkova. Hýbl začal na něj kývat.

»Honem, honem, tady je nevěřící Tomáš.«

Havelka, jenž dopoledne odbýval zkoušku zároveň s Václavem, všě plášt na rohatinku, volal hlasitě, nadšeně :

»Aha, já už vím. O tom nařízení!«

»Pst, ticho,« napomínal Hýbl.

»A co, jaké ticho. Už je to z Vidně tu. Zejtra, pozejtří, no zkrátka, co nevidět to bude prohlášeno. Ale, považte si, co to bylo! Už v srpnu je to prý podepsáno, a teprve teď — To proti tomu pracovali.«

»Ve Vidni,« vyhrkl Václav.

»Ještě víc tady. Bretfeld, ten pes, a slavný ordinariát pražský a lito-měřický byly proti tomu, když se jich o mínění ptali. Ale budějovský zas pro a králohradecký ten obzvlášť znamenitě pro. No a purk-rabí Kolovrat také pomohl tlačit.«

»Vivant, všichni vivant, kdo pomáhali!« zvolal Hýbl nadšeně a Václav radostně povzdechl:

»Bože, to je novina!«

»Vidíte,« Hýbl v radostném rozčilení hladil vlasy do spánků, »vidíte, co jsem řek' i napsal: »Česká svíce ještě nedohořela.« Ne, a už ji nesfouknou!«

OBSAH.

	Strana
I. Počíná se podivuhodnou kometou, jakož i trudnou novinou	1
II. Věkové hledají pomoci a přijmou nový křest	14
III. Mladý Věk setká se s básní a vydá se do Prahy	28
IV. O tichých bojích	42
V. O známých i neznámých, jmenovitě o „starci z hor“	53
VI. Ještě o známých i neznámých. Kapitola poněkud tajemná	74
VII. Mladý Věk se v Praze uchytí	87
VIII. Mladý Věk se dostane na písářskou židli	111
IX. O podivném požáru	131
X. O těžkých dnech. Též o při paní Hanoldové. Kapitola rozmanitá	147
XI. Mladý Věk se dostane k pokladu doktora Srnky	168
XII. Mladý Věk dá se mezi „české herecké milovníky“. Též o mistru Praxovi a jeho sousedkách	182
XIII. Štědrovečerní epizoda	198
XIV. O „svátku českého jazyka“	223
XV. Declamatoria jakož i varia	252
XVI. O paní Butteauové a jejích dcerách	272
XVII. Schyluje se k bouři	282
XVIII. Politika	292
XIX. Doktor Srnka setká se se „starcem z hor“	313
XX. O velkých návštěvách, též o jakobínském čapce	323
XXI. Mladý Věk se od Praxů vystěhuje	349
XXII. Ignatius Ceypek si naposledy zahraje	371
XXIII. Mladý Věk se doví smutné noviny	387
XXIV. Doktor Srnka navštíví „starce z hor“	405
XXV. Paní Hanoldová se do Prahy nevrátí	414
XXVI. Za velikých událostí	434
XXVII. Mladý Věk se dostane do paláce	461
XXVIII. Doktor Held se s Lory rozloučí	483
XXIX. O ruskočeském „provození“	495
XXX. Marné lásky snažení	507
XXXI. Několik kapitol v jedné	522
XXXII. Finale	553

